Holy Bible

Aionian Edition®

Bu Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as " The Purple Bible "

Holy Bible Aionian Edition ®

Bu Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2024
Source text: eBible.org
Source version: 8/25/2024
Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Bu, Bwuh, NBTT, 2020

Formatted by Speedata Publisher 4.19.20 (Pro) on 8/31/2024
100% Free to Copy and Print
TOR Anonymously
https://AionianBible.org

Published by Nainoia Inc
https://Nainoia-Inc.signedon.net

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources
Report content and format concerns to Nainoia Inc
Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Jida at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aïdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aïdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Take the time to understand these eleven words. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read online at AionianBible.org, with Android, and TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal… and purple is the color of royalty!

History

Jida at AionianBible.org/History

04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 377 translations now available in 166 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Matiyu 11
Mark 75
Luke 111
Yohana 180
Ndu Manzaniba 232
Romawa 308
1 Korinthians 336
2 Korinthians 366
Galatiyawa 384
Ephesians 394
Philippians 402
Colossians 408
1 Teselonikawa 415
2 Teselonikawa 421
1 Timotawus 424
2 Timotawus 432
Titus 438
Filimo 441
Hebrews 443
James 465
1 Pita 472
2 Pita 479
1 Yohana 485
2 Yohana 492
3 Yohana 493
Jude 494
Revelation 496

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

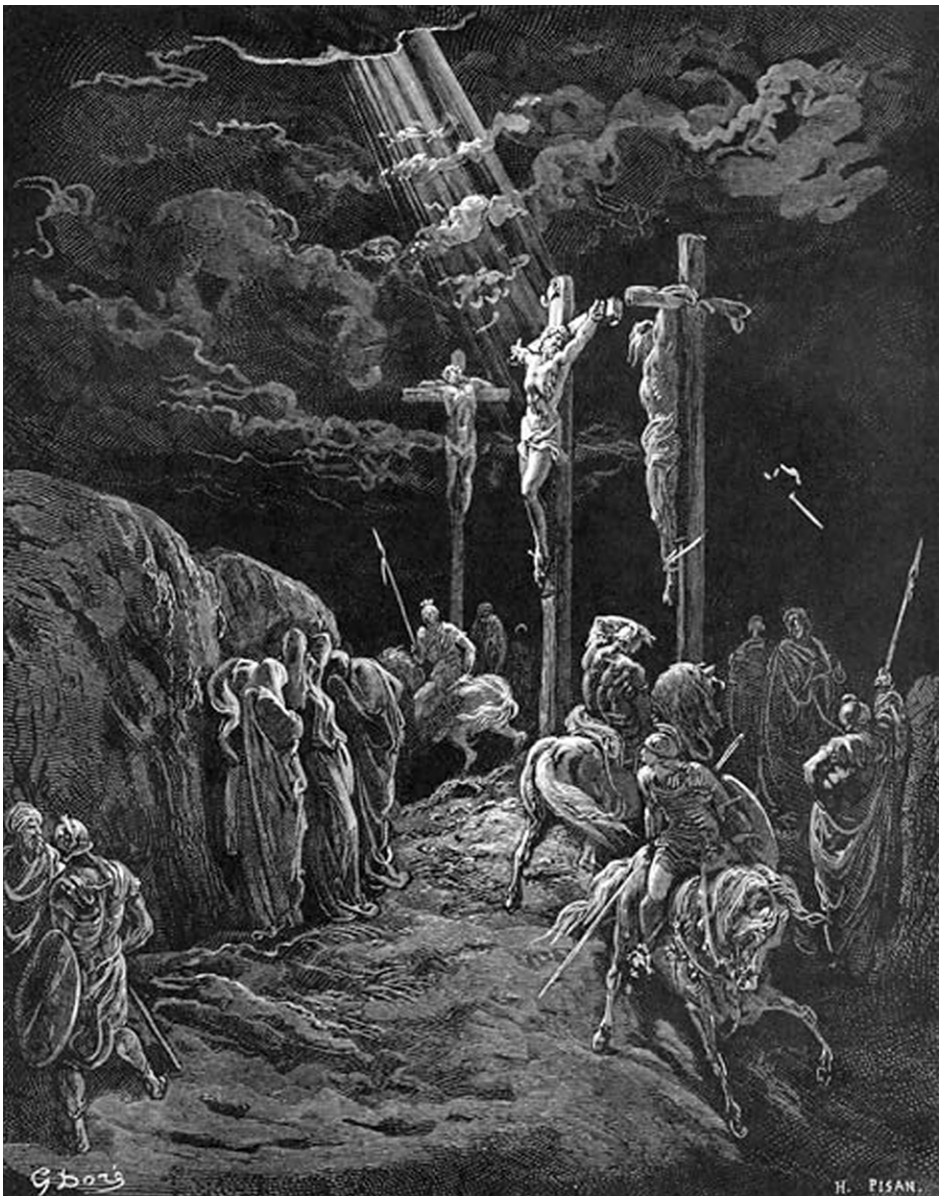

Yesu tre "Itie, kpa wruhle ni bawu, don bana toh kpe wa ba tie na."
Ba lu ni ta chacha, na yaba inklon ga.
Luke 23:34

Matiyu

1 Vuvu u Yesu Kristi ivren Dauda, ivren u Ibrahim. **2** Ibrahim a ngrji Ishaku, Ishaku ka ngrji Yakubu, u Yakubu a ngrji Yahuda ni ba mrli vayi ma. **3** Yahuda a ngrji Perez mba Zerah ngrji u Tamar, Perez ngrji Hezron, u Hezron ngrji Ram. **4** Ram ngrji Amminadah, Amminadah ngrji Nahshon, u Nahshon ngrji Salmon. **5** Salmon ngrji Boaz ngrji Rahab, Baoz ngrji Obadiya ngrji u Rautha, Obadiya ngrji Jesse. **6** U Jesse ngrji ichu Dauda. Ichu Dauda ngrji Suleman wa iyima ana wa Uraya **7** Suleman a nu ngrji Rehoboam, Rehoboam a ngrji Abijah u Abijah ngrji Asa. **8** Asa ngrji Jehoshafat, Jehoshafat ngrji Joram, Joram ngrji Uzziya. **9** Uzziya ngrji Jotham, Jotham ngrji Ahaz u Ahaz ngrji Hezekaya. **10** Hazekaya a ngrji Manaseh, Manaseh a ngrji Amon u Amon ngrji Yosiya. **11** Yosiya ngrji Yekoniya ni mrli vayi ma wiere me ni nton wa ba vu ba hi ni Babila. **12** U wa ba nji ye Babila, Yekoniya ngrji Shealtiel u Shealtiel ngrji Yerubabel. **13** Yerubabel ngrji Abuid, Abuid ngrji Eliakim, u Eliakim ngrji Azor. **14** Azor ngrji Zadok, Zadok ngrji Achim u Achim ngrji Eliud. **15** Eliud ngrji Eleazer, Eleazer **16** ngrji Matthan, u Matthan ngrji Yakubu. U Yakubu ngrji Yusufu illon Maryamu wa a ngrji Yesu wa ba yo'u din Kristi. **17** To inzan ba wawu rji ni Ibrahim hi Dauda ba wlon don zia, rji ni Dauda hi ntton wa ba vu hi ni Babila bahi izan zia, u rji ni ni ntton u wa bahe ni Babila hi ni ye Kristi ba nzan wlon don zia. **18** Ingrji Yesu Kristi ahe towa: wa ba nna yima Maryamu ni Yusufu gben ntton wa baka gran kpa, u nne Ruhu tsatsar ye riwu. **19** U Yusufu illon ma indi u klu Rji, nda

na son nno shan na, a cu sron ma rju ni gran nda kama ni wu niyay'bi (aboye) **20** Amma, asi tamre towa, u malaika Baci ka ye niwu ni rah nda tre, “Yusufu, ivren Dauda, na klu sisri ban wame Maryamu na, don ikpie a wrji anne ma, a u Ruhu tsatsar. **21** Ani ngrji vrenlon wa u yowu ndi Yesu, don ani kpa ndi ma cuwo ni gbugbu latre mba. **22** To, ahe to yi don ndu tre Baci he na wa a hla din. **23** “To mba, vivren wa ri wa ana to lillona ani ye he nne nda ngrji vrenlon wa ba yo wa ndi Imanuwal” wa hi riri ni “Irji he nita” **24** U Yusufu, gbla sh'me ni nah tie ikpie wa Malaika hla niwu nda hi ka ban wa-a hi ni kpama. **25** Ana rlihe toh wa-a sai wa a ngrji vren ma u mumla. Ayo nde ma di Yesu.

2 Da ba ngrji Yesu ni Betalahim u Yahudiya ni ntton wu chu Fero, indi bi toh bari baa ye rji ni Urushalima, **2** Ba tre ichu Yahudawa wa ba ngrji wu'a he mame? Kie toh Tsitsen ma ni ko Nzan u kie ye chi. **3** Niwo tre yi, Fero ka katie gbododo (wieme) me ni indi bi Urushalima wawu mba wu. **4** Da ayo firist bi ni nkon ni bi nha u ndi mba a mye ba ka bandi toh wrji wa ba ngrji Kristi a? **5** U baka hla wu Ni Batakami u Yahudiya a na ki anabawa ba nha, **6** Iwu me' Batalami, igbu Yahudiya ana hi wuyi u nkle ni mi ba chu bi gbu Yahuda na: to gona wa ani nji ndimu Israila ani rji niwu. **7** Hirudus ka yo shehuna ba ni yaybi nda mla wo inton wa to tsintsen'a. **8** A tonba hi Baitalami nda tre, Hi yi', hu sren me di mla wo tre' u vrenyi, biti tou bika ye hlamu, ndu me ngame ye ciwu. **9** Da ba wo tre chua kle, ba ka wlu hi nda to, tsitsen wa bana tou ni ki nzan, azren guci sihi ni ko shishi mba, nda zren

hito ki me aka kukrli gyame ni bubu wa ivren he'a. **10** Da
ba to vren baka ngri nda briku. **11** Ba ri nimi koha nda
to kpran vrena mba yi ma Maryamu nda ti gbru kukru
nda ciu nda bwu ikpi wa ba nji'a nda nno; Zinariya mba
Lubban u jawul. **12** U Irji ka ti ba rah ndu bana lahi zu ni
Hiridus ngana ba wlu zu nkon ri nka hi gbumba. **13** Niwa
ba wlu hu, u malaika Rji kaye ni Isuwu ni rah nda hla
wu, "Wlu, ban vren'a mba yima, ndi tsutsu hi ni Masar,
son niki me di la ka wo ni me rli: Hiridus niwa wu kpran
vren'a. **14** Wa aye wlu'a a bari kpran vren'a ba yima ni
cuu nda tsutsu hi ni Masar; **15** Nda he niki me ye mla
niqu Hiridus: wa aku gyre me ni tre Baci wa a hla ni ngu
Anabi, din nimi Masar mi yo' vren mu. **16** Hiridus a ye
to di shehuna ba yau hlega ni tre ma, nda tie vrafu nda
ndu ba wu mrli nlon bi Batalami, ni bi gbu wa ba he nha
niwu'a bi wa ise mba a mla harli kima krji; bla rji ni nton
wa a wo trea ni shehuna ba. **17** Rli kuko u ikpie wa ba
hla ni nyu anabi Irimiya kaye ku tsra, **18** Ba wo lan nimi
Rama, iyi mba jequ, Rahila aniyi ni tu mrli ma, nda na wo
wiere na wa mrli ba ba qu'a **19** Hiridus ye qu u malaika
Baci ka ye ni Isuwa ni rah ni mi Masar, nda hla, **20** Wu
ban kpran vren'a mba yima di hi ni meme Israila: e bi
wa bazi wa wu kpran vrenia ba qu ye. **21** A ye wlu nda
ba kpranvren'a ni yima nda ye ni mi meme Israila. **22**
Wa'a wo ndi Arkilaus a kpa chu u tiema Hiridus nda nji
Yahudiya a klu sisri uhi ni ki, u Rji ka tsro ni rah ndu vu
y'ba hi ni meme Galili. **23** Aye nda ka son ni gburi wa ba
yowu ndi Nazarat: ndu ikpie wa ba hla ni nyu anabawa
ndu he me, ba yowu u-Nazarat.

3 Ni nton kima Yohana u tie Batisma a ye tren njo Rji ni
miji u Yahudiya; **2** Nda ni wa, ka meme cuwo; mulki shulu
a tiewiere. **3** Ahi wawuyi ba tre ni nyu anabi Ishaya nda
hla. Ilan uyo rji ni miji mla nkon Baci tie mla zren mbi tie.
4 Yohana ata sru kpie u nfu laklumi nda lo ntan u birli me
ana hi lagblan mba ton u miji. **5** Indi bi Urushalima ni bi
wa ba he kagon igbu bi urdu ba rju wawuu ye. **6** A tie
batisma ni bawu ni nne urdu u bata hla' la' tre mba. **7** A
to gbugbu Farisawa ni Saddukiyawa ba ye ndu tie batisma
bawu a hla ni bawu biyi mrli grace, ahi nha hla yiwu ndu
yi klu ifu wa asi ye'a? **8** Nji mrli wa ba tsar u mla latre
mbatie'a ye: **9** Na tamre ndi bi hla ni kpa mbi ndi kie he
ni tie mbu Ibrahim; to misi hla yiwu ni mi tita biyi Irji he
gbengblen u ka mba tie imrli Ibrahim. **10** Zizanyime bayo
gla ni nci kukron ba: kukron wa ana tie klo didi mana ba
tsenwu nda kasru ni lu: **11** "Ime mi tie batisma yiwu ni
maa u ka latre mbi cuwo amma uwa aniye kogon mua a'
nna' me ni gbengblen mina mla u si rjirji lagban ma na:
wawuyi ni tie batisma yiwu ni Brji tsatsar mba lu' ngame:
12 Mwu mwu ma he ni wo ma ani tsen alkama nda vu bi
didi ba sru wruon, u nfon ma ani gonwu ni kpatren lu'
wa ana y'bi na'. **13** Rliko Yesu a wlu ni Galili hi ni urdu
ni Yohana ni ndu tie batisma niwu. **14** U Yohana ka tie'
san nda tre mi si son ndu tie batisma ni mu, i wu la' ye'
ni me? **15** Yesu a kasa niwu nda tre uka y'me zizanyi:
towa ahe tie nkon ni tawu ndu ta kle indu tsatsar wawuu
Rliko Yohana ka y'me niwu. **16** U Yesu, wa ba tie batisma
niwu'a ani rju ni maa me u shulu ba ka bwu niwu a to
Ibriji Rji grji na ngwu ye ku son niwu ni tu. **17** U lan ka rji

na shulu nda tre, Iwayi ahi kponji vrenmu idrimu ni ngri ni wu.

4 Nikiyi Ibrji ka nji Yesu hi ni kpatren miyi ni ndu shetan tsrawu. **2** U wa Yesu a vu nyu ivi ni cu ise zia u yon katiewu. **3** U wa ani tsar-a aye nda tre, uti ivren Rji uka hla tita biya ndu mba katie bredi. **4** U akasa niwu din Ba nha ana ni birli megyen mba ani ndu ndi son sisren na. **5** U shetan nji wu hi ni mi Urushalima igbu u tsartsar-nda njiwu hon hi ni ngbondo tu tra u Baci. **6** A hla ni wu uta hi vren Rji uka grji joko kime: e ba nha di ani ton malaikuma ye wu ndu ba kon wu kpa ni wo mba ni ndu na k'bu za ni tita na. **7** Yesu a saa' wu ba nha una tsra Baci Eji me to na. **8** Garli shetan a jinwu hon hi ni tu ngbondo ngblu ri nda tsro wu ikpi bi ngbugblu ba wawuu ni bii mba. **9** A hla wu ikpi biyi wawu mbawu mi nno mba ka uti kukru ndi gbyre me san. **10** Niki Yesu saa' wu dinkon wa iwu shetan ba nha u gbyre Baci Rji me san wawu yi ni nklen ma u gbyre u san. **11** Nikiyi shetan ka hi kpama; malaiku baka ye zou. **12** Ba heme u Yesu awo din ba tro Yohana ni Galili, **13** A wlu ni Nazarat nda hini mi Kafanahum, u nyu kiekle nne'a ni mi koton Zabulu mba Naftalim: **14** Din ndu tre anabi Ishaya ku toar, towa. **15** Meme Zabulun mba meme Naftalim ni nkon kiekle nne vu y'ba hi ni kogran urdu mba Galili u indi wa bana Yahudawa naa. **16** Indi bi wa ba zia ki ni' bwu'a Ba to' kickle kpan, u' bi wa ba zia son ni mi qu mba ni mi yumu'a Ikpan wlu ye mba wu. **17** Rji ni nton kima Yesu a wlu zi wa tre Baci di ka me'me' cuwo: mulki shulu a tiewiere. **18** Yesu si zren ni nyu kiekle nne Galili, a to

ndi harli bari ba mrli vayi siman wa bata you ndi Bitru, u Andoro vayima bana bi vu lambe nda si sru rjiji u vu lambe ba. **19** A tre ni ba hume yi ume mi kayi tie bi vu ndi. **20** Nikime ba kaa rjirji u vu lambe ba don nda huu. **21** A wlu niki sihi nda ka to indi harli wa ba mrli vayi, Yakubu ivren Zabadi mba Yohana vayi ma; nimi jirgi bi nha ni tie mba Zabadi ba ki mla rjirji u vu lambe mba tie nda yo ba. **22** Ba ka jirgi'a don ni tie mba nda tie gbla hu. **23** Yesu a zren kagon Galili wawuu nda zi tsro ni tra Rji nda bla tre zizi u mulki nda den bi lilo wawuu ni san lilo wa ndi ba ba' lo'a. **24** Iddu ma ka shanshu ni suriya wawuui baka rji bi lilo wawuu ye wu ndi bi wa ba lo'a ko bi lilo rimie, ni bi wa ba ku gbingbi ni bi wa ba he ni meme brji'a ni bi sran ni bi wa ba qu kpa-a waka den ba wawuu. **25** Gbugbu ndi ba huu rji ni Galili ni Dakapolis ni Urushalima ni Yahudiya ni kogmn urdu.

5 Ni to gbugbu ndi ba, a hon hi ngblu ri ni kuson ma mrli koh ma baka ye ni wu. **2** Ka bwu nyu ma nda tsro ba nda tre: **3** Lulu ahi u bi ya ni brji didi, ikoh shulu ahi u mba. **4** Lulu ahi u bi yiqu, e ba nno ba sisron. **5** Bi lulu ba bi wa bana nzu tu na, ba nji meme u ngbugblu. **6** Bi lulu ba bi tie yon nda tie hlama zizi, e ba wrji. **7** Bi lulu ba bi lo sron e ba kpa lo sron me. **8** Bi lulu babi wa isron mba a kheklan me e ba toh rji. **9** Bi lulu ba bi wa ba wa sonsi, e ba yo ba mrli Rji. **10** Bi lulu ba ba wa ba tie ba ya nitu zizi mba, e ikoh shulu ahi u mba. **11** Bi lulu a biyi wa bati mre yi nda tieyi ya, nda wa meme tre nicece wu yiwu ni tu mu, **12** Ngri di briku kpukpome, e bi he ni kickle dii ni shulu, e bati ni anabawa bi sen nakii. **13** Bi

mah u ngbungblu, u mah nita tie meme u ani la u tie gye garli? Ana la bi utie kpie na, ahi u ka hlega u ndi baka canwu niza. **14** Bi kpan u ngbungbu. Igbu wa ba mewu ni tu ngblu'a ana riri na. **15** U bana yo lu ni fitila nda kayo ni sisen na di ba kauzi tsame nitu kukron ma wani nno kpan ni ndi bi koha wawuu. **16** Ndu kpan me shan tsro ndi, di ndu ba to ibi ndu me nda gbire tieme wa ahe ni shu'a san. **17** Na tamre di meye kpa nji tre anabawa ba tie meme na. Mi naye kpa tie meme na, mi ye tie wu tsra. **18** Njanjimu, me hla yiwu, shulu mba ngbungblu ba tana kle na, ikpie riri me ni nji tre'a na joku megyen na, ba ku tsra. **19** Indi wa a kunyre ni ri u nklekyen nji tre'a nda tsro ba ni ndi, ani vi nklekyen ma ni ikoh u shulu, u iwa ani hu nda tsro ba, ba yo ndi kiekle ni koh u shulu. **20** To mesi hla yiwu din, zizi me nita na nna' zizi bi nha ni Farisawa na bi na he nkon u ri ni koh u shulu na. **21** Bi wo ndi ba tre ni ndi bi sen, 'Na wu na, u indi wa a wu-a, ahe ni nyu ya'u shariya. **22** Me wa yiwu ndi iwa a tie nfu ni vayi ma hama ni kpie wa anno nfu'a a si gbyen shariya. U indi wa a hla ni vayi ma, 'Racah!' a si gbyen tre ni tuma. Iwa a hla ndi, 'Ruru' asi hi kpentren lu. **(Geenna g1067)** **23** Uti ye' nno kpie ni tra Rji, ndi taka vayi me ahe ni tre ni tu me'a, **24** U ka donme ni nno' kpie'a ni tra Rji, ndi hi mla kpambi tie mbi vayi me rli ndi ye nno' kpiea. **25** Mlatie kpa y'me ni ndi wa a nji wu hi ni bi bla tre gbagbla, Ka'bi he nkon sihi mbi wu ni bla tre'a, ni ndu bana lowu na. **26** Njanjinmu, me hla yiwu, biti hanwu kle wawuu rliko ka kayi cuwo. **27** “Biwo' din ba hla ni bi sen, 'una tsi wa lilon ko wa mba tankpan na'. **28** Mi wa yiwu,

indi wa ani kaya wa' ni mew u tohwu ka a kruu ye ni mi sron ma. **29** Shishi ko rli anita ni ndu latre, uka krewu rju taga; a bi ndu nhama kpa ri ndu tiw meme niwa ikpa'a wawuu ndu tie memela. **(Geenna g1067)** **30** U iwo me koeli nita ni ndu latre, uka sren wurju kpame; abi nna ndu nhama kpa ri ndu tie meme niwa ikpa'a wawuu ndu rii ni lu'. **(Geenna g1067)** **31** A kru hi me, ba hla di ndi wa a wuugran ni wama'a, ka nno imbe u wu gran a. **32** To, mi hla yiwu di indi wa wu gran wamaa, wana he ni tu tie tankpan na, to a yo wu ni latre tie tankpan, u ndi wa a gran wa bi wa ki a latre u kru tankpan. **33** "Ganli, biwo ikpie wa ba hla ni ndi bi sen a, 'Bi na' shi' rji' uce na, ndu tre mbi ta he u Rji'. **34** Mi hla yiwu, na shi rji memle muna ko ni shulu iki ahi ruron (kpanci) u Rji; **35** Ko ni meme, iki ahe ni ndaza ma; ko ni Urushalima, wa ahi kiekle gbu u Ichu rligra. **36** Ko Bina shi'rji' ni tuh' mbi na, e na to tie nfu tuh mbi ndu kinklan ko shinji na. **37** Ndu 'e mbi ndu'e u a'an mbi ndu a'an ani ta zan towa, ka hi u brji. **38** Bi wo wa ba hla shishi ni rjuhla shishi u ba rjula inyren ni nyren. **39** To, mi hla yiwu na gbi sron ni meme ndi na to ba tana wruu ni nhma korli, uka kma irima nno ngame. **40** Iri mbi ni ta ni son mrlen yi nda kpa klon mbi ri, mbi ka nno wu ri nhatia. **41** U indi wa a vuyi ndu yi zren mili rii mbi ka zren hu tie mir harli. **42** Nno biwa ba mye yia, u waa mye yi hlaa mbi ka na ka ngon tie wu na. **43** Biwo wa ba' hla, 'U son vayi me ndi kame ni wa a kranwu'. **44** To me hla yiwu, son bi kran yi, tie lulu ni bi wa ba tie nyu yiwu a tie zizi ni bi wa ba fu' sron niyi a, din bre Rji ni bi wa ba tie yi meme ni ya'. **45** Di ndu yi

he mrli tie mbi wa he shu a: waa ani ndu rji ma kpan ni meme ndi mba indi didi, nda ndu ilu kuh ni ndi wa a to Rji ni wa ama to Rjia na. **46** To, uti son bi sonwu, a ngye didi utie? Bi kpa ban bana tie toki me na? **47** U bita ci mrli vayi mbi me gyen, u bi tie ngyeri wa a nna u ba ri a? Bi kpa ban bana tie toki me na? **48** Naayi, bi he tsartsar me na tie mbi u shulu wa a tsartsar me a.

6 Wierli ni tie zizi mbi ni ndi, ndu ba na toh na. Kaa tie ni ndu tie mbi u shulu na nno yi idii ndu mbi na. **2** Tomba, bita tie zizi bi kana d'bbu ni ndi na, bi mrla ndi ba tie toki ni tra Rji mba ni tie nkon u migbu, ndu ndi gbre ba san Njanjimu, me hla yiwu, ba rliga kpa dii mba ye. **3** Bita ni tie kpie zizi, na ndu iwo ko'ta toh ikpie wa iwo rli si tie a na. **4** U ndu zizi mbi nihe rii'rii'; u itie mbi wa ani toh ni mbu'a ani hanyi dii mbi kima. **5** U bitani tie aduwa, na tie to bi mrla ndi na. Biki ba ngri tie aduwa ni zande ni tra Rji mba ni fron nkon bi mi gbu, adi ndu ndi ka don to mba. Njanjimu, me wa yiwu, ba kpa dii mba ye. **6** To biyi, bita ni tie aduwa, bika rii hi mi tra mbi, ndi tro' nkontra mbi, ndi tie aduwa hi ni tie mbi wa ahe rii'rii', u wawu tie mbi wa ani toh rii'rii', ani nnoyi dii mbi ni rira me. **7** Bita ni tie aduwa, bikana rju tre towa bi mrla ndi ba tie na. Ba'ki baya' di gbubu tre mba ni ndu ba wo ba. **8** Tomba bika na he to u mba na. 'E tiembi toh guci yiwu ikpie wa bi mye a. **9** “Bita' tie aduwa toyi; Tre: Iti mbu wa a he shulua, ndu san me tsratsra me, **10** mulki ndu ye, ikpie wa u son ndu ba tiewu ni ngbugblu'a nawa ba tiewu ni shulu'a. **11** Nnota rli u vi luwa. **12** U latre mbu uka uru hle tawu, towa kie uruhle ni bari'a. **13** Ndi na nji ta hi wrji u

tsra-toh na, jbu ta rjuni wo bi brji(meme). Mulki mba ngbengble, mba girma(babran) bahi ume kakle'. Ameh **14** “E bita wru latre ndi hle bawu, itie mbi ni shulu ni wruhle yiwu ngame. **15** “Biti na wru latre ndi hle bawu na, u tie mbi na wruhle yiwu ngame na. **16** Ngarli, bita ni' vu nyu, na ya gbododo me' na bi mrla ndi ba tie na. 'E' ba trso shishi mba ni ndi toki ndu ba to di baki vu nyu. Njanjimu, me hla yiwu, ba rliga kpa dii mba ye. **17** To, biyi', bita si vu nyu, ngla shishi mbi di gban nye ni tu mbi. **18** Ndu ndi na toh di bi ki vu nyu na; u tie mbi wa a he rii'rii' 'a, nda ni toh ni rii'rii' 'a ani hanyi dii mbi. **19** Na rii kpi zi ni ngbungblu yi na, iwrji wa imra ni rli ba ko wa ba kuklu nda tie meme ko bi y'bi ba y'ra bubuwa na y'bi ba; **20** zi kpi mbi ni shuhe, ni bubu wa imra, ko kuklu' na kpa tie meme na ni wrji wa bi y'bi bana y'ra rii mi nda y'bi bana. **21** “E iwrji wa ikpie mbi he'a, niki ki isron mbi ni he ngame. **22** “Ikpan u kpa ahi shishi. Shishi mbi nita bii, u kpa' mbi wawuu ani shu ni kpan. **23** U shishi mbi nita tie me'me', ikpa mbi wawuu ni kpukpa bwu yi. U ani ta ndi ikpan wa ahe ni mi mbi ahi bwu, to ibran bwu kimaa ni he bitan! **24** Indi ri na'toh nji tikoh harli na, 'e' ani son ri mba nda kran rimaa, ko ka' y'me ni ri nda kama ni rimaa. Bina' mrli koh Rji mba u mammon na. **25** To, mi hla yiwu, na tamne ni tu son ngbunblu mbi na, illa wa bi rli ko ikpie wa bi so, ko ni kpa'mbi, inklon wabi sru'a na. He ni sisren na zan birli na, ka ikpa mbi na zan ikpi na? **26** “To cincen' bi bwua, bana cu ko can ko zi kpie ni wron na, naki me itiembi ni shulu ni nno mba rli. Bina nna ba na? **27** “Ahi nha mbi ni tu tamre ma ani to nzu

gbron ma ko tsame? **28** “U bi ta'mre ngye ni tie ikpie bi
sru? To kunkron bi miji wa ba'gbron hama ni ron ko ni
ta' rjurju. **29** Me hla yiwu sulema me ni gbugbu kpi ma
mba he wo ma me na bii mla ni ri biyi na. **30** Zizanyi, u
Rji wa a tie giga bi miji ni nkpon bii wa, luwa ba he u
mble ba mmo hi ni ba, a na sru kpi kayi zan ba na, ha'yi
biyi bi tsitsa sron. **31** “Tomba bika na tamre di tre, 'Ayi
ngye mi rli' ka ahi ngye mi so na? 'Ka 'ahi ngye me sru
ka' kpa'?' **32** “E a bi wa bana toh Rji mba ba wa bi kpi
biyi. E itie mbi u shulu toh di bi wa ikpi biyi. **33** Wa mulki
Rji ni mumla mba inkon matsratsra rli u mbru kpi biyi ba
nno nha yiwu. **34** Tomba, na ta'mre ni tu mble na, imble
he ni kpima u wa bi tamrea. iya' u vi ri mlau.

7 Na nha ndio na, u bana nhayi na. Ikpie wa bi nha bari,
nikii ba nhayi me. **2** Kongo wa bi tsra niwua, nikii ba
bantsra yiwu. **3** U tie he ndi ni ya mbwu' wa a he ni shishi
vayi me a di na toh gbolo kunkron u mi shishi me na?
4 Ka u tie ni he rli di hla vayi me, ndu mi cu imbwu u
mi shishi me, u gbolo kunkron he ni mi shishi me? **5** U
meme ndi. Cu gbolo wa ahe shishi me guci rli ndi ndu
shishi me krjirji me wa u toh cu mbwu u shishi vayi me a.
6 Na nno yawhu ikpie wa tsratsra na. Na nno lede ikpie
didi ma na. Ba' canwu ni za nda la ye tanyi **7** Bre, u ba
nno yi. Waa' u bi fe. Wru nkon, u ba bwuu yiwu. **8** E iwa a
bre, ani kpa, u wa a waa' ani fe, u wa a wru nkon a ba
bwuu ni wu. **9** Ka ahi nha mbi wa vren ma ni mye bredi
wa ka nno tita? **10** Ka a mye Lambe wa kanno iwan? **11** To,
biyi bi meme dri me bi toh nno mrli mbi ikpie ndindi u bi
yah itie mbi u shulu na nno ikpie ndindi ma ni bi wa ba

mye bi zan na? **12** Tomba, ikpie wa bi yo suron ndu ndi
tie yiwu a, bika tie bawu game, ahe tu nkon wa anabawa
ba hlaa. **13** Ri'zu nkontra wa a wiere me a. Nkontra wa a
bwua ni nji ndi hi wu, inkon ki na tie yah zuna' bi rizu
kima ba gbugbuwu. **14** Inkon wahi wiere me'a ni nji ndi
hi nno vrli, a nkon u yah ma, bi wa ba fewu a ba fyime yi.
15 Con ni anabawa bi ce' wa ba ye ni yi ni ntan t'ma u'ni
nkponji ba hi wuon. **16** Bi'toh ba ni bii'klo' mba. Indi ba
kyen klo ncu ni nci ncon, ka klo bua ni nci nt'me? **17** Ahi
to kii u kukron ndindi ma ba klo ndindi ma, na wa meme
kukron ni klo meme a. **18** Kukron ndindi ma niti bre klo
meme, u kukron meme na klo ndindi na. **19** Kukron wa
ana klo bii ns, ba tsenwu sru ni lu. **20** Ni tu ki, ba'toh ba
ni bii' klo mba. **21** Ana bi wa ba yome, 'Baci Baci', mba ba
rii ni shulu na, ahi wa ani tie kpie wa tiemu ni shulu a
y'mme niwu. **22** Ni vi kima, indi gbugbuwu baye nda hla
nimu, Baci, Baci, ana ni ndeme mba ki hla tre wa ba tie
niko shishi na, ndi zu brji meme rju ni kpa ndi ni nde me,
u kina tie gbugbu ndu bi rligra ma ni nde me na? **23** U
mi hla ni bawu! Kadi nkonmu, biyi bi tie meme ndu! **24**
Nakii, indi wa ani wo tre mu nda ni tie ndu ni tie ndu ni
wua, ani he na indi u wiere wa a mme koh ma ni tu tita.
25 U kpaca, lu ye u kiekle ngwugwu ye wru koh'a, u koh'a
na joku na ni wa ba mme wu ni tu tita **26** U iwa ani wo
tre muyi nda na tie wu na ahe na ruru ndi wa a mme koh
ma titu nhanhimu'a. **27** Kpaca lu a ye u kiekle ngwugwu
ye nda wru koh'a. U wa azi hlega kpukpru me". **28** Wa
yesu a tre kle'a u gbugbu ndi mba baka tie sisri ni bii

tsroma, **29** ni wa a tsro mba ni ngbengle wa ana bii wa bi
nha ba tie'a na.

8 Wa yesu a krji rji ni ngblu a, indi gbugbuhu ba huu. **2** U
indi ri u lilo nkpurju ye ku kru niwu nda tre, “Baci, uta
ny'me uka mla me tie tsratsra me. **3** Yesu a rima wo hi ka
kpre nda tre, “mi nyme. Katie tsratsra” Nikiyi me, wa aka
fe den u lilo ka kle **4** Yesu a hla wu, na tre u hla kpie ri ni
ndio na. Hi kpame, ndi hi tsro tume ni Firist, ndi nno
kpie wa Musa tre'a ndu hi ngban ni bawu. **5** Asi hi nimi
kapanahum u jirmi ri ye niwu nda bre wu, nda tre, **6**
“Baci, igranmu a qukpa kru si tie ya ni koh mu. **7** U yesu
hla wu, “mihi denwu” **8** U jirni a kasawu nda tre, “Baci,
mi na mla wa u ye ni koh muna. Hla trea' megyen din
ndu granmu fe den. **9** E ime ngame mihe ni wo ndi ri, me
he ni soja bi ti ndu ni' womu. Mi hla ni ri, hi, waka yi
uni ri mi hla wie, 'ye' waka ye, ndi hla ni granmu, tie
kpieyi, waka tiewu. **10** Wa yesu a wowuu, a hla ni bi hu'a,
“Njanjimu me hla yiwu, mina to ndi u bii sron towa ni
Israila na. **11** Mi hla yiwu, indi gbugbu bu baye rji ni ko
yalu nda rli biri ni ba Ibrahim mba Ishaku, ni Yakubu ni
mulki shulu. **12** U mrli wa ba u mulkia, ba vuba tasru
nimi kplakpa bwuu. Nikii ba yii nda tan nyinyren” **13**
Yesu a hla ni jirmia, “Hi, ndu he niwu towa u yo sron a”
ni nton ki me, igran ma a fe sikpa. **14** Wa yesu a ri ni koh
Bitrua, a toh yi' Bitrua kru kpa. **15** Yesu a kpyre wo' ma u
lokpa ka kle waka wlunde nda tie ndu niwu. **16** Wa yalu
tie a ba nji gbugbu ndi be he ni brji ye ni Yesu. Ni tre
megyen a ju brji rju ni ndi ba nda den bi lilo ba wawuu.
17 Toyii itre anabi Ishaya ye ku ngyre me wa a hla, “Wawu

yi vu krukpa mbu nda den mba lilo mbu ba. **18** Niwa Yesu a toh gbugbu ndi baa gaklen ma, a hla ni bawu ndu ba ru mah Galilia hi gran korima. **19** U ndi u nha ri ye hla wu, “Mala, mi huu hi ko mame (ko ni ntsenyi)” **20** Yesu a saa niwu, “Itsi' bahe ni juju mba cincen bahe ni koh mba, U ivren ndi yi na he ni bubu u yo tu'mana. **21** Ivren koh ma ri a hla wu, “Baci ndu mi hi rju' tieme rli. **22** U Yesu hla ni wu, “Hu me, don k'bon ba ndu ba rju k'bon mba”. **23** Wa Yesu ri nimi jirgi (ghuu) a, mrli koh ma baka ri huu. **24** U kikle nghunghu ri ka wlu fu nitu kikle maa, inda shi dakpyren kah ghuu a. Yesu si kruna kpye ma. **25** U mrli koh ma bahi ka sh'me u, nda tre, “kpata cuwo, Baci, kie qua! **26** Yesu a hla bawu, “Bi kpon sisri ngye towa biyi bi tsitsa sron? “A wlunde nda yra ha ni a wlunde nda kpa nha ni nghunghu a mba kikle maa. U bubua katie wieri me. **27** Indi ba ba mhanji ma wakran nda tre,” ahi ndi bitan toyi, wa nghunghu me ni wowuu a?” **28** Wa Yesu aye rji ni nhma ko rima u meme Garasinawa, indi harli bari bi meme brji ba rju ye niwu. Bata rju rji ni bubu be ba nda ta vravu kpukpome u indi bana ta zu nkan kima ngana. **29** Ba yragro na tre, “kie he ngye utie niwu, iwu vren Irji? Inton na tie me rlina u uye tie ta yah ni wa? **30** Gbugbu lede bari sia rli wiewiere ni ba nikii. **31** U meme brji ba si bre Yesu nda tre uti zuta rjuu, uka truta ri ni mi gbugbu lede biyi. **32** Yesu ahla ni bawu, “Hi!” Ibrji ba barju nda ri nimi lede ba; u mle, gbugbu lede ba ba sra tsugrji ngblu'a nda ka kuhle nimi kickle ma nda quu wawuu bawu. **33** Indi bi kma lede ba, ba tsutsu hi ni migbu nda ka blatre a wawuu ni bawu u njima, ikpie wa

atie bi meme brji ba. **34** U ndi bi gbuba baka rju wawu
mba wu nda ye ni Yesu. Nitowu, ba brewu ndu hi don
meme mba ni bawu

9 Yesu a ri ni ghuu nda rugran hi ni gbu ma. **2** Mena, ba
nji indi ri wa a soo kpa'a nda kru ni tabli. Wa Yesu atoh
kiekle yo suron mba, a tre ni ndi u soo kpa'a, “Vuvren
ngri. ba wru latre me hlega niwu”. **3** U bi nha bari ba tre
ni kpamba, “Iguyi ni latre” **4** U Yesu wa a toh imre sron
mbaa' a tre “Bi ta' meme mre ngye nimi sron mbi? **5**
Arime na he ni dii na ndu ba hla Ba wru latre me hlega
'Ka ndu bahla' wlunde ndi zren? **6** To ni ndu yi toh ndi
ivren indi a he ni ngbengble u wru latre u ngbugblu hle,
A tre ni indi u soo kpaa', Wlunde ndi ban bubu u kru me
ndi hi koh **7** India ka wlunde nda hi ni koh. **8** Wa gbugbu
ndi ba toh a he toyi, ma manji ma wakran, nda gbyre
Irji san wa anno indi bii ngbengblen yi. **9** Yesu sihi nda
ka toh ndi ri ni ko shishi wa ba yowu ndi Matiwu a son
nitra u kpa ban. A hla wu, “Hume” A wlu huu. **10** Yesu
a kuson nda si'rli birli u bi kpa ban nibi latre gbugbu
mbawu baye kuson nda rli bi' ni ba Yesu ni bi hu'a. **11** Wa
Farisawa ba ba toh nayi, ba mye bihua, “Ani tu' ngye mba
tiekoh mbi si rli ni bi kpa ban u bi latre? **12** Yesu ka wo
ba' nda tre, “e bi sikpa bana wa bi den na, ahi bi lilo mu.
13 To bika mla toh nayi rli, 'Ime mi wa wruhle ana indu ni
mu na. Mina ye ni tu bi he tsra tsra ana miye ni tu bi
latre. **14** U bi hu Yahaya baye niwu nda tre kieta ni ba
Farisawa kie vu nyu u bi hua ba ba taka ngye rli nda na
tie na? **15** Yesu a hla bawu, “Bi tie ndu nitra u logran baki
ni kuklu nyu u indi u gran rli he ni ba? E, inton niye wa

ba ban indi u logran niba. Nikiyi mba ba vunyu. **16** Indi wa ani fon pli sama kanha ni cice nklon na tie to kie ni yba nklon zan u mumla **17** Indi bana sru imma sa u inabi nimi mbu ntan kmo mana. Bata tie toki, intan aniyra tie meme nda ju'mma hlega. Toyi, ba sru mma sa' u inabi nimi mbuntan sa may tie towa na ndu ba yra tu hamba wuna" **18** Yesu si tre ni ba u ndi ri wa ani mnkon ndi ba aye kuqu niwu. A tre, "Vrenwamu quu zazanyi, yeme ndi sawo wu ni ndu wlunde". **19** U Yesu Wlunde hu hi ni mrli koh ma ba ngame. **20** Uwa ri ingarli wa azi juju tie se wlon don ha, a bleye konkon Yesu, nda kpyre nyu nklonma. **21** "A tre ni sronma, Mita kpyre nklon ma mi fe si. **22** Yesu a k'maya nda toh wu nda tre, "Vrenwa mu, vu sron. Kikle yo sron me nnowu si". Ni nton kima me afe si. **23** Wa Yesu ari ni koh ninkon ndi mba, nda toh bi vrli ngba ni j'bu ndi baki hanton. **24** A tre "Hiyi, e vrenwa na quu na, asi kru na "U baka zanwu u kpa tsri. **25** Wa ba ndu ndi barjuhi raa', a rihi mitraa nda vu wo vren wa nji, u vrenwa wlunde. **26** Itre yi ka yan shu ni nh'ma kokii. **27** Yesu rji ki zren y'ba sihi, u bi fyen harli bari baka hu, nda kla nglo nyu nda nitre,"Ivren Doda, to yah mbu ndi zota". **28** Yesu a ri hi ni koh rie u bi fyen ba baka wawu hi. Yesu hla bamu, "Bi kpay'me ndi mihe ngbengble utie tomba?" U baka kpay'me, 'e' Baci". **29** U Yesu ka kpyre shishi mba nda tre, "Ndu he yiwu na wa bi yo sron mbi a. **30** U shishi mba baka bwu'. Yesu a mha ba nda tre, "Na ndu ndio wowa na." **31** Ma'memu, bahi nda ka bla tre kangon nklan kima. **32** Wa bi fyen ba ba hia, baka nji indi u con l'me u me'me' brji yeni Yesu. **33** Wa a cu

me'me' brji rju ni niwu a, indi u con l'mea katre. J'bu ndii baka manji ma wakran, ndatre, “kae, bii kpye yi bana toh wu ni Israila na!” **34** U fansawa ba baka tre, “E a ni rju me'me' brji ba ni ngbenglen u chu bi brjii.” **35** Yesu a zren kagon gbu bi rlig ra ni bi tsitsa ba wawuu. Azi tsro tre Rji ni tra Rji, nda zi bla lan zizi u mwkai nda den bi kru kpa ni lilo bla wo. **36** Wa a toh kpentren ndii ba, a ka tie wie me ni tie yah' ni qungble mba. Bana he na nta'ma wa ba hama ni ndii u k'maba. **37** A hla ni mrli koh ma, birli hi gbugbu, wa, u bi ndu ba ba fyi meyi. **38** Ahe nayi bika bre Baci u birli gbagbla me ni ndu tru bindu ba hi.

10 Yesu ayo Mrli koh ma wlon don harli a nda nno ba ngbengblen u ju me'me brji, ni u den lilo ba blawowu. **2** Zizanyi ngye nde mrli koh ma bahe toyi. U mumla, Sima, wa ba yowu ndi Bitru, u vayi ma Andoro, u Yakubu ivren Zabadi, mba vayima Yahaya, **3** Filibus, u Bartalamawus, u Toma, ni Matiwu wa ata kpa ban a u Yakubu ivren Halfa, u Taddawus; **4** Sima indi u suron, u Yahuda Iskarioti wa a le ni Yesu'a. **5** Ahi wlo don ha biyi mba Yesu a ton ba nda hla ni bawu, “Nahi nibiwa bana Israilawa na ni gbu bi Samariyawa na. **6** Hi ni nt'ma u koh Israila wa ba kado'a megyen. **7** Bita zren sihi bika ta hla tre Rji, ndi tre, 'mulki shulu tie wiewiere.' **8** Den bi lilo, ta' k'mo shine, bi kpurju, mla batie tsratsra ndi ju me'me' brji rju. Bi kpa magyen, biyi me bika nno megyen. **9** Na nji ba' zinariya, azurfa, u dra nimi kpo mbi na. **10** Na nji mbu u zren na ka inklon ha' ka lagbom ka kpa'la' na, e' indi u ndu ahe nkon u la'ma. **11** Igbu wa bi ria, rligra ma ka tsitsima, bika wa indi u totie ndi son kima mla nton wa bi wlua.

12 Bita' ni' ri ni koh bika ciu. **13** Ikoh'a nita ikoh waani
son sia, isi mbi ni hu ba. Ani ta ha'ma, isi mbi ni k'ma ye
yiwu. **14** Biwa ba'ta kamba ni kpayi ka ni woyi, bita ni
don gbu'a ka koh'a, bika kpon wru u za'mbi hle bawu.
15 Njanjimu, me hla yiwu, ni vi u Rji, ba sutie ni ndi bi
Sodom mba Gomora zan gbu biki. **16** Tomba, mi tonyi ni
hi na ntama ni tsutsu tsi,' nayi, bika wierli too won ndi
na bi tie me'me' na too nghu. **17** Tie srensren ni ndi! Ba
njiyi hi bi ninkon u tra Rji u ba tsiyi ni gbugban. **18** Ba
njiyi hi ba gona ni ba chu ni tu mu ni ndu ba ni biwa ba
Israilawa na toh me. **19** Bati vuyi nno ba, bikana tamre
ndi ahi ngye ka anihe mi tre na. Ba nno kpu'a u tre'a ni
nton kima. **20** Ana hiwu ba u tre na, ahi Brji u tieme mba
nitre rju zu nyu mbi. **21** Vayi ni nno vayima wu', atie
ivren ma ngame. Imrli ba wlu tie meme ni batie mba nda
ndu ba wu ba. **22** Konha ni kranyi nitu ndemu. U wa avu
sron hi kle nton'a, ani gbujbu. **23** Bata tieyi dii ni mi gbu,
tsutsu hi niwa a wie niwu'a. Njanjimu me hle yiwu, bina
zren hle gbu Israila na rli ivren ndi kaye. **24** Mrli koh
bana nna' tie koh mba na, vigran na zan bacima na. **25**
A mla ndu vren koh ndu he na tiekoh ma u gran kahe
to bacima. U bati yoh indi u koh nda hi Ba'alzabu, kaba
kpande bi koh ki tie me'me' ndandime! **26** Tokiyi bikana
tie sisri mba na, e ikpie'a ba kawu a ba bwuu, u wa ahe
riirii'a ba hla wu rju rah. **27** Ikpiea me hla yiwu ni bwua,
hla wu ni kplende rji, u kpie wa ba tre yiwu ni ton'a,
d'buu ni tutra. **28** Na klu sisri bi wu kpandi na, wa bana
toh wu dri na. Klu wa ani toh wa kpa'a nda tru dri'a yo ni
kpaca lu. **(Geenna g1067)** **29** Bana le mrli cincen harli nitu vi

kubuna? Iri mba mitie bre joku hama ni y'me tie mbi. **30** 'E' futu mbi me a toh blawo. **31** Na klu sisri na. Itimbi nna u cincen gbugbuwu. **32** Ahe nakiyi ndi ko nha wa a ny'me nime ni k'bu ndai, me y'me niwu ni k'bu tie mu wa ahe shulu'a. **33** Ama iwaa ana nyme ni me ni shishi ndina me ngame mina nyme ni wu ni shishi timu wa a he ni shulu na **34** "Na yamba ndi mi nji si ye ngbungblu yina. Mina nji si ye nno na ahi takobi. **35** Meye vu tu ndi wru ni tiema, u vrenwa ni yima, u wa ni yima. **36** Bi kran ndi bahe bi koma. **37** Twa a son tiema ka yima nna me'a, ana mla wa ani umuna. U wa a son vren ma ka vrenwa ma nna me, ana mla wa ani umu'a na. **38** Wa ana ban gran kukron ma nda hume na, ana mla wa ani umu na. **39** I wa ani hra tuma'a ani nado, uwa ani nno tuma, ani fe wu. **40** Wa a kpayia, a kpame ngame. **41** Wa a kpame a, akpa wa a ton me'a. Wa akpa anebi a, ani kpa dii u anebi. U wa akpa u tie zizia ni tu wa ahi indi u zizi, ani kpa diima na ndi u zizi me. **42** Wa a nno ri ni mi mrli bi tsitsa biyi, ka a ndi mma ni vi kofi me, nituwa vren kohmu'a, nkponjimu, me hla yiwa ana hon dii mana".

11 Wa Yesu a nno ba tre kle'a, a wlu don bubukii nda hi tsro nda bla tre Rji ni mi gbu ba. **2** Wa Yahaya u tie batisma awo rji koh wa batroa, bi' ndu wa Yesu zi tie, a ton mrli koh ma hi niwu.' **3** A hla niwu, "Ahi wuyi u ye'a"? Ka kie yo shishi ni ndi ri mu. **4** Yesu a sa'a nda hla bawu, "Hi ndi hi hla ni Yahaya ikpye wa bi to mba ikpye wa bi wo'a. **5** Bi fyen ba fe toh, bi glogo za ba zren, bi kpurju ba katie tsratsra me, mangbi ba wo tre ngame u biwa ba qu'a, ba ta'ba sh'me, bi wa ngame ba nno ba

tre Rji. **6** Indi u lulu ahi wa ana k'bu za' ni tumu na'a. **7** Wa ndiba ba vu nkon mba hia, Yesu ka wlu tre ni j'bu ndi ba ni tu Yahaya; “Bahi wa ngye ni ji'-ahi giga' wa nghunghu ni fu'a? **8** Uahi ngye bihiwa niji'-indi wa a sru kpyi bi rjien me? Njanjimu, bi sru kpyi wa ba rjien me ba son ni koh bichu. **9** U bihi ndi hitoh ngye, anebi? Njanjimu me hla yiwu, a na'a anebi. **10** Wawuyi wa ba nha nitumaa, 'tomba, misi tru u tonmu'a sihi ko shishi me, wa ani mla nkon wa u zu'a tie.' **11** Mi hla nkpon nji tre yiwu, ni'mi' ndi wawuu wa imba ba ngrji ba, iri mba tie bre nna Yahaya u tie batisma. **12** Rji' ni' nton Yahaya u batisma ye zizanyi, mulki shulu ngrji zi toh yra tu' u ndi bi nno yra tua ba kpa gbujbu ni ngbenglen. **13** E anabawa ba wawuu mba shariya bazi hla ye ye nton Yahaya. **14** U bita ni kpa, ahi wawuyi Iliya wa ani yea. **15** Wa ahe ni ton u wo'a ka wo. **16** Ni Ngye mba me tsra nzanyi niwu? Ahe na mrli bi ro ni cucu, nda si ro nda ni yoh kpa mba. **17** Nda ni tre, kie vrli ngba' yiwu u bina nglu nzan na, kie ban jequu u bi yii na. **18** E Yahaya ye nda na rli birli nda na so rooh na, u batre Ahe ni brji shango. **19** Ivren ndi ye nda ni rli nda ni so u ba'tre, to mbarli, ani rli nda ni so wu' rji ikpan bi kpa ban' ni u bi latre. E bato wrli ni bii ndu ma. **20** Nikiyi Yesu ka wlu nda jutre ni gbu' wa a tie gbugbu kpyi bi sisri a u ba kana mla son mba tie na. **21** Iyah me Korazin'! Iyah me Batsaida! E ikpyi bi sisri wa ba tie yiwu, bana tie ba ni taya mba sidon, ba ndi na sru ngbanjan nklon mba nda ngbam m'brji nda bre ndu wru latre mba hlega sari mu. **22** E ni cacu u bla lantre'a ba fon tie ni ba taya mba sidon zanyi. **23** Iwu Kafarnahum, uya

ndi ba gbrye wu san towa me hi shulu me? A ahn' ba njiwu rji ye ni hades. E ikpyi bi sisri wa ba tie ni wua ba na tie bani sodom, **(Hadēs g86)** **24** andi na rli he zizanyi mi wa yiwu ba fon tie ni sodom ni vi u bla latre zan yi. **25** Ni nton ki u Yesu katre, “Mi gbyre u san tietie, Baci u shulu mba u meme nituwa u rii' kpyi biyi ni biwa ba toh'a ndi tsro mrli biyi wa bana toh na. **26** E, tietie iwayi a bi ni shishi me. **27** Ikpyi ba wawu mbawu banno rji ni tietie, indio ri na toh vren'a na, ahi tie'a kanklen ma, u ndio ri na toh tie'a na ahi vivren nkaklen ma ni ndi wa vivren son tsro'a **28** Ye nime wawu mbi wu, biyi bi tie yah nda he ni kpyi bi ron ma, mi ndi nno yi sii. **29** Bon kpyi mu ni kpa mbi ndi tii bii u mu'a e mi na nzutuna u sroomu ahi, u bi fe si ni mi dri mbi. **30** E ikpyi mu bana tie dii na nda fafa mr

12 Ni nton kima Yesu a zren zu ni'rju kpu ni vi u sabat. Iyon tie mrli koh ma u baka won tu kpu'a tan'. **2** U Farisawa baka toh nda tre ni Yesu, toh mrli kol me ba ki tie kpye wa ana he ni tu nkon na ni vi u sabat. **3** U Yesu ka hla bawu, “Bina kra na ikpye wa Dawuda a tie ka' yon tie wu, wawu ni lilon wa bana he niwu'a? **4** Niwa ari ni tra Rji nda tan bredi wa doka ana y'me ndu wawuma ni lilon ba tan na nituwa bi ki kima, Furist, mrgyen doka a y'me ni bawu ndu tan? **5** Bina kra ni mi doka wa a tre, ni vi bi sabat, Firist wa ba tie ndu ni tra Rjia ba tie ndu mba me u bana latre na? **6** U me wa yiwu, indi wa anna tra Rji a he'wa. **7** Bina he ni toh ka wahi ngye, 'Mi wa yah wruhle zan ndu; bi din na nha' bi tie zizi ni latre na. **8** E ivren ndi a Baci u sabat. **9** U Yesu wlu ni wrji kima nda hi ni tra Rji

mba. **10** U ndi ni wa wo ma a soo'a ahe nikiyi, Farisawa baka myen Yesu nda tre, “A he tuh nkon ndu ba den lilo ni vi sabat? “Ni ndu ba rewu nya nda a latre. **11** Yesu a hla ni bawu “Ahi nha rimbi wa ahe ni ngble ntma ririyi, u nt'ma kima joku na vron juju ni vi sabat wa ana cuwu rju na? **12** Ba tie nihe rli nda tsra daraya ndi ni ntma! Anita he toyi ka wa bi ndu ba tie zizi nivi sabat. **13** U Yesu ka hla ni ndi'a “N'ma wo me” A n'ma wo ma, u wo'a katie dindi towa wa bana ngrjia. **14** U ba Farisawa ba rju hi ra' nda ka nzon nyu ni tu ma. Nda wa nkon wa ba wuua. **15** Yesu a tsen toh nda wlu don wrji kima. Indi gbugbu wu baka hu, u wa a den ba wawu-u. **16** A 'mha ba din' ndu bana ndu ndi toh wawu na, **17** ni ndu tre'a he towa a rju ni nyu anebi Ishaya wa atre din, **18** To granmu wa mi cuwu'a ivren wami son wu'a, wa idrimu ni ngri niwua. Mi yoh, Brji mu ni tuma ani hla nkponji ni bi l'me baria **19** Ana gbisron nda kla ngble nyu na u ndio nawo lanma ni nkon bi mi gbu na. **20** Ana nzizi ngba kpu wo'a ndju'a na ana y'bi (fitila) wa tie wiewiere vkwu na ani he tohkime ni ndu nji nkponji (hi kle) (ngyren me). **21** U ni nde ma bi l'me barima bayo suron niwu. **22** U nilime, ba nji ndi ri u fyen wa a con l'me nda he ni brji meme ye ni Yesu. A clen wu kpacuwo mla wa indi u con l'me ka tre u shishi ma kafe toh. **23** U kpentren nili ba wawu mbawu baka manji ma wakran nda tre “Ka ani wayi' yi ni vren Dawuda? **24** U wa Farisawa ba ba' wo kpye u sisri yin ba' tre. “Iguyi ani ju brji meme ba ni Bahalzabul ichu bi brji”. **25** U Yesu a toh mre mba nda tre, Mulkiwa a gah kpama ana krli na, u igbu ka ikoh wa a gah tie nka'a, ana krli na ani zi

hlega. **26** U shetan nita ju shetan rju ka' a gah kpama uni
he rli mulki ma ni krli. **27** U mitani ju brji meme rju ni
ngbengblen Bahalzabul, u mrli mbi ba ju bi u mba rju ni
ngye? Ni tu treyi ahi baba yi mba tie shiriyayiw. **28** U
mitie zu brji meme rju ni Brji u Rji to ka mulki Rji aye
niyi. **29** U ba tie he rli indi ni ri ni koh ndi u ngbengblen
nda y'bi kpyi ma hamma ni vu ndi u ngbengblen lo guci
rli na. Nikiyi a y'bi ikpyi ma ni koh'a. **30** Iwa ana he ni me
na anatie fu ni me, u iwa ana hume vu zia na, ani vu vra
hlega. **31** Towaa mi hla yiwu, ni latre ri uni kpa nde ri
tie meme wa ndi ba tuwu a ba wru hle bawu, ani ta hi
kpa nde Brji zizi tie meme bana wru hle na. **32** Indi wa
atre meme ni tu vren ndi ba wru kima hlega wu u anita
meme tre ni tu Ibrji tsratsra kima bana wruhle niwu ni
ngbungblu yi na mba ni uwa ani ye'a. **(aiōn g165)** **33** Sen
kunkron dindi ma ndu klo dindi me, ka uka sen meme
konkron ndu klo meme ma e ba'toh kunkron ni bii klo
ma. **34** Biyi mrli wan wa bi meme a, bi tie ni herli ndi hla
kpye dindi? E ani kpye wa a shu ni mi sron mba inyu ni
tre wu. **35** Indi dindi ani tie zizi rji nimi dindi from ma u
meme ndi ani tie meme rji ni meme sron me **36** Mi hla
yiwa ni vi ubla latrea, indi ba bla meme tre mba wa ba
hlaa. **37** E a ni tre u nyume mba u gbuj'bu u ni tre nyu
meyi ba lowu. **38** Ni nton kima bi nha bari ni Farisawa ba
saa' ni' Yesu na tre “Mala kie son kie din toh ngban ri gi
niwu” **39** U Yesu a ka saa' bawu nda tre, “Izan bi meme ni
kba bi tie ntran yi ba wa ngban. Igban n nahe wa ba nno
ba na zan igban u anebi Yunana. **40** E na wa Yunana a tie
ri tra ni cu' tra ni mi nne kiekle lambe a tokime ivren ndi

ni tie vi tra ni cu tra ni mi sron meme. **41** Indi bi nine va ba' wlu klri ni vi u bla latre ni ndi bi nzan biyi nda hla meme tie mba ni bawu. **42** Saro niya u kogbo ani wlu klri ni ndi bi nzan bayi nivi u bla latre nda hla meme mba ni bawu. Aye rji ni nci ngbungblu nda ye wo bii wierli u Sulema, u toh, indi wa azan Sulema ahe niwa. **43** Meme brji nita rju nimi ndi ani y'ba zu ni buba wa imma na hena nda wa wrji wa ani son a nda na toh na. **44** Ani tre mi kinahi ni kohmu wa mi rjia to nda kina hi nda toh koh'a ba mla vuwu nda mlau tie. **45** Ni nton kima ani hi nji ibrji tangban bari wa trieme ba zan u ma nda ye son ni kiyi. U' yah ndi kima ni meme zan u mumla. Ani he to kima ni bi nzanyi" **46** Yesu a rli si tre ni kpantren ndi ba me u yima ni ba mrli vayi ma ba klri ni kora nda ni wa tre niwu. **47** Indi a hla wu, Tomba iyime ni ba mrli vayime ba klri ni kora nda ni wa tre niwu" **48** U wa a saa' niwu nda tre ni ndi wa a hla wua, I nhamba hi yimu u ba nha mba ba mrli vayimu?" **49** Nikiyime a nina woma tsro hi ni mrli koh ma ba nda tre, "To ba yimu ni mrli vayi mu bayi! **50** E indi wa ani tie kpyi bi tiemu wa ahe ni mi shulu a indi kimayi hi vayimu vrenlon ni vayimu vrenwa ni yimu"

13 Nivi kima Yesu a rju ni koha hi ka son ni nyu kiekle nne'a. **2** Kpontren ndi baka hu kagon ma wa ka wlu ri ni mi ghu nda kuson nimi ma u j'bu ndi ba wawu mba wu baka kli ni korah nju kiekle nne'a. **3** Ni nton Yesu a hla kpi gbugbu wu ni bawu ni (misali) {lan bininkon} A tre Indi ri u ron (cu) ahi nda ka cu. **4** A cu'a u ibii bari ba kuhle ni nkon u cincen baka ye vurli. **5** Ibii bari baka kuhle ni meme wahe ni tslatsa tita (dancon?) Bati gbla

rju ni tuwa meme a he bran na. **6** U irji a rjunda whu' u
baka quu ngblanme. **7** Ibii bari ba kuhle ni mi kunkron bi
ncon u kunkron ncon ba gbron na nyi ba. **8** Ibii bari ba
kuhle ni meme dindi ma na rju bi nda tie bii, bari ibii
darli ni tu wa a cu'a bari ibii ise ton u bari ibii ise tra
hamma ni tane. **9** Iwa ahe ni ton u wo'a kawo" **10** U bi
hua baye nda tre ni Yesu "Ani tu ngye mba u tre ni j'bu
ndi ni (lan bi ninkon?) "misali?" **11** Yesu a saa' bawu nda
tre, "Ba nnoyi nkon u toh kpye u mulki shulu wa ba rli
ni bawu a. **12** E wa ahe niwu'a ba nno nhatia, u ani he
wu babran. U indi wa ana hewu na' ikpye wa ahe wu'a
ba kpawu. **13** Ngye kpye wa ani ndu me tre ni ba ni lan
bi ninkon a yi: ko wa ba' yah bano toh na u ko wa wa'a
bana wo na nda name' toh tuma zuna. **14** Ni' bawuyi itre
Isheya a ye tsra, wa a tre din, Ni wo biwo ndi tie bre toh
njima uni' yah bi toh indi na toh tuma zuna. **15** E isron
ndi mbayi aka tie bwu' nda sen gbirhi rhi me nda na wo
na nda gru shishi mba ni ndu ba - ba na toh ni shishi
mba na, ka ndu ba na woni ton mba na, ka nda toh njima
ni sron mba ni ndu ba kmaye ndu me den ba. **16** U shishi
mbi ba'bi lulu niwa ba toh a, u ton mbi ngame wa ba
wo a. **17** Njinyimu mi hla yiwu anabawa ni ba ndi bi tie
ngyrengre gbugbu wu ba yo suron u toh ikpye wa biki
toh a u bana tsh na. ba wa ba wo ikpye wa biki yoha nda
na wo bana. **18** Sren ton ndi wo misali u ndi u ron wa a cu
bii a. **19** U ndi wa awo lan u mulki a nda na toh njima na,
ibrji meme ani ye sranwu kpa ikpye wa ba cu ni mi sron
ma. Iwayi ahi bii wa ba cuwu ni nyu nkon a. **20** Wawu ma
wa ba cuwu ni meme u tslatsa tita a, ahi ndi wa a wo'

lan'a nda kpawu gblame ni briku. **21** Wa ana sen ngble wa ani klri bran ton nan. To iya ye ka meme tie ye ni tie lan'a, ani gbla joku **22** U wa ba cuwu ni mi kukron bi ncona, ahi ndi wa awo lan'a u hu ngbungbungblu ni gyru u kpji ngbungblu ba mha tre a wa kana klo na. **(aiōn g165)** **23** Wawuma wa ba cuwu ni meme ndindi ma kimaa' ahi iwa awo lan nda toh njimaa ani klo nda nno bii wa bari mla dari u bari ise ton u ri uma ni se tra hama ni tanne zan wa ba cu'a **24** Yesu ala nno ba misali ri. A tre, “mulki u shulu he na indi ri wa acu bii ndindi ma ni rju ma. **25** U wa ndi basi kruna, u kranwu ri ka ye nda ka cu meme bii ni mi bii ndindi a nda hi kpama. **26** Niwa ingban alkama a tubo nda tie tu'o ni nton kima meme giga ngame ka tsro. **27** Igran bi ndi u rju'a baka ye hla niwu tiekoh mbu ana bii ndindi ma ba ucu ni mi rju me ana? Nihe mu aka tie meme giga? **28** A hla ni bawu, ahi wa ayame ni ko shishia mba tie ndu mba. Igram ma ba ba ka tre kie hi gbi ba hle rju **29** Indi u rju katre, A'an Bita ni to kima, biye gbi bii ndindi nha ni meme giga a. **30** Ndu mba gbron bi me gbyen fyi u han ma. Ninton kimayi mi hla ni bi han ba, guci gbi meme giga ba ndi lo ba ni nkpi ma zi wa baka gon ba; u alkama mba bi vu hi sru nimi wron mu. **31** U Yesu ala tre ni mba ni misali garti, nda hla “Ba ban mulki shulu na wlo bii mustad wa indi ka cu ni rjuma. **32** Iwlo yi ahi fyime yi ni mi bii a wawuu. u aye gbron nda tie vuvu zan imbru bari ma ni rjua. A katie kukron wa cicen bakaye tie koh mba ni ba lan ma. **33** Yesu ala hla misali ri ni bawu, mulki shulu ahe to yist wa iwa ni ban wu tsi ni mwu mwu kango tra waka kpawu whu **34** Ikpyi biyi

wawu mbawu Yesu a tre ba ni misali ana tre kpye ri hama ni misali na. **35** Ahe towa ni ndu ikpye wa ba tre ni nyu anebi a ndu njanji, wa'a hla, “mi bwuu nyumu ni misali. Mi hla ikpyi wa ba he rii'rii' rji ni tie ngbungbu'a”. **36** U Yesu ka' ka j'bu ndi ba don nda rihi ni mi koh. Mrli koh ma baka ye niwu nda tre, Hla ni tawu misali ni tu meme gigah u rjua” **37** Yesu a saa' nda tre wawu wa a cu bii ndindia ahi vren ndi. **38** Irju'a mba hi ngbungblu; u bii ndindia bahi mrli bi mulki. Gigah ba ba mrli u meme a. **39** U ni tie shishi wa a chu ba ahi shetan. Iham ahi ikle ngbungblu u bi han bahi malaiku **(aiōn g165)** **40** Nawa ba vu gigah ba ka gon ni lu'a ani he tokime ni kle ngbungblu. **(aiōn g165)** **41** Ivren ndi ni ton malaika ma, uba hivu kpi biwa ba nji latre mba tie meme rju ni mulki ma. **42** Ba' ta' ba sru nimi kpentren lu, ni kima bayi nda tan nyiyren. **43** Nikiyi me ndi bi tie njanyi ba kpan to rji ni mulki tie mba. Ndu wa ahe ton u wo a, ndu wo. **44** Mulki shulu ahe to (arziki) wa ba rii wu ni mi rju. Indi ri ka toh nda rii'u. Ahi ni ngri nda ka vu ikpyi wa ahe ba le'nda hi ka le rjua. **45** Ngarli mulki shulu he to ndi u woh waa ani wa shishan tita. **46** Wa aye fe shishan u nkpon bi ri, a vu kpyi u wo'ma le'rju nda le wu. **47** Ngarli mulki shulu ahe na rjirji u vu lambe wa ba ka ta yo ni mi kie kleme nda vu kpyi gbugbu wu ni san mba. **48** Wa rjirji'a shu'a bi vu lambe ba baka gbi wu rju ye ni rah. Ba kuson nda hla bi ndindia sru nimi gbokrju mba u bi meme ba' ba vu ba ta'hlega. **49** Ani he towayi ni kle u ngbongblu'a. **(aiōn g165)** **50** Malaika baye nda ga bi meme rju ru bi tie zizi ba sruni kpentren lu nikiyi bayi nda tan nyiyren **51** Bi toh tu kpyi

mba yi wawu wu? Mrli koh ma baka tre “E” **52** Yesu a hla
bawo, Ahe to kima na wa u riha ri wa ani ta katie vren
koh u mulki shulu'a ani he to ndi wa ahe ni koh'a wa a ju
kpyi bi ciceme ni bi sisama rju nimi kpyi ma wa ahe ba.
53 Niwayi, wa Yesu a tre ni misali ni bawu kle'a a wluhi
don bubu kima. **54** Yesu ahi ni ko nklan u gbu ma nda
kari ni tra Rji nda tsro indi mba. Ba wo tsro ma nda manji
ma wakran (lie sisri) nda tre ndi “Iguyi afe toh tsro yi ni
ngbengble u tie kpyi bi sisri yi rji mame? **55** Indiyi ana
vren guh u han kunkron a na? Wa ana yima yi ba yowu
ndi Maryamu na? u' ana ba Yakubu ni Isuwu mba sima u
Yahuza ba mrli vayi ma na? **56** Ana mrli vayi ba mrli mba
wa ba he nita na? Wa afe kpyi biyi wawu rji mame” **57**
Baka tie nfu ni wu. Yesu a tre din “E ba tsri anabi ni urji
ri na anigbu ma ni koh mayi ba kpau tsri. **58** Ana tie kpyi
bi manji ma gbugbu wu ni kima na ni tu ka kpayme mba
ni tre Rji.

14 Ni nton Kimayi Hiridus ana chu nda wo ikpye wa
ba'tre ni tu Yesu a. **2** Ahla ni ba gran ma “Iwayi ahi
Yohana u tie batisma; a tashme. A to kima mba wa he ni
ngbengblen u tie bi ndu bayi. **3** Ana Hiridus yi vu Yohana
tro ni tu Hirudiya iwa vayi ma Filibo. **4** Niwa ahla niwu
“Anabi ndu ban wa tie wame na” **5** Hiridus ana wuu wa a
klu sisri ndi wa mba kpawu nyme ndahi anebi. **6** Niwa ivi
wa ba ngrji Hiridus a tie a, ivrenwa Hiruduja a to nglu
nzan wa abi kpukpome ni Hiridus. **7** A hla niwu nda shirji
nha tia ndi ani mye wu ko ngyeri, ani nnowu **8** Wa awo ni
yima ikpye wa ani myea a tre, “Ne niwa itu Yohana u tie
batisma nimi tere” **9** Ichu a tie nfu ni mye maa, uni tu wa

ana shirji niwu ye nha bi ni indi wa baye rli niwu'a a yo ba ndu ba tie tokima. **10** A ton mba ka cu toh Yohana ni mi koh u troa. **11** Nikiyi, ba nji tohma ye nno vrenwa ni mi tere a wa a kpa nji hi ka nno yima. **12** Nikiyi mrli koma baka ye ban ikmo karju bahi ka hla Yesu. **13** Wa Yesu awo towa a wlu niki ndra (tuka) ni ghwu hi wrji ri ni kankle ma. Wa jbu ndi ba ba wo towa baka zren rji ni mi gbu ba ni za huhi. **14** Nikiyi Yesu aye ni shishi mba nda to jbu ndi mba. Isronma ka tie wie ni ba nda den indi mba bi lilo **15** Wa yalu ye tie a mrli koh ma baye niwu nda tre "Bubuyi ahi miji u iton a gbronhiye. Cu ndi mba cuwo ndu bahi ni mrli gbu nda le birli rli" **16** U Yesu hla bawu, "Ihi mba megyen na bi na nno ba ikpye wa ba rlia" **17** Ba hla niwu,"kie he ni gble bredi ton u lambe harli" **18** Yesu ka tre, "Nji ba yene" **19** Nikiyi Yesu a hla ni j'bu ndi ba ndu ba kuson ni tu giga. A vu ngble bredi ton ba u lambe harli ba nji. A nzu ya shulu, nda tie lulu bawu nda nfu bredi ka nno mrli koh ma u ba kpa nno j'bu ndi ba. **20** Ba ton nda hwrji. U kpunkpu bredi mba lambe wa a don a bavu shu nimi sisen tso. **21** U biwa ba tan-a, lilon dubu ton mu, imba na mrli bana blayona. **22** A tiegbla ndu mrli koh ma rini mi ghwu nda dran ru' hi gran rima guciwu, wawu a krli gbyen j'bu ndi ba nda kaye cu ba cuwo. **23** Niwa a ndu j'bu ndi ba hia, a hon hi ngblu nda ka tie a duwa. Yalu yetie wa ahe ni nklen ma. **24** Ni ntonyi ighu'a he ni mi tsutsu maa u dakpyren maa u kiekle nghu nghu ba wru ka'da tie dii u dran wu. **25** Ni bwuh mble (krifi tra u mble), Yesu ka zren ni tu maa siye ni ba. **26** Wa mrli ko ma to si zren ni tu maa, ba ka tie

sisri nda tre “Iwayi hi brji”, nda yragro ni sisri. **27** Yesu ka gble tre ni ba nda hla, “Vu sron! ahi me! Na klu sisri na”. **28** Bitru a saa niwu nda tre, “Baci ani ta hiwu, yome ndu me ye niwu” **29** Yesu a tre, “Ye” u Bitru ka rju ni ghua nda zren ni tuma sihi ni Yesu. **30** Ni' wa Bitru to sen nghunghua, a tie sisri. Wa a gle sihi ni mi maa, a kpagro nda tre, “Baci kpame cuwo!” **31** Yesu katie gbla rima wo ma vu Bitru nda hla ni wu, “Iwu u tsitsa suron, ahi ngye yo ni kay'me?” **32** Niwa Yesu mba Bitru ba ri ni mi ghu'a nghunghua kukli nda na la fu na. **33** Nikiyi mrli koh ma ni mi ghua baka ku khu niwu nda tre, “Njanjimu u vren Rji”. **34** Wa ba rugran, bahi ni gbu Janisarata. **35** Wa indi bi wrji kima bato Yesu, ba tru cu ma hi ni ba nklan bi bubu ki, nda nji bi lilo bla san ye niwu. **36** Ba breu ndi ndu ba' kpre nyu nklon ma, u biwa ba kpreu a ba fe den.

15 U Farisawa ni anabawa bari barji ni Urushalima yeni Yesu. Ba tre. **2** “A ngye tie rli u mir koh me ba wru ikpi ba tie hlega? Bana ngla wo mba rli na nda rli birli na” **3** Yesu a saa bawu nda tre, “U ni tungye mba bi wru tre Rji hle ndi hu tre ba tie mbi? **4** E Irji hla, 'ku khwu ni tieme ni yime, mba Indi wa tre meme ni tieme kani yimaa, gbigbi ani khwu. **5** U bi hla ndi, Indi wa a hla ni tiema ka ni yima, Bi zo wa u fe rji ni mea, zizanyi ahi nno uka nno Rji” **6** Indi kima na sison tie zizi ni tiema na. Ni nkonyi mba bi ya tre Rji hlega ni tu ikpi u ba baci mbi. **7** Biyi bi brji! a tsra ni tre Ishaya ni wa a tre ni tu mbi a, **8** Indi birji ba gbre mi san ni l'me mba, u dri mba he gbugban mu ni me. **9** Ba kukhwu ni mu megyen don ba tsro na ikpi u ba baci mba ni ndi”. **10** Wa ayo j'bu ndi ye ni kpama nda

hla bawu, “Srenton ndi tozu-” **11** Ana kpye wa ari nyua
mba ni ka indi tie rji na. Ahi kpye wa a rju rji ni mi nyua,
kimayi ni kpa indi tie rji”. **12** U mrli koh ma baka ye nda
hla wu din “u to' ndi Farisawa ba ba tie nfu ni wa ba wo
tre mea?” **13** Yesu a saa bawu nda tre, “Iwu wa ana tiemu
u shulu cuna, ba gbi u rju. **14** Don ba me, ba bi fyen bi tsro
nkon. U ndi u fyen ni ta tsro indin u fyen ri nkon hamba
wu ba kuhle ni mi nkpenrlen. **15** Bitru a saa ni Yesu, “Hla
misalia ni tawu,” **16** Yesu a hla, “Biyi me bina to zu ngame
rlina? **17** Bina to na din ikpye wa ari ni nyu ani grji tsihi
ni mi ne nda rju hle hi ni juju utra nye? **18** U ikpye wa ani
rju rji ni nyua ba rju rji ni mi dri. Bi kimayi ba kpa ndi tie
rji. **19** A ni mi dri mba meme mre ba rju wuu ndi wa mba
kplakpa zren iybi hu gonce, ni ba mre. **20** Biyi yi ba kpi
wa ba kpa ndi tie rjia. Rli ni wo wa bana ngla a na-na kpa
ndi tie rji (meme) na. **21** Yesu a wlu ni kiyi hi ni ko kiekle
gbu bi taya mba sidon **22** U'wa u ka'ana ri aye rji ni nklan
kokima a kla gble nyu nda tre, “Wo yi mu, Baci, Ivren
Doda! Ivrenwa mu si ti kponya ni meme brji. **23** U Yesu
kana saa kpyeri niwu na. Mrli koh ma baye nda brewu,
nda tre, “Zuu don hi kpama, ahu ta nda ni han ta ton”. **24**
U Yesu kana saa ni bawu nda tre, Bana ton me hi ni ndio
na, atutu ntma Israila wa ba kadoa. **25** Aye nda kukhwu
ni ko shishima, nda tre “Baci zome”. **26** A saa niwu nda
tre, “A na he tu nkon na ni ndu ba ban bredi mrli tayo
ni mrli yawhu na. **27** A tre, “E, Baci imrli yawhu ba rli
rjurju wa ani kuhle ni tebru indi u koha. **28** U Yesu saa
niwu, “Iwa ikponji me babran ndu he niwu towa u son
a” Ivrenwa ma a fe si ni nton kima. **29** Yesu a don wrji

kima nda hi ni ne Galili a hon hi ni ngblu nda ka kuson ni kima. **30** Kpentren ndi baye niwu. Ba nji bi conrju, bifyen bi nkpran, bi cbiza ni ndi bi kuyren ni gbugbuwu ndi bari bi lilo ye niwu. Ba nji ba ye ni kbu ma wa a den ba. **31** U j'bu ndi ba baka manji ma wakran ni wa ba to bi tie nkpan ba tre, bi c'bi za ba fe den, ubi conrju ba zren ni bi fyen ba to. ba gbyre Rji Israila san. **32** Yesu a yo mrli koh ma ye ni kpama nda tre,"Ijbu ndi ba ba' lome sron niwa ba he nime vi tra ye nda nafe kpye rli na. mina son tru bahi hama ni rli na, ni ndu ba na kukmo ni nkon na. **33** Mrli koh ma ba tre, "Ani ntsen yi kie fe gble bredi wa ani mla ijbu ndi bayi? **34** Yesu a tre ni ba, "Bi he ni gble bredi bren?" Ba tre, "Itangban, ni mrli lambe tsame" **35** U Yesu a yo ba ndu ba kuki ni meme. **36** A vu gble bredi tangban ba u lambe'a a ngyri, nda mre gble bredi ba kanno mrli koh ma. Mrli koh maa ba kpa nno jbu ndi ba. **37** Indi ba ba tan wawu mba wu nda whrjia. Ba vu rjurju wa ba tan don mbru ma tie sisen tangban. **38** Biwa ba tan a, ba lilon dubu zya, imba ni mrli bana bla ba yo na. **39** Yesu a ndu j'bu ndi ba hi kpa mba nda ri ni ghwu hi nklan Magadan.

16 Ba Farisawa ni Sadukiyawa baye tsra wu nda ni mye u ndu tsro ba ingban ri rji ni shu. **2** A saa ni bawu nda tre, "To yalu tie, bi tre, ani kpan megyen, ishua a hre me. **3** To ahi mble, bi tre, luwa na kli megyen na, shulua klo kpalu kle gbua. Bi to hla kpan u shulu ndi na to hla ingban u ba nton na. **4** Ahi nza bi meme ni bi tie ntra mba ba wa ngban, e bana tsroyi ingban ri nkan na hama ingban u Yunana" Nikiyi Yesu a wlu hi kpama don ba. **5** Mrli koh ma ba ru nne hi kosan korima nda tie rlisu ni

nji bredi. **6** Yesu a hla bawu, “Tie sesren me ndi mla ya
Yisti u Farisawa ni Sadukiyawa ba” **7** U mrli koh ma baka
tre ni kpamba, Ahe wa kie na nji bredi a na. **8** Yesu a to
nakima nda tre, Biyi bi tsitsa nkponji biki tre ngye ni
kpambi ndi bi na nji bredi na? **9** Bi rlihe to ka taka nitu
ngble bredi ton wa indi dubu ton ba tana, u sisen bren
bika vu shua na? **10** Ka igble bredi tangban ni ndi dubu
nzia, i sisen bren bi vu shu na? **11** Ani he rli u bi honto
ndi mina si tre ni tu bredi na? “Tie sesren ndi mla ya yisti
u Farisawa ni Sadukiyawa. **12** Nikimayi baka to nda nasi
hla ni bawu ndu na tie sesren ni yisti u mi bredi na, ahi
ndu ba tie sesren ni tsro u Farisawa ni Sadukiyawa ba.
13 Ni nton wa Yesu aye ni ko nklan u Kaisariya Filip, a
mye mrli ko ma nda tre, “Indi ba hla ndi Ivren Indi hi
nha?” **14** Ba tre, Bari ba hla Yohana u tie batisma, bari
Iliya u bari, Rimiya, ka iri ni mi anabawa. **15** A hla bawu,
“U biyi bi tre me nha?” **16** U sima Bitru a saa niwu nda
hla, “Iwu yi u Kristi, Ivren Rji u sisren a” **17** Yesu a saa
nda hla niwu, “Ba tie lulu niwu, Sima ivren Yunana, don
ana rima mba yi ba nghran wayi niwa na ayi itie mu wa
ahe ni shulu a. **18** Mila ni hla niwu ndi iwuyi u Bitru, ni
tu tita yi mi me iklisiya mu. Ba nkon tra u Hades bana
kpawu ka na. **(Hadēs g86)** **19** Mi nno wu ba hra u bwu mulki
shulu. Ko ahi ngyeri wa wu lo ni ngbungblu a, ba lowu ni
shulu, u ko gyeri wawu si ni ngbungblu a, ahe ni si ni
shulu” **20** Nikiyi Yesu a mha mrli koh ma ba ndi ndu bana
hla ni ndiori ndi ahi Kristina. **21** Rji ni nton kima Yesu
azi hla ni mrli koh ma ba ndi ahi gbigbi ndu wawu hi ni
Urushalima nda hi tie ya ni tu ikpi gbugbu wu ni wo bi

cice, ni Firist bi ninkon ni ba mala u atawura, u ba wuu, ka tash'me ni vi utra. **22** U Bitru ka nji wu hi ni kosan nda pua wu tre nda tre, “Ndu kpiyi na tie whiewhiereni wu na, Baci, ikpye yi na tiewu na”. **23** U Yesu a kima nda hla ni Bitru, K'ma hi ko gon mu, shetan! U nkon u k'bu za nimu don una yo sron ni kpi bi wu Rji na se kpi bi u ndi” **24** Ni kiyi Yesu a hlani mrli koh ma ba, “Du' wa ani son hu mea, ahi gbigbi ndu kama ni tuma, nda bhan nghran kunkron ma, nda hu me. **25** E i wa ani wa' kpa tuma j'bu a, ani wau hama, u i wa a nno tuma ni nyu mu a afe wu. **26** Ahi ngye u zizi ma ndu ndi fe ngbungblua wawuu nda khwu? Ani ngye ri indi ni kawu sran nituma? **27** Ivren ndi niye nimi gbarji kpan u tiema ni Maleku ma. Ni nton kima, ani nno ko nha dii ma u ndu wa a tie a. **28** Njanyimu mi hla yiwu, bari mbi wa bi krli niwa bana la khwu tona se ba to Ivren ndi ye ni mi mulki ma”

17 Niwa ba tie vi tanne a, Yesu ka nji Bitru u Yakubu, U Yohana vayi ma, hi ni kiekle ngbluri baba kimba. **2** Iheme a kasran ni shishimba. Shishima ka shan na rji u ikpi wa a sru'a baka kpan njlan (lulu) me. **3** U ba krli to Musa mba Iliya ba ki tre ni wu. **4** Bitru a saa nda hla ni Yesu, “Baci a bi ni tawu wa kie he niwa. U tie kpa yime mi tie bru tra-iri ni wu u ri ni Musa, uri ni Iliya. **5** Ahe ni mi si tre me u kpalu u kpan ma aye ka ba gbrjime krjutie u lan ri ye rji ni kpaa nda tre, “I wayi ahi vrenmu wa mison wu kpukpo me, ndi ni ngri ni wua. Wawu yi”. **6** Wa Mrli koh ma ba wo trea ba kpon sisri naa kukru ni shishi ni meme. **7** U Yesu a ye nda kpyre mba nda tre “Wlu nde din na tie sisri na” **8** U ba nzuya nda na to ndio ri na se wawu Yesu

yi megyen **9** Ba si grji ni ngblu a u Yesu ka mha ba nda
tre “Na hla nhranyi ni ndio ri na se Ivren ndi tashme ni
mbe” **10** Mrli koh maa ba mye, “Wa ni tu ngye mba mala
bi atawura ba tre nda hi gbigbi ndu Iliya ye ni mumla?”
11 Yesu a saa nda tre “Iliya nige njanji nda nji ikpyi ba
k'maye wawuu. **12** U mi hla yiwu, Iliya a ye' ye. U bana
towu na. Niva ani he to kia, ba' tie kpye wa sron mba son
a. Ani he ni nkon bi kimayi Ivren Ndi ngame ni tie ya ni
wo mba. **13** Ni kiyi mrli koh maa baka to nda si tre ni tu'
Yohana u tie batisma. **14** Wa baye ri ni bubu u shubia,
indi ri kaye niwu, a kukhwu ni shishima nda tre, **15** “Baci,
wo yimu ni tu vrenmu vrenlon, ani ku nkpyinkpi nda ni
tie ya kpukpome. E azi ku ni lu ni ma. **16** Mi nji wu ye ni
mrli koh me, u bana toh den wu na” **17** Yesu saa nda tre,
“Bi hamma ni nkponji u ni bi nzan wa ba k'ma kpyi sran
a mi zi he niyi hi ni tanyi? Mi zi vu sron niyi hi ni tonyi?
Nji wu yemu wa. **18** Yesu a kpa nha ni brji shango a wa ka
rju donwu u vren kafe si ni nton kima. **19** U mrli koh
maa ba ye ni Yesu ni yoybi nda tre, “Ahi ngye mba tie u
kiena toh zu brji a na? **20** Yesu a hla ni bawu, “Ahe ni tu
tsitsa sron mbi. E mi hla yiwu njanjimu ndi, bitie he ni
kponji sron wa andi tsa (fyi) meyi to wlo su' bi hla ni
ngblu yi, 'cbi rju (di) wa hi ni wamu, u ani c'bi hi u ikpye
riri me na nnayi wo na. **21** U bi brji yi na rju na hamma ni
vu nyu mba tie aduwa. **22** Ba he ni Galili u Yesu a hla
ni mrli koh maa, “Ba ka Ivren Ndi nno ni wo' ndi. **23** U
ba wuu, u nivi u tra ani tashme” mrli koh maa ba ka'tie
whie me. **24** Wa baye ri ni Kapanahum a, bi kpa bhan
inghama shekel baye ni Bitru nda tre, “Mala (Baci) bi a ni

han bhan ignhama shekel a?" **25** A tre "e" U wa Bitrus a ye ni koh a, Yesu a tre niwa nda hla ndi, "A ngye mba hi mre me sima? Bi chu ngbungblu ba kpa bhan mba ni ba nha? Rji ni mrli mba kaa rji ni ba ri? **26** Bitru a saa wu "Rji ni bari" Yesu ka tre, "Ka mrli ba bana han bhan na" **27** U ni ndu ta na yo bi kpa bhan ba tie latre na, hi ni nne, ndi ta ngron ri yomi ndi gbi lambe wa ngron vu ni mumla rju. U ti bwu nyu ma u toh shekel ri. Cuu ka nno bi kpa bhan ba u nyu mu ni wu"

18 Ni nton kima mrli koh ba baye ni Yesu nda tre, "Ahi nha mba nna wawuu ni mulki shulu?" **2** Yesu ayo vi kapran vren ri ye zi ni mba. **3** Nda tre, "Njanjimu mi hla yiwu bi tie na katie to kpran mrli na, bi tie bre ri mulki shulu. **4** Nawa, i waa aka tu ma grji to kpran vrenyi a ahi wawuyi nna wawuu ni mulki shulu. **5** Iwa a kpa kpran vren to wayi a nimi nde mu, a kpa me. **6** U i wa ayo ri nimikpran mrli bayi wa ba nyme ni me a ndu joku a ndi na bi zan niwu ndu ba bhan tita nra lo ka klo niwu ni to denyo ni mi honlon nne. **7** Iya ngbungblu yi ni tu inton wu k'bu za! ahi gbigbi ndu tita bi kbu za ba ndu ba ye iya ndi kima wa ani ndu tita biki ye rji ni wua! **8** U iwo me ka iza me nita ndu ni joku gyen u ka taga. A bi zan ndu ri ni koh Rji ni kpunkpu za kani kpunkpu wo niwa u ri ni mi lu ni wo me harli kani za me harli. **(aiōnios g166)** **9** U shishi me nita yo ndu joku kirewu cu taga abi zan ndu ri nimi koh Rji ni shishi ri niwa u ri ni mi lu ni shishi ba hamba wu. **(Geenna g1067)** **10** Na ti bre renyu ni ri ni mi mrli bayi na. Mi hla yiwu maleku mba ba si ya shishi tiemu wa ahe ni shulua. **11** E ivren ndi aye bubu kpa kpye wa akado a

cuwo. **12** Bi tamre ni he? U indi ri nita he ni ntma darli ri,
u ri ni mi mba zren hi kado ana ka mbru se tia don tia zi
ni nei ngblu na hi wa iri ma wa aka doa na? **13** Wani ta
towu, njanjimu mi hla ni yiwu ani ngyri ni tu riri kima
zan imbru setia don tiawa bana kado naa. **14** Ni nkon
kima me, itie mbi ni shulu na son ndu iri nimi kpran mrli
bayi yra tu na. **15** U vayi me nita latre niwu uka hi fe wu
ni kankrji ma ndi mla tie biyi hambi wu. Ani ta wowu, ka
wu nji vayi me kimaye. **16** U ani tana wowu na, nji ndi ri
ka iha ndu ba huhi ni ndu inyu indi ha ka tra tre nda hla
ikpye wa ba toa. **17** Wa nita kama ni mba hla trea ni coci.
Wani ta la kama ni wo coci a, cuwo ndu he na indi wa ana
toh Rji a na ni na bi kpa bhan. **18** Njanjimu mi hla yiwu,
ikpye wa bi lo ni ngbungblu a ba lowu ni shulu, u ikpye
wa bi si u ni ngbungblua, ani si ni shulu. **19** Ngarli mi
hla yiwu, biyi ndi harli ni ngbu ngblu bita kpanyme ni
tu kpyeri wa bi myea itie mu wa ahe ni shulua ni tie ni
bawu. **20** Bubu wa indi ha ka tra ba shubi nimi nde mu mi
he ni mba". **21** Bitru aye nda ye tre ni Yesu, "Baci vayimu
ni tie latre ni mu mla inkpu bren rli mika wruhle niwu?
Tona mla ikpu tangban?" **22** Yesu a saa nda hla wu, "Mina
hla niwu ndi inkpu tangban na, ndu tangban tie nkpu se
tangban. **23** To kima me mulki shulu he to ichu ri wa a
son bla ikpi ma niwo granma ba. **24** Asi bla rji nigranma u
mumla wa ata hu talent dubu setra. **25** Ana ye ni nkon u
hanwu na u tie koh ma ka yo ba' ndu ba' vuu ni wama u
mrli ma na ikpyi ma wawuu le nda han. **26** U granma ka
kujoku ni meme nda kukhwu nda tre, 'Tie koh mu, vu
gble ni mu, mi hanwu wawuu'. **27** A lo tiekoh gran kima

sron wa ka cuu cuwo nda wru ihla hle ni wu. **28** U gran
kima a rju nda ka to gran ri ikpan u ndu ma wa ata hu hla
dinari se wlon. A krjuu vu nda mawu toh nda tre han me
hla wa mi hua. **29** U ikpan ndu ma igran a brewu vu gble
nimu mi hanwu ikpye wa mi kpaa wawuu? **30** U gran u
mumla ka kama. A tie sron nda nji wu ka tro zi inton wa
ani hanwua. **31** Wa imbru gran barima ba toh kpye a towa
isron mba ka tie meme. Bahi ka hla tre a wawuu ni tiekoh
mba. **32** U tiekoh gran mua ka yowu nda tre, “Iwu meme
gran” mi wru hla me hle niwu wawuu ni tu wa u bre me
a. **33** Iwu una wruhle ni nkpan ndu me nawa mi wruhle
ni wu ana? **34** Tiekoh ma a tie nfu ni wu nda kawu nno bi
tie ndi ya ni ndu han hla wawuu rli baka cuu cuwo. **35** A
nakima itie mu wa ahe ni shulu a ni tie ni yiwu bi wa
bata na wruhle ni mrli vayi mba rji ni mi drii na.

19 Ahe ni wa Yesu a hla tre biyi kle a, wa a wlu ni Galili
hi nklan u Yuhudiya ni ko gran inne urdu. **2** Gbugbu ndi
baka hu, u wa a den ba. **3** Farisawa baye tsrawu nda mye
wu, A he tu nkon ndu lilon ga gran ni wa ma ni tu kpye?
4 Yesu a saa nda tre din “Bani kra ndi wawu wa atie ba rji
ni mumla a tie ba lilon mba wa na? **5** Wawu wa atie mba
a tre ngame din 'A nitu tre yi mba lilon ni kaa tiema ni
yima don nda kabi ni wama u baba harli ba ba kati kpa ri.
6 Bana la harli ngana bahi kpa ririi. Tikima ikpye wa Rji
kau kabia ndu ndjio ri gawu tie nkan na. **7** U baka hla
niwu, U ni tu ngye mba Musa a hla ridu ta nno imbe u
gagran ndi la zu wa? **8** A hla ni bawu, “Ahe ni tu gbegbe
sron mbi mba Musa a ndu yi zu mbambi, rji ni mumla
ana he tokima na. **9** Mi hla yiwu, indi wa a zu wamaa, u

wama he nitu wa lilon na, nda hi kagran ndji ri a tielatre u tie kan. **10** Mrli koh ba baka hla ni Yesu din “Ani ta he towa ni tu lilon mba wama, ka anabi ndu ndji gran na” **11** U Yesu ka hla bawu, “Ana ndji wawuu ba kpa tre yi na, se biwa ba kpa nyme ni bawu ndu ba kpa. **12** Bari ba he wa ba ngrji hama ni krju'a u indji bari ba ka kpamba tie bi krju'a kimba ni tu mulki u shulu. I wa ani to kpa itsro yi a. **13** Nikima baka nji kpran mrli bari ye ndu sawo nda tie aduwa ni bawu u mrli kolo maa baka zu ba. **14** Yesu a hla, “Don kpran mrli ba ndi ni zu ba ni ye ni mena, e mulki u shulu ahi u bibi mba yi” **15** A kawo ma sa ni tu mba nda wlu ni kima hi kpama. **16** U indji ri aye ni Yesu nda tre, “Mala ayi ngye zizi wa ahi gbigbi ndu mi tiewu ni kpa son u kasese? **(aiōnios g166)** **17** Yesu a tre din, “A ni tu ngye rli u mye me ikpye u zizi? Ahi ririyi megyen ahi zizi u ani ta ndi wu wa uri ni son kase, uka hu doka ba” **18** Igua ka hla wu “Doka bari me?” Yesu hla wu na y'ba wo na tie kan na, na y'bi na, na klri ni gon ndji nice na. **19** Wo tieme mba yime ndi son vayi me towa u son kpame a **20** U vrenze a hla niwu “Ikpyi bayi mi tie ba wawuu ye. Ahi ngye rli don mu?” **21** Yesu a hiawu, U tina son ku nyren na uka hi vu kpyi me le ndi kpa klen a nnobi ya tokima u he ni kpyi ni shulu. **22** U wa vrenze'a wo kpye wa Yesu trea a k'ma hi kpama gbo dodo me ni tu wa ahe ni kpyi gbugbuwu. **23** Yesu ka treni mrli koh ma ba “Njanjimu mi hla ni yiwu ahe ni dii ndu ndji u wo ndu ri ni igbu chu u shulu. **24** Mi hla yiwa ngarli, Ani he dii ni ndji u wo ndu ri ni gbu u chu shulu zan wa lakrumi ka ri ni ndo nnro” **25** Niwa mrli kohma ba wo tokima baka manji ma wakran

nda tre “Wa nha mba ni j'bu?” **26** Yesu aya ba nda tre, “Ni ndji ana ti tu u ni Rji ikpi wawu mba wu ba tie tu” **27** Nikiyi Bitru ka saa nda tre niwu “To kie ka ko ngyeri don ndi huu. A ngyeri mba ki he wu?” **28** Yesu a tre ni mba “Njanjimu mi hla yiwu ni ngyrji u saa ni nton wa Ivren Ndji ni son ni ruron ma u chua biyi wa bi hume a bi son ni ruron chu tso ndi tron igrji tso u Israila. **29** Iwa aka ba koh, mrli vayi lilon, vayi mrli mba, itie, iyi, imrli, ka ba rju ni tu nde mu, ani kpa mla nkpu se wlon nda son kasese. **(aiōnios g166)** **30** U gbugbu wu wa ba bi u mumla ba k'ma tie bi klekle u bi klekle a ba katiebi mumla.

20 Igbu chu u shulu ahe too ndji wa ahe ni rju'a nda wlu ni bwubwu mble ka vu lebra wa ba tie ndu ni rjumaa. **2** Niwa ba kpa nyme ni han ba dinari ri nivi waka tru ba hi ni rjumaa. **3** Ala rju ngarli ni wru nton u traa nda to lebra bari baki megyen ni bubu cucu. **4** A hla bawu biyi me hi ndi hi tie ndu nimu ni rjua, u ikpye wa a vua mi hanyi. U ba hi ka tie ndua. **5** Ala rju ngarli ni wru nton u tanne mba ni wru nton u tia nda tie to u mumla. **6** Ngarli ni nton u puo a rju hi nda ka toh bari ba krli megyen. A hla bawu 'Bi tie he ndi krli wuu via kle megyen?' **7** U baka hla niwu, E indjio na nnota ndu na mba u kie ki towa. Wa a hla bawu, 'Biyi me hi ni rjua. **8** Wa yalu a tie a indji u rjua ka hla ni manaja ma, Yo bi ndu ba ndi han ba dii mba, U han rji ni bi wa ba ye ni klekle hi ni bi mumlaa. **9** Niwa bi vu ndu ni yalu ba yea ba han ba tsra ni han u bi tie ndu viri. **10** Niwa bi vu ndu rji ni mble kurji ba ye a, ba yo sron ndi ba han ba zan bi wa baye ni ko gon a, u ba han ba dinari yiyri. **11** Wa ba kpa dii mba baka c'ba tre

nitu indji u rjua. **12** Ba tre “Biyi wa ye klekle a, i wru nton
ririyi megyen ba tie ndua, u hanba tsra ni u mbu wa kie
tie ya ni mi rjia. **13** U indji u rjua a saa ni ri mba nda tre
Ikpan mu mi na tie meme ni yiwu na. E kie y'me ndi mi
han yi ni ndu u vi, ka ana to kima na? **14** Kpa kpye wa u
bi ya ndi hi kpa mbi. Ahi son sron mu ndu mi nno wa ba
ye klekle tsra ni han mbia. **15** Ana bi ndu me tie kpye wa
mi son ni kpi mu na? Ka bi ki tie nghu mu ni zizi wa mi
tie a? **16** Ahe to kima yi, bi klekle ba katie bi mumla u bi
mumla ba k'ma tie be klekle” **17** Yesu si hi ni Urushalima,
a nji tso ba hi ni nhma kori u ni gon a hla bawu. **18** To
mba kie si ni Urushalima u ba vu vren Ndji ka nno Firist
bi ninkon ni bi nha. Ba hi lowu ni tre u wuu. **19** Nda vuu
no gbu ndji ndu ba chau ya'ya' nda tsi wu nda kpanwu ni
gran nhma kukton u ni vi u tra ba nzu wu wlunde”. **20**
Nikiyi iyi myrli Zabadi a nji myrli ma myli ilonye ni Yesu.
A kukhwu ni k'bu ma nda ni mye wu kpye. **21** Yesu a mye
wu, “U wa mi tie ngye niwu?” A hla niwu, “Mison ndu
nyme ni myrli mu ndu son ni gbuchu u me, iri ni wo rli
me u rima ni wo ta' u me. **22** U Yesu ka saa niwu nda tre,
“Bina toh kpye wa bi ki bre a na. Ni to so ni mi gbanju wa
me tie whiewhiere u so a?” U baka hla niwu, “E kie toh
so” **23** A hla ni bawu “Anita ni gbanju wa mi so, bi soo. U
son ni woo rli mu mba wo kota mu ana mayi mi nno na
ahi u bi wa Itu mu tie zi ni bawu a”. **24** Niwa imbru myrli
koh ma wlon ba ye wo towa bala vra nfu ni myrli vayi
harli ba. **25** U Yesu ka yo ba ye ni kpama nda tre “Bi toh
bi chu u line barima ba tsro ba ndi ba chu bi ninkon bi
gbu a ba tsro ba ndi ba chu bi ninkon bi gbua ba tsro ba

gbengblen. **26** Ana to kima bi tie na. Indi wa anison he
ninkon nimi mbi gbigbi ka katie vrenko mbi, **27** u indi u
wa he u mumla nimi mbi ka katie vren koh mbi, **28** na u
Ivren Ndji iye ma na u wa ba tie ndu niwu ana a wa aye
tie ndu nda nno tuma ndu ndji gbugbuwu jubu." **29** Wa
ba rju rji ni Yariko a kpentren ndji baka huu. **30** Ba to bi
fyen harli ba ki ni nyu nkon wa bi fyen ba ba' wo ndi
Yesu mba ka si hi, u baka kla gblo nyu nda ni tre. "Baci
Ivren Doda, woyi mbu". **31** U ndji baka kpa nha ni ba nda
hla ndu ki ni ngbangbi. U ni nakime, bi fyen ba la kla
gblo nyu zan u mumla nda tre, "Baci Ivren Doda, wo yi
mbu" **32** Nikima, Yesu ka kukri kpyen me nda yo mba nda
tre, "Bi wa ndu me tie ngyeri ni yiwu?" **33** Baka hla niwu,
"Baci, i wa ndu shishi mbu bwu" **34** U wa alo Yesu sron ka
kpyre shishi mba. U ni kiyime shishi ba tie gbla bwu' u
baka toh kpan nda huu.

21 Wa Yesu ni mrli koh ma ba hi ka tie whiewhiere ni
Urushalima nda hi ni ngblu u Zaitun u Betafaji, u Yesu ka
ton mrli koh ma ha bari, **2** nda hla ni bawu, "Hi ni vi
gbu u whiewhiere yi u bi toh ba lo nankpron mba vren
nankpron bari zi. Si ba ndi nji ba ye nimu. **3** Indrjori nita
mye yi kpye, bika hla ndi, 'Bachi ni tie ndu niwu,' u ndji
kima ni gbla nno yi ni mba." **4** Bati wayi ni ndu ku gyren
me ni tre wa ba hlawu ni nyu anabia. A tre ndi, **5** "Hla ni
vrenwa u Sihiyona, 'Toh yi, Ichu mbi si ye ni yi,' U katu
grji nda hon ni nankpron wa ahi vren maa.'" **6** U mrli koh
ma ba hi nda ka tie towa Yesu a hla ni bawu'a. **7** Ba ka nji
nankpron a mba vren maa ye, nda vu ba nklon ba sa nitu
mba, u Yesu ka hon son ni tu kpi mba. **8** Imbru gbugbu

ndji ba ba ka ba nklon mba l'ba ni wu nitu nkon, u bari baka tsen vunvu kunkron sru ni nkon a. **9** U ijbu ndji biwa ba he ni ko shishi ma, ni biwa ba he ko gon maa, baka kla ngblo nyu nda ni hla ndi, “Hosanna ni vren Doda! Wawu wa a si ye nimi ndi Bachi, ahe ni lulu! Hosanna hi ni shu babran!” **10** Niwa Yesu a ri ni Urushalima u muu ma ka suni gbua u ba tre ndi, “Ihi nha mu yi?” **11** U ijbu ndji ba ba saa ndi, “Iwayi hi Yesu anabi wa a rji ni Galilia.” **12** U Yesu ka ri ni Hekali. A zu bi le ni bi le ni rju nda tru ba tebru u bi sran nklen ni u bi le tatabara (nghwu) **13** A hla bawu, “Ba nha ndi, 'Ikoh mu ba yowu nda hi koh u aduwa.' u bi kawu tie fron u bi ybi.” **14** U bi fyen ni bi c'bi za baka ye niwu ni Hekalia wa'a den ba. **15** Niwa Prist bi ninkon ba ni bi tsro ataura ba toh ba kpyi wa a tie u ba manji mba wakran nda lawo mrli ba bubu kla ngblo nyu nimi Hekali nda ni tre, “Hosanna ni vren Doda,” u baka vra nfu. **16** Baka hla niwu, “U si wo kpye wa ndji biyi ba ki trea?” Yesu a hla bawu, “Ee! U bina kra na ndi, 'Rji ni nyu kpran mrli ni bi ma sisan u yo gbyre san?” **17** U Yesu ka kab don nda rju hi ni kiekle gbu Betani nda kru ni kima. **18** Ni mble a kma si ye ni gbua, u iyon ka tiwu. **19** A to nci mbua ni nyu nkon, nda hi ni kima nda hi ni nci ma nda ka toh a hi kpukpa vunvu yi hama ni klo. A hla niwu, “Na la klo ngana sese kase,” u mbua tsi klu **(aiōn g165)** **20** Niwa mrli koh ma ba toh a, ba manji ma wakran nda tre, “Anihe mu rli imbua tsi klu?” **21** Yesu a saa nda hla bawu, “Njanji mu mi hla yiwu, bita he ni nkpon nji ndi na rju ni sron na, bina tie kpye wa ba tie ni mbua yi a megyen, bi hla ni ngblu yi, “Chu hi ku ni mma, u wani he tokima. **22**

Ikpye wa bi mye ni aduwa ndi nyme, bi kpa.” **23** Niwa
Yesu ari ni hekalia, u Prist bi ninkon ni cice ba ye niwu
kasia tsro nda tre, “Ani ngbengblen rime u tie kpyi biyi,
wa hi nha nno wu gbengblen yi? **24** Yesu a saa nda hla ni
bawu, “I me ngame mi mye yi imye ri. Bita hla mu ime
me mi hla ni yiwu ka ni ngbengblen rime mi tie kpyi biyi.
25 Batisma u Yohana - a rji ni mma meyi? A rji ni shulu
ka a rji ni ba ndji? U baka sron mu ni kpa mba, nda tre,
“Kita tre ndi, a rji ni shulu, ani hla tawu, wa ngye tie bina
kpau nyme na? **26** U kie ta hla, 'a rji ni ndji,' kie klu sissri
ndji, wa ba toh Yohana ahi anabi.” **27** U baka saa ni Yesu
na hla, “Kie na toh na.” Wawu ngame hla ni bawu ndi,
“Ime me mina hla yiwu ka ni ngbengblen rime mi tie kpi
biyi na. **28** U biki ta mre nihe? Indji a he ni mri lon ha.
Ahi ni u mumla nda tre, 'vrenmu, hi tie ndu ni rju luwa.'
29 Ivren a ka saa nda tre, Mi na hina aye tamre ni ko gon
nda ye hi. **30** U igua hi ni vren u ha nda hla wu toh u
rima. Ivren yi a saa nda hla, 'Mi hi, Tietie, nda na ye hi
na. **31** A hi rime nimi mri ha ba a tie kpye wa tie mba
a son a?” Baka hla, “U mumlaa.” Yesu ka hla ni bawu,
“Njanji mu mi hla ni yiwu, bi kpa ban ni bi tie ntran ba ri
ni gbu u chu Rji guchi ni yiwu. **32** Yohana a ye niyi ni
ngon u ndindi, u bika na nyme niwu na, u bi kpa' ban ni
bi tie ntran baka nyme niwu. U biyi wa bi toh towa, bi na
yo ru ru ndi nyme ni wu na. **33** La wo njo ri ngari. Indji ri
ahe ni rju. A sen kpyi ni mima, nda hrawu kagon ma, nda
shi juju u shbi ma klo inabi ni rjua, nda la mme koh ri
guglo ma nda nno rjua ni wo bi ron bari. Nda hi ni gbu ri.
34 Wa nton u shbi inabi a tie whiewhiere, a ton gran ma

bari hi ndu ba kpa klo ma nji wu. **35** U bi ya rju'a baka vu
gran ma ba nda tsi ri mba, nda wuu ri nda ta rima ni
tita. **36** U ndji u rju'a ala ton gran ma bari wa ba nna bi
mumla, u bi ron rju'a baka tie ni bawu towa ba tie ni bi
mumla'a. **37** Indji u rju'a a ye ton vren ma hi ni ko gon bi
mu ba, nda tre, ba wo vren mu'a. **38** U wa bi ron ba ba toh
vren'a, ba tre ni kpamba, Iwayi yi hi wa ani son nyu ma,
ye, kie wuu ndi kpa rju'a. **39** U baka vu rju ni rju'a taga
nda wuu. **40** U indji u rju'a nita ye, ani tie bi ron ba ni he?
41 U ba hla wu, “Ani wuu meme bi ron ba ni kpukpo ya,'
nda ka rju'a nno bi ron bari wa ba ka hanwu ni nton wa
inebi tie a. **42** Yesu a hla ni bwu, “Bi na kra ni tre Irji na,
'Tita wa bi mme ba kamba niwu a ka tie tita u nfron ma.
Iwa yi ahi tie u Irji nda bi ni shishi mbu? **43** Nitu kimayi
me hla yiwu, ba kpa gbu u chu Irji niyi nda ka nno u ko
ra ri wa ani ti ndindia. **44** U wa a rjoku nitu tita yia, ani
chon tie rjuru me. U nitu ndji wa ku'a ani Myrian wu.” **45**
Wa Prist bi ninkon ba ni ba Farisawa ba wo njo maa, baka
toh nda asi tre nitu mba. **46** Ba wa nkon u vu nda klu
sissri jbu ndji ba, nitu wa indji ba ban wu nda a hi anabi.

22 Yesu a tre ni ba ngari ni misali a ndi, **2** “Igbu u chu
ngbungblu'a he na ichu ri wa si tie gran ni vren ma. **3**
Atru ba gran ma ndu ba hi yo bi wa bana hla bawu ndu
ba ye ni lo gran, u bana ye na. **4** U chua ala ton gran ma
bari nda tre, 'Hla ni biwa mi yo ba, Tomba, mi kle biri u
gran ye. Mi han kiekle lando lilon, ni ba mri nze lando ni
mbrukpi ba mi tie ba wawuu ye ni bubu gran.' **5** U ndi bi
kima ba kana nyme ni yo'a na nda hi kpa mla Iri hi rju, u
ri bubu u lema. **6** Imbru mba baka vu ba gran chu'a nno

ba nkpon ya, nda wuu ba.' **7** U ichu'a ka tie nfu, nda ton
ba soja ma hi ka suu tu biwa ba wuugran ba nda gon gbu
mba. **8** Nikima, a hla ni ba gran ma ba, 'Ba kle ndu u gran
a ye u bi wa bayo ba'a bana mlau ye na. **9** Nitu kimayi
bika hi ni nyu nkon ndi yo gbugbu ndji wa bi toh a ndu ba
ye ni gran'a. **10** Igran ba baka hi ni nkon nda ka gbu ndji
wa ba toh a ye, ni bi bima niwa bana bina. U tra u gran ka
su pui me ni bi tsri. **11** U chu'a ye nda ni toh bi tsri ba,
nda toh indji ri wa ana sru kpi u gran na. **12** U chua mye,
'Ikpan mu, u tie ni he ndi ri ye wa hama ni kpi u gran?'
Igua ka wa ikpye u trea hama. **13** U chua hla ni gran ma
ba, 'Vu ghuyi lo' woni za, ndi kau taga ni mi bwu,' iwrji
wa ani yi nda tan nyinyiere na. **14** Ahi ndi gbugbu wa ba
yo, u fyi me yi ba chu ba.'" **15** U Farisawa ba baka hi nda
ka sron mu u nkon wa la vu ni tre ma'a. **16** Baka tru mri
koh ba ni Hirudiyawa hi ni wu. Baka tre na Yesu, "Mala,
kie toh wu u indji u hla tre njanji, ndi ni tsro nkon Bachi
njanji me. U na ya kri ni tre ndi na ndji na tsro son tu ni
ndji na. **17** Hla tawu, ahi ngye hi mre me? A he tu nkon
ndu ba han ban ni Kaisar ka a'an?" **18** U Yesu a toh meme
mba nda tre, "Anitu ngye mba bi tsra me, biyi bi tie brji?
19 Tsro me nklen u bana. "Niki yi baka nji dinari ri ye
nno. **20** Yesu a tre ni ba, "Ahi yu nha ni nde nha mba he
ni wayi? **21** U ba hla wu, "Ahi u Kaisar." U Yesu ka hla
bawu, "To kima, nno Kaisar ikpyi bi Kaisar, u ni Irji ikpi bi
Irji. **22** Wa ba wo toyi, baka manji ma wakran. Ba donwu
me nda hi kpa mba. **23** Ni vi kima Sadukiyawa bari, wa ba
hla ndi tash'me na he na, ba ye niwu. Ba mye wu, **24** ndi,
"Mala, Musa a hla, 'Indji wa a khwu nda na he ni mri naa,

a gbigbi ndu vayi ma ndu gran wama nda ngrji mri ni vayi ma. **25** Imri vayi bari tangban ba na he. U mumla a gran nda kwu. Nitu wa ana ka mri don na, a ka wama don ni vayi maa. **26** U vayi ma u haa ngame ala tie tokima me, u'u traa me, hi niwu tangban a. **27** Iwa ngame ye khwu hu ba tangban mbawu. **28** U ni vi u tash'me, iwaa ni u nha nime tangban ba? Niwa wawu mbawu ba gran wu. **29** Yesu a saa nda hla bawu, “Bi kadu, niwa bi na toh embe ba na ni ngbengblen Irji na. **30** Ni tash'me a, bana gran na nda na nno gran na. Ana he tokima na, ba he tu Malaiku bi shulu. **31** U nitu tash'me bi khwu, bina kra kpye wa Rji hla yiwu, nda tre, **32** 'Mi hi Rji u Ibrahim, ni Irji u Ishaku, u ni Irji u Yakubu?' Irji na Irji u wa ba khwu'a na, ahi wu wa ba he ni sisren.” **33** Wa jbu ndji ba ba wo wayi, baka manji tsro maa wakran. **34** U wa Farisawa ba wo ndi Yesu a kanyu Sadusiyawa ba, baka yo kpamba shu tie. **35** Iri mba, wa a kpa ka ni duu a, a myewu, nda ni tsra wu - **36** “Mala, ni mi duu'a a riame mba nna wawuu?” **37** Yesu a hla niwu, “'Son Bachi Irji me ni sron me wawuu, ni dri me wawuu, u ni mre me wawuu.' **38** I wayi hi kikle ni duu u mumla. **39** U uhamaa he to kima - 'Son mri vayi me na tume.' **40** Nitu duu hari biyi mba, inkpyi duu a ni anebi baba nji wu.” **41** Niwa Farisawa ba ba kisi shu kpamba tiea, Yesu a nno mba mye ri. **42** A tre ndi, “Ahi ngye ri hi mre mbi ni tu Kristi? A hi vren nha?” Ba hla wu, “Ivren Doda.” **43** Yesu a hla baawu, “U ni he ri Doda a yo wu ni mi brji'a ndi Bachi, nda tre, **44** 'Bachi hla ni Bachimu, “Kuson ni wo korhi mu, se mi ka bi yowu ko shishi zi ni nda za me?'” **45** U Doda ani ta

yo wawu wahi Kristi ndi 'Bachi,' u nihe ahi vren Doda?”
46 Indrjo ri ana he nyu u saa kpe ri ni wu na, u indrjo ri
na la mye wu kpe ri rji ni vi kima ngana.
23 U Yesu a tre ni jbu ndji u ni mri koh Ma. **2** A hla,
“Bi nha ni ba Farisawa ba son ni ruron Musa. **3** Nakima,
ikpye wa bi yoyi tie'a, tie ba ndi hu nji ba. Na hu ndu mba
na, nitu wa ba kpi wa ba hla, bana tie ba na. **4** E, ba vu
kpyi bi ron ma wa ba tie di lu'a ka saa ni ndji ni ngban. U
ba ba kimba bana nzu vren wo ri nda ban ba na. **5** Ba tie
ndu ba u ndu ndji toh. Ba wran kpo u embe mba bwu
na bwu nyu wo ba nklon ba tie pli me. **6** Ba son ta ki ni
bubu bi ninkon ni wrji bi tie gan mba bubu ninkon ni mi
Sinagog, **7** ni bi chi kanmu, ni ndu ndji yo ba, 'Mala.' **8**
U bi na ndu ba yoyi ndi 'Mala' na, niwa bi he ni mala
rirrii, u bi mri vayi wawu mbi wu. **9** Ndi na yo ndrjo ni
ngbungblua ndi Tie me na, niwa wu he ni Tie ririi u wa
he ni shulu. **10** Ndu ba na yoyi ndi 'Mala' na, niwa bi he
ni Mala ririi, wawu yi Kristi. **11** U wa ahi ninkon mbi a
ni katie vren koh mbi. **12** Indji wa a nzu tuma, ba kau
grji, u wa a katu ma grji, ba nzuu. **13** Iya mbi bi nha ni
Farisawa, bi brji! Bi hra ndji nkon u ri ni gbu u chu shulu.
Biyi bina rina, ndi na nyme bi son ria ndu ba ri na. **14** Iya
mbi, bi nha ni FArisawa, bi brji! Wa bi kpa mba bi kbo
ni tie meme, ndi ni tsro ndi bi toh tie aduwa ngbondon
ma. U nitu kima bi kpa ya gra zan. **15** Iya mbi bi nha ni
Farisawa, bi brji! Bi ru gran ba nne ndi hi ba gbu ni hi wa
indji ririi u to a huyi, bi kau tie meme nna vren u koh lu
mla kpu hato biyi. **(Geenna g1067)** **16** Iya mbi, bi tsro nkon ni
fyifyen, biyi wa bi trea, 'Indji wa a shi rji ni hekali, ana

kpye ri na. U ndi ndji wa a shirji ni dran u mi hekalia, shirji ma ni vuu.' **17** Biyi ruru bi nfyen! Ahi rime bran zan, idran ka hekali wa a kpa dran tie tsratsra? **18** U, 'Iwa a shirji ni tu'u hekali a, ana kpye ri na. U wa a shirji ni kpyi wa ba tsi mba ni kima, shirji ma ni vu. **19** Biyi bi nfyen! A riame bran zan, ikpi mba ka tu hekali a waa ka kpyi ba tie tsratsra? **20** Nakima yi, i wa a shirji ni tu hekali a, a shirji niwu mba ni ba kpi u mima. **21** Wa a shirji ni hekali a, a shirji niwu uni ndji wa ani son ni mi ma. **22** U iwa a shirji ni shulu a, a shirji ni kpanci Rji mba ni ndji wa a son tuma. **23** Iya mbi, bi nha ni Farisawa, bi brji! Bi nno iri nimi wlon u yan, ni nji ni ndi ka kpi bi duu birigra ba don ni zizi, ni kponji. A biyi yi ba mla ndu yi tie a, ana wa bina ka ba don na. **24** Biyi bi tsro nkon ni fyifyen, biyi wa bi sh'bi ngblungbu rju ndi myriyen laklumi! **25** Iya mbi, bi nha ni Farisawa, bi brji! Bi ngla kogon gbanju u gbakli kongo, u ni mi ba shu ni tie shishi ni myriyen ndji. **26** Ahi indji Farisi u nfyen! Guchi ngla mi gbanju a mba gbakli (kongo) a ni ndu ko ra'a tie tsratsra. **27** Iya mbi, bi nha ni Farisawa, bi brji! Bi he too babe wa ba gban meme kinklan ni bawu'a, u ko ra mba ni bi ya, uni mii kwukwu kmo ni ba kpi bi rji ba shu ni wu. **28** Ahi tokima bi he ni shishi ndji wa ba toh yi tsratsra me ni kora u mi mbi shuni tie brji ni meme tie. **29** Iya mbi, bi nha ni Farisawa, Bi me ba be u ba anabi ndi mla be u bi ndji tsratsra tie. **30** Bi tre ndi, 'Ki na he ni nzan u ba tie mbu, ki ndi na yowo ni ba ndi ka yi hle ba anabi ba hle na.' **31** Nakima, biyi kimbi bi tron ndi bi mri u bi wa ba wuu ba anabi ba. **32** U biyi me bi ye shu kongo u tsra

u ba tie mbi'a. **33** Biyi wan, imri grache, bi tie ni he ba ndi nawo ni tron u gbarji lu u kasese? **(Geenna g1067)** **34** Tokima, to yi, misi ton ba anabi ni bi he toh ni bi nha ye ni yi. Bari mba bi wuu ba ndi kpan ba ni nh'ma kunkron, u bari bi tsi ba ni sinagog mbi ndi zu mba hu ba gbu ba. **35** Ikle mani he wa ni tu mbi mba iyi u bi tsratsra hle ni ngbungblua, rji ni yi Habila tsratsra hi ni yi zakariya ivren Barakiya, bi wuu gan ni hekalia nitu hekalia. **36** Njanjimu mi hla, ikpyi biyi baye ni tu mbi ni nzan yi. **37** Urushalima, Urushalima, uwu wa u wuu anabi ba ndi ta wa ba ton ba yeni wua ni tita! Inkpu bren mba mi son mi vruyi shutie towa kuko ni vu mri ma shu ka ni ngban ma, a bi kambi! **38** To, ba ka koh me don na k'bo. **39** U mi hla yiwu, bi na la toh me rji zizan yi se bi tre, 'Lulu he nitu ndji wa a ye ni ndi Bachi'a.'"

24 Yesu a rju ni mi hekali nda vu nkon ma hi. Mri koh ma baka ye nda ni trso wu ime hekali. **2** U wa a saa ni bawu, "Bi to ikpi biyi wawuu? Mi mla yiwu njanjimu, ba na don tita riri me zi nitu ri na. **3** Niwa a kuson ni ngblu Zaitun a, mri koh ma to ye niwu ni ya y'bi nda tre, "Hla tawu, ani tanyi mba ikpi biyi ba tie? Ahi ngye ri ni hi ingban u ye me ni inton u kle a?" **(aiōn g165)** **4** Yesu a saa nda tre ni mba, "Tie sisren ndi ndu ndrjo ri na kayi rji na. **5** Bari baye gbugbu mbawu ni nde mu. Ba tre ndi, 'Ime yi mi Kristi'a,' nda ka ndji gbugbuu rji. **6** Bi wo ba ku ni dbu ba ku. Ki kpyen ndi na tie sissri na, ahi gbigbi waa ikpi biyi ba tie a rliko inton ka kle. **7** Meme ni wanyu ni meme, u igu u chu ri ni wanyu ni gbu u chu bari. Ba tie yon mba cu meme ni bubu nkankan. **8** Biyi bahi kpi bi

mumla towa ilo ngrji. **9** Hu gon niwa, ba vu yi nno tie
ya nda wuu yi. Bi hra wawuu ba kran yi nitu nde mu.
10 Rji ni wa, indji gbugbuwu ba rjoku nda le ni kpamba
nda kran kpamba. **11** Anabi bi che gbugbuwu ba rju nda
ka gbugbuwu rji. **12** Niwa ison vlala ni babran, ison ndji
gbugbu wu ni k'ma si. **13** U i wa a vusron hi kle'a, ani
gbujbu. **14** Itre ndindi yi u gbuchu ba d'bu ni ngbungblua
wawuu nda hi shaida ni meme ba wawuu. Rji ni wayi
inton u klea niye. **15** Nitu kima, biti toh kpe meme ma u
cii, wa Daniya anabi hla'a, a kri ni zande ni bubu tsratsra"
(ndu wa a si kra mla toh), **16** ndu wa bahe ni Yahudawa
tsutsu hi ni ba ngblu, **17** "ndu wa ahe ni tunkan na grji hi
ban kpe ni mi koh mana, **18** u ndu wa ahe ni rju na k'ma
ye ban nklon ma na. **19** Iya ni bi he nne ni bi mri nhanha
ni vi bi kima! **20** Tie aduwa ndu vi tsutsu bi a he ni nton u
wru ka Sabat na. **21** Kpukpo ya ni he biwa bana tie toh'a
na rji ni mumla ngbungblu'a hi ye zizan yi, u, bana la
tie'u ngana. **22** A ndi na wa ba fon vi mba rju'a na, ikpe ri
u tankpa ni tie bre nawo. Uni tu bi wa ba chuba'a ba gron
vi mba. **23** U ndrjo nita hla yiwu, 'To, ngye Kristi'a yi!' ka,
'Kristi'a he mu!' na kpanyime na. **24** Kristi biche ni anabi
biche ba wlu nda tie nban ni kagrji nda ka gbugbuwu rji,
u nkon ni tie he, nhambi ni wa ba chuu baa. **25** Tomba,
Mi myren hla yiwu guchi ni nton'a. **26** Tokima, ba ti hla
ni yiwu, 'To, ahe ni miji,' na hi ni miji'a na. Ka, 'To, ahe
ni mitra,' na kpanyime na. **27** Towaa ani rhinzan kpan
rji niko nzan hi ko yalu'a, ani he tokima me ni ye vren
ndji. **28** Iwrji wa k'mo nma he'a, nyulu ba shuki. **29** Ni kle
nton u meme yaa, ni vi biki ikpan-rji ni katie bwu, u wha

na nno kpan ma na, ba ntsintsen ba rjoku rji ni shu, u ba ngbengblen bi ba shulu ba ba grju. **30** Uni kiyi igban Vren Ndji ni tsro ni kplende su, u il'be bi ngbungblu'a wawu mbawu ba tie ruu. Ba toh Vren Ndji si ye nimi kpalu ni ngbengblen mba kiekle he ma u kpan ma. **31** A ton Malaiku ma ni kiekle yi u njon, u ba vu biwa ba chu mba rji ni fron nzya ba, rji ni nchi shulu ri hi korima. **32** Ya ndi toh kpyeri mba ni kunkron bua. Nginga ma ba ta si t'bo nda ni tie nvunvu, bi to ndi isu tie whewhre. **33** U ngame, biti toh ba kpi biyi wawuu, bika toh ndi a tie whewhre, ni ba nkon tra ba. **34** Njanjimu mi hla yiwu, inzan yi na y'ba hi na se ikpi bayi ba tie. **35** Shulu mba meme ba y'ba hi, u ba tremu'a bana y'ba hi na **36** U ni tu vi mba nton kima, indrjo na toh na, hu ni Malaiku bi shulu, ka Ivren'a, se Wawu Tie'a megyen. **37** Na wa ahe ni nton u Nuhu, tokima me ani he ni ye u Vren Ndji. **38** Na ni nton u wa mma k'mo na ye rhina, bata rhi nda ta so, nda ta kpa gran nda nno gran, hi mla vi wa Nuhu a ri nimi ghwu'a, **39** nda na toh kpe na ka mla wa imma k'mo'a ye kprume ni wawu mbawu - ahi naki iye u Vren Ndji nihe. **40** U indji lilon hari bahe ni rju - ba ban ri, nda don rima. **41** Imba hari basi kon ni nnra - ba ban ri nda don rima. **42** Tokima, bika ki ni gben, niwa bina toh ka ni vi rhime Bachi ni ye na. **43** To wayi mbayi, Indji u koh andi toh ka ni nton rhime indji u y'bi ni ye ni chuu, a ndi son gben nda na ndu yra koh ma na. **44** Tokima, bika mla gben, niwa Ivren Ndji ni ye ni nton wa bina yo sron na. **45** Ahi nha hi vren koh u kponji nda he toh wa tiekoh ma a ka bi kohma don ni woma ndu ta nno ba

birhi tsra ni nton rhi? **46** Ivren koh u lulu ahi waa tiekoh
ma niye tooh asi tie kima ni k'ma ye ma. **47** Njanji mu mi
hla yiwu, tie koh maa ni yo kpi ma wawuu ni wo ma. **48** U
meme vren-koh tre ni mi sron ma, 'Tie-koh mu a rhihe
rhi,' **49** nda ni tsi kpukpanma imbru mri-koh ba, nda rhi
nda so ni bi wu'a, **50** u tie-koh u vren-koh kima niye ni vi
wa vren-koh kima na yo sron na ni nton wa ana toh naa.
51 Tie-koh maa ni hanwu tie tsitsa-tsitsa me nda nno wu
bubu ni bibrji, wa ni kima ani zia yi nda tan nyinyren.
25 Igbuchu shulu ani he to mrli mba wlon wa ba vu ba
fitila mba nda hi kpa ilon wa sa. **2** Iton ni mi mba ba he
toh, u ton ba na ruru. **3** Niwa ruru mrli mbaa ba vu ba
fitila mba nda na nji babran na. **4** U mrli mba bi hr to ha
baka nji nye u ba fitila mba mla. **5** Ilon wasa ana ciciye
na u baka ri druna hi mla ka kurna. **6** U ni tsutsu cuu
baka dbu 'Lilon wasa ye'ye! Rju hi kpau. **7** U mrli mba wa
wumba wu baka wlunde nda mla ba fitila mbo tie. **8** Bi
ruru ba ba hla ni bi he to ha tie nye mbia nno ndu ba
fitila mbu na khwu na. **9** “Bi he to h'a ba saa ni bawu inye
a natsra tawu yayi na bika hi ni bi lenye'a ndi le u mbi. **10**
Waa ba hi le'nye'a, u ilon wasaa ri ubiwa bana mla ki
gben'a ba rihu hi ni bubu lo gran u baka tro nkon traa.
11 Imrli mba ba rima baka ye ni kogon nda tre Tiekoh,
tiekoh, bwu nkon'a ni tawu! **12** A saa ni bawu, 'Njanjimu
mi hla yiwu mina toh yi na. **13** To kima bika mla ki ni tu
wa bina toh vi ka nton'a na. **14** Ahe towa indji ri ta hi ni
meme ri. A yo ba mrli koh ma nda nno ba kpyi ma. **15** A
nno ri mba talenti ton nda nno iha nda la nno ri ngame
talenti iri. **16** Iwaa a kpa talenti ton a agbla hi nda ka

tie ndu ni mba nda fe talenti ton bari ni tuma. **17** U wa
a kpa harli'a a tie tokima me nda fe ha bari nha. **18** Se
waa a kpa talenti ri'a hi kpama nda shi juju ni meme nda
ri nklen tie koh ma. **19** Tie koh mba aka son ban nton
babran rlikoh nda k'ma ye ndu mrli koh maa ndu bla
nklen ba nno. **20** Ivren koh wa akpa talenti ton'a a nji u
ma ni talenti ton wa a hon'a nhaa nda tre, Tiekah mu, u
ne talenti ton to yi mi fe talenti ton bari nhaa' **21** “Tiekoh
ma a hlawu, u toh tie, vrenkoh ndindi ni u kponji! U tie
njanji ni kpyi fyi me, mi yowu nji ikpyi gbugbuwu. Rihi ni
takpe u tiekoh me'. **22** Ivren koh wa' a kpa talenti ha'a ye
nda tre 'Tiekoh, u'ne talenti ha, Toyi, mi fe talenti ha bari
nhaa'. **23** Tiekohma a hla wu, “u toh tie, vrenkoh ndindi
ni u kponji! U tie njanji ni kpyi fyi me. mi yo wu ndu nji
ikpyi gbugbuwu. Ri ni mi takpye tiekoh me. **24** U vrenkoh
waa kpa talenti ri'a ye nda tre, Tiekoh, mitoh ndi u ndi
wa ana tie ro na. U can ni wrji wa una cu'a na ndi ni vu ni
wrji wa una hii na. **25** Mi klu sisri ndi nji talenti mea ka ri
ni mi meme. Toyi kpa kpye wa u mea. **26** U tie koh ma ka
saa niwu nda tre, u vrenkoh u' ridrii wa ani tie sankon'a,
u toh ndi mi can ni ivrji wa mina cu'a na ndi ni vu ni
wrji wa mina hii na. **27** Una ka nklen mu'a nno banki
to mina kmaye nii ka kpa kpye mu nha' ni wa a hon'a.
28 Ni tu kima, vu kpa talenti u wo ma ka nno u talenti
wlon'a. **29** Ahi wa ahe wu'a bala nno nhaa gbugbuwu
kahewu vlalala me. U wa nda na he ni kpye na ikpye wa
umaa ba vu kpa. **30** Vu vrenkoh u ridri yi wa ana hi ndu
kpyeri tayo ni wrji u kplakpakpa bwu wa ani yi nda tan
nyinyren'a. **31** Niwa Ivren Ndji ni ye ni mi (he ma u kpan)

ni malaiku ba wawuu, ani son ni kpancima u (daraja).
32 Ba vu bi kohra ba wawuu ziwu k'bu ma wani ga ndi
ni yiyri towa ani ho n'ma bi koh ni ga nt'matie kan ni
ba yawo. **33** Ani zi ntma ba ni wo korli na u yawo ba ni
woma ko'ta. **34** U chu'a ni hla ni bi wo korli ma 'Ye biyi
wa Tiemu tie luluni yiwu'a rini gbuchu wa be tie zi yiwu
guci ni tie ngbungblua. **35** Iyon a tie me u bika ne rli hlan
ma atie me u bika ne ma miso; mi ye tsri u bika kpame ri
kohmbi, **36** I he gbyre u bika sru nklon nimu milo u bika
toh tie mu; mi he tro u bika zren yi ni me. **37** U bi tsratsra
ba saa nda tre, 'Baci ani tanyi ki toh wu si tie yon ndi nno
wu rli? Ka tie hlan ma ndi nno wu so? **38** Ni tanyi ki toh
wu ndji u tsri ndi kpau? Ka ni gbyre ndi nnowu nklon? **39**
Nitanyi ki toh wu si lo ka nitro ndi ye niwu? **40** U chua ni
saa nda tre Njanjimu mi hla yiwu ikpye'a bi tie ni ri wa
zan tsi tsa me ni mi mrli vayi mu biyi a, bi tie nimu. **41**
Wa ni hla ni bi wo kota ma, Cbi dinkon mu wayi, biyi wa
ba lanyu yiwu'a, hiri ni ilu u kakle wa ba tie ni brji ni
malaiku ma. **(aiōnios g166)** **42** Ni tu wa iyon a tie me u bika
na rlina hlan ma tie ma bika na ne so na. **43** Mi ye tsri u
bika na kpame na mi he gbyre bika na ne nklon sru na
ndi lo ndi he tro u bina tie kpye muna. **44** U ba saa ngame
nda tre, Baci ani tanyi kie toh ni yon ka hlan ma ka ndji u
tsri ka ni gbyre ka ni lilo, ka ni tro, u kie kana tie kpye wu
na? **45** U ani saa ni bawu nda tre Njanjimu mi hla yiwu,
ikpye wa bi na tie ni ri wa a zan fyime u mrli vayi mu na
bina tie nimu na. **46** Biyi bahi kpamba nimi ya'u kakle u
bi tsratsra a nimi rai sese kase” **(aiōnios g166)**

26 Niwa Yesu a tre ni tu kpyi biyi kle wawuua, a hla ni
mrli koh ma ba, **2** Bi toh ndi ivi ha bati vu y'ba u vi u gan
Rugran niye u ba vu Ivren Ndji nno ba kpan ni tu gran
nhma kukron a" **3** Ba firist bi ninkon ba ni bi ninkon ndji
ba, ba shubi ni koh chu firist wa ba yo wu ndi Kaifas. **4** Ba
sronmu ni yay'bi ni nkon wa ba vu yesu wuu'a. **5** U ba tre
ndi, "Ana ni nton gan Rugran na ni ndu tsi na ka wlu na"
6 Ni nton wa Yesu he ni Betani ni koh Sima u kpurua, **7** a
si rli birli, u wari ka rihi ni kpala ba nye u tie le nda kasru
ni tuma. **8** U wa mrli koh ma ba toh'a, ba vra nfu nda tre,
"Ani tu ngye mba a nji nye yi si tie meme. **9** Ba ndi na le
niwu nda kpa gbugbu nkle nno bi ya". **10** U Yesu wa a toh
mre mba a tre ni ba "Ni tu ngye bi yan wayi kpa? E a tie
kpye ndindima ni mu. **11** Bizi he ni bi ya cacuwu u me
bina zi he ni me na. **12** Wa a sru nyeyi ni kpamila a tie u
rjumu. **13** Njanjimu mi hla yiwu ni wrji wa ba d'bu itre
zizi yi'a ni ngbungblua wawuu ba hla kpye wa iwa tie
nda taka ma" **14** U ri nimi tso ba wa ba yowu ndi Yahuda
Iskaroti kayi ni bi ninkon firist ba **15** nda tre, "Bi ne ngye
mindi vuu nno yi?" Ba tsra shekels u dran se'tra nnowu.
16 Rji ni nton kima azi wa nkon wa ani vu nno ba' **17** Ni vi
u mumla u gan rugran mrli koh ba ba' yeni Yesu nda tre,
"Ni mameyi mba u son ki mla rli u gan rugran tie?" **18** A
hla "Hi ni ndji ri ni mi gbu ndi hla wu, mala tre "Inton tie
whiewhiere. Mi tie gan rugran ni koh me ni mrli koh
mu". **19** Mrli koh ba ba' tie towa Yesu a hla bawu'a nda
mla rli Rugran tie. **20** Wa yalu tie a, a son nda rli ni mrli
koh ma tso'a. **21** Wa ba ki rli'a, a tre "Njanjimu me hla ni
yi wu iri mbi ni le'nime" **22** Ba'ka yi ni sron, nda ni mye

wuni yiyri, “Ani tie bre meyi ba' Baci?” **23** A saa “Wawu wa ayo woma si rli ni me ni kongo'a ahi wawuu yi ni le ni me. **24** Ivren Ndji ni hi towa ba nha ni tuma. Iya ndji wani woma ba le ni Vren Ndji'a! A ndi na bi ndu bana ngrji wuna” **25** Yahuda, wa ani le ni wu'a tre, “A hi me?” A hla niwu, “U hla ki me”. **26** Ba si rli, Yesu ka ban bredi nda tie lulu nda mrewu. Aka nno mrli koh ba nda tre ka tan. Iwayi hi kpamu” **27** A ban kofi'a nda ngri nda ko nno ba nda tre, so wawu mbi wu. **28** Iwayi hi yimu u shirji wa ba kau hlega ndu ba wru latre gbugbu ndji hle. **29** Mi hla yiwu mina la'so ma (inabi) yi ngana se viwa mi sowu sisa niyi ni ngbuchu u tie mu” **30** W ba yo se'a ba rju hi ni ngblu u ze tun. **31** U Yesu hla bawu, “Wawu mbi wu bi joku ni tu mu ni cuyi, niwa ba nha 'Mi wru wa ani nji gran ba, u nt'ma bi gran ba shangblan. **32** U mi ta ye wlunde mi hi Galili guci yiwu” **33** U Bitru hla wu “U bata ni joku wawumba wu ni tie me, ime de mi tie bre joku” **34** Yesu hla wu, “Njanjimu mi hla wu, ni mi cuyi u kpatron tie kputra ndi wu toh me rli u gba ka tubu. **35** Bitru a hla ni wu, “Ani ta wa mi khwu ni wu'a mi na kpau tron” Ba mbru mrli koh ba ba tre kpye rirji me. **36** Ni nton kima, Yesu ahi bi ni ba ni wrji wa ba yowu ndi Getsemani nda hla ni mrli koh maa “Kuson wa u me mi ni wa mu' ndi tie aduwa” **37** A nji Bitru ni mrli nlon Zabadi harli niwu nda si yi ni sron. **38** A hla bawu, “Idri mu ni lome kpukpo me to mi khwu. Ki wa ndi gben ni me” **39** A c'bi hi tsame, nda ku ni shishi nda tie aduwa. A tre, “Itie mu ani ta tie tu, ndu kofi yi y'ba me yo. Nakima ana mre muna nduhi mre me. **40** A ye ni mrli koh ba nda

toh basi kruna, nda hla ni Bitru, “A ngye, bina gben ni me u wru nton ri me na? **41** Gben ndi tie aduwa ndu yi na joku ni tsra na Isron'a ni son u kpa tie whie me” **42** A hi kpama kpu uha nda tie aduwa. a tre, “Itie mu iwa ni ta na y'ba hi na ndi gbigbi mi so wu mre me'a ka tie” **43** A ye ngarli nda toh basi kruna, u shishi mba ba ron. **44** Ala ka ba don ngarli nda hi ka tie aduwa inkpu u tra nda la tre to wa a tre'a. **45** U Yesu a ye ni mrli koh ba nda tre ni bawu, “B i rli kruna, ndi ki kpami mengyen? To inton tie whiewhiere u ba le ni Vren Ndji ni wo bi latre. **46** Wlu, kie ndi hi. To, waa ani le' ni me'a ahe whiewhiere ni me” **47** A he si tre, Yahuda iri nimi tsoba kaye Ijbu ndji ba hu rji ni ba'cu firist ni bininkon u ndjiba. Ba nji ba njingban ni ba kpala (ngbonhon). **48** Indji wa ni le ni Yesu'a a tsro ba ngban nda hla “Indji wa me nha gboble ni wu'a, a wawuyi” Bika vuu. **49** A gbla hi ni Yesu nda tre “Mi ci, mala!” nda nha gboble ni wu. **50** Yesu a hla niwu “Kpanmu, tie kpye wa u ye tie'a” U ba ye sawo mba ni tu Yesu nda vuu. **51** U ri wa ana he ni Yesu'a ka n'ma woma rju, nda cu inji ngban nda sren ton vrenkoh u chu firist cuu taga. **52** U Yesu hla wu, “Ka njingban me yo ni hra ma, e bi wa ba nzu ngban ani nji ngban ba khwu. **53** Ka u ya mina toh yo tie mu ndu ton malaiku zan j'bu tso. **54** U ba tie ni he ndu tre u embe ba ndu tsra din a gbigbi ndu wa tie toyi. **55** Ni nton yi Yesu a hla ni j'bu ndji ba “Bi ye vu me ni nji ngban ni ngbonhon na mi ndji y'bi? cacuwu mi son ndi tsro ni hekali u bi na vu me na. **56** Ikpyi bayi wawuu ba tie ndu nha bi Totsu'a ye tsra” Nikima, mrli koh ba ba'ka tsutsu kau don. **57** Biwa ba vu

Yesu'a ba njiwu hi ni kaifas ninkon firist, u bi nha ni bi ninkon ba kia. **58** U Bitru kasi hu gbugbanmu hi ni koh ninkon u firist ba. A ri hi mi nda ka kuson ni bi gbyen ba nda ikpye'a ba ti'a. **59** Ninkon u firist ba ni (majalisa) basi wa kpye u ce wa ba hla ni tu Yesu nda vu wuu. **60** Bana vu ni kpyeri na, ko ni wa indji gbugbuwu ba rju nda tie ce. U indji harli bari ba rju **61** nda tre, “Indji yi tre mi toh zi hekali Rji yi ndi mewu ni vi tra” **62** Ninkon u firist ba ka wlunde nda tre ni wu, “U na he kpye wa u saa na? Ahi ngye mba basi tre ni tu me?” **63** U Yesu ka krli ni ngbangbi. Injii ninkon u firist a tre, “mi yo wu ni nde Rji u (sisren) hla ni tawu ka wuyi u Kristi Ivren Rji.” **64** Yesu saa ni wu, “U hla kime ye. U mi hla wu, rji zizanyi u toh Vren Ndji a son ni wo rli u ngbengblen nasi ye ni tu kpa u shulu” **65** Ninton kima injii ninkon u firist a y'ba ba nklon ma nda tre, “A tre latre!” u kie wa ngye ngarli? Tomba zizanyi kie wo latre'a. **66** Ahi ngye imre mbi? Ba saa nda tre “A mla u khwu” **67** Ninton kima, baka sru nten sruu ni shishi nda tsiwu nda kpan wu ni kprji wo mba, **68** nda tre, hla tsu na tawu, uwu Kristi. Ahi nha mba Kpanwu?” **69** Bitru a son ni korah bubu u bla tre a, u vrenwa ri, igran kaye ni wu nda tre, “Iwu ngame u he ni Yesu ni Galili”. **70** A kpatron ni shishi mba wawuu nda tre, “mina toh kpye wa u si tr'a na” **71** Niwa a rju hi ni nyu nkontra, ivren wa ri, igran a toh nda tre ni wa ba he ni kima, “Iguyi ana he ni Yesu u Nazaret”. **72** Wa'ka' kpatron nikima ngarli, nda shirji tia, a tre, “Mina toh Indji mba na!” **73** Inton'a y'ba tsame u waa ba klri-krli a baka ye ni Bitru nda hla niwu, “cucu uri mba ngame,

ilme a mba nhrawu. **74** Wa a ri la'nyu nda ni shirji nda ni tre, “Mina toh Indji mba na” U gba a ti gbla tubu. **75** Bitru ka taka itre wa Yesu a hlaa, “U tie san mu ikpu tra rli u'gba ka tubu” A rju hi ni kahlan nda kayoi kpukpo me”

27 Wa' ble ye kpan ba firist bi ninkon ba ni bi ninkon u ndi ba ba' ka suron mu tie nkon u wuu. **2** Ba lowu, nda njiwu hi ka nno Bilatus gona. **3** U Yahuda wa a le ni wu'a toh ndi ba wuu Yesu, awa' (sran mre ma) nda nji idran shekel setra'a ye ni' bi ninkon firist ba ni bi ninkon ndji ba, **4** nda tre, “mi latre wa mi myren ndi wa ana tie latre naa” U ba tre, “Kima hi ngyeri tawu? To kpye wa u tie kime” **5** A ka mrli dran ba ta hle ni mi hekali, nda rju hi ka ba don da ka klo kpame rjirji. **6** Ninkon u firist ba vu mrli dran ba nda tre, “Ana he ni nkon u duu'a ndu wayi ri ni (wron) na niwa a hi nklen yi” **7** Baka tre ni kpamba nda ban nklen le rju u ri' wa baka ta rjuu bi tsri. **8** Nitu kimayi ba yo wrji kii ndi, “Bubu yi” ye' luwayi. **9** A ye tsra ni kpye wa Rimiya u Totsu'a tre din, “Ba vu dran setra ba inklen wa imrli Israila bayo ni tuma, **10** nda nno ni tu bubu ri, nawa Baci a yo ba tie'a. **11** Yesu a wlu ni shishi go naa, u gona kamye wu, “U chu Yahudawa?” Yesu a saa wu, “U hla me” **12** U wa bi ninkon u firist ba ni bi ninkon ndji ba ba' nhawu, ana tre kpye na. **13** U Bilatus tre ni wu, “Una wo ikpyi ba wawu mbawu wa ba nhawu na?” **14** U ana saa ikpye riri mena, waa a ndu gona (manji ma wakran). **15** Ninton u gan'u Rugran bata ndu gona cu ri nimi bi he tro'a wa ndji ba kpa y'me a cuwo. **16** Ninton kima, ba he ni indji ri ni tro wa a sentu'a u nde Barabas. **17** Wa baye kpan shuki a, bilatus ka tre ni ba, “Ahi nha

mba bi son ndu mi cu cuwo ni yiwu? Barabas, ka Yesu wa ba yo wu Kristi? **18** A toh ndi ba vu Yesu nno wawu nitu wa ba tie shishi ma. **19** Wa arli son tu kwancima ucu'a iwa a tru (ton) yewu nda hla, “Rju ninkon ndji yi wa ana latre na. Mi tieya kpukpo me nicu luwa ni hra nituma” **20** Ni ntonyi firist bi ninkon ba ni bi ninkon indji ba, baka con j'bu ndji ba ndu ba cu Barabas cuwo na wuu Yesu. **21** Gona a mye ba “Ahi nha bi son mi cucuwo yi wu ni mi ndji ha bayi? Ba tre “Barabas” **22** Bitalus a tre ni ba “Mi tie he ni Yesu waba yo wu Kristi'a?” U ba saa wawu mbawu “Kpanwu ni gran nhama krukron” **23** A tre “Nitu ngye, a tie nfye meme?” U ba saa wu wawumbawu ngbangbanme, kpanwu ni gran nh'ma kukron'a. **24** Niwa Bilatus toh ndi wawu na toh tie kpyeri na u ndu tsi kana ye wluna a ban ma nglawoma ni shishi ndji ba ndatre, “Mi na he latre ni yi indji yi wa ana latre na” Tie kpye wa bi son” **25** U ndji ba wawuu baka tre “Ndu yima he ni tumbu ni mrli mbu”. **26** Wa a cu Barabas cuwo bawu nda tsi Yesu ni gbungban nda kau nno mba kpahi kpan. **27** U ba soja u gona baka ban Yesu hi ni hra u bubu bla trea nda nji jbu soja ye kima. **28** Ba siwu nda lo pli samba niwu. **29** Ba tie roni ncon nda kason wu ni tu nda nno kpala ni worli ma. Ba kukhwu ngbarju nda cawu yaya nda tre “Ndu Rji ziwu ichu Yahudawa!” **30** Ba sru nten sruu nda ban kpalaa kpan wu mituma bru-bru. **31** Wa ba cawu yayaa bacu plima rju nda sru kpyi ma niwu, nda nji wu hi kpan. **32** Wa ba rju'a ba toh Bakurame u nde Sima nda vu ni ngbengblen nda ndu ban gran nhma kukron'a. **33** Ba ka ri ni bubu wa ba yo ndi Golgotta wa

ahi “Bubu khwukhwu tu”. **34** Banno ima enabi wa basru nha ni kpyeri wa a rii'. A la'toh nda kama ni so. **35** Wa ba kpan wu a ba vu nklonma ni nra nda ga kpamba, **36** nda ki si gbyen wu. **37** Ni ko tuh ma ba yo kpye wa ba nhawu'a wa a, “Iwayi a Yesu, ichu Yahudawa”. **38** Ba kpan bi yi harli nha bi ni wu, iri ni korli ma, u rima ni wo ko ta ma. **39** Bi zren zu ni ko kima ba hlo tre ni wu nda ta whu tu mba, **40** nda tre, “Iwu wa u na zi hekali ndi mewu ni vi tra, j'bu kpame! U'ta Vren Rji uka grji ni gran kukron ye meme”. **41** Firist bi ninkon ba ngame ba' caa yaya ni bi nha u ni bi ninkon ndji ba ndo tre, **42** A kpa bari gbujbu wa ana gbujbu ni tu ma na. Ahi chu Israila. Ndu rji ni gran kukrona, u nikiyi kie kpaymeni wu. **43** A' yo sron ni Rji Ndu Rji kpa juwo zizanyi Nda hi wawu yi tre “Mi VrenRji” **44** Bi ybi wa ba kpan ba ni wu ba tre to kima ngame. Ba mrewu. **45** Rji ni wru nton u tanne ibwu kaye kasu meme a wawuu hi ni wru nton u tra u yalu. **46** Whiewhiere ni wru nton u tia, Yesu ka yra gro ngbangbani me nda tra, “Eli, Eli, lama sabaktani?” waa ahi, “Irji mu, Irji mu, u kame don ni ngye?” **47** Wa bi k'rli ni kima ba wotoyi, baka tre “A si yo Iliya” **48** Iri mba ka gbla tsutsu hi ka ban rlikpanma son ni ma enabi u tsi nton nda kason ni kpala nda nzu hi niwu ndu so. **49** U mbru mba bakatre, “Donwume kie'toh ka Iliya niye kpau cuwo” **50** U Yesu ala' yra gro ngbangban me ngarli nda ka vrli (brji) ma cuwo. **51** U pli wa ba yo hra kotu hekali'a ka y'ba yra ti ha rji tu'mu' grji ye ncima, u meme ka grju u tita ba ka yra tie nkan. **52** Ba' be' baka bwu' bi tsratsra wa bana khwu'a ba' tash'me. **53** Ba rju ni mi ba' be' mba

wa ba ni wa atashme, nda ri ni mi gbu u tsratsra nda tsro tumba ni ndji gbugbuwu. **54** Wa hafsan soja ni indji wa basi Yesu'a ba toh grju meme ni ba kpyi wa ba tie'a ba' ka tie sisri nda tre, “Njanjimu ana hi Vren Rji” **55** Gbugbu mba wa bazihu Yesu rji ni Galili nda zowuu bana he ni kima nda si ya ni gbugban mu. **56** Ni mi mba ba'na Maryamu Magadaliya, Maryamu iyi Yesu mba Isuwu ni yi mrli Zabadi. **57** Wa yalu tie'a indji ri u wo' wa a rji ni Armatiya, unde Isuwu, nda na Vren Koh Yesu. **58** A hi ni Bilatus nda ka mye wu ikpa Yesu. U Bilatus ka ndu ba nno wuu. **59** Isuwu a ban k'mo nyi ni pli wa arju'a, **60** nda kau yo ni mi be' ma sisa wa ana tsen han mla tie a. A nyi kiekle tita hi nyu b e'a nda hi. **61** Maryamu Madagaliya mba Maryamu rima bana hi ki ma nda son ni shishi b e'a. **62** Ni vi u haa ivi u kogon vi u mla tie, bininkon ba firist ba ni ba Farisawa baka shubi ni Bilatus. **63** Batre, “Tiekoh, kie taka ni nton wa u gyrundji mu a he ni sisren'a tre, “Vitra niti y'ba mi tashme”. **64** Nitu kima (nno oda) yo ba ndu ba gben be'a tie vitra kieta na tie tokima na bi huwa (mrlikohma) ba ble ye y'bi-wu nda hlani ndji “A tashme” U gyru u klekle ani zan u mumla ni meme. **65** Bilatus a hla bawu, “vu bi gben. Gben ni ngbengblen mbi wa bi he wu'a” **66** U baka hi nda kagben hra b e'a nda hrawu ni tita nda sru bi gben.

28 Ni cuu cacu asabaci ni bwu ble ni vi u mumla, Maryamu Magadaliya mba Maryamu rima baye ni be'a. **2** U meme ka grji kpukpame don malaika Baci a grji rji ni shulu ye nyi tita'a nda hon son wuu. **3** Nda kpan na rli nzan u nklon ma ka kienkla me to suna (tita lu?). **4**

Bi gben ba wrli kpa nda tie sisri nda katie na ba k'ma.
5 Malaika tre ni mba ba andi “Na tie sisri na yi mi toh
ndi biye wa yesu wa bana kpanwu'a. **6** Ana he wa na a
tash'me towa ana tre'a. Ye toh bubu wa ba ka Baci yo'a. **7**
Hi gbagbla ndi hla ni mrlikohma ba (bi hu'a) A tash me ni
khwu. To, a guci yiwu sihi ni Galili Nikii bi toh wu, To mi
hla yiwu ye”. **8** Imbaa ba gbla wlu don be'a ni sisri ni
briku nda zuzu sihi hla ni mrlikoh ma ba. **9** U Yesu aka
nzu tu ni mba nda tre, “mi ciyi!” Imbaa baka vu za ma
nda kukhu ni wu. **10** U Yesu ahlani bawu, “Natie sisri na.
Hi hla ni ba mrli vayi mu ba ndu wlu hi ni Galili Nikima
ba tome” **11** Wa mba ba ba'si hia, bi gben bari baka hi
nimi gbua nda hla ni ninkon u firist ba ikpi wa ba tie a.
12 Wa ninkon u firist ba ba' shubi ni ninkon bi ndji ba
sron mu ni tu tre ni ba, ba nnoba gbugbu nklen nji ni soja
ba, **13** nda hla bawu, “hla ni mbru ndji 'mrlikoh Yesu
baye ni cuu nda y'bi k'mo ma u kie si kruna' **14** Itre yi
nita ri ni gong kie brewu ndi whriewu ndi kpayi cuwo ni
ya wa bina tie'a. **15** U soja ba ba'ka kpa nklen nda tie
towa ba hla ni bawua Itre yi ka vra shu nimi Yahudawa
nda he me ye zizanyi. **16** U mrlikohma wlo don ri ba ba'
hi ni Galili ni gblu wa Yesu ana hla bawu ye. **17** Wa ba
toh'a ba kukhwu niwu, u bari mba baka tie (shaka?). **18**
Yesu a hi ka tre ni ba nda hla “Ba ne ngbengblen wawuu
ni shulu u ni meme. **19** Bika hi ndi ka indji bi gbu ba ba
wawuu tie mrli koh mu (bihume). Tie batisma bawu nimi
nde u tie, ni u vren ni u Tsratsra Brji. **20** Tsro ba ndu ba
hu ikpyi ba wawuu wa mi yoo yi'a. To, mi he ni cacuwu hi
ni kle u nzan'a” **(aiōn g165)**

Mark

1 Wayi hi Lauren wu mumlan ni tu tsartsar tre wu Yesu
Kristi, vre Irji. **2** Anabi Ishaya, a ya koshishi datre ndi ye
mi tru indi wu ton di mu, niyi ani mlanko niwu. **3** Ilan
wandi a si kpagro si yo ni tsutsu miji, mlan icontih ni
Back mbu, do not ma hi nyeyre. **4** Yohana a ye, da tsoro
bi wandi ba ye ni wu nko wu wru latre mba hlega, da vu
ba sukpa ni ma du Irji wru latre be hlega. **5** Wawu u indi
bi gbu Judea mba urishilima ba luni ka kpa sukpa wu ma
da ni nhran latre mba do Irji wru ba hle. **6** Yohana a ta
sur nklon nta rakumi de to lo rjirji ni tri wu nta da ta
rli langblan ba iton. **7** A dubub di "Iri ni ye ni kogonmu
wandi a zan gbengle mu, wandi mina malan wa mi chu
langban wu zama na. **8** Mi sukpa yiwu Nima ana wawu ni
sukpa yiwu ni rubu Mai Tsraki. **9** Avi baki, yes a ye rji
ni Nazareth wu Galilee e Yohana a sukpa ni wu ni nei
Jordan. **10** Da Yesu a nzutu ni ma wu ne wandi ba sukpa
niwu, ato shulu a bwu u wa atoh Ruhu Irji a girji kuson
ni u ni tu. "Irji ni shulu a trendi. **11** "Wayi wu vren wu
surom mu, wandi a ni du surom mu see. **12** Ruhu Irji a
Chon hi ni tsutsu miji. Wu vi arbai, **13** ba ba nma miji
mba birji (Satan) wandi a ka tsra. Irji a du maleka ma do
ba tindu (hidima) niwu. **14** Niwa bana vu Yohana tro Yes
ye ni Galilee da bla tre rji andi ko Irji no shulu a grji ye
weiweire ko nhá do **15** ica me me drive chuwo da kpa
wu wu. **16** A si izren ni kpa kikle nei Galilee da to Siman
ba Andru, mri vayi Simon, basi yo ngrow nima bana bi
Vu lambe. **17** Yesu yo ba du ba hu a ni tsron. **18** ba vu
idi to ba lambe lude hu gbagbla. **19** A la fon zre da to

James (Yakubu), ba siya inla rjirji wu vu lambe ba ti **20** ba wo yo a da lu don think a Zabadi mba mri ko ma da hu. **21** Ba ye ni Capernaum chachu sati, u yes hi ni tra irji ba (synagogue). **22** Da ka tsro ba itre irji zan khikle bi nha mba **23** Ni nto kima, i gu ri wandi a he ni meme ibrji a lu yrayi ni Yesu da mye, **24** wu ye tingye ni ta, Yesu ba Nazareth? Wu ye wuta mu? Mi to ko wu nha, wu tsatsra wu irji. **25** Yesu yra to ni wu da hla ni ibrji wandi a siya tree ni mi songbagbi. **26** Ibriji rhju ni gbengle da ni kpagro. **27** Indi ba wandi ba hei ni kea ba bwu nyu yo ni wuo da miye kpamba, I wayi nghe, itsro sad gbengle ani you doka ni bring meme u ba wou. **28** Injo nitu ma a zre yi ni clan Galilee. **29** A rju ni tra irji da tsi you ni ko ba Siman ba Andrew, ba ba Yakubu mba Yohanna. **30** Ni ri nikoa, a to yi wa Siman si lo kpa. **31** Da ba hla niwu, a hi da ka thi wo nzu. Lol kpa a kri bre wu, wa kri lunde da nuba rhi. **32** Ni yalu, be gbu wawu ba shubi ni nkotra. **33** Ba nji bi lilo kpa ye ni wu, **34** wa ka nuba si kpa da zu meme brji rju ni kpa wandi a hei ba wu ni kpa. A na nu ibrji ba nyu wu tre na - ni tu ba to. Ko wawu hi nha. **35** Ni bwu mble a lunde da hi ni wutrji wandi ndi bana hei na daka bre irji. **36** Kpúkpan zren ma Siman **37** ba bru mba ba wawu ka to da lila wu di indi basi waawu. **38** A sa ba wu, khi hi ni wudji rhi, ni gbu ri kan. Nitu hla tre irji ni bawu shi need me ye. **39** A zren kaāgo inkla gbu Galilee, ni tra irji mba (synagogue) da tsro ba jiji tre irji da zu meme ibrji rltju ni bi wandi ibrji lo ba nju da kpabachuwo. **40** Ndi ri wandi a hei ni lilo eshi a ye da kugu gbarhu ma da bre u andi. **41** Wuta kpa nyme wu ka

chu lilo yo wrjhu ni mu. A ló suron ni wu da ka wo ni wu da tre di, “mi kpa nyme lilo ka wu chuwo! **42** Lilo ezhie a rhu hari kpama a kma ti sa. **43** Yesu a mmba, u a du na hla ni tro na. **44** Du gri kpa ma hi stro priest ya da a samu si see kpa ma du hei na wa Musa a ti gbuchu ni tu man. **45** Da gua rhu ni Yesu a tsi ka dubu kpe wa Yesu ti ni wu'a. Ni tu kima Yesu ana iya are ni mi gbu du ba to na. A nap zi are zu ni kosan gbu. Duk na ki ndi ba ba zi hu ko ni tse Wanda a hi.

2 Da a kumaye ni Capernaum ni mi vi fie mee, ndi ba woh da hei niko. **2** Gbugbu ndi ba tsutsu da shuni bubua, ikon 'u” zu no ri koha ana heina, Yes sibla tre nibawu. **3** Indi nzah ba jin vayi mba wa a chronchu ye ni Yesu. **4** Bana to ikoh “u” ri hi ni Yesu na, ba hon zu ni tukan, da ghlen tukan, da ban ndi “u” chronchu rini Yesu. **5** Yesu toh gbegble suron ba da tre ivre ba wur lahtre me hle ni wu. **6** Se bibla vuvu wa ba sun ni ki, ba si rimre nisuron ba di Yesu lahtre, **7** Ba indi da ani wur lahtre ndi hlega, sai Irji nikankrima ni wur lahtre ndi hlega **8** Yesu toh misuron ba da miyen ba agye nji meme mmre ba ye ni yi wu? **9** Niwa ba kpa lahtre wurhle ni ba wu, ni wa ba hla ban blame ni hi kpame, a time agan? **10** Yesu a toh di vre Irji a hei ni gbengbenlen “u” wur lahtre hle ga, da hla ni ndi wu chronchu, **11** mi hla “u” lude di ban blame di hi koh. **12** Indi wu chronchu a lude ban blama da hi kpa ma, Indi ba buh iyuen yo woh da tre, kina taba toh Bibi kpei nayi na. **13** Yesu rhu hi ni kosan nei, ndi gbugbu ba hu hi ni neila, wa ka si bla tre ni bawu. **14** Da asi zre da toh Levi ivre Alphaeus a kuson ni bi kpa ban. Yesu du hu wawu,

wa lude hu Yesu. **15** Yesu si rhi lah mi koh Levi, in bi kpa
ban gbugbu, baba bi lahtre wasi rhi no “u” baba mrikon,
ndi gbugbu ba hu. **16** Farisawa bibla vuvu, ba toh Yesu si
ri biri nikoh Levi da miyen mri koh ma a gye sa ti kohbi si
ribiri ni bi lahtre? **17** Yesu woh ba da tre indi wa ahei ni
gbengbenlen ana wa den na, see ndi “u” lilo niwa den.
Mi na ye nitu bi woh tre mu na, mi ye ni tubi lahtre. **18**
Mrikoh Yohana baba Farisawa bata son ni hlama, indi
baye da tre ahigye sa mrikoh Yesu bana vu hlana na? **19**
Yesu ka hla ni bawu, ayiwu kpukpan ango ba ka son ni
hlama **20** Se chachu wa ba ban ango rhu, “u” ba son ni
hla ma. **21** Ba ndi a niwar klon sisama nitu chiche ma,
don ani ya yabba sisama game. **22** Ba ndi wa ani ban hi
sama sur ni chiche ri, don ani fu hle ga, se ba ka sur sama
ni miri sama. **23** Ni chachu sati Yesu si zre zu ni mi rhu,
mrikohma ba zi gbusu tan. **24** Farisawa baka tre ni Yesu
du toh ikpie a di mrikoh me ba si ti kpie wa dana bina ni
chachu sati. **25** A miye ba, bina toh ikpie wa Dauda baba
ndima ba ti na? iyoun ti ba, **26** baka hini Abitha ndi wu
ton du Irji, waka noba breadi chachu sati, “u” ba ka tan
27 Yesu tre ba ti chachu sati ni idi, bana ti indi ni chachu
sati na. **28** Ni tu ki Ivre Indi a hi “u” Bachi “u” chachu
sati.

3 Bachi a ri no mitra u pre da same ni Indi wu lullo wu
so wo. **2** Indi ba sure shishi niwu ko ani wurka ni wu
cacu asabar don da ka to ni la ter. **3** Yesu hla nindi wu
lullo wo, rhu kli ni tsutsu Indi ba, Yesu a miye ndi ba. **4**
Abi duba tie zizi nive asabar d kpa ndi cuwo ka ndu tie
meme indu Indi ba que? Indi ba ba son ng bage. **5** Yesu a

kma ya ndi ba nifu done touri dir mba da hla ni gu n ma wo me? igu n ma wo ma u won bi. **6** Farisawa banu gla me da hadatu niti rudiyawo di ba wo Yesu. **7** Yesu ni mini koma ba hi nen wu Indi gbugbu ba hu bari ba ni ni Galilee ba ri bani Judia **8** Urshalima, indumi ya bari me gaba ni Jordan, Tyre har ni Sidon. Daba wo gbi a si ti Indi gbugbu u bayi niwu. **9** A hla ni miniko ma duba samu ni igu tsitsima ni wawu don into du ba na matse bi was wu na. **10** A warka indi gbugbu u bi lullo ba turn kpamba ni baba sawo niwu da fe se. Bachi a kpa bari just ni lullon. **11** Ko nitan bi ruhu brji bajoku ni koshishi da Yar go da ter wu vir irji. **12** A kpa nha ni ba duba dubu nde ma na **13** A ho he ni gbulu da yo biwa a ni son u ba ye same ni wu. **14** A ju ndi woto dan ha wa yo ba di (apostles) do duba he ni wa, **15** wa turba du ba hla ter wada he ni glegle wu zu bryi. **16** Mazani wolo dan ha wanda ju ba na he nayi Simon wanda a non dema Bitrus. **17** Yakub very Zabadi, Yohana vayi Yakub Wanda a nu de Banergas wato minizan **18** wu Adarawas u Fibus, Bar ta Lamawas, Matiwu, Tomas, Yakub very Haifa u Yahuza, Thaddaeus, Simon Bakan ane **19** wu Yahuza Iskanyoti Wanda ya bashe shi. **20** A kma he ko, wu kpetren indi bakaba da iya ri bin na. **21** Da bikoma ba won naki da he niwu da ter, imiri ma na he na he ni wu na. **22** Bi nha wa ba ni Urishalima ba ter di, a he ni ruhu Beelzebul, “mba meme brji”. **23** Yesu yo ba da ter ba yi-yi, ibrji ani ti ni he da zu ibrji? **24** Idam mulki gu kpama te kam-kan mulki ba na to kle gbangba na. **25** Idam iko ga kpema komba ana kle gbangba na idan b **26** a tayar ni nituma da ga gba ana

he niglegle-glegle na anijoku. **27** Idi na ya da ri ko idi u gle-gle da yi bi kpe ma na ha ma ni vu indi glegle u ko. **28** Jaji mu me hla you la tre we me wa wa Indi ba ti iha wur la bawu. **29** A ma wa ba ti ni Ruhu tsatsra ba na wur le meml mu, dona la tre u ka kle. **(aiōn g165, aiōnios g166)** **30** Yesu tree ni tu wa ha tre, ahei brji **31** I yima ni mir vayi ba ye kril ko ra. Ba to ba ka yo'u ye gba nmba. **32** Kpetren ndi ba ki kagon ma da me yer, I yi me ni mir vayi me ba hei ko ra da ki wa u **33** A sa ni ba'u, ba nha ba mir vayi mu? **34** A ka ya ndi wa ba ki gon kla ma da tre, “To ibiyi yi bi mir vayi mu! **35** Duk ndi wa ni ti kpe wa rji tre a wa u yi hi yimu da hi mir vayi mu.

4 Yesu ni mu mummlan a hla tre ma ni gbugbu ndi waba shuti ni Yun nei. A lude ri ni mi gyue ni mi-nei. **2** A lla tre ma u-jaji gbugbu da ka yiyi ani. **3** Wo-me, idi uron a ban ibi hichu ni rjumaa **4** a chu bari ba kuhle ni kon u chichen ba tanri **5** bari ba khule ni tu han iwa ama hei mi meme gbugbun a warju. **6** Irji rju hongan wa kue niwa in-jah ma na gburonkonna. **7** Bari ba kuhle ni zahchon, I Chon ba gburon ti rigra da k tiwu wa ti me me. **8** Bari kuma ku “lle ni “llar meme didima da gburon na ni sho bari, I wulon iknutra, bari I wulon ikpu tanne, bari I wulon kpu wulon. **9** Yesu tre indi wa a hei ton u wo kawo **10** Wa Yesu a ye he ni kriji ma bi wa ba hei niki ni mimriko ma wulon don ha, ba miyen tu tree ka yiyi a. **11** A biyi yi ba “llar you wawu multi Irji wa, a ririn, mibiwa ba he nira ba tree ni ka yiyin me. **12** Ni duba ye ama da na toh na ni duba wo “llan da na toh “llan na I ba wo na kame ye Irji ni wuru “lle ni bwu. **13** A miyen ba bina to tu itre u ka you na? **14**

Bi ya di bi to wawu u? **15** Idi ichu a ni chu tre. **16** Ni tu
kon ba a bubu wa ba chutre iba wo meme brji a ye, wa
vuba kpa tre wa ba chusa. **17** Bana he ni ja na ni mi bana.
Ama ba vu sunron mu ni mi iton fie me, na joku ni ton
uya. **18** Bi wa ba kpa tre na kalle ni **19** tu gbi gbugbulu yo
khlen, iko bari kpii bari naki, iri mba ba chu wa a khule
ni chon. **(aiōn g165)** **20** Bi wa ba kpatre rji da vusuron na ni
ji ndi ye nitre rji baba yi ba ichu wa kulle ni meme didi
wa a ni klo 30-30 60-60 100-100 **21** A miyen ba, Indi ba zi
fitila ni mi sisen ko ba zi ni zah tebru? Ba zi nitu tebur, di
du kpan ni Indi bi koh. **22** Ikperi na riri na, see ka he ni
rira ni ndi ba ka to na hlar. **23** Indi wa ahei niton u wo ka
wo. **24** A hla bawa, srenton ni wo kpie wa bi wo. Kongo
wa wu tsar niwu, ni ki ba tsar niwu. **25** Indi wa a heiwu,
ba ka fon surwu Indi wa ana hei niwuna, baka vukpa fie
wa a hei niwua. **26** A tree, mulki Irji a hei nawa indi ani
ban bikpie hichu nimeme. **27** Indi ni kruna, na shime
ni rji, biri nirju na gbrun, wana tohna. **28** Menme nina
biri kima ani yarbe ku nira, ngwugwu ka fu wa ka gbrun
nikle ma da ti wolo. **29** I dan biri a weri u ba cham. **30**
Ki ya tree mulki rji ahe naki kā ki tsar ba bawu? **31** Ga
aheifieme na wolo mustard wa i dan u chu ani rju da
gburon. **32** Har chinchen baka son ni wuma. **33** Naki tre
mba ni kayiyi ni kon gbubu'u. **34** Ni kogie a tre ni ba wu
ni ka yiyi duba tohtre a. **35** Ni yalu chachuki a tree diba
zah gran hi komu. **36** I ba lude niwume a ni mique na ka
ndiba don. **37** Se ihen lude ni gbegbelen na wuru man sur
ni mi guea ta shu. **38** Wa si kurna ni kogon mi gue iba
shemme u du lude na ya duna kur kpahlena ndi ba ba

kuhlema. **39** Iwa lude da yarhan ni kikle gwugwu mba
ima duba son nigbagbi shishiman ba chu **40** A miyen ba,
age nuyi sisiri? Har zizan bina hei ni bangaiskiya na? **41**
Iba tie sisiri, adi a indi birimen nayi a tre ni gwugwu ba I
ma u ba wo niwu.

5 Baye ni gran nei u gbu garasinawa. **2** Niwa, a ye rju ni
mi jirgi. Hi hari baye zon tu ba igu ri u meme ruhu asi rju
nimi hbei. **3** Bubu son ma a hei ni bbei ba ndi wa ani
ya ló koni sarka. **4** Ni-ingu gbugbu ball ni sarka ba ma
ruruwa asu sarka ba rji rji maruruwa. Ba Indi wa ani ya
vu aba. **5** Chachu, chachu ni ble mba ni yalu ani yargro
na ni yar kpunma ni tita ni mi hbe ba ni kpah tita. **6**
A chu shishi to Yesu ni gbugbama na tsutsu ye kuque
gbarju ruwa na nikon ma. **7** A lu tre gban gban niwu; u
mu get niwu? Yesu u vre rji u wawu? me pre ni de rji
na tie me yahna. **8** U wa hla niwu's rju ni kpah ma I wu
meme ruhu. **9** Amyen bayo nde me ni nha? Wa hla niwu
nde ma tuli ama a ki hei gbugbu'u. **10** Abra Yesu dina zu
wau ni gbuyina **11** (not included) **12** Ba bra datre zutarhi
need lecleba beri kiri niba. **13** Abri ba meme ruhu ba rju
dari ni licleba ba tsutsu gerji ni tie gbuw hau ni mi nei
bakede bakai dubuha ba que ni nei. **14** Biwa basi kurju
ledeba ba tsutsu tu da la ikpe da tsir. **15** Baye ni irvriji
Yesu tre da tah iguh u meme want nibawu tuh **16** Biwa
sahe niki da toh kpe da sitsir ni igu meme ruhu, da la
nibawu didime na ta bawu tre leeleba. **17** Ba sawume
tsu bre du biri gbua. **18** Asi sou ri ni jirgi iguh meme
ruhu bra diwau hu. **19** Ama Yesu na kpagmena ama da la
ni niwuhi Kon me ni ndi me di la bawu ikpe rji teh u;

yada as mashishime. **20** Ahi kpa ma da so ma si la kpi bi
keklema wa Yesu teh ni wu ni dikatolis. Kowa ni ndi sisri.
21 Nlina Yesu, a rungra ni jirgin. Ri gbala ko rima ndi
gbugu Baye gyekle ki niwu. **22** Bi ni Kon ri church wa
bayo Jairus ye du joku ni zama. **23** Asake bra ngari du
tree di verwa tsitsa te wiewier que mi bra ye di sawai
niwu di sama sikpa nda son divine. **24** Bahi bawu; ndi
gbugbu bawu nda ni hau nikpa **25** Iwari beki wa the ni
lol nkayinle is wulon nduha. **26** A shaya brabra ni wa
bi nu mua gbugbu it ase kpama peh-phe wu nda ya di
sikpa nihe ama lol ka kle. **27** Awo kpi Yesu the. nda ye mi
kuganma ni mi gbugbu ndi nda tuka ingloma **28** A tie nda
mi taba igloma mike mi samu sikpa. **29** Niwa ataba wu; it
kukri, ato ni kpa wawu samu sikpa ni lehenma **30** Yesu
toh nikpa gbegble rju mikpa. A gbaya ni mi bdiba nda
tree, aha taba glomu? **31** I miri konma batre u to gbugbu
ndiyi tree ndi tre iha tabawu. **32** Yesu ni son ya nda to
aha taba wu. **33** I wa to kpe asame wu sisitsir vu. Aye ndu
joku ni gbui ma nda la wu gerger me. **34** Ala wu, iuerwa,
isorun didime asa u samu sikpame. **35** Asi tre; ndi bari
ba rji ni nikon ie Church nda la, Iverwa me kwi na dane
tiche kanam **36** Yesu wo kpe ba si tre, nda ua ni Kon ni
church a na te sisri na khir behan gbagba. **37** Ana bri
druwo diwuna imba Bitrus, Yakubu mba Yohana vayi
Yakubu. **38** Baye ni koh was ani anikon church a ato ndi
ba si tre gbaba me, basi tsra gre gbagbame. **39** Ni rhi ma
ni Kon ala bawu agesa bisi lo isoran ndi si gbagro? iverna,
na gwuna, asigruna. **40** Ba zahe. A zuba just pepeme ni ra
nda mba iteh uer mba yinma ndi babe niwu, nda rhi hi ni

iwirji iver ha. **41** Avu iwo very nda la wu, Talita kumi wa ala iverwa tsitsa mi la ni wu lude. Ba wuton iver nda tsir (the nise well doha) **42** Ba ter sisri pepeme nisorun dedeme. **43** Ala bawu ndi ba na la nidruna. Nda la bawu mu lla rhi.

6 A rju ni ki hi ki gbuma ba ba mriko ma but húa. **2** Da vi a sabat ye wa ahi ka tsuro tre ni tra rji. Gbugbu nai wa ba wowua ba yo mamaki nda tre akpa toh tsuro yi rjime? A bi wrji time ba nno? A bi ngye towa wa ani tie wa ba zan kagrji? **3** Ana vren kafinta muyi na, ivren mariya mu ni vayi ba Yakubu, Yosi, Yahuza u Siman Nan? **4** U Yesu ka hla bawu din, Anabi bana nyime niwu ni gbu ma mba bi koh Mana. **5** Ana to tie kpie rligrama ni gbuma na, a sáwo ni ndi fyime yi u baka fe si. **6** A yi mamaki ni ka nyime ndi ma ni ndu rji. A ye who hi ni mrli gbu bi wiewiere ni ba nda ka bla tre rji ba wu. **7** A yo mrli koh ma wlon don haá ndá tton ba rju ni hiha ndá nno ba gbengble ni tu bi brji meme, **8** ndá hle bawu ndu ba na nji kpie u hi ni ziren a na ba nji kpala ni kpo mba na, **9** bá son lahgban ndá sur nklon ririyi. **10** A hla bawu ikoh wa bi ti ria bi ka ki ni ki me hi ntton wa bi wlua. **11** Igbu wa ba na kpayi ko woyi na, bika kpun me-meh u za mbi hle ni bawu ndu kafa shaida ni tu mba. **12** Ba rju hi ndá ka tree ni ndi ba ndu ba tuba. **13** Ba zu meme brji rju ni mi ndi gbugbu wu nda nyiu nye ni tu bi lilo u ba kafe si kpa. **14** Ichu fero a wo in I wa ba ki tie'a don inde Yesu a Shan shu u gbua. Ba ri ba tre Yohana u Batisma ta shine ndá ni tie kpie wa yi wa ba zan kagrjiá! **15** Bari ba tre “a hi Iliya Bari me a ndá hi Anebi na Anebi bi Sen'a” **16** Amma fero ni wo nayi ka

tre ndi Yohana wa me chu tu ma ua ta Shime. **17** Fero
ana ton ba ndu ba vu Yohanna tro ni tre Herodiya (I wa
vayi ma Filibus) don a grand ni gbengble. **18** Yohana ana
hla ni Fero a hi yours tsu ndu Vu vayi me kpa wa ma.
19 Wawu Herodiya ka nji fu Yohana ndá wa kon u wuu
hama. **20** Don Fero ata klu Yohana niwa ana ndi u klu rji
nda zi Yohana ni tro Amma ndá na tie wu ya na. Wo tre
ma ta nno fu kpukpo me Kuma ndá giri ni wu'u. **21** I vi
wa a zi gbien ni tu Yohana ye ki tsar-a ni vi u taka ngrji
Fero ni wa a yo Indi bi nikon bi ti ndu niwu ni khi kle
komanda ba u bi nikon bi Galili rli birli ni wu. **22** Ivren wa
u Heridiya a ye nga me nda nglu nzan ni ba wu; wa suron
Fero bi ni wu ni mbier bi tsri ba. I chuia ka hla ni vren
wa, mye kpie wa u wa ni me u me no wu. **23** A shi rji ni
vren wa nda hla, ko a hi ngye u mye me me nnou, ko ani
ta me ga mulki mua ti ha **24** me. A tsutsu rju hi ni yi ma
nda myen, me myen tiemu ngye ri? A hla wu, Itu Yohana
u tie Batisma. **25** A tsutsu gbla me hi ni chuia nda tre
me son ndu ne zizan yi, Itu Yohana u tie Batisma ni mi
gbugba. **26** Ikpie kpa suron chua tie wie me amma ana wa
ani kama na ni wa a shirji wua ua u taka vi grji ma. **27**
Ichua to me nda yo soja ma ndu ba ka chutu Yohana. Soja
wa a ra gbien chua hi ni itra wa ba tro Yohanna nda chu
tu ma. **28** A nji tu Yohanaye ni mi gbugba kukron nda ka
nno vren wā-a u vren wā-a ka nji ka nno yima. **29** Mru
ko ma ha wo nda hi ka ban jiji kpa ma ka rju ni be. **30**
Manzani ba ba ye ni Yesu nda vu ikpie wa ba tie'a bla wa
wawu-u. **31** A hla bawu “Rju hi ni wi gi wa bi he kimbi'a
ndi kusi tsame. Don indi gbugbu wu ba ta ye nda hi ni ba

u ba ka na he nton u rli ua mena. **32** U Manzani ba ba ka
rju dran gwu hi wrji wa indi ba na he'a na. **33** Amma
indi ba ba to ba nda to rju mba nda tsutsu ni za rju ni mi
gbuba wawu-u nda ka ri ni bubu'a guci ni bawu. **34** Da ba-
a rugran ne'a nda ka to kpentren ndi wa ba ki gben ba'-a,
wa a lo'u suron don bana rhi kpe me na intamma wa ba
na he ni ndi ma na. a krli ri ni tsuro ba' ikpi gbugbu-u. **35**
Ba he me u icha ye tie u mali ko ma baka tre wu ndu.
36 Hla ndu ba hi ni mi gbu bi wie wiere na le birli da di
don iwrji wa ba he'a bran inkon ni gbu. **37** Wa' a kasa ba
wu din, nno ba ikpie wa ba rlia. Ba mye, ki hi le bredi u
denari derli harli ye nno ba? **38** Wa mye ba “bi he ni gble
bredi bren? Hi ndi hi ya' to”. Da ba ka to, ba hla wu din,
Igble nton ni lambe hari. **39** A ndu ba kusun ni giga'a ni
nklan ma. **40** Ba kuson ini nklan deri-deri mba se'titon.
41 A vu bredi ton ba ni lambe ha ba nda nzu ya shulu
nda ti lulu ni tu mba nda myre bredi ka nno manzani
ma ndu ba ga ndin ba. A la vu lambe ba nda fan ba ti
tsitsa ma da ga ba. **42** Baka ntan da wrji sa'sa'me don
mbuerma. **43** Ba vu shu ni sisen wlon don harli. **44** Bi wa
ba tan bredia u lambe-a ba lilon dubu ton. **45** A ni kle
tre's da ndu manzani ba ri ni nhamma gwu'a nda hi guci
wu ni Besaida nda ndu kpentren ndi ba hi kpamba. **46** Da
indi ba ba hi wawu-u wa ka hon hi ngblu nda'yi addua. **47**
Yalu a tie u Jirgi'a ka ri tsutsu ma-a ye u Yesu na rli he ni
meme ni nkrji ma. **48** A to ba ni mi Jirgia ni tsi kpa wa ba
ki tie ni shishi ngwungwu'a nda ta son vu ba yiba. **49**
Amma da ba to u si zren ni tu ma-a baka ya nda ahi ibrji,
50 sisri ti ba u baka yira yi! Gbagblame, a tre ni ba nda hla

bamu vu suron! A hi me! Na klu sisri na! **51** A ri mi Jirgi'a ni ba' u ngwu ngwu'a ka ku kli nda na la fu na. Ikpie a nno ba mre kpukpome. **52** Don ba na rli rehe to njima ni kpie wa a tie ni bredi ba me' isuron ba ana kpan kpa. **53** Niwa ba ru kikle (kpace) ma-a, ba ye ni gbu Gennesarit nda llo' Jirgia zi ki. **54** Niwa ba rju ni Jirgi'a indi ba ba tsi to-o, **55** nda tsutsu ka nji bi lillo ni ba tabli mba rji ba'u nklan mba hi ni wrji wa ba wo nda a hea. **56** Duk wrji wa a ri ni gbu, ko rligra ma ko tsitsa ma ko ni meme ndi bari ani to ba zi bi lillo ni bubu wa ba zu hi kasuwa. Ba breu ndu don ba me' ndu ba kpire nyiu nklon ma, gbugbu u wa ba kpire a ba kpa si kpamba

7 Farisawa ni mbur bi nha ba yerji urushalima ba ye gyenklan kagon Yesu **2** Nda to imrlikoma bari basi rli birli hamma ni ngla wo. **3** Farisawa ni yahudawa wawu mba ba na rli birli na sai ba nglawo, don ahi alada mba. **4** Inde farisawa ba ye rji cucu, bana rli birli na sai ba Sukpa; ni imbru kpi bari wa ba hua na ba ngla vuva nho uri kongo ni kpi ndu la wawu. **5** Farisawa ni bi nha mba mye Yesu “Ahi ngyesa imrli ko me mba na Ziren ni nkon u bi nikon amma di ni rli birli ni worji?” **6** Ama a ua ni bawu, “Ishaya tre tsar ni tu mbi bi gyru ndi. Ba nha din, Ndi biyi ba hume ni vre nyu amma isuron he gbagbanwu ni me. **7** Ba wu me u ce, nda ni tsuro ikpi bi u ndi wa ahi u mba. **8** Bi ka doka rji don di nji u di mu gbangban me. **9** A la wa bawu, A bi yiwu wa bi ka doka Rji don ndu yi nji ala'ada u mbi. **10** Musa a tre, 'Wo tre tieme ni yime', u iwa a tre meme ni tiema ko yima, gbigbi ani qu'. “Amma bi hla, 'Indiwa a hla ni tiema ko yima **11** Izo ko birime wa

una kpa ni me a hi Corban "(wa wu tre, nno ni Rji) **12** Una la ny'me ni wu ndu tie kpie ni tiema ko iyi ma na. **13** Bi kpa tre Rji ni tie meme ni al'ada mbi wa bi ndi nji wu ngbangban me. Ni gbugbu kpie wa bi muba wa bi tie'a. **14** A yo kpentren ndi ba ngarli nda tre wo me wawu mbi wu ndi to. **15** Ikpie ri u kora na he na wa ani ba ndi tie meme". A hi kpie wa a rju rji ni mi ndi, ikiyi ni kpa ndi tie meme" **16** Indi wa a he ntlon wo'a ka wo. **17** To, Yesu a ka kpentre ndi ba don nda ri mikoh, mrli ko ma ba mye itre misali. **18** Yesu tre bi yi me itu mbi rli he bwu? Bi na to ndi ko ngyeri wa a ri ni ndi rji kora an a kpau tie meme, **19** don ana he nkon u ri ni suron ma na, amma ani hi mi nne ma nda rju hlega hi tra u hi mha?" Nitreyi Yesu a d'bu birli ba bi wawu. **20** A tre, "Ahi kpie wa rju rji ni mi ndi mba ni kpau tie meme. **21** Don rji ni mi ndi, rju ni mi suron ba' meme mre: gru tangban ni ndi, iy'bi, wundi, **22** ikan, ingu, meme dri, gyru ndi, bison biye, bi shishi meme, bi kpa ndi tie meme, nzutu, bi mrlian ndi. **23** Biyi wawu mba wu ba meme wa ba rji ni mi, bi ki ba kpa ndi tie meme **24** A wlunde ni ki nda hi kpama ni iklan u Taya ni sidon. Niki a ri koh nda na son ndu ba to wrji wa a he'a na, amma ana ya' nda ri kpama ni ndi na. **25** Amma ni wo a he, iwa ri wa kpura vren wa ma a he ni brji a ye nda nda ka ku joku niwu za. **26** To, iwa ana ndi u Helleni, u l'me Surofinishan. A bre wu to ju brjia rju ni vrenwa ma. **27** A wa wu, ndu ba guci nno mrli rli. Ana he tu nkon na, ndu ba ban birli u mrli tayo yawhu na." **28** Amma iwa kasa wu nda hla" Njanji, Baci, e yawhu wa ba kru za tebru'a barli bu mbru (rjurju) u mrli ba. **29** A hla ni wa, ni tu kpie wa u

tre, u ka hi. Ibrji a rju ni kpa vrenwa me ye'. **30** A k'ma hi koh ma nda ka to vrenwa kru ni tu kru u ibrji rliga rju ni kpa vrenwa ye" **31** A la rju ni nklan u Taya, nda hi ni sidon ni teka halili rji hi ni inklan u Dikafolis. **32** Ba nji ndi ri ye wu wa ana mangbi nda ta to tre na, nda bre wu sawo wu. **33** A nji'u hi kosan ni bubu wa ndi bana he na, a sur mri wo ni mi ton ma nda ti ntan ka kpre l'me ma. **34** A nzu ya shulu, nda cu vrli, nda wa wu, "Iffatha" wa ahi "Bwu!" **35** Hari itton ba, baka bwu, u l'me ma wa ana llo ngbangban, ka si nda tsi ni tre didi me. **36** Yesu m'ha ba ndu bana wa dio na. Amma to a m'ha ba ndu ba na hla dio na, wa katie na a con ba ndu ba d'bu ni ndi. **37** Ba tie sisri kpukpo me, nda tre, "A tie kpi ba wawu-u didi me.

8 Niton mu a indi gbugbuwu ba hei ba wa bari. Yesu yo miri koma da tre bawu di **2** "idi ba ba lo me suron, ba he mi me har vi tra ye da na hei ni kpe wa ba rhi na." **3** Me ta turba duba he kpamba ni komba dana rina ba ki kobo ni ko bari ba ji ni gbugbamu." **4** Mini koma ba mye "kife birdi nitsen-e ni wa, da ni mal ni di ba yi?" **5** A miba bi hei ni gble bredi ibve wa miye ba "a hi bredi bren ba bi he niwu? uba hla a ndi tangban. Ba lla ni wu'u "tan gban" **6** A tre du gbugbu di ku ba son ni meme da ba bredi tangpa da bre da non mini ko ma du ba ga ni bawu u ba ka ga ni di ba. **7** Ba hei ni lambe game time ni womba baya wa a bre Irji, da la yo mir koma da nuba duba nu ndi ba du ba tan. **8** Da ba ta ba wrji da vu imbru ma sisen tangpebi rigarma. **9** Indi ba bakai dubu iziya. Ba ya ki a yo ba ninko duba hi kpamba. **10** A ti-gbla ri ni jirgima baba mininkoma da ri nklan Dalmanuta. **11** Bi

mrlian ndi ba ba ye da faragbi sur ni wu'u. Ba son ba to alama wa rju ni shullu, ba son ba tser u ton. **12** A tan fuon ni mi suron da tre “a gye sa indi bi meyi ba son ba to alama na? Janji mi la yi wu idi bi meyi ba na to alama na”. **13** Wa kaba don dala ri ni jirgi da hi gar korima **14** Miri ko bi ti ndu ma ba kparisu da na ba vredi gri na. A don riri ni mi jrigia. **15** A hla ni bawu, son ni wuri ti ta yo shi-shi na kpa risu ni yistin Farisawa na niwu Hirudus na” **16** Mini koma bi tindu, ba kpaye ni kpamba da tre a he wa bredi na he na. **17** Yesu to kpe wa ba si ri mire ni dir mba, da tre. A gye sa, bi ri mre ter bredi ni suron bi? har zizan bi na tuna? Bi na ganina? Isuron mbi ba k'ma di bwu mu? **18** Bi hei ni shi shi bi na to na? Bi hei ni ton bi na wo na? Bi na tuna na? **19** Ni wa mi zie bredi ton mba gah ni di dubu ton a bi vu kpu kpu bredi shu sisen bre?” Ba la wu di wlo don har” **20** Ni wa me zi bredi tankpan ni di dubu zi'a bi vu kpu kpu bredi ti sisen bre?” Ba hla u di “tangban”. **21** A mie ba, har ziza'a bi na gani na?” **22** Da ba ye ni Bethsaida. Idi ba ni ki ba grji di u fei ye da bre Yesu di du sa wo ni wu. **23** Yesu a vu indi wu fie'a niwo dakji wu hi ni mi gbu. D a' a junte sur niwu nishishi da sa wo mani wu, a mei, “wu to kpe?” **24** A zuya da tre, me to indi bi ya na kukro ba si zre. **25** A la kawo ma sa niwu nishishi maki shishi ya ka bun to u zizan abi zan wumumla wa to ko ge tsartzar me. **26** Yesu hla wu ziza'a wu he ni kome nu, na rizu ni mi gbu ga na.” **27** Yesu ba mini koma bindu ma zu ni ikoyuka wu Naesarea Filippi. A me mir ma ba nikon, “Bi ya ndi ba, mie di me nha'an?” **28** Mini koma ba la niwu wu yohana wu Baptisma, 'U' bari

ba tre wu Iliya bari batre wumba kan-kan wuri nimiyi anabawa. **29** A mie ba u biyi na bi tre me nha? Bitrus tre “Wu yi wu Kristi.” **30** Yesu mam ba du ba na hla ni dro na ni tumu na. **31** Da soma bla bawu di vre di ni sha ya ni kpe gbugbu 'U' ba kamba ni u idi bi ninko ni bi chu ni Priestoci, ni bi nha vuvu, ba wu'u, ivi tre ni ta ti ti tashem. **32** A hla terki tsrame. Naki Bitrus kma he ni kosan da tre da gbiton ni wu. **33** Yesu kma ya miniko ma ba, da tre Bitrus ni tu “Kma tsi dimu,” Kma hi ni ko gomu wu brji wunayoshishi me ni kpe u Baci na se kpe wondi wu idi” **34** A yo ndi baba mir koma ba ni buburi da tre ni bawu. Indi a ni iya da wume ka kparisu ni kpama da ba gieiye mu da hu me” **35** Du indi wa tre wa wu nikpa tuma ani qu, uwada kri ni suroma ma don demu ni tre Rji ani kpa tuma cuwo. **36** A gye ni zo idi ni gbuglu yi wanda ia zan rai ma? **37** A gye wa indi ni ser kpama da fe sur ma? **38** Indi wa klusha mu mba tre mu ni meme ugbugblu yi u la tre e iverindi ni klushama indan a ni ye ni dau kaka tima ba ba maleku ma bi ruhu tsatsra.

9 a hla ni ba wu ndi janji mi hlahni yiwu ba ri ni minbi bana to iqu rhi nda to ye iko irji ni gbengle ma na **2** da vi tane a kle yesu a vu Bitrus mba yakubu u Yohanna nda ngrji ba ka hon ni khikle gblu ri ni nkle ba hama ni ko ni doir ni ba niki ikpama a kma sraro **3** e nklon ma a kma zan kinkla rais zan ibluch wandi ba tindu ni wu da chu itsro wandi a centu ni mi ikpi wu gla **4** ba kri toh Elijah mba Musa ni mi mba ba si tre ni yesu Bitrus lukri da **5** kpanyem ni yesu rabbi ani bi du ta khi ki niwayi wu ta kpanyem wu ka duta sro ibru itra niayi iri wu me iri wu

Musa e iri wu Elijah **6** shishi ma a fontsii nda du lu tre to ki **7** ikpa lu a lu kri kaba pyenpeme e ba lu wo lantre ni mi kpaa an di **8** uwayi hi vren wu sron mu wo tre ma yi ba kma ya bana la to ndior na sai yesu **9** ni andi ba kma si grjhi rjhi ni tu gblua a mhmba du ba na hla ni ndoir ikpi wandi ba to ni tu ngblua na sei vren ndi ta shimen ni qu **10** ba kpa tre a grji sron da ki tre ndi tashen yi ni qu a gye? **11** ba lu mye ni dongye nikon bi nha vunvu ba tre ndi Elijahni guci ye **12** a kma hla bawu andi elijah ni ye guci da ye mla kpi ti amain gye sa ba rhe ndi vren ndi ni guci ti ya kpukpome u ba kpa a tsiri **13** mi lha niyiwu Elijah a yeye u ndi ba thi ekpi wandi ba son ti niwua tsra ni kpi ani ba hla ni tuma **14** da ba ye zon tu ni nbru mri ko bi huzama ba ye to ndi gbugbuwu ba bi niko bi nha vuvu ba si sen nyu ni ba **15** da ba to yesu ipentren di ba ghir nda tisutsu ye cie **16** a mye mri ko ma bi huzama di bisi senyu qyemu ni ba? **17** indi ihii ni mi gbugbu ndi ba sa wu da tre ndi ndi wu tsoro mi nji vren mu ye ni wu a hei ni suron ibrji wandi ani zu bubu tre **18** a nita lu niwu a ni ban u whurtaga da du ta zran da fu nfom ni nyu da tan nyere du kma kru kpen me mi mye mri ko me do ba zu mcmebrji rju u ba ti wa kran **19** a si tre ni bawu ndi kba bi hon kpanye ni son ni yi tsar ni tan? mi vu sron ni yi hi ni tanmu? njivren ye nimu **20** ba nji vivren ye niwu ni tu yesu meme brji a kri tru ku kma vivren a rjoku da zran da ni kran nfo ni nyu **21** yesu a mye thima azi he toyi rji ni tan? ti ma a halawu ndi rhi ni tistea **22** a nita lu nivu ani ban wu taga ni lu ani bawu yo ni ma kama ani wuuu wuta ni ti kpe ni tu ma wuka ya ta ni lo

suron ni sikpa **23** yesu a myee wuta ni to ti ko nge na zan
gbenglen na ni indi wandi a kpanyema **24** hari iti vren a
dbu da tre ndi mi kpanyme zo khanyme mu **25** da yesu a
to ikpa ndi ba tsutsu si ye ni ba a kri nacho ni meme ibrji
nda tre di wu brji manbi ba nkpram me nacho ni wu rhu
ni kpa ma dina la kma ri na **26** a kpagro da ru do vivren
joku ku kpin kpiri nda rhu ni kpama vivren a kru naa que
u gra ndi ba tre di a qui **27** aman yesu a zu wama hon u
vivren a lu de kirkir **28** da yesu a kmaye ni ko mri koma
ba mye ni kosan angye zuta bubu zu rhu? **29** a lha ba wu
ndi bibiyi ba na zu ba rhu megen na sai de ni bre irji **30**
ba rhu niki nda zren zu ni Galilee ana son do ndi du ba
toh wrji wandi ba hye na **31** a sira tsro mri ko bi hua da
ila bawu ndi vivren ndi ni ku ni woh mri ndi ba wuu u ni
vi u tra ani tashmem da lunde ngari **32** bana to tu tre a
na siri zuba bubu myea **33** mle bari ni capernaum da ba
rhi niko a mye ba ndi bisiyatre ni tu gye niko? **34** ba kma
khi ni gbangbi ba siya sen nhu ni kpamba ni tu nha zan
mbrumba **35** a kuson da yo mri ko ma itso ba nda bha
bawu ndi wa nison hye mu mlan ka kma tuma yo kogon
da tindu ni mbru ba **36** a ban vivren tsitsa nda kau zi ni
tsutsu mba nda baun nji ni ngban ma nda tre ndi **37** ko
nha wandi a kpa vivren tsitsa yi ni ndemu a kpa me ndi
wa a kpa me ana me megen a kpa na a kpa ndi wa ton
me **38** Yohana hla ni wu di tico u khi to ndi rhi si zu brji
ni rhu ni kpa ndi ni ndeme khi zuu ndi a ana huta na
39 yesu asa niwu da tre ndi na zuu na ndi wandi a ni ti
khikle kpe ni ndemu ana kman tre kpe meme ni tu muna
40 ndi wandi ana komani ta na a wubu **41** ko nha wandi

anuyi kofima u so ni ndemu nitu bi hye wu kristi mi lha tre janji ni yiwu ana hon kpa lidima na **42** indi wandi a do iri tsitsa biyi biwandi ba kpa nyme ni me ba kubuza ani zan do ba nkpi tita glo ni toh ma nda tru yo ni lon ma **43** e wome nita do kbuza ha taga ani zan wuka ri ni ko rji ni kpurhuwo ni do riko lu wandi ana kle na ni wome bambawu **(Geenna g1067)** **44** chiche vunvu mumla bi bana hye nitre aya 44 hi ni 46 na bubu wandi intso bi andi ba he nike bana kwu na e lu na ybe na **45** iza me nita du kbu za han ihu ani bi zandu ri ni ko irji hama ni za ni du he ni za me hamba e baka truyo ni mi lu **(Geenna g1067)** **46** chiche vunvu bi sen wa ba bizen bana he ni nha 44 mba 46 na wa ntson mba bana kwuna e bana ybi lu ma na **47** shishi me nita du kbu 39 chuu rhu ani bi zan wuke ri ni ko irji ni shishi ri ni du hye ni shishi ha ni do ba truu yo ni lu **(Geenna g1067)** **48** wandi ba tson niki bana kwu na ilua na ybi na **49** ba hii ko nha ni ma wu ba gon toni ma **50** ima bi anita chu ro ma ru wu kmaahi ro ngari? he nii ro ma ni kpambi ni du sisuron hei ni minbi

10 a luye ni migbu yahuda u kle kle ni gran gbu urdu indi gbugbuu bla ye niwu wa soma bla tre rji ni bawu nawa a ni ti chachia **2** Farisawa baluye niwu na miyen a hi hlatre ndu lilon zuwama basun wokpie wa anitre **3** wa miye ba ani musa a hla ni yiwu nige? **4** u ba tre ani musa kparyemen nduba nhan takada u ga gram na kachuwo **5** yes bawa ani kawo tre biyi atre ndu ba nhan **6** rji mummla irji tie lilon ba iwa **7** ni tukima lilon ni ka itie ma ba yima don da shi sun hamba **8** ha mbaa ba zama inaman kpa riri anaki bana harina ni koshishi ama

inaman riri **9** ipie wa irji tie di diori naga tie hari na **10** ni mikoma almagerema ba hla miyen itre kima **11** wa hla nibawu du indi wa a zu wama na kpari a si yi zina **12** naki ni iwa wa a kama ni lonma na gran irir wawume a si yi zina **13** baka ji miri bi zizah ma ye niwu ni ndu bre wo niba almajere ba zuba **14** yesu toh naki isuron lude nivu wa hla bawu diba bre mirizizah di ye mime na zuba na na iriba mulki rji ahae **15** njaji tre mi hla yiwu indi wa ana kpa mulki rji na vieveren tsitsana ana rimulki na **16** a vuba na brewoba ba na tie lulu yo bawu **17** da alude hi ni tukon iguri a lutsuts ye ni shishima na kuquegbarju na miyen mala u ndi ndi mi tiege nife mulkime? **(aiōnios g166)** **18** yesu miyen age sa u yome mala u ndi ndi? irji kagrjima ani tie ndi ndi **19** u toh dokoki u na hla di na u na yi zina na u na mimre diona na kpa tieme ba yime tsiri na **20** wa hla niwu mala nima tie bi bana tun mi hie ni verenze **21** yesu kahya na gir ni suronma ni kpie wa atiea wa hla niwu ikpie riri a ridonhi ko ni vugbime wawu lea ni kah nkle ga bi tie ya **22** ama isurinma joku nitu tre ki wa hi nifu ni suron ma nitu wa a hi ndi u wo **23** yesu kahya kagon ni almajere ma da tre adi a he niyah ndu indi u wo du ri ni tarji **24** Almajere ma ba hanyue ni wotre ki i yesu lar tre burbru adi a hei niyah do ndi u wo du ri tar rji **25** lakurimi niri ni ndo noron gbalame niwa indi u wo ni ri nitarji **26** u ba hahyue da miyen a nhan ni nawo ke na? **27** yesu kahyaba da tre ni ndi kpic na yina ammma ni rji koge ni yiu **28** Bitrus luwulde nitre ndi ga ki kah koge don ndi ni hu **29** yesu tre adi njaji tre ba indi wa ani kah iko don ko imimre vayi ma imimre lon ko mimremba ko

iyi ko itie ko irjun ko imimrema don ni tumun ba itre mu **30** wa a na kpa dima wulon okpu wulon na ni zami yina **(aiōn g165, aiōnios g166)** **31** gbugbuu wa ba hei ni koshi ba kama ye kogon u bi kogon ba kama ye koshishi **32** ba lu hon sihi ni urushelima u yesu guchi ni bawu ni koshishi u ba hannyiu bi wa ba si huba ni kogon kura ba tie sisir wa ala vu iseri a na sibla ni wu iri kpie wa ba toh a ni ye **33** a latre ige ki sihiyi ni urishelima ba kah vren ndi no firist ni ba nha ba ndu ba wuu na tieu ya nshishi meme ndi **34** ba weyen niwu na juten sur na tsi ni gbugban na wuu ni vi utra a lude ni rei **35** Yakubu ba yohona mri zabadi ba chibye niwu na tre a ndi ndu tie koge ni tawu wa ki preu **36** wa tre bi son me tiege yiwu? **37** iba hla niwu ba son iri mba disun ni wo kori u ri ni wo kotah ni mi darajame **38** yesu hla bawu bina toh kpie wa bisi pre ana bi iya so koko wa ime mi soa? ko ndu ba tie batisma ni batisma yiwu na wa ba yi ni mura? **39** u ba kpayeme di ba iya u yes tre koko wa wawu ni soa ndu ba so nibatisma wa ba yi nimua niki ndu ba yi niyiwu **40** ama son niwo kori ko wo kotah na u muna niwa minoyi a hi u biwa ba chii ba **41** i wa iwulo ba bawo isuron ba a lude tie meme u ba tie fu ni tu ba Yakubu ba Yohana **42** yesu yo ba na hla bawu bi kah toh ndi be wa kah indi bi gbugbulun no ba ni woba ba nji ba u zizan **43** ama a hei naki ni mi bina se de wawuu indi u wa ani zama nigon wa wuyi ni zama gran **44** iwa ni zama mumlan ni mibi ni zama gran **45** ni u njaji vren ndi na ye nduba tie yah nitu ma na ama wawu ni tie ya nitu bari da kpa que nitu bari gbugbuu bi latre ndu ba nawo **46** u ba ye ni jeriko wa ye rju ni mi

jeriko ba ba almajere ma ni gbugbu ndi u indi ufyen ba yo
niBartimawus vren Timawus a son ni yiu gon **47** da a toh
adi a yesu ba nazaratna kpa gro ni yon yesu vren doda ya
me ni shishi losuron ni zo me **48** indi gbugbu ba yarhan
ni wu adi ndu son nigbagbi wa kama na ni yo yesu vren
doda yame ni shishi losoron nizome **49** yesu kukre da
nduba yo uba indi uyen na hla ni wu ndu gir na tie kinkle
soron ni lude **50** wa wume a kah nklon ma taga na dolude
hi ni yesu **51** yesu kpa nyimeniwu na myen u son mi tiege
niwu? **52** yesu hla wu lude hi kpa me bangaiskiya a den u
wa tsi toh kpan na hu ni tugon

11 da baye ni urshalima baye wiewiere ni bethphage
mba Bethany ni gbuku olives u yesu ton mrikoh ma hari
2 da hla ni hawu hi ni vi gbumu wakisiya biti rhi bi toh ba
lo vre wadi idro na honni wu to na siwu ngrji mu **3** idan
itro miyei yi di bichninu nha tre bachi hu niwa ida akle ki
ji kamye hari **4** se ha rhi ni vi gbua da ba to vre **5** da si
ndi bari ba mie ba bisi tigye? **6** u ba hla bawu bachi ni wa
indi ba bana tre kpe na **7** ba ji vre ye no yesu da ju nklon
ba sur niwu du kusun ni tuma **8** gbugbu ndi bari ba ju
nklon ba sur ni wu du nzere zu nituma bari ba wa vuvu
sur niwu du nzre zunituma **9** biwa bana huba ba ya sei
da guluzan da nitre hosanna lulu hei nitu ndia wadi a
niye ni mi de bachi **10** ite bu Dauda akpa lulu ni mulkima
Hossana nimi shulu **11** da yesu rhi nimi urushalima da hi
nitra irji da ya konitsen da yaluti wa ka rhu hi ni Bethany
baba mrikohma ulon don ha **12** ni vi uha ni bethanu u
iyoun tiu **13** wa toh chi kukro ri ni gbugba n mu da hi ko
ani fe iwo kukro a ni to ma da ahi dana toh kpei na sei

vuvu migye ana hei niton u klomana **14** wa ka tre indio na ka ri klo mana u mri koh ma baka woh **(aiōn g165)** **15** da baye ni urushalima da ri hi ni tra irji da zu bi le kpei nitra irji da zu ruron ba hle ga ni bi sran klen nibi le gu **16** ana kpanyeim duba ji kpei ule rinikina **17** q hlatre rbawu bana han na ba you ikoh mu di ikoh u bre ni gbugbuku bi kan iko bi yib **18** binna baba bi ti du irji ba wa nkon u wuu amma ba klu ndi ba, Gbugbu ndi ba wohtrea **19** niwa yalu a tin a rhu don gbua **20** da ba zu da toh kunkro wadi yesu lau a klu rhini njama ba bwu nyu yo ni woho daya **21** Bitrus a rimre da tre malla wu toh kukro wawu lau? a kuq wawu **22** yesu ka sa u you suron irji **23** jaji me hla yuwu ndi wa a you suron ni irji da hla ni ghu gbulu du grji joku ani joku **24** naki mi hla yuu di ikpei wa bi mie di kpa gyeim bikpa ana kam ti u me **25** da u kri di bre wuka kpayiem di wur hle duka ndia da lah u don du iti bi u shulu ni wur latre me hle niwu game **26** ihan Mark ana hla duta wur hle na **27** baye ni urushalima gari yesu si nzre ni mikoh irji **28** bi han ibe ni bi bla be ni baba bini koh baye niu da mie ni gbrgbrnlen han wu si ti kpe bi yi ahan nuu gbegbeblen u tiba **29** yesu ka sa du tre mime yi kpe ri bi ti ne tre a i mi hla u koni gbegbenlen nhami si ti kpi biyi **30** sukpa Yohana agri ri nishu ko ani ni meme **31** baka san iyue ni kpaba da tre kita tre a irji ni shulu wa ani tre ngye sa kina kpa jiem ni u na **32** ama kika tre arji ni ndi ba klu sisir wa di batre si yohana ana ndi u ton du irji u ba hla ni yesu bana toh na **33** yesu ka tre meme mina hla ni yiwu ko ni gbengbenlen nha misi ti kpi bi yi

12 yesu wu vu tsuro ba ni misali a tre wa ro wa indi ri a
sen kukron ni rju a rhau kagon nda shi juju wa a ni ka ta
shibi ima klo ma a me ko u gbien gugloma nda ban nno
jingina ni bi ron bi kukron ki a kle nda ye wlu hi ziren **2**
ni tsar mton u klo kukron ka ton igran ma ndu hi kpa
iklo kukron bari wa ba tiea ni bi sen kukron a **3** amma
baka vu u nda tsie nda zu kamma hi ni wo kuklu **4** a la
tru dran ma ri hi u ba ka ruu tu nda nnu shan **5** nga rli a
tru ri u ba ka wu kimaa ba tie ri ndi gbugbu wu na ki ba
tsi bari nda wu bari **6** a don indin ma ri u wa ani tona
ivren ba wa anni san a tru wa wu ma hi u kle klea a tre ba
to vren mu ni fu tu **7** ma me bi ron kukron ba bitre din a
wa ti mba ni ri gadoa ye ki wu ndi ka rli gadoa **8** ba vu
wu nda kau taga ni mi rjua **9** to waa u ndi u rju ni he? a
ni ye nda wu bi ndu sen kukron ba nda nno bari nkan nu
irjua **10** bina kra kpie wa beblu tre a na? tita wa bi me ba
ka mba ni wua a katie wa ba you ni vrun tra **11** i wa yi a
hi tie u rji nda bi ya tawu **12** ikpie wa a ye ko gona bi
ninkon yahudawa ba wa nkon wa ba ba vu yesu don ba to
din a tre misalia ni tu mba yi amma ba klu sisri ikpe ndi
mba ni tu ki ba ka donwume nda hi kpa mba **13** ba son
nda la ka tru bi ninkon yahudawa bari ni hirodiyawa hi
wu don ndu mba trene ni tre **14** da ba ye batre ni wu tica
ki to wu na hu tre ndi na una tsuro son tu din na u tsuro
jiji inkon rji han ban ni kaisar heitu nkon kanihe? ki han
ka ni he? **15** amma u yesu to mliya nye ba nda tre di bi
tsar me ni ngye? ne denarius ri me ndi ya to **16** ba nji ri
ye ni yesu a tre ndi a hi yu nha ba nde nha mba he yi?
ba tre u kaisar **17** yesu tre din nno kaisar ikpie u kaisar

din nno rji ikpie wa u rjia a nno ba mamaki **18** me na a
sadukiyawa wa ba tre ndi tashmen na heina ba ye ni wu
ba mye nda tre din **19** tica musa a nla tawu idan indi wa
vayi ma qu nda da hama ni vren da kawa don inda ka
ban wa vayi ma tie wa ma nda zi bi ni vayi maa **20** mri
vayi bari tangban bana he u mumla a gra wa nda ye qu
hamma ni vren **21** u haa ka ban wa nda qu game hamma
ni vren u traa ngame a la he na u mbru na ba **22** tangban
mba u ba na fe bi na iwaa me ye qu hu ba **23** ni shulu iwa
a ni u rime ba tie tashme ngarli? hon mri vayi tangban
ba ba gran a tie wa mba **24** yesu ka tre a na ni ki bi yiba
shishi na? don bina tre rji na ndi na to gbengle rji na **25**
don bata tashme ba na gran ko ba gran ba na ba he na
malaiku **26** amma ni tu bi wa qu nda tashmela bi na kara
ta ni taka da Musa na ni waa irji tre wu ni tsutsu miji
naa tre din me hi rji u Ibrahim ni rji u Ishaku u ni rji u
Yakubu? **27** ana irji kmo na ammma u bi sisren **28** iri ni
grji bi nha ye nda wo kpe wa ki trea ni to sa tre yesua a
myee a hi doka ria me bran zaaan wawuu? **29** yesu kaa sa
wa a zan a hi wo Israila baci rji mbu bacia a riri **30** gbigbi
u ka kpanyem ni baci rji ni suron me wawuu ni mre me
wawuu ni dri me wawuu ni gble gble me wawuu **31** doka
u ha a heito yi gbigbu u ka son makobci me na tu me
doka ri na la he waa bran zan bi yi na **32** u bi nha ba tre
din abi tica u tre njaji ndi irji a riri u ni wa wuyi a rji ni
nklema **33** nduu son wu ni suron me wawuu u ni to me
wawuu mba ni gbengble me wawuu ndi son vayi u ndio
na tu me a zan hadaya wa ba gon ni lua **34** da yesu to
ndaa hla tre u bi a hla wu di wu na bran kon ni mulki

rjiwamba a kle tre a itre na la mere tre na kpena **35** yesu sita ru tra rji tre din ni he mba ni nha hla din kristi a hi vren Dauda? **36** Dauda tu na ni mi ruhu tsartsar tre din baci a tre ni baci mu ku son ni wo ru mu se me ka bi kran wu tie kpe wa wu chan ni za **37** Dauda tu ma ne you ndi baci u ni he rli kristi ka vren Daua? nkpentren ndi ba ba ngri ni wo tre ma **38** ni tsuro ma yesu tre tie wrli ni bi nha ba wa ba son zren ni guglo nklon da ni wa ci ni kasuwa **39** nda son ni ruron u bi nikon ni tra rji ni wrji bi gan **40** ba mrien imba bi kobo nda bre rji bran nkon ndu duba to ba indi bi ki ba kpa lukunci rligrama **41** yesu kuson ni gbala kori ni mi tra rji nda si ya ndi bubu ya nkle mba ni kaji gbugbu ndin bi nkle ba sur nkle babran **42** uwa u kmbo a ye nda sur nini ha rli wa a tsar ni kuburi **43** a yo mrli ko ma da hla ba wu njajimu me hla yiwu iwa u kmbo yi sur nkle zan ndi ba wawuv wa ba sur nkle ni kajia **44** bi mu ba nno rji gbugbu wu ni mi gbubgu wu wa ba hei va ama iwa kobo yi a no zan du di biwo ba yo kl ni kajia duka idi ba sur kle gbugbu wu wa ba hei va ama iwakobo yo kpe wa a hei ni mi ya ma da ni rli a

13 da yesu si zren rhe ni haikali iri ni mri ko ma bi huzama a tre ndi teacha ya tita ba baiko biyi ba biya **2** a hla ni wu wuto khikle mme biyi? ko tita rina kri ni tu kpanma hama ni zile na **3** da a son ni tu gbku olive wandi niya haikali a Bitrus, Yakubu, Yohana e Andrawus ba mye ni yib **4** hlani tawu nita mba ikpi bi yi ba faru? age ba ni tsoro ta ndi kpe biyi ba ti wiewere wu whursu **5** yesu a lu kri si bla ni bawu mla ya nin du dior gyuryi na **6** gbugbwu ba ye ni ndume nda tre mi wawu yi nda gyur

gbugbwu hi hle **7** bita wo kuu ko tre huu na ti sisiri na
kpi bimba ba ye ama ekli rhi hye ri **8** gbumgblu ba lu wa
nhu ni gbungblu u bi chu ba kamba kpamba bi wo jub
meme ni bubu kankan ni yon me ni hei be ba yi farlio yi
nei na kri lega na ba vu yi hi lo da tsiyi ni tra wu bre irji
mbi **9** ba gbronyihi duyi kri ni gaba gononi ba ba bi tuchu
ni tu nde mu a duyi tsoro ba ikpe wandi me ti ni yiwua
10 ama itre rji ni kuci hi kago ba ti vu yi hi lo bi kana ti
sisir na tu kpe a di bi tre a na **11** niton ki ba na ye ikpe wa
bi tre a ana bi yi bi tre na ruhu maitsarki ba ni tre **12** vayi
ni lani vayi du wuu haka e ti ni tre ma mri ba lu kri ni tu
ba yimba ni ba timba du ba luu ba **13** ndi ba karnwu ni tu
nde mu ama ndi wa a kri gbangban yi ni kle ani gbujbwu
14 bi ta to meme gunki ba ni kri ni bubwu ana kamata na
indi wandi asi bla vunvu yi ka mal ya da rimere be wandi
ba he ni gran judea duba tsutsu hi ni tu ba gblu ba **15**
wandi a he ni yu tra du na grji ri niko diwawu ni ban
kperi na **16** e wandi a he ni rhua do na kma ye ban nglo
ma ni ko na **17** imba bi mri ni nei ni biwa ba hei mir bi
masisi ba hei ya ni vi ba ki **18** bre trji du na hye ni ton sai
na **19** vi baki baa ton wu khikle dan ton u ya wandi kina
taba toh rji mumla wa irji a ti gbungblu wawuu ye zizan e
khina la toh na **20** irjhi nita na mer viba ruh na ba nma
wandi ani nawo ni ta bi wa ana ju ba ye a do vi ba do ba
na bra na **21** ko nha nita llha ni wu ndi ngye kristi he yi
ko ngye a he mu na kpanyme na **22** krista bi che baba
anabawa bi che ba ye ni alamu gbugbuwu da gyur ndi ko
ni bi wandi irji chuba ye **23** mla kri mi hla kpi bi yi ni
yiwu du yi guci ni ye mba **24** baya ya wu ton kima irji na

wu na ani ti buh iwua na kpana **25** tsitse ba rhu rjoku rhi ni shulu u iko u shulu ni cu mle ba to **26** vren ndi ni ye ni mi kpalu ni gbengble ni daraja **27** ani ton malaiku hi ni nfro nza bi gbungblu meme wu shulu do ba yoh bi ma wandi ana chuba ye **28** to kpe wu mla ya to ni kunkro fig nto wandi vunvu ma ju wu to ndi esu ti weiweire ye **29** na ki me wuta to kpi biyi ba si zren to ye ma a weiweire ni nkontra **30** janji mi hla yiwu bi zan yi bana kle hamma ni to kpi biyi na **31** shulu ba meme ba kle ama lantre mu na kle na **32** nitu via ko ntoma ndoir ko maleka ni shulu ko vren bana to ha iti mehe a to **33** kri ni wri ni mla ya nitu wuna to iton a na chiche vu vu bi Greek bari ba yo tre toyi kri ni wri mla ya ni bre **34** na ndi wa a hi zren a don koma nda don mri ko ma ta ya ko ko nha ni ndu mada mha bi ya ba a duba khi ni wri **35** ni tu kima wu na to ka tiko ni kma ye ni ton rime na ka ni yallu tsutsu chu koka ni gbatup wu bwhumble ke ni mble **36** anita ye niko gbru me na ye too wa si krunana **37** kpe andi mi lha ni wua mi hla ni ko nha mla ya mal kli

14 a don viha duba ti ngan u passover idi mba ngan u bredi wa asa binikoh bi ton du irji baba bi han ibe ba sun diba yib yesu da wuu **2** ba tre ana hei nitoh gan nadutsi kanalude ni tsutsu ndi na **3** da yesu a hei nikoh siman u lo shia basi rhi biri u wa hri a riye niwu da ji kpalaba alabaster u klen ma wa ba you di nard ayar kpalaba da kayen a sur nitu yesu **4** ndi bari ha hei niki da tifu ni kpaba da tre ai higye kpei wa iwa yi tidu migye **5** smsl du bs ban tutate a le ru kle wa ani kai deri tra wa ba zo biti ya ba tre a **6** yesu ka tre ahi kpei didima ati nimu **7** bihei

nibi yaba chachuu wadi ko ni tan biya zoba ama bina hei ni me chachuu na **8** iwayi ti kpe wa a iya ti a asur turare don chachu rhumu **9** misi hla tre jaji niyuu konitsen ba hla tre irji nimi gbugbulu sei ba hla ikpie wadi wayi ti ko ni kogon kuq **10** sei vre koh ma rhi wa ba you di Yohuda iskarioti ruhu hini bi ton du irji don du vuu noba **11** da bi toh du irji ba woh da ngri kpukpome niwu da you iyei ba no kle wa sima ni wa koh wa di aru vu yesu noba **12** niyi u mumla u berdi wa ana saana waba nha yi krju ton ngla lah tre ntoh u inga ni sei nisei u mrikohma ba miyei anitse ki hi mla bubu u ri biria? **13** atohmrikohma hari da hla bawu duba hi mi gbu ndiri hluiri u fo ma bi aka hu hi **14** ahi ta rhi nikoh bi ka hu idia hla u di la di ukoa malla tre ikoh mu wa mirhi biri baba mrikohmu? **15** anitsro yi kikla mikoh wu koshu waba mlati bikah mla ti ni tawu **16** mrikoh ma ba hi ni mi gbua da ka toh inpie da a tre hei nakima da ti birhi ketarewa **17** da yalu ti wa ji mrikohma tsoh hi **18** da ba kru da si rhibiri nitu tabur yesu katre jaji mi si hla niyi wu iri nimi bi nivu me noba **19** bayi ni suron ba da nimiyei ahime? **20** yesu kasa nibawu wa da si you woh ni me ni gbugban **21** ivrendi nihi na a han niyuma iya ndikima wadi ani vu yesu noba abi di na grhi ndi kimana **22** bashei ninu rhi biri yesu ban bresdis da ti lulu you nibredia da mere ga niba wu datre wayi hi nma kpamu **23** a bangbaju datre **24** wayi a hu yimu wa mi sur iyieu ni yuwu wa ani kahle nigbubuu baka so wawu bauu **25** me hla tre jaji mina la somi klo kukru gana sei ivi wa mi so ni mikoh irji **26** bayou sei da rhu hini gbulu olives **27** yesu hla ni bawu wawubi bi joku yada ba han iq mi

vu ndiu krhutimaa iq u itima bavra ni kagakaga **28** bata
zume lude in mi hi Galilee guchi niyuu **29** Bitrus kahla ru
yesu ko ba hi kpamba wawuu ine mina hina **30** yesu ka
hla u nichu luwa du gba du tub tup kpu u kpa tron di u
una tohme na in kpu tra **31** Bitrus tre ko mi qu bu wu
mina tre dimina toh una baka you inveu ni yesu wawuba
wu **32** ba ye ni bubu ri you di Gethsemane yesu ka hla ni
mrikoma kuson wayi ime me hi bre **33** a banBitrus Yakub
u Yohana ni kpama a rimer da ni damu **34** ahla bawu
isuromu ni lome har na u qu ki mai di ta gbe har hi ni
kuqu **35** yesu for zre fime da ku joku ni meme da bre
inde aru bie ka wur ton a hle niwawu **36** datre abba ti bu
ikpi ba yereyere niwu wuka cu gbaju yi ru ni mu aman
ana ti muna ahi wume **37** aka kam ye da yetoh ba basi
kruna da miye Bitrus sima bi si kruna? koh niton riri me
bi na iya gben na? **38** gbien di bre don di na joku nimi
lah tre na isuron a nyme ama ika a si **39** a la hi da tretre
wu mumla gari **40** da aka kam ye da toh basi kruna na u
mumla shishi ba a ron u bana toh kpie wa ba hla wuna **41**
akma ye kpututra da miye ba bu risi kurnari di ni siri?
atsra no toh a yeye to bavu vre ndi you ni woh bi latre **42**
lude kinihi to idi wa a vu me ni noba a he weiweire **43** a
sihei nimi tre a u Yahuda iri ni mi a aye ni gbugbu idi ni
ba ijin gban nibi toh du irji ni bi han be ni bi nikoh **44**
indi wa a vu haba a guci tsro ba woh ni wuye Biti toh
diwa mi sumbace u wa wu yi bika vu di griwu di hi ba ba
bi gadi **45** da Yahuda ye ahi ni yesu gbla me da you **46**
di ranni da rhugume ni u indi ba kavu na ki u ri ni ciki
mba waa kli niba kia **47** chu inji gbama da chu vuvu to

diri ni mi biwu niko pristoci ba **48** yesu a mieye ba bi ye vu me na diwu yib ni ji gban ni kpe iku **49** mitahei niyi chachuu dita bla tre irji ni yiu nitra rji bi na vu me na a hei na ki don du tre rji cika **50** duka bi wa ba na hei ni yesu ba tsutsu da kaa don niu ba tsutsu hi kpaba **51** vivren nze ri wa alo vi gbajanklo u kaakpa megen a sia hu e mri nzeba ba yo wo vuu **52** a ka gbanjanklo chuwo ni bawu nda tsutsu ru ni ngbre **53** niki ba nki yesu hini ninko prist nikima ba kikle prists ba ni chiche mba bi nha ba zontu kii nha niwu **54** e Bitrus a nha huba kari ni tra nkon wu nikon prist a ndaka kuson ni ba mriko nduba nda sia mu kpama ni lu **55** nikon prist baba bison nda bla tre ni trankon a ba wa biwa ba njitre kpewa bato nitu yesu ni duba wuu nda wa hama **56** gbugbu mbawu ba sia blatre che nituma e nyu bitre ba ti nkankan ndana hu nyu ri na **57** niki bari ba la lu kri nda bla tre che nituma ndi **58** ki wowu a sia bla ndi wawu ni zii hekali wa ba me ni wondi nda ni mi vi tra la me ri hama ni tindu ni wondi **59** nikima ngame bi tre ba nyumba ana hu nkon riri na **60** ninkon prist a lu kri nimimba nda yesu ndi wuna he ni kpe wu sa bawu na? ni tutre wa bi nu shaida biyi basi bla nitume a? **61** nikima a kri gbangbi ndana sa na ninkon prist a la myeu ndi wuyi wu kristi vren u wa ba ti lulu zanzan niwua? **62** yesu a trendi ahi me ngame bi to vreninji si son ni wo korhi u gbengble nda si ye nimi klalu wu shulu **63** niki ninkon prist a yba nklon kpama nda tre ndi kila wa saidu u ngye gari? **64** bi wo tre wu kpande irji timeme kimbi bi to ni he? wawumba ba nyme ndi latrema a tsra du ba wuu **65** bari ba lu si junte ni vra

nituma nda ni ka shishima ndani tsiwu nda hlawu ndi du nran tre e mrikondumba ba tsi ni ndawomba **66** niwa Bitrus a son ni meme ni ra koa ninrenwa ri wu tindu niko ninkon prist **67** a to Bitrus si son si si zu isi ni yesu u Nazarat **68** a kpa tre ndi mina to na nina to tu kpewa wu tre a na wa a rhu hi ni kalhan e igbaa a tbu **69** vrenwa wu ndu ri a too ngari nda lu si bla ni biwa ba ki whi niki ndi iwayi hi rimba **70** a la kpa tron ngari nton fiime ka huki biwa ba ki nhan niki ba la tre ni Bitrus ndi ahi janji wu ri mba nitu wu ndi u Galilee e lpn nyu me kpanyeme nikima **71** niki a lusi yoban ndani shirhi ni kpama ndi mina to iguyi wa bisi tre nituma na **72** igba a la tbu nkpu u ha rhi du igba tbu nkpu ha wu shirhi kpatron ni me nkpu tra niwa a rhimren ni kima a ybo yi

15 ni bwu ble frist bi nikon ba shubi ni bi nikon gbua u bi nha u tra rji ni yahudawa wa babi suronmua ba vu yesu lo nda njiu nda hi ba kau nno Bilatus **2** Bilatus myeu awu yi u ehu Yahudawa? a sa ni wu andi u tre toki **3** frist bi nikon ba nhau ni kpi gbugbu wu **4** Bilatus a la mye u na hla na ka nche? to gbugbu tre wa ba ki nha wu ni tu mba **5** yesu ana la sa ni Bilatus ngana wa anno mamaki **6** to ni ntto u gan Bilatus a ta chi ndi bi la tre ri wa he troa chuwa indi wa ba kabre ni tu ma **7** u igu ni mbru bi la tre ba latre u wu ndi **8** ijubu ndi ba ye niye Bilatus ndu tie ikpie waazi tie rji mu **9** Bilatus ka sa bawu bi nyem ndu me kah chu yahudawa chuwo? **10** a to nda ni tu ngu mba baka vu yesu njiwu **11** amma nji frist ba ba con jbu ndi ba ndu ba yar gro ndu ba ka Barabbas mba cuwo **12** Bilatus a la mye mba ngarli a hi ngye mba tie ni chu Yahudawa? **13**

ba la gro ngali klowu **14** Bilatus mye ba a latre ngye a tie?
u ba tutu yar gre clou **15** Bilatus a son tie kpie a ba wa
nda ka Barabbas cuwo ni ba wu a pua yesu tre rli nda kau
nno ba kpa klo **16** soja ba bu nji nda hi ni tra u bla tre nda
u yo soja ba wawuu kabi **17** ba lo tuma ni pli u ma klo
ntme wiwrli nda con con lo nha **18** ba wlu nda ciu ndatre
ndu rji ziu iclu yahudawa **19** ba grji tsiu ni tu ni gbugban
u con ma nda ju nte ta sur ba kuqu gbarju nda kudran ni
kbu ma **20** sa ba chauya ba chu pii u tuma rju hi ni wrji
wa ba hi kpam wua **21** indi ri siman u gbu siren sia ye rji
gburi ba vu ni gbengble to ban kukron krossa **22** soja ba
nji yesu hi ni wrji wa ba yo ndi golgota **23** ba nno ma kabi
ba mur wa a kama nda na soh na **24** ba kpan wu nda vu
klon ma rli nra ni kpa mba **25** ba kpan u ni tu kukron ni
ntton u tra **26** ba nha ni ple kukron ni ikpie a ba nhaua
ichu yaluda **27** ba kpanwu ni bi ybi harli iri ni wo rli u ri
ni wo kota **28** i wa yi ye tsar ni tre rji wa a hla ba bla
kabi ni bi latre **29** biwa ba ka ki hia ba zren da ni whu tu
nda ni tre yowa iwuwa u zii tra rji ni meu ni mi vi tra
nra kpame ndi grji ni kakrona **30** nji frist ni bi nha ba ba
chauyaya ngame ni kpa mba da tre **31** a ndi a kpa bai
cuwo amma nda na to kpa kpama cuwo na **32** ndu kristi
ichu israilawa ba grji ni gran kukron a ye meme zizanyi
ndu ki to ndi kpa nyme ni wu bi wa ba kpan ba ni yesu ba
hlo tre ni me **33** ni ntton u tane ibwu ye kah gbu wawuu
hi ni ntton u tia **34** ni ntton u tia yesu ka yar yi gbagban
me eloi eloi lama sabachthani? wa hi irji mu irji mu u
tie he rli kame don? **35** bi wa ba kli wi riha kia ba wo
lan tre ma nda tre din to ba a si Iliya **36** indi ri tsutsu ka

yo rlikpanma ni ma waasa nda kason ni gbondo kpala
nda kanno ndu soh igua tre din ki to ka Iliya ni ye njiu
grji **37** ni ki yesu ka yar yi gbangban me nda qu **38** ipli u
tra rjia ka yra tie harli rji ni tu mu grji hi kogboma **39**
da jirmi wa kli nda si ya yesu a to ndi yesu qu ye to wa
a tre din njanjimu igu yi ana vren rji imba bari ngame
baki gbigbanmu nda kia yah vimi mba ana ba maryamu
ba mag daliya maryamu u salomi **41** wa a he ni Galili ba
hu nda ta tie ndu wu imba gbugbu u ngame ba huhi ni
urshalima **42** wa yalu tiea don he u mlaki ivi wa baka rjo
ri ni sabath **43** Yusufu indi u Arimathiya ye ni ki ana ri ri
bi lo chu ndi wa bata nno grima nda sia gben mulki rji
avu sran nda shi ni Bilatus nda mye kmo yesu **44** Bilatus
tie sisri ndi yesu qu ayo jirme a nda wo ka yesu qu **45** da
Bilatus a wo ni nyu jirmea ndi yesu qu ye a nno kmboa
ni Yusufu **46** Yusufu ana le plia ye a grji kumo ni grani
kukrona nda lou ni pli nda nji he ka yo ni beh wa ana tita
wa ba tsen mlatie a tru tita hra beh a ka nyu beha **47**
maryamu ba mag daliya ni Maryamu iyi yosi ba to bubu
wa ba rju yesu

16 niwa i vi u asabarchi a wuce Maryamu ba magadaliya
mba salome ba ka nji izyi kpa ye nde ba gban ni yesu
nikpa **2** ni bwubwu ble ni vi mule u satia u ba hi ni beh ni
nza hongan **3** u ba myen kpamba a di a nhan ni nyiu tita
rju ni tawu ni yiu beh hia? **4** u ba nzu shishi ya na toh ba
nyiu tita rju ye tita a ki kle ma gbenme **5** u ba luri ni mi
na toh vren nze ri sur nklo kinkle son ni wo kori uba
bwu yiu **6** wa hla ni bawu na bwu yiu na bi si wa yesu
ba nazaraten wa ba giciye niwu alude n a na hei na ya

ige bubu wa ba kah yo yi **7** ama bika hi kpambi ni ha ni almajere ma nie Bitrus a hei koshishi si hi ni galilis ni mun bi toh nawa a hla ni yiua **8** u ba dorju ni mi beh ni wi likpa ni bwuyiu bana ya tre kpieri me ni kpambana nitu sisir **9** **(note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.)** nta shime ni bwumble ni vi u mumlan u satia da guchi ye rju ni mary magadaliya na ju meme ibrji tar gban rju niwu **10** wa hi na kah bla nibi wa ba hei ni wua da katsira ba si ta mre da ni yi **11** i ba wo da hei ni rei u wawu toh ni shishima ama u bana kpa nyeme na **12** wa rju ni babwu ha mba ni kon rimu kan yada ba rju nigbua zren sihi kpamba **14** ni ko ngo ki yesu lu rju ni wolon don ri uba si rila ni tu tebru wa pwa ba tre nitu wa bana kpanyemena da nsei tu da na kpanyemen ni biwa da toh shishi nishishi na hla ba hi wu a ndi alude na **15** a hla bawu ndu ba hi na hla tre ma ni ndi bi rgbungbulu ba kagon wawusu **16** indi wa a kpa nyeme na ndu ba yi batisma niwua ani nawo indi wa ana kpa nyemen na ani rilu **17** ba toh tie bi yii ni biwa ba kpatre rji ba zu brji ni nde mu ba tre lme sama **18** ba ya vuwam ni wo ana tie ba kpie na ko ba so meme gbugbulu ana tie ba kpie na **19** yesu tre kle ni ba wu uba ban hi ni shulu waka son ni wo ko ri irji **20** u baluri blatre rji kango gbungbulu a irji ni zo ba na kpanyeme ni tre mba nikpii wa a tre ba tie baa

Luke

1 Ndji gbubgu bana gucci tie ndu yongyegyere kpi bi andi
a ye rju kri ndende ni mi mbu'a. **2** Na-wa ba ka ba sru ni
wo-mbu'a, rji ni biandi bana to ni shishi mba baba bi
tindu lan tre-a. **3** Mi toh abi nimu nitu mi ban ikpi ba shle
ya toh rji ni mumla, mba ni ni nha nitu mba gyegyere
niwu Uchu Tiyofilos. **4** Ni dun toh, hamma ni sron ha ikpi
andi bana tsro ye. **5** Ni vi khikle u-chu Herod, Ichu wu
Judea, ni ntoh ima, Zakariya wu nhma ko Abijah ana Prist
mba. U-wa ma eh'pu Haruna. **6** Hambawu bana bi tie
sissri Irji ie suron mba ni zren mba abhi ni shishi ma.
Bata hu lantre Bachi nda ni hu ikpi bi wandi a nha dun ba
ti'a. **7** Bana he ni vivren wu ngrji mba na, Alisabatu anani
ngrji na, u ba che hamba mba lonma. **8** Inton Zakariya a
ye ni dun kri ni shishi Irjin nda tie ndu Prist wa ndi chuu
wu nclan ngrji ma a ku ni tu ma. **9** Ba hu njo ni chu Prist
wandi a ni tie ndu ni mi-tra u Bachimbu, nda gon ton
nitu mbru mba. **10** Ni-andi ahe ni mi, mbru ndiba ba ki ni
rah nda si bre Irji mla ni nton wandi ton a si gon. **11** A
kri toh Maleka Irji rju kri ni wo mla wu bubu gon ton-
a. **12** Ni-andi Zakariya ku shishi niwu, a kma tie lo'me i
sissri a vuu. **13** I Maleka a hla niwu ndi, “Na klu sissri na,
Zakariya, nitu ibre me a rhi ton. Iwame Alisabatu ni ngrji
ivren'llon niwu. Wu yo ndema ndi Yohana. **14** Isuron me
ni si i wu ngyiri, u gbugbu ndi ba ngyiri ni ngrji ma'a. **15**
A nii khikle ndji ni shishi Bachi. Ana so ihi mba mma
wandi a sen na ihi na, Ruhu tsartsar wu Irji ni he ni wu rji
ni mi nne yima. **16** Gra ndji bi Israila ba kma hi ni Bachi
Irji mba. **17** Ani hi ni shishi Bachi ni ruhu mba gbenbgle

Elijah. Ani tie ki nda kma suron ba-tti hi nitu mmri mba,
don bi ka-wo baka zren nimi to u bi zren bi - nda mla
nkon tie ni Bachi, ndji wa ba mla zi niwu'a **18** Zakariya a
hla ni Maleka ndi, “Mi tie ni he ni toh kpe yi? Mi chiche
ndi i se wamu ba bran gbagbanmu ye.” **19** Maleka kma sa
wu da tre ndi, “ahi me Gabriel wandi ani kri ni fron Irji. A
ton me du mi ye tre niwu, ndi mi nji lantre ndindi nji wu.
20 Mla wo! Wu son ni ngbangbi, wuna la tre na, se kpe
wa mi hla niwu a wri. Ani toki nitu wuna kpa nyime ni
lantre wandi mi hla wu na, ikpe wandi a ni wri ni tsra ni
nton ma **21** Ndji ba basiya gben Zakariya ndana rju na. Ba
tie mamaki ni wu ton me nimi koh Irji. **22** Wa a rju ye
niba, a tre wakran. Ba kri rhimmre ndi a to kpe ni mi koh
Irji. A si tindu tsoro ba niwo, ama ndana tre na. **23** Ni-
andi nton wu tindu ma a kle, a kma hi ni Kohma **24** Ni vi
ba kii, iwama Alisabatu a hwrji-nne wu wha ton ndana
du ndji du ba toh na. A tre ndi, **25** ngye kpe wandi Bachi
mu tie ni mu nda yame ni lo suron nda chu shan rju ni
mu ni shishi ndji. **26** Ni wha wu tanne, Irji a ton Maleka
Gabriel hi ni gbu Galilee wandi ba yo ndi Nazareth, **27**
du hi ni Maryamu, ih'pu Dawuda, wandi ba na haa zi ni
ndi ri ni nde Yusufu. Maryamu ana rhi he toh lilon ni
son ma. **28** A ye tre ni wu ndi, “Mi chiwu, wu wandi ba
kpa nyime ni wu gra, Bachi he ni wu. **29** Itre a kpau tsi
shishi, wa kma rhimmre nitu bibi ichi wandi a chiwu'a
30 Maleka a hla ni wu “Na tie sissri na, Maryamu, Irji a
kma yawu ni lo suron. **31** Ya yi, wu hwrji-nne ni ngrji
vren. Wu yo ndema ndi Yesu. **32** Ani khikle ndji, ba yo
vren khikle'a Bachi u shulu. Bachi Irji ni nuu tu chu bachi

ma Dawuda. **33** Ani tie mulki wandi a na kle na nitu koh Yakubu, i ngbungblu wandi ani son nitu mba bana kle na. **(aiōn g165)** **34** Maryamu a hla ni Maleka, ikpe yi ni tie ni he nda wrhu to tre me. Ime mi rhihe wu toh lilon ni son mu. **35** Maleka a sa niwu ndi, “Ruhu Tsatsra ni ku ni tume i gbengble Irji wu shulu ni kasuu. Vren Tsatsra wandi wu ngrji ba yow ndi Vivren Irji. **36** Toh, imlame Alisabatu a he ni nne vivren lilon ngame ni chichema. U wha ma wu tanne yi - wawu wandi bana tre ndi ana ngrji na. **37** Ekpe na ne wandi Irji na toh tie na.” **38** Maryamu a tre ndi, “toh, Bachi mu, mi vren wa wu ndume. Tie ni mu tsra ni kpeu wu hla'a.” Maleka a lu hi kpama nda don me. **39** Maryamu a lu lunde ni vi baki nda sima hi ni gbu bi ko tu-ngblu ba, ni gbu wu Judea. **40** A ka rhi ni koh Zakariya nda chi Alisabatu. **41** Ni wandi Alisabatu wo chi wu Maryamu'a, kpran vren wandi a he ni nnema a luza i Ruhu Tsatsra a lu rhi ni Alisabatu **42** A lu ni khikle lan nda tre gbangban ndi “lulu he nitu me, ni mi mba, mba ni ibi wu mi nne me. **43** Nge tie ndu dun bachi mu dun ye ni me? **44** Ni wandi lan tre chi me a rhi ni nton mu, vi kpran vren wandi a he nimi nnemu a lu zah wu ngyiri. **45** A tie lulu ni wu wandi a kpanyme ndi ikpi biwandi Bachi Irji a dun be blah niwu ba wrhu to ki. **46** Maryamu a tre ndi “suron mu ni ngyiri ni Irji Bachi.” **47** Ie drimu ni ngyiri kpukpome ni Irji wandi a kpame chuwo. **48** A kma iyanchi vivren wa wu tindu ma. Ya, Irji zizan ikba ndi kankan ba tie lulu nimu. **49** Wawuyi a tie khikle ndu nimu, indu ma hi tsatsra. **50** Lo suron ni wruhle ma ni ha ikba hi ni ikba wu bi andi ba klu sissri ma'a. **51** A chu ngbengble ni ngba

woma tsro, nda vra bi nzutu ni tu mre wu suron mba. **52** A gbran mri bi tu chu grji ni bubu son mba, nda nzu biwandi bana he nitu kpe na lu. **53** A juu bi iyon ni ikpi bi ndindi nda zu bi iwu du ba hi hamani kpe. **54** A zo Israila, mri u ndu ma, ni duba rhimre nda wruhle **55** (na wandi a tre niba timba) ni Ibrahim baba ih'pu ma kase kase. **(aiōn g165)** **56** Maryamu ason mla u wha tra ni Alisabatu rhi nda kma hi ni koma. **57** Nton ngrji Alisabatu a tie, waa a ngrji vren ma, vren lon. **58** kpukpan son ma baba mlah ma ba wo khikle kpe ndi Bachi Irji tie, ni lo suron ma niwu, nda ngrji ni wu. **59** A he niki, ni viwu tandra, ba ye bubu gyen mbru ni vivren'a. Ba ta zinde tima Zakariya niwu. **60** Iyhima a sa bawu ndi, “Aian, nde ma nih Yohana.” **61** Ba hla niwu ndi “bi na he ni mla mbi rhi ni nde mba na.” **62** Ba tre ni wo ni tima ndi do hla nde wa ba yo vren'a. **63** Tima a mye duba nu igble wu nha, wa nha ndi, “ndema hi Yohana.” Ndji ba wawu mba ba tie sissri (mamaki). **64** Nhuma a kri bwu hari (immediately) i nl'pma a si, wa a tre nda ngyiri ni Irji. **65** Sissri a vu ndji bi wandi bana hye ba ba. Ba vu tre kpi bi yi zren ka gon ngblu ngbugblu Judea. **66** Wawu ndji biya ba wo'a, ba yo zi ni suron nda tre “i vren yi ni hye ni he?” Nitu woh Irji a he niwu. **67** Tima Zakariya, shu ni Ruhu tsatsra, hla ikpe andi ni he'a **68** “nda tre ndi gbresan ni Bachi, Irji wu Israila, wawu yi a ye zo nda khle ndu kpa-chuwo ni ndji ma. **69** A nzu njon kpata chuwo ni tawu ni koh ndji wu nduma Dawuda, **70** me andi a tre ni nhyu tsatsra anabi rhi ni sen. **(aiōn g165)** **71** kpatachuwo rju ni wo bi yota ni shishi mba ni wo bi-andi ba kamba nita. **72** Ani tie toki nitu do tsro ta lo

suron ma mba timbu, niki rhimre ni tsatsra yo nhyu, **73** ni shirji ni trema ni Ibrahim, bachi mbu. **74** A shirji ndi a ni nuta biwandi a chuta chuwo ni bi kamba nita, ikini tindu niwu hama ni sissri, **75** ni tsatsra ti bi, ni shishima wawu ni vrevre mbu. **76** A wu vivren ba yo'u ndi anabi wu Bachi Khikle ni shulu, wuhi kri ni shishi Bachi ni mla nkoma ti nda mla ndji tie ni ye ma, **77** nda nu ta to kpe wu kpachuwo ni ndji ma, ni kpa wruhle lahtre mba. **78** Ikpe ani he toki ni lo suron Irji mba, nitu kima nza Irji rji ni shulu ani ye zota, **79** do kpan ni bi wandi ba he ni bwu mba iwhu i qu. Ani tie kima nda yota ni nkon wu si. **80** Vivren a lu gbron nda he ni sen kpa dri, ndaka son ni tsutsu miji gben vi wandi a rju kri ndende ni Israila.

2 Ni nton ri ni sen, Kaisar Agustus a yo doka ndu ba bla ndji bi gbungblu ba wawu. **2** Wa a mumlan bla kena, u kiri niyus na Gona umeme suriya. **3** U ko ba nha ba lu hi ni gbumba na ka nha inde ba. **4** Isuwu, me a lunde hi ni Galili; Ibgu Nazarat hi ni gbu Yahudiya, Igbu Dawuda, ni wa ba yo ni Batalami, nitu wa a rji ni koh nan hi mlan Dawuda. **5** Ahi nha nde ma ba Maryamu wa a nna'u wa ahe nne. **6** U ba rhi he niki ri u inton ngrji vren ma ye. **7** waa ngrji vren llon, nna nye'u ni guglo ngbanja nklon na nban ka ka wu yo ni mi nju yawo, nitu wa mikoh ana he wa ba ka yo na, ba bi tsri mu ni gbu'a. **8** Bi krju ntma bi wa ba son in klan kima na ni ya ba ni chu ba he. **9** U Maleka Irji a rju ni bawu u kpan u rji ka grji kah ba, u ba ka nkbo sissri **10** U Maleka kah hla ni bawu, “ndu ba na tie sissrina, a ndi wawu nji tre ndindi ma ye wa ni yo ndi wawu ndu ba ngyiri. **11** Luwa ba ngrji Macheto ni gbu

Dauda, Inde Kristi Bachi! **12** Bi yi ba alama wa ba tsro yi'a:
Bi toh kpran vren ba yo'u nimi ikpi a kakru ni nju yawo."
13 Ni yiu riro me, gbugbu ndji ni shulu ni Maleku ba gbre
Irji san na ni tre andi, **14** "Khikle ruron hi u Irji ni shulu,
u dun si he ni ngbungblu ni ba ndji wa suron Irji ku si ni
ba." **15** U Maleka ba kma hi kpamba ni shulu, u bi krju
ntma ba tre ni kpamba ndi, "ki hi zizan ni Batalami ndi
toh ikpe yi wa a tie'a, wa Irji dun ta ki toh." **16** U ba zren
gbagbla me hi na ka toh Maryamu mba Isuwu ni vuvren
wa ba ka yo ni nju'a **17** U wa ba toh'u a, ba bla hla kpie
wa ba wo nitu vren'a. **18** Wawu mba wu biwa ba wo tre
Maleka ba tie sissri. **19** Maryamu son si rhimre itre wa a
wo ba wawu na nji ni suron ma. **20** I gu u krju ntma kma
hi na ni ngyiri na ni gbre shi san ni kpie wa ba wo na ka
toh na wa ba hla ni bawu'a. **21** Ni klekle ivi u tandra ba
gen mbru niwu, na zi nde ma ni Yesu, inde wa Maleka zi
niwu wa ri he ni mi nne yima'a ri ba ka ngrji'u. **22** Uvi
tsrakake mba a ke ni doka Musa, Isuwu mba Maryamu
ba nji'u hi ni koh Irji ni Urushelima ndu ba nji'u hi ni
shishi Bachi. **23** Ni wa ba nha nha ni doka Irji ye'a, Ivren
lon wa ba ngrji'a ba nji'u hi no Irji. **24** U ba no hadaya u
Ingyu hari ko Tatabara hari, ni ya nda doka Irji a hla. **25**
Ni Wurishelima, igu ri a he niki ba yo'wu Simion, wa nda
a he khriki nani tie ndindi me. Na ni yo shishi u lo suron
ni ndji bi Isrela, u Ruhu Irji he ni wu. **26** U nda hla niwu
ye nda a na qu na, ama se a ni toh Bachi Kristi. **27** Ruhu
Irji a nji'u Simion hi ni tra u bre Bachi, wa ba tie vuvren
nhan nhan'n mba Yesu, ni ndu ba tie kpe wa doka tre Irji
hla. **28** U Simion a krju nba rji na ngyiri ni Irji na tre. **29** I

wu wa uhe ni ko ge u ka ndu gran mehi piyan me ni kpe wa wu tre. **30** Ni kpa chu wa me klan mi toh njanji tre, **31** ni wa u mlan tie ni ngbugbu lu ba wawu. **32** I nkpa wa ani tro ba inko mea ni kuma no ni nko Isrela. **33** Ba iyima mba ittima ba tie sissri (mamaki) ikpe wa ba wo ba tre nitu ma. **34** U Simion a tie lulu yo ni bawu nda hla ni Maryamu iyima ndi, “U to, Vivren yi, wawu yi ni dun bari dun ba joku, bari gbugbu ba lunde ni mi Isrela, wa ani tsro gban u wa indji ba kamba - **35** Ni dun iwen ndu kpireu dri na no mre ndu wa ani nharan mi suron ndji wawu. **36** U Anabi rhi, ahi iwa, ba yo'u ni Hanatu. Ahi vren Fanuwel rji nimi L'be u Asha. Wa a che kpokpome. A sohn ni lon ma ise tangban niwa a gran ni vren wa, **37** u lon ma a qu wa ka son ni kbo ise wulon inkyu tandra ni nza. Ani hi ni nko bre Irji chachu chachu ni chu mba ni mble ani bre Irji ni vu hlan ma. **38** Ni ki me, a ngyiri ni Irji, na tetra vren ni ndi ba wa wu bi wa ba si gben kpachuwo (fansar) Wurishelima. **39** Ni wa ndji ba kle ko nge wawu na wa ndi bla tre Irji hla'a, u ba ka kma hi ni Galili ni gbumba Nazaret. **40** Ivren sen ni tie ninkon u mre ma ndindi ni babran kpukpome, ndindi (Alheri) u Irji he ni wu. **41** Ba tie ma ba hi Wurishelima ko wa ni ise ni ngan (Idin Ketarewa). **42** Wa-a tie si wulon don ha, u ba rji hi ya da ba hi ni Idin. **43** Ka ba kle tie ro'a na kma si hi, u vren'a Yesu, wa zu kukri ni kogon ri ni mi Wurishelima a na ni toh ba iyima na. **44** Ba zren ya ndi a he nimi ba ndji wa ba si hi baba'a, u ba zren u vi rhi. Nda lu ni wa'u nimi ba mlan mba ni kpukpan mba. **45** U wa ba na to'u na, ba kma hi si wa'u ni Wurishelima. **46** U ni vi u

tra mba, ba to'u nimi koh Irji, a son ni tsutsu ba bi tsro, asi sren ton si wo ba nda si mye ba. **47** Biwa basi wo wu wawumba ba tie sissri (mamaki) ni toh tre wa ahe niwu. **48** U ba ka toh, na tie sissri iyima myen inge ba sa u tie nna ki ni ta wu bu tie me, kisi wa wu, ni suron nfu. **49** A mye ba, “bi si wa me ni nge, bina toh ndi abi dun mi son ni koh tti mu na?” **50** U bana toh tu tre wa a tre ni ba na, **51** Wa kma huba hi ni koh ni Nazarat na ni wo tre mba. U iyi ma a nji kpe wa atie gbangba nimi suron ma wawu. **52** U Yesu gburon ni hon ni tiya ni toh tre ni tagoma, Irji mba ni ndji me.

3 Ni mi ise u tso don tra wa Tiberia Caesar - Chu, u, Pontiyus Bilatus ana gomna Judiya, Hiridus ka Chu ni Galili, vayima Filibus ka chu ni Ituriyada Tarakunitas, mba Lasaniyas ana Chu ni Abaliya. **2** Ni nton wa Hanana ba kayafa bana bi ninkoh bitun tre Irji kaye ni Yahaya vren Zakariya ni miji. **3** Sei ka zren kagon gbugbulu mi yie'u nei u urdu, dani hla tre Irji ni bawu, a yo'u ba duba ye kpa Irji nda dun ba sukpa ni ba wu, duba wru lah tre mba hle ni bawu. **4** Na wa ba na nha nvunvu u tre Anabi Ishaya ndi llan di ri si yo ni miji, mlan koh Bachi tie dun koh ma hi yreyre. **5** Ko san ngbulu ba shu, u ngbulu ba ba gble tita ba kma ti fime, u nkoh bi tie memme ba kma bi ba ba shu, ni ngbulu baba tita ba ba yra ba nda kma me nkoh ni bubu biwa be gblegble me'a. **6** U bi he nimi kpa ba to Ceto u Irji. **7** Sai Yohana a hla ni gbugbu ndji wa ba si ye dun sukpa bawu'a. Yohana yo ba ndi “biyi mri iwan, anha hla ni yiwu dun yi tsutsu ni nfu wa ani ye ni yiwu'a?” **8** Nitu kii, kma tie klo kunkro wa ndi ba bre dun

ba wru lla tre hle bawu dana ta tre ni kpamba ndi ki he ni Ibrahim wa a iti mbu, mi hla niwu Irji hei ni gbengble wa ani zu titi biyi kma tie mri ni Ibrahim rji ni tita bi yi. **9** Ko zizan ba mlan gla tie nitu nja bi ba kunkro. U wawu kunkro bi wandi bana klo bi na ba gen ba nda vu ba sru ni lu." **10** U gbugbu ndji baki mye'u ndi, "Zizan ki tie ni he?" **11** A kasa nda tre "Indji wandi a he ni nklon ha, ka ban rhi ni ndji wandi ana he ni rhi na, u ndji wa ahe ni lah ka tie naki ngame. **12** Bi kpa ban ba ye du ba sukpa ni bawu, nda tre, "Ndji-u-tsro, ki tie ni he?" **13** A hla ni bawu ndi, "Nata kpa inklen zan kpe wandi ba tre dun yi kpa na." **14** Sojoji bari ngame ba mye, ndi, "U kita na? Ki tie ni he?" A bla hla ni bawu, "Na kpa nkleh niwo njo ni gbengble na, ndi na tie ce ti ndrjo na. Nji kpe-andi bi u mbi dun mla yi." **15** Zizan wa ba ndji ba si ya nkoh ye u Kristi'a, wawu mba ba si rhimre ni suron mba nitu Yohana, ko wawu mba hi Kristi'a. **16** Yohana a kasa ni bawu nda tre ndi, "Ime mi si sukpa ni yiwu ni mma, u ndji waa si ye ni koshi mu, a zan me ni gbengble, u mina tsra wa mi sie rjirji lagban u zama na. Wawu ni sukpa ni yiwu ni Ruhu Tsratsra ni lu. **17** Ahei ni mumu ni wo ma wandi ani tie ndu niwu nda zen memme bie nda ka waa bi zi nimi iwron. U ani gon biwa ba tie meme'a ni lu wa ana y'bi na." **18** Ni mi tsro mba Yohana a hla tre ndindi ni ndji ba. **19** Hiridus wa ana Chu, a son gran wa vayi ma Hiridiya, ni mbru meme kpie wa Hiridus azi tie'a, **20** a ka biyi suru nhaa, ndi a ka Yohana tro ni brusuna. **21** Inton wa ba sukpa ba ndji wawu, Yesu me ba sukpa'a niwu ngame, wa asi he ni mi bre wa ka toh shulu bu'u, **22** wa toh Ruhu Tsatsar ka grji

ye son nitu ma na ngyu, wa ka wo lan Irji ni shu, “Iwu yi wu vren mu wandi isuron mu a kpa wu. Suron mu ku si ni wu.” **23** Yesu ahe ni sei wlon nkpu tra nda vu tie ndu Irji. Nimi kpa, Yesu hi vren Isuwu wa ba yo tima ndi Heli, **24** ivren Matat, ivren u Levi, ivren u Melki, ivren u janai, ivrn u Isuwu. **25** Isuwu ana vren Mattatiyas, ivren Amos, Ivren Nahum, ivren Esli, ivren Naggai, **26** ivren u Maat, ivren u Mattatiyas, ivren u Semein, ivren u Josech, ivren u Joda. **27** Joda ana vren u Jowanan, ivren u Resa, ivren u Zerubabel, ivren u Salatiyel, ivren u Neri, **28** ivren u Melki, ivren u Addi, ivren u Cosam, ivren u Elmadam, ivren u Er, **29** ivren u Joshuwa, ivren u Eliyeza, ivren u Jorim, ivren u Mattat, ivren u Levi. **30** Levi ana vren Simiyon, ivren Judah, ivren Isuwu, ivren Jonam, ivren Eliakim, **31** ivren Meliya, ivren Menna, ivren Mattata, ivren Natan, ivren Dawuda, **32** ivren Jessi, ivren Obed, ivren Bowaz, ivren Salmon, ivren Nahshon. **33** Nahshon ana vren Amminadab, ivren Admin, ivren Arni, ivren Hezron, ivren Perez, ivren Judah, **34** ivren Yakubu, ivren Isuwa, ivren Ibrahim, ivren Terah, ivren Nahor, **35** ivren Serug, ivren Riyu, ivren Peleg, ivren Eba, ivren Shelah. **36** Shelah ana vren Cayinan, ivren Arfakza, ivren Shem, ivren Noah, ivren Lamech, **37** ivren Metuselah, ivren Enok, ivren Jared ivren Mahalaleel, ivren Cainan, **38** ivren Enos, ivren Seit, ivren Damu, Ivren Irji.

4 U Yesu he shu ni Ruhu tsatsar, a kma ye rji ni nne Urdu'a, Ruhu nji wu hi ni miji **2** niki a tie vi wlon nkpu nza ka meme brji ka tsra wu. Ni nton ki ana rhi kpe na, u ni klekle'a iyon vu babran. **3** Ibrji a to naki nda mye

“wuta tre wu vren Irji, kma tita yi tie bredi.” **4** Yesu a sa
niwu ndi, “itre Irji a hla ndi, ndji na rhi bredi mba nda
son na.” **5** Ibrji toh naki nda nji Yesu hi ni tu ngblu nda
tsro wu wawu ngbungblu'a nimi fime nton'a. **6** Wu brji
hla ni wu ndi, “Mi nowu Chu ni konge bi ndindi, don ba
ka ba ne, u mi ya ka no ndji wa mi son'a. **7** Wu ta kuqu
mgbarju ndi gbre san mu, ba kma tie u me.” **8** U Yesu kpa
sa'wu nda hla ndi, “Itre Irji hla ndi, 'Wu gbre san Bachi
me kankrji ma, ndi hu wawu yi.'” **9** Ibrji a nji Yesu hi
nimi Wurishelima nda yo'wu ni tu nkan u koh Irji'a, nda
hla niwu ndi, “Wuti hi vren Irji'a, za grji rji ni wayi'a. **10**
Itre Irji hla ndi, 'Irji ni dun Maleku ma njiwu, na dun ba
hra'wu, **11** U, 'Ba nzu wu nji rji ni wo mba, don dun wu
na wru za ni tita na.'” **12** Yesu a hla wu “Wuna tsra Irji
Bachi me to na.” **13** Ibrji a tsra Yesu nda don wu me sai
ton ri, nda hi kpama. **14** Naki, Yesu a kma hi ni Galili nizo
'Ruhu Maitsarki.' Itre ma a zren ni gbungblu kagon ni
wre ki. **15** Nikglaki Yesu fara tsro ba terma. ni tra ma
u ndi wawu mba ka gbre san. **16** A wru niki nda ye ni
Nazarat, ni wrji wa ba raya ni wu yada Asaba ri ni tra u
beri ni viwu wu bre, nda wlunde ni bla nvunvu u tre ma.
17 Nvunvu wa bi tie ndu Irji wu Annebi Ishaya. Abwu nda
bla nvunvu a nda to bubu ba nha tre'a, **18** “Ruhu Irji he
niwu me, wawugblegben mu a ton me ndi me hi hla tre
ndindi ni bi ya.”A ton me nda ne gbengble ma dun mi hi
tre ni biwa ba hei ni lo ndi cu ba cuwo, di bwu shishi ni bi
fei, ndi kpa bi wa ba myen ba, **19** Dun mi hi hla 'nton' wa
Bachi kpa ny'em nita.” **20** A ka nvunvu ka no ndi wa ani
gri ni wu'a nda kuson. Shishi ko nha ni tra Irji'a kma hi

ni wu. **21** A wlunde bubbu terniba wu, “Luwa itre Bachi,
ri gregreme ni nton mbi.” **22** Ko nha niki tretre wubi ma
niwu nda tie sissri domin kikle tre wa to rju ni nu ma u
ba mie. “Wayi ana viri Isuwu nan?” **23** A tre ni bawu, “a
njanji bi tre ni shap-shap nimu, 'bi no mwu, bana si no
kpa mbi si ki. Kpe wa wu tie ni Kapanawun, tie naki ni
gbume.'” **24** Ama a tre ni bawu, “Njanji mu me hla ni
yiwu, ba ndji wa ani tie ndu Irji u baka kpa'wu ni gbuma.
25 Njanji mu mi hla ni yiwu, mba bi ya ba ba ni Israila ni
nton Ilisha, ni nton wa shulu a kaka ni bwu, hra sei trani
wha tanne, meme yon a ye ni gbu wawu. **26** Bana ton Elia
hi ni gburi na Zarephat ni Sidon wa iwa ri wu kpla ni son
ki. **27** Wu bi chong-rju bahe ni Isrela suse ni me Elisha
Annebi du ba wa kpari cuwo se Naaman wu he Syria. **28**
Du indji ba ni mi tra wu Irji ba tie nfu ni ba wo'a. **29** Ba
wlu ni nfu nda gbi nda ni mi gbuu nda kji he ni tu ngblu
ri wa ba meh Komba ni tu ma, ba son ba tru taga rhi ni
tu ngblu'a. **30** A ri zu ni tsutsu mba bana tona wa a hi
ni buburi. **31** Ziza'a ni gbuyi a grji hi ni Kapanawum ni
gburi, ni Galili ndani tsro ba ni vi wu cacu wa (asabat)
bana tindu na. **32** Ba tie nfu niwu ni tre wani tre nibawu,
u yi sa. **33** Nimi tra wu bre Irji indiri he ni meme ruhu
ibrji, ayi gbangban me, **34** “A nge hada wu ni ta Yesu u
Nazarat wu ye wuta mu? Me to kowu nha, vren Irji wu tie
zren geger.” **35** Yesu bwu shishi ni meme ruhu nda tre,
“Na bu nyu ndi tre na! rju ni kpama” Meme brji a riga
da ban taga ni memeye ndatsutsu ndi ba meme ruhu
brji a rju ni kpama, dana tie kpe na. **36** Naki indi batoh
kpe wu mamaki nda kamba nda ni tre nituma, ko nha

ni kpama, “Nda tre a wani iri tre mu naki? A gbi ton ni meme ruhu'a dun rju nda kagu'a cuwo, wa he toki. **37** Itre ma atsra ni ko ni ntseyi ni klamba. **38** NambaYesu a bri tra wu bre niki nda hi nikoh Bitrus, ni nton ki iyi wama ana he ni sikpa nadon zazabi a vu, indi ba bre dun zoba ni nde mako ani wlunde. **39** Yesu aki ni kotuma nda gboshishi ni meme brji nda zu zazabi du bri niwu; ba wu ton wa he naki niwu ana wu nton a dalu fara sru biri ni wuh. **40** Inton wa Irji nihe qu, indi gbugbu wu ba mmri vayi mba niye ni Yesu dun noba sikpa ni lulo iri-iri. Bari a sawo ni kpamba megyen baka fe sikpamba. **41** Meme ruhu gbugbuu ba rju ni kpamba, bari bayi nda tre “Wu vren Irji” Yesu a gbonshishi ni meme ruhu ba nda zu ba dubana tre na don ba to ndi wawuyi Kristi **42** Ka mble kpan, waa rju hi bubu wa ba indji gbugbuu ba wawuyi nda to ni bubuki. Bana kpa nhime du kaba don na. **43** An hla ni bawu ndi wawu nison da cigaba ni bla tre Irji ni gbu bari, domin a hi kpa wa ba ton me ye ni wayi'a. **44** Naki nda cigaba ni noba tre Irji ni du Irji koni ntseyi ni kla Judia.

5 Ba he u gbugbu ndji ba ye ka Yesu ndi ba wo tre Irji, u wa k'li ni nyu kikle ma teku Janisaret. **2** A toh mmri jirgi harhi bari ba zi ba ni nyu ma. Bi vu lambe'a ba rju kaki ngla rjirji u vu lambe'a. **3** Yesu ari mi jirgi ri wa a u Siman nda hla wu ndu tru rju ma ye gban me ni kora. A kuson nimi nda tsro ndji ba tre Irji ni jirgi'a. **4** Da a hla kle bawu a tre ni Siman, “Nji jirgi'a hi mima ndi kata hi ni honlon ma.” **5** Siman kasa wu nda tre, “Tie koh mu, ki tie ya kle cu'a ndi na vu ko pke na, amma ni wa u tre'a mi

kayo.” **6** Da ba tie to wa a hla, ba vu lambebabran u rjirji
u vu lambe'a ti su. **7** Mlen baka tie wo ni mbru mba nimi
jirgi rima ndu ba ye zo ba. Ba ye nda vu lambe shu ni jirgi
harli ba u jirgi ba bata grji hi nci ma. **8** Amma Siman
Bitrus, da'a to a he toyi, wa gbru ku ni Yesu ngbarju, nda
tre hi don me, Bachi, me ndji u la tre. **9** A tie sissri, wawu
ni biwa bana he niwu, don gbugbu lambe wa ba vu'a.
10 Ba Yakubu mba Yohana imri Zabadi, bana kpukpan
Siman. Yesu a hla ni Siman, na klu sissri na, don rji ni
zizanyi hi ko shishi, u ta vu ndji. **11** Da ba nji jirgi ba ye ni
ra, ba ka kpi mba don wawu nda huu. **12** Ba zihe u wa he
ni gburi, indji ri u lilo kpurju a he ni ki. Da a toh Yesu, a
tie gbru kugru ni shishi nda bre Yesu nda tre “Bachi, u tie
kpanyime u toh kpa me tie ndindi. **13** Yesu n'me wo ma
ka gbire nda tre, “Mi nhime. Kpa den.” Gbla me lilo ka rju
donwu. **14** Amma ndu na hla dio ti na nda hla wu, “Hi
kpame ndi hi tsro tume ni Pirist ndi nno hadaya u wa ba
tsarkake wu'a na wa dokaMusa tre, ndu sheda bawu.” **15**
Amma itre ma vra shu hi gbugbanmu u gbugbu ndji baka
nji kamba ye wo'u babu tsuro nda den bi lilo. **16** Amma
ana k'ma hi miji nda bre Irji. **17** Aye ni viri aka si tsro, u
farisawa ni bi tsro Ataurat ba ye rji ni mmri gbu bi Galili
ni Yahudiya u Wurishelima ba ki ni kii. Ngbengble Bachi
ndu den a he ni wu. **18** Indji bari baka ban indji wa a qu
kpa ni ta ba nda ye, ba wa nkoh u nji rihi hama wa ba nji
hi zi ni k'bu Yesu. **19** Don ikpe ndi wa ba he'a, ba to me
nda hon ni tu tra nda grji wu hi ni meme zu ni ndo a ri ni
tsutsu ndji ni ko shishi Yesu. **20** Ni toh bangaskiya mba,
Yesu tre, “Iwu ndji, ba wru la tre me hlega wu.” **21** Bi

nha ni Farisawa baka wlu mye nd tre, “Ahi nha mu si tre la tre ba? Ahi nha ni wru latre ndji hle wu hamma ni Irji kima. **22** Amma Yesu a toh mre dri mba nda sa bawu, “A ngyeri ti rhi u bi mye kpame kpe yi ni suron? **23** A rime na ti di tre'u na? 'Ba wru latre me hle' 'wu ka wlunde ndi zren?' **24** Amma ndu yi to ndi vivren ndjiahe ni gbengble ni ngbungblu u wru latre hle, a hla ni ndji u qu kpa- me hla wu wlunde, ban tabli me ndi hi koh.'” **25** A ti wru wlunde ni shishi mba nda ban tabli wa ana kru ni tuma. A vu gon hi kpama ni koh ma, nda ni gbre Irji san. **26** Ko nha a tie sissri nda gbre Irji San. Sissri shu bawu suron u ba tre, “Ki toh ikpi wa ba nna gbengble tre. **27** Ni wa a kle'a, Yesu a rju niki naka toh indji u kpa haraji wa indema hi Lawi, son ni mi bru u kpa haraji. A tre ni wu, “Hu me.” **28** Lawi a wlu nda hu nda ka kpi ma wawuu don. **29** Lawi hi ka tie ngan ni Yesu ni koh ma. Bi kpa haraji ba ka gbugbu niki ni ndi bari wa ba ka rhi biri ni tebru riri ni Yesu. **30** Amma Farisawa ni bi nha ba renyu ni mri koh ma nda, Ingye sa bi ki rhi ndi ni so ni bi kpa haraji ni bi latre bayi? **31** Yesu sa bawu, “Indji wa ba he piyan me bana du'u den na, sai bi wa ba lo'a. **32** Mi na ye yo bi ndindi na amma mi ye ni bi latre ndu kpa tre Irji. **33** Ba tre wu, mri ko Yohana ba zan son hlan ma ni bre Irji, u mri koh Farisawa ngame. Amma mri koh me ba rhi nda ni so.” **34** Yesu aka tre ni ba, “Ahi ndji rime ni yo kpukpan iwa sa vu nyu u iwasa rhi he ni ba rhi? **35** Amma ivi ni ye wa ba ban iwasa'a hi nda ka ba don u ni nton ki ba vu nyu. **36** Yesu a tre mba ngaoli ni misali. “Bana nha pli sama ka mla wran k'mo mana. Ani ta tie toki, ani y'ba pli

sa, u plisa na k'li niwu k'mo'a na. **37** Ba ndi wa ani wine
sama ni mi cice imbu - ntan. Ini ta tie toki u wine sa ani
yra mbu'a u wine ka kuhle, u imbu - ntan ni tie me. **38**
Amma wine sama ba suru ni mi mbu-ntan sama. **39** Indji
wa'a so wine rji mi cice imbu-ntan ani son so don ani tre
wine k'mo'a abi zan.

6 A he ni vi u Sabat u Yesu si zu ni rju kpu u mrli ko ma
baka wro wlo kpu'a won ni wo mba, nda tan. **2** Amma
Farisawa ba ri ba tre, “Ani tu ngye rli bi ki tie kpie'a bana
nyme ndu ba tie'u ni Sabat na?” **3** Yesu, ni tre ma, a kasa
bawu, “Bi na kra kpie'a Dauda ni lilon bi wa ba he ni wu
ba tie'a na? **4** A ri ni tra Irji nda ban bredi wa ba ka zi, tan
nda nno ndji wa ba he ni wu'a tan ngame, wandi a na he
ni tu nkon na, don ana Prist nkankle ba tan.” **5** Niki a hla
bawu, “Vuvren ndi a baci u Sabat.” **6** Ba he u Sabat ri la
ye, Yesu ka hi tsro ba ni tra Irji. Indi ri he ki nda so wo. **7**
Bi nha ni Farisawa ba yo shishi nda to ka ani den dio ni vi
u sabat, don ndu ba renyu niwu. **8** Amma wa'a to dri mba
nda tre ni indi u son wo'a, “Wlunde ye kukru ni tsutsu
ndi ni wa.” Igu u soh wo a wlu hi ka kri ni ki. **9** Yesu tre
ni ba, “Mi mye yi, Ahe tu nkon ndu ba tie zizi ka meme ni
Sabat, ndu ba n'ra rai kpa ka ndu ba kpa tie meme?” **10**
Niki yi, a ya ba kagon wawu'u nda hla ni guwa, “N'me wo
me rju ra.” A tie toki u wo'a ka tie ndindi. **11** Amma ba
vra nfu nda tre ni kpamba ko ba tie Yesu ni he. **12** Ba zi he
wa ka ye hon hi ngblu nda ka bre Irji. A ban Chu'a wawu-
u bre Irji. **13** Wa imble nhra, a yo mri koh ma hi kpama
nda ju wlon don ha rji mi mba, a yo ba ndi Mazani. **14** Ba
nde Mazani ana ba Siman (wa a hi Bitrus ngame'a) u vayi

ma Andarawus, Yakubu, Yohana, Filibus, Batalomiyu, **15** Matiyu, Toma, Yakubu ivren Alfaus, Siman wa ba yo Zilot, **16** Yahuda ivren Yakubu ni Yahuda Iskaroti, wa a ye le wu'a. **17** Yesu a grji ngblu'a baba hi ka kri ni meme ni kpentren ndi wa ba mri koh ma u ni gbugbu ndji wa ba rji ni Yahudiya ni Wurushelima ni bi nyu kikle nne u Taya mba Sidon. **18** Ba ye ndi wa wo Yesu nda ndu den lilo mba ngame. Indji wa ba zi tiya ni wo brji'a ba kpa den. **19** Ko nha ni j'bu ndi ba n'ra kon u kpre don gbengblen u den si'a rju rji ni wu, u wa a den ndji mba wawu'u. **20** A kaya mri koh ma ba nda tre, "Bi hi bi lulu, biyi bi ya, don mulki Irji a hi u mbi. **21** Bi hi bi lulu biyi bi tie yon zizan'a, don bi wrji. Bi hi bi lulu biyi wa bi yi zizan'a, don bi nza. **22** Bi hi bi lulu niwa indji bata kran yi, u idan ba ba ya'yi hlega nda mre yi nda kamba ni nde mbi a nda u brji, nitu Ivren Irji. **23** Ngyri ni vi ki ndi briku don ba han ye kikle di ni shulu, e ba Bachi mba ba tie bi kpie ki ni Anabawa ba. **24** Amma iya mbi bi woh, biyi wa bi kpa si mbi ye. **25** Iya mbi bi hi wa bi wrji zizan, iyon ni ye tie yi ni ko shishi. **26** Iya mbi biyi wa ba tre ndindi ni tu mbi'a, a he toki ba bachi mba batie ni Anabawa bi ce. **27** Amma mi hla yiwu wa bi ki sren ton, son bi kamba yi din tie zizi ni bi kran yi. **28** Tie lulu ni bi mre yi ndi bre Irji ni bi ka to tie yiwu. **29** Niu wa nita wru ni ngbala nh'ma kori, uka nno rima, u wanda ban klon me ri, uka nno ri tiya. **30** Nno indji wa a mye u. Idio nita ban kpie me, na mye ndu ka nno wu ngana. **31** To wa u son don ndji tie wu tie ki bawu me. **32** U ta son ndji wa ba son wu, wa hi ngyeri ndindi niwu? I bi latre ba tie toki me. **33** U ta tie

ndindi ni biwa ba tie ndindi wu'a, a ngye u bi ma niwu. E indji bi latre ba tie toki me. **34** U tie nno hla nklen ni ndji wa u to ani ye han wu, wahi kpiew ngye ndindi ni wu? U bi latre'a ba nno hla ni bi latre nda kpa ikpie'a ba na nno. **35** Amma son biwa bana nyme ni wuna ndi tie zizi bawu. Nno hla, hamma ni yo suron ula kpa kpie tuma, u di me ni babran, u bi he mri Madaukaki, wandi wawu me ani toh tie ni bi wa ba ka ngyri nda meme ndji. **36** He ni dri ndindi na tie mbi. **37** Na han tre tu rina, u bana han tre nitu me nan. Na kpa ri tie meme na, u bana kpau tie meme na. Wruhle ni bari, u ba wruhle niwu. **38** Nno, u ba nno yi. Nene rhigra ma, uwa ba den nda grju mudu'a, ka shukuhle ni gban mbi. Ani mudu wawu tsra niwu, a ni kii ba tsra ni wu." **39** A hla misali ri ni bawu, "Indji u nfyen ni tsro ndji u nfyen ri nkon? To a tie naki, ba bi ku ni juju, ka bana kuna? **40** Ivren wa ani kpa tsro na zan asi tsro wu'a na, amma dun ndji wa ba tsro wu kle'a ani he na indji waa tsro'a. **41** Bi tie he mu ndi ni ya vi bi giga wa ahe ni shishi vayi me, ndina toh kikle nkpon wandi ahe ni shishi me'a na? **42** U tie he ndi hla vayi me, 'Vayi, dume cu vi bi giga u shishi me,' i wu tume una to gbongbon u shishi me na? Iwu ndji u karji. Guci cu gbogbon u shishi me rju rhi ndi mla ya u wa ahi ni shishi vayi me. **43** E bana tie nkunkro ndindi mawa iklo ma ba gigla ma na, u gigla nkunkron na nno klo ndindi ma na. **44** E ba to nkunkron ni klo ma. E indji bana kyen klo ncu ni nci ncoh na, ume bana kyen klo grapes rji ni miji braya na. **45** Indji ndindi rji ni suron ma ndindi ani tie kpi bi ndindima, u meme ndji rji ni meme suron ma ni

tie meme kpi. Don rji ni gbugbu kpie bi mi suron inyu ma ni hla. **46** Nitu ngye bi yome, 'Bachi, Bachi,' u bina tie kpie'a wame tre na? **47** Indji wa aye nime nda wo lan tre mu nda tie kpe wa mi tre'a, Mi hla ni yiwu ka ahi nha. **48** Ahe na ndi wasi meh koh nda shi juju u nci tra ri meme nda meh nci tra ni tu inha. Toh ima aye babran nda ri ni nci tra, u ana tie'u kpe na, nitu ba meh wu bi. **49** Amma indji wa ani wo tre mu nda na tie bana, ahe na ndji wa a meh tra ni tu meme hamma ni zi nci tra. Ima aye babran nda ri ni nci tra'a, u koh'a tie gbla zi hle kpukpru wu.

7 Ni wa Yesu kle trema wa tre shishi ndji nda hi ni Kapanawum. **2** Akwe soja ri wa he ki ahi ni ner kon ma wa mi som tsutse, a buma si kpama nda yiza que. **3** Soja wo labari Yesu nda dru ndji bi ninkon bi Yahudawa, hla dun Irji ye nda warka ni vren koh ma. **4** Baya wa bu ye ni Yesu ndu bra tsutsi na tre ayi tsa du tie wayi ni wu. **5** Ani son gbugbo, wawu yi men Choch nita wu. **6** Yesu chi ka ni wuba. U wa ana zren bran nkon rji ni koh rina, soja tru kpukpan ma duba hla ni wu, “Bachi, na tie kpa me ya na, wu toh mina tsra dun-wu ye ri ni koh mu na. **7** Domin wuyi mi na ban ndi mi tsra dun mi ye ni wu na, u wuti hla tre riri mi toh ivren koh mu ni fie sikpa. **8** Me ngame mi he ndji ninkon, mi he ni Sojoji wa ba he ni wo'mu. Mi ti hla ni rhi ndi 'hi,' wa ka hi, miti hla ni rhi ngari ndi 'Ye,' wa ka ye, u ni vren ndu koh mu'a, tie nayi, wa ka tie.” **9** Wa Yesu wo naki, ayi mamaki nda gbaya ndji ba ba ta wu nda tre, Mi hla yiwu, ni gbu Israila mina toh ndji iri gin gbagba nayina. **10** Biwa ba ton ndu ba gbaye ni kon nda ton vren koh ma aha sikpa. **11** Ni veh ri, Yesu tsi hi

ni gburi wa bayo ndi Nain. Mri kohma bahe niwu, ndji gbugbu u. **12** A yi kritsa ni gbu, bu ban gburi awuri ri iyinma grji wawu na tsrina, ndji gbugbu ni gbu ba he niwu. **13** Ni toh, Irji alika ni tausayi ma, nda tre niwu ni yi na. **14** Aye nda akwati bi ba akwati ba kukri nda la ivren tsey mi la niwu lunde. **15** Ikmo lunde nda sorma tre Yesu ka nu no iyima. **16** I sissri vu ba wawu mba, ba omangyiri ni Irji, nda la ba chu annabi ri kikle ma ni mi mbu, i Irji jan ndi ma. **17** Itre Yesu hi kon ni ntsen ni gbu Yahudiya ni gbungblu ba kagon ni wu'a. **18** Mri koh Yohana ba la niwu gbegbeme ikpiyi. **19** Yohana yo mri koh mah ha nda ton ba ndu hi ni ndji Yesu. Ba miye u ye? kon akwai ri ki ya konri ye **20** Baye wiewiere ni ndji ba tre, Yohana wuyi Batisma, aton ta, diki mbye wuyi u ye'a, ko akwai ndji ri wakiyi yakon yema? **21** Ni nton ki ndji gbugbu wu ba samu sikpa, iyamba kle, meme ruhu bri ba. **22** Yesu amsa nda hla bawa, hi ndi hla ni Yohana kpe bi wo, ni kpe bi toh ni hishi mbi. Bi ra shishi baya, bi nkpurju za ba lunde zren, bi kuturu ba kpa ngla kpa, mangbi ton ba wo-tre, biwa ba kyu ba kma lunde ni vri, u biwa ba he nimi wa ba wo tre ndindima. **23** Indji wa ana ka wo tre mu na nitu bi zren mu a kpa lulu. **24** U wa mri koh Yohana ba rju ni hi kpamba, Yesu kma ni hla ni gbugbu ndji ba nitu Yohana, “Ahi ngye bi rju hi ni miji si wa bi toh? Indji biwa vi ngyungyu ni fu yi hlega? **25** U bi rju hi ni wa bi toh ngye yi? Indji wa a sru nklon bi ndindi ma? Yayi, biwa ba sru kpi bi tie nklen u nda ni son ni mi iro ba he ni mi koh ba chu. **26** U bina rju hi ni ra ni wa bi toh ngye? Anabi? E, Mi hla ni yiwu, zan u anabi'a. **27** Wayi a wawu wa ba nha

ngame ni wuh. yra mitub manzo gaba niyin, wa shi mle kon teh niyi. **28** Mi hla yiwu, ndi wa mba bagrji, ba wa nda zah Yohana. **29** Baya ndji gbugbu bawo niki, ni bi kpa nklen gandu ba ya ba kpa Irji a ndindima. Ba biwa Yohana yi Batisma bawu. **30** Farisawa ni wa ba ton tre zru Yahudawa bawa, ana Yohana yi Batisma ni bawu na, ba na ya nda ni tre lan na. **31** Yesu hla ni ge mi hada ndji bi tsara yi? Ba he hi he? **32** Ba he na mri ba tsi ron ni kasuwa, nda ni tre ni kpamba, “Ki nvri injon ni yiwu, u bina nglu na. ki ban je kyu, u bina yi na. **33** Nakiyi Yohana aye, na ri hla, ana son mah na bi tre ahe ni brji. **34** Ivren Ndji ye nda ri nda ni so ibi tre yah, ndji branda so, a kpa bi kpa nklen gandu ni bi lahtre. **35** Imri ma wawu ba he ni wayu. **36** Ni viri Bafarisen, ri bre Yesu ye ni koh ma bawu ri. Wa Yesu ri ni koh Bafarisen, a kuson ni tebru nda ri lla. **37** Iwa ri lah tre, a rju rji ni mi gbu nda wo Yesu he ni koh Bafarisen, nda ri lla. Nda ye ni ri iyema ni alabasta iyi ri wuwi ma. **38** Nda ye kluwei na Yesu nda tsi yi nda jum nza ma ni ma shishi ma nda sezah ma ni nfutu ma a tre kauna ma nimu zah gban zah mu ni turare. **39** Bafarisen yo Yesu bi ninkon ma, ato naki nda tre ni suron ma nda ndji yi ana anabi njanji yi ani toh ndi wayi meme iwa, wa si tawu ndji wu lahtre. **40** Yesu kpa nyime nda hla ni wu Siman, mi son hla niwu ikperi, wa tre, hla Malam. **41** Yesu hla ndji ri inu hla niwu ndji ha bari lah kudi niwu, ndji rima sule deri, irima ani hu rima sule hamsi. **42** Bana he kudi baya hana igu wruhle bawu, hari mba, iri me nimi mba ani fi son igu? **43** Siman hla mi ya wa kudi ma bran, Yesu hla niwu, wu hla ndindi. **44** Yesu kma hi ni

wa'a nda hla ni Siman wu toh wayi, mi ye ni koh me, wu na ne mma wu ngla zah muna, wawu ne, ni mashishi ma a ngla zah mu niwu, nda se zah mu ni nfutu ma. **45** Iwu u na tsro son nimu na i wawu tie tu wa mi ye ni wa, ana bri mena. **46** Iwu wu na gban nye ni tumu na, a gban izah mu ni nye ni nfutu ma. **47** A he na kiyi wa i lutre ma a bran anu kpa awa bran, nda tsro son wu brama. Wa ba wruhle ni vi fime a suron vi fime kame. **48** Baya wayi ala niwu, ba wru la tre me hle niwu. **49** Wa ba son niki, ba son tre kpa-mba, wayi anha wa ani wru lahtre hle?" **50** Yesu hla niwu, isuron ndindima anu ceto me, hi ni si kpa.

8 Yesu ni mri koh ma wlon don ha, ba zren kagon mi gbu ba, ni'g'rji, ni'g'rji kan kan, ba bla tr Irji na nio hla tre ndindi ma nitu koh Irji. **2** Imba gbugbu'u wa Yesu a ju brji rju ni bawu ni kankan rju ni ba wu, ba bi zren baba Yesu, Maryamu wa ba yo Magdali, w a ju brji tangban rju niwu'a. **3** Ni Yuwana, Iwa Kuza, indji u ndu Hiridus, ni Suzana; ni mba gbugbuwu, ni kpi wu yo'u ba wa ba no ba. **4** Vi ri ba yo jubu ndji kabi ni k'lanri, ni tu wa indji gbugbu ba rji ni mi gbu gbugbuwu si ye toh Yesu, A tre ni bawu ni misali. **5** Indji ri a hi hi bi, bari ba kuhle ni nkon indji ba chan u chinchen ba tan kle. **6** Bari ba kuhle ni tita bubuwa meme na he ni bran na u ba rju nda lu ni gbron, ba k'ma kyu, nitu bi'a na fie meme na. **7** Bari ba ku'hle nimi nchon, i nchon ba ba rju gbron nda zan gbengble ibi'a nda wu bi'a. **8** Ibi ba ri ba kuhle ni meme ndindima nda rju gbron bi, na shobi babran, u bari ba sho gbala deri. Wa Yesu tre kle naki nda yo ba, indji wa a he ni ton u wo dun wo. **9** Imri koh Yesu ba myen i ndu

hla tu tre'a. **10** A hlabawu, biyi ba no yi duyi ton kpi ba
rir, u koh Irji, ni brou di mi ngla ba vu ni misali, ko bani
toh bana toh kpi ngana, ba wo tre u nda na toh ba tre
nge na. **11** To naki kpie wa Irji a tre yi: ibi'a a tre Irji. **12**
Ibi wa ba kuhle ni tu nkon a iri bi wa ba kpa tre Irji u brji
ba suron mba hdu ba kahle ga da na yo suron na. **13** Naki,
bi wa ba chuku ni tita ba ndji wa ba wo tre Irji nda kpa'u
ni ngyiri, u ba na he ni njan na, ba kpa tre'a ni nton tsaa
me u ni nton wa ibrji tsra ba, ba kuhle. **14** Ibi wa ba joku
ni mi inchon, baba yi ba ndji bi wa ba wo tre Irji, da ba
bu koh gbungblu zan gbengble mba, naki, bana no mri
bi bi mana. **15** Ibi wa ba joku ni meme ndindima, a hi
ndji bi wa ba wo tre, nda kpa ni suron ri, nda ji gbagba
da vu suron. **16** Ba ndi ani yo lu nda ka'u ni gbugban,
ko ba ka zi ni zah bubu kru, sei baka ka zi ni bubu ma
don ndi bata ri baka toh kpan ma. **17** Ba kpe wa a hei riri
ma, wa bana shele ana ko kpe u riri wanda na rju ni ra
na. **18** Yo tu mbi wa bisi woh, du ndji wa ahe ni kpa ba
sru tia ni'u u wandi ahe fime, wa ndi asi ri mre, ba vu
kpa. **19** U yi Yesu, baba mri vayi ma, ba ye niwu, bana
iya ye whewhre ni wu na, ndji ba he gbugbu. **20** Indji ri
hla niwu ngye Iyi Me ni mri vayi Me ba he ni ra, ba son
toh'u. **21** U Yesu ka kasa da tre iyimu baba mri vayi mu,
ahi baba iba woh tre Irji nda kpa'u tie. **22** Ni vi ri Yesu ari
ni jirgi ma, baba mri kohma, wa tre ndi wa wu ni son
duba hi ni granmu, ba wlunde zren ni hi ni granmu'a. **23**
Da ba si hi, sei Yesu ka kruna, u guigui ri u gbengblen
ma a lunde ni ma, naki u ma lu ni shu ni mi jirgi'a ba
he ni mi ya. **24** U mri koh Yesu ba ka sh'me wu ni nna,

nda tre, “Ninkon mbu, Ninkon mbu! ki si tewhre qu,” wa lunde nda yra nha ni gyungyu'a ni mma wa si shi'a, ka kukri tsit. **25** Ni ki wa tre ni bawu, i yo suron mbi'a ahe ni ntsen? Sissri tie mri koh ma, ba wri kpa, ikpe wa ba toh ni ki, u ba tre ni kpamba, “Ahi nha yi wayi, wa ani tre hra gyungyu mba mma u nne baka wo'wu?” **26** Ba ye ni ngbala Gerasines, wa hi whewhre ni gran nne rji ni Galili. **27** Da Yesu a grji ye meme, u a toh ndji ri ni ngbala koki wa a he ni brji ni kpama. Indji'a ban ton nda na sru nklon na, ana son ni koh na, naka ni son bubu be. **28** Da a toh Yesu, wa kpagro nda kurjoku ni shishi Yesu nda tre ni gbangba ndi, Wu ye tie ngye ni me, Yesu, Ivren Irji ni shulu? Mi bre'wu, na ne yah na. **29** Yesu a tredun brji duba rju don wu, ni nton gbugbuwu ibrji ba ba huu, ko ba tya lo ni sraka ani su sraka, meme ibrji ba zu hi ni miji. **30** U Yesu ka mye ndji'a, ba yo'u ndi nha? Wa ka tre ndi inde mu a “gbugbu'u,” Yesu tre ndi iki a brji ba gbugbu wa ba ri ni ndji'a. **31** Ibrji ba bre Yesu du na duba ri ni mi juju na. **(Abyssos g12)** **32** Gran dushu u koh bana he gbugbu'u whewhre niki, ibrji ba bre Yesu du duba hi ri ni mi dushu ba, Yesu ka kpa nyime ni bawu. **33** Ibrji ba ba don ndji'a nda ri nimi dushu ba, u grake dushu ba ba ka tsutsu ka ri ni nne, u mma nne'a ka vu ba hi. **34** Inton wa ndji bi ho dushu ba toh kpe wa a tie'a, baka tsutsu nda ka hla kpe wa a tie'a nimi gbu ni kosan gbu'a. **35** Da ndji bawo kpe a tie'a, nda ni ye toh, ba ye gbugbuwu, Yesu he ni ndji'a ndi brji ba rju ni kpama, ba toh a sru nklon nda kri, nda he ni mre ma, u sissri ka tie ba. **36** Indji ba toh kpe 'a ada tie'a, ba hla yada Yesu chu brji'a rju ni

ndji'a. **37** Du ndji wa ba he ni ngbala Gerasines ni bi wa
ba he ni kosangbu'a ba bre Yesu du rju ni gbu mba, don
ba klu sissri niki Yesu ni mri koh ma ba ri ni mi jrigi nda
hi kpamba. **38** Ndi waibrjibarju ni kpama, a bre Yesu du
du wawu hu, Yesu yo inkoh nda tre, **39** K'ma hi ni koh
mbi, ndi hla ni ndji ikpe wa Irji tie ni wu. Ni ki ndji'a a hi
nda ni hla ndji ikpe Yesu tie ni wu. **40** Da Yesu k'ma ye
ndji basi gben'wu. **41** Indji wa inde ma Yayirus, iri ni mi
mba bi tre Irji, aye nda kukug ngbarju ni Yesu ni meme,
da bre du ye ni koh ma. **42** Vivren ma a hama ni si kpa, u
sei tso, asi hi bubu ku, a hi wa wu yi vivren wa ni nklen
ma, da asi hi indji gbugbu'u basi hu. **43** Wa ri ni gbu'a ata
ju jin sie tso, a wu kle ma wa wu ni bi no imum di ba no
sie, ba ndji'a iya no sie na. **44** Wa zu ni kogon Yesu nda
taba nklon ma, ni ki iyin a kukrie. **45** Yesu tre ahin nha
anha ni kpa mu? Bari wa ba he whewhre ni wu ba tre
ndi bana taba wuna, Bitrus tre ndi, indji gbugbuwu ba si
ma'wu. **46** Ni kima Yesu ka tre mi toh indrjo a taba nime,
gbengblen a rju ni kpamu. **47** Da iwa a toh wawu na ya
ri ngana, nda ye nda ni klu sissri nda kukyu ngbarju ni
shishi Yesu nda hla ni kpa di ba di kpe waa sa du wawu
taba ni Yesu, u iyi'a ka kukri. **48** Sei wa hla ni wu vre
yo'u suron me a du lilo'a kle, hi kpa me ni si suron. **49** A
mi tre se ndji ri ka rji ni koh tra Irji aye nda tre, vivren
wa me'a a kyu ye, na yo'u mala ya na. **50** Da Yesu woh
naki a sa ni Jariyus, nda tre na klu sissri na, yo suron, ani
lunde. **51** Wa ye ni koh, ana du ndrjo huri ni mi koh'a na,
se Bitrus, Yohana u Yakubu ni tie vrenwa'a mba iyi ma.
52 Indji gbugbuu niki ba si yi gbagba me, don vivrenwa'a

a kyu. Yesu ka tre du ba ka chuwo ni yi, ana qu na, asi krunna migyen. **53** Ndji ba ba zah u kpa tsri, don ba toh ndi vrenwa'a a qu. **54** A vu ni woh nda si yo nde vivren wa da tre du lunde. **55** Ni ki ivren ma ka k'ma ye ni mi kpama wa a lunde, wa a tre du ba no kpe dun rhi. **56** Ba tie ma mba yi ma, ba bu iyie'u yo nitu da ya, Yesu a hla ni ba wu du ba na hla ni ndrjo kpe wa a tie na.

9 A'yo wulon don ha ba ye bubu ri na nno ba gbengble ni ikoh u wa ba zu brji, na chu lilo rju ni bi lilo. **2** Na ton ba hi ndu ba hi na hi bla tre Irji, na chu lilo rju ni bi lilo. **3** Nna hla bawu, nadi ndu ba na ban ikpe rirme nji u bi hi ni zren na; na ban kpalah na, na ban gopelena, na ban bi rina, na nji inklen na, ni na nji inkolom ri u siran na. **4** Ko ni ko irime bi ri ni mi bika son zu nikima ni ka lu zu niki hi kpambi. **5** Bubu wa ba na kpa yina, u bika lunde ni gbu ki, ni k'bon wru zah mbi hle ni bawu ndu k'ri gban (Alama) ni bawa ni kah wo'a. **6** U ba lunde shan ni nkanka hi ni gbu'gbu na ni bla tre Irji na ni ju lilo ni rju. **7** U ba he u Hiridus, Ichu, a wo kpe wa a si zren wawu'a. Wa ti sissri ni wa a wo bari ba si tre andi Yahaya wa ani tie Batisma a la ye ni rema. **8** Ba ri ba tre nda ahi Anabi Iliya, ba rju ye ni re u ba ri ba tre nda ahi iri nimi Anabawa bi sen ba a la rju ye ni re. **9** Hiridus tre andi ana Yahaya ne, don wawu nna chutu ma ye, u zizan ahi nha mba mi si wo bibi tre yi nitu ma? Rji niki wa soma wa nkon wa ani toh Yesu. **10** U bi hla tre Irji ba rji ni zren mba ye na ye hla ni Yesu ikpe wa ba ka ti'a wawu. Niki u wa vuba u ba hi ni mi gbu Betsaida. **11** Da jubu ndji'a ba wo wu rji wa Yesu hi, na hu zah ma hi niki wa kpa ba na

hla tre Bachi ni tre u son nkon Irji ni klekle'a na no bi wa ba si wa sikpa'a si. **12** U Almajere ba ba toh yalu ni tie nan myen ndi ko ani kpanyeme ni ndu ndji bi wa ba ye ndu ba lu ri mi gbu wa ba he ni hwehwre ni rju yi na fe bubu kru ni kpe wa ba rhi. Don kina he hwehwre ni gbu na. **13** I wa hla, ni bawu ndu ba no ba kpe-wa ba rhi. U ba tre andi ki he ni gble bredi iton migyen ni lambe hari se de ki ka hi le biri ye ni bawa wa bari'a. **14** (U ba kei indji dubu ton.) Wa ndu Almajere (mri koh ma) ndu ba hla ni bawu ni ndu ba kuson ni wuwlon k'bu-titton ni k'klen wawu. **15** U ba ti tohki, u indji ba kuson. **16** U wa ban bredi'a ni lambe hari'a na nzuttu hi ni shulu, na ti lulu yo bawu na genba ti zizah, na ka no mri koh ma (Almajere) ni ndu ba gaba. **17** U ba ri wrji wa wu mba wu na ni mbru ma, u mri koh ma (Almajere) ba vu mbru ma shuti shu ni sisen Ise-ri. **18** Ni viri Yesu si bre Bachi ni kankrji ma, u mri koh ma (Almajere) ba ye niwu, wa myen ba, “A hi nha indji ba yo me?” **19** U ba hla niwu, “Bari ba tre, Yahaya wa ani tie batisma, bari kuma ba tre ndi Anebi Iliya, hra bari ba tre ndi ahi ri ni mi Anabawa bi sisen mu wa iri mba aka k'ma ye ni re.” **20** Wa mye ba, “U bi yi na, bi yo me ndi nha?” Bitrus sa niwu ndi, “U Almisihu wa u rji ni Bachi Irji. **21** Yesu hron ba suse ni ndu ba na jla ni ndrjo naki rina. **22** Na hla ni bawu, A gbigbi ivren ndji ni sha ya nitu kpie gbugbu; bi ninkon ba kamba niwu ni Piristoci, ni bi nhan, nda la wuu, nivi u tra ba ta'wu shme. **23** Na hla ni bawu wawu mba, nli indi wa ani son hu me gbigbi me ndu kama ni tuma, na ban nkunkron u wa ba kagran ni viri san ma (Giciye) na hume ko ni nton

rime. **24** Indji wa a tre ndi wawu ni kpa tuma chuwo'a,
ana nawo na, ama indji wa a ka tuma no nitu mu'a, ani
kpa tuma chuwo kima. **25** Lada indji a hi nge, wa ani fe
gbungblu'a wawa, da na fe re na? **26** Indji wa ni ti shan
hla tre mu, Ivren ndji me ni tie shan ma ni nton wa ani
k'ma ye ni k'bu Ma ni k'bu Itti ma ni u Maleku njanji. **27**
Misi hla ni yiwu iwa yi a gbigbi, nimi mbi wa bi klewa
bari mbi bana qu na, se ba toh Irji (Mulki). **28** Yesu tre
klama bi yi, na ban Bitrus mba Yahaya ni Yakubu, na hon
hi nitu ngbulu ni hi bre Bachi ni mu. **29** Wa ahe ni mi si
bre, u shishima ka siran, U inklon ma a kpan tie kink'lan
re me na zan ni ri. **30** Hihari me indji hari, ba si tre ni
Yesu, ba Musa mba Iliya. **31** U ba rju kagon mba ni nikon
u Bachi. U ba tre ni Yesu ni tu hi kpama wa a te whre u
ye tsar ni Wurushelima. **32** Bitrus ni Almajire wa ba he
baba ba kle si kru nna na k'mo, da ba lunde, nan ba toh
ikpan ma ni ndji hari ba kri niwu. **33** Wa ba lu ni bri Yesu
na hi kpa-mba, Bitrus tre andi ttie ko mu, abi ni tawu wa
ki he niwa, ani bi ndu ta me-tra tie tra; iri ni wu, iri ni
Musa u iri ni Iliya. (Ana toh kpe wa a si tre'a na. **34** Wa he
nimi tre, u kpalu a lu ka ba, u ba tie sissri ni wa ba lu ri ni
kpa lu'a. **35** U ba wo lantre rji ni kpalu'a, ni tre ndi, iwa yi
mba ahi vren Mu wa me chu'a wo wu. **36** U lantre ban
chuwo tre ni kpalu'a, Yesu he ni kankrji ma. U ba son ni
ngbangbi ba na hla kperi ni ndrjo ni vi bi kii wa ba toh
na. **37** Ni vi rima wa ba grji rji ni ngbulu ye, u gbugbu
indji ba ye niwu. **38** Hihari me, U ri ni mi indji ba a tre
ngban me, Mala bubo me, k'ma ya vren mu, ahi vren mu
iriri mi gen. **39** Meme brji ni hon ni wu tu na yo ku-k'mo,

na jijiga niwu na gben glele na yo futen shu yiu. Ni ker ri a ban chuwo ani timba ana fie fie mana idan a ban chuwo. **40** Mi bre mi ri koh me (Almajere) ni dun ba zu meme brji rju ni wu ni kpa, u bana ya na **41** Yesu tre andi biyi bi tsren g'gran ni ka kpa nyeme ni k'ma bi ni tan mi ua vu suron ni son ni yi? "Nji vren me ye wa yi." **42** U vren lu ni hi meme brji wru yo k'bon ni menme u Yesu zu meme brji na chu lilo rju niwu na ka no tie ma **43** U ba tie sissriwawu mba, wa ba toh gbengble u Irji wa a tie na hla ni Almajere ma, **44** "Bi ka ndu tre yi ri ni yiwu ni ton su se: Ivren Indji mba ka no ba ni wo indji." **45** U bana toh itu tre na, a ri ni bawu, ni ndu ba toh tu kpi a si tre na, naki me ba tie sissri nda miyen itu tre me na. **46** Ba lu ni gbi suron ni kpa mba, andi a nhan zan ma ninkon'a. **47** Yesu toh kpe wa a he ni suron mba, na ban kpran vren ye tsi ni kpa ma ko san. **48** Na hla bawu, ndu ndji wa a kpa vren klenken yi, ni mi inde mu'a a kpame, indji wa a kpame, a kpa indji wa a ton me. Indji wa a vi zizanma ni yi'a a wa wuyi a ninkon ni mi mbi. **49** Yahaya yo a ndi ninkon mbu, ki toh indji ri niwa mu si ju brji ni ndji ni nde me wana nihu ta ni mi mbu na. **50** Yesu tre na zuuna, indji wa ana yo ko shi na ahi u me. **51** U vi chibi ye whiwhre wa ba ban hon hi ni shu, wa yo suron ma ndi wa wu ni hi Wurushelima. **52** Wa ton Manzani duba guchi hi niwu, u ba ka ri ni gbu Samariya wa be m'lan ko nge tie niwu ki. **53** U indji ba niki bana kpa ni wo ha na, don ba toh a yo suron u hi ni Wurishelima. **54** Wa Imri koh ma (Almajire) Yakubu mba Yohana ba toh naki, nda tre, "Bachi, U son ndu ta ton ilu rji ni shulu dun gon ba?" **55**

Wa k'ma ya ba nda zuba. **56** U ba tsi ka hi ni gbu ri kan.
57 Wa ba he ni mi si hi ni gon, u ndrjo a tre niwu, “Mi
huwu hi ni wawu wrji wa usi hi.” **58** Yesu hla ni wu andi,
n'nma bi miji ba he ni juju wa ba ri ni mi, u nchinchen ni
shu ba he ni koh mba, u Me Vren Ndji mina he ni wrji u
ka tu yo na. **59** Wa a hla yo ri andi “Hu me.” U ndji'a hla
ndi, “Bachi, Mi bre'u dun mi guchi hi rju itti mu ri.” **60** U
wa hla niwu, “Bri k'mo ndu ba rju k'mo ba kimba. Ama
niwu hi gbugban mu ni hi hla tre Irji kagon gbungblu. **61**
U indji mu kan tre mi hu, Bachi, a ma ndu mi hi hla ndji
mi hi ni bawu ni koh mu. **62** Yesu hla niwu, “Andi Indji
wa a kawo vu zan ni soma yarrhan da hla ka ya gon indji
mba ku nyre wa ani toh koh Irji.

10 Ni kle kima, Bachi a chu ndji tangba nda ton ba ni hi
ha duba hi ni gbu ni gbu wa ndi wawu me ni hi niki. **2** Wa
a hla ni bawu, ichan a gbugbu'u, in bi tie du'a ba fi me,
bre Irji ndi dubi tie ndu'a ye. **3** Mi toh yi, hi na mri krju
ni mi meme in'ma miji. **4** Na ban nbu nklen na, ko mbu
nklonna, ko lagban zan na, na chi ndrjo ni nkon na. **5** Du
ikoh wa bi ri'a, bika guci tre du si suron du he ni koh yi!
6 Idan ni koh yi, inde ndji “U sun si suron a he ni mi, si
suron ka son ni nituma. Idan ana he si suron bi ka huye
ye kpambi. **7** Bi son ni koh wa ba kpa yi, bi rie ndi so kpe
wa ba no yi'a, don ndji wu titu ani kpa ya ma, Na hu ni
koh ni koh na. **8** Du gbu wa bi ri, ide ba kpa yi, bi ri ndi
sokpe wa ba no yi, **9** Be no bi lilo si. Di hla ni bawu ndi,
ivi u ye Irji a tie whewhre. **10** Du gbu wa bi ri, u bana kpa
yi na, bi ka rju hi ni nkon, **11** Di tre ko wru zah mbi, ki se
sruni yuu. Bi ka toh ndi iye Irji tie whewhre. **12** Mi hla ni

yiwu ni vi kima u ye, ani he ni ya ni gbu kima zan Sodom.
13 Iyame Korazin, iya me Betseida, da iri kikle du a ba tie
ni Tyre mba Sidon, bana kpa Irji ni sen mu, da ta sru
gbanjan nklon nda son nitoh lu. **14** Chachu bla tre ani
bini Sidon mbaTyre. **15** U kapanawum, u ya ndi wu, u rhi
ni shulu? ba nji grjiye yo ni Hades. **(Hadēs g86)** **16** Indji wa
awo yi, a wohme kena, indji wa a kama ni yi'a, a kama ni
me wa mi ton yi. **17** Wlon nkpu tangba ba k'ma ye ni
kinkla suron, nda ni tre Bachi, Ibrji me ba kujoku nitawu
nimi nde me. **18** Yesu ka tre mi si ya Ibrji a joku rji ni shu
na kpan. **19** Toh mi no yi gbengblen du yi chan iwan baba
ilan, nitu bi gbengblen bi kra ta. **20** Na ngyiri ndi ibrji ba
joku ni yiwu na, ngyiri ndi ba nha inde mbi ni shulu. **21**
Ni nton kima'a a grji ni Ruhu ndindi, nda tre, Me zu inde
me Timbu Bachi ni shu, ni u gbungblu, don u wru kpi bi
hle ni bi wandi ba bu shishi nda to ndi, di tsro bi wa bana
hla ni bawu na, na mri bi klekle, abi ni shishi tie mu. **22**
Tie mu a vu kpi ba wawu sru mu niwoh, ba ndji wa a toh
Vren'a, se Iti ma, ba ndji wa a toh Iti'a se Vren'a, wandi
Ivren a kpanyime nda ni tsro Ti'a. **23** A kma hi ni mri
koma ni ka grji ba, nda tre bi wa ba tie lulu yo ni bawu'a
nda toh kpe wa bisi tie'a. **24** Bi tie ndu Irji baba bi chu
gbugbu ba ndi ba toh kpe wa ndi bi si toh, “u” bana toh
na. Ba ndi ba woh kpe wandi bisi woh, bana woh na. **25** Se
mala ri u bla tre ni Yahudawa kaye tsra u, nda tre mala,
me tie ngye miti mi ni kpa re u tuntrun? **(aiōnios g166)** **27**
Wa a kasa nda tre gbigbi wuka sun Bachi Irji ni suron
me wawu, ni drime, ni gbengblen me wawuu, ni mre me
wawu, wuka son indji u kutra ka hlan me na time. **28**

Yesu ka hla inde wu tie naki, u tie njanji u wuna kyu na.
29 Mala ani sun si tuma cuwo nda tre Yesu, Ahi nha hi
indji u ka hlan mu? **30** Wa a tre ndi a rji ni Wurushelima
nda ni hi Yariko. Da ka ku ni wo bi y'bi, u ba kpa wawu
kpie wa ndi a nji'a, nda tsi'u, wa tie whre u kyu baka don
wu. **31** Se ga bi ton du Irji ye toh nda zuni kosan nda hi
kpama. **32** Se ga balawi aye nda toh nda gon zu ni kosan
nda hi kpama ngame. **33** Se ga Basamariye aye nda kukri
nda ya indji'a a loh suron. **34** Aye nda ngla kpa niwu, nda
gban nye niwu, nda loh kpa niwu, nda ban sa ni nhma
ma, nda nji u ni bubu u kru. **35** U mble kpan no nkle,
wandi bata ya indji wu lilo'a nda tre, to nklen'a a kleh, mi
ye nowu mbru ma. **36** Ni mi ndji tra biyi, ahi nha hi ndji
u kutra kalah ma? **37** Se mala ka tre indji wa tsro loh
suron, I Yesu ka tre hi ndi tie naki. **38** Da ba si he nimi
zren nda ye rini mi vi gburi, u wari bo yo'u ndi Mata a
kpa'u ni koh ma ni woh ha. **39** Ahe ni vayi ma, bata yo'u
ndi Maryamu, wa ndi a son ni zah Bachi nda si woh kpe
wa ndi asi tre'a. **40** Mata si sron biri, “u” wawu Mata a ye
ni Yesu nda tre Bachi wu na toh yada vayi mu a kame
don misi tie ndu'a kanklen mu na? Hla niwu du ye zo
me. **41** Bachi ka tre Mata, Mata wu yo kpi gbugbu'u ni ko
shishi me, **42** ama kpe riri Maryamu a chu kpe ndindi ma,
ba ndji'a wa ani sran wu kpa.

11 Naki Yesu a si'a bre Irji ni bubu ri, ni-andi a kle bre'a,
iri ni mri koh ma bi hu'a a tre ni wu ndi, “Bachi, tsro ta
kini toh bre bib-andi Yohana a tsro mri koh bi hu'a. **2**
Yesu a hla bawu ndi, “Bita bre, bika tre ndi, 'Iti mbu, du
ndeme ndu kpa ninkon. Du ikoh Irji ni shulu du ye. **3** Nu

ta biri mbu wu vi chachu. **4** Wru latre mbu hlega, toh-
andi ki wru hle ni ko nha wandi a rhi ihla mbu. Na duta
rjoku ni tsra na.'" **5** Yesu a hla ni bawu ndi, nnha mbi ani
he ni kpan wandi ani hi niwu ni tsutsu chu ndahi bre ndi
"Ikpanmu, nne ihla bredi tra, **6** nitu ikpanma ri a ye wru
sru zizan rji ni zren, i mina he ni ikpe wandi minu ri na.
7 Wawu wandi a he ni miko ma a sa niwu nda tre ndi, na
nne yratu na. Mi tronkon mu ye, i mri mu ni me ki ri
kruna ye. Mina la lunde ni nu bredi na." **8** Mi hla ni yiwu,
anita na lunde nda nu bredi nitu wu kpanma na, nitu kri
nhatu myeme, ani lunde nda nhu gbugbu bredi wandi wu
wa'a. **9** Mi la hla ni yiwu, mye ba nuhi, wa i bi to, wru
nkon, i ba bwu ni yiwu. **10** Ndji wandi ani mye, ni waa
anito, i ndji a wru ba bwu niwu. **11** Iti nha ni mi mbi,
vren ma nita mye ni du nu lambe ani ban iwan nu nitu
lambe? Chiche nvunvu bi sen bari nha ba hi nkpurju, i
bari wu mba gbron, toh ikpe wandi ba nha ni Matta 7:9.
Iti rime ni mi mbi wa ivren nita mye bredi waka ban tita
nu? Ka anita mye lambe ka ban iwan nu? **12** Ka anita
mye inchen'ko waka ban illan nu? **13** Ni kima, biyi bi
meme dri bita toh nu mri mbi ikpi bi ndindi, nitu ngye
Itimbi ni shulu na nuyi Ruhu Tsatsra ma ni ko nha wandi
a mye na?" **14** Yesu asi'azu brji mamgbi ri ni rju brji ni
kpa ma, Igu'a ani mamgbi a lu kri tre, i kpa ndji biwa
ba he niki ba bwu nyu yo ra ni sissri. **15** I ndji bari nimi
mba ba tre ndi Beelzebul, ninkon brji ba si zu brji mba
ni rju **16** Bari ba tsra ni du ba toh alama rji ni shulu. **17**
Yesu a toh kpe-andi a si zren ni suron mba nda tre ndi,
"Khikle Koh andi a yra kpama ni kpama, ani yra kado, i

ikoh wandi a yra tuma ni tuma ani zii rjoku. **18** Shetan nita ga kpama ni kpama, hikle koma tie he nda kri? Bita toh ndi mi zu brji rju ni Beelzebul. **19** Mita zu brji rju ni Beelzebul, i bi wa ba huyi ba zu ba ni nha? Nitu wayi, baba yi ba ga tre ni yiwu. **20** Mita zu brji ni rju ni vren-wo Irji, nikima, kikle koh Irji ni grji ye ni yi. **21** Ndji wu gbengblen wandi a kri ni sro ni koh ma, ikpe koh ma ba nawo. **22** Ndji ri wandi a zan ni gbengbeln anita ye suu, wandi azan gbengble ani vu kpe wu sro ma wa ana yo suron niba nda vu kpi wu koh nda hi kpama. **23** Wandi ana he nime na ana nyime nime na. I wa'a ana vu shubi ni me na, ni vre hle. **24** Meme ibrji nita wru ni kpa ndji, a ni zren zu ni kuklu bubu nda wa bubu kuson. Anita na toh na, ani hlandi “Mi k'ma hi ni ko wandi mina he'a.” **25** Aniti k'ma ye nda toh ba se ikoh pempeme nda mla wu tie. **26** Ani k'ma hi yo brji tangba bari du ba hu ye son ni ko'a. I isran gu ni zan wandi a he ni mumla'a. **27** A he me, niwa a tre kpi biyi, iwa ri a d'bu hla nimi kpa'a ndji ba nda hla wu ndi, “Lulu ku ni nne wandi a ngrji wu, mba sisan wandi wu ma.” **28** Wa a sa ni wu ndi, “Ni kima du lulu son nitu bi wandi ba wo tre Irji nda tie ndu (ziwu) ni wu.” **29** Wa ndji ba basi bran nha, Yesu a lu si wa ndji, “Ik'ba biyi ba meme ik'ba. Ba wa ingba, i bana nuba ingba na - se ingba wu Jonah. **30** Ni-andi Jonah ana ingba ni mi bi Ninevit, toki me, vren Ndji ani ingba ni k'ba yi. **31** Ichu-mba wu kogon ani lunde ni bla tre ni lilon wu k'ba yi nda lo ba, nitu a ye rhi ni gbagban meme, du ye wo wrji nyu Solomon, nda toh ndji wa a zan Solomon he niayi. **32** Ndji bi Nineve ba kri ni bla han tre ni k'ba ndji

biyi, nda lo ba, nitu ba kpa tre Irji nda tan ntsan niwa ba wo tre Irji ni nyu Jonah, bi ka toh Ndji wa azan Jonah he ni yi. **33** A nha ni yo lu ni glogo nda ban ri ni sisen ndana ka sa ni tu kpe tsame na ni du bi ri miko du ba toh kpan lu. **34** Shishi meyi hi glogo wu kpa me wawu. Shishi me nita bi, wawu kpame ni shu ni kpan-lu. U Shishi me nita na bi na, ikpa me wawu ni tie bwu. **35** Nikima, bi ka mla zren ni du ikpan mbi du na k'ma tie bwu na. **36** Ikpa mbi wawu niti na shu ni kpan-lu, ni hamma ngbala ri ni bwu, niki, kpa mbi wawu ani kpan toh glogo ni kpan-lu ma niwu. **37** Ni wa a kle tre'a, Farasi ri a mye'u du hu hi rhi biri ni koma, Yesu a kpa nyime nda hu'u. **38** Farasi a yi mamaki ni toh ndi Yesu ana ngla kpama ri nda son ni ba ni bubu rhi biri'a na. **39** I Bachi a hla ni wu ndi, “Zizan, biyi Farasi bi ngla kogon vuvanho mba gbugba'a (kungo) nda don mima shu ni sontu ba meme kpi. **40** Biyi ndji bi kha toh, Ana wandi a tie kogon a tie mima ngame na? **41** Nu kpi wandi ba he ni mi tu beko, i kpiba wawu ba rju pyempyen me niwu. **42** Iya mbi biyi Farasi, nitu bi nu zaka wlon mint mba rue, i mri vunvu bi koh p'ma, nina k'magon nu ti bi mba son Irji. Ani bi du yi zren bi ni son Irji, hamma ni mbru kpi ba ngame. **43** Iya mbi Farisawa, bi son bubu u son bi ko shishi ni sinagog mba kpa ichi bi nzu lu ni chuchu. **44** Iya mbi, bi he toh ibe wandi bana chu tsro nkana, ndji ba hon zu ndana toh na. **45** Iri nimi bi ninkon ni tre doka'a hla wu ndi, “Ticha, ikpi wandi wu tre a kpata tsri ngame.” **46** Yesu a tre ndi, “Iya-mbi, Tichas bi doka! Bi yo kikle kpi ni ndji wandi ani tiba ya nji, ama ni na yo wo kpre ni vren wo mbi riri na. **47** Iya-

mbi, bi meh ibe ni anabawa, wa ba bachi-mbi ba wuba. **48** Niki biti shaida ni kpanyime ni ndu ba bachi-mbi'a, Baba yi ba wuba i biyi bi meh ibe mba. **49** Ni tu kima'a, wri Irji a tre ndi, 'Mi ton anabawa mba manzani ye ni ba, i ba tiba ya nda wu bari mba. **50** Ik'ba biyi ye mi vu ba nitu iyi ba anabawa wandi ba ka hle rji ni mumla, **51** rji ni iyi Habila, ye ni iyi Zakariya, wandi ba wu ba ni kpa bubu ton ba koh Irji. E, mi hla niwu, mi vu ik'ba yi ni tumba. **52** Iya-mbi bi zan toh tre Irji, bi ban ih'ra wu toh, nina ri ngame na, ni zu bi wandi bason ri'a. **53** Ni wandi Yesu a bri bubu kima, marubuchi, baba Farisawa ba kri nda sen nyu ni wu nitu kpi gbugbuwu, nda son, **54** si gben'u du ba vu ni tre nyu ma.

12 Ni nton kima, indji dubu gbugbuwu ba rju ye shubi nitu bran mba ba hon ta chan kpamba. Alu kri tre ni guchi ni mri ko ma ndi, “Mla ya yist wu Farisawa, wandi ahi gyuru ndji nitu zren mba **2** Ba kpe wa ba kawu wandi ana rju kri ndende ni ra na, ba kpe wa ba kari wandi bana toh na. **3** Nitu kima, ikpi wa wu tre ni bwu ba wo ni kpan, i wuta tre kpe ni riri ni ton, nimi tra, ba dbu hla ni tu nkan. **4** Mi hla ni yiwu, kpukpanmu, na tie sissri bi wa ba wu ikpa megyen, dana he ni kpe wa ba la tie na. **5** Ama, mi gbron ton mbi nitu wa be klu'u klu wandi anita wu, a he ni gbengble wu ta u yo ni lu shetan. Ee, Mi hla ni yiwu, klu'u. **(Geenna g1067)** **6** Bana leni chinche sparo ton nitu wlo bubo tra na? Ni kima me, Irji na kparisu ni iri mba na. **7** Infutu wu tume me a bla ba pempe. Natie sissri na. Wu he ni ndu zan chinchen sparo gbugbuwu. **8** Mi hla ni yiwu ndji wa a kri nda tre ni tu mu ni shishi ndji,

Vren Ndji ngame ni tre ni tuma ni shishi Maleku Irji, **9** Anita kama ni me ni shishi ndji, ba kama niwu ni shishi Maleku Irji. **10** Ko nha wa a tre lan tre meme nitu Vren Ndji, bakpa wru hle niwu, ama wuta tra valala wu gbron gbrongrji, nitu Ruhu Tsatsra, bana wru hle niwu na. **11** Bati ngrji wu ye ni shishi kikle bi mitra Sinagog, bi tie chu baba bi ninkon gbu, na du suron mbi rjoku nitu kpe wandi bi tre wa ani kpauyi chuwo na. **12** Ruhu Tsatsra ni tsro yi ni nton kima, ikpe wa bi tre'a. **13** Ndji rinimi ikpan ndji ba a tre niwu ndi, Ticha, hla ni vayi mu ni du ga gado mbu ni me. **14** Yesu a hla wu ndi Ndji, anha yo me mi ga tre koh du mi ri nimi tre mbi? **15** A tre ni ba andi, mla toh ni na du son tu do honyi na, nitu mlason ndji ni vrhi ana nitu kri ni gbugbu ikpi wa a he ni wuna. **16** Nikima, Yesu a tre parabul ni bawu ndi, “Irju ndji wu wo ri nu birhi gbugbuwu. **17** A son nda mla ya ni kpama nda tre ndi, 'Mi tie ni he, nitu mina he ni bubu wa mi zi biri wu wru mu na?' **18** A tre ndi, ngye kpe wa mi ti a yi. Mi zi ba wronmu ni mme bi rigrama, nike mi zi biri wu wrhu mu mba mbru ikpi mu wawu. **19** Mi hla ni suron mu, “Suron, wu he ni kpi gbugbuwu wa wu mla zi wu ise gbugbu ni ko shishi. Kuson si rhi ni so, son piyame.'” **20** Ee, Irji hla wu ndi, 'Ruhu ndji, ni chu wu luwa, ba kpa vrhi suron meluwa, i ikpi ba wu mla zi ba, wu don ni nha?' **21** Kima he na bibi ndji bari, ba vu kpi si mla zi ni tu mba, nda k'ma tie bi kpla ni Irji. **22** Yesu a hla ni mri koh ma ndi, Mi hla yiwu, na dame ni tu me na, ikpe wa wuri, ko ni kpame, ikpe wa wu sru. **23** Vri son a zan biri i kpa zan nklon wu sru. **24** Ya kikle chinche ravins, bana chu ndana

han na. Ba na he ni tra wu zi kpi ko wron na, ama Irji ni nuba irhi-mba. Wu na zan chinche ba ni anfani ni shishi Irji na? **25** Inha nimi-mbi, nitu son rhimre nitu kpe, ani du vi wu vri ma hon zan cubit? **26** Wuta na toh tie mri kpi toh wayi na, nitu ngye wu du suron me du na kuson si na? **27** Ya mri vunvu bi kpan mbi ni shishi to lilies, ni lu gbron mbu, bana tiya na, bana k'ma ya bubu na, ee, Solomon me ni nzu hon ma ana sru ikpi wu bi toh iri-mba na. **28** Irji nita nu ghiga wu wrhu, wandi luwa ahe, i mble ba kau taga ni lu, ani tie he ndana nu nklon wu sru na? Wu ndji wu kpanyime ni wu fime. **29** Na yo shishi ni kpe wa wu rhi ndi sona, na du suron me hamma ni kukru na. **30** Gbungblu wawu ba yo suron wa ikpi biki, i Timbi toh wu son kpi baki ngame **31** Wuka yo suron meni iko mulki Irji guchi, i ba vu kpibiyi nha niwu tuma. **32** Na tie sissri na, ikran mri nitu Iti-mbu toh a bi ni du nuta ri ko mulki ma. **33** Le ni ikpi me ni nu sadaka. Wran ngomble ni kpa-mbi wa ana y'ba na - ikpe ndindi ni shulu wandi ana kle na, i ndji wu y'bi na ye whiewhiere na, i imra na kpa timeme na. **34** Bubu wa ikpe ndindi me he'a, suron me ni he ngame. **35** Lo kpa mla tie ni rjirji ni nchi, ni du ilu me si kpan, **36** nna ndji biwa basi gben ti-kohmba du k'ma rjini ko gran, anita ye wrunko, baka bwu niwu gbagbla. **37** Lulu he ni tu igran biwa tikomba niye to ba si gben yemma. Njanji, mi hla yiwu, ani mla kpama tie wu tindu nda du ba son nitu tabur, wa a ni lu tindu bawu. **38** Tikoh anita ye ni nh'ma wu ha ko nh'ma wu tra nda ye toh bi ki ni sisren si gben i lulu ni tu igran baki. **39** Ama bika toh, tikoh nita toh nton wa ndji wu y'bi ni ye'a, ana

du rhi ni ko'a na. **40** Son ni sro, wuna toh nton wa vren
ndji ni yena. **41** Bitrus a tre, “Bachi wusi hla tre yi ni tawu
megyen ka ni konha?” **42** Bachi a sa ndi, “A hi nha ndji
ndindi wa tikoma ni nu ndu ya mbru igran ma, ani mla ta
nuba biri mba ni ntonma? **43** Lulu he ni tu igran wa tikoh
niye toh si ti ndu wa bana nu anita k'ma ye. **44** Njanji mi
hla yiwu, ani yo ni tu ikpi koh ma wau. **45** Igran a nita tre
ni suron ma ndi, “Bachi mu ani ti grji ni ye, nda lu si tsi
igran lilon baba mba biwa ba he ni wo ma, nda rhi nda so
nda wha, **46** Bachi igran niye ni ivi wa ana tie mre na mba
nton wa ana to na, anic'ba tie tsitsa nda ban yo ni bubu bi
ka toti ndindi. **47** Igran kima, nitu ana toh suron bachima
ye, ama dana mla son nda tie kpi wa ani son na, ba tsiwu
branbran. **48** I waa ana toh na ama nda tie ikpe wa du ba
tsiwu a, ba tsiwu ifimeyi. Ndi wa banu ikpi bran bran,
ni wo ma, ba kpa branbran. Wandi ba zi kpi gbugbuwu
ni woma, ba mye ikpi wa azan kima. **49** Mi ye nitu ye
yo lu ni gbungblu mem, i mi son ndi ilu anina nu ye. **50**
Ama mi he ni baptisma wa batie nimu'a, suron mu ni lo
nitu du ba kle kima. **51** Bi ya mi ye nji isi ye ni gbungblu
meme? Ana toki na, mi hla yiwu, ahi iga. **52** Rji ni zizan,
hini shishi, ndi ton ba he niko, iga ni ri, ndi tra nitu ndi
ha, i iha nitu tra. **53** Baga ni kpamba, iti mba vren wa ni
ihi ma. Ihi wa vren ma mba iwa vren ma, i wa vren ni ihi
lonma. **54** Yesu asia hla ni kpa ndi ba, ngame ndi, “Bita
toh kpa lu ni lunde rhi ni yalu, bika gbla tre ndji, tenlu ni
ye wa ani he toki. **55** Gyungwu nita ni fu ni rji ni kogbo, bi
tre ndi, gbaji wu hwuma ni ye, wa ani ye toki. **56** Bi gyru
tu-mbi, bi to sran, tsro kpa ikpi nimemembani shulu, i ti

tie nihe nina toh sran ikpi wa si zren zizan na. **57** Bi ti he mu nina gatre ni kpame na? **58** Wuta hi niwandia no son na, ni shishi ndji wu ga tre, bita rhi he ni nko, bika mla ti ni kpambi, nitu du na njiwu hi lo, ni du ndji wu ga tre kana vu nuwa ani, njiwu hi tro na. **59** Mi hla niwu, wuna to wru na, se wu han kubu wa ba han pempyeme

13 Ni ntor ki indi bari ba ye ki nda wa wu itre indi bi Galili wa Bilatus ta kayi mba kai bi nda tie ha daya. **2** Yesu a kasa bawu biya di indi bi Galili yi ba latre nna mbur bi Galili ba don ba tie yah towa? **3** A' an, me hla giu amma idan bina bre wruhle na wawu mbi wu bi tie meme na u mba. **4** Indi wlan don tandara ni siloam wa guglo koh a grji can be wu'a bi ya di ba latre mba a meme na' u indi bari ni urushalima? **5** A'an me hla yiwu amma bi tana bre wruhle na wawu mbiwu bi kle **6** Yesu a hla misali yi “Indi ri ahe ni rju wa a sen kukron nda ye kyen klo ma amma nda na vriri mena. **7** Indi u rju'a hla ni wa ani ya rju'a niwu. To yi, ise tra mezi ye di me kyen klo kukron yi, u me na fe ko riri mena. Tsen'e taga u don zi nigye ndu hra bubu? **8** U indi u ya rju ni wu'a ka tre, tie koh mu don wu zi ise ri rli ndu me mlau tie ndi sraru taki. **9** Ani ta klo ni semu abi amma ini ta ka klo uka tsen taga **10** Yesu asi tsuro ni mi tra Rji cacu a sabath. **11** Iwa ri ahe ki nda lo tie se wlon don tadra. Avu ndiu nda na to nza kli zande trii mena. **12** Da Yesu a to-o a yowu nda tre iwa u jibu ni lilo me yi. **13** Aka wo ma sa ni wa hari me ka nime trii ma katie didi wa a gri nda gbre Rji san. **14** Ichu u ya tra Rji'a ka tie fu andi a den lilo cocu sabath. Ichu a tre nda hla ni j'bu ndi ba, Ivi tanne bahi u ndu

ye kpa den mbi ni vi biki, ana cacu sabath na **15** Baci
a kasa niwu nda tre bi mirlya ndi, Ahi rime mbi na sii
lando ma ka nakpron ma hi so ma cacu sabath na? **16**
Toki iwayi ahi vrenwa Ibrahim wa shetan lowu zi tie se'
wlon don tandra u bana siiwu cuwo ni vi sabath na? **17**
Da a hla tre ba ishan a tie indi bi'a ba tisan niwu amma
ekpe ndi ba ba ngrji ngri ni kpi wa a tie'a **18** U Yesu tre
mulki Rji abi rime u me tsarwu to ni ngye. **19** Ahe na
iwlo mustad wa indi ri ban katayo mimi rju a gbron tie
kikle kukron, u ciceri bi shu baka ti koh mba ni lari ma.
20 A latre ni ngye me tsar mulki Rji? **21** A he na yeast
wa u ban tsui ni mwumwu kongo tra u mba kabi wawu-
u **22** Nikiyi Yesu ka ziren hi ni gbu'ni mrli gbu u nkon
urushalima nda zi bla tre Rji. **23** Indi ri tre niwu, Baci ahi
ndi tsameyi ba nawo? wa hla niwu, **24** Nra nkon u ri wa
ahi wre me don me hla wu gbugbu ndi bawa nkon iri
wakran. **25** Indi u koh'a nita wlu nda tro nkon tra ye to ka
u kli ni ra ndi wuru nkon ndi tre, Baci, Baci bwa nkon'a
tawu. Ani sayiwu, mena toyi na koiwrji wa bi rji na. **26** U
bi tre, ki rli ndi soh ni shishi me di bla tre Rji ni nkon bi
mi gbumbu. **27** Amma ana akasa, me hla yiwu, me na toh
wrji ba bi rji'a na. K'ma dimu biyi bi wa bi tie latre'a **28**
Iyi mba tan nyinyren kabi to Ibrahim, Ishaku, Yakubu ni
anabawa ba wawuu ni mi mulki Rji amma ba truyi hle ra.
29 Baye rji ko Nzan, Yalu, Koshu mba ni kogbo nda son ni
tebru u mulki Rji. **30** To mba biwa ba yaba hlega babi
mumla, u bi wa ba yaba ti ndi'a ba kati u klekle. **31** Ni
mi nton kime farisawa ban baka ye u nda tre, hi di don
bubuyi don Fero niwa wuu. **32** Yesu tre, hi ndi hi hla ni tsi

mba to mba me zu brji di ni denbi lilo luwa mba mble uni vi u tra me kle kpie wa me yo suron'a. **33** Ko anita he ni he me, ahi gbigbi nimu ndu me si tindu rji luwa, imble ni vrli ni tu wa bana nime ndu ba wuu anabi ni wrji ri na sai urushalima. **34** Urushalima, Urushalima a nha wuu anabawa ba nda ta bi wa ba ye ni yi ni tita? Abi yo sron bita mena hewu ndu me vu mrli mbi hra nawa yi kuko ni vu mrli hra krju tie ni ngbam ma na, amma bi na son to ki na. **35** Toyi, iko mbi kli hlega. Me hla yiwu, bina toh mena sai bi tre, lulu ahi, indi wa aye ni nde u Baci.

14 Ni vi u chachu sati ri, wa a ri ni koh bi ninkon Farisawa ri du rhi biri, ndji ba sru shishi ni wu. **2** se ga ndi “U” lilo huk kpa. **3** Yesu ya da mye bihan vuvu baba Farisawa, abi du ba chu lilo rju ni chachu sati ko an an? **4** U ba sun ngbangbi, Yesu ka vu ni wo lunde da chu lilo rju niwu, da du hi kpama. **5** Yesu mye ba, ahi nha ni mi-mbi, inde vren ma, ko napron ma aku ni juju ni chachu sati, wa ana chu na? **6** Bana kasa niwu na. **7** Da Yesu si ya ba da toh bi wa ba you ba ye, ba wa bubu sun bi ni koh, watre kayiyi, nda tre. **8** Inde ba you hi ni bubu gan u gran na kuson ni bubu bi ninkon na, ani yiwu ba you ndi wa a zawu. **9** Inde ndji wa a you yi ha bi, aye, a ni tre no bubu sun me, “u shan ni ti'u, u” wu kma hi ni bubu bi kalachu. **10** Inde ndji wa a you, a tre kpamu hon ye ni wayi, nakima, u ndji ba, ba no ninkoh, bana kpa wu tsri na. biwa bi son baba ni tebru'a. **11** Indji wa a nzu tuma, baka ka tuma grji, wu wa u katu me grji, ba nzutu me hi shu. **12** Yesu hla ni ndji wa you ye, inde wu ta ni yo ndji ye ri biri, ko ni gan, u ka na yo kpukpan me na, ko mri vary me na, ko

malan me na, ko bi kutra kahlan mena bi nklen na, baba me ba you ngame, wandi ba njiye niwu. **13** Ba tie lulu yo don bana ban ni wu na, **14** inde wu yo ndji ye ni gan me, u ka yo bi kalanchu, ni bi wa bana he ni gbengblen na, ni bi kple zah, ni bi fie, ba tie lulu you don bana he ni kpe wa ba han wu na. Don ba tie lulu yo ni chachu wu lunde bi kinklan suron. **15** Da indji ri wa a son ni tie bru ni Yesu awoh tre a, nda tre, ba tie lulu yo ni ndji wa ani rhi biri ni koh Irji. **16** Yesu woh da tre ndi ndji ri atie gan rigra ma nda yo ndji gbugbu-u. **17** Da inton wu gan a tie, wa a ton ivren koh ma du hi hla ni bawu du ba ye, biri a we ye. **18** Wa wu bawu, bana yena, u mumla a tre ndi wawu le rju, wawu ni bi toh wru hle ni mu. **19** U na tre wawu le lando bi zran ton, mi yi tsra ba toh, mi bre wu, du wru hle ni mu. **20** U tra a tre ndi wawu gran wa, naki mina ye na. **21** Da vren koh aye hla ni ti-koh ma ikpe biyi, u ti koh ma ka tie nfu, nda hla ni vren koh ma du hi gbagbla ninkon bi gbu i, ni kosan gbu, nda yo biwa bana he ni gbengblen na, ni bi chiche, ni bi fie baba bi kple zah. **22** Vren koh a tre, iti koh, ikpie wa u tre a kle hra zizan bubu a na shu na. **23** Se ndji u koh ka hla ni vre koh ma hi nikoh ni kosan gbu ndi yo gbugbu ndji du ba ye du koh mu shu. **24** Mi hla ni yiwu, biwa mi you ba ni mumla ba na ye kpe ni iye u muna **25** Basi zren ndji gbugbu basi hu, wa hla ni bawu, **26** Du ndji wa ani ye nime, ndana kama ni tima na, mba iyima, ni iwa ma na, ni mri ma, ni mri vayi ma, mri lon baba mri mba ba, hra ni dri ma na, ana ya zama vren koh muna. **27** Indji wa ana he ni suron u ban giciye nda ye hu me na, ana ya son u vren koh mu na. **28** Ahi nha nimi mbi

wa ani son be koh wu shu, nda na bla inklen wa ahe ni wu, ko ani tsra u, u me koh, ko ana tsra na. **29** Inde a zi nchi koh'a, kana kle meh na, u biwa ba meh baba ba ka nza'u, **30** Ba ta tre toh ndji ani son meh koh, ana ya meh kle na. **31** A chu rime ani hi taku ni chu ri nda na son nda bla bi taku ma toh ni mumla, ko soja ma bi gbengblen ba kai dubu wulon wa ani ya kbu tu ni chu rima mu wa a he ni bi gbengblen dubu shirin. **32** To inde an ya na, ka wa sun si ni chu rima. **33** Naki ba ndi wa ni mibi wandi ana ka kpe wa a he ni chu wo na, da ani ya k'ma tie vren koh mu. **34** Ima a kpie ndindima, inde imma a sa ba mla tie ni ni ngyen? **35** Ana labi gana, sei baka ka hlega, ka kma tie toki ni meme, ndji wa ahe ni ton ka wo.

15 Ni bi kpa ban ni bi lah tre ba wa Yesu ye nasi wo wu. **2** Farisawa ni bi nha wawu mba u baluni chi ba gurgu ni kpa mba ndi, “I gu yi ani kpa bi lahtre nani ri la me niba.” **3** Yesu tre ka yiyi ni ba wu na yi. **4** A nha nimi mbi, nita he ni nt'ma deri, u iri kado, “wa ana ka teseyi don tiya don na hi wa iriri njiye na? **5** I dan a ka toh wu, ani ban sah kan to na ngyiri. **6** Inde a k'maye ko, ani yo kpukpan ma, ni mri vayi bi yiu nkon kahlan ma kabi, “Ye ki ngyiri mi ka toh nt'ma mu'a wa a kado a. **7** Mi hla ni yiwu, ahe naki me ni shu me, ba ngyiri nitu indji iriri u lahtre wa a tuba'a zan indji teseyin don chiya bi wa bana lahtre na. **8** Ka ana he na iwa wa ahe ni glegbe nklen a zurfa wulon, u glegbe ri ni mi ma a nawo chuku miko kado, ana mbru lu yo ni fitila ma vu kagon sran ma na wa glegbe inklen, wa a nawo kado na? **9** Inde a toh, “ani yo kpukpan ma ni mri vayi bi yiu kon kahlan ma wawu ye,

na hla ni bawu," ki ngyiri, mi toh glegbe iklen azurfa mu wa a kado'a ye. **10** Ko na ki me, "Igir he ni shishi maleku Irji ni tu indji riri u lahtre wa a kpa tre Irji sisah, a (tuba). **11** U Yesu tre a ndi indji ri he ni mri hari, **12** Ivren tsitsa, yo tima, "Iti mu, "ne" ikpi wa a ni u mu ni mi wa (dukiya) mewa u he ni wu'a "u timba a vu ikpi bi wo ma ga ni bawu hamba. **13** Wa a na gbron knkon na, u vren tsitsa a kblu kpi wa ba ga ba wa'a ye sru ba ni wrji ri, na vuba, ri hi ni migu gbugban mu, hi zren ma ni gbungblu, "naka ri uma kle. **14** U iyon nri ni gbu'a kagon wawu'u meme da ndi me. "I wa lu ni wa kpi u ri (iya vu). **15** Wa hi na ka wa ndu niti ni guri ni mi gbu'a, "Wa, ton hi ni rju mari ni ndu ta no lede ma biri. **16** Wa tie tilan u ri gbala biri wa lede ba ri don mbru'a. **17** U, imeme ma ye niwu nikpa ma, "Wa tre, A hi gran bre Itie mu vu ba ndu na ni nhan ba, u ba rila ma lan tu ba u mi son ni tiya ni yon. **18** Mi lunde, ni wa yi hi ni itie mu, "ni bre wu, "Itie mu, mi lahtre ni shulu mba ni wu. **19** Na ban me ti vren me na, "Ban me tie na iri ni mi gran me wa ba tie ndu niwu. **20** U vren tsitsa lunde k'ma ye ni itie ma, wa aa ri he gbron kon ria u itie'a toh, na ya lo suron, na tsutsu ka kriu wu na ma wu yiu. **21** U vren tre, Itie mu, mi lahtre ni shulu ni lah tre ni wu, mi na la son ndu yo me tie vren me na. **22** U itie ma hla ni gran ma ri ni ndu hi ya inkon lon ndindima iri na ban ye, sru niwu na ban zobe ye yo niwu ni wo ni lagban ye son ni niwu ni zah. **23** Ni hi vu Ikrju u gon gon ma ye han wa niki ti gan. **24** Ivren mu ana kyu, zizan a he ni re **25** U vren ni kon'a, a na he ni rju. Wa ye whibuhir ni ko na wo ba tsi kangan na ni yo se na ni nglu. **26** Wa yo

iri ni mi igran ba, na miyen a ndi a hi nge itu kpi yi. **27** U igran hla ni wu, anitu wa tsitsa me a kma ye koh, u tie mendu ba nhan kikle krju u gon gon ma ni tu wa a kma ye ko pyan me. **28** U ninkon ma tie nfu na kama ri koh, u itie mba a rju ye bre wu. **29** Vren ninkon lu miyen itie, “Ya Ise gbugbu wa mi tiya niwu, mina kamu ni wo tre mena, i wu na taba ne vren yawo ri ni ndu me kpa han tan ni kpukpan mu na, ni toh ro mana. **30** U vren me mba ye, iwa aka yan wo me kle ni bi ti ntran, “U ye nhan kikle ikrju niwu. **31** Itie ma yo, Ivren mu, u he ni me koko ni tana Ikoh nge wa mi he ni wu'a a hi u me. **32** Mi toh abi ni tawu ndu ki ta tie gan, ni ta ngyiri, ama vayi me yi na kyu, “I wa he ni re zizan, ana kado, u ki la toh.

16 Yesu hlani mri koh ma, (Almajirama) “A ndi igu ri he niwo (arziki) na he ni indji wa ani ya bi ndu ni wu'a, U ba ye hla ni wu indji iwo, andi igu ya bi ndu ma a ri woma ni hi kle. **2** Indji iwo'a a yo na miyen ahi nge mba mi wo? Ne lisafi ikpe wa u tie ni ya ndu'a u na la tie ndu, u ya indji ngana. **3** Igu u ya indji ba (wakili) a ta mre, “Ahi nge mi ti, tun nde itie koh mu a vu me kpa ndu u ya? Mina he ni gbengble wami ya ron na, Ishan ni ti me mi na ya bre na. **4** Mi toh kpe u wa mi tie'a inde ba zu me ni ndu u ya indji (wakili), indji ba ka kpa me hi ni koh mba. **5** Ayo bi wa itie koh ma ni huba ihlah, a miyen u mumlan, 'Ahi bren itie koh mu ni hu?' **6** Andi uma a Garuwa Iyen Deri. Wa hla ni wu, kpa nvunvu u nha me, gbagbla nha hamsi nihi kuson kpa me ni ka don. **7** Wa hla miyen ri, ibren ba hu? Wa tre, buhu alkama dari wa hla niwu, kpa nvunvu yi, ni nha tan mani **8** U tie koh ma kber igu lah tre san nitu wa

a tie whiri, imlen imri bi, zizanyi ni indji mba, ba whiri zan imri bi kpan. **(aiōn g165)** **9** Mijhla ni yiwu tie kpan nitu he niwo wa ana bie na. Wa ye nna wo kle, u ba ka kpa yi hi ni koh wa bi son hi ni tuntur. **(aiōnios g166)** **10** Indji wa ni tie njanji ni kpi tsitsa ma, A ni ti njanji ni rhi grama, u indji wa ana tie njanji ni kpi vi tsitsa mana, ana tie njanji ni kpi rigra ma na. **11** Inde u na tie bi ni wo wa ana u njanji na, u nhan ni kpa nyewme ni wu ni wo u njanji? **12** Toh wu na ni tie njanji ni nji kpi u bari na, anha ni no wu inkleh u me? **13** Ba indji wa ani ya biu tie ko hari, ni mi nton riri, se ka kpa ri na kari don, koh ka kpari tsri na kpari nyime. U na ya hu Irji mba inklen na. **14** Farisawa bi wa ba son inklen kpukpome'a ba wo tre naki wawu na nzah. **15** Wa hla bawu, 'Biyi bi ban tu mbi ni shishi ndi ni kperi, ama Irji toh mi suron mbi. Ikpi wa ndi ba kpanyime niwu wawu, ahi kpi u shan ni Irji. **16** Attaura ni Litafi Anabawa ba he si ye ni ye Yohana rji ni nton ki ye zizan yi, ba tsikpa bubu bla tre Irji, indji wa wu ba ri ti tu ni gbengblen ni yo tu mba niwu. **17** A hi fie me ni shulu mba ni meme ndu ba su e tu ni wa, iten riri u Attaura ndi joku migen. **18** Indji wa a ga gran ma ni Iwa-ma na kpa iwa ri a zina a si tie, ni nidji wa a kpa iwa wailon ma zu a hi zina a si ti. **19** Indji iwo ri a shur kpimabi tie le nani zren zren ma ko ni nton ri meh. **20** U indji u bre ri ba yo ni Lazaru ba nji ye ka yo ni nkotra koh ma, ni kpukpa inkpa-n ni kpa, **21** Wa ni son rhi birhi wa a kuble ni tu tebru, u yawu ba ye nle kpa-n. **22** Wa ye tsra ni nton wa indji u bre a ye kyu, u Maleku ba ye ban hi ni nhma ko wa Ibrahim he. U ndji u wo'a (arziki) a kyu u

ba ban ka rju. **23** wa ka ri ni koh lu, wa zun shishi hi ni shu, na toh Ibrahim gbugban mu ba sun mba Lazarus ni ngbala ko wa Ibrahim he. **(Hadēs g86)** **24** Wa yra yi yo, Itie mu Ibrahim, toh me ni lo suron ni ton Lazarus, ndu ka vren wo ma son ni mma, na chu kpi yo ni mu ni lbe ndu jubu gbugbran mu. **25** Ibrahim tre vuvren, Rimre ni sun me ni gbungblu, u rhi ro wo me ni kpa kpi bi bie ma, u Lazarus si tiya, u zizan mba ba ndu si toh roma ni wa, Iwu mba u si tiya. **26** U naki me ba shi juju ni tsitsu bi vron me, ni ndu bi wa ba sun zagran ye niyi ba ka na yana, kuma biwa ba he ni yi ko mba ba ka na zagran ye nita na. **27** U indji i wo tre, mi bre wu, Itie mu Ibrahim, u ka ton hi ni koh itie mu, u ngrji'a - **28** Mi he ni mri vayi mri-lon iton, ndu hi hron ba ni ndu ba na ye ni bubu yi na. **29** Ibrahim hla niwu, ba he ni Musa ni anabawa, ndu ba wo ba. **30** U indji i wo, a sa niwu andi, A'a Itie mu Ibrahim, indrjo ri ni ta rji ni mi bi kyu ka hla ni bawa, ba k'ma suron mba no Irji. **31** U Ibrahim hla niwu, inde bana wo Musa ni anabawa bana, ko indji wa a kyu lunde na ka hla ni ba wu bana wo wu na.

17 Yesu hla ni imri koh ma, A lele ndi ba kbu za ni tita iya mbi wa wu sa ahe ni krigin. **2** Ana bi bana klo tita wu ni toh ma nda kayo nimi nne fi niwa ni tsa iri ni mi imri bi tsitsa yi diba kbu za. **3** Ya kpambi, wa vayi ma lahtre, bwu shishi niwu, nda a kpa nuyime wruhle niwu. **4** Nda kpalla niwu inkpu tangban ni vi ri, nda k'ma ye niwu inkpu tangban nda tre, mi brewu, abi du wruhle niwu. **5** Bi ninkon ba hla ni tie kon mba, nzu yo suron buu. **6** Irji hla ndu bi he ni bangaskiya kama wlo mustard, bi iya hla

niku kro du rumin chu di tsen nimi nei, A kpa nyime niwu. **7** A nha nimi mbi, ahe ni vren koh wa ni rho ko krju int'ma rhi rji mi ji ye, ani lla niwu tsima ye ndi ri lah. **8** Ana hla ni wuna, wa kpe mi ri, ndi khi di tie ndu bar mi ri ndi tso. U me wru ndi tsro na? **9** Ana gir ni wer kon du a tie ikpa wawu la una a tie? **10** Iwu me naki yi nda u tie kpe wa ba hla niwu, u ya tre, kbi na khai mri koh ..... ma. Kbi tie ikpe wa kbi na tie. **11** A bi fin ri atsi tie ni Wurishelima, abu kusa nei gbu Samariya ni Galili. **12** Wa ari ni gbu ri, ndji wlon bi lilon gben ba izun ni wu. Ba klir gbugbanmu niwu. **13** Ba bwu ba ni fu ba, nda tre, Yesu nikon wo iyi mbu. **14** Wa ato ba, ahla ni bawu, hi ndi tsro tumbi ni Firistoci. Wa ba tsi bi, ba kpa sikpa. **15** Iri nimi ba wa a to wawu samu sikpa, a kmaye, nda ngyiri ni Ijri ni la ndindima. **16** A joku ni kbu Yesu, nda ngyiri niwu gbugbome wawu a ndji igbu Samariya. **17** Yesu la bana ndji wlo na wa samu sikpa na, itiya ba bahe ni ntsen? **18** Ba bari wa ba kmaye nda ngyiri ni Irji, tse ndji tsri yi? **19** A hla niwu, lunde ndi he ni suron ndindime anu sikpa ma. **20** Farisawa ba mye Irji ni ye ni ntan, Yesu hlani bawu ndi Irji ana ye iri iya ndi na. **21** Ko ba la yah, ahe iyi koh ahe wamu. Bi ka yah iye Irji ahe aniwu. **22** A hla ni imri koh ma, i vin tse ye wa bi son toh ivi wa ivren ndji niye, bi na tona. **23** Ba hla niwu, yah, ni wamu, yah niwa hi na rju na, na bu ba na. **24** Ya nda izren ni whri nda kma tsutsa wa ni whri gbagbla shu yi ni gbagblamu, ani he nikiyi ivren ndji ni vin ma. **25** A ni sha yah gbugbu kri gbugblu bakaba wu. **26** A ni he nawa ahe ni nton Nuhu, ani he nakiyi ivi u ivren ndji. **27** Ba nri, ba tso ba grah nde

ninu grah har hi tub wa Nuhu anri ni Jirgi imah tubana ayeh, nda wu ba penpeme. **28** A he na kiyi ni tan lutu bata nri, bata tso bata lbe nda lebie bata shu bata meh ba koh. **29** Ivin wa lutu rju ni Saduma, ba tsra lu kwekwema rji ni shu bawu ba u ahuwu. **30** Ani he na kiyi wa ba ton vren ndji. **31** Ni vi khi yi, indji he ni tun khan du ma ngrji da ni vu kpima ni kon na, wa ahi ni rju du na kma ye na. **32** Rhi mre iwa Lutu. **33** Wa ni son tuma, ani rasa niwu, wa k tuma nu, ani tsira niwu. **34** Mi hla niwu, ni chu kiyi ndi ha ni tub blah riri, baba ri nda ton ri. **35** Imba ha ba si kon kpu ba ka ban ri, nda bri rima. **36** Ndji lulo bari ba hi ni rju, ba ban ri nda bri ri. **37** Ba mye, ni ntsen Tie koh? A hla bawu iwirji igbokpa ahe, ni kiyi bi ton ugulu.

18 A lu tre ni tre ni bawu nitu duba ta bre Irji chachu nda na tie suu na. **2** A hla ndi “Ni gbu ri, ndji wu han tre njanji ri a he wandi ana tie sissri Irji na, dana toh ndji ngame ni nfutu na. **3** Niki, iwari wu s'ro ri ason ni gbu'a ngame. A ta hi ni ndji wu han tre njanji chachu nda bre ndi, “Zome kpa ikrji mu niwo bi yo me ni shishi. **4** A ban nton gbaa me ndana son zo na. A son ni vi ntor ri nda rhimre kikima, nda hla ni tuma ndi, “Mina ti sissri Irji na, nina ya ndji ni nfutu ngame na. **5** Nitu du iwayi na nne iya ni ye bre ma chachu na, Mi zo u kpa njanji ikrji ma nduna lo me kpa ni yema na. **6** I Bachi a tre ndi “wo tre andi ndji wa ana han tre njanji na a hla. **7** Zizan Irji ngame na nji njanji ye ni bi wa a chu ba, ndani yi yo'u chachu ni Irji mba ni chu na? Ani tie sesren ye gbagbla ni ba? **8** Mi hla yiwu ndi, ani ye ni njanji ni bawu gbagbla. Nikima vren ndji nita ye, ani ye toh nime ni gbungblu

meme? **9** Me a lu tre toh choloncho ni bari wandi ba yo
suron ni gbengblen mba, ndi ba zren tsatsra ndani ya
bari grji tu, **10** Ndji ha ba hon hi ni tra Irji nda hi bre, iri
ana Farasi, i rhima bi kpa iban. **11** Farasi a lu kri ni zande
nda bre ni tuma ndi, 'Irji, mi ngyiri nitu mina he to ndji
bari na - bi y'bi, bi lahtre, bi humba, ba bi kpa ban too
ndi yi. **12** Mi zu kpa mu rhi biri nkpu ha ni sati. Mi nu
zakka (iri nimi wlon) nitu wawu kpi ndi a ri nime.' **13**
Ndji wu kpa ban'a a kri gbagban nda na nzu shishi hi ni
shu mena, wru wo ni san nda tre ndi, “Irji, ya me ni lo
suron, ndji wu lahtre.” **14** Mi hla yiwu, igu hi a kma hi
kpama ni si suron zan ndi rima'a, nitu ndji wandi a nzu
tuma hi shu, ba gbron grji, i wandi a ban tuma grji (nitu
ana kpe na) ba nzu hi shu.” **15** Ndji ba basi'a nji mri tsitsa
ni du sa wo ni tu mba, i mri koh bi nduma ba to ba nda
puaha tre. **16** I Yesu a yo ba ye ni kpama nda tre ndi, “Du
mri bi tsitsa ba ye nime, na zu ba na. Ikoh Irji ni shulu a
wu biwa ba he to mba. **17** Tre njanji, ndji wa na kpa ikoh
Irji to mri bi tsitsa na, ana ri mi na. **18** I chu mba ri a
mye ndi, “Ticha ndindi, mi tie ngye ri ni kpa ko Irji?”
(aiōnios g166) **19** Yesu a hal wu ndi, “Nitu ngye wu yome
ndji ndindi? Ndrjo na ndindi na se Irji kankle ma. **20** Bi
toh doka Irji na tie nka na, na wu ndji na, na y'bi na, na
nu sheda che na, wo tre time mba yime.” **21** Ichu a tre
ndi “Mi zi hu kpi bi mba wawuu rhi ni nzemu.” **22** Yesu a
woo nda tre ndi ikpe riri rhi don, hi le ni kpi wandi wu
he niwu ni gah ni bi ya, i wu he ni lada ni shulu, ni ye
huma.” **23** Ni wa ichu a wo tre, a loh suron kpukpome,
nitu ana ndji wu wo. **24** Ni wa Yesu a toh kma ti gbon me

ni lo suron (gbugbu chiche tre vunvu ni Greek ba sa tu tre ndi a kma ta lo suron/ama gbugbu bari bana he ni lan kima na), a tre ndi, “Ani he ni du du ndi wu wo du rhi ni koh Irji. **25** A he ni du ni ndi wu wo du ri ni koh Irji, zan du ra kumi ri zu ni shishi n'ro.” **26** Bi wa basi'a wa'a ba tre ndji. “I nha ni nawo?” **27** Yesu a sa ndi “Ikpi wa ba he ni iya tie ni ndji bana he ni iya ni Irji na.” **28** Bitrus ngame a tre ndi, “Toh, ki bri wawu kpi mbu ndi hu.” **29** Yesu a kma tre ni ba ndi “Njanji, mi hla yiwu, ba ndji wa a don ikoh ma, ko wama, ko mri vayi ma, ko ba ti ma, ko ni mri ma nitu ikoh Irji, **30** wandi ana kpa zan zizan na, ni vi ye, i vri rji wu sisenise.” **(aiōn g165, aiōnios g166)** **31** A yo ndji wlon-don-ha ba ye ni kpama nda hla bawu ndi, “Toh, ki si yi ni Wurushelima, i wawu kpi wa anabawa ba tere nitu Vren Ndji'a ba tie toki. **32** Ba banwu nu biwa bana mri Israila na, ba nzau, nda nu shan nda ju nte sru niwu. **33** Ba ti tsiwu, ba wuu, i ni vi wu tra ani lunde.” **34** Ba na mla to ikpi biyi na, i lan tre ana ri nibawu, niki bana mla toh ikpi wa a tre na. **35** Niwa Yesu a ye wiewire ni Yeriko ndji wu infyen ri a son si bre ni nyu nkon, **36** ni wo kpaa ndji basi zren ni zu whiwhre niwu, a mye ka ngye si zren. **37** Ba hla wu ndi Yesu wu Nazarat-akasi hi. **38** Ndji wu infyen a yra gro nda hla ndi, “Yesu Vren Dawuda, ya me ni lo suron.” **39** Bi wa bisi'a zren ni ko shishi ba puatre ni ndji wu infyen nda hla niwu du son gbangbi. A kama nda si kpa gro ndi, “Vren Dawuda, ya me ni lo suron.” **40** Yesu a kri kpenme nda nu tre du ba ji igu'a ye niwu. Niwa ndji wu infyen a ye whiwhre, Yesu a mye ndi, **41** “Wu son du mi ti ngye ni wu?” A tre ndi, “Bachi, mi son toh ni

shishi mu." **42** Yesu a hla niwu ndi, "Kpa toh ni shishi me, kpanyime me a nu si kpa. **43** Hari, a toh ni shishima nda hu si yo ise ni nzu nde Irji.

19 Yesu ari si zu ni Yeriko. **2** U ndji ri he ni ki ni nde Zakka. Ana ndji u kpa haraji nda he wo. **3** A wa nkon wa ani to ka nha hi Yesu amma nda mha njima wokran don gbugbu ndji ba u don aku nkpurju. **4** A tsutsu guchi ni ndji ba hi ko shishi nda ka hon kunkro (Sycamore - durumi) nda ka don towu; don Yesu a tie whiwhre u zu nkon kima. **5** Da Yesu ye ni bubu'a, a nzuya shu nda hla wu, "Zakka, grji ue gbagbla, don luwa gbigbi me son koh me." **6** U wa grji nitsu me nda ye kpa ni ngyiri. **7** Da ko nha a toh, baka na son na wawu mbawu, nda tre, "A ye hi ziri ni koh ndji u lahtre." **8** Zakka kri nda hla ni Bachi, "Toh mba Bachi, nh'ma ha u kpie me he wu'a me nno bi ya, mba u mita mla ndrjo kpieri, me nno nkpu nza rjula." **9** Yesu hla niwu, "Luwa cheto aye ni koh yi don wawu me ahi Vren Ibrahim. **10** E, Ivren Ndji a ye wah nda kpa bi wa ba kado'a chuwo." **11** Da ba wo tre ba, a trenda hla misali ri ni bawu, ka ahe whiwhre ni Wurushelima, u ba ban koh mulki Irji tiewhre u ye. **12** A tre towa, "Indji ri wa ani to tie a hi ni gburi gbugbanmu nda hi kpa chu nda kma ye. **13** A yo mri koh ma wlon nda nno ba pa wlon, nda hla bawu, 'Hi kasran niwu gbien kma yemu.' **14** Amma indji ma ba kranwu nda nton ndji mba bari hu gonma nda hla, 'Kie na kpanyime ndi ndu ndi yi ndu chu mbu na.' **15** Ba he wa aka kpa chu nda kma ye, a ndu ba yo gran ma ba wa anno ba inklen nda to riba wa ba tie. **16** U mumla a ye niwu nda tre, 'Bachi mu, pa me'a wa

une'a a nji pa wlon ye nha.' **17** Ichu'a hla wu, u toh tie, u
gran ndindi, Ni wa u toh tie ni kpie tsitsa ma, u he ni
igbu zan wlon wa wu nji mba.' **18** U ha ye nda tre, pa
me Bachi, a nji pa ton bari ye.' **19** Ichu'a hla wu, 'U kpa
gbu ton wa wu nji'a. **20** Iri ye nda tre, Bachi, ngye pa
me'a yi, mi ka ri mlazi ni mi kpi, **21** don mi klu sissri me,
don u ndji u nno ya. U ban ni bubu wa una zi'a na. **22** U
chu'a hla wu, 'Ni tre u nyu me ba me han tre'a nitu me,
wu meme gran. Wu toh ndi mi ndji wa mi wa bran, ni
ban ikpi wa mi na kazi'a na, u me hi vu ikpie'a mi na
chuna. **23** Don ngye una yo nklen ni banki toh mi na kma
ye mika kpa nha ni a hon tuma (riba) na? **24** Ichu'a hla
bawu wa ba kri wu'a, 'kpa pa wa ahe ni wu'a, ndi ka nno
u pa wlon'a.' **25** Ba hla wu, Bachi, a he ni pa wlon.' **26** Mi
hla yiwu, indji wa a he wu'a, ba nno tia, amma uwa a
hama wu'a, ba kpa mbru wa ahe niwu. **27** Amma biyi, bi
yo shishi nime, bi wa bana nyime ndu me chu mba na, nji
ba ye wayi ndi wu ba ni shishi mu.'" **28** Da a hla tre bi
yi, a vu gon ma hi Wurushelima **29** Ba he me wa a ye
whiwhre ni Baitfaji mba Baitanya, nitu ngblu wa ba yo
ndi Zaitun, wa ka ton mri koh ma harhi, **30** ndi, "Hi nimi
vi gbu wa ahe ni ko shishi mbi'a. Bita ta ri, bi toh vren
nakpron wa bana honwu to na. Siwu ndi njiwu yemu.
31 Indrjo nita mye yi, 'Bi siwu ni ngye?' Bika hla, Bachi
mba ni son.'" **32** Biwa ba ton ba, bahi nda kato vren na
pron'a towa Yesu a hla bawu'a. **33** Baka ki si vren nagro,
kikima baka mye ba, "Bi si vren nakpron ni ngye?" **34** U
ba tre, "Bachi ni son." **35** Ba nji ye ni Yesu, nda lba ba kpi
mba ni tu vren nakpron nda ban Yesu sa tuma. **36** Da si

zren, baka lba ikpi bi sru kpa mba ni tu nkon. **37** A tie
whiwhre ni blaba ngblu Zaitun, u gbuj'bu mri koh ma
baka ku'u ngyiri nda ni gbre Irji san ni ngyiri kpukpo me
nitu wa ba toh ikpie wa atie'a wa nno ba sissri, **38** nda
tre, “Lulu a hi'u chu wa asi ye nimi nde TieTie! Salama ni
shulu daraja wa a zan dauka!” **39** Farisawa bari nimi jbu
hla wu, “Ticha yra nha ba” **40** Yesu a sa bawu, Mi hla
yiwu njanjimu, biyi bata ki ngbangbi, tita ba yra gro.” **41**
Wa Yesu tie whiwhre ni gbu'a, ayi nitu ma, **42** nda tre,
Bina toh wiyi, ko bina toh ikpi wa ba nji salama ye yiwu!
Amma zizan ba riba ni shishi mbi. **43** Ivi ni ye niwu wa bi
kamba niwu ba me gle kagon me, nda mau krju tie. **44** Ba
tsenu hlega meme ni mri me. Ba don tita ri nitu ri na,
don una toh inton wa Irji sison zo nda kpa'u chuwo.” **45**
Yesu a ri ni tra Irji nda tsihi ka zu bi le **46** nda hla bawu,
“Ba nha zi, Ikoh yi ani koh u aduwa amma u bi ka tie
iwru bi y'bi.” **47** Yesu ahe nda zi tsun ni tra Irji cacuwu,
Amma, Firist bi ninkon ba ni nha ni bi ninkon u nda ba,
ba wa nkon u wu-u, **48** amma bana toh nkon na, don indji
ba siya wowu.

20 Baya viri wa Yesu ata bla tre ma ni Urushelima, indji
biwa ba he nimiyi, wu Firistoci wu malamai Attaura
wu shugabanni ba cimiye niwu. **2** Ba tre niwu, “Hla
nitwu ni kpekpele nha wuse tindu ba, wu a nha mba ano
kpekplemba.” **3** A kpa ye nibawu nda tre, “Imeme miyi
tre yi bika kpayi ni mu. **4** Isukpa nima Yohana, ani yi
nishu ko ni ndji?” **5** Indji ba ba mla ya ni kpamba nda tre,
“Kie ta tre Ani shu, ani tre, Naki ingye sa bina kpa ye
niwu na? **6** U kita tre anin ni ndi du indji ba ba ta tro wu

ni tita don ba kpaye Yohana ana annabi.” **7** A naki ba kpa
nyime kina to wu ni wayi na. **8** Yesu tre ni bawu, imeme
mina hla ni yiwu na ko ni wani gbengblen a tie ndu biyi
na.” **9** A tre ni bawu ni misali, “Indji ri a rhon ni irju ma
da ba no baya da he ni gbu ri wubar ko **10** Intoyi wu ndi
wu irju kmaye, daye ton indjiri ciki minikoma ni bi tindu
ni Irji, du ba nonik'lo kunkro wa ahe ni irju. Ba tru du
k'ma hi kpama dana no kpi na da zi da tru du hi kpama.
11 A lla tru indji ri hi ni indji bi tie ndu ni Irji du ba ba no
glo kukar kni niwu, bakalatsi na wu mumla, da na no kpi
na. **12** A lla ton indji ri wutar ma, balaji ciwo ni wu, da
tur du hi kpama. **13** Indji wu irju tre, me tie ni he? Metur
vri mu wa me kpaye niwu, koba kpaye niwu, dano kpaye
niwu. **14** Bi tie ndu ni irju bato da tre, ni kpamba, da tre,
wayi yi a vri wu magijin ma, kpi wa ki ti kiwu, ni ki ni ban
malaka ma du zama wu mbu. **15** Naki ba tru nu ni miyi
irju da wu. Angye indji wu irju ani tie ni ba? **16** Ani ye da
wu ba wawu'u bi duba, da ban irju no barimu.” Da ba wo
toki, ba tre, “Du na he naki na.” **17** Da Yesu yaba toki, da
tre, “Wuyigye bi yi nufin bi wa ba nha-nha zi, 'Tita wa bi
mme ba kamba niwu, wawuyi ni zama mafinficin tita?' **18**
Indji wa rjoku ni tu tita ani tzi kpama ti ziza ziza, wu indji
wa rjoku ani cowawu'u. **19** Naki wu malaman Attaura wu
Firistoci ba wanko wa woh mba ni sa ni kpama ni tonki,
da tre ni misalin yi ni tumba, ama dani klu sissri indji ba.
20 Ba mla kiya gyegyer me, da ton bi sru klu bu'u, baya ni
baba ba bi adalci niwwan kowa samu da vu nitre wa tre,
niki ba son da tru ni doka ni tre gona. **21** U ba miyi da tre
Ticha, kito wu tre ni tzro wu bi ma, wunati kpi meme

ma na wu tie kpi wu bio ma ninkon wu Irji. **22** Ani kpi
wu bima duki han ban ni Kaisar ko ana naki na? **23** Yesu
tokpi wa bason ba tie da kma ni da tre ni bawu, **24** Tsro
me dinari, a iwu nha ni inde ba nha ni kogon ma? Ba tre,
“Kaisar.” **25** A hla bawu ikpi wa, “Kpiwa wu Kaisar, non
Kaisar, u kpiwa wu Irji a wu Irji. **26** Bana iya davu ni lah
tre na, amsar tre ba wanuba anoba mamaki, naki bana
biyu nyu na. **27** Wu Sadukiyawa bari baye niwu da tre
niw biwa ba tre bahu wlunde ni vu wu kle, **28** Wu ba miyi
da tre, “Ticha, Musa nha nitawu, da tre idan wa vayi ma
agu da he ni wa, dana he ni vri na, indji ka bawa vayi
ma, da te viri ni vayima. **29** U akwai mri vayi Tangba-wu
mumla garwa da gu ba vri, **30** du ni u ha naki. **31** Indji wu
tra bawa naki da ye niwu Tankpan ba viri da que. **32** Naki,
wu wa ngame ye que. **33** Ni vi wu kle, anha ni son zama
ilon ma? Don indji ba gran wa tangba ba wu. **34** Yesu hla
ni bawu, “indji bi meyi, ba gran dani no kpamba ni gran.
(aiōn g165) **35** U biwa ba ya ani babayi bari ni son ninton
biwa ba que ye bana gran koba sa ta gran na. **(aiōn g165)**
36 Bana que ngana ba tsra baba Malaiku da zama mini
Irji da mini bi sake wu u kle. **37** Naki biwa ba que ye ba
wlunde na Musa tsro ni bubu wa shafe miji, wa yo Irji ndi
Bachi, Ibrahim ni Irji u Irji wu Ishaku wu Irji Yakubu. **38**
Zizan ana Irji u kyu na, Ahi Irji u ivri, nitu wawu ndji bi
he ni vre niwu. **39** Imbru malaman Attaura ba kpa nyime
nda tre, “Ticha, wu riga ni kpa nyime bi ye.” **40** Bana kara
mye kpi ngana. **41** Yesu tre nibawu, “Ba ti nihe ni tre Irji
Vvren Dauda?” **42** Dauda me kima tre ni nvunvu Zabura,
Irji tre ni Irji, kuson ni wo kori mu, **43** Wa me dubi yo

ni koshi meduba kma ti bubu son me. **44** Dauda me ayo
Kristi, Irji, ani tini he wani tie ni he da tre a vren Dauda?"
45 U wa a kle wo ba ndji ba wawu A hla ni mri koh ma
ndi, **46** "Mla zren ni malaman Attaura ba son zren ni glu
bi gran ni kpamba, da son indji duba yaba, da no ba bubu
son rigrama ni shishi ndji ni tre wu bra ni bubu son buki.
47 Da chakpo mba biwu balonmba ba que, da babi bre Irji
gburko, naki indji biki ba kpa meme la tre ma."

21 Yesu zu ya da toh indji bi nklen ba si sru baiko ba, **2**
Wa a toh iwa u kbo ani tiya kpukpu me, wa ji bubu ba ye
ka you ni kagi. **3** A tre njanji mi hla yu'u, iwa u koh a zan
yi. **4** indji biyi ba yo ni mi gbugbu u ba. Naki iwa u koh ni
miyah ma ayo wawu ikpe di a he niwu. **5** Bari ba tre ni tu
tra Irji, yada ba mla tie bi ni tita ni baiko, A tre. **6** Ikpi bi
yi wa bi si toh, ivi ri ni ye wa tita ri na sun nitu ri na ba
na grji ye ni meme'a na. **7** Ba mye, mala, kpi biyi ba ye ni
tan? A ngye ni tsro ta inton wa kpi'a ba ti'a? **8** Yesu ka
hla ni bawu, mla ya, na du indrjo ye gyru yi na, gbugbu
ba ye ninde mu, da tre ndi ame yi me wawu, u inton a tie
whewhre, na hu ba na. **9** Inde bi woh ba taku da ni tsi
bi kana klu sissri na, ni mumla se kpi bi yi ba ye, u kle,
gbugblu na ye zizan na. **10** Wa a hla ni bawu, gbugblu
ni lu ni tu gbugblu, mulki ni lu nitu mulki. **11** Meme u
gbugblu yi ani grju kagon, iyon ni tie ni gbugblu wawu,
lilo ni ka gbugblu'a wawu. Ikpi bari ba grji rji shu da no
sissri. **12** Naki kpi biyi du ba ye, ba tsi yi da ti meme kpe
ni yiwu, da zu yi ni tra Irji, ba vu yi sru ni brusuna, ba gbi
yi hi ni ba chu, baba ngona, nitu inde mu. **13** Ani he ijou
tre. **14** Na ri mre kpi wa bi tre ni koshi na, **15** Me mi no yi

trre wa bi tre, di no imrre ndindi wa bi kra yi banaya krie ni yi na. **16** Ba ti bi, mri vayi, mla bi baba kpukpa bi ba tiyi yah da wu bari bi. **17** Ndji ba wawu bbawu ba kran yi ni tu inde mu. **18** Naki ko futu riri ni tubi na joku na. **19** Ni mi vu suron bi bi kpa re bi. **20** I hi toh soja ba kru wurushelima you ni tsutsu, bika toh ndi joku ma tie whewhre. **21** Biwa ba he ni Judiya du ba tsutsu hi ni gblu u bi wa ba he ni mi gbu ba ka don gbu'a u bi wa ba he ni ko rah gbu'a baka ba ri nimi gbu'a na. **22** Bi yi ba vi u rju hla, du kpe wa ba han duba kle. **23** Iyah ba bi wa ba hei ne, ni bi no mri sisan ni toh kima, iya nihe ni gbu'a ni nfu ni tu ndji ba. **24** Inji gban ni kaba hle, ba vu ba kma tie gran ni gbungblu, biwa bana toh Irji na ba chan Wurushelima ni zah, se ivi u bi wa bana toh Irji na nikle **25** Igban ni tsro ni Irji, ni wha kpan baba tsitsen, ni meme. Iya ni shu ni gbungblu, ni wrji kpukpa don yi man ni ne. **26** Indji ba tie sissri da ta kukmo da ni gbie kpe wa basi ye ni gbungblu, gbengblen bi shu ba ta chu. **27** U ba toh vren ndji ni ye ni mi kpalu ni gbengblen ni kikle daukaka ma. **28** Inde kpi bi yi basi ye, lunde krikrie ni nzu tumbi. Du ndji wa ni ye kpa yi chuwo a ye whewhre. **29** Yesu tre nda ka yiyi ni bawu, yah kunkro indhu baba mbru kunkro ba. **30** Biyi ni tu bi bika toh ndi iga ati whewhre. **31** Inde bi toh kpe biyi ba he na yi bi toh ndi iye Irji a tie whiwhre. **32** Njanji mi hla ni yiwu, i zan bi bana kle na se kpi bi yi ba ye. **33** Shulu ni meme ba kle, ama itre ma na kle na. **34** Sun ni ya cheme, na du suron mbi ni titan hi na so di wah du na he ni mre u tu mbina kana ye ka yi na troko na. **35** A ni ye ni tu ndji bi gbungblu wawu **36** Sun

ni wri di ta bre chachu du yi he ni gbengblen ndi nawo ni kpi bi wa ba ye'a, wa bi kri ni kbu Vren Indji **37** Ni nton kima, a si hla tre ni bawu ni tra Irji, ka rju nichu da ka sun ni bubu ri wa ba you ndi Olivet. **38** Indji ba rju gbugbun ni bubu ble ye ni woh wu ni tra Irji.

22 Ba he inton u bredi wa ana sa na, a ti whewhre, wa ba you ndi ngan u za. **2** Bi ninkon bi tu du Irji, baba bi han be, ba susun da tre nitu bawu Yesu, ni ki basi klu sissri ba ndji. **3** Ibrji a ri ni Yahuza Iskariyoti, iri ni mi mri koh ma tso. **4** Yahuda a hi ninkon bi toh ndu Irji, biwa ba yah ndji kpatsri, wawu ni vu Yesu no ba. **5** U ba ngyiri ni wu, nda no nklen **6** Wa kpa nyime, da wa nkon wa ani vu noba ni nton wa indji bana he na. **7** Ivi u gah u za, naki ba ti gan u hay ikru wu ton yin. **8** Yesu a ton Bitrus mba Yohana, da tre, Hi ndi mla bubu biri u ton yin, du ta ri. **9** Ba mye, ni nsten wu son ki hi mla bubu ati? **10** A ka sah ni bawu, inde bi ri nimi gbu'a, bi tsra nio ndji a nji iriman. Hu hi ri nimi koh wa ani ri. **11** Hla ni ndji u koh, ndi mala, tre mikoh bi tsri he ni ntsen, wa mi ribi ri ni mri koh mu? **12** Ani tsro yi kikle ko u koshu, wa ba mla ti ye bika mla ti ni mun. **13** U ba hi da toh ikpe a he naki. Baka mla bubu u tan bredi wa ana sa na. **14** Da inton ati wa ka sun ni mri koh ma. **15** Wa a hla ni bawu, mi you suron ndi mi tan bredi wa ana sa na ni yi, ri ni yah. **16** Naki mi hla yiwu, mi na la tan bredi ni yi na, se ba mla wu ti ni koh Irji. **17** Yesu ban gbaju'a da ngyiri nda tre kpa wayi, gaa ni kpambi. **18** Naki mi si hla yiwu mi na la so mma klo kunkro na, se koh Irji ye. **19** A ban bredi'a nda ngyiri, nda mere no ba nda tre wayi yi nma kpa mu,

wa ba no don biyi, bita ti nayi ndi ta ri mre mu. **20** A ban gbaju'a ni kogon bredi, iwa yi a si sa tre'a, a yi mu wa ba kahle don biyi. **21** Bi ka mla yah indji wa ani vu noba, a he nime ni tu tebru. **22** Naki Ivren Ndji hi gbigbi na ba tre, Iyah ndi kima wa ani vu noba. **23** Baka lunde nda ni mye kpa mba, ahi nha ni mi mbu wa ani tie kpe mba. **24** Ba lu si sen nyu ni kpa mba, nitu ninkon u shu. **25** A hla ni bawu, bi tu chu baba ndji biwa bana toh Irji na, ba tsro gbengblen mba, bari ba he ni gbengblen nitu mba, ba you ba ndi bi mulki ni daraja. **26** Du na he naki ni yi na, naki du ndji wa a ninkonni yi du he na vivren tsitsa, indji wa a zan yi ka he na u tindu. **27** A hi nha a hi ninkon, wa a sun ni tebru, ko a wa a si tie ndu'a? Ana wa a sun nitu tebru na? Naki me na ndji u tie ndu ni mi mbi. **28** Naki biyi bi he ni mie ni mi tsra **29** Mi no yi mulki na wa Tie mu a ne. **30** Bi ri ndi so ni tebru u mulki, bi sun ni koh mu, ndi ta blatre ni lbe tso u Israila. **31** Siman, Siman, mla zren me tie, ibrji a wa inton wa ani yre u na alkama. **32** Naki ba si bre ni wu, du you suron me du na joku na, inde wu kma ye wu ka tre trre ndindi ma wa ani no mri vayi me gbengblen. **33** Bitrus a hla wu Bachi mi he ni mereu hu hi ni brusuna mba kyu. **34** Yesu ka sa ni wu ni hla wu Bitrus, kafi du gba tbu luwa nkpu tra u kpatron ndi wu na toh me na. **35** Yesu ka hla ni bawu, inton wa mi ton yi hama ni bu ko go ple, ko lagban zah, ibi ka wa kpie hama? U baka trre ndi a'a. **36** Ama zizan'a, i wa a he ni mbu ka ban ni igople. Ndji wa ana he ni inji ngban na, ka ban klon ma le nd le ri. **37** Naki mi hla yiwu, ikpie wa ba nha nitu mu ani he naki, ba bla you na bi la tre, ikpei wa ba tre

ni tumu a he naki. **38** U ba tre, “Bachi, iyah, ngye inji
ngban hari, wa a tre da tsra nu **39** Da ba ri la u yalu kle,
Yesu a hi na ani tie chachuu hi ni ngbulu Zaitun, se mri
koh ma ba hu. **40** Da baka kai niki, waka hla bawu, ta bre
Irji don du yi ri ni mi lah tre na. **41** A kaba don da ch'bi,
nda kukyu ngbarju nda bre, **42** Nda tre, Bachi, inde wu
kpa nyime wu ka ban gbarju i rju ni mu. **43** Se Maleka ni
shu ye niwu nda no gbengblen suron. **44** Ahe nimi iyah
kpukpo me, a you ni bre, hra ikrji ma ni grji na gble yi. **45**
A lunde ni bre ma, da ye ni mri koh, da ye toh ba basi
kruna don ani lo ba suron. **46** Wa a mye ba a ngye sa bi si
kruna? Lunde ndi bre du yina ri ni yah na. **47** A he ni mi
tre, se ga gbugbu ndji ba ye baba Yahuda iri ni mi mri
koh ma tso'a, nda ye whewhrre ni Yesu nda hlan vu. **48**
Ni ki Yesu ka tre, Yahuda, wu ban Vren Ndji no ni hlan
vu? **49** U biwa ba krju Yesu you ni tsutsu, ba toh ikpie wa
si zren, nda tre, Bachi ki tsen ni inji ngba? **50** Iri ni mi mri
koh ma a chu nji nda yba iton ninkon bi nha be u woh ko
ri. **51** U Yesu ka tre, a tsra naki da taba iton nda wakar ni
wu.” **52** Yesu tre ni tie ndu ni koh Irji, ni bi gben ni koh
Irji baba chiche ndji ba, wa ba you ni koh shishi bi rju na
bi ye vu ndji u ybi, ni ba nji ngban ni kpala? **53** Ni wa
mi na he ni yi ni tra Irji, bina vu me na, zizan a nton
mbi ni gbengblen u bu. **54** Ba vu nda nji nda hi, ba nji
hi ni koh ba, u Bitrus ka ta hu ni gbugban mu. **55** Niki
baka muh lu ni tsutsu ra, nda ku sun niki wawu mbawu,
Bitrus a sun ni tsutsu mba. **56** Sei wa ri a toh a sun ni
kpan lu'a, nda you shishi ni wu, nda tre ndji yi ba he
mbawu.” **57** U Bitrus a kpa tron, nda tre iwa mi na toh

na.” **58** Vi toh fi me yi, u ndji ri ka toh nda tre, wu mewu
he ni mi mba. Bitrus tre ndi, “Ana me na.” **59** Intonri hi, i
ndji ri a kama nda la tre, njanji ndji yi ahe ni wu, a vren
Galili. **60** Bitrus a tre, ndi mi na toh kpie wa asi tre na,
nda asi he ni mi tre u gbah lu tbi. **61** A kma u Bachi ka
yah Bitrus. Se Bitrus ka ri mre ikpie wa Bachi tre'a, se
a hla niwu, kafi du gbah du tbi luwa, u kpa tron nkpu
tra ndi wu wu na toh me na. **62** Da Bitrus rju nda yi u'lo
suron. **63** Se ndji bi wa ba troh baba Yesu ba ka zah wu da
tsi me. **64** Da baka kawu shishi, nda mye hla tawu a nha
wru'u? **65** Ba ka tre trre u nanye, ni meme tre ni Yesu. **66**
Da imble kpan u chiche ndji baka ka bi baba bi toh ndu
Irji, baba bi nha lbe se da nji'u hi ni bi tuchu, baba bi
ninkon bari. **67** Da tre hla ni tawu a wuyi wu Almasihu'a”
wa a hla ni bawu ko mi hla yiwu, bina kpanyime na, **68**
Inde mi ye yi, bi na kasa ni muh na. **69** Aman ni ko shishi,
Ivren Indji ni sun ni woh ko ri u gbengblen Irji. **70** Ba ka
tre, u u” Vren Irji? Se Yesu ka kasa ni bawu ikpie wa bi
tre a me yi. **71** Ba tre don ngye ki si wa shaida? Kita ni tu
mbu ki woh ni nyu ma.”

23 Indji ba wawu mba, ba lunji Yesu ye ni koshi Bilatus.
2 Na lu ni nhanwu andi, ba ka toh asi kpa indji si ti meme
na ni tonba ni timeme, ndu ba na kpanyime na nhan
iban hi no Kaisar na, na ni yo tuma Almasihu, Ichu.” **3**
Bilatus Myen, Ahi wuyi Ichu Yahudawa? U Yesu kpanyime
niwu, “Anaki wu tre.” **4** U Bilatus hla ni Firistocin bi
ninkon ba ni jubu indji ba, “Mi na vu ni lah tre riri me
na.” **5** U ba luni tre, andi, “A kpa suron indji ni tie meme
na ni hla tre ma ni Yahudiya, a so ma rji ni Galili ye ni

wayi.” **6** Niwa Bilatus a woki ma, na miyen indji bi Galili'a
wawu **7** Wa ye toh ni mre ma andi a he ni zah (kalkashi)
pkancin Hiridus, natru Yesu hi ni Hiridus, wa a he nitu
ma Wurushelima ni vi bi ton ki. **8** Ni wa Hiridus a ku
shishi ni wu u ngyiri shu niwu ni suron su se'a ni tu wa
azi wau tu lalon mu ni sun toh wu. Wa a wo tre tuma,
waa dede ni yoshishi ni sun toh iri kpii wa a ni tie bi
so sissri wa a ni tie'a. **9** Hiridus a miyen Yesu ni mi tre
bi gbugbu, u Yesu na sa kpe riri ni wu na. **10** Firistocin
bi ninkon ba ni biwa ba nhan, lunde kri, ni nha nu **11**
Hiridus ni sojoji ma ba lu ni nhanu, nani whiyen ni wu, u
ba sru nkulon bi ndindi ma niwu, na kma tru Yesu hi ni
Bilatus. **12** Ba Hiridus mba Bilatus ba tie kpan ni kpamba
chachuki (ba na ta yo kpamba ni ko shishi). **13** Bilatus yo
Firistocin ni bi chu ni jubu ndji ba, **14** na hla ni bawu,
wa hla ni bawu, bi ka nji igu yi ye na indji wa ani ton
ndji timeme, bi yi me bi toh, mi, miye ni shishi, mina vu
lahtre riri me na wa bi ki nhanwu na. **15** Ba kpe, Hiridus
me, ala ka tru kma ye ni tawu, bi toh, igu yi na tie ikpe
wa ba wu'a na **16** Ni tu ki mi gbi ton niwu ni kachuwo. **17**
Wa hi gbigbi ni Bilatus ndu chu indji u y'bi iri no ba ni
Idin) **18** Wawu mba wu ba lu tre vovome, ndu ba, “Nji gu
mba hi, na nji Barabas grji!” **19** Barabas a guri wa ba yo ni
mitra u lo ndji bi latra, nitu wa aka kpa suron tie meme
ni bawu ni gbu na wu ndji. **20** Bilatus ala tre, asun ka
Yesu chuwo. **21** Ba la tre vovome, ni, “Giciye wu, giciye
wu.” **22** A hla ni bawu nkpu u tra, “Nitu ngye, a ngye yi
indji yi tie wa a meme? Mi na toh kpe wa a tie wa bi wah
bi wu'u ni tu ma na. Ni naki to bi kle nu'u yah, me ka'u

chuwo." **23** Ba kri titu, na tre gbangban me, ndi ba sun
ndu ba giciye wu, u tre mba ka mren Bilatus saran. **24** U
Bilatus a kpanyime ni bawu ni kpi wa ba sun. **25** Wa ba
miyen a nji grji ni bawu na no ba i wa ba yo ni tra u lo
ndji'a nitu wa a kpa suron tie meme nda wu ndji, na no
Yesu ni kpi wa son. **26** Ba nji hi, na zu vu guri inde ma
Siman Bakurane, a rji ni gbu siye, u ba ban giciyen gran
ni wu gba, ndu nji hu Yesu. **27** Chubu nji ni mba ba lo
suron na ni yi nitu ma, na ni hu. **28** Wa kma yaba, Yesu
tre, "Bi mri mba Urushalima, na yi nitu mu na, bi ka yi ni
tu-mbi ni mri-mbi. **29** Bi toh, ivi ni ye wa ba tre, lulu a
biwa ba son ni krju ni bi wa bana ngrji na, ni sisan wa
bana mma na." **30** U ba fare tre ndu tita, "Ku chan ta, ni
Igbulume, Bika kata. **31** Ba ni na tie kpi biyi u kunkron a
ri he ni shushu, ahi ngeri ani tie u kunkro klu ye? **32** U ba
nji indji hari biwa ba lah-tre, hi niwu baba Yesu. **33** Wa ba
ka ri ni bubu wa ba yo, "kyukyu" niki ba ka kpan ba ni
kunkron'a (giciye) ni bi y'bi hari, u ri ni wo kori, u ri ni
ko ta. **34** Yesu tre "Itie, kpa wruhle ni bawu, don bana toh
kpe wa ba tie na." Ba lu ni ta chacha, na yaba inklon ga.
35 Indji ba lu niya bi nji ndji (mulki) ba wa ba ye si tsawu
andi, "A kpa bari chuwo. Dun kpa tuma chuwo ki, toh
wawu yi hi Almasihu u Irji, wa ba chu'a." **36** Bi lokpa me
ba tsawu, na wa niye, nda ni dren iman wa'a sa. **37** Nani
tre, "U ta hi chu Yahudawa, U ka kpa tume chuwo." **38** U
gban ri he niwu tu, "I wa yii a chu Yahudawa." **39** Iri ni
mi bi y'bi hari ba wa ba kpan ba, a mre'u andi, "A na wuyi
Almasihu na? ka tu me chuwo ni kita me. **40** U ri ma sah,
wa ya losuron, "U na tie sissri Irji na, nitu wa ba wuta

baba? **41** U mbu ba tie tsra, ki kpa mbu nitu kpe wa ki tie,
Igu yi ana tie kperi memema na." **42** Nna la tre, "Yesu na
kparisu ni me na, uta ri ni ko Itie me." **43** Yesu hla ni wu,
"Njanji tre misi hla niwu, luwa u he nime ni Firdausi." **44**
U ba he niki ni krafi tanne, u bubu ka tie bwu kagon gbu'a
wawu, hi ni krafi tiya. **45** U rji grji ka ku. U bre gontra tra
u tre ni Irji a yar tie hari ni tsutsuma ye ni meme. **46** Ni
yar yi ni lan gbangban me, Yesu tre, "Itie, mi ka Ruhu Mu
no niwo me." wa tre naki, na que. **47** U Jirimia a toh kpi
wa a tie, na gbire Irji san, "Gbigbi iguyi a hi indji ndindi."
48 U Ijubu indji ba wawu, wa ba hu ba ye ndu ba ye toh
ikpi wa a tie ni shishi mba, ba kma ni wru wo ni san mba.
49 Bi wa ba toh wawu mba'wu, ni imba bi wa ba hu ba rji
ni Galili, u ba ka kri ni gbugbanmu, na si ya kpe wa a si
zren **50** U indji ri ba yowu Yusufu, ahi vren u majalisan ni
ugbu na indji ndindi. **51** Wa na kpa nyime ni kpi wa ba tre
ni kpi wa ba tie na, rji ni Arimatiya ni meme Yahudiya, i
wa a si kben hi koh Irji. **52** Igu ki, ahi ni Bilatus, na miyen
wu a ndu ban ikpon Yesu no wawu. **53** Wa nji grji ye
meme, na nyewu ni pri ndindi, na kayo ni mi bbe wa ba
shime ni kpa tita, ni bubu wa ba na rju ndrjo toh na. **54**
Ivi ri ri ni vi, u Asabaci te whiwhre. **55** Ba imba biwa ba
ye baba Yesu rji ni Galili, ba hu nda toh wrji wa ibbe'a a
he nda toh ka ba yo nkpon ma'a. **56** U ba kma hi, u ba wa
inye u gban ni turare. U ba kusi ni ivi Asabaci, nidu.

24 Ni bwu mble, ni vi mumla wu Sati'a, ba ye ni bubu
ibe'a nda nji nnye wu bwa ni kmo, wandi bana ti'a. **2** Ba
to ndi ba nyi kikle tita wa ka nyu ibe rju. **3** Ba ri nimi nda
toh ndi k'mo Bachi Yesu na he na. **4** A hye niki, ba ri he ni

tsishishi ni tu kpe yi, ndji ha ba rju kri ni ba ni inklon wa
zan pri me. **5** Niki mba-ba ba ti sissri nda kukru ni shishi
mba ni meme, i ba tre ni mba-ba ndi, “Ngye du yi ni wa
ndji wu vrhi nimi biwa ba qu ye'a?” **6** Ana he ni wayi na,
ba nzu lunde ye. Rhimre ni tre ma niwa a rhi he ni Galili,
7 ndi ba guchi vu Vren Ndji nu ndji bi lah tre, ba gran ni
kunkro, ni vi wu tra ani la lunde. **8** Imba ba ba tika itre
ma, **9** nda kma don bubu ibe'a nda bla ni wlon don ri'a
baba mbru ndji bari, wawu ikpi biyi ba **10** Niki, Maryamu
Magdalin, Joanna, Maryamu iyi Yakubu, ni mba ba rima,
mle, baka vu bla ni manzani ba. **11** Ama itre wa a bla
bawu a rju choloncho ni manzani ba, i bana kpanyime ni
mba-ba na. **12** I Bitrus a lu kri vu tsu hi ni bubu be'a, nda
ku dran nda ya mima. A to ba pri nklon wu kpa ma ba
shii zini kosan. Bitrus a kma hi ni koh ma, nda ni rhimre
ikpi wa ba he'a **13** Ni vi baki, ndji ha ni mimba ba vu nko
tayi ni vi gbu Emmawus, wandi a mili ttamgba ni mbru
rji ni Urushelima. **14** Ba si tre ni kpamba nitu ikpi biwa ba
si zren'a. **15** Niwa basi tre nda ni mye kpamba, Yesu kima
a ye nda si zren ni ba. **16** Shishi mba ana bwu du ba mla
toh ka ahi nha na. **17** Yesu a hla bawu ndi, Bi ki zren nini
tre nitu ngye, hambiwu ni ton nkoh? Ba kma kuki nda
kri ngbonme. **18** Iri mba, ni nde Cleopas a sa niwu ndi,
“Wu nklen me yi ni gbu Urushelima wuna toh ikpi wa
basi zren ni vivi yi na? **19** Yesu a mye ba ndi, “ikpi bi
rime?” Ba sa wu ndi, “Ikpi nitu Yesu wu Nazarat wandi
ana Anabi kikle ni ndu, mba lan tre ni shishi Irji mba ni
ndji wawu'u, **20** Wawu yi kikle Prist, baba bi ninkon wu
gbu'a ba vu nu du ba lo u wu qu nda klo ni giciye. **21** Kina

yo suron ndi wawu yi ni ye kpa Israila chuwo. E, nha ni kima, a vi tra zizan wa ikpi biyi ba he. **22** Ngari, mba bari, nimi mbu ba rju ni tre wa anuta sissri, nitu hi mba ni bubu ibe ni bwubwu mble. **23** Ba hi ka toh ndi kmo ma na he na, nda kma ye si tre baka toh Maleka wa a hla bawu ndi a he ni sissren. **24** Ndji mbu bari ba hi ni bubu ibe nda ka to tsra ni kpe wa mbaba ba hla'a. Ama bana to'o na. **25** Yesu a hla bawu ndi, “Bi ruru ndji, bi si sron kpanyime ni kpe wa anabawa ba tre! **26** Ana bi zan du Kristi sha ya ikpe biyi rhi nda ri ni nzuhon ma na?” **27** Niki rji ni Musa, zu ni anabawa wawu, Yesu a mla bla ni bawu ikpi nitu kpama nimi nvunvu tre Irji. **28** Ni ba tie whiwhre ni vi gbu wa bata hi niwu'a, Yesu a ti to ani zren hi guchi. **29** Mle ba bre u ndi, “Son nita, yalu si tie, i ivi'a ti wiewiere wu kle ye. Mle Yesu a kpanyime nda ka son niba. **30** Niwa a kuson nda ni rhi niba, a ban bredi'a, yo lulu niwu, nda nziga nu ba. **31** Shishi mba a kri bwu i baka mla toh wu, wa kri kado ni shishi mba. **32** Ba hla ni kpamba, “Suron mbu ana si'a gon ni mi-mbu niwa a si tre ni nkon, nda tsro ta nimi nvunvu tre Irji na?” **33** Ba kri lunde ni ton kima nda vu nkon kma hi ni Urushelima. Ba ka ri ni wlon don ri ba, nda toh ba baba bi wa bana he ni ba'a, **34** nda hla ndi “A njanji, Bachi mbu lunde, nda tsro tuma ni Siman,” **35** Niki ba vu kpi wa ba toh ninkon mba wa ba mla toh Yesu ni andi a ban bredi si ga nuba a. **36** Niwa basi tre kpi biyi, Yesu kima, a rju kri ni mimba nda tre ndi, “Si suron son niyi.” **37** Ba ti gbri me i sissri a vu ba. Ba ban ndi ba toh ibrji ma mu. **38** Yesu a hla bawu ndi, “A ngye du yi ni tie sissri? A hi ngye ni lo yi ni

suron? **39** Toh iwo mba iza mu. A hi me kimu. Sa wo nitu
mu ni toh. Ibrji na he ni nma kpa mba ququ na wandi bisi
to mi he niwu na." **40** Niwa a kle tre toyi a tsro ba iwo
mba iza ma. **41** Niki me, bana kpanyime na, nitu ngyiri ni
sissri. Yesu a mye ba ndi, "Bi he ni ikpe wu rhi?" **42** Ba nu
vi lambe wa ba sron'a. **43** Akpa nda rhi ni shishi mba. **44**
A hla bawu ndi, "Biyi yi ba lan tre mu, wandi mi hla ni
yiwu niwa mi he ni yi, ndi ikpi wa ba nha ba ni nvunvu
doka Musa baba anabawa ni Zabura ba wrhu he toki. **45**
Alu bwu mre suron mba du ba mla to nvunvu tre Irji. **46**
A hla bawu ndi, toki ba nha ndi Kristi ni shaya nda lunde
rji ni qu ni vi wu tra. **47** Kma suron wrhu ni la tre ni kpa
wrehle lah tre ma. Hi bla ni ndi kagon ngbungblu rhi ni
Urushelima, ni ndema. **48** Bi toh ikpi biyi ni shishi-mbi.
49 Ya, mi si ton yi nitu ikpe wa Timu a rhentse ni tuma. Bi
gben ni mi gbuyi nitu ba kayi ni nklon gbengblen rji ni
shulu ri. **50** Niki Yesu a wrhu ni ba nda hi wiewiere ni
Betani, nda nzu wo ma nda yo lulu ni bawu. **51** Ni wa a ta
yo lulu ni bawu, ba kri ban'u hi ni shulu. **52** Mle ba ku
nzu ndema, nda k'ma yi ni Urushelima kikle ngyiri. **53** Ba
si'a ki chachu ni tra Irji nda ni tie lulu niwu.

Yohana

1 ni mumla itre a he u tre he ni ba chi u tre a hi bachi **2** iwayi a he rji ni mumla ni bachi **3** koge ba tie ni wa wuti ba na tie kpe ri na sei ni wawuyi **4** ni uahi nou ivri he u viri a ka tie ipan ni indi wawu **5** ipan a lan ni mi bwu i bwu na ka ipan na **6** indi ri he wa bachi ton ndu wa ba yo di yahaya **7** aye toh na hla tre ikpan ni ndu indi wawu kpa yenme ni tu ma **8** a na yahaya ahi kpan na ama ndu ye toh kpan na hla **9** ikpan i njanji wa a no kpan ni indi wawu ani ye ni gbungbula **10** a he ni gbungbulu yi ba mei gbungbulu ni tuma indi bi gbungbulu bana toh na **11** aye ni bama u bima bana kpaa na **12** abi wa ba kpa na kpayenme ni indi ma abiki migen ano ba ikon ndu ba yo ba tie imiri rji **13** wa ba na grji ni kon irji u yina ana nitie u kpa na ana tie u ndi na a hi tie rji **14** ilan tre ka tie nma kpa na son mi mi buu wa aye rji ni irji na sh ni iko ni njaji **15** yahaya a hla ni tu ma da ni yo indi kpan kpan me nanihla ahe wayi i mi tre indi wa ani ye ni kogon mu a za me a he ri mi ka ye **16** ni tsara ma yi kikpa alheri ni tu alheri **17** doka tre yi ye rji ni musa alheri ni njaji baye rji nikonyesu Amasihu **18** ba iton wa idiori taba sa shishi ni irji indi wa ahi wawu yi kangrjima a hi nji iwa a kuyer ni kbu bachi rji wawuyi tsro u **19** yahudawa ba lude ton ba ni firistici ni lawiyawa he niwu ni ni tu ba son miyen ahi wu nhan? **20** wa nhla ni bawu gerger ana kpa tron na wa si sa bawu adie ana imeyi me Almasihu na **21** u ba miyen a hi wu nahn? ahi wu yi iliya? iwa tisan ana mena u tra ahi wuyi wu anabi? wa ti san aa **22** ba miyenu a hi wu nha ki son ki hi hla ni biwa ba ton ta? u hla ta wu di

geri ni tu me? **23** wa hla mi lantre wa a bi tie ni kon irji
nawa wandi anabi ishaya hla a **24** bandi waba ton ba rji
tarisawa ba he niba u ba miyen andi **25** u ge mba sa u yin
btsima ise una Almasihuna u na iliyana ko annabin? **26**
yahaya se tre a bawu andi mi yi batsima ni ma indi ri k rli
ni mibi wa bina toh na **27** wawu yi ni ye ni kogon wa rjirji
lagban ma nii kuyiron wa mi siwua **28** kpi biyi ni Bethany
u ngbala rima u Jordan wa Yahaya a sia ti batisma mble
29 ni bele ni virima yahaya toh yesu niwa natre yamba ige
vreb nkrju irji iwa aban lah tre gbungbulua **30** iwayi ahi
iwa mi bla ni yiwu ndi ndi wa asiye a zanme ahe guci
nimu **31** mina toh na ama bana hla tsre ilawa ye miye ni
yi batisma ni ma **32** yahaya shedai andi mi toh ruhu asi
grji na ingyu da ye niwu nituma **33** mina gani niwu na
indi wa a tih me miyi batsima ni mima a hla nimu ko ahi
nhan u toh ruhu a grji kuson niwu nituma ahi wawu yi a
yin batisna ni ruhu u nja ji **34** mitoh ni sheda ahi wawuyi
vrena rji **35** kan vi nibela u ha ma u yahaya a kri ni hari
ni mi almajeran ma **36** u ba toh yesu a ka vuyaba ni hi u
yahaya atre toh ba inge vren krju irji **37** u almajeran ma
hari bawo naki da luwu yesu **38** u yesu kban ya da toh
basiwu u wa a miye a ge bi son? u ba yo rabbi andi lu
soro ni tseyi **39** a hla bawu ye ni ye toh ubaye na ye toh
bubu wa ani son u ba ka kuson niwu che chuku ni karfi
wollon **40** iri ni miba biwa ba wo tre yahaya hi androwus
vayi siman Bitrus **41** a lude da wa vayi ma simanna hla
niwu ki ka toh Almasihu **42** a nji ye ni yesu yesu ya da
tre ahi wuyi u siman ivren yahaya? ba yo di kefas **43** ni
vikima wa yesu luni shirin u kugon hi nigalili u waka toh

filibus da hla niwu luhume **44** Filibus ivren i jiji baitsida gbu ba andrawus ni bitrus **45** filibus ka same ni nata na ilu da hla niwu ki same niwu wa musa a nhan yo nimi attaura ni annabawa yesu ivren yusufu ba nazarat **46** natan ilu a hla niwu ba ya na fe kperi u ndi ndi ma ni Nazarat? filibus tre ye ni ye toh **47** u yesu a toh matana ilu si ye niwa u wa tre tre nituma toh ba isra ilyi wa ana mirtan indi na he niwuana **48** natana u lu miyen u tie ni he mba ni toh me? u yesu a hla niwu mi toh ri u filibus yo u niwa a son ni chin mbuwa **49** natana ilu yo ni rabbi u vren irji u chu israila ko **50** yesu tre ni wa ni hla ndi me toh u ni chin mbuwa a kpayenme? u toh kpii wa ba nawayi babran **51** na hla njajimu njaji misi hla niwu utoh shulu bwu kri wuho malaku irjii ba si hon nani grji nitu vren indi

2 nivi u tra wa a wuce igran iri a heni cana u Galili u yi yesu a hei niki **2** ba hla ni yesu di almajeranma ndu ba hi ni igan ugran **3** u lman inabin a kle u yi yesu hla ni wu iba na he ni iman inabin na **4** yesu hla niwu iwa ahi ge ka krji u ye nime? iton mu na tsra rina **5** iyima a hla ni miri bi nduma ko a hla ni nduyi tie gen bika tie u ndu bari ba he niki ni tita tan ne **6** iwa yahudawa ba tie ndu niwa ni igan ba u tsarka ke ko rime ni mi mba ni ban durom iri **7** iwa hla ni bawu suru man shu ni indun ba uba suruman shu mba pleleme **8** iwa hla ni bi ndu ba tie ni mima hi no nikon ugan u ba tie nakima **9** nikon u igan a vu ma hla toh wa a katie ima ina bin wana toh iwurji wa a rji a na iwa to **10** na hla niwu ko nha niga ma inabin ndi ndi ni mumla nduba so kle rikiko ba nji iwa a

lolomey ye ni kokon iwu u ma ndindi zi sei zizan **11** iwayi
a hi gban u mumlan wa yesu tie ni cana galili na tsoro
dauka ka ma amajeran ma ba kpayenme ni tiea **12** ni kle
ki yesu ni yinman ni miri vayima ni almajeran ma ba hi
kafarnahum na ka sori niki tie vi bari **13** igan u zagran
idina tie whire u yesu a hon hi ni uri shaliman **14** a ka
toh bi le ni lando ni ik rju ni tantabaru ni bi siran iklen
ba son niki **15** iwa tie gbugban ni rjirji na zuba rju wawu
ni mitara u rji ni nitman ni lando na vu glengbe in klen
vara hlega ni bi saran klen na kpa tabru a zie lega **16** a
hla nibi le ni tan tabara vu kpie bi yi rju niwa yi bi kako
itiemu tie chuchuu lea ni kpie **17** u alma jeran ma ba tika
andi ba nha nhan zindi to iko me ni irime kle **18** binikon
ni yahudawa ba batre niwu a a hi gban geri u ya tsoro ta
ni tu ikpe wa u si tie mba **19** yesu sa nibawu zie tra rji yi
mi merie ni mi ivi tra **20** ubi mikon yahudawa ba tre ba
tie ise arabayin don tannen riko na nme trarsi a kle u ri
ban ivi tra yin ni nme koa? **21** ama asita tra itra u kpa ma
mu **22** nikogon wa a ta shimen ni beh almajeran ma ba lu
tika ndi ana hla naki uba kpayemen ni nasi ni lantre wa
yesu a hla **23** ngari aheni urushelima ni idi gbugbuu ba
kpayemen ni iden ma ni wa ba igban wa a tie **24** yesu na
kpayeme ni bana atoh bawauu **25** ana son ndu dio shaida
ma ni tu indi na nitu wa a toh kpe wa a he mi ndi

3 igu ri ahi bafarise ba yomi niko dimu a hi tuzan ni mi
yahudawa **2** igua lu wa yesu ye ni chu na yo Rabbi ki
tohwu u malami wawu tsi ni rji ki toh idiori na toh tie
kpe wa wu si tie yinna se orji he niwu **3** yesu sa niwu
njanji njanji indi wa ba na la ngriji a na ana toh iko irjina

4 nikodemu a miyen bati ni heri na la ngrji indi iwa a ce ye? ana ya kban hi ri ni minen yima ba ka la ngrjina ani iya? **5** yesu tre anjaji anjaji indi wa bana la ngrji ni ma mba ruhu na ana ya hiri nitra rjina **6** ikpe wa ba ngrji ni konkbon kpa ahi kobonkpa iwa ba ngrji ni kon ruhu ahi u ruhu **7** na tie sisir na ni tu wa me hla ni wu a hi gbigbi ndu ba la ngri wu **8** ngyugyu ni fuw hi ni werji a wa a ni son a u ya wo chu ma iwu na toh ka a rjini tsen ka ni hi ni tsen na anaki indi waba ngrji u ni ruhu a **9** nikodi mu miyen batie ki ma ni he naki? **10** yesu u miyen i wu u malami ni israila u na toh iri kpe yi na? **11** njaji njaji mi si hla ni wu kisi tre kpr wa ki toh ni shaida ni yiwu na ki me bina kpa shaida buna **12** mi tie hla niwu ikpe wa ahe ni gbungbolo yi i wuna kpayemen na u tie ni heni kpayemen ni tre wa mi hla niwu u shulu **13** idiori na hon hi ni shu toh na se wawu wa a grji rji ni shu yea sei vren indi **14** na wa musa a zu wan hi ni shu ni miji na ki me gbigbi ba zu ivren ndi hi shu **15** nitu biwa ba no suron ba na kpayememe ni wu ba kana tie memenana son tuntur **(aiōnios g166)** **16** niwa irji a lo suron ni gbungbulua kpukpome na ban ivren ma riri no wa a ka suron ma no wa ka que na kason ni viri hi ni tuntur **(aiōnios g166)** **17** irji bachi ana ton verri ye ni ndu ye ka gbungbulu a suto na amma ni ndu kpa ba chuwo **18** indi wa ayo suron ma niwu kana tie meme na u indi wa ana yo suron ma niwuna atie meme ye ni tu wa ana yo suron ma ni mi nde ivren ciriti na **19** a ni tu kima ibla tre he ni tu wa ikpan ye ni gbungbulua u ndi ba son bwu zankpan ni tu meme tie mba **20** wawuu indi wa ani tie meme kpe a ni kama ni

kpan nda na ni hi ni kpan na don ndu bana toh meme tie mana **21** sei indi wa ani tie njanji ani ye ni kpan nitu tie ma wa ba toh ni rira me a ndi da ni tie niwu rji **22** ni kogon kima yesu ni almajeran ma ba lu hi yanki igbu judea ni ki ason hi ni ton ri niba natie batisma **23** yahaya me ni tie batisma ni aino whiwhire ni salim nitu ima he ni ki babran indi baye niwu wani ti batisma **24** ba na rigen yo yahaya ni mi tra u tro na **25** u kbonronkpa lude ni mi almajeran yahaya ni indi u yahuda nitu al adun tsarka kewa **26** ba luhi ni yahaya na tre Rabbi indi wa a he niwu ni gran ne urdun wa u shaidu wu toh asi tie batisma indi wawu ba si hi niwu **27** yahaya sa ni bawu idiori na ya fe kperina sei ba no rji ni shulu **28** biyi ni tubi bi to mi hla ni a na imeyin me Almasihuna ba ton me ye guci niwu **29** iwa sah ahi u lon ma ikpan glon zizan ikpana kri siwowu a si ngir ni wa asi wo lan likona ingir mu a shu mala **30** a hi gbibbi ni ndu shu babran u me grji ye meme **31** wawu iwa a rji ni shu a zan indi wawu **32** a shaida ikpu iwa awo na toh idiori me tie bre kpa shaida ma **33** indi iwa akpa shaida ma a kpayemmen gbigbi irji a njaji **34** indi wa irji ton a ani tre ni lan u rji ana no ruhu a ni tsara tsara na **35** itie kpayemen nl vrena na ka koggen no nriwoma **36** indi wa a kpayenmen ni vren a he ni viri son hi ni tuntur indi wa akama ni ivren ana virina ifun irji a he ni tunna **(aiōnios g166)**

4 yesu toh ndi farisawa ba wo andi almasenanma ba ye ni barbran wa ni tie batsima nizan Yahaya **2** lana yesu ni tie tuma nitie batisma na ahi almajeran mu ba sita tie batisma **3** a ka yahudiya don na kma hi ni galili **4** wa ahi

gbigbi niwu ni ndu lu zu niko samariya **5** aye ni mi gbu
samariya wa ba yo ni sika fwe nhan ni bubu wa yakubu a
no ivren ma yusufu **6** juju ma u ykuba a he niki yesu zren
nhla za na ye kuson ni yue juju a karfi wolon don hari u
rji **7** iwari u sa mariya aye funma se yesu hla niwu ne ma
miso **8** u almajeran ma ba lu ri hi ni migbu ni he leh biri
9 iwa u samariya niyen a ni he iwu ba yahude u miyen ma
ima uso ime wa mi vren wa u mariyg? nitu yahudawa
bana kabi ni samariya wana **10** yesu sa niwu una tohno
miyen u rji ni indi wa a si tre ne ma uso una bre ni ndu
no uima u tviri **11** iwa hla niwu mallam ga u na he ni
guga u juju a naman yue grji hi kogbo ani tsen u fe ima u
viri? **12** u na zari itie mbu yakubu na ka wu zari wawu wa
ano la juju a wa wawume a so ni mina ni mire ma ni lado
ma? **13** yesu hla niwu du indi iwa aso ni mi ma ki nhlan
ma ni la yi u **14** indi wa ani so ima wa mi no nhlan ma na
la tieu na ni siran kima lma wa mino a ani ka tie izin ma
ni mi ma iwa ani ta gubon ta hi ni viri ma u kase se kase
se **(aiōn g165, aiōnios g166)** **15** iwa hla niwu mallam ne ima
mba wa nhlan ma na la tie me na u mi na la ye niwayi
ndi tan ma na **16** yesu hla niwu hi yo ilon me di biye biwa
17 iwa hla niwu mi na he ni lilon na **18** nitu wa u gran
lilon tie ton iwa uhe niwu zizan ana lon mena ikpe wawu
tre a a njanji **19** iwa tre ndi mallam mi toh u annabi **20** ba
tie mbu ba ta tre ni rji ni tugbulu yi u bi tre urushali
ma yi a bubu wa indi ba tre ni rjiia **21** yesu hla niwu iwa
kpayenme ni me ni suron me ndi bi na la tre ni rji ko ni
tu gbulu ko ni uri shalima na **22** bi si yi sujada ni ndi wa
ki tohua kpa chuwo a he ni yahuda wayi **23** mitoh iton

niye natsara wandi bi hu rji ujanji ba tre ni tre mbu ni mi ruhu ni njanji ni tu indi bibi kima irji ni wa ba ni ndu ba tre niwu **24** irji a hi ruhu indi wa ani tre niwu a hi gbigbi ni ndu ba tre ni mi ruhu ni njanji **25** iwa hla niwu mi toh Almasihu ni ye ani taye ani hla koge ni tawu **26** yesu hla niwu imeyi mi wawu iwa ndi asi tre ni u **27** ni mi ton ki almajeran ma ba kbanye u ba kban ni tie sisir ikpe wa yo ani tre ni wa u iri mba a miyen u son geri? ka ahigeri yo u si tre niwu? **28** iwa kagbazima don na he ni mi gbu na hla ni indiba **29** ye toh iguri iwa a hla koge wa mi tiea ana wa wuyi almasihu na ka ani nha **30** ba lu bri ni gbu a da hi niwu **31** ni ton kima almajerana ma luni bre wu andi mallam rhi **32** i wa hla ni bawu andi mi he biri iwa bina toh kpe ri ni tumana **33** almajeran ba tre ni kpa mba ko idioiri me nji niwuna ka idioiri nji ye? **34** yesu hla bawa biri mu a hi ndi mi tie ikpe wandi wa la ton me ye ni du me kle ndu ma **35** nda bi tre dia don iwuya nzah ni du ba yi gri bi? mi hla niyiwu ni woloshi bi ya irjuba ba makan u chan **36** indi wa asi chan ani kpa die na shu biri u rju kabi na nji hi viri utuntur ni naki indi u chu ni indi chan ba gir ha mba **(aiōnios g166)** **37** nitre yi iri ni chu batre di iri ni chan ajanji **38** i me ton u ndu u hi chan ikpe iwa wu na tie ndu ma na a bari mu ba tieye u luri ni mi ndu mba **39** igra samariyawa ba he ni gbu a ba kpayemen niwu niyu kpe wa iwa a tre ni tuma a a hla kle pyen pyenme ikpei waatatia **40** u samariyawa ba ye niwu na bre ni ndu ye son niba waye son niba tic vi hari **41** gbugbumba ba kanhan hi biwa ba kpanyme nitu lantre ma **42** ba tre ni iwa ndi kpanyme mbu ana nitu kpewa

wu hla na a nitu wa kita kikimbu ki wowu nito ndi janji iwayi yi u kpa gbungbl chuwo **43** niwa vi ha baki baka hi a rhu don bubuki nda ku nko Galilee **44** yesu kima ana bla ndi bana ya anabi ni nfutu ni gbumeme ma na **45** niwa aka ri nimi Galilee bi Galilee bu ba kpaa ni woha bana to wawu kpi wa ana ti ni igan u urushelima nitu baba me bana hi ni igan a **46** zizan ala ye ni cana bubu wa a kma ma ti ihia kikle nikon ri u bi tu chu wandi ivren ma ana kru lo kpa **47** ni wo ndi yesu ye wruwru ni judiya rhini Galilee a hini yesu nda ka myeu du huu grji hi nda hi chulilo rhu ni vren ma wa ana ti weweire u kwu **48** mle yesu a kri tre niwu ndi hama bi to kpe u chu tsro nda nu sisri bina kpanyme na **49** ninkon gua a hla wu ndi mi niu ninkon me grjiye ri du vren mu kwu **50** yesu a lhawu ndi hi vren me he ni sisren tgua a kpanyme ni lantre wa yesu a tre niwu nda hi kpama **51** niwa a sia grji hia mriko nduma ba zontu niwu nda ni hla ndi vren ma he ni sisren ma **52** niki a mye ba nton wa ikpa a lu si sia ba sa wu lanren ni nton u tangban lilo kpa a akawu chuwo **53** nikima itia a tika ndi ana ni nton kimayi yesu a tre ni wu ndi vrenme he ni sisren niki wawu nikima mba wawu bikoma ba kpanyme **54** iwayi ana kpe itsro u ha wa yesu a ti niwa aye ni Judiya rhini Galilee

5 Ikype waa a hu gon wa, igan u Yahudawa a he, u Yesu alu hi ni Urushalima. **2** Nimi Urushalima whie ni nkontra nt'ma u yii maa he kima wa ba yo ndi Baitasda ni lme Larabawa waa a he ni nkontra bi nzre. **3** Gbugbu ndji bi lilo, bi fyen, bi cbi, bi khwu kpa, ba gru ni maa. **4** U maleku Bachi ata grji hi nda hi cu maa ni nton bari, u

ndji wa a guci sa za ni maa ni nton wa maa si cu'a, ani fe don ni ko bi lilo riame wa ata lo'a. **5** U ndji ri ahe kima wa'azi lo tie ise tra don tandra. **6** Wa Yesu a to ndi a kakru ni ki, u wa a kma toh ndi ndji a kru ni kii gbaa me nda hla niwu, “Wu son wu kpa sikpa? **7** Yonde Mallam, mina he ni dio rina iwa ani ban me yo ni mi takpo ma wa ba chuwu ana mita lu ndi mi ri hi ni mi u ndiri ka tie gbla ri Kuchi mu. **8** Yesu hla niwu, lunde, ban bubu kuru ni zren” **9** Hihari Igu fe si, na ban bubu kuru ma na hi kpama. Nivi u Asabar ma. **10** Yahudawa ba miyen Igu iwa ba chu lilo rju niwu, “Luwa a Asabar, ana bi ni ndu ban bubu kuru me na.” **11** “I wa hla ni bawu ahi ndi wa a chu lilo rju ni mu'a, 'A tre ban bubu kuru me ni lu zren.'” **12** U ba miyen, Ahi nahn hla tre ki wu, ban ni lu zren? **13** Wawu indji wa ba chu lili niwu'a, ana toh indji iwa a chu lilo rju ni wu na, Yesu lunde hi kpama ni yayinbi nitu jumbu indji gyen klan ki niki. **14** Ni kogon niki, Yesu ka fe ni mi korji, na tre, toh mba, U fe si, nan lah tatre gan na, ni ndu meme ikperi iwa a lah zan iwayi ndu lah vu na.” **15** Igu luhi na ka hla ni anabawa ba andi ahi Yesu mba a chu lilo rju ni wawu. **16** Nitu ki, anabawa ba lu ni ti Yesu kyalala me nitu ti kpe ke ni vi u Asabar. **17** Yesu sa ni bawu, “Itei mu asi tie ndu ye zizan, Imeme mi tie ndu'a.” **18** Nitu ki, Yahudawa ndi ba wu'u ana nitu iwa a ka hu doka u Asabar, kan grjin na, ala yo Irji tie Itie ma, na ban tu ni zrazra ni Irji. **19** Yesu ka sa ni bawu, “A njanji, anjanji, Ivren na ya tie ni ngrji ma na, se a toh Itie bubu tie, ikpe iwa Itie ni tie ivren anki me ivren ni tie. **20** Niwa Itie'a ani son Ivren na zro ko ge wawu'u wandi ani

tie, ani zro igbi bi rigran ma iwa ba zan wa yi'a ni ndu yi tie sisir. **21** Na iwa itie ta bi que shimen na no re iviri ana ki me Ivren ani no iviri ni ko nhan iwa ani son'a. **22** Itie chi idio-ri ban na, na ka chuban no vivren. **23** Ni ndu indi wawu ndu ba ni funtu ina iwa ba toh Itie'a ni funtu'a me. Indji wa ana toh Ivren ni funtu na ana toh Itie me ni funtu na iwa ton ye na. **24** A njanji, anjanji, Indji wa a wo tre mu'a na kpa yenme ni Indji wa a ton me ye'a ahe ni viri hi ni tuntur kuma ana tie meme na ani vuque yaba hi ni viri. **(aiōnios g166)** **25** A njani, a njanji, mi hla ni yiwu iton ni ye, har me a yeye iwa ik'bon me ba ba wo lan tra Ivren Irji, bi wa ba wo ba nawo. **26** Ni wa Itie a he ni viri ni wu a, ana ki me ano Ivren Iviri mi ma u tuma kima. **27** Itie a no Ivren son, tuma i wa ani ya ga tre (chu ban), nitu ahi wawuyi a Vren Ndji. **28** Na tie sisir na yi, iton ni ye iwa biwa ba he ni mebeh wawu ba wo lan tre ma **29** na rju yei biwa ba tie ndindi ba lunde hi ni viri (re) biwa ba tie meme ba luhi ni fu ton (que). **30** Mi na ya tie kperi ni tu muna. Na wa mi wo'a, ana ki mi futon, futon mu a u adalci, ana ni son u tumu na, a tu Indji iwa a ton ye. **31** Mi tie shaida ni tumu kimu, shaida na hi u njanji na. **32** indji ri he iwa asi no shaida ni tumu, mi toh shaida iwa asi no ni tumu, ahi shaida u njanji. **33** Bika ton ba hi ni Yahaya, ani no shaida u njanji. **34** Na kima, shaida iwa mi kpa ana shaida u indji na, mi hla biyi ni yiwu ni ndu jubu hi viri. **35** Yahaya a hi fitila u ri, u kpan me bika kpayenmen ni yo si sonron ni kpan mani ton zah me. **36** U shaida wa mi he niwu a zan u Yahaya ni gbengbenle ni ndu wa Itie ni ndi mi tie'a, wato jiji bibiri indu bi wa mi si tie, biki ba si

shaida mu andi, ahi Itie a ton me. **37** Itie wa a ton me,
wawu ui a shaida me. Bina tie bre wo lan toh ni na toh a
he ni he nako quen ri. **38** Itra ana son ni yiwu ni mi dri
bina, ni tu wa bi na kpayenmen ni Indji wa a ton Me yena.
39 Biki kra viwu bla tra Rji ni ya bi ndi niki bi fe iviri u
son tuntur, iwawu vuvu kima a shaida ni me, **(aiōnios g166)**
40 bina yo sonron me u ye ni mena wa bi fe viri na. **41** Mi
na kpa gber san ni ndji na **42** Mi toh bina he ni son Rji ni
mi idri mbi na. **43** Mi ye ni mi nde Itie Mu, u bina kpa Me
na. U to iri ni ta lu ye ni mi nde ma, bi kpa wu. **44** A ni he
mba bi kpa yenmen ni yo sonron, biyi wa bi kpa gber san
ni kpa mbi, ni na kpa yenmen ni wa gber san iwa a rji ni
Irji na? **45** Na yo imeren ni sonron mbi andi Mi tre yi
koshishi na. Indji wa a tre yi a Musa, iwa bi yo sonron mbi
niwu. **46** Bina kpayenmen ni Musa, bina kpayenmen ni
me, nitu wa a nhan me nitu mu. **47** Bitana kpayenmen ni
nhan ma na, bi ti ni he ba ni kpayenmen ni lan tre mu?

6 Ni kogon biyi, Yesu rugran ba-ne Galili iwa ba yo ndji
mba-ne Tibaniya. **2** Gbirjubu ndji gbugbuu ba lu ni hu ni
kpe wa asi tie'a ni bi lilo ba. **3** Yesu lu hon hi ka son ni
tu ngbulu ba-ba almajeran ma. **4** (Gan ri igan idin u za
gran igan Yahudawa a te whir). **5** Yesu zun tu hon na toh
gbugbu ndji ba gyen klan si ye niwu na hla ni filibu, “ni
tsen ki fe bredi, wa ki no indji biyi?” **6** (A tre naki na tsar
to ni tu iwa wawu me a toh ikpe iwa ani tie.) **7** Filibu ka
ha sa niwu “bredi dena rii deri hari me ana zrani ndji
fie fie me na.” **8** Iri ni mi Almajere ma Andarawus, vayi
siman Bitrus, hla ni Yesu, **9** Ige Ivren ri a nji igbele ton u
shai'ir ni lambe hari. a geri iwa yi ni tie ni gbugbu indji bi

yi?” **10** Yesu tre ndu indji kuson.” (Bubu'a me a tie gega.)
U lilon ba ba kusun, tsra indji dubu ton. **11** U Yesu a ban
bredi ni kogon wa, a gira na ga bi wa ba kusun meme na
la ga lambe naki, na wa ba ba son. **12** Niwa indji ba-ba
whurji wa hla ni almajere ma, “ni ndu ba vu gburugbuma
iwa a don ba shutie, ni ndu na tie meme na (asara na).”
13 U ba vu shu ni sisen wulon don hari gburugbu bredi u
sisen iton wa ba don mbru ma, ni kogon wa bari whrji. **14**
U indji ba toh gban iwa a tie, u ba tre, “A njanji iwa yi ahi
anabin iwa ani ye ni gbungbunluyi.” **15** U Yesu toh ndi
ba lu ni ye ban wuni gbengbenle na nye-wu tie Ichu, na
lu k'ban hi ni tu gbulu kima. **16** U yalu tie almajere ma
ba lu grji hi ni teku. **17** Na ri ni mi ghu, na rugran hi ni
Kafarnahum, (ni ton wa ibwu tie ye, Yesu na ye ni ba
rina.) **18** Gyugyu ri u gbengbenle ma u njanji ni rhi, teku
ni lu ni kinkir. **19** Nikogon wa ba dran ghu hi na mil ashiri
don ton ko talatin, u ba kushi ni Yesu a zren nitu teku
siye na te whiwhir ni jirgi'a, u ba ti sisir. **20** Iwa hla ni ba
wu, ahi me, na tisisir na.” **21** Niki u ba kpayenmen na kpa
ni jirgi'a, hihari me jirgi ka ri ni gacci (bubu u jundi zi'a).
22 Ni ivi u ha ibrun klan ndi wa ba krhi ni gran teku ni
korima ba tra andi jirgi ri na la don gan na niki se iri, iwa
ndi Yesu na ri hu almajeran ma na u ba luhi ni grji ba. **23**
Se jirgi bari wa ba rji ni Tibariya whiewhir ni bubu wa
indi ba son na tan gurasa ni kogon wa Yesu a ngiri'a. **24**
Niwa indji ba ye toh andi Yesu ni almajaren ma ba he ni
ba niki na, ni tie tu mba ba lu ri ni mi jirgi ba na hi ni
Kafarnahum ni wa Yesu. **25** Na ka toh ni gran teku'a, na
miyen “Mallam, anitan mba u ye ni wayi?” **26** Yesu a sa ni

bawu andi, “Njanji, bi si wame yi, ana ni tu wa bi toh igban ikpe wa mi tie'a ni ye na, a nitu wa bi tan gurasar ni wherji. **27** Ban chuwo ni tie kpabi ya ni bubu wa biri wa ani tie meme na, se bi ka wa biri iwa ani son kubon na nji yi hi ni viri (re) u tunturu iwa vren ndi ni no yin'a. **(aiōnios g166)** **28** Bika miyen, “ahi geri ki tie iwa ani hu son u Rji'a? **29** Yesu sa ni bawu, “iwa yi a hi ndu Rji, ni ndu yi kpayenmen ni indi iwa a ton'a. **30** U ba miyen, “ahi nkpan geri u tie, ni ndu ta toh, u ni kpayenmen ni wu'a? **31** Ahi geri u tie? Ba tietie-mbu ba tan manna ni miji nawa ba nhan, “Iwa no ba gurasar rji ni shu ni ndu ba tan.'” **32** Yesu hla ni bawu, “Njanji, mi si hla ni yiwu, ana Musa yi noyi gurasar rji ni shuna ahi Itie mu mba a no yi gurasar u njanji rji ni shulu. **33** Gurasar u Rji ani krji rji ni shu na no iviri ni gbungbulu'a.” **34** U ba hla niwu, “mallam, ta nota gurasar bi kima ko ni ton rime.” **35** Yesu hla ni bawu, ahi meyi mi gurasar iwa ani ano iviri (re) indji wa a ye ni me iyon na tiwu na, indji wa a kpa yenmen ni me hlan ma nala tie wu gana. **36** Ndi mi hla ni yiwu, njanji bi toh me, naki me bina kpayenmen na. **37** Indji wa Itie a ne niwu'a ani ye nime, iwa a ye nimea mina zu menmelen mu na. **38** Mina grji rji ni shu ye, nitu mi tie ikpe iwa me son ki mu na, se de ikpe u son Indji iwa a ton Me. **39** A hi wa yiyi ikpe u son indji wa a ton me, ni ndu mina wa kperi hanma ni mi biyina niwa ani se mika taba shimen ni vi u klakla'a. **40** Ahi wayi, i ahi son Itiemu, ndi indji iwa a toh vren na kpayenmen wu ani fe viri u son kuk'bon. Ime ni tashimen ni vi u klakla'a. **(aiōnios g166)** **41** Yahudawa balu ni chaba gburgbu ni tuma, nitu iwa atra, “Ahi meyi

mi Gurasar iwa grji ni shu'a. **42** Ba tre ana wayi, i ahi
Yesu Ivren Yusufu, iwa Itima ni Iyima wa ki toh ba na? A
ni he ri zizan ani tre andi mi grji rji ni shu? **43** Yesu hla ni
bawu, “Ba chuwo ni chaba mlama ni kpabi. **44** Ba iri iwa
ani ya ye ni me, se Iti mu wa a ton me ye a njiwu ye, mit
tawu shimechachu u kekle. **45** Ba nha nyi nha zi ni mi
littatafe ana bawa andi, wawu mbawu Irji Bachi ni tsoro
ba, u indji wa a wo ni tie, ani ye ni me. **46** Niwa idiori ti
bre to ni tie'ana, se wawu iwa a rji ni Bachi - a to Bachi.
47 Njanji, njanji, indji wa a kpawu nyeme ahe ni iviri u
tuntru. **(aiōnios g166)** **48** Ihe me nyi mi bredi u viri. **49** Ba ti
bi ba ri mana ni miji, na kwu. **50** I wa nyi ahi bredi u wa a
grji rji ni shu ndi indji wa a ri ngbala ma wa ka na kwu
na. **51** Ime nyi mi gurasa u re (iviri) wa a grji rji ni shu.
Indji iwa a ri ni mi gurasa, ani son hi tuntru gurasa yi wa
mi no ahi kpamu nitu kpa gbungbulu chu wo.” **(aiōn g165)**
52 Yahudawa ba tifu nimi mba na ni sen nyu ni kpamba'a
andi ani he iguyi ani ya nota inan ma kpama ki tan? **53** U
Yesu hla bawu, “Njanji, njanji, bita na tan inanma kpa
ivren indji na ni nan so iyin mana, bi na fe iviri ni mi
bina. **54** Indji iwa a tan nanma mu na so inyi mu ani Iviri
tuntru, mila zun lude ni ivi u kekle. **(aiōnios g166)** **55** A hla
bawu, “Ikisa mi nhla ni yiwu. Nitu inanma mu ahi biri
u njanji, iyi mu me ahi ikpe u so u njanji. **56** Indji iwa
a tan nanma mu, na so iyi mu a son ni mi mu, imeme
mi son niwu. **57** Na wa itimbu u iviri a ton me, naki mi
zren na ti'a, ana ki indji iwa a tan nmma mu, ani son
nitu mu. **58** Iwa yi ahi gurasa iwa a grji rji ni shulu, ana
iri u ba tibi wa ba tan na kwu na, indji iwa a tan gurasa

ani son tuntru.” (aiōn g165) 59 Yesu hla kpi biyi ni mi ma,
njamiya niwa a si tsoro ba ni Kafarnahum. 60 Ni wo naki,
gbugbuwu ni mi almajaranma ba tre, itre yi a hi ni krifi, i
he nha ani ya wo wu?” 61 Yesu ato ni mi soron ma andi
almajereanma, basi chabangbu ru ngbu kima, na miyen
ba, “Iwa yi kati lahtre? 62 Ani he nihe bi ti to ivren indji
ni hon ni hi ni bubuma u sen na? 63 Ruhu ni iviri, ikpa na
ti kperi na. Ahi tre wa mi tre ni yiwu hi Ruhu, u ba ivri.
64 Ni naki bari mbi ni wayi bana kpa nyime na.” U Yesu
toh rji ni mumla'a wawu biwa bana kpa nyime na nda toh
ndji wa ani ka'u no dun ba wu'u. 65 A hla ndi, “A nitu kii
mba mi hla ni yiwu ndi ndrjo ri na ye nime na se to Bachi
mu no'u nkon dun ye nime.” 66 Ni kogon kima, gbugbuu
ba k'ban hi ni kogon nimi almajanre ma, bati bre hla zren
ni wu ngana. 67 Yesu minye wulon don hari ba, biyi bi na
son hi na, ka nan nakina? 68 Bitrus a sa niwu, iwu timbu,
ni nha ki hi niwu? Iwu nyi u he ni itre re (ivir) son hi
tuntru. (aiōnios g166) 69 Kita ki to ni kpanyeme iwu yi u
tsatsra ichu u Rji.” 70 Yesu hla bawu, “Ana me mi chu yi
na, biyi wulon don hari na, iri ni mi bi ani ahi ibirji?” 71
Asi tre ni Yahuda vivren Siman Iskariyoti, a hi ri ni mi
wulon don hari ba, iwa ani ka yesu noba'a.

7 Ni kogon kpi biyi Yesu zren kagon mi gbu Galili, ni tu
wa ana son ri ni mi ingbu Yahudiya nitu Yahudawa ba
mla ki si gben ndi ba wu'u. 2 U igan idin u Yahudawa
tewhire. 3 U miri vayi ma ba hla niwu, “Lunde hi ni
Yahudiya ni ndu almajeran me ndu ba to ikpi wa u si
tre ba'a. 4 Idiori, nati kperi ririna inde ani son ndu indji
ndu ba to wawuu, nitu wa u tie ikpi biyi u tsoro tume ni

rira ni ngbungbulu'a **5** Nitu wa imri vayi ma me bana
kpanyime niwu na. **6** Yesu hla ni bawu, iton mu na tsira
rina, ka iton bi ni he ni tan. **7** Gbungbulu'a ba na ya
kamba niyi na, a kama ni me nitu wa mi hla ni bawu andi
indu a hi memme. **8** Bika lunde hi ni idin, ime mi na hi
na iton mu tsira rina. **9** Ni kogon iwa a hla ikpi biyi, a
kuk'ri ni Galili. **10** Ni kogon wa imiri vayi ma ba hi ni
rira na. **11** Nitu iwa Yahudawa ba si wa'u ni bubu indji'a,
nani minye, a he ni ntsen? **12** Rju, rju itre ba he nituma
gbugbu'u nimi kuson'a, bari mba tre a hi Indji ndindi,
“Ahi Ndji u toh ti.” Bari mba ba tisan, andi an, an aye kpa
soron ndji ni kasran. **13** Ni naki me idiori na tre ni rira ni
tumana nitu sisir Yahudawa. **14** Niwa ba ri igan indji ka ri
ni zuzma, u Yesu lu ri ye hekali na (fara) ni tsroroba. **15**
Yahudawa ba luni ti sisir na ni tre, “Ani he iguyi he ni
bibi kpran gbugbu'u na yi? Iwa na hi ni magrata na. **16**
Yesu kasa ni bawu, “Itsroro mu'a ana umu na, a u Indji
wa a ton me ye'a.” **17** Indji wa ani son ti kpi iwa ani son'a
ani ya to tsoro mu'a ko a rji ni Irji, ko mi tre u mu kimu.
18 Ko inha wa ani tre u tuma, ani wa kpandema mu, ko
ahi nha iwa awa kpande Indji iwa a ton me, Indji ki a wu
njanji, ikpiri meme ma na he niwu na. **19** Musa na nuyi
ndu na? Ni naki iriri ni mi mbi ana hu ndu'a na. U ahi
geri mba ni yoyui ni ndu yi wu me? **20** Ison indji ba hla
niwu, “U he ni brji. Ahi nha mba ni son wu'u?” **21** Yesu
hla bawu, mi ti indu iriri migen, u bi ti sisir wawu mbi. **22**
Musa noyi ji (ana ri ni Musa na, a rji ni ba Ti-Iti, Tima), ni
ivi u Asabar bi no indji iji. **23** Indji nita kpa ji, ni ivi u
asabar nitu, nduba na lahtre ni du Musa na, ahi ngeri

mba noyi infu ni wa ndi mi chu lilo wawu rju ni indji wa a hi lo'a ni ivi asabar? **24** Na tron ni ya shishi na, tron ni u njanji." **25** Bari mba rji ni Urushelima ba tre, "Iwa ana indji iwa ki si wa ndi ki wu ana? **26** To, a tre dedeme, u ba na tre kperi meniwu na. Ana bi na ni ndu bi chu ndi ba to a ndi i wayi a hi Kristi na, ka ana naki na? **27** Naki, kito i wurji iwa a rji. Ni ton iwa Kristi ni ye, idiori ana to iwurji wa ani rji'a na." **28** Yesu tre ngbngban me ni mi heke li'a na ni tsoro ba na ni tre, "Bi to me ni to i wurji iwa mi rji. Mina ye ni tu muna, mi ye nitu indji wa a ton ye a hi njanji biyi bina to wu na. **29** Ime mi to mi rji ni wawuyi, a wawuyi ton me." **30** Balu ni son vu u diori na ya bre wo niwu na iton na tsira rina. **31** Indji gbugbu ni mi mba ba kpa nyeme niwu, u ba tre, "Yesu ni ta ye, ani ti zan wayi wa ndi ati ba yi? **32** Farisawa ba wo indji ba tre toto nitu Yesu, Malami bi nikon ni Farisawa ba ton bi gben ndu ba hi vu. **33** Yesu tre, "Miri he ni yi za mi ni vi ton ni k'ban hi ni Indji wa a ton Me. **34** Bi wa me bi na to mena, bubu iwa mi hi'a, bina ya hina. **35** Yahudawa ba lu ni miyen kpamba, ani tsen iguyi ni hi wa kina ya hi to'a na? Ko ani hi ni Helinawa ba si yar ani hi tsoro Helinawa? **36** A hi lan birime a ni tre naki, bi wa me u bina to me na, iwurji me hi'a na, bina ya hi na?" **37** Ni vi u kekle'a, ki kle ivi u idin, Yesu lu kri kri na yar yin gbangban, na hla, "Indji wa lan ma nita ni tiwu wa ka ye nime na so. **38** Indji wa a kpayenme ni me, ina wa itre Irji'a a la, ni mi ma iba u re (iviri) ba gukbon ni mi ne ma." **39** A tre naki nitu Ruhu (Ibrji ndindi), ni biwa ba kpa yeme niwu'a iki ba kpa, bana nu Ruhu (ibrji) rina, nitu wa bana gbre Yesu

san rina. **40** Bari ni mi son'a ba lan tre ba naki, na tre,
gbigbi iwa yin a hi ana ebi yi." **41** Bari ba tre, iwayi a hi
Almasihu." U bari ba tre, "Almasihu ni rji ni Galili? **42** Nda
tre Irji hla Almasihu ni rji ni mi mla Dauda ni Batalami
na, rji ni mi vi gbu wa Dauda rji? **43** U ba ga kpa ni mi son
nitu ma. **44** Wa bari mba ba vu, idiori na yowo na. **45**
Niki bi gben'a ba kaban ye ni Firistoci bi nonkon'a ni
Farisawa biwa ba tre, "Ahi ngyeri sa bina njiwu ye na? **46**
Bi gben ba tre, ko diori na ti bre tre nayi. **47** Farisawa ba
sa ni bawa, "Ba kpayi kasran? **48** Ka iri ni mi chuba a
kpanyeme niwu, ka ni mi Farisawa? **49** Indji bi son yi ba
na to tron na, ba ti meme ye. **50** Nikodimus hla ni bawu,
wawu wa a ye ni Yesu, ni ri ni mi Farisawa, **51** Indu mbu
tre ni ndu fu ton nidi ndi ri ni wo ikpe iwa a ti'a? **52** U ba
minye, iwume u rji ni Galili? ban ya ni hla anibi wa ani ya
rji Galili'a. **53** Niki indji wawu ba lu shan hi ni ko'mba.

8 Yesu hi ni gbunlu Zaitun. **2** Ni mbubele a ka ban ye ni
hekeli, indji wawu'u ba kaban ye niwu, aye kuson na si
tsoro ba. **3** Se bi nha ni Farisawa ba nji Iwa wandi ba vu
asi tie ngyungyu, u ba yo ni tsutsu mba. **4** U ba tre niwu,
Malan, Iwa yi ba vu ahe ni mi si ti ngyungyu. **5** Ni du
Musa, a tre ki ta bi indji bi ki, Iwu u tre nigen ni tuma?" **6**
U ba tre naki ni ndu sa tre ni ndu ba fe ni ikpe wa ani kpa
ndema tie meme (Ko latre), u Yesu sontu grji na si nha ni
menme ni vren wo. **7** U ba kamba na kri ti tutu bubu
miyen, wa lukri ni ndide na hla bawu, "Indji ri ni mi biwa
ato ana latre na, ka guci ta. **8** A la sontu grji na nha ni
vren woma. **9** Ba wo naki na lu shan rju ni yi yir ri ni
ninkon, na ka Yesu don ni grjima, mba Iwa wa ba na yo ni

tsutsu mba. **10** Yesu lu kir dinde na miyen, “Iwa, bi wa ba
nha wu ba he ni tse? Idiori na nhau na? **11** Wa hla ba
diori, (Ubangiji), “Yesu tre, imeme mina nhawu na, hi na
la latre ganna. **12** Yesu tre niba ganri, andi, “I hi me yi mi
kpan u gbungbulu, Indji iwa a hume ana tre ni bwuh na
ama ani he ni kpan u re (iviri).” **13** Farisawa ba tre niwu,
“U zi tre nitu ikpe wa wuto'a nmitu tume, ana njanji
na. **14** Yesu sa nibawu na hla, mi ti sheda tu mu me, ahi
njanji, mi to iwurji wa mi rji ni wa mi hi'a, biyi kuko bina
to wurji wa mi rji'a na, bina to wurji wa mi hi'a na. **15** Bi
tron u son tu, ime na tron to ni diori na. **16** Ko mina tron
ni diori me, itron mu mu'a a u njani nitu ana me kankrji
mu na, ki he mbu Iti mu wa a ton me. **17** Ee, Ana ki ni du
wa ba nha mi tre bitsi, andi sheda indji hari a njanji. **18**
Ahi me yi mi sheda itu mu, u Itimu iwa a ton me a sheda
mu.” **19** Ba miyen, “Iti me ahe ni tsen?” Yesu hla ni bawu
bina tome na, me bika tre Itimu, bina to me, bina to Iti
mu'a me. **20** A hla tre biyi whirewhir ni bubu wa ba zi kpi
wa si tsoro ba tre Rji ni mi hekeli, idiori na vu na nitu
iton ma na tsira rina. **21** Na hla bawu bru, mi hi biwa bina
to me na, bi kwu ni mi latre bi. bubu wa misi hi'a, bina
ya hi na. **22** Yahudawa ba tre, ani wutuma mu, na ni tre
iwurji wa mi hi'a bina ya hi na?” **23** Yesu hla bawu biyi bi
rji ni meme, u me mi rji ni shu. Bi he ni gbungbulu yi,
ime mina rji ni yi ni gbungbulu yi na. **24** Iki sa mi hla niyu
bi kwu ni mi latre bi. Bitana kpayemmen ni soron bi andi
a hi me na, bi kwu ni mi latre bi. **25** U ba tre niwu, awu
nha? “Yesu hla ba wu, ikpe mi hla rji ni mumla. **26** Mi he
ni kpi gbugbuwu wa mi hla ni yiwu, ni gbi ton ni yiwu ni

tuma. Naki me, indji wa a ton ndu, andi u njanji, ikpi wa
mi wo niwu'a a baki mi si hla ni gbungbulu ba." **27** Bana
tona ndi asi tre nitu Iti'a. **28** Yesu tre, bita zu Vren Ndji hi
ni shu ri bi to ndi a hi me, ndi mi ti kpi ri ni tumu na. Na
wa Iti tsoro me, naki mi si ikpi ni yiwu. **29** Wawu wa a ton
me ndu'a, ana ka me don kan grji mu na, ahe ni me nitu
kpi wawu wa me ti'a ani kpa soron ma si." **30** Wa Yesu si
hla bi mba, indji gbugbu'u ba kpa yemme ni wu. **31** Yesu
hla biyi ni Yahudawa biwa ba wo na kpayenmen niwu, "Bi
ta kli ni mi tre mu ni njanji, bi almajere mu bi nanji. **32** Bi
to njanji, u njanji ni kpayi chuwo." **33** U ba sa niwu, "Ki
mir bi grji ba Ibrahim wa kina ti bre hu diori kan na, iwa
tre ni genri, ba kpatachuwo?" **34** Yesu hla bawu, "Njani,
njanji, mi hla ni yiwu, indji wa ani latre, ahi gran latre. **35**
Igran, na son ni ko se ka se na, ata son se ka se. **(aiōn g165)**
36 Naki, ivren nita kpa yi chuwo, u bi nawo wawu. **37** Mi
to bi, bi igrji Ibrahim, bi son bi wuma, nitu wa lan tre mu
na he ni bubu son ni mi bina. **38** Mi hla ikpe wa mi to ni
Ti mu, biyi bi ti ikpe wa bi wo ni ba ti bi'a. **39** U ba sa
niwu, "Ibrahim mba a timbu, Yesu hla bawu, "Bina mir
Ibrahim bina ti ikpe wa Ibrahim a ti'a. **40** U, zizan bi son
wume, indji wa a hla njani ni yiwu wa a wo rji ni Rji.
Ibrahim na ti naki na. **41** Bi ti na Iti mbi, u ba hla niwu,
"Bana grji ta ni mi gyugyu na, ki he ni Iti riri, Irji." **42**
Yesu hla bawu, "Irji ana Iti bi bi na son me, u mi rji ni Irji
i mi he ni yi zizan, ana ni tumu mi ye na, a wawu yi ton
me. **43** Ahi genri sa bina ya to wo tre mu na? e bina wo
tre mu na. **44** Bi u Ti bi, Ibrji, bi son bi hu iza ma Iti bi, ani
wu ndi rji ni mumla mu ana kri ni njanji na he ni wuna,

anita ni hla ice, asi hla Iti ma (isoron ma) rji ni mu a indji u ce na Iti u ce ngari. **45** Wa mi si hla njanji ni yiwu u bi na kpa yenme ni kpe wa mi si hla na. **46** Ahi nha ni ri mbi a vu me ni latre? Mi ta hla njanji u bi ka na kpayemme na? **47** Indji wa a u Rji ani wo tre Rji, biyi bina wo tre Irji na, nitu wa bina u Rji na. **48** Yahudawa ba sa niwu, natre, "Kina hla njanji na nitu wa ki hla andi u indji u Samariya ni he ni meme brji?" **49** Yesu sa bawu, "ime mi na he ni Ibrji na, mi to ninkon u Timu, biyi bina to ninkon mu na." **50** Mina wa to tu mu ti kperi u tu mu na, Indji ri he wa ani wa na ni gbi ton. **51** Njanji, njanji, mi hla ni yiwu, indji wa a hu tre mu, ana to kwu na." **(aiōn g165)** **52** U Yahudawa ba tre, zizan yi ki to u he ni brji. Ibrahim ni ana bawa ba kwu, iwu u tre, indji wa a hu tre me ana to kwu na.' **(aiōn g165)** **53** Ee, u na zan Iti mbu Ibrahim ni ninkon na wa kwu, ka u zan? anabawa me ba kwu, u ban tu ndi u nha?" **54** Yesu sa, "Mita ban tumu ti kperi u tu mu, ani u migyen, ahi Iti mu mba ban ti kperi iwa bi tre ahi wawuyi a Irji bi. **55** Bi mebina tou na, ime mi tou, mi ta tre mina tou na, ka mi kati iriri ni yi me, indji u ce, se me, mi to ni ni hu tre ma. **56** Iti bi Ibrahim a gir ni to ivi mu, a tou na gir." **57** Yahudawa ba hla niwu, "Una ti hamsi rina, una to Ibrahim?" **58** Yesu hla bawu, "Njanji, njanji, mi si hla ni yiwu, mi heri, ban grji Ibrahim. **59** U ba vu tita ndi ba tau, u Yesu ri tuma, na rju ni mi hekeli'a.

9 U Yesu ka si hi, nato iguri u fyen wa ndi a yar shishi tu rji ni wa ba ngrji'a. **2** U almajere ma ba miyen wu, "Mala, ahi nha mba latre, ahi gu'a ka a ba Itma ba Iyimma, wa ba ngrji ti fyen naki?" **3** Yesu hla ni bawu, ana igu'a na a na,

Itima bi Iyima na wa ba la tre na, ani ndu iIti Irji tsira. **4**
A gbigbi ndu ta ki ti ndu wa a ton me rji ni mumla. Ichu
ni ye iwa idiori na tindu na. **5** Ni wa mi he ni gbungbulu'a
ime yi mi ikpan u gbungbulu'a. **6** Ni kogon wa Yesu hla
ikpi biyi a ti ten yo meme, na tsie iten ni meme'a, na
vu gban ni shishi gu'a. **7** Na hla niwu hi, ni hi ngla ni
takpo ma u Siloan (wa ani hla ndi mi ton)." Igu'a luhi na
ka ngla, a kaban ye na ni to. **8** U indji bi igon kanhlan
mba ni bi wa ba zi to rji ni sisenmu'a ani bre, u ba tre,
"ana igu yi'i wa ani son na ni bre'a na?" **9** Bari ba tre, a
wawuyi, bari ba tisan, 'A'a, a rju wawu yi,' iwawu tre,
ahime wawuyi." **10** U ba tre niwu, ba bu'u shishi'a ni he?
11 I wa sa ni bawu, iguri wa ba yo ni Yesu a hu meme na
gban ni mu shishi na hla nimu, hi ni ne Siluwan ni ngla u
mi hi ka ngla, u shishi lu ni to. **12** U ba miyen, "Ahe ni
tsen?" wa hla, mina to na." **13** U ba nji igu hi iwa ana
indji u fyen ni Farisawa. **14** Ahe ni ivi u asabar wa Yesu a
hu meme na bu'u shishi niwu. **15** U Farisawa ba la miyen
ngari ya da a fe nito bubu, a hla bawu, a yo meme ni mu
shishi u mi nglau zizan ni to." **16** Ba ni mi Farisawa ba
tre, iguyi a indji Rji na, ana ni to ivi u asabar na." U bari
ba tre, "Indji u latre ni ti ni heri na to ti gban biki?" ba ga
kpa ti hari. **17** U ba la miyen indji u fyen ngari, "U tre ni
ngeri ni tuma'a tu rji chachu iwa a bu'u shishi me?" Indji
nfyen tre, ahi Anebi." **18** Ye zizan me Farisawa ba me
ba na kpa yeme nda ahi wawuyi indji u nfyen na wa ba
bu'u shishima na se wa ba yo ba Time ni ba Iyi ma iwa a
shishima bu'a. **19** U ba miyen ba Tima ni Yima, iwa yi ahi
vren bi wa bi tre bi ngrji ni fifyen? Ani he mba ani to

zizan?” **20** U ba Tima ba hla, “Ki to iwa yi a vren mbu wa
ki ngrji ni fyen. **21** Ati ni nani ya, kina to na, miyen a
sen ndi, ani ya tre kima.” **22** Ba tima ba tre biyi, nitu wa
ba si tie sisir Yahudawa. Yahudawa ba ba riga zi indji
iwa a tre ikpe wa ani hu gon ma andi ahi Kristi, ba ban
ta yo ni mi ta kpoma. **23** Nitu kima, ba itima ba tre, “A
sen ndi ye, miyen.” **24** Ngari ba la yo u gyu u ha ba la yo
igu fyen na hla niwu, “No Rji ni kon. Ki to igu yi a ndi
u latre.” **25** I gu ki hla bawu, mina to na ka a hi ndji u
latre na. Ikpe riri mi to na'a mina ndji u fyen, u zizan mi
to.” **26** U ba tre ahi geri a ti niwu?” ani he a bu'u shishi
niwu? **27** Wa hla, “Mi hla ni yiwu ye, bina wo na ahi geri
bi son bi wo ngari? **28** U ba mren na hla, u almajerema, ki
ta ki almare u Musa. **29** Ki to Irji a tre ni mu, ki na to i
wurji wa iwayi a rji'a na.” **30** Igu'a sa bawu na tre, iwayi a
kpe u shan (mamaki), iwa bina to iwurji iwa a rji'a na,
me a bu'u shishi mu. **31** Ki to Irji na wo indji bi latre na,
indji wa anita no tuma na ni tie ikpe wa ani son, ani wo
wu. **32** Rji ni tuntru mu ni gbugbulu'a ki ti bre wo ndi
idiori bu'u shishi ni indji wa ba ngrji ni fyen na. **(aiōn g165)**
33 Ide indji'a ana rji ni Rji na, ana ya ti kperi na.” **34** U
ba sa niwu nha hla niwu, wawu'u ba ngrji ni latre, i u
la si tsoro ta? U ba ban ta rju ra. **35** Yesu a wo andi ba
zu rju nimi hekeli'a a wau na tre, u kpayenme ni Vren
Ndji? **36** Wa sa na tre, “Ahi nha, Bachi, wa mi kpayenme
niwu?” **37** Yesu hla niwu, “U to, ahi wawuyi wa a si tre
niwu.” **38** Igu'a tre, Bachi, mi kpayenme, wa no ninkon
ma (kwu gbarju niwu). **39** Yesu tre, “A tron miye, miye ni
gbungbulu yi ni ndu biwa ba na to na ndu ba to, U bi wa

ba ta to ndu ba yarshi (tifyen).” **40** Bari ni Farisawa ba, wa
ba heni wu'a ba wo wayi, na miye, “Ki me ki yarshi?” **41**
Yesu hla bawu, bina yarshi, bina to na, zizan bi tre, kito,
naki latre bi riheri.

10 Njanji, njanji, mi hla yiwu, indji wa ana ri zu ni gontra
hi ni gran tan ba ba na, na hon hu igon ri, indji mba a
ndji u yibi na ni kri ni kon. **2** Indji wa ari zu ko gon tra
ahi indji u krju tanba. **3** Indji u gben a bu'u gon tra niwu.
Itanba ba ba wo tre ma, ani yo tanba ba ni nde mba, na
nji ba hi kora. **4** Ani ta nji ba hi kora, ani guci u tanba ba
ba hu nitu wa ba to tre ma. **5** Bana hu indji u tsri na, se
ba kulu ni wa bana to itre ma na.” **6** Yesu tre bawu ni
misali yi, u ba na to tu tre wa asi hla ni bawu na. **7** Yesu
hla bawu ngari ndi, njanji, njanji, mi hla yiwu, ahi meyi
mi inkon tra tanba ba. **8** Biwa ba ye guci ni mu'a wawu
mba wu ba bi yibi ni bi kri ni nokn, u itanba ba bana wo
bana. **9** Ime yi mi gon tra, indji wa ari zu niki ni nkon mu,
ani nawo, ani hi na rju na fe bubu u ri. **10** Indji u yibi na
ya yena nitu wa a yibi, a wu na su indji tu. Mi ye ni ndu
ba fe re (iviri) na fe re (iviri) u babran. **11** Ime yi mi indji
u krju ndindima. Indji u krju ndindi ma ani ka re (iviri)
ma no nitu tanba ma. **12** Indji wa ahi vren u ton ndu'a,
ana indji u krju na, wa na indji u tanba ba na, ani ta to ya
niye, ani kaba chuwo na tsutsu, u iya ka vu ba na vraba ti
nkankan. **13** A tsutsu nitu wa ahi indji u tie ndu u kenle
mba wana ri niwu ni sonron na. **14** A me hi me yi mi indji
u krju ndindi ma, mi toh bimu, bimu ba toh me. **15** Iti'a
ato Me, Ime mi toh Iti'a, mi ka re (iviri) mu no nitu tanba
ba. **16** Me he ni tanba bari wa bana u gran yi na. Dole dun

mi nji ba ye ngame, u ba wo lan mu u ntma ba ba he ni bubu rhirhi nda he ni ndji u krju ba rhirhi. **17** Ni tu kima, Iti'a ni son me, mi no re mu (iviri) ni ndu mi la ffe ngari. **18** Idiori na ya ban ni me na, ime mi no ni tumu, mi he ni gbengbenle u no, ni he ni gbengbenle u bawu ngari. Mi kpa umurni rji ni Timu." **19** Ga kpa la lunde ni mi tsutsu Yahudawa nitu lan biyi. **20** Gbugbu'u ni mi mba ba tre, aheni brji, ahi indji u siran ngari ani tunge bisi wowu?" **21** Bari ba tre, biyi bana lan tre biwa ba he ni brji na. Ka indji u brji ni ya bu'u shishi indji u fyen? **22** U ton igan Tsakakewa (Tsiratsira) ni Urushelima a ye tsira'a. **23** Ana iton u ma lu, u Yesu zren si hi ni mi hekeli Suleimanu, wa ba me mu me ziye'a. **24** U yahudawa ba lu hrawu kagon na miyen, "Ani tan mba u chuta chuwo ni mi mire. **25** Yesu hla bawu, "Mi hla ni yiwu, u bina kpa yenmen na, indu wa mi si tie ni mi nde Bachi, ba tsoro igban mu. **26** Naki bina kpayenme na nitu wa bina tamba mu na. **27** Itanba mu ba wo me, mi to ba, ba hu me. **28** Mi noba re (iviri) u tuntur, ba na to h ikwu na, idiori na ya kpa niwu mu na. **(aiōn g165, aiōnios g166)** **29** Iti mu, iwa Ane ba, a zan ndji nikon wawu, idiori na ya u kpa ni wo Ti'a na. **30** Ime ni Iti'a ki riri me." **31** U Yahudawa ba la vu tita ndi ba ta. **32** Yesu sa bawu, "Mi tsoro yi indu bi babran ma rji ni Ti'a. Nitu iri ni mi indu'a bi ki tame?" **33** U Yahudawa ba sa niwu, "Ana nitu indu iri u ndindi ma mba ki si ta na. Ani tu kpande ti meme nitu. u indji ni kaban ni ban tume na Rji. **34** Yesu sa ni bawu, bana nha nha zi ni du itron bina, mitre, "Bi rji bi ka viri?" **35** Ani ta yo ba Irji biwa itre Rji ye ni ba (bana ya karya na si na,) **36** Bi si hla ni

indji wa Iti a zi na ton ndu ni gbungbulu'a, u se latre, (kpa nde tie meme) nitu wa mi tre, Ime mi Vren Rji'a? **37** Mi ta na si tie indu u Timu na, bi ka na kpayenme ni me na. **38** Ide mi siti bika, u bi na kpa yenme me na, kpa yenme ni ndu ni to ni ndi Iti he ni me i mi he ni Ti. **39** U ba tsi kpukpa ndi ba la vu ngari, iwa na bawo rju kado ni wo mba. **40** Wa hi kpama ni koshishi ni inne Urdun hi ni bubu wa Yahaya ta ti batisma ni sen'a. na ka son ni ki. **41** Indji gbugbuwu ba ye niwu, “Njanji Yahaya na ti ba gban kperina (alamu) wawu ikpe wa Yahaya ta tre nitu gu yi'a ba njanji. **42** Indji gbugbuwu ba kpanynme niwu ni ki.

11 U igun wa ba yo ni Lazaru, a lo'a hi indji u Baitanya, ni gbu ba Mariyamu ni vayi ma Marta. **2** Mariyamu wa gban yen ni Bachi na se za ma ni futu ma, wa vayi Lazaru si lo'a. **3** Imri vayi maba ton ba adu hi ni Yesu, andi, “Bachi, ya, indji wa'u son si to.” **4** Wawo, na tre, “Lilo mba ni nji hi kwu na nitu gbere san rji ni ndu vren Rji ndu fe gbere san ni tu ma.” **5** Yesu ni son Marta, ni vayi ma vren wa ni Lazaru. **6** Wa a wo ndi Lazaru silo'a, na kri ti ivi hari ni bubu wa ahe. **7** Ni kogon ki, wa hla, ni almajere ma, “Biri ki hi ni Yahudiya ngari.” **8** U almajere ba hla niwu, “Mala, Yahudawa bari si wa ndi ba ta ni tita, u la ni son k'ma hi ni ki? **9** Yesu tre niba, andi inton u kpan rji ana awa wulon don ha na? Indji wa a zren ni ri, ana kubu zana, ni wa asi to kpan u gbungbulu yi. **10** Indji wa ni zren ni chu, ani kubu za nitu wa ikpan na he na. **11** A tre kpe biyi ni kogon biyi, a hla ni bawu, “Ikpan mbu Lazaru a si kru nna, mi si hi bubu shime lunde ni na. **12** U almajere ba hla niwu, “Bachi, ani ta si kruna, e ani shime

ni nna'a." **13** Yesu si tre ni tu kwu Lazaru u ba si nda asi
tre nitu kruna u kusimu. **14** U Yesu a mamla hla ni bawu
ndi, "Lazaru kwu. **15** Mi ngyiri ni tubi, niwa mina he na
ni ndu kpanyeme. Biri ki hi niwu." **16** Toma, wa ba yo ndi
vren u hlen hen, a hla ni mburualmajere ba ndu baba
hi ngame na hi kwu ni Yesu." **17** Wa Yesu aye, u wa ye
to Lazaru ati za'a ni be ye. **18** Baitanya ahe whewhre ni
Urushalima, avi zren fifie me ni tsutsu mba. **19** Yahudawa
gbugbuwu ba ye ni ye chiMaryamu mba Marta ni kwu
Lazaru. **20** Wa Marta wo andi Yesu ni ye, na luhi ni ndu
wawu hi same wu'a u Maryamu a son zu ni miko. **21**
Marta hla ni Yesu, "Bachi, una he nita ni lalon mu, vayi
mu ana kwu na." **22** Zizan me mi to ikpe wa u bre Rji ani
no'u." **23** Yesu hla niwu, vayi me ni ta shime. **24** U Marta
hla niwu, "Mi to ani ta shime chachu klekle." **25** Yesu hla
niwu, "Ime yi mi ta shime u klekle, Ime yi mi re (iviri),
indji wa a kpanyeme ni me, ani ta kwu, ani ta shime; **26**
ni indji wa ahe ni re (iviri), na kpanyeme ni me, ana kwu
na; u kpanyeme ni wa?" **(aiōn g165)** **27** U wa hla niwu, "E,
Bachi, mi kpanyeme andi iwuyi u Almasihu, Vren Rji, iwa
ani ye ni gbungbulu'a. **28** Ni wa a hla naki, na kma hi ni
vayi ma Maryamu, na yo ti gigran, na hla, "Mala ye ri ye,
na ni yo." **29** Wa a wo naki, wa lunde gbagbla hi niwu. **30**
Yesu na ri ni vi gbu'a rina, ahe ni bubu wa Iwa ka same ni
wu'a. **31** Ni Yahudawa wa ba he baba Maryamu biwa ba
ye chi ba ni kwu'a, bato lu rju ni miko gbagbla me, u ba
lu hu, ni ban andi a rju ni bubu yi ni nyu be. **32** Wa a ka ri
ni bubu wa Yesu he'a na ka Joku niwu ni za ma, na hla,
"Bachi, una he nita, vayimuy ana kwu na." **33** Wa Yesu

ato'u si yi, ni Yahudawa biwa ba hu'a, i wa kpere ni Ruhu
na lo ni suron; **34** iwa tre, bika yo ni ntsen? “U ba hla
niwu, “Bachi, ye to.” **35** Yesu yi. **36** U Yahudawa ba ba hla
ndi, “toh yanda ani son Lazaru!” **37** Ba mba ba tre, “Wawu
igu yi wa a ya no indji u fyen to bubu'a, ani na ya u gu hi
bubu kwu na? **38** Yesu he ni mi si lo suron ni tu ma, na hi
ni be'a. Ibe'a a he ni ko fron tita u ba ka he ni tita. **39** U
Yesu tre, “Ban tita yi rju.” Marta vayi Lazaru wa a kwu a,
a hla ni Yesu, “Bachi, zizan ikon kmo a gla ye niwa a ti ivi
nzah ni kwu. **40** Yesu hla niwu, mina hla niwu ikpe wa u
kpanyeme u to nikon u Rji'a na? **41** U ba ban tita rju,
Yesu zun shishi na tre, “Iti, mi ngyiri niwu niwa u wo
me.” **42** Mi to wa u wo me ni ton wawu, nitu son yi wa
gyen klan kagon mu yi mi tre wa, ni ndu ba kpanyeme
andi ahi wuyi u ton me.” **43** Ni wa a tre kle, na tre gbame,
Lazaru rju” **44** U ndji wa a kwu'a a lu rju, u za ma ni wo
ma ba he ni lilo'o ni pri, shishima he ni kika ni gbanjan
nklon. Yesu hla bawu, “Bika siwu, ndu hi.” **45** Gbugbuwu
ni mi Yahudawa wa ba ye ni Maryamu ba to ikpe wa Yesu
ti'a u ba kpanyeme niwu. **46** U bari ba kma hi naka hla ni
Farisawa ikpe wa Yesu a ti'a. **47** U Firistoci bi nigon,'a ni
Farisawa ba yo indji bi kpanchi'a shuti buburi, u ba tre,
ageri kita?” igu yi ani ti gban bi babran. **48** Ki ta kadon
naki, indji ba kpa'u nyeme, Romawa ba ye kpa bubu mbu,
ni ndji mbu. **49** Naki, iri ni mi mba kayatas kena wa ndi
ahi kikle Firist ni se kima, a hla bawu, “Bi na to kpe na.
50 Bi na mla ya a bi zan ni ndu indji riri kwu ni tu indji, ni
wa indji wawu ba sutuna.” **51** A hla ki, ana nitu ma kankrji
ma na, ani tu iwa a hi kikle Firist, a to tsu ndi Yesu ni yi

ni kwu ni tu ndji; **52** ana nitu indji kankrji na, anitu ndu
ba shi imri Irji ti ni buburi biwa ba lu vra kagon. **53** Rji ni
chachu ki na lu ni tsikpa bubu wa ndu ba wu Yesu. **54**
Rji ni ki Yesu na la ni zren ni rira ni mi Yahudawa na.
Wa ala kma hi ni kalan ri whiwhre ni miji ni gburi wa
ba yo Ifraimu. Ni mu a son ni almajere ma. **55** Igan u ru
gran (indji ketarewa) u Yahudawa a tewhre, gbugbu ba hi
Urushalima rji ni klan meme'a hi ri ndu ivi idiri ni ndu
ba kati tsatsra. **56** U lu ri wa Yesu, na ni tre ni kpa mba
niwa ba kri ni ni hekeli andi, "Angye bi ki rhimre? Ana ye
ni idin na? **57** Kikle Firist ni Farisawa ba yo du andi ko ni
zen wa ba to Yesu ba ka ye hla ni ndu ba vu.

12 Ivi tanne hi ni vi u gan rugran'a (Idin ketere) Yesu ye
ni Baitaya ni bubu wa Lazarus ahe'a, uwa Yesu a tawu
shime rju ni be. **2** U ba tie birli wu ni ki u Marta ahe ni
ndasi nno ba birli, u Lazarus ahe ni ba nda kakru ni tebur
u rli ni Yesu. **3** U Maryamu ka ban turare nard, nda nyuu
za Yesu niwu nda se za Yesu ni nfutu ma. U turare ka
vra whi shu ni koh'a wawu. **4** Yahuda Iskariyoti, iri nimi
almajere ma, wa ani kawu le, a tre, **5** "Ahi ngyeri mba sa
ba na le ni tulare dinari dari tra na ka ga bi na?" **6** A tre
naki ana ndi ahe niwu mi sron ma na, a wa'a ndahi ndji u
yibi. A wawuyi ni zi imbu nklen'a, nda ni son ybi ni mi. **7**
Yesu tre, bika chowo ni ndu ka kpye wa ahe wu'a zi ni fi
wa baka rju me'a. **8** Biya ba he ni yi ko ni tanyi u me
mi na he niyi chachuwu na. **9** U gbugbu Yahudawa ba
wo andi Yesu a he ni kii u ba ye, ana nitu Yesu ni nkrji
megyen na, baye son to Lazarus ngame wa Yesu tawu
shime ni khwu'a. **10** U Firistoci bi ni kon, baka ka'nyu

kabi nda wa nkon u wu'u Lazarus ngame. **11** Nitu ma yi
wa Yahudawa gbugbuwu ba ka kpa nyeme ni Yesu. **12** Ni
vi rima indji gbugbuwu ba ye ni gan. Ni wa ba wo ndi
Yesu ni ye ni Urushalima, **13** u ba vu ihran dabino nda rju
ni gbu nda hi kpawu nda ni yo gbangban me nda ni tre,
“Hosanna! Lulu ahi wu Indji wa ani ye ni mi nde Bachi,
Ichu Israila. **14** Yesu a ka fe ivren jaki (Aholaki), nda hon
nitu ma, towa ba ngha'a, **15** “Na ti sissri na, Ivrenwa
Sihiyona, yayi, ngye Ichu ni ye, a son nitu vren jaki.” **16**
Almajere ma bana to tu mana ni mumla, ni kogon wa ba
gbyre Yesu san, baka tika, andi ba nha nda ni he to kima,
u ba ti ba ni wu na kima. **17** Ij'bu ndji ba a hla ndi bana he
niwu niwa a yo Lazarus rju ni mi be nda tawu shime ni
khwu na. **18** Nitu kima, gbugbu indji ba ye ni ndu ba same
niwu nitu wa ati gban (alama) yi. **19** Ni naki, se Farisawa
bari bubu tre ni kpa mba andi, “Yayi, bi heni kpe u tina bi
to, gbugbulu,'a ba hu wawu ye. **20** Indji bi Helinawa bari
ni mi bi wa ba hi ni sujada u idin. **21** Ba ki ba hi ni Filibu,
igu u betsa ida wa ahe ni Galili, u ba tre niwu, “Mala,
ki sun to Yesu. **22** Filibu ahi na ka hla ni Andarawus, u
Andarawus ba hi mba Filibu, u ba hla ni Yesu. **23** Yesu hla
bawu, “Inton tsra ye wa ba shu ngbarju ni Vren Ndji. **24**
Njanji, njanji, mi si hla yiwu, iwolo alkama ni ta na joku
ni meme na kwu na, ani he ni ngrjima, u ani ta kwu, ani
ti wolo gbugbuwu. **25** Indji wa ani son ivri ma, ani wa wu
hama, u indji wa ana son ivri ma na ni ngbungblu yi ani
kiyaye wu nitu ivri ma u tuntru. **(aiōnios g166)** **26** Indrjori
nita ni shu ngbarju nimu, wa ka hume, ko ni ntsen wa mi
he'a, ni mu igran ni sun. Indji wa a shu ngbarju nimu, Iti

ni no ninkon. **27** Zizan isron mu he ni mi mmren, u mi tre ngye? Iti u kpa me chuwo ni ton yi? Ani to kima yi me ye ni ton yi. **28** Iti, shu ngburju ni tume." U lantre ri ni tre, "Me shu ngbarju niwu, mila shu ngbarju niwu ngari. **29** U indji biwa ba ki na kima bawo lantre, na tre ahi zan bari ba ri ba tre ahi "Maleka mba tre niwu." **30** Yesu tre, "Andi lan tre yi na ye nitu mu na, a nitu mbi." **31** Zizan ba tron ni gbungblu'a: zizan ba zu Indji wa ani nji gbunglu'a. **32** U me, ba ta ba me lu ni gbunbglu'a, Mi gbron indji wawu ye ni kpamu." **33** A hla wayi ni tu iri kwu wa ani kwu'a. **34** Ijubu indji ba lu tre, "Ki wo ni mi tronandi Almasihu ni son hi ni tuntru. A nihe u tre, ba zun Vren Indji? Ahi nha mba hi Vren Ndji'a?" **(aiōn g165)** **35** Yesu hla bawu, "Zizan ni vi ton tsa me bi son ni ikpan. Bika zren ni kpan tu ka ari he ni yi ri, na ndu bu'u dun mren yi na. Indji wa ani zren ni mi bu'u'a ana to wurji u hi na. **36** Bi kpa nyeme ni kpan tu wa ri he ni yi ri ni ndu kati imri ikpan." Yesu hla tre biyi ri na ri tuma ni bawu. **37** Ko naki me Yesu ti gban bi babran ni shishi mba, ni naki me bana kpa nyeme niwu na. **38** Nitu itre Anabi Ishaya a a shu, wa a hla, "Bachi, ahi nha a kpa nyeme ni tre mbu? Ani nha iwo Bachi a hla tu ma?" **39** Nitu kima ba na kpa nyeme na, ni wa Ishaya ala tre andi, **40** A ka ba tibi fyen, na lo sron gbangban me, ni ndu bana to ni shishi mba na. Naki nato toma ni mi sron mba, na k'ma ye ni me ni ndu mi den ba. **41** Ishaya hla kpi biyi ni wa a to ko shishi u shu ngbarju ni Yesu. **42** Ni naki me, gbugbuwu bakpa nyeme ni Yesu ni mi bi ninkon'a. U nitu Farisawa, bana ya hla wu rju ni rira na, ni ndu ba na zu ba rju ni mi Majamiya na. **43** Ba

son gbre san u indji zan gbre san wa ani rji ni Rji. **44** Yesu tre gban gban me, na hla, indji wa a kpa nyeme ni me, ana me yi a kpa nyeme ni me kankle mu na, a kpa nyeme ni indji wa a ton me'a. **45** Ngari indji wa asi to me, asi to Indji wa a ton me. **46** Ime mi ye nitu ikpan ni gbungblu'a, ni indji wa a kpa nyeme ni me a na zren ni mi bu'u na. **47** Indji wa awo tre mu nda na kpa nyeme na, mina hukunta ni wu na. Mina ye nitu hukunta indji na; ni ndu me kpa gbungblu'a chuwo. **48** Indji wa a kama ni me, na kama kpa tre mu, indji ri he wa ni hukunta niwu ilan wa mi tre ni hukunta niwu ni chachu kekle. **49** Mi na tutu mu na, a Ti'a wa a ton Me, wa a yo Me ni ndu mi hla ni tre. **50** Mi to yo me u ma ahi re (iviri) u son tuntur, ni ndu ikpi wa mi tre, na wa Iti'a a ton Me naki mi tre." **(aiōnios g166)**

13 Igan idin tsatsra rigyen u ye, u Yesu to andi inton tsra wa a lu ni gbungblu hi ni Ti'a. Niwa ani son bi ma wa ba he ni gbungblu, a son ba ye ni kekle. **2** Ibrji yo ni sron Yahuda Iskariyoti ivren Saminu, aka Yesu le. **3** Ato ndi Iti a ka kongeri no ni woma, na rji ni Rji, ani la kma hi ni Rji. **4** A lunde ni bubu ri biri, na ju kpima, na ban inklon u se ma kpa na ka kpa ma niwu. **5** Wa sur ima ni konko na si ngla za ni almajere ma ba na se za ba wu ni inklon u se kpa wa a ka kpama niwu'a. **6** Na ye ni Siman Bitrus, u Bitrus tre niwu, "Bachi, u ngla za mu me?" **7** Yesu sa niwu na tre, "Ikpe wa mi si ti'a una to na zizan? U to ni ton u ye (ajima). **8** Bitrus hla niwu, una ti bre ngla za mu." Yesu hla niwu, "Mita ngla niwu na, una he ni san me ni me na." **(aiōn g165)** **9** Siman Bitrus hla niwu, "Bachi, na ngla zamu migyen na, ngla womu ni tu mu." **10** Yesu

hla niwu, “Indji wa a sukpa'a ana wa sukpa na, se ka ngla za, wa ahi tsatsra ndji wawu bi tsatsra, ama ani wawu mbi na. **11** (Yesu a to indji wa ani kawu le, kima sa wa tre naki, ana wawu mbi bi tsatsra na). **12** Ni kokon wa Yesu ngla za bawu, a ban konlon ma na kuson ngari, na hlabawu, “Bito kpe wa mi ti ni yiwu'a? **13** Bi yo me ni 'Mala' ni 'Bachi,' u bi yo me tsra, a naki mi he. **14** U to Me wa mi Bachi ni Mala, u mi ngla za mbi, biyi ngame bika ngla za ni kpambi. **15** U mi tsro yi misali, ni ndu ti na wa mi tie ni yiwu. **16** Gbigbi njanji mi si hla ni yiwu, igran na zan tiko ma ni ninkon na, ivren u ton ndu ana zan indji wa ton'u ndu ninkon na. **17** Bita to kpi biyi, bi-bi lulu ni nde bi ti ba. **18** Mi na si tre yi wawu na; Mi to biwa mi chu ba'a - nitu ndi nassi tsra indji wa a tan bredi a tayar nimu. **19** Mi si hla wa yi ni yiwu zizan ri ni ndu ka ti naki ni ndu yi ka kpa-nyeme ni me ni nton wa ani ti naki'a. **20** Njanji, njanji, mi si hla ni yiwu, indji wa a kpa ndi wa mi ton'wu, ahi Me a kpa, indji wa a kpa Me, a kpa Indji wa a ton Me. **21** Ni kogon wa Yesu tre naki, na lo sron ni (Ruhu), na ti gban (shada) andi, gbigbi njanji, mi si hla ni yieu ndi iri ni mibi ani le ni me.” **22** Almajire ba ba kma ya kpa mba, na ni tamre, ka ahi nha ni mi mba a si tre ni tu ma. **23** Iri nimi almajire ma, wa Yesu ni son, ahe ni tebru, na kunyre ni san Yesu. **24** Siman Bitrus hla ni almajire bika minye, “Ndu hla tawu a hi nha a si tre ni tu ma.” **25** Wa hla bru kunyre ni san Yesu, na tre niwu, Bachi, ahi nha? **26** U Yesu hla niwu, a wawu yi wa mi ka cichon bredi sun ni kano. Naki ri na ka bredi sun, na ka no Yahuda ivren Siman Iskariyoti. **27** Ni kogon bredi'a u

ibrji a ri ni wu, u Yesu hla niwu, “Ikpe wa u son ti'a, uka ti gbagbla.” **28** Indrjori na la he ni tebru na, wa ani to ikpe wa yo'a hla niwu naki'a. **29** Bari mba ba ya ndi, a Yahuda yi ni nji imbu nklen Yesu hla niwa, “Le ikpe wa ki son ti ndu niwu ni idin,” ko ka no ikpe ni bi wa ba kunyre'a. **30** Ni kogon wa Yahuda a kpa bredi'a, wa rju gbagbla gbagbla me ni chu me. **31** Ni kogon wa Yahuda hi'a, Yesu tre, zizan ba no Vren Indji ni kon, ngari ba no Irji ninkon ni mi ma. **32** Irji ni no ninkon ni mi ma, ani no ninkon zizan zizan. **33** Imri bi tsitsa mi he ni yi ni vi ton tsa me, biwa me na wa mi hla Yahudawa, bubu wa me mi hi bi na ya hi na. Zizan mi hla wa yi ni yiwu. **34** Mi si no yi indu ri sama, son kpa mbi, na wa mi son yi, na bi ka son kpambi. **35** Na ko nha ni to yi ndi bi almajire mu, inde bi son kpambi.” **36** Siman Bitrus tre niwu, Bachi, u hi ni ntsen?” Yesu hla ni wu, bubu wa mi si hi'a, una ya hina me zizan hi na, u wuka ye hu me ni kogon.” **37** Bitrus hla niwu, “Bachi, a ngyeri mba sa mi na hu zizan na? Mi no re (ivri) mu ni tu me.” **38** Yesu hla niwu, u ka re (ivri) me no ni tu mu? Gbigbi njanji, mi si hla niwu, u kame ni me ni kpatron ingyu tra ri ndu mble ndu kpan

14 Na ndu sron mbi tie meme na, bi kpa nyeme ni Rji, kpa nyeme ngame ni Me. **2** Ni ko ti mu ahe niko gbugbuwu ani na nakina, mi hla ni yiwu mi hi mla bubu'a tie ni yiwu. **3** Mi ta hi ni mla bubu'a tie ni yiowu, mi kma ye ni ye ngari ni ye vu yi hi ni kpa mu, ni ndu iwurji wa mi he'a bi ka he niki me. **4** Bi to gon uhi bubu wa me he'a.” **5** Toma hla ni Yesu, Bachi, kina to bubu wa u si hi'a na, kiti niheri ni to nkon'a? **6** Yesu hla niwu, Ime yi mi

nkon ni njanji ni re (ivri), Indrjori na ya hi ni Timu'a na
se ka hu ni me. **7** U na to me u na to Timu me, rjizizan hi
u to ni shishi me ni to." **8** Filibu tre ni Yesu ndi, "Bachi
tsro ta Iti'a, ni ndu tsra tawu naki." **9** Yesu hla niwu, "Mi
he ni yi rji lalon mu u bi na to me na Filibu? Indji wa a to
me'a a to Iti'a. U tie ni he ri, ni hla ndi, mi tsro yi Iti'a? **10**
U na kpa nyeme na ndi mi he ni Ti'a u Iti'a he ni me na?
Ilan tre bi wa mi si tre ni yi'a mi na si tre ni gbengblen
mu na, ahi Iti mu wa ahe ni mi mu'a si tie ndu yi. **11**
Kpa nyenme ndi mi he ni Ti'a, u Iti'a ahe ni me, ko u ka
kpanyeme ni indu bimba me. **12** Njanji, njanji, Mi hla ni
yiwu, indji wa a kpanyeme ni me ani tie ndu wa Mi tie'a
na tie ndu bi rigrama zan bi yi niwa Mi si hi ni Ti Mu. **13**
Ko ngyeri wa minye ni mi nde mu, mi ti niwu ni ndu Ti'a
ndu kpa ninkon ni Vren'a. **14** U wu ta minye me ko san
ngyeri ni mi nde Mu, Mi tie wu. **15** U wu ta ni son me, wu
hu indu mu, **16** u Mi bre ni Ti'a, mi la no yi si sron ri wa
ani son niyi hi tuntru - **(aiōn g165)** **17** u Ibrji Tsatsra (Ruhu)
u njanji gbungblu'a ana ya kpa na nitu wa a to na, iwu
u to, ani son niwu ani he niwu. **18** Mi na ka yi don ni
kankrji mbi na, Mi kma ye ni yi. **19** A don tsa me yi, ni
ndu gbungblu yi na la tie bre to mena, bi yi bi la to me
don me mi he, biyi me bi son. **20** Chachu ki bi to andi Mi
he ni Timu, andi bi he ni me, u me mi he ni yi. **21** Indji wa
a wo du mu, na hu ba ahi indji wa ani son me, u indji wa
ani son me, Iti mu ni son'u ngame, u Me Mi son'u ni tsro
tu mu niwu." **22** Yahuda (ana Iskariyoti na) a tre Yesu,
"Bachi, ahi ngyeri sa u tsro ta tu me, ana ni gbungblu'a
na?" **23** Yesu sa na hla niwu, indji wa ani son me'a ani hu

lantre mu. Iti mu ni son u ki ye niwu ni son baba me. **24** Indji wa ana son me na, ana hu tre mu na, itre wa bi wo bana rji-ni me na, ba rji ni Ti wa a ton me'a. **25** Mi hla ikpi biyi ni yiwu ni wa Mi he ni gbungblu'a, niwa Mi he niyi. **26** Se, u si sron ibrji tsatsra (Ruhu) wa Itimu ni ton ye ni mi nde Mu ani tsro yi ko ngyeri na tie ka ko ngyeri ni yiwu. **27** Mi bri yi ni si sron, ni no yi si sron, Mi na no nawa gbungblu'a ni no'a na, na kpa sron u bi tie meme na, nda na tie sissri na. **28** Bi wo Mi hla ni yiwu, Mi hi kpa Mu, ndi Mi la kma ye niyiwu. Inde bi son Me, bi ka ngyiri don Mi hi ni Ti'a, Iti'a a zan na wa Mi he'a. **29** Zizan Mi hla ni yiwu ri ni ndu ka ye he (ti) nda ana ye he (ti) u bi ka kpa nyeme. **30** Mi na la tre babran ni yi na, Ichu wa ani nji gbungblu'a ani ye ana he ni gbengblen ni tu mu na. **31** Ni ndu gbungblu'a ndu ba to andi Mi son Ti'a, Mi ti na wa Iti'a a yo Me, ki lunde bri bubu yi.

15 "Ime yi Mi nchi kunkro u njanji, u Ti mu ahi Indji u rju'a. **2** Ani gyen ko ilan rime rju ni kpa Mu wa ana klo'a na, iwaani klo'a ani mla'u tie ni ndu la klo babran me. **3** Bi kpa tsatsra me ye, nitu wa Mi hla tre Mu ni yiwu ye. **4** Bi ka son nimi Mu, ima Mi ka son ni mi mbi ngame, na wa ilan kunkro na ya klo kima na se ahe ni nchi konkro'a, na ni me bi na ya na se bi son ni mi Mu. **5** Mi nchi kunkron u bi lan ma, indji wa a son ni Me'a Mi he niwu, ani klo gbugbuwu, inda u ta na he ni Me na, bina ya tie kperi na. **6** Indji wa ana son ni Me na, ba kawu taga na ilan kunkro wa ka klu baka kpulu ba sru na yo lu, baka gon tie nton. **7** U ta son ni Me, u lantre Mu son niwu, minye me ko ngyeri wa u son'a u Mi tie ni yiwu. **8** Ni naki, inde Timu

ni fe gbre san; ni ndu yi klo babran, ni bi almajere Mu. **9** Na wa Iti Mu ni son Me, anaki Ime me mi son yi. Bika son ni mi son Mu. **10** U ta hu du mu, u sun ni mi son Mu nawa Mi hu du Iti Mu ni sun ni mi son ma. **11** Mi tre kpe biyi ni yiwu ni ndu si sron Mu nda he ni yi, na ndu si sron a shu. **12** Iwa yi a hi ndu Mu, ni ndu yi son kpa mbi na wa Mi son yi'a. **13** Indrjori na he ni son ri zan wayi na - wa iri ni re (ivri) ma no ni tu kpukpan ma. **14** Bi kpukpan Mu inde bi tie kpe wa Mi hla ni yiwu dun yi tiewu. **15** Mi na la yo yi tie igran ngana; igran na to kpe wa Iti koh ma ni tie'a na. Mi yo yi kpukpan Mu, ni kpe wa Mi wo ni Timu wawu, wu Mi dun yi to. **16** Ana biyi bi chu Me na, a Me mi chu yi ni ton yi ni dun yi hi ni klo ni ndu klo mbi ndu ba toh naki iwa yi ni he naki, ni tu ko ngyeri bi minye Ti Mu ni mi nde Mu, ani no yi. **17** Mi yo yi ni ndu yi kpa nyeme ni kpa mbi. **18** I gbungblu'a nita kama ni yi, bi ka to ndi a kama ni Me ri na kama ni yi. **19** Bini na u gbungblu'a, gbungblu'a ba ni son yi nawu mba. Ni wa bina u gbungblu; a na, Mi la juyi ni mi gbungblu'a, nitu ki gbungblu'a ni kama niyi. **20** Bi ka rimren ikpe wa Mi na hla ni yiwu'a, “Igran na zan tiko ma ni ninkon na.” Inde ba ti me di, biyi me ba tiyi di'a, inde ba hu tre mu, ba hu tre mbi ngame. **21** Ba ti bibi kpe mba ni yiwu wawu ni tu inde Mu, niwa ba na toh indji wa a ton me na. **22** Mi na ye tre ni ba na, ba na he ni lahtre na, u zizan, ba na he ni kpe u gbisron tu lahtre mba na. **23** Indji wa a kama ni Me, a kama ni Ti Mu. **24** Mi na ye ti ndu kpe wa ko indrjori na ti bre ti na ni mi mba na, bana heni lahtre na, u zizan ba to ye, ba ka mba ni Me ni Ti Mu wawu. **25** Ba ti ngari ni

ndu itre wa ba nha zi ni tron'a, 'Ba kamba ni Me migyen.
26 Indji u no si sron ni ta ye - wa Mi ton ye yiwu rji ni ti'a,
ahi Ibrji u njanji (Ruhu Gaskiya), iwa a rju rji ni Ti'a aye,
ani no gban (shaida) nitu Mu. **27** Bi no gban nitu wa bi he
yayi tun rji ni mumla.

16 Mi hla wayi ni yiwu ni ndu yi na kubu za na. **2** Ba ju
yi rju ni majanmiyan u iton ni ye, niwa indji ni ta hola yi
vu ni to'o (wuya), ani ya ndi wawu si tie ndu Rji. **3** Ba ti
naki niwa ba na toh Ti'a ko Me na. **4** Mi si hla biyi ni
yiwu, inde iton nita ye, waba ti'a, bika ri mren Mi na hla
ni yiwu," Mi na hla kpe biyi ni yiwu ri na rji ni mumla,
niwa Mi he niyi. **5** Zizan yi Mi si hi ni Indji wa a ton me'a,
naki me ni mi mbi, ba wa a minye Me, u hi ntsen? **6** Ni
wa Mi hla ikpi biyi ni yiwu, damuwa shu ni yiwu ni sron.
7 Ime mi si hla njanji mu ni yiwu, abi ni yiwu ni ndu Mi
hi kpamu, u Mi ta na hi kpamu na, wawu indji u sisron
ana ye ni yi na, u Mi ta hi, u Mi ton ye niyi. **8** Ani ta ye,
wawu Indji u nji si sron ye ani tsro gbungblu'a meme ti
lahtre'a, nitu njanji ni tron me - **9** nitu lahtre, nitu wa
bana kpa nyeme ni Me na; **10** nitu tsatsra, Mi hi ni Ti'a,
u bina la tie bre to mena; **11** nitu hukunci me niwa ba
han hukunci ni ndji u nji gbungblu'a hukunci. **12** Ikpi
gbugbuwu ba he wa Mi hla ni yiwu'a, u bina ya to zizan
na. **13** Nitu ki, u Ibrji tsatsra u njanji aye'a, ani nji ni mi
njanji wawu, niwa ana tre u tuma kankrji ma na, se ikpe
wa awo, ani hla ki, ani hla ni yiwu ikpe wa ani tie. **14** Ani
gbre Me san, nitu wa ani ban ikpi wa a u mu na hla ni
yiwu. **15** Ikpe iwa Iti'a ahe ni wu ahi u mu. Nitu ki, Mi hla
da ani ban kpi wa a hu mu na hla ni yiwu. **16** Ni kogon vi

ton, bina tie bre la to Me na, ni kogon vi nton fime ngari,
bi la toh me. **17** U bari ni mi almajere Ma, ba tre ndi, “Ahi
ngyeyi mba Igu yi ni son hla nitawu, 'Ni vi nkpurju nton
bina la toh Me na, u ni vi nkpurju nton ngari bi la toh
me,' u, 'Nitu wa Mi hi ni Ti'a?'” **18** Nitu ki ba tre ndi,
“Ahi ngyeri wa asi tre'a, 'Ni vi nkpurju nton'a?' Kina to
kpw wa asi tre nitu ma na.” **19** Yesu to ba si son Mye wu,
na hla ni bawu ndi, “U bi kma ni mye kpa mbi Mu ikpe
wa Mi si son hla andi, “Ni kogon vi nton fime u bina to
me na, u ngari ni kogon vi nton fime bi la to Me?' **20**
Njanji, njanji, Mi hla ni yiwu, bi yi ni mren, u gbungblu ni
ngyiri, imre mbi ni shu ni yi nyu ni sron, u imre u yi
mbi ani ka tie u ngyiri. **21** Iwa ni to lo ngrji, ni nton wa a
si yi nne nitu wa inton u ngrji ye. Inde a ngri vren yo
ye, ana la bre rimren ilon Ma ngana, nitu wa a si ngyiri
wa ba ngrji indji ni gbungblu'a. **22** Zizan mba bi ri mre,
Mi la to yi, u sron mbi ni ngyiri, u indrjori na ya ban
ngyiri mbi'a rji ni yi na. **23** Chachu ki, bina mye Me kperi
na. Njanji, njanji, Mi si hla ni yiwu, ko ngyeri bi bre ni
mi Nde Ti'a ni mi Nde Mu ani no yi. **24** Ye zizan me bi
na bre kperi nimi nde Mu na. Bika bre, u bi kpa, niwa
ingyiri mbi a shu. **25** Mi hla kpi biyi ni yiwu ni mi karin
magana, inton ni ye wa Mina la hla kperi ni yiwu na ni
mi karin magana na, Mi sran hla ni yiwu ni rira, nitu Ti'a
wa ani karin magana. **26** Ni chahu ki, bu tre ni mi nde Mu
u Mina hla yiwu ndi Mi tre ni Ti; a nitu mbi na. **27** Niwa
Iti ni son yi kima, niwa bu'a bi son Me, u bi kpa nyeme
ndi Mi rji ni Ti'a. **28** Mi rji ni Ti'a, ni ri ni gbungblu'a, ye
zizan, ngari, Mi bri ni gbungblu'a ni kma ni hi ni Ti.”

29 Almajere Ma ba tre ndi, “To mba, zizan u si tre kpe
wheme mba, una ka yiyi na. **30** Zizan ki to u to ko ngyeri,
ana wa ndrjori ni la mye na. Ni nakima, ki kpanyeme
ndi u rju rji ni Irji. **31** Yesu a ka sa ni bawu ndi, “Bi kpa
nyeme zizan? **32** Bika to, inton ni ye, ee, inton ye wa ba
vra yi ti nkankan, ko nha ni kma hi ni ko ma, bi ka me
don ni grji Mu. Ko nakime Mi na he ni nkrji Mu na, Iti Mu
ahe ni Me. **33** Mi hla wayi ni yiwu ndi bi he ni me Mu ni
fe si sron. Ni gbungblu'a ba ki ti yi je, bika kri gbangban,
Mi kpaka ni gbungblu'a.

17 Ni kogon wa Yesu tre yi, a nzu shishi hi ni shulu na
tre, “Iti, inton yeye, no Vren Me ninkonni ndu Vren Me
ndu no'u ninkon - **2** ni wa u no gbengblen nitu bi nama
kpa wawu ni ndu no re (ivri) u son hi ni tuntur ko indji ri
me wa wu no'a. **(aiōnios g166)** **3** Iwa ahi re (ivri) u tuntur,
wa ba to, ba to wuyi nkrji Me Wu Irji, niwa u ton Yesu
Kristi. **(aiōnios g166)** **4** Mi no ninkon me ni meme, Mi kle
indu wa u ne ndi Mi tiwu'a. **5** Zizan, “Bachi ne ninkon wa
me he niwu rji niwu ri ni ndu ba me gbungblu'a. **6** Mi ye
yar inde rju ni ndi biwa u ne ba ni gbungblu'a. Bana bi
Me u wu ne ba, u ba nji tre me. **7** Zizan, ba to ndi ikpe
wa u ne wawu ba rji ni wu yi, **8** Mi no ba wawu lan tre
Me wa wu ne. Ba kpa ba na to nda a njanji Mi rji ni Wu,
na kpa nyeme ndi a wu u ton me. **9** Mi tre niwu bawu
(addu'a), Mi tre niwu ni bi gbungblu'a na, se ni bi wa u ne
ni ba, biki babi Me. **10** Ikpe wawu wa ahi u Mu'a, a hi u
Me. U Me ahi u Mu. Mi kpa ninkon ni ba. **11** Mi na la u
gbungblu'a ngana, u ba ndji biyi ba he ni gbungblu'a, u
Mi si yi niwu. Tsatsra Ti, zi ba ni mi nde Me wa u ne ni

ndu ba riri, nawa kita me ki riri. **12** Niwa mina he ni ba,
Mi ziba pyan me ni mi nde Me, ni wa u ne, Mi ka ba, u
riri ni mi mbu ana yra tu na, se mri bi zyi bubu'a, ni ndu
lantre'a shu. **13** Zizan Mi si ye niwu, Mi si tre kpi biyi ni
gbungblu'a ni ndu ingyiri Mu ndu shu ni ba. **14** Mi no ba
lan tre Me'a, u gbungblu'a kama ni ba nitu wa ba u lantre
na, na wa Mi na u gbungblu'a na. **15** Mi tre ni ndu vu ba
rju ni gbungblu'a na ni ndu zi ba zizyime ni mi bi meme
ba. **16** Ba na bi gbungblu'a na, na wa mina u gbungblu'a
na. **17** Zi ba nkan nitu Me u njanji lantre Me a njanji. **18**
Na niwa u ton Me ni gbungblu'a, naki Mi ton ba hi ni
gbungblu'a. **19** Mi mla tu Mu zi niwu nitu mba, ni ndu ba
mla tu-mba zi me niwu ni mi njanji. **20** Mina tre niwu
nitu iwa kankrji ma na, ani biwa ba kpa nyeme ni Me
nitu tre mba'a **21** ni ndu ba wawu mba hi ririi, nawu,
Bachi, Wu he nimi Mu, u Ime nimi Me. Mi bre ni ndu ba
he nimi Mbu, ni ndu gbungblu'a kpa nyeme ndi u ton
Me. **22** Ninkon wa U ne'a, Ime me Mi ka no ba, ni ndu ba
hi ririi, nawa kita me ki riri'a: **23** Ime nimi mba, u Wu
nimi Mu - ndi dun ba nji tu-mba ye katu bi, ni ndi dun
gbungblu'a ni to ndi u ton Me, andi U son ba na wa U son
Me. **24** Iti, Mi son biwa U kaba ne ndu ba he ni Me ni
wurji wa Mi he yi, na to ninkon Mu, ninkon wa U Ne u
nitu U son Me ri kuko ndi zi nchi gbungblu'a. **25** Tsatsra
Ti, gbungblu'a na to Wu na, Ime Mi to'u, u ba ton nda ahi
Wu yi U ton Me. **26** Mi hla bawu inde Me, Mi la hla ni
bawu nitu son Me wa U ndu he ni Me ni mi mba.

18 Ni kogon tre biyi wa Yesu tre ba, a rju ni almajere
ma hi ni gran ko rima, ni kpa ngblu, ni bubu wa irju

he'a u ba zu ri hi baba almajere Ma. **2** Yahuda me wa ani
kawu le'a a to bubu'a, nitu wa Yesu a zi hi ye ni almajere
Ma. **3** Yahuda me, ka nji soja rji ni Firistoci bi ninkon, ni
Farisawa, ni bi majelisa, u ba ye ni bubu'a, ba nji ba llu
fitila ni ba tochi, ni ba kpi u ta ku. **4** U Yesu to kpye wa
asi zren'a nitu ma wawuu, ahi ko shishi na mye ba, “Bi
wa nha?” **5** U ba tre, “Yesu u Nazaret.” Yesu ka hla ni
bawu, “Ame yi.” Yahuda ngame wa a le niwu'a, a kri ni
sojoji ba. **6** Ni wa a hla bawu, “Ame,” u ba kma hi ni gon,
na ka rjoku meme. **7** Ala mye ba ngari, “Bi wa nha?” u ba
hla ngari ndi, “Yesu u Nazaret.” **8** Yesu hla bawu, e, Mi
hla ni yiwu ndi, ahi me. Anita Ime yi bi si wa, bi ka ka
biyi don ndu ba hi kpa-mba. **9** Kima ni ndu itre wa a hla
ndu tsra, “Ni mi bi wa U Ne ba, ko riri me na kado na. **10**
Siman Bitrus me, nitu wu ahe ni inji gbeni, na k'ri fya chu
ka tsen vren ko kikle Prist, na chu nvunvu ton ma kori,
inde vren ko ma'a hi Malkus. **11** Yesu hla ni Bitrus, ka nji
ngban yo ni hra ma ni bubun, Mi na so kokon wa Iti ane
na? **12** U soja ba ni bi ninkon mba, ni majalisa Yahudawa,
ba ka vu Yesu, na lo'wu. **13** Ni mumla ba nji hi ni Annas,
nitu wa a hi iyi kayafas, wa ahi wawuyi kikle Prist ni se
kima. **14** Kayafas mba ana no ba Yahudawa mre, andi ani
fi bi dun indji riri ndu kwu ni tu ba indji. **15** Siman Bitrus
a hu kogon Yesu, na kime almajiri ri la ti ngame. I zizan
almajiri ki me a shishi to ni kikle Prist'a, na ri hi ni kikle
hra u kikle Prist me mba Yesu; **16** U Bitrus a k'ri ni nyu
gon tre ni nkohtra, naki me almajiri rima ti, u almajiri wa
ahi shishi to ni kikle Prist a rju, na tre ni wa - wa ani
gben ni gontra, na lu ri hi ni Bitrus. **17** U vren wa wa

ani gben ni gontra aminye Bitrus, “Iwu me una he ni mi almajire gu yi na?” wa tre, “Mi na he ni mi na.” **18** U bi ti ndu ni doka rji u hekali'a ba kri ni ki, u ba mu lu ni kla-mbrji, na son kosan ma si wo gba-ji, ni nton ki bubu ni si. Bitrus k'ri ni ba na si wo gbaji'a. **19** Kikle Prist a minye Yesu nitu almajere ma ni tsro ma me. **20** Yesu ka sa niwu, e, Mi hla ni gbungblu'a ni hla tuma. Mi hla bawu nitu nitu ni majamiyan, ni hekeli ni bubu wa Yahudawa me ba ye gyen klan ki'a. Mi na hla kpyeri ni ri mbi na. **21** U ngye ri mba sa u minye me? Minye biwa ba sren ton na wo ikpe wa mi tre'a, E, ba to ikpe Mi tre. **22** Ni wa Yeswu hla biyi, u ri ni mi biya ba wa kukri niki'a a wru Yesu nda tre ndi, “U sa ni kikle Prist tre naki?” **23** Yesu tre niwu, Mi ta hla meme kpe to, u ka hu gon ma naki'a ta njanji Mi hla, to, u ngyeri ni sa u ka wru me?” **24** U Annas a ton ba ndu ba nji Yesu hi lowu ni Kayafas, kikle Prist. **25** U Siman Bitrus a kri si wo gbaji lu. U ndji ba ba tre niwu, “Ana iwu me u na he ni mi almajere ma na?” Wa kpa tron na tre, “A'a, mi na he mina.” **26** U ri nimi gran kikle Prist, vayi iwa Bitrus a fu nvunvu ton'a, ahla, O'oo, mina to niwu ni rju na? **27** Bitrus la kpa-tron, hihari me igba lu t'bu. **28** Nikima Kayafas ba nji Yesu hi ni kogon'a, ni buu buu mble me, baba ni titu mba me bana ni kogon'a na, andi ndu baba n ata tre na kunyre bubu ri jibi u za gran na. **29** U Bilatus me a rju ye ni ba, na tre, “Anitu ngyeri bi nha gu yi? **30** U ba sa niwu, “Igu yi ani na ti meme kpe na, angyeri me ni sa ki ka nji wu ye tro niwu.” **31** Bilatus hla bawu, “Mji wu hi ni tutu mbi ni hi Furewu ni bi tron mbi!” U Yahudawa ba hla niwu,” E, kina he ni gbengblen

u yo tron u wu ndji ni tu mbu na." **32** Ba hla kima ni ndu
itre Yesu tsra, ni biwa a tsra bibi kwu wa ani kwu'a. **33** U
Bilatus la ri ni mi tra gon gona, na yo Yesu na minye,
"Iwuyi U Chu Yahudawa ba? **34** Yesu sa niwu, "Ahi wu u
hla, ka ba ndrjori mu ba yo Me naki niwu? **35** Bilatus sa
niwu, "Ime mina indji u Yahuda na, ka ani he?" E, ahi
ndji Me ni Pristoci bi kikle ba ba nji wu ye le ni mu. "U
tie ngye?" **36** Yesu sa, "Mulki Mu ana u gbungblu yi na,
Mulki ana u gbungblu yi u mri ko Mu bana tiku ni ndu
bana ka Me le ni Yahudawa na, Mulki Mu ana he ni wayi
na." **37** U Bilatus minye, "Ashe, anaki, U Chu?" Yesu sa
niwu, "Anaki u hla ndi Mi Chu. Nitu ki ba ngrji Me, nitu
ki mi ye ni gbungblu yi, ni ndu mi no gban ni tu njanji.
Ko nha wa ani son njanji'a ani sren ton na wo lan tre
Mu." **38** Bilatus sa niwu, "Ahi ngye njanji?" Ni kogon wa a
hla naki, ala rju ni Yahudawa, na hla, "Ime de mina to
guyi ni latre na. **39** Bi to bi he ni igan ri, u idin za gran a
tsra, ni chu indji ri no yi bi son mi no yi Ichu Yahudawa?"
40 U ba kpa-gro, kpan, kpan me na tre, "A'a, a wawu yi na,
se Barabas." Barabas'a me ahi indji yibi.

19 U Bilatus tsi Yesu ni panlan. **2** Soja ba chan inchon
tie na u bi ta chu. Ba ban son ni Yesu nitu nda sru nklon
u bi chu niwu. **3** Ba wlu ye niwu, nda tre, "Ndu Irji ziwu
gbron nkon, Ichu Yahudawa!" nda wru'u. **4** U Bilatus la
kma rju ye ra nda hla, "To mba, mi nji wu ni ye ni yiwu
ni ra ndu yi toh ndi mi na vu ni lahtre na." **5** U Yesu
a rju hi ni ra ni nchon tu chu'a ni tuma. Bilatus a tre,
"Toyi, ngye ndji'a yi." **6** Ni Pristoci bi ninkon-ninkon ma
ni bi no chu'a mren ba to Yesu, u ba lu ni tre gbangban

me, u du ba giciye wu, ndu ba giciye wu." U Bilatus hla bawu, "Ban hi giciye, ime me mina to ni lahtre ni kpeti na." **7** U Yahudawa ba hla niwu, "Ai ki he ni tron, ni du tron abi ni ndu kwu ni tu wa ka tuma tie Vren Irji." **8** Wa Bilatus a wo naki na tie sissri kpukpome. **9** Wa la lu ri hi ni trangon, u gona minye Yesu, "U rji ni ntsen?" u Yesu na la sa niwu ngana. **10** U Bilatus tre ni wu, u na sa nimu na? Una to ndi me he ni gbengblen wa mi kpa'u chuwo a na, ni la giciye niwu na? **11** Yesu hla niwu, "Ai u na he ni gbengble na se ka ba no gbengble rji ni shu. Niti ki, indji wa a ka nowu a zan ni lahtre." **12** Niwo wu naki, u Bilatus ni wa gon wa ani chuwu chuwo, u Yahudawa ba ba lu tre ngban me andi, "U ta ka guyi chuwo, una ikpan Kaisar na, indji wa a ka tuma tie chu, a kpa Kaisar tsri." **13** Ni wa Bilatus a wo bi tre mba wa ba si tre'a, na nji Yesu rju ni hra na kuson ni riron ma ni bubu wa ba yo ndi, tragon u bla tre ni Yahudawa ba yo, "Gabbata." **14** U ni vi kima ba mla ki ti ni gben idin u za gran, ni nton krifi tanne mba ni gbengbe rji. Bilatus hla ni Yahudawa "yayi, ingye Ichu mbi!" **15** U ba lu yra gro, ndu ba njiwu hi, ndu ba njiwu hi, ndu ba giciye niwu, Bilatus minye ba, "Mi giciye ni Chu mbi?" Pristoci bi ninkon ba tre, "Kina he ni ichu rina se Kaisar." **16** U Bilatus a ka Yesu chuwo ni bawu ni ndu ba hi giciye wu. **17** U ba nji Yesu na hi, na ban giciye'a kima, ni hi ni bubu wa ba yo, "Bubu kwukwu ni Yahudawa mba (Golgota)." **18** U ba giciye niki, ni indji hari bari, iri ni ko ni nhama ko rime, Yesu mba he ni tsutsu. **19** Bilatus mba nha yo gban nitu giciye. Niki ba nha ndi: "YESU U NAZARET, ICHU YAHUDAWA. **20** Yahudawa gbugbuwu

ba krawu igban nitu bubu wa giciye Yesu i whewhre ni mi gbu. Yo gban a he ni l'be Yahudawa, ni Romawa, ni Helenawa. **21** U Pristoci bi ninkon bi Yahudawa ba ndi, ndu na nha ndi Ichu Yahudawa na, u tre, 'Iwa yi tre ndi, “Ime yi Mi Chu Yahudawa.'”” **22** Bilatus tre, “Ikpe wa mi nha mi nha naki.” **23** Ni kogon wa soja ba giciye Yesu, u ba ban nklon ma, nda y'ba ga'u tie nhama nzah, ko nha niwu ma, ngbala, u nklon ba na wran na ba ka klo ki klo ni shu ye ni meme. **24** U ba hla ni kpamba, kina y'ba nklon na, ye ki ta chacha ni tuma ni to indji wa ani ban wu. Ba tie naki ni ndu lan tre Irji ndu shu wa a tre ndi, “Ba ga nklon Mu ni kpamba, na ta chacha nitu nklon Mu.” Wayi a kpe wa Sojoji ba tie. **25** Iyii Yesu, u vayi yima vren wa, Maryamu iwa Klofas, ni Maryamu Magdaliya ba kri whi ni giciye u Yesu'a. **26** Niwa Yesu a toh yima ni vren koh ma wa ani son'a, ba kri whewhre, a hla ni Yi Ma, “Iwa, toh Vren me!” **27** Nda hla ni almajiri, “To, Iyi me!” Rji ni nton kima ivren koh ma a njiwu nda hi ni koh ma. **28** Ni kogon kima, ni toh ndi ko ngyeri a tie kleye, u ni ndu lantre Irji'a he towa ba hla, Yesu a tre ndi, “Hlan mma ni tie Me.” **29** Ni ngbala ko mba imma inabi a he ngbala shu ni gbu lan nda sa yra, u ba ka soso sun ni mi imma inabi wa'a sayra na lowu ni kpala na zu ka sun ni wu ni nyu. **30** Niwa Yesu mah imma wa a sayra, na tre, “A kle.” Na ka tu ma ti grji na chu vri ma. **31** U Yahudawa, ba to a hi vi u mlati mati, bana son ni ndu kpon'a kru ni giciye'a na, ni nton u idin na (idin'a a vi u ndindima) (special), u ba bre Bilatus ni ndu nzi za mba ni grji ba zi. **32** U soja ba ye nzi za indji u mumla na nzi wu ha waba

giciye ba baba Yesu. **33** U ba ye nitu Yesu na to nda a
kwu ye, u bana nzi za mana. **34** Naki me, iri ni mi soja ba,
akama na tu bu ni mashi ni san, hihari me iyi mba mma
ba rju. **35** Indji wa to iki'a, wawu yi shaida, shaida ma a u
njanji. A to ndi ikpe wa a tre a njanji ni ndu yi me kpa
nyeme. **36** Ba ti naki ni ndu lantre ma, ndi shu, “kwukwu
ma riri me bana mre na.” **37** U lan tre ri tre, “Ba ya indji
wa ba t'bu'a.” **38** Ni kogon biyi, Yusufu igu u Arimatiya,
wa ahi almajiri Yesu (A riri, nitu sissri Yahudawa) a bre
Bilatus ndu wawu gon ndu wawu ban k'mo Yesu. Bilatus
no gon, u Yusufu ye ban ik'mo'a. **39** Nikodimus ngame
aye, wa ni mumla a ye ni Yesu ni chu. A nji turare u
myrrh mba aloes, a tiewhre lita deri ni ron ma. **40** U ba
ban kmo Yesu na nyewu, ni pri ni kpi be nyen whi riro,
ni ndu ba rju na wa du Yahudawa he. **41** Ni bubu wa ba
giciye niwu la bu ri he niki, ni mi labu'a ibe ri a he ni ki
wa bana rju ndrjori to na. **42** Nitu wa a hi vi u mlati-mlati
u Yahudawa, ibe'a he whewhre, u ba ka Yesu yo ni mi.

20 Ni bu'u bu'u mble ni vi u mumla, ni mi sati'a u bubu
ri tie bu'u ri, Maryamu Magdaliya aye ni nyu be, aye to
ba ban tita wa ahe ni ny be rju ye. **2** Nda kma tsutsu hi ni
ba Siman Bitrus mba almajere mba wa Yesu ni son'a, na
hla bawu, “Ba ban Bachi ni mi be, ki na to bubu wa ba ka
yo'a na.” **3** U ba Bitrus ni almajere mba ba rju na hi ni
be'a. **4** Wawu mba wu ba tsutsu me, u almajiri ri ma a
kari guchi ni Bitrus ni be'a. **5** Wa kudran na kloto ya, na
to ipri nkinkla re me ni bubu'a, nda na ri hi ni mi na. **6** U
Siman Bitrus a ye ri ni kogon na ri hi ni mi be'a, na to ipri
nkinklan re me a kri **7** ni vi pre wa a he ni tuma. Ani he ni

bubu riri ni pre na, na ch'bi kpama kuru kan. **8** U almajiri
wa a guchi hi ni nyu be'a ngame, lu ri hi ni mi be'a na ka
to, na kpanyeme. **9** Hra ye ni nton kime, bana ya to tre
Irji wa a hla, ani la ta sh'me ni kwu. **10** U almajere ba ba
kma hi koh ngari. **11** U Maryamu kri nyu be na siyi. Niwa
a siyi, na kudran ya mi be'a. **12** Iwa to Maleku hari ba son
ni nklon nkinklan, iri kotu u iri ni ko za ni bubu wa ba ka
Yesu yo. **13** U ba hla niwu, "Iwa ni nko u yi ni tu ngye?
Wa hla, nitu wa ba ban Bachi mu, mina to bubu wa ba ka
zi'a na. **14** A tre kle, nikogon ki, na k'ma ya na to Yesu kri
niki, nda na to ndi a Yesu na. **15** Yesu tre niwu, "Iwa u
yi ngye? Wu si wa nha yi?" A ban andi ahi indji wa ani
tie ndu ni rju'a, (labu). U wa hla niwu, "Iti ko u tie ban
wu, u ka hla wurji wa u ka zi'a, ni ndu mi ban wu." **16**
Yesu hla niwu, "Maryamu." Wa kma ya, na hla niwu ni
Armaniyanci, "Rabboni" andi mala. **17** Yesu hla niwu, na
bre wo ni me na, mi na hon hi ni Ti'a rina, hi ni mri vayi
Mu ni hla bawu, mi hi ni Timu ni Timbi, Irji mu ni Irji
mbi. **18** Maryamu Magadaliya ahi na ka hla almaere "Mi
ka to Bachi" na hla andi a hla wawu ikpe biyi. **19** Ni yalu
chachuki ni vi u mumla u sati'a almajere ba tro kpamba
krju ti ni miko nitu sissri Yahudawa, Yesu ye kukri ni mi
tsutsu mba, na tre, "Isi suron ni yi." **20** Ni kogon wa a hla
naki, na ka wo ma tsro ba ni ko san, u almajere ba ngyiri
ni wa ba to Bachi'a **21** Yesu la hla bawu ngari, "Isi sron
niyi, na wa Iti'a a ton me, Ime me mi ton yi." **22** Wa Yesu
tre naki, na fu vri ma sru ni bawu, na hla bawu kpa Brji
Tsatsra (Ruhu) Maitsarki. **23** Indji wa bi kpa latre wru
hle niwu, ba kpa wru hle niwu indji wa bi nji latrema ba

nji latre'a. **24** Toma, iri ni mi wlon don ha, wa ba yo ni
vren hlan hen'a, ahe ni bana ninton wa Yesu ye rju ni
tuma ni bawu'a na. **25** Imbru almajere ba hla niwu, “ki
to Bachi.” A hla ni bawu, “Se mi toh wrji wa ba kpan ni
wo ma ri, ni ka vren wo mu yo nitu wrji'a ri mika kpa
nyeme.” **26** Niwa a tie vi tandra, mri koh ma ba he nimi
ngari, u Toma ahe ni ba. Yesu ka ye ka ba tro ba nkon ba,
na kri ni mi mba, nda hla ndi, “Si sron ni yiwu.” **27** U
nda hla ni Toma, “Ka vren wo me yo niwayi ndi to wo
Mu'a. Ka wo me yo ni wayi ni yo'u ni kosan Mu. Na ka
kpa nyeme na, ndi kpa nyeme. **28** Toma ka kpa sa na hla
niwu ndi, “Bachi mu ni Irji mu.” **29** Yesu ka hla ni wu
ndi, “Nitu wa wu to Me ri, ndi kpa nyeme. Lulu ni ba
ndji biwa bana to na, nda kpa nyeme.” **30** Zizan Yesu tie
gbugbu gban bari ni shishi mri koh Ma, gban wa bana
nha ba sru ni mi nvunvu yi na, **31** ama biyi ba nha ba zi
nitu dun yi kpa nyeme ndi Yesu yi a Kristi'a, Ivren Irji,
nitu kpa nyeme mbi, bi kpa ivri ni mi nde Ma.

21 Ni kogon bi kima, Yesu hla ka tsro Itu Ma ni almajere
ma ni nyu nne Tiberiyas. Gen ya nda a tsro tuma: **2** Siman
Bitrus he mba Toma wa ba yo ni dan tagwai, ni Nataniyel,
ni Kana u Galili, ni mri Zabadi, ni almajere Yesu hari bari
ngari. **3** Siman Bitrus hla bawu, “mi hi vu lambe.” U ba
tre, “Kita me, ki huwu hi me.” U ba lu rju hi naka ri ni mi
ingyu'a, ni chu chachuki bana vu kperi na. **4** Se imble ni
kpan, u Yesu kri ki ni nye nne, u almajere bana to me nda
a Yesu na. **5** U Yesu tre ni ba, “Mri nze, bi he ni kpe wa
bi ri'a?” U ba ti san na tre, “A'a.” **6** A hla ni bawu, “ta
walawa u bu lambe hi ni wo kori ni gyu'a, bi vu bari.” U

ba ta walawa mba, yo ni mma, na chu wo kran nitu wa lambe ba ku babran. **7** U almajere ma wa Yesu ni son zan ba hla ni Bitrus, “Ahi Bachi.” U Siman Bitrus a wo naki Ashe ahi Irji, na lu sru kpi ma u ko tu'a (ana son ni kpa kuklu), na ton ku ni mi nne. **8** Imbru almajere ba ba ye ni mi gyu vi tsitsa, (nitu wa bana gbonron gon ni bubu'a na, ina kamu deri ha hi ni ko tu), wa chu walawa shu ni lambe rju ni mi mma. **9** Ni ka walawa yo kora ni lambe'a, u ba to kla nu ni lambe ni tuma ni bredi. **10** Yesu bla nji bari ye ni mi lambe'a niwa bi vu zizan.” **11** U Siman Bitrus a hon, na gbi walawa shu ni lambe deri ni hamsi don tra. Ni bran mba me, walwa na ya ba na. **12** U Yesu hla ni bawu, ye ni ye kle ye.” U riri me ni mi almajere ma me na ya miyen na, “A wu nha?” Ba to nda Yesu. **13** Yesu ye, na ban bredi'a, na ga ba, nilambe me. **14** Iki a hi gyu u tra mba Yesu ni tsro tu ma ni almajere ma ni kogon wa a lunde ni be. **15** Ni kogon wa ba kle ya, Yesu hla ni Siman Bitrus, Bitrus vren Yohana, u son me zan biyie?” Bitrus hla niwu, “Ee Bachi, U to ndi mi son wu.” Yesu hla niwu ndi, “No ntma mu ba biri.” **16** Ala tre niwu ngari ni nkpu u ha, Siman ivren Yohana, U son me? Bitrus hla niwu, “E, ana Bachi, U to ndi mi son wu.” Yesu hla niwu, “krju ntma mu.” **17** Ala tre niwu u gyu u tra, “Siman ivren Yohana, u son Me?” U Bitrus a ku niri mre nitu wa Yesu a hla tre niwu u gyu tra, “U son Me?” A hla niwu “Bachi, U to wawu kpi, U to ndi mi son wu.” Yesu hla niwu, “No ntma mu biri. **18** Njanji, njanji, Mi hla ni yiwu, ni wa u na he ni nze me, U ta zon kpame, ni hi wurji iwa u son'a, u ta cheye, u nme wo ba me son, u ndji ri mu ni zon kpa ni

wu na ban wu hi ni wurji wa u na son hi'a na. **19** Yesu hla
naki nitu bibi ikwu wa Bitrus ni kwu'a ni ndu Irji kpa
gbre san, ni kogon wa a hla naki, na ni Bitrus, hu me. **20**
Bitrus ka ban ya na to almajiri wa Yesu ni son asi hu ba,
ni wa a ku yeren ni san Yesu ni ton wa ba si ta ri jibi wa
tre, “Bachi, a nha mba ni ka wu le'a?” **21** Wa Bitrus a to'a
na tre Yesu, “Bachi, ahi ngye igu mu ni ti?” **22** U Yesu tre,
“Mi ti ni son ni ndu son gben Me niwayi hi ni nton wa Mi
kma ye, ume hi ngye? Ye hu Me.” **23** Itre ki yra shu ni mi
Yahudawa andi, almajiri ki na kwu na. U wana naki na
Yesu hla ni Bitrus na, almajiri mba ana kwu na, a tre Mita
ni son ndu san, u ime ahi ngye?” **24** A wawu yi almajere
wa asi sheda ikpi biyi, iwa a nha ba, u ki to gbigbi sheda
ma njanji. **25** U mbrun ikpi bari gbugbuwu wa Yesu atie,
u ba ni nha ba ni yiyri, mi hla ni yiwu, gbungblu wawu
ani na ya ban nvunvu wa ba nha ni ba na.

Ndu Manzaniba

1 Ikpi biwa mina hla niwu'a, Theophilus, a ne nitu ndu u
tsro wa Yesu a ti rhi ni mumla. **2** Ahe ni iri wa ba bariu hi
ni shu, nikima wa a 'mmha manzani wa ana chuba'a ni
ruhu tsatsra, a. **3** Niwa baya wa ba tiu ya a stro tuma ni
sisren ni bawu ni nkon kankan ni du ba na kpatron ni
lunde ni be mana A tsro tuma nibawu wu vi tsotra don
za nda tre ni ba nitu koson (shulu) Irjhi. **4** Niwa a kri
ni shubimba ni wu, a'mmha ba du bana don Urishilima
na, du ba gben shirjhi wu tima, wa a lha ndi, “Bi wo ni
nyumu. **5** Ndi a hi janji, Yohanna a ti batisma ni yiwu ni
ma, ama ni vi yi, bi kpa batisma wu Ruhu Tsatsra.” **6**
Niwa ba shu ki, ba miye ndi baci, “zizanyi ahi ton yiyi u
kma tuchu gbungblua ye ni Israila? **7** A lha bawu ndi “Ana
wumbi du yi to nton ko vi waa timu a yo ni gbengble
ma na.” **8** Ama bi kpa gbengble wa Ruhu Tsatsra ni ku
yiwu, niki bi bla ni tumu, rhi ni Urishilima baba Judiya
wawu mba Samaria, ni ka ri ni klekle gbungblu meme. **9**
A kle tre kpi bi yi nu, niwa ba ki si ya shulu, ba ban'u lu
hon, e clalu a kawu u shishi mba ka la tou na. **10** Niwa ba
rhisi yo shishi ni ya hon ma hi shulu'a, ndhi ha ni nkon
kinkla ba krirhu kri ni mimba. **11** Ba tre ndi, “Biyi ndhi bi
Galilee, “bi ki ya gye ni shulu? Yesu yi, wa ba banwu hi ni
shulu, ni kima ye bibi wa bito ba ban u hi ni shulu'a”
12 Mle ba k'ma grhi rhi ni ngblu wa ba yo ndi Olivet,
wandi a wiewiera ni Urishilima, hi ni mi gbu Urishislima,
ezren vi chanchu sati. **13** Niwa ba ye ri, ba tsi hunhi
tra u koshu, wa bah kini mia. Bana ba Yohana, yakubu,
andarawus, Filibus, Toma, barthelomen, Matiu, Yakubu

Ivren Alphanso Siman wa ini wu ngyegere me, Mba Juda Ivren Yakubu. **14** Wawu mba ba zontu ki ni bubu riri nda sia bre Rji, baba Mba ba, ni Maryamu ehi Yesu, baba mri vayi ma. **15** Niri baki, Bitrus a lu kri ni mi mri vayiba, bana tsra ndhi 120, nda tre ndi. **16** "Mri vayi, a he nitu du tre wu vunvu tre baci du rhu tsra, nawa Ruhu Tsatsra ana lha ni nyu Dawuda ni tu Juda, wa a tsro biwa baye vu Yesu nkon. **17** Ana irimbu wa a kpa ndu wandi anuta ngame." **18** (Zizan ndhi yi a ka le irhu ni nkle wu meme dri wandi a kpa'a, nda ka rhoku nitu u Kpama ka yrahle, ni irhenma ba ka vrale ni meme. **19** Wawu ndhi bi ki ni gbu Urishilima ba wo kpe wa a zren kima ba yonde irhu kima ni lan gbu mba ndi. "Akeldama", wandi a tsra ni nde "Irhu u yi.") **20** Ba tre ni tuma ni vunvu tre zabura, ndi, "Du ba du irhukima du kri ton kpo, e du ko ndior na kruko ni kimana **21** Ani bi du lilon ri wa azi wuta rhini nton wa baci Yesu a zren ri nda rhu ni mi mbu, **22** Rjhini baptisma wu Yohana, ye ni vi wa ba ban'wu hon ni shishi mbu, nda toh tash'men rhi ni qu ngame. **23** Ba ju nji ha zi, Yusufu wandi ba yondi Barsabbas, wandi bata yondi Justus ngame, mba Matayas. **24** Ba bre ndi "Baci, wuhi wu toh suron ndhi ko nha, tsro ta ka ahi nya nimi ndi bihi wa wu chu **25** ni du ban bubu son manzani wu bla kpe wa ato, nitu tash'm ma ni mimbu, wandi Juda a k'ma gon tiwu nda hi kpama." **26** Ba yo kuriya nitu mba, wa a ku nitu Matayas, e ba bla a yo ni manzani wlo don iri ba.

2 Niwa ivi pentacos a ye, bana ki ni bubu riri wawumbawu. **2** Mle, kikle gyungyu ri, rhi ni shulu, a lu fu grji ye ka ko wa bana ki nima'a. **3** Elem to ilu kri ku gason nitu

mba ni yiyri. **4** Ruhu Tsatsra a ri shu ku ni ko aha mba, e
ba lu kri ku tre ni leme kankan, wa ruhu a tsro ba. **5** Ni
kima, Yahudawa bi hu nkon Irjhi, rhi ni gbu gbungblu
kankan ni meme, bana he ni Urishilima. **6** Niwa baa wo
langyungyua, akpa ba rhikice u ba ye bubu riri ikpea a
kpa ba tsi shishi, nitu ko nha asi wo ba ni lan tre gbumma
7 Kpe a k'ma nuba sisiri ni mre; i ba tre ndi, "E biyi
wawumba, bi si trea, bana ndhi bi Galilee na? **8** A ngye ti
du ta niwo ba ni lan tre gbunbu, lan wa ba grjita niwa
a? **9** Parthians mba medes mba Elamites mba biwa ba
ki ni mesopotamia, ni Judea mba Cappodia, wu Pontus
mba Asia. **10** Phrygia mba Pamphylia, ni Egypt mba mbru
bubu bi Libya hi ni Cyrene, mba Bitsri wa ba rhi ni Rome.
11 Yahudawa baba biwa ba kpa hu irjhi wu Yaudawa ba,
Cretans baba larabawa, ki wo ba si tre ni lan mbu nitu
kikle ndu Irjhi. **12** A nuba rhimre ni sisiri i ba tre ni kpa
mba ndi, "A hi ngye to yi?" **13** Bari banza ba nda tre
ndi, "Basi huwa hi sa." **14** E bitrus a lu kri nimi wlon
donri mba, nda nzu lan nda tre gbangban me niba ndi,
ndhi lilon be gbu Judea, baba ndhi wawu'u biwa, bi ki ni
Urishilima, sren to ni lan tre mu nidu yi mlaa toh. **15**
Ndhi biyi bana si hwu na wa bi ban na, zizan ni ton wu
tra wu hwumble genri. **16** Kpe yi a tsra ni tre anabi Joel;
17 Ani he vi bi kle kle, Irjhi a tre, "Mi vra ruhumu nitu
rima ndhi wawu. Mri mbi lilon baba mrimba ba rira ikpi
bi ye ni ko shishi mri nzembi ba to ko waayi e bi chiche
mbi hra ra nitu ra. **18** Jaji bi ndu mu, lilon baba mba, mi
buwa ba ni ruhu mu u ba nra kpi biye ni ko shishi. **19**
Mi tsro kikle ndu mu ni shu shulu, mba ni alamu mu ni

meme (gbugblu), iyi ilu mba ntse Ikpan irjhi ni k'ma ti bwu, **20** Kpan iwha ni k'ma ti iyi, ri du kikle vi wu Baci ni ye, vi wa ko nha ni to nda rhimre nitu ma. **21** Ani to ki, ndhi wa a yo nde Bacia ani nawo **22** Ndhi bi Israila, wo lan tre biyi, Yeshu wu Nazarat ana ndhi wa Irjhi a nzu hon ni shishi mbi, ni kikle ndu ni kpi bi du ndhi bwunyu yo hyo ni wuo Irjhi ati ni woma ni mimbi, me wa biyi me bito. **23** Ndi yi wa ba vuu nu tsra ni kpe wa Irjhi ana mla zi nda to; ni wo meme; ndhi wa bana zren ni tu nkon na ba wuu ni kpan u ni kunkro (kros). **24** Ama Irjhi a nzu lu, nda chuchuwo ni ya wu qu, nitu iqu na he ni gbengble wu vu u nji na **25** Ni kima Dawuda a tre ni tuma ndi “me to Baci chachu ni shishi mu; ngye a he ni kosan worhimu di du mina c'bi rhuna. **26** Nitu ki, mi ngri ni suron mu e line mu a takpe. N'makpa mu ngame ni son ni yo suron. **27** Wu na kamedon ni meme ko iu na ni na du Tsatra me du gla na. **(Hadēs g86)** **28** Wu bwu nkon wu rai ni mu du mi mla to, wu du me ngri kpukpo me ni shishi me **29** Mri vayi, ani bi numu dumi tre ni yi ni suron wu kpanyme, (hamma ni sisiri), nitu chiche baci. Dawuda, ndi a qu e ba rhuwu, e ibe ma he ni ta ya ni vi wu luwa. **30** Nitu kima ana anabi wa a toh ndi Irjhi a shirhi ni ban niwu ndi eh'pu wu nchinema ni hon son nitu tuchuma. **31** A to kpe wa ani ye he ni shishia ndda tre ni tu lu tashme Kristi, ndi bana kawdon ni ko qu na; e n'mama na gla na. **(Hadēs g86)** **32** Yesu yiwa Irjhi a nzu lunde, e kita wawumbu, ki bla ikpe wa kito di wo nitu ma'a. **33** Nitu ki, niwa ba nzu hon hi wo ko rhi wu Irjhi, nda kpa Ruhu Tsatsra wa titi baci a shirhi niwu, a vu vra grhi, ikpi wa bisi to nini wo'a.

34 Dawuda ana hon hi ni shuluna, ama nda tre ndi “Baci a
lha ni Bacimu,” ku son ni wo rhimu. **35** Di gben dumi
k'ma bi kamba (yo shishi) niwu ti ruron wu sa za me.” **36**
Niki ma, du ko Israila wawu mla toh ndi janji, Irjhi du he
Baci mba Kristi, Yesu yi wa bi Kpanwu nitu kros'a. **37**
Niwa ba wo tre yi a yra ba suron, e ba lha ni Bitrus baba
mbru manzani ba, ndi “Mri vayi, ki ti nihe?” **38** Bitrus
lha bawu di k'ma gon nu latre, ni kpa baptisma, ko nha
bi ni nde Yesu kristi, ni wru latre bi ni Irjhi hlega, ndi
kpa Ruhu Tsatsra wa ani nu hamma ni du ui han kpe. **39**
Shirhi'a ahi wumbi, baba mrimbi, niwa ba he gbagban me
ngame; wawundhi wa Baci Irjhi mbu ni yo ba'a” **40** Ni
lan tre gbugbuwu, a tre ni tu kima'a nda nrooba ndi.”
Nhawo rhu ni k'ba bi kawatre yi. **41** Mle ba kpa tre ma e
ba ti baptisma ni bawu, ndhi dubu tra ka ru nha ni ba. **42**
Ba ye suron mba ni bubu riri ni kpa Isro manzani mba
zumunta, nda ni ga bredi wu jibi, mba bre Irjhi. **43** Sisiri a
vu ko nha e anabawa'a ba ti ndu gbugbu baba ekpi bi tsro
(sisir) ya. **44** Biwa ba kpanyme ba ki ni bubu rii nda ti
ko ngye to u ndi riri, hamma ni chuti nkan, **45** Ba vu ba
kpimba le nda ga ni ko nba nmba tsra ni kpe wa ko nha
ni son. **46** Nivi hi nivi, ba yo tu mba ni suron riri ni ko
Irjhi, **47** Ba ga bredi niko rikomba, nda ga birhi ni nroo
kpamba hamma ni nzutu, ndani gbre nde Irjhi ndi ba ba
kpanyme ni ba e chachu, Baci a si gbron ndhi wa basi
nhawo ni ye niba nda du gbrumba a si hon

3 Niki Bitrus mba yohanna basiya hon ni hi ni tra Rji
ninton wu bre, mton wu tiya. **2** Ba zontu ni ndhi ri, wa a
chon kple rhini nine yimma, ba banu bibanmu ye zi ni

kikle nkontra hekali wa ba yondi, “wu bi”. Ba ta kau zi
niki chachu ni du ta bre biwa ba si rinimi hekalia. **3** Niwa
a to Bitrus mba Yohana Basia rini hi nimi hekalia a bre ba
du ba nuu kpe. **4** Bitrus a yo shishi nda gba a me mba
Yohana niki, nda tre ndi, “ya ta”. **5** Ndi wa chon kple'a
nzu shishi nda yaba ni yo suron da ni kpakpe ni womba.
6 Ama Bitrus tre ndi “mina he ni silva mba Zinariya na,
ikpe wa mihe niwu, mi nu. Ni nde Yesu Kristi wu Nazarat,
lu zren” **7** Bitrus a tiwo vu u ni woma wu ko rhi da nzu u
lunde, mle iza mba toza ma ba sen ququ. **8** Gurugu mba
a duo lunde kri nda ni zren; nda rhi hu ba Bitrus mba
Yohana hinimi haikalia, ni zren da za ndani yose wu gbre
Irjhi san **9** Ndhi ba wawumbawu ba too si zren ndani yose
u gbre Rji san. **10** Ba ya nda to ahi gu wa atason ndani bre
nkle ni kikle nkontra haikali wa ba yondi nkontra wu
bi a sisiri ni mre a shubawu ni suron nitu kpe wa ba to
ni igu'a. **11** Niwa a si hu za Bitrus mba Yohana, ndhi ba
ba tsutsu hi riba ni nkalhang nyunko wa ba yo hihiwu
Sulemanu a ndani bwu nyu yo ni wuo nitu kikle kpe wa a
he nitu ma'a. **12** Niwa Bitrus a to toki, a sa ni ndhi ba ndi.
“Biyi Ndi lilon bi Israila, a ngye du yi ni bwunyu ni yo ni
wuho? Nitu nagye bi sru shishi nita, rhuto kitaayi ki du
gua lu zren ni gbengblen mbu koka ni gbugblu mbu **13**
Irjhi wu Ibrahim, mba wu Ishaku, ni wu Yakubu, Irjhi wu
ba timbu, wawuyi a gbre veren ma Yesu san. Wa wuyi
bina vuu lo di kaambi ni wu ni shishi Pilate, wa a ta son
shu chuwo'a. **14** Bi kanmbi ni Tsatra mba wa a hamma
ni atre, ni mye du ba chundhi wa a wuu ndi mu chuwo
niyiwu. **15** Bi wuu wa ivri rhurhi niwu, wandi jrjhi a nzu

lunde baya qu-e kita ki bi wa kito ni shishimbu. **16** Nitu kpanyme ni suron riri ni ndema; ndema a du guyi, wa bisi ya ni to ou, a lu kri ni gbengblen ma. kpanyme ma ni Yesu a nu si kpa ni shishi mbi wawu. **17** Zizan, mir vayi mi to ndi, bi na tona biyi baba bininko mbi, ekpe wa bi tio. **18** Ama kpe wa Irjhi ana lhazi ni nyu anabawama, ndi kristi ni ti ya, kima a ye ku tou ki. **19** Kima gon nu latre di du ba wru latre mbe hlega. **20** Niton wa bi he tare ni Baci wa a ni ton kristi wa a mla yo ni yiwu Yesu. **21** Wa wuyi shulu ni kpa har hi ni nton wa kpi ba k'ma ye ti ndidi Irjhi a tre nisen, ni nyu tsatra anabawa ma'a. **(aiōn g165)** **22** Musa a hla ndi. “Baci Irjhi ni nzu anabi grji kama too me nimi mir vayimbi. Bi woowu ni kpi wa ani tre yiwu nitu mba. **23** Andi ko nah wa a kama bubu wotre anabi kima, ba gbron ba lhe penpenme ni mi mbru ndhi **24** A toki, anabawa ba wawu rhi ni samuila nibi ye ni kogonba, ba tre nda d'bu lha vi biyi. **25** Bi mi anabawa mba ni shirjhi wa Irjhi a tiniba bacimbi, niwa a lha ni Ibrahim ndi, “Ni zuriya me nnedhi ni gbungblu wawu ba kpa lulu.” **26** Ni wa Irjhi a nzu ndi wunduma a tonye niyi guci, nitu du yo lulu niyiwu, ni du konhambi k'ma gon nu meme drimbi.

4 Niwa ba Bitrus mba Yohana ba kia tre ni ndhi ba, ba prist ni kaptin bi yatsro ni haikalia ni ba saducis ba wru sru niha. **2** Sisiri ni nfu a vu ba nitu tsro wa ba Bitrus mba Yohana baa kia dibu ni bla nitu Yesu ni lundema rhi ni que. **3** Ba vu ba nda njiba ka tro zi nrable ka tu yalu a tiye. **4** Ndhi gbugbuwu nimi biwa bawo tu tre, ba kpanyme, ndhi lilon wa ba kpatre chachu ki bana mla dubu ton. **5** Ni ble ma, bi ninkon wu gbu baba datibe ni

kikle bi nha ba yo kpambe nde ye kuson ni Urishilima. **6** Annas nkon prist wawu a he niki, mba Caiaphas u Yohana ni Alexandar niba mla nikon prist'a. **7** Ba yo Bitrus mba Yohana ye zini tsutsumba nda mye ba ndi, “Ni gbengble koka ni nde nhamba bi ti kpeyi?” **8** Peter a lu kri, shuni Ruhu tsatsra nda tre ni ndi ba. “Biyi bininko ya gbu baba datibe, **9** idan ki si bla tre ndi ni han tre ni tu kpe ndi ndi wa w ti ni ndhi wu lilo, mba kawa igua tinche ri nda kpa si kpama? **10** Be ka mla to, wawu bi, ni ndi Israila wawu idu yi wa kri ni shishinbe risi kpa a nitu nde Yesu Kristi ba Nazarat, wandi bi gran wu har wowu ama Irjhi a nzu lunde baya wa a qu. **11** Yesu Kristi wa wuyi a bi tita wa bi kambi ni wu wa k'ma ti tita wu zontu mme'a. **12** Kpachuwo na la he ni nde ndiori nga nitu nde ri na la he ni gbugdu ko ni shulu wa ba no ndhi ri wandi a ni kpa ndi chuwo'a na. **13** Niwa ba to tre u gbengblem suron Bitrus mba Yohana, mba nda mla to ndi bana bla tsro yi gbagban mu na kpe a nuba mamki, nitu ndi Bitrus mba Yohana ba mirko Yesu. **14** Nitu ba to igu wa a kpa si kpama a kri ni mimba, bana la he ni kpewa ba tre ba tre ngana. **15** Ba zu manzaniba du ba rhu dinko bawu ni meetiy nda k'ma ki tre ni kpamba. **16** Ba tre ndi “Khi ti ndi biyi ne he?” ni kikle kpe yi wa ba ti, a kri ndendeme ni ko nha wa ani son ni Urishilima du to, kina kpatron na. **17** Ama don du tre a na hi gbagbanmu du ndhi wo na, ki feba ton ni du bana la tre nda tsro ndhi ni ndeyi ngana.” **18** Mle ba yo ba ri nda mam ba ndu ba na tre ko tsro ndi memlemu ni nde Yesu na. **19** U ba Bitrus mba Yohana ba sa bawu ndi, “ka ani bi ni shishi Irjhi du ta hu tre mbi ko

ka ko hu wu ma. **20** biyi kimbi, ga trea. “Kita kina donme
ni bla kpe wa ki to ni shishi mbu, ni wo ni ton mbu na.”
21 Niwwa ba mam ba Bitrus mba Yohana, ba chuba chuwo
du ba hi kpamba. Ba wa kpewa ba vu ba lo han ma, domin
ndhi ba wawu ba sita gbre Rji san nitu kpe, wa a ti'a. **22**
Igu wa a kpa si kpama ana zan ise arbain ni ngrhi. **23**
Niwa ba chuba chuwoa, Bitrus mba Yohana ba hi ndhi
mba, nda ka bla kpe wa bi Ninkon prist baba datibe wawu
ba lha ba wua. **24** Ba wo naki da nzu lan mba nitu kpe
riri ni Irjhi nda tre ndi, Baci, wu ti gbungblu shulu mba
meme, mba teju ni kpi wa ba he ni mimba. **25** Wu tre
ni Ruhu Tsatsra ni nyu vreko ndu me, timbu Dauda, 'A
hi ngye du gbungblu bi ko ra ba gbra nfu u ndhi ba ba
rhimre kpi wa bana he nituna?' **26** Wu tre ndi, “Bi chu wu
gbungblu meme ba bitu mba ni buburirii, bi ninkon gbu
agame ba zon tu mba nitu Baci, mba nitu kiristi ma **27**
Toki Hiridus mba Bilatus ba zontu baba ndhi bi kora ni
ndhi bi Israila ni mi gbuyi, nitu tsatsra wunduma Yesu,
wa wu sawo wu ni tuma. **28** Ba zontu ni buburirii ni duba
ti kpi wa a wume mba wa wu mla yo zi ndi du ka ye he
toki ni shishi. **29** Zizan, Baci, ya ni meme shirjhi mba ndi
zo mirko ndume duba lha lantre me ni gbengble suron.
30 Nina wo me du no si kpanda tsro kpi wa bana zi he na
ni nde tsatsra wundu me Yesu. **31** Niwa ba kle bre'a bubu
wa ba ki wawumbawu a lu grjhu u. Ruhu Tsatsra a ri ni
kowani rimba, mle ba lu si tre lan tre Irjhi ni gbengblen
suron. **32** Ikpa'a ndhi biwa ba kpanyme nda yo suron mba
ni dri mba riri. ndio na tre ndi ikpe wa wu he niwu a hi
wu ma ni nklemana, ba nji ko ngye ye bubu riri nda tindu

niwu toki. **33** Ni kikle gbengblen manzaniba ba ki d'bu
nda bla ikpiwa ba to nitu tas'me Baci Yesu, ni kikle k'ma
sran wu son nitu mba wawu. **34** Ba ndhi ri nimimba wa a
wakpe wandi a ni son'a hama, nitu biwa bana he ni ba
Ithu ko ni ba ko ba vuba le nda nji nkle ye sru ni bubu
riri, **35** ni za manzaniba ndi duba ga ni ko nha tsra ni
kpe wa ani son'a. **36** Yusufu wa manzaniba bata you ndi
Barnabas wandi bati k'ma sran ani vren wu igrhi Levi,
ndhi wu Cyprus. **37** a ban ngbran meme le nda nji nkle ye
sa ni za manzaniba.

5 Ndhiri bayo ndi Ananias mba wama safira ba ban
bubumba ri le. **2** Nda zi mbru nkle wa ba kpa`a (uwama
ngame a to), nda nji mbru nkle ka zi ni za manzaniba. **3**
Bitrus a tre ndi, “Ananias wu ti he ni du brij shusron me
nda du, u tiche ni Ruhi Tsatsra ni kma mbru nkle bubua'a
zi ni tume? **4** Niwa wuna rhihe u banle'a ana wumena, u
niwa wu banle ana rhihe ni wome na? A nha yo kpeyi ni
suron me? wuna tiche ni ndhi na, ama ni irjhi”. **5** Niwo
tre`a Ananias a ku rhoku u veri ma ka klekle, u biwa ba
wo kpe yi ba ti sisiri kpukopme. **6** Mri rize ba balu banwu
cibi nda lo u nda ba u rhu ka rhu. **7** Niwa nton tra ati,
uwama a riye, ana to ka ngye si grensi zren na. **8** Bitrus
a tre niwu ndi, “Hla nitawu bi le ni bubumbi mba nitu
kpe to yi?” A tre ndi “Ehh, nitu toki.” **9** Mle Bitrus alha
niwu ndi, “Ahi ngyeti du yi zontu ni kpambi ndi tsra
Ruhu Baci?, ya, za ndhi wa baka rhu lon me ba he ni
kontra, ba banwu hi rhu.” **10** A kri ku rhoku ni za ma nda
gbron vri ma wu kle. Niwa mir nzeba ba ri ye nimi ba to a
que nda banwu rhu ka rhu ni kosan bei lonma. **11** sisir

rigra ma a ti eklisiya wawu ni biwa bawo kpi biyi”a. **12** ikpi gbugbuwu wa bana taba to ni son ba na ni chu tro nkankan ba kiya faru ni cikin ndi tawuri mazani ba. Ba ki wawumba ni trankon solomon. **13** Mbru ndhi ba bana hini gbengble suron u huba hikina ama ndhiba ba to ba ni nfutu. **14** Nikima, ndhi ba ta ye nda ni kpa Bau; ndi lilon baba mba gbugbuwu. **15** Nda duba vu bi lilo thuka zi nitu nkon tu bubu kru ko ni bla krumba, ndi i dan Bitrus si zren zu, iwhi ma ni ku nitu bari mba. **16** Kpandhi ngame ba ye rhi ni gbu biwa ba ne we were ni urishilima, ni bi lilo baba biwa meme brjhi loba, ba kpa si kpa mba **17** Nikima, niko firist alu kri, ni wawu biwa ba heniwu'a (biwa ba he ni derika sadukiawa); ba shuni ngu, **18** nda yo wo vu manzani ba ka tro ni buba tro. “ **19** Nikimame, niwa chu ati malaika u Baci a bwunko wu bubu tro'a nda njiba rhu ra, nda tha bawu ndi **20** “Hi, kri nimi Haikali ni tre ndi ndhiba wawu nitu lantre wu nu vriji”. **21** Niwa ba wo tre yi a, ba ri hi ni haikalia tsra ni bwunble nda tsroba. I a ninkon firt a ye baba biwa baheni wu'a nda yo son shubi bi ninkon gbu baba datibai ndhi bi Israila wawumba, nda tonba hi ni ko tre duba hi nii manzani ba ye. **22** Ofisa wa ba tonbarba hi ka waba hamani ko tro'a nda kima ye lha bawu. **23** “Kika to nkotraba baki ni tro vrenme, ni bi ki gben ba ni kontra. Ama niwa ki bwu ni ri, kina to ndior nimi na. **24** Ni wo tre yi, captin wu haikalia mba ninko first wawu, ba ku sisiri nitu mba, don kpe wa ni wu gon ma. **25** Mle ndhiri a ye nda ye lha bawu ndi, “Ndhi wa bi vu sru ni ko tro ba kri si tero ndhi ni mi haikali.” **26** Kaptin babamir binduma ba wru hi nda ka

vu ba ye, hama ni gbiba ni gbeneblen, nitu ba ti sisiri ko ndhi ba ta ba ni tita. **27** Niwa ba njiba ye'a ba zi ba shishi bi ninkon'a, **28** Nikon first a tsra ba ni mye ndi, “we mha yi ndife yi ton du yi na tsro ni nde yi na, ama bi ka gbu urishilima ni tsro mbi ndi nison nji yi guyi ye sa nitumbu.” **29** Bitrus baba manzaniba ba sa ndi, kita ki hu tre irjhi zan tre ndhi. **30** Irjhi ba timbu a nzu Yesu hi, wandi bi klo wuu ni kunkro. **31** Irjhi a nzu u hon hi ni woko ko rhima na uren u tuchu mba wu kpachuwo, don du buw kon tuba ni mir Israila, nda wru latre mba lhe. **32** kita ki biwa ki to kpibiyi, ni ruhu tsatsra ngame, wandi Irjhi a nu bi wa ba hu tre ma'a. **33** Niwa, bi ninko wa ba son'a da trea nfu a toba, u bata son wuu manzani ba. **34** Ama igu pharisawa ri wu nde ma hi Gamalial ndhi wu tsro doka, wandi ndhi wawu ba kpanyme ni wu'a, a lu kri ni minba nda ti gbuchu du manzani ba rhu dinko ni bawu wu ton fime ri. **35** Wa alu kri lha ni son ndi, “ndhi Israila, mal ya kpe wa bi tre bi ti ni ndhi biyi. **36** Kafi du vi biyi ye, Theudus a lu wru nda gbresan ndi wawu hi ndior, u ndhi bari, ba derinzia ba zontu hu. Ba wuu, duka biwa bata hu'a ba vra hi kankan ni zremba ngame a na ti tu na. **37** Bay ki ma u, Juda wu Galile a lu kri ni vi wa ba bla ndhi nda gbron bari baka hu. wawu ngame a que kado u biwa bata hu'a ba vera hi kan kan. **38** Zizan mi lhayiwu, rhu ni nkon ndhi biyi di don ba toome, idan shiri yo ko ndu yi, hi wundi ana kri gban me na nda vralhe. **39** Anita ndu Irjhi, bina iya yi nasara ni ba na bi klna to bisi tsi ni Irjhimu.” Toki ba kpanyme ni tre ma. **40** Mle ba yo manzaniba ri ni son nda lhobatsi nda hla ndi du ba na tre

ni nde Yesu na, nda du ba hi kpamba. **41** Ba rhu rhi ni son bi ninko'a ni takpe don ba he ni mi biwa ba mla duba ti ba ya nitu ndema. **42** Hu kima, chachu, ni mi haikali mba ni ko hi ni ko, ba zi tsro ndani d'bu ni lha njo ndi Yesu wawuyi hi Kristi.

6 Zizan ni vi biyi, wa mir ko bi hua, ba si ye ni bran Yahuda wa bi wo helenanci bi nji yiye nitu bi Ibrini yawaba, ahdi bana mla niya mmba be k'po ni zo wa ba yi bawu chachuna. **2** don ha'a ba yo kpaa mir ko ba nda tre ndi "Ana bi du ta ka tsro lan tre Irjhi chuwo ni k'ma ki ta ga biri na. **3** Nitu kima, bika chu, ndi tamgban ni mimbi, indhi wa ndi ba kpanyme ni ba u ba he ni rhuhu mba mre wuto ndindi, ni chuba yo ni ndu yi. **4** Anita um mbu, ki kri nitu bre mba ndu tsro lan tre Irjhi. **5** I tre mba a bi wo ni kpaandhi ba wawu. Niki ba chu Istifanus, ndhi wa a shu ni suron gbangban ni nkon Rjhi, mba ni Ruhu Tsatra, u Filibus, Prochorus, Nicanor, Timon, Pamenas, mba Nicolaus ndhi wu Antioch, wa a kpanyme n'dani hu Rjhi bibi wu Yahudawaba. **6** Bi wa ba kpanyme niwu'a ba nji ndhi biyi ye ni shishi ba manzaniba, u ba bre Rjhi nibawu nda sa wo ni tu mba. **7** Niki u tre Rjhi a si bwu kagon U mir ko ni Urishilima ba si bran kpukpome. U Prist gbugbuu ba kpa trea nda hu ni gbengble suron. **8** Zizan, Istifanus wa alheni mba gbengble ahe wu suron a si ti kikle kpi ni shishi ndhi ba. **9** Ama Ndhi bari ba rhuki rhi ni haikali'a wa ba yo ndi Haikali wu bi wa ba chubachuwo, rhi ni Cyrenians mba Alexandrians, ni basi rhi ni Cilicia mba Asia. Ndhi biyi ba si a sen nyk ni Istifanus **10** Ama bana to kri nda ti kpe zan iri hikima

mba iri ruhu wa Istifanus tre'a na. Mle ba lunde le nyu bari ni du ba tre ndi. **11** ki wo Istifanus a sia tre lan wu mmre Musa mba Rjhi". **12** Ba chon ndhiba, ni datibe, bahabi nha (Scribes) mle ba wa Istifanus hi nda jiwu ye ni bi niko ni tra sonmba. **13** Ba nji bi che du ba lha ndi ba wa to ni shishinda wa ni tonmba kpiwa ba bla sa niwu'a. Ba tre ndi iguyi na donme ni tre lan meme nitu tsatsra bubuyi mba doka Rjhi na. **14** Nikima, ki wo-u a tre ndi Yesu wu Na'zarat yi, ani zi bubuyi, nda k'ma njo Musa wa a yo nda ka nuta duta ki hu'a sran. **15** Ko nha wa a son ni tra son bi ninko a sru shishi ni wu nda to shishima a k'ma rhu wu malaika.

7 Ninko Prist a tre ndi, "ikpi biyi ba janji?" **2** Istifanus a tre ndi "mir ya ni bati, wo me'. Irjhi wu shulu a tsro kpama ni timbu Ibrahim, niwa ana he ni Mesopotamia, ri nda ka son ni Haran; **3** A lha wu ndi "Don ngbran meme me baba mir vayime, ni rhu hini ngbran meme wandi mi tsro wu. **4** Mle, a lu don ngran meme Chaldeans nda ka kru ni Haran, rhi niki, ni wa tima a qu'a, Irjh i a njiwu ye ni ngbran meme yi, wa bi ki nituma'a. **5** Ana fon nklan bubu nu du kpa zi ni h'pu mana, a'an, ko wa ani kaza satuma me. Ama, a shirhi, ko da shike Ibrahim ana he ni vivren rhina-andi ani nu bubu ti uma du mba h'puma du k'ma tiwumba kasai-kasai. **6** Irjhi a si a tre niwu tyi, andi h'puma ba son ki ni gbu ndi bari u ndhi bi bgukima ba vu ba ti grand nda du ba tiya wu se derinzia. **7** Ama mi sharanta ni dhi bi wa ba tindu gran nibawua, kpe wa irji tre'a hu gon kima, ba rhu don bubuki nda ye kuqungba rhu nda gbresan ni mu ni bubu yi. **8** Niki Irji a nu Ibrahim

shirhi wu hanbru ni duta tika, rhini kima, Ibrahim a ngrjhi Ishaku nda hanbru ma ni riwu tandra baya ngrjhi. Ishaku ngame a ngrjhi Yakubu, u Yakubu a ye ngrjhi bacimbu Wlondoha ba. **9** Bacimbu ba ti ngu ni Yusufu, ba banwu le hi ni masar ama Irjhi a he ni wu. **10** nda kpa' chuwo ni ya wa a hon tuma'a. A kpayem ni Yusufu mba mren wu tondindi ni shishi kikle Ichu Firona wu Masar wa a ban wu sa ni ruron gomna wu Masar mba nitu koma wawu. **11** Ni ntukima, meme iyon a ri kagon Masar mba Canaan, ni meme ya wa a du ba timbu ba wa biri hamma. **12** Niwa Yakubu a wo ndi wlo biri he ni Masar a ton ba timbu hi ni zrenmba wu mumla. **13** Ni zren wu ha, Yusufu a tsro tuma ni ba mirvayima, u firona a mla to mmla Yusufu nikima. **14** Yusufu a ton mir vayima du ba k'ma hi hla ni timba du vu mmla wawu, ndhi saba'in don ton mba, nda ye ni Masar. **15** Nituki, Yakubu a grjhi hi ni Masar nda ka que niki, ni wawu ba timbu ngame. **16** Ba vu ba hi ni Shekem, nda ka rhu'ba ni ibe wa titi Ibrahim a le nitu nkle silva ni wo mir Hamor wu Shekem. **17** Niwa nton wa shirhi a ye weiweire, shirhi wa Irjhi a ti ni Ibrahim. Indhi ba ba ki bran gbugbuwu ni masar. **18** Da a tsra wa kikle chu ri a hon ni ruron wu masar wa ana to njo nitu Yusufu na. **19** A kyurh ndhimbu nda yo ba ni gbengble du ba rhuni mir nhanha lilon mbu ni duba que. **20** Ni nton kima ba ngrhi Musa, wa ka bi kpokpome ni Rji ba lura ti wua tra ni ko tima. **21** Niwa ba banwu ka zi ni ra, vrenwa Firona a ban'u ti wuma nda njiwu ti vren ma. **22** Ba yo Musa ni bubu tsro mba, niki a mla to tsro ndindi nitu kpi kankan wu bi U bi masarawa ba, ndu ni he ma ba

bi hikima. **23** Niwa isema wu ngrjhi ba ti weiweire ni tso-tra-don nza (arbain), a kpre suron du zren hi ni mir vayi ma, ih'pu Isra'ila. **24** A krito basi ndhi Israila ri ya'. Musa alu kpa nyu ni ndhi wa basia tiwu ya'a nda wru gu masar wuh. **25** A yotrendi vayima ba mla to ndhi a hi Irjhimba ni tindu ni wu du ba bguc'bu ni womba, ama ba ka'a na mla to na. **26** Nivi wuhama, a to ndhi harhi ba si tsi, wa ay'e gaba nda tre ndhi, 'Lilon, be mir vayi; a hi ngye du yi ni tsi kpambi? **27** Irimba wandi wa wuhi a kpa la ni kpanma'a, a tru yo kosan nda tre ndi "A nha banwu sa nitumbu ichu, wu ga tre nitawu? **28** Wu son wu U me to wandi wu wuu gu masra laren'a? **29** Niwa Musa a tre yi'a, a vu tsu wru nda ka son tindi u tsir ni kasa Midian, niki a ka ngrjhi mri lon ha. **30** Niwa ise tso-tsra-don-nzang ati ka hi, U malaika a tsro tuma niwu ni ngbranmiji ni kikle ngblu Sinai, ni lu ni miji. **31** Niwa Musa a to ilu'a, a ti sisir kpe wa a to ni shishima, nda lu si zren hi weiweire du ni mla ya, a kri wo ilan Baci ni tre ndi, **32** Mmyi mi Irjhi wu ba timbi, Irjhi wu Ibrahim, mba Ishaku, mba wu Yakubu" Musa kri si tsenzankpa nda na la vu suron nda ya ngana. **33** Baci a lhawu ndi, jhu lagban wa ahe ni za me rhu domin bubu wa wu kri mba ahi tsatra bubu. **34** Mi to iyawa basi nu ndhimu ni masra mi wo gran yimba, m'ba mi grjhiye ye chubachuwo. ye zizan, mi ton hi ni masra. **35** Musa yi, wa bana kamba niwu, niwa bana tre ndi, "a nha yo tituchu mba wu ga'atre nitawu'a?" a hi wawuyi wa Irjhi a ton du hi ti chu mba wu chubachuwo. Irjhi a ton wu hi zuni wo malaika wa a tsro tuma ni Musa ni miji'a. **36** Musa njiba rhuni masra, kima a hu gon ti kpi

bi wa ndhi ba kaahon to tuma, baba bi tron yani masra mba kikle ma wu Reeds, mba ni tsutsu miji niwa ba ti se tsro-tra-don-nza (arbain). **37** Ahi Musa kima wa a lhani ndhi bi Israila ndi, “Irjhi ni nzu anabi ri hon yiwu rhinimi vahimbi, anabi ton me”. **38** Ndhi yi yi a he niba ni tsutsu miji mba malaika wa atre niwu nitu kikle ngblu Sinai, wa ahe niba timbu, mba wa a kpa lantre wu sisren ye nota. **39** Ama ba timbu ba kamba ni hutrema, ba tru lhega wru ni kpamba, du ni misuron mba k'ma hi ni masra. **40** Ni nton kima ba lha ni Hasuna, “La' mir rjhi ni tawu wa a ni njita zren hi. Musa yi, a njita wru rhini meme masra, kina toh ikpe wa a ka tiwu a na **41** Niki ba la' vrenlando ni ri baki nda nji ba hadaya (ton?) ni gunki waba la'a, nda ngiri nitu ndu wu womba. **42** Irjhi a kaba chuwo du ba boata ni tsitse ni shulu, tohwa bana nha ni mi vunvu wu ba anabawaba. “Bi gon nimu nma miji mba haday ni ise tso-tsra-don-nza wa bi na he ni tsutsu miji'a ko mri Isra'ila? **43** Bi kpa ka'che' molech mba ntse wu vi irjhi Rephan, mba whi ki ba biti ni du yi kugungbarhu ni nzub hon. Nikima, mi vu yi vra zan gbran Babylon. **44** Ba timbu bana he ni ka'che' wu kpewa ba to ni shishimba ni tsutsumiji, me wa Irjhi a noba niwa a tre ni Musa'a, andi du ti tsra ni wa a toa. **45** Hu kima, ba timbu ni wo Joshua ana njiba to ninkomba, ba kpa ka'achea nda njiwu hu kpamba niwa ba vu meme a kpa. Irjhi a kpa meme ni wo gbungblu bi bubuki nda zu ba wru ni shishi ba timbu. kaachea a son ni meme'a ye ni nton Dawuda. **46** Wa Irjhi a kpanyme ni wu nda lhawu ni du wa bubu son ni ko Yakubu. **47** Ana Suleimanu mba amme ko ni Irjhi. **48** Ama

kitoh ndi kikle wushu na son ni ko wa wondhi mme na,
toh wa anabawaba ba tre. **49** “Shulu mbahi bubu son tu
chu mu, u meme mba hi kpran roro saza mu. A bibi ko
rime wa bi mme ni mu inj Baci, ka a ngye bubu u kusi
mu? **50** Ana womu mba ti kpi biyi wawu na? **51** Biyi bi sen
tu, biwa bana he kacia surona mba iton mba na, chachu
bi kan bi ruhu tsatsra, bi ti to ba tumbi bana ti. **52** Ahi
anabi rime wa ba timbu bana tibayana. Ba wuh anabawa
wa ba wru guci ni ye ndi wa ba yo wu di 'Analatre na', u
zizan biyiyi bibi le ni wu dini wu'u ngame. **53** Biyi wa bi
kpa doka wa malaika mba ba mla yowozi, ama bina kpa ti
dun na. **54** Niwa bi niko bawo kpi biyi wa ka ri ba ni suron
baka tan nyren ni Istifanus. **55** Don a shu ni Ruhu tsatsra,
a nzu ya shulu nda toh dokaka Rji, nda to Yesu kri ni wo
korhi wu Irjhi. **56** Istifanus a tre ndi. “Toh, mi si to ni
shishimu, shulu bwu, U vren Ndhi a kri ni worhi wu Irjhi
57 Nitu ki, biwaba son ni tra son bi ninkoa ba ka tonmba,
nda yo gro ni kikle lan, nda lu honwu nitu kpe riri. **58** Ba
gbi'e wru ni mi gbu'a, nda ni ta ni tita. Bi wa ba toh zren
kpeyi ba ju nklonba wu kora nda kazi ni za vrenze ri wa
ndema a hi shawulu. **59** Niwa basia ta Istifanus ni tita, a
sia yo baci nda ni tre ndi “Baci Yesu, kpa viri mu. **60** A
kuqungbarhu nda yo ni kikle lan Baci, na vule nitu latre
wa ba ti yi na” Niwa a tre kle, a ku rhoku kruna

8 Shawulu a nyme ngame ni kwu ma, nitu ki nivi baki,
kikle watu ni ya a vu Ekklisiya wa a he ni Urishilima, u
biwa ba kpatre Rji nda nyme niwu, ba vra ga ni gbungblu
wu Judea mba Samaria, nda don manzaniba meyen. **2**
Ndhi bi hu ngyengre me ba ban Istifanus ka rhu nda son

ndayi kpukpeme. **3** Ama Shawulu a kri gbangban nda ni
so kpa Ikklisiya meme. Ata ri ni ko niko nda gbi lilon
baba mmba, nda tru ba sru niko u tro. **4** Na kima me biwa
ba kpa nyeme nda vera hi kankan ba zren zita bla lan
trea. **5** Filibus a grjhi hi ni kikle gbu wu Samaria ndaka
d'bu bla nibawu nitu kristi. **6** Kpaandhi ba ki si sren ton
ni tre wa Filibus a si bla'a, ni yo sron ni bubu riri, ba
wowu nda toh kpi bi tsro-ya wa'a ti'a. **7** Meme brji ba
rhurhi ni mi ndhi gbugbuu wa ana hon son ni mimba,
nda ni yi ni kri gro nikle lan, ndhi bi lilo chon gble, ndana
zrenna ba kpa si kpamba. **8** Nituki ndhi bi gbuu'a ba ngri
kpukpome. **9** Ni gbukima, ndhiri a he wandi ba yo ndema
ndiSiman, wa ata tsro ka, nda ni kandhi tsi shishi nda
gyur. Bi Samaria du ba baniwu ti ndriori ninkon. **10** Wawu
ndhi bi Samaria, rhini bi tsitsa hi ni bi ninkon mba, bata
sren ton niwu ndatre ndi “Gu yi a gbengblen irjhi wa ba
yo Azangbengble” **11** Ba yo ton ni trema nitu wa rhi ni
dedewa azi tsibashishi nidu ka'a wa a ta tsro ba. **12** Ama
niwa ba kpa tre wa Filibus a sia d'bu lha nitu tre ndindi
wu Irji mba nde Yesu. Kristi, ba vu ba ti baptisma, lilon
baba mmba wawumbawu. **13** Siman ngame a kpanyme.
Hu gon baptisma ma, a kha ta son zuni Filibus mu. Niwa a
toh kpi bi tsro-ya baba kikle ndu wa a si'ahe, a bwu nguyo
ni w'ho. **14** Niwa manzani ba ni Urishilima ba wo ndi
Samaria ba kpa lantre Irji, ba ton Bitrus mba Yonana hi ni
ba. **15** Niwa ba grjhiye, ba bre Rji ni bawu, ndi du ba kpa
Ruhu Tsatsra. **16** Nitu, ye niton kima, Ruhu tsatsra na ri
he wu grjhiri ni ba, bana kpa baptisma ni nde Bachi Yesu
megen. **17** Mle Bitrus mba Yohana ba sa wo nitumba, U

ba kpa ruhu tsatsra'a. **18** Niwa Siman a to ndi ba nu Ruhu Tsatsra niwa ba manzani ba ba sawo nitumba, a chu nkle ni nuba. **19** A tre ndi “Ne gbengle kima ngame, wandi mita sawo nitu ko nha, wa ka kpa Ruhu Tsatsra” **20** Ama Bitrus a lha niwu ndi “Du nkle silva me qu timeme ni wu, nitu wu ya ndi wu iya kpa Kyauta Irji ni nklen. **21** Wuna he ni rabo ni kpeyina, don suron me na he bi ni irji na. **22** Nitu kima, U ka don meme dri me ndi bre Baci, nidu anita kpayeme ani wrulhe, meme kpe wa wuna yo suron ni wu'a. **23** Mi to ndi wu he ni mi ntson lo suron mba ni nkon meme. **24** Siman k'ma sawu ndi “bre Bachi nimu, du ko kpe riri wa wu tre na hon nitumuna. **25** Niwa ba bla kpe wa ba to'a nda tre lantre Bacia, Bitrus mba Yohanna ba k'ma ni hi Urishilima, nda zi bla trendindi ni kauyuka gbu bi Samaria. **26** Zizan, malaika Baci a tre ni Filibus ndi “Lunde ndi hu nkon wa grjhi hi kogbo, wa a kru grjhi rhini Urishilima hi ni Gaza (Nkon yi hi ni hammada). **27** A lunde nda ku nko hi. Nikima aka zontu ni guri, wa a rhini Ethiopia, dandandu wa wu kikle ma'aji u Candace Samariya wu Ethiopia. Wawu yi kpi bi yo suron wa'a bana he ni woma. Ana ye ni Urishilima nda ni ye hi sujada. **28** A k'ma tahi nda son ni ng'ma wu hon ma nda sia karanta tre anabi Ishaya. **29** Ruhu Rji a lha ni Filibus ndi “hi ni bubu wa a hea, ni hi kri nha ni ng'ma hu henma”. **30** Niki filibus a tsutsu hi niwa, nda wo a sia bla tre anabi Ishaya, nda mye “ka U mla to kpewa u si bla'a?”. **31** Wa a kri sa wu ndi, “Mi tihe hama ni du ndior ye tsro me?” A yo Filibus du hon hi ni wu niti ng'ma, nda hi kuson nha niwu. **32** Zizan bubu vunvu wu lantre wa lgu Ethiopia

a sia bla ana to yi, “Ba vu gbron si hi to nt'ma wa ba jiwu hi han, mba toh vivre nt'ma wa a kri ni gbamgbi ni mi biwa ba si le niwu'a niki ana bwu nyuma. **33** Ni mi yama, gatre wu janji ama iba ban meme no nha ni to bla nitu biwa baka rhurhini wu, hpu ma. Ba ban vrima rhurini meme. **34** Wame Dandaudu a mye Filibus ndi, “mi bre'u, hla mu, anabi si tre nitu nha? nitu kpamamu ka nitu ndiori kan? **35** Filibus a lu si tre, rhi ni lantre yi wu vunvu tre Rji nda bla ndidi tre nitu Yesu niwu. **36** Niwa ba kihi ni nkon, ba ye tsra ni bubu ma ri'u Dandaudu a tre ndi “Toh, imma he yi, naye ni zuudu ti baptisma nimu na? **37** Chiche vunvu bi sen wu bi ma, bana he ni ndan na. Filibus a tre ndi, “wuta kpanyeme ni suron me ki ti baptisma niwu “Dandaudu a k'ma sawu ndi mi kpanyme ndi Yesu Kristi a hi vren irji. **38** Niki, dandaudu a du ngma kukri. Ba grjhi hi ni mi mma. Filibus mba dandauda, U Filibus a ti baptisma niwu. **39** Niwa ba hon wru rhi ni mi mma'a, ruhu Rji a nzu Filibis hi kado, u dandaudu ana la too ngana, ama a vu nkoma si hi nda ngiri. **40** Filibus aka rhu kri ni azotus, nda zren zu ni gbungblu ki, nda ni d'bu bla tre ndidi ni gbu biki, har nda ka kri ni caesaria.

9 ama shawulu, wa a si gbre que ni mri ko bi hu bacia, hi ni nikon firist **2** nda ka mye'e du nhavunvu ni du njihi ni tra u bre ni Damascus, don anita katon biwa babi nko a, ni lilon ko mmba, ka vu ba lo njiye ni Urishilima. **3** Niwa a si zren nihi, a ye weiweire ni Damascus ilu kpan a kri bwu kpan kawu, ilua rhi ni shului; **4** wa akurhoku hi meme nda wo ilan ni tre niwu ndi “Shawubu, shawulu, a ngye sa wu tsra me ni ya?” **5** Shawulu, a sa ndi “wu

nha, Baci?" U Baci a tre ndi "A hi me Yesu, wa wusi tsra me ni ya; **6** ama lunde, ri hi ni mi gbu'a ba lha kpewa wutia niwu." **7** Ndhi wa basia zren ni shawulu, ba k'ma ki whie me, nda wo lan tre a, ama nda na toh ndioria. **8** Shawulu alu ni meme'a nda niwa u shishi'a ti buwu ana toh kpe na, mle ba vuu njiriwo ri ni Damascus. **9** A ti ri tra hamm'a ni to kpan, nda na rhi na nda na so na. **10** Nikima, nimi Damascus, vrekoma ri a he, wa ndema hi Ananiya. Baci a hlawu ni ra ndi "Ananiya", A tre ndi "Igy mi he yi Bachi" **11** Baci a lhawu ndi, "Lunde, nid hi ni kon wa ba yo ndi kritrime, ni ko Yahuda, myeba ndhi wu Tarsus ri wa ndema hi Shawulu, a si bre Rji. **12** A toh ni ra' andi ndi ri nde Ananiya a si ye nda si sa wo ni wau ni tu don du to bubu ngari" **13** Ama Ananiya a sawu ndi "Baci, mi wo ni nyu ndhi gbugbu'u nitu gu yi, iri kpatimeme wa a ti tsatsra ndhime ni Urishilima. **14** Aye ni hugon wu niko firist du ye vu ko nha ni wayi wa ani yo ndeme'a lo". **15** Ama Baci a lhawu di "Hi, mi chuti kpewundu mi, ni du nji ndemu hi ni biwabana to me na, nibi niko tuchi, baba mir Israila. **16** Mi tsro u du toh bibi ya wa aniti nitu ndema". **17** Ananiya a lu vunkon nda ka ri ni ko'a. Ni sawo nituma, a tre ndi "Vayi Shawulu, Bachi yesu, wa a tsro tuma niwu ni kon niwa wu sia ye'a, a tonme du kpa kpan yame mba ruhu tsratsra duri niwu". **18** Harime, ukperi to kpakpla ikle ba rhukulhe rhi ni shishi Shawulu, wa a kri kpa to Bulus a lu duba ti baptisma niwu. **19** Wa ari biri u gbegblenma a k'ma ye ni wu A son niba mirko bi hu'a ni Damascus wu bran vi. **20** Rhiniki a lu si d'bu ni bla tre yesu nimi tra wu bre Baci, nda ni lha nd wawuyi

a vren Rji. **21** Biwa ba woowua ba bwunyu yo who nda tre ndi “Ana guyi wa vu biwa ba yo ndeyi ni Urushilima na? A ye ni wa vu balo njini nu nikon Firist. **22** Gbegblen Shawulu asi bran nitu nitu nda kpa Yahudawa bi son ni Damascus k'ma chon nitu wa a du ndhi mla toh ndi Yesu a wawuyi hi Kristi **23** Niwa ba kai vi gbugbu'u, yahudawa ba zontu ni wa nkon wa ba zu nda wuu'a. **24** Shawulu a toh kpewa ba si son ti niwu. Ba ki si gben kikle nkontra gbua, ni rhi mba ni chun don duba wuu. **25** Amm Mirko bi hu'a ba ban'u ni chu, nda ka yo grji zu ni kpagonka gbu'a, ni mi sisen. **26** Niwa a ye ri ni Urishilima, Shawulu anata ri nha ni mirko bi hu'a, ama wawu mba ba kluu, nda na kpanyme ndi wawu ngame a vrenko wuhu na. **27** Amma Barnaba a ban u njihi ni manzaniba, nda lha bawu ndi Shawulu a to Bachi ni nkon u Baci a tre niwu. mba wa hi ni damascu, Shawulu a tre hamma ni sisiri ni nde Yesu. **28** A he ni ba ri bi rhu kagon Urishilima. A sia tre ni gbegblen suron (Hamma ni sisiri) ni nde Baci yesu. **29** Nda sisenyu ni Yahudawa bi helenenci ama ba kia wa nko u wuu. **30** Niwa mir vayiba ba mla wo kima, ba njiwu grhiye ni Kaisariya nda ka tru hi ni Tarsus. **31** Niki, ikilisiya kagon wu Judiya, galili mba Samaria ba kpa sii nda si guci ni ndu mba ni mi zren u sisiri. baci, mba wu son piame wu ruhu tsatsra, Ikilisiya asi bran ni blamba. **32** Naki, Bitrus a zrenzuni gbungblu kima wami a grjika ri ni tsatsra ndi bi Rji wa ba ki ni gbu Lidda. **33** Niki a to guri wa bayo ndema ndi Iniyasu wandi azi kru nitu bla ma ti se tandra nitu a heni lilo chan ngble. **34** Bitrus a tre nimu ndi Iniyasu, yesu Kristi a chu lilo wru ni wu. Lukri

ndi mla bla me ti” mle a lukri ni zande, **35** wawu ndhi
bi son ni Lidda mba sorona ba toh yu'a nda k'ma ye ni
Baci. **36** Ni gbu Ayafa vrenko wuhuri, wandi ndema hi
Tabitha (wandi ba k'ma sran ndi Dorcas)” Iwayi a ta ti kpi
bi ndidi nda ta zo bi ya' gbugbuu. **37** A he ni vi baki, a ku
kru kpa nda que niwa ba ngla kpama, ba ban'u ka yo ni
tra wu koshu. **38** Lidda a he weiweire ni yafa mir ko ba
bana wo nda Bitrus he niki, ba ton ndhi ha ni wu, nda ni
breu “ye nita gbagbla. **39** Bitrus alunde huba. Niwa a ye
ri'a ba njiwu hi ni tra wu koshu'a, u mmba be k'bo ba
baki whi niwu nda si yi, nda ni tsro gbawrunklon baba
zeni wa Dorcas a wran bawu niwa a he niba'a. **40** Bitrus a
dubarhu dinko ni tra'a, nda kuqugbarhu nda bre, nda
k'ma ya ikmoa nda tre ndi, “Tabitha, Lunde” wa kri bwu
shshi nda to Bitrus, nda luson. **41** Bitrus a n'me wo nuu
nda azu hon zi zande, nda niwa a yo tsatsra ndhi bi Rjiba
ye baba mmba bi k'bea, a kau naba ni sisren. **42** Kagon
yafa ikpe yi a zren kagon, ndahi gbugbuu ba kpanyme ni
Baci. **43** Nituki Bitrus a son vi gbugbuu ni yafa, ni gu ri
wa ba yo nde ma ndi Siman, wu tindu ntani.

10 Nikima, ndji ri a he nimi gbu Kaisairiya, wa nde ma
hi Koneliyus, ana ninkon soja derhi ri, wa ba ta yo ndi
Regiment wu Italiya. **2** Ana ndji wa towu, wa ata klu sissri
Irji baba bi ko ma wawu, nda ta nu ndji biya zaka ma, nda
ni bre Iri chachu. **3** Mla ni nton wu tya wu irhi, a mla to
ni ra Maleka Irji si'a grji si ye niwu. Maleka a hla niwu
ndi, “Cornelius!” **4** Cornelius a nzu ya Maleka u sissri a
vu wa a lu tre ndi, “Wayi hi ngye, ninkon mu?” Maleka a
hlawu ndi, “Bre me mba zaka me ba hon hi ni ton mren

ndindi ni shishi Irji. **5** Zizan ton ndji me bari hi ni gbu
Joppa du ba hi yo ndji wa ba yo ndema ndi Bitrus, du
wuba ye niwa. **6** Ani son ni ndji wu tindu ntan wa ba
yo ndi Siman, wa ikoma he ni nyu kpama teku'a **7** Niwa
Maleka wa tre niwu a hi kpama, Cornelius a yo mri ko ma
harhi mba soja ri wa ani toh wo tre ma'a. **8** Cornelius a
hla bawu wawu kpewa a si zren niwu'a nda ton ba hi ni
Joppa. **9** Zizan ni nton wu tanne wa ahuri kima, ba sia
zren ni ti weiwiere ni mi gbu, Bitrus a hon hi kasi bre ni
ko tu nka. **10** E iyon a vu wa aluta wa ikpe wu rhi, ama
niwa ndji ba basia sron biri, a si toh tsro too ra, **11** wa
atoh shulu bwu, nda toh nklan kpe si grji, ikpe a rju ngma
ibla wa asi grji ni ye ni meme, wa ba vuu nji ni ton nza
ma nda siwu si grji. **12** Ni mi ma innma kanka wu mriza
nza baba biwa ba nnha ni meme, baba chinche bi bwa ni
shulu. **13** E lan ri a tre niwu ndi, “Lukri Bitrus, wuu ni
tan.” **14** Bitrus a tre ndi “Ana to ki na, Bachi; Rjhimu,
mina tan kpe wa a he ni rjhina nda na kpanya ni shishi
Irji na. **16** Ama ilan ala kma tre niwu nkpuwu ha ngari
ndi “Kpe wa Irji ngla ti sa'a, na yo ndi a he ni Irji na.” **17**
Niwa kpeyi ari si kpa Bitrus tsi shishi nitu ko ka a hi ngye
tu kpe wa a toh nimi ra ma, niki, har hi, ndji wa Cornelius
a ton ba'a ba ye ki ni nyu kikle nkontra nitu bana mye u
ba tsro ba nkon wa ba hu zu ye ni ko'a. **18** Ba d'bu yo nda
mye ka Siman, wa ba yo ndi Bitrus ngame, ni son niki.
19 Niwa Bitrus a rhisi rhimren nitu ra wa ato'a, Ruhu a
hlawu ndi, “Toomba, ndji tra asi waw/chiche nha nvunvu
bi sen bari ba nha andi/ndji haarhi basi waw. **20** Lu grji
huba hi, na ti ngri ni huba na, nitu a hi me mi tonba.” **21**

Nikima, Bitrus a grji hi ni ndji ba nda tre ndi, “A hi meyi wa bisi wa'a. A ngye njiyi ye?” **22** Ba tre ndi, kikle soja wu ya ndji derhi ri wa ba yo ndema ndi Cornelius, ndji wu tsatsra zren, nda ni ti sissri Irji, wa ndji Yahudawa ni gbungblu wawu ba tre ndindi nitu ma, Maleka Irji a nji tre rhi ni Irji niwu ndi du ton ba hi yoo hi ni koma, nitu du wo tre wa a toon niwu. **23** Niki Bitrus a yoba ri ye niwu. Niwa ble nhran, a lu huba, baba mri vayi bari wa ba ka ngo ni bawu hi ni Joppa. **24** Nivi wa a hukima, ba ye ri ni Caesarea. Cornelius a sia gbanba, ana yo mlama baba kpukpan bi weiweire du ba ye zon tu ki. **25** A he niwa Bitrus a ri'a, Cornelius a rju ye too nda kri kukru ni gbarhu ma ni meme nda ni nzuhon. **26** Ama Bitrus a tiwo nzu lu nda tre ndi, “Lunde kri! Mi ndji too wu.” **27** Niwa Bitrus si tre niwu, a ri hi ka to ndji gbugbuwu ba zontu ki si gben. **28** A tre niba ndi, “Biyi me bita ndi ana he nitu nkon du ndji wu Yahudawa du zontu nitu kpe mba du zren tsri hini bi kora na. Ama Irji tsro me ndi du mina yo ndrjo ndi a vu meme rjhi wa a kpaa ti meme wawu na. **29** Kimayi sa dume grji ye hamma ni sen nyu, niwa wu ton ba ye yome'a, zizan mi myeu, a ngye du wu yome?” **30** Cornelius a tre ndi, ivi nza wa ki kaba yo gon ye ni ton towa, mi sia bre Irji ni nton wu tiya ni komu, mle mi toh ndji ri a wrhu kri ni shishi mu, ni nklon ma wa asia zan. **31** A hla nimu ndi, Cornelius, Irji wo bre me, e sadaka me a du Rji tika niwuu. **32** Nikima, ton ndji ri hi ni Joppa, nda hi yo ndji wa ba yo ndema ndi Sima, wa ba yoo Bitrus. A ni son ni ko ndji wu tindu ntan wa ba yondi Siman, weiweire ni kpa teku'a. / Chiche vunvu bi sen bari ba sa

nha ndi / Anita ye, a ni tre niwu./ **33** Mle, hama ni ti ngri, mi ton ba ka yo. Abi wa wuye'a zizan, wawu umbu khiki ni shishi Irji ni duta wo wawu kpe wa Bachi ton du ye hla tawu'a," /Hamma ni tre ndi / Bachi a tru du ye tre / chiche vunvu bi sen bari ba yondi / Irji a tru du ye hla ndi /. **34** Niki Bitrus a bwu nyu ma nda tre ndi, Njanji, miti too ndi Irji na chutinkan na. **35** Nitu ki, ni gbungblu wa konha rhi, ndji wa ani ti sissri ma nda ni hu nkon tsatsra ndindi, ani kpaw. **36** Bi to tre ma wa a ton hi ni ndji bi Israila, niwa a bwu hla ndindi tre nitu son pian wa a ye zu ni Yesu Kristi, wandi wawu yi hi Bachi nitu ko nha - **37** biyi kimbi bi toh kpi wa ba zren kagon Judiya wawu, rhi ni Galili wa a hu gon batisma wa Yohana a guchi bwu tsro; **38** ikpe wa a zren nitu Yesu ba Nazaret, niwa Irji a chu tinka ni lulu Ruhu Tsatsra mba gbengble. A zren si ti kpi bi ndindi nda ni nu sikpa ni biwa brjhi a vu ba lo'a, nitu Irji a he niwu. **39** Ki biwa ki to zren kpi biyi ni shishi mbu, kpi wa Yesu ati, ni gbungblu Yahudawa mba ni Urushelima. Ba klo wuu ni tu kunkro, **40** ama Irji a nzulu ni vi wu tra nda du ba toou, **41** ana ndji wawu na, ama ni biwa Irji ana mla guchi chu ni mi biwa bana toh ni shishi mba, ni mi mbu wa ki ri ni so niwu, hu lunde ni qu. **42** A yo tre gbangban ni tawu ni du ta dbu hla ni ndji ni mla hla ndi wawuyi Irji chuu du ga tre ni bi vri mba biwa ba qu ye. **43** Ahi ni wawuhi, anabi wawu ba vu bla, ni du ko nha wa a kpanyeme niwu ani kpa wruhle latre ma ni nde Ma." **44** Niwa Bitrus a risi tre kpi biyi, Ruhu Tsatsra a ku nhi tu wawumba, wa basia sren ton ni tre ma. **45** Ndji biwa bana he ni igrjhi bi hanbru ni mi bi wa kpanyme,

wawu ndji wa ba hu gon Bitrus ye'a, ba bwu nyu yo hwo,
nitu wa ruhu Tsatsra a ku kra nitu bi kora ngame. **46** Ba
wo bi kora ba basia tre ni lmen kanka nda ni nzu nde Irji
hon. Niki, Bitrus a kma sa ndi, **47** "A nha ni zu du ndji
biyi du ba kpa batisma wu ma, ndji biyi wa ba kpa Ruhu
Tsatsra ye too kita ngame'a? **48** Mle a yo tre ni gbangban
nitu duba ti batisma ni bawu ni nde Yesu Kristi. Hu kima,
ba bre du son wu vi fon bran ni ba.

11 Zizan manzani ba, baba mri vayi wa bana he Yahudiya
ba wo ndi bi kora ba ngame ba kpa lantre Rji. **2** Niwa
Bitrus a hon ye rhi ni Urushelima, biwa ba he ni grjhi bi
hanbru'a ba tre ba; **3** nda tre ndi, wuka zontu ni biwa
bana hanbru na, ndi rhi ni ba! **4** Ama Bitrus alu kri mla
bla kpi ba ni bawu ndi, **5** Mi sia bre ni mi gbu Joppa, u Mi
kri hra too ra, toh ekpe si grjhi ye, a rjuto kikle nk'ma bla
wa basii chuwo si grji rji ni shulu, ba vuu nji ni nton nza
ma. A grji ye ni me. **6** Mi ya'u nzrime ni rhimre nitu ma,
Mi toh n'ma rju bi gbungblu meme, bi zren ni za nza,
meme bi ki ni tsutsu miji, bi nha ni meme baba nchinche
bi shulu. **7** Mle mi wo lan tre nda hla nimu ndi, "Lu kri,
Bitrus, wuu ndi tan!" **8** Mi tre ndi, "Ana toki na, Bachi,
nitu ni son mu, meme kpe wu kpa ti meme na ri ninyumu
na." **9** Ama ilan a k'ma sa nimu rji ni shulu ndi, 'Ekpe wa
Irji k'ma ti sa'a, wuna yo ndi a ti rji na. **10** Ikpe yi a zren ti
nkpu tra, mle ba gbron k'ma hon hi ni shulu. **11** Bika mla
toh, niki, ndji tra ba kri wruki ni kontra ko wa kina he
nimi'a; ba ton ba ye nime rji ni Caesarea. **12** Ruhu a tre
gbangban nime du mi huba hi, ni du mi na yaba ti nkan
na. Mri vayi tanne biyi ba hume, u ki rihi nimiko igu'a. **13**

A vu bla ni tawu nitu wa a toh Maleka a kri ni koma nda hla wu ndi, “Ton ndji me hi ni Joppa du ba hi nji Siman ye, wa ba yo ndi Bitrus. **14** Ani tre niyi nitu lan tre wa ani kpayi chuwo, iwu baba bi kome! **15** Niwa mi guchi si tre ni ba, Ruhu Tsatsra a kuni tumba, tsra ni wa a ku nita ni mumla'a. **16** Mi tika ni lan tre Bachi, niwa a tre ndi “Yohana a tie batisma ni mma, ama biyi bi kpa batisma wu Ruhu Tsatsra.” **17** Niki, Irji nita nuba kpe tsra niwa a nuta hamma ni du ta han, niwa ki kpanyme ni Bachi Yesu Kristi, me mi nha, wa mi kri sen nyu ni Irji? **18** Niwa ba wo kpi biyi, bana sa tre ni tuma ngana, ama nda nzu nde Irji hon nda tre ndi, “Irji niu kma sron sran vri ni biwa ba bi kora'a ngame.” **19** Zizan, biwa bana vra nitu iya wa a rirhi ni tu Istifanus, ba zren gbangban ka ri ni Phoenicia, Cyprus mba Antioch, ndani bla lan tre ni Yahudawa ba megen. **20** Ama bari mba, ndji bi Cyprus mba Cyrene ba ye ni Antioch nda bla ni biwa ba Greek ngame, ndani d'bu ni bau, tre ndindi nitu Bachi Yesu. **21** Iwo Bachi a he niba, gbugbu ndji ba kpanyme nda k'ma ye ni Bachi. **22** Itre ni tu mba aka ku ni ton ekklisiya ni Urushelima, u baka ton Barnabas du rju zren gbagban mu ka ri ni Antioch. **23** Niwa a ye nda toh ti ndindi wu Irji, a ngri nda nronba duba kri ngbangba ni Bachi ni suron mba riri. **24** Nitu ana ndji wu ndindi suron, shuni Ruhu Tsatsra mba suron kri ngbangban, u ndji gbugbu ba ka nhani Bachi. **25** Barnabas alu wruhi Tarsus nitu hi wa to Shawulu. **26** Niwa a too'a, a njiwu ye ni Antioch, Aye heme ndi ba ki ni ekklisiya wu seri wawu, nda du ba gbrontu yo bubu riri nda zita tsro ndji gbugbu'u. A he ni Antioch mba ba guchi

yo mri ko bi hu; a ndi Krista. **27** Zizan ni vi biyi, anabawa
bari ba grji ye ni Antioch, rji ni Urushelima. **28** Iri mba, ni
nde Agabus, a lu kri, ni chon Ruhu Tsatsra, nda tre ndi
mem yon ni ye ku ni ngbran meme wawu. Ekpe a ye he
toki ni ba vi wu Claudius. **29** Nikima, mri ko bi hu'a, tsra
ni gbengblen ma, ba zontu nda tru izo mba hi ni mri vayi
wa ba he ni Judiya. **30** Ba tie kpeyi, nda tru nklen hi ni bi
ninkon'a zu jni wo Barnabas mba Shawulu.

12 Zizan, wieiweire ni nton wa Herod, kikle chu'a a saa
wo nitu biwa ba bi ikklissiya ba, nitu du vu ba tiiya. **2** A
wuu Yakubu vayi Yohana ni Takobi. **3** Hu gon wa ato ndi
kima a biya ni Yahudawa ba, a hon hi ka vu Bitrus ngame.
Kima a he ni ba vi wu bredi wandi ba klan hamma ni du
sa nda en na. **4** Niwa a vuulo'a, a njiwu ka tro ni kotro,
ni wo sojoji nklan nza du ba mla ya; a ta son ndji wa
ani njiwu rjuye nu ndji hu kle igan-u nigra. **5** Toki, ba
tro Bitrus zi ni tra tro, ama biwa ba bi ekklisiya ba kri
gbangban ni bre Irji ni tu ma. **6** Nichu wa mble ka nhran
hu'a, Herod anata chu rjuye duba bla tre nituma, Bitrus a
sia kruna ni tsutsu sojoji harhi, nimi lo ni sraka harhi, ni
bi gben ni nyu nkontra ni duba mla ta ya nkontra'a. **7**
Mle, Maleka Bachi a lu kri tanwrhu, ikpan lu ri nda kri
bwu tra wu ko tro'a, ndu ku wrhu Bitrus ni kosan nda ta'u
sh'me ni nna'a nda hlawu ndi, “Lukri gbagbla,” u sraka'a
ba ju kuhle rjini woma. **8** Maleka a hlawu ndi, “Lo kpame
ni vu lagban wu zame sru.” Bitrus a tie toki. Maleka a
hlawu ndi “Vu nklon me wu kora'a sru ni hume.” **9** Niki,
Bitrus a hu Maleka zren rju. Ana to ndi kpe wa Maleka a
tia a hi njanji na. A tre ndi a si toh ni raa mu. **10** Niwa

ba zren ka vu y'ba bi gben bi mumla, mba wu ha, nda ye ni kikle nkon karfe wu ri ni gbu'a, a bwu kikima ni bawu. Ba rju grji hu nkon wu mi gbu'a, u Maleka a kri kaado. **11** Niwa mren Bitrus a k'ma ye niwu, a tre ndi, “Zizan, mi mla toh wu njanji ndi Bachi yi a ton Maleka ni du ye kpame chuwo ni wo Hiridus, mba wawu kpi wa Yahudawa ba bata yo shishi ndi ba toh.” **12** Ni mla to toki, a zren hi ni ko Maryamu iyi Yohana, wa ba yo ndi Markus ngame, niki ndji gbugbuwu bana zontu ki si bre Irji. **13** Niwa a wrunkon wu kikle nkotra u ri ni ko'a, vivren wa wu ndu ni ko'a, wa ndema hi Ruda a ye nitu du ye kpa yo'a. **14** Niwa a wo lan Bitrus nda to ndi a yi wawuyi, nitu ngyiri ana bwu nkon a na nda tsutsu ri hi nimi ko'a, nda ka hla bawu ndi Bitrus kri ni nyu nkontra wu kora. **15** Ba kri hlawu ndi, “Wu sran.” Ama a kri gbangban nitu a hi njanji. Ba tre ndi, “A hi ibrji ma. **16** Ama Bitrus ana donme ni wrunko'a na, ni bwu nko mba, ba too nda kri bwunyu yo ni h'yo. **17** Bitrus a ti ba niwo duba son gbangbi, nda bla bawu nitu wa Bachi a njiwu rju ni kotro. A tre ndi, ton ba hi ni Yakubu baba mbru mri vayi ba nitu kpeyi. Mle a lu don ba nda zren hi ni buburi nkan. **18** Niwa mble a nhra, ana tsitu fime wa a ri ni mi sojoji ba na nitu ka ahi ngye ti Bitrus. **19** Hu wa Hiridus a wa nda na too na, a mye bi gben ba nda yo ba ni duba wu ba. Hu ki, a grji rji ni Judiya hi ni Caesarea nda ka son niki. **20** Zizan Hiridus a shu ni nfu ni ndji bi Tyre mba Sidon. Ba hi niwu nitu kpe riri, nda weire Blastus, wa ani zo ninkon chu'a ndu, andi du yo nyu zoba, ba mye ndi duba ki ni sikpe ni gbungblu meme wu nikon chu'a. **21** Ni

vi wa ba yo'a, Hiridus a sru nklon ma u bi chu nda son ni ruron wu tu chuma, nda lu tre ni ba. **22** Ndji ba ba kpagro ndi, “Wayi hi lan Irji ana wu ndji na!” **23** Hari me, Maleka Bachi a kri yo wru, nitu ana nu Irji ninkon na; ntson mra ba kri rhiwu wuu. **24** Ama lantre Irji a si bwu bran ndani krigbu. **25** Niki, niwa Barnabas mba Shawulu ba kle ndu zren mba, ba k'ma zren rji ni Urishelima, nda nji nha niba Yohana, wa ba yo ndi Markus

13 Zizan ni Ekklisiya wu Antioch, Anabawa baba bi tsro bari bana he. Bana ba BArnabas, Siman (wa ba yondi Niger), Lucius wu Cyrene, Manaen (vayi Herod wu retrarch wa bana kpa'u nji toh wu ngrji hi mba), mba Shawulu. **2** Niwa basia bre ni kaa rhi kpe nda ni nzu Bachi hon, Ruhu Tsatsra a tre ndi, “Chuu ba Barnabas mba Shawulu zi tinkan nimu, ni duba ti ndu wa mi yoba duba ti.” **3** Hu bre ni kaarhibiri, mba yo woh ni tumba, ba tru ba yo ni duba hi. **4** Kima, Barnaba mba Shawulu, niwa Ruhu Tsatsra a ton ba rjuhi'a, ba grji hi Seleucia; rhiniki ba wu jrigi mma hini Cyprus. **5** Niwa ba he ni gbu Salamis, ba d'bu bla lantre Irji nimi ko Synagogues wu Yahudawa. Yohana ngame a he niba toh wu zoba. **6** Niwa ba zren kaagon nclan meme gbungblu kima hi ni Paphos, ba ka tsra ni ndji wu katibrji ri ndi Yahudi wa ana anabi wu che, wa ndema ana Bar Yesu. **7** Ndji wu katibrji ana ta zren zontu ni kikle ndji wu gaatre, Sergius Paulus, wa aheni mre toh kpe kpukpome. Igu yi a yoye ni kpama, ba Barnabas mba Shawulu, nitu a nison wo lantre Irji. **8** Ama Elymas “Wu katibrji” (toki ba k'ma ndema sran) a lu kri sen nyu wu ka kpanyme niba; a ta son k'ma kikle

Iguwu gaatre rju ni nkon kpanyme'a. **9** Niki Shawulu,
wandi bata yondi Bulus ngame, shuni Ruhu Tsatsra, a
yo shishi yau gbahme **10** nda tre ndi, Iwu vren brji, wu
shuni kpi kankan wu gyru mba meme dri. Wu kame ni ko
ngye wa a he ni nkon tsatsra'a. Wuna don me ni k'ma
sran nkon triime wu Bachi, ka ana naki na? **11** Zizan ya,
Iwoh Bachi a he ni tume, wu k'mati ndji wu mfyen. Wuna
toh kpanrhi wu nton bari na." Hihari niki, ikpe too iwru
mba bwu a ku nitu Elymas; wa dusi zren ni kaagon siwa
nji duba vu ni wo tsro nkon. **12** Huwa kikle wu gaatre a
toh kpewa a zren'a, a kpanyme, nitu tre wu Bachi wa a
wo'a, a nuu rhimre ni sissri. **13** Zizan Bulus baba kpukpan
ma ba ba wru zren hu ni nokn maa rjini Paphos nda ka
rini Perga wu Pamphylia. Ama Yohana a kaba don nda
k'ma hi ni Urushelima. **14** Bulus baba kpukpan ma ba
zren rhi ni Perga nda ka rini Antioch wu Pisidia. Niki
bahi ka rini Synagogue chachu Sati nda ka kuson. **15** Hu,
vu bla nha wu doka mba wu ba anabawa ba, bi ninkon
wu Synagogue ba ton ba ni tre ndi, "Mri vayi, bita he
ni tre wu nron ni ndji biyi, bika hla." **16** Niki Bulus a lu
kri nda nzuwo tibawu nda tre ndi, "Ndji bi Israila baba
biyi wa bi klu Irji, woo yi. **17** Irji wu ndji bi Israila yi a
chu ba bachimbu nda du ndji ba bran ti gbu, niwa bana
ki meme Egypt, mba ni woma waa nzu hon, a nji ba rju
nikima. **18** Ni nton mla ise tso-tra-don-nza a tiya nji ba
nimi gbungblu tsutsu miji. / Vunvu nha bi sen bari ba
yo ndi / Wu ise mla tso-tra-don-nza asi mlabaya nji ni
gbungblu tsutsu miji. / **19** Hu gon wa a yra gbungblu ndji
tangban wa bana he ni meme Canaan'a, a ban meme mba

nu ndji mbu ni du k'ma ti umba. **20** Ikpe biyi ba rhuhe
toki zan se 450 wa baka hi ye. Hu gon kpi biyi, Irji a nuba
bi gaatre ka tsra ni nton anabi Samuel. **21** Mle ndji ba ba
mye ndi du nuba chu, u Irji a nuba Shawulu vren Kish,
ndji wu grijhi Benjamin, ni du hon ti chu nitumba wu se
tso-tra-don-nza. **22** Hu kima, Irji a churhu ni tuchu'a, nda
nzu Dauda hon ni du k'ma he chumba. Ana Dauda yi wa
Irji a hla tre ni tuma ndi, “Ngye mi ye toh Dauda vren
Jesse a hi ndji wa ani hu sron mu, wa ani ti wawu kpiwa
Mison ni du ti. **23** Rhini h'pu iguhi Irji njiye ni Israila ndji
wu kpachuwo, Yesu wa ana shirji ni tu a ni ti toki. **24**
Niwa Yesu a rhihe ye, Yohana a d'bu batisma wu k'ma
sron sran ni ndji bi Israila wawu. **25** Niwa a ta kle ndu ma,
a tre ndi 'Bi rhimre ndi me mi nha?' Me, Mina wawuyi na.
Ama srenton, iri ni ye hu gon mu, lagban za ma me mina
mlakri wa mi siwuna. **26** Mri vayi, mri wu iyi Ibrahim,
baba biwa ba he nimi mbi wa ba klu Irji, ahi ni tawuyi
mba ba ton tre wu kpachuwu yi ye. **27** Ni ndji biwa ba ki
ni Urushelima, baba bi tuchu mba, bana mla too na nda
du lantre ba anabawa wa ba ta bla chachu ni vi wu Sati'a,
a hon tumba niwa ba kaamba niwu. **28** Niwa ba wa ndana
toh kpe wu lowu wu qu na, ba yo Pilate ndi du wuu. **29**
Niwa ba kle wawu kpi wa bana nha nituma'a, ba banwu
grji rhini kunkron'a nda kawu yo kru nimi ibe. **30** Ama Irji
a nzuulu rjini qu. **31** Wu vi gbugbuwu ndji waba hu rji ni
Galili ye Urushelima basi too. Ahi ndji biyi yi basi bla kpi
wa bato nituma ni ndji ba. **32** Niki ki hla yiwu tre ndindi,
shirji wa a ye niba bachimbu **33** a du ba ye he toki nitawu,
mri mba, nitu wa a nzu Yesu lu. Na wa ba nha ni Zabura

wu ha: “Wu hi wu vren mu, luwa mi k'ma ti time, / **34** Nituwa a nzuu lu rji ni qu nitu du na la ka k'ma ye na, Irji a tre toyi: / Mie nu tsatsra mbalulu wa mi shirji ni Dauda. **35** Nitu ki ala tre ni Zabura ri ngari ndi “Wuna du tsatsra me du toh gla na.' **36** Niwa Dauda a kle ndu wa Irji a son niwu'a ni k'ba bi ngrjima, a ku kruna, e ba karhuu baba ba bachima, e k'ma ma a toh gla. **37** Ama wawu wa Irji a nzu lu'a ana toh gla na. **38** Niki bika toh, mri vayi, ndi, zu ni wo guyi, ba d'bu nihiwu, kpawruhle lahtre. **39** Zuni wu, ko nha wa a kpanyme ani kpa yandindi nitu wawu kpi wa doka Musa ana toh ya ndindi niwu na. **40** Nikima, mla zren nitu kpi wa anabawa ba tre nituma duna hon nitu mbi na: **41** Mla ya, biyi bi kpa wruhle, ni ya ni nyu ni w'ho, mle ni qu kado; Toh, mi nji ndu niye nimi vi mbi biyi, Ndu wa bina kpanyme niwu na, ko ndrjo ri nita d'bu bla yiwu.'” **42** Niwa Bulus mba BArnaba ba lusi hi, ndji ba ba breba ni duba la tre lan tre ba ngari ni chachu Sati wu hu kima. **43** Niwa ku son mba wu Synagogue a ye kle'a, yahudawa gbugbumba baba biwa ba kpanyme nda k'ma ni hu Irji mba ba hu Bulus mba Barnaba, e ba tre niba nda nron ba ndi duba kri gbangban ni nkon ndindi wu Irji. **44** Nivi Sati wa aka hu kima, igbua wawu ba ye zontu ki nitu duba wo lantre wu Bachi. **45** Niwa Yahudawa ba ba toh kpaandi ba, ngu a shu ni sron mba, nda duba tre meme nitu kpi wa Bulus a tre'a, nda si mren'u. **46** Ama Bulus mba Barnaba ba tre rju ni gbengble sron ndi “Abi wa du yi guchi wo bla lantre Irji. Ni toyi bi tru hle rjuni kpa mbi, ni ban kpambi ti wa bina mla wu kpa vri wa ana kle na, tooyi, ki k'ma hi nibi wa ba bi kora. **(aiōnios g166)** **47**

Toki Bachi a mmhata gbangban ni tre ndi, 'Mi yoyi nji kpachuwo hi ni gbungblu nkankan wu meme wawuu.'" **48** Niwa bi kora'a ba wo tre yi, ba ngyiri nda nzu hon lantre wu Bachi. Wawu biwa a yoba yo ni duba kpa ivri wa ana kle na, ba kpanyme niwu. **(aiōnios g166)** **49** Lantre Bachi a zren hi ni ngbran kima wawu. **50** Ama Yahudawa ba ba chon mmba bi ninkon ndani kri gbangban ni hu'a, baba lilon bi tsro nkon wu hu ni gbu'a. Ba chon iya yo nitu Bulus mba BArnaba nda duba zuba vrarju ni ngbran kima. **51** Ama Bulus mba Barnaba ba kpon meme zamba rju du hon tumba. Mle ba hi ni gbu Iconium. **52** E mri ko bi hu ba ba shuni ngyiri mba ni Ruhu Tsatsra.

14 Aye he toki ni Iconium, wa Bulus mba Barnaba ba ri hi nimi Synagogue wu bi Yahudawa ba, nda ka tre hu ninkon wa kpaandi, ba Yahudawa baba Greeks ba kpanyeme. **2** Ama Yahudawa wa ba kamba ni zren huba'a, ba chon dri bi kora ba nda duba ti nfu ni mri vayi mba. **3** Nitu ki, ba ki niki gbron nton, ndani bla gbangban me ni gbengblen Bachi, ndani tsro ba du ba toh tre wa a ton ba wu ya ndindi. A ti toki niwa a tsro kpanyeme wa ndji ba toh ni kikle kpi waasi ti ni shishi mba, zu ni wo bulus mba Barnaba. **4** Ama ndji bi gbu'a ba gaanyu, bari ba kri ni ngbala Yahudawa, i bari ni manzani ba. **5** Wawu mba, bi kora mba Yahudawa (baba bi ninkon mba) ba wa nkon wu vu ba yo ya nda ta ba Bulus mba Barnaba ni tita, **6** ama niwa ba ble wo toki, ba tsutsu hi ni igbu bi Lycaonia, wu Lystra mba Derbe baba kaagon gran bi koki, **7** niki ba si zren ni d'bu tre ndindi'a. **8** Ni Lystra, iguri a son, hamma ni gbengblen ni zama, chon kple rhi ni

nne yimma, wa ana zren to ni son ma na. **9** Iguyi a wo
bulus si tre. Bulus a yo shishi ma niwu nda toh ndi a he
ni sron kpanyeme nitu kpa sii kpama. **10** Niki a tre niwu
ni kikle lan ndi, “Lu kri ni za me.” Mleigu'a a lu za kri nda
zren kaagon. **11** Niwa kpaandi ba bato kpewa Bulus a ti'a,
ba nzu lan ba ndani tre ni el'pa Lycaonia, “Ba rji ba ba
k'ma rhu too ndji nda grji ye nita.” **12** Ba yo Barnaba ndi
“Zeus,” mba Bulus, “Hermes,” nitu wawuyi ana ninkon
wu lantre'a. **13** Priest wu irji zeus, wa koobre ma ahe ni
kogon kikle gbu'a, anji kikle lando wa ba yra ni loh bre ye
ni kikle nkontra gbu'a, wawu mba gbugbu ndji ba, nitu
duba ye gon nton nibawu. **14** Niwa manzani ba, Bulus
mba Barnaba ba wo toki, ba y'ba nklon mba nda tsutsu hi
nda ka kuuyi ni mi ndji ba **15** nda ni hla ndi, “Indji-lon,
nitu ngye bi ti kpi biyi? Kita ngame ki ndji, ni kpa too
wumbi. Kisi bla tre ndindi ni yiwu nitu duyi k'ma gon
don meme kpi ndi ye ni Irji wu sissren, wa a ti shulu, ni
memee ni kpaama teku, mba wawu kpi wa bahe ni mi
mba. **16** NI k'ba wa baka hiye, a du gbungblu du ba zren
ni nkon kankan wu mba. **17** Ni kima me, ana hamma ni
don wa ba bla kpewa ba to nituma na, niwa a ti kpiwu
bi nda nuba mma-lu rhini shulu mba ntonlu wa niye
nuyi klo biri bran; shuuni sron mba ni biri mba ngyiri
kpukpome. **18** Ni lantre bihi me, Bulus mba Barnaba ba
mla zu ndji ba megen bubu gon nton ni bawu. **19** Ama
Yahudawa bari wa ba rhini Antioch mba Iconium, ba ye
kma tu ndji ba sran ni gyru bre. Ba taa Bulus ni tita nda
ngbiwu rju hi ni kogon gbu'a, nda ban ni mren mba ndi a
qu ye. **20** Ni kime, niwa mriko ba ka kri kaagon nitu ma,

alu kri nda zren ri ni mi gbu'a. Ni vi wa a hu kima, a hi ni Derbe wawu'u mba Barnaba. **21** Hu gon wa baka d'bu bla tre ndindi nitu ma, ni mi gbu'a nda mriko gbugbu, ba k'ma ye ni Lystra, ni Iconium mba ni Antioch. **22** Ba si nron mriko ba duba kri ni sron gbangban nda yo ni bawu du ba na k'ma ya gon ni kpa nyme mba ndani tre ndi, “Abi toki duta ri ni ko Irji hu ni nkon iya **23** Niwa ba yo bi ninkon nitu mba, ni ekklisiya ba, nda bre Irji hamma ni rhikpe, ba kaba yo ni wo Bachi wa nituma yi ba kpa nyeme. **24** Mle ba zrenzu ni Pisidia nda ye ri ni Pamphylia. **25** Niwa ba kle bla lantre'a ni Perga, ba grji hi ni Attalia. **26** Rhi niki ba zren zu nitu mma ka rini Antioch, ni bubu wa bana nzuba yo ni toh ti Irji wu ndu wa baka kle'u zizan. **27** Niwa ba ye ri nimi Antioch, ba yo ekklisiya zi ni bubu riri, nda vubla bawu wawu kpiwa Irji a ka ti niba, mba nitu wa a bwunko wu kpa gbangban ni biwa babi kora'a. **28** Ba kii wu gbron nton ni ba mriko ba,

15 Indji bari ba grji rji ni Judiya ye ni Antioch nda ye bla tsro ni mri vayi ba ndi, “Bi tina duba han mbru ni yiwu hu njo tre Musa na, bina kpa chuchuwo na. **2** Kpeyi a vu tu Bulus mba Barnaba zon ti nkan nda duba kri senyu ni ba. Niki, Bulus mba Barnaba, baba bari ni mi mba, ba chuba ndi duba hon hi ni Urushelima nda yi son ni ba manzani baba bi ninkon ba nitu duba tu tre'a. **3** Nitu ki, niwa ekklisiya a ton ba'a, ba zren zu ni Phoenicia mba Samaria, nda si bwu bla sran sron wa bi kora'a ba kpa'a. Ba nji ngyiri kpukpome ye ni mri vayi ba. **4** Niwa ba ye rini Urushelima, ekklisiya mba manzaniba baba bi ninkon ba ba kpaba ni wo ha, i baka vu kpi wa Irji a ti bawu'a bla

ni bawu. **5** Ama ndji bari, ni mi biwa ba kpanyeme'a, wa
bahe ni mi grji bi Pharisee, ba lu kri nda tre ndi, “Ani kpe
wuti ni duba vu ba han mbru nda yo tre gbangban ni
bawu duba hu tre doka Musa.” **6** Niki manzaniba baba bi
ninkon ba ba zontu ki nitu duba mla kpeyi yato. **7** Hu gon
sen nyu ni kpamba, Bitrus a lu kri nda tre niba ndi, mri
vayi, bito ndi, ni nton ndindi wa aka hi ye'a, Irji a chu ni
mi mbi, nitu ni nyu mu, Bi kora ba duba wo lantre wu tre
ndindi'a, nda kpanyeme. **8** Irji, wa ato dri'a a mla bla
ni bawu niwa a nuba Ruhu Tsatsra, toh waa ati nitawu;
9 ndana chuta ti nkan ni ba na, niwa a vu sron mba se
ni toh kri gbangban. **10** Zizan nitu ki, ahi ngye duyi ni
tsra Irji, niwa bi klo ilo wu ya nitu nkanto wu bi hu'a
wa ba timbu, ni kita kina mla to ba nji na'a? **11** Ama ki
kpanyeme ndi ki kpachuwo nitu ya ndindi wu Bachi Yesu,
na baba me.” **12** Kpaandji ba wawu ba ki ni gbangbi niwa
ba si sren ton ni ndu wu bwu ya mba wu kanyu yo ni
w'ho wa Barnaba mba Bulus ba vu si bla nitu wa Irji a
ti ndu ni mi Bi kora'a, zuni wo mba. **13** Hu gon wa ba
tre kle'a, Yakubu a saa nda ni tre ndi, “Mri vayi, yo ton
ndi wome. **14** Siman a hla yiwu niwa Irji ni ya ndindi ma
ni mumla azo bi kora'a nitu du ban rhi ni ba, ndji wu
ndema. **15** Lantre ba anabawa a kpanyme ni kii, na wa ba
nha'a. **16** Hu gon kpi biyi, mi k'ma ye, mba miye mme
ngari, ko wu zontu ni Irji wu Dauda, wa a zilhe ye; Mi nzu
sazi, ni du wron meme ma du k'ma ye to ana he, **17** ni du
mbru ndji wa ba don'a, duba wato Bachi, baba wawu bi
kora wa ba yo ba ni ndemu.' **18** Ikpe yi yi Bachi a tre ndi,
A nhati kpi biyi wa bato rhi ni sen'a? / Nk'ma vunvu

wu Greek bi sen wa ba he ni tu tre wandi a nkan / Ikpe yiyi wa Bachi a tre, ni tuma yi, ba toh wawu kpi wa ba ti nisen. **(aiōn g165)** **19** Nitu kima, mi ban zi ndi kina ti ba ya na, baba bi kora wa ba k'ma ye ni Irji. **20** Ama ki nhahi ni bawu ndi a tre wa s tsra, duba chukpa mba ti nkan ni kpa ti meme gunki, wrhuni hu mba mba ni nn'ma wa ba wuu ba ndwuto, mba rhini iyi. **21** Nitu Musa, ba d'buhla ni gbu nkankan, rhini k'ba bi sen, a ye ni zizan wa basi bla nimi Synagogue chachu ni vi Sabbath." **22** Niki a bi ya ni manzaniba baba bi ninkon ba, mba ekklisiya wawu, duba chu Juda wa ba yo ndi Barsabbas, mba Sila, wa bana bi ninkon wu bi vayi ba, nda ton ba hi ni Antioch baba Bulus mba BArnaba. **23** Nha zuni wo mba, "Rhini manzani baba bi ninkon ba, mri vayi mbi, hini mri vayi bi kora nimi Antioch, Syria mba Cilicia ki chi yi! **24** Nitu ki wo ndi ndji bari ba rhunita hama ni kpanyime mbu, nda ka si chonyi ni lan tre wa a kpa sron mbi ti meme'a. **25** A bi ya nitawu, wa ki k'ma sron mbu yo ni bubu riri, ndi chu ndji biyi wa ki tonba ye ni yi baba mri vayi bi mlason mbu, Barnaba mba Bulus, **26** ndji biwa ba ban tu yo ni nkon qu nitu nde wu Bachi Yesu Kristi. **27** Nitu ki, ki ton Juda mba Sila, Wa ba vu bla ni yiwu, kpi biyi ngame ni lantre mba. **28** Nitu a ya bi ni Ruhu Tsatsra mba ni tawu, du kina la ban ndu ya sa nha nitu mbi zan wa a he toki ye: **29** ndi du yi chuwo rjuni kpi wa ba ton ni brji, ni iyi, kpi wa ba wuu ni ndwu to, mba rhini latre wamba ko lilon. Bita chu kpambi wru ni kpi biyi, zren ni bi yiwu. gbuchu. **30** Niki, niwa ba kle nda yo ba ninkon, ba zren grji hi ni Antioch, hu gon wa ba vu gbu ndji ba zontu zi bubu riri, ba ka vunvu wa

ba nha bawu nuba. **31** Niwa ba bwu bla, ba ta kpe nitu
nron tre wa ba kpa'a. **32** Juda mba Sila, wa bana anabawa
ngame, nronba mri vayi ba ni lan tre gbugbuwu nda zoba
kri gbangban. **33** Hu gon wa ba fon ki niki, ba tru ba hi
ni si sran rhini mri vayi ba hi ni biwa bana ton ba'a. **34**
Vunvu wu bi zan, bi son bana he ni nklan 34 na (Ya Ndu
Man.15:40). Ama a toh bi du Sila du k'ma son niki. **35**
Ama Bulus mba Barnaba ba kii ni Antioch ndani tsro nda
ni bla (baba gbugbu bari) lan tre wu Bachi. **36** Hu gon vi
bari, Bulus a hla ni Barnaba, “Ki k'ma hi zizan ni ki hi tsri
ni mri vayi bi gbu wa kina ka d'bu hla lantre Bachi, niki
toh ka ba heni ha.” **37** Barnaba a son ban Yohana wa ba
yondi Markus, nji nha. **38** Ama Bulus a rhimren ndi ana bi
du ba ban Markus na, waa ana kaa ba don ni Pamphylia
nda na la huba ni ndu'a na. **39** Niki, kikle sen nyu a gaaba
nda du ba hu nkon nkankan ni kpamba, i Barnaba a ban
Markus hu ni kpama, nda dran rju hi ni Cyprus. **40** Ama
Bulus a chu Sila nda rju kunkon hi, hu wa mri vayi ba ba
vu ba sru ni nji ndindi wu Bachi. **41** Mle a zren zu ni Syria
mba Cilicia ndani gbre kri gbangban ni ekklisiya ba.

16 Bulus ngame aye ni Derbe mba ni Lystra, niki vrenko
wu huuri wa ndema hi Timotia he, vren wa Yahudawa ri,
wa a kpanyime niwu, ama tima ana ndji Greek. **2** Mri vayi
wa bana he ni Lystra mba Iconium bata tre ndindi ni
tuma. **3** Bulus ata son du zren huu ni tuki, a bau njinda
gen-mbru niwu, ni du Yahudawa wa ba he ni bubu baki
du ba toh, nitu bana toh ndi tima ana Greek. **4** Niwa ba hu
nkon si hi zu nimi gba ba, basia zren nihu nkon tsatsra wa
manzani ba mba bi ninkon biwa ba he ni Urushelima ba

m'ha yo duba hu. **5** Niki ekklisiya ba ba kpa ti ngbengblen
ni kri gbangban nitu hu nkon'a nda du kri mbru mba a
si hon chachu. **6** Bulus mba bi zren niwu ba zren zu ni
ngbran Phrygia mba Galatia, nitu Ruhu Tsatsra ana ti
gbuchu ndi du ba na d'bu lan tre'a ni ngbran Asia na. **7**
Niwa ba zren ye ti weiweire ni Mysia, ba yo sron zuni
Bithynia, ama Ruhu Yesu a zuba. **8** Niki ba vu Mysia y'ba
nda grjiye ni gbu Troas. **9** Bulus a toh ni mira ni chu; ndji
ri wu Macedonia a kri ki nda si bre'u nda ni tre ndi, “Ye
nita ni Macedonia ni ye zota.” **10** Niwa wa Bulus a hrara
toki, ki krilu si wa nkon wuhi ni Macedonia, nitu ki ban
ndi Irji mba yo ta du ta ki hi bla tre ndindi ni bawu. **11** Ki
kuu zren hu ni nkon ma rhini Troas, ki hu trime nkon wa
ani njita zu ni Samothrace, nda duta ka rhini Neapolis ni
mbewa aka wu vi kima. **12** Rhiniki, ki hi ni Philippi, wandi
ana kikle gbu wu Macedonia, gbu wa a zan bi ni ndu wu
ngbran kima mba wa aheni wo bi tuchu wu Romawa; ki ki
niki wu vi wa a fon bran. **13** Ni vi Sabbath (Chachu Sati),
ki zren rhu ni kikle nkontra gbu'a wa a he ni kosan ba'a,
bubu wa ki ban ndi ani bi wu bre. Ki kukhi ni tre ni mmba
wa ba ye zontu ki'a. **14** Iwari wu nde Lydia, wa a ta le ni
ikpi nklon sru, rhi ni gbu Thyatira, wa ata hu nkon Irji, a
yo ton si wota. Bachi a bwu sron ma ni du mla wo kpe wa
Bulus asia tre'a. **15** Niwawu mba bi koma, ba kpa batisma,
nda bre ta ndi, “Bita kpanyme ni me ndi mi kri gbangban
ni hu nkon Bachi, bi ka ye ni komu.” Nikima a weireta du
ta kpanyme. **16** Niwa ki sia hi bubu bre, vrenwa ri wa ana
gran, nda he ni brji wu toh kpe nda nran, a ye zontu nita.
A ta nji nklen gbugbuwu ye ni ti ko ma nitu ndu nran

wa ata ti'a. **17** Iwa yi a zren si huba Bulus nda d'bu si hla ndi, “Biyi bi mri koh wu Irji wa a zan nzu hon. Ba ki bla nkon wu kpachuwo ni yiwu.” **18** Asi ti toyi wu vi gbugbuwu. Ama Bulus, nitu vrenwa a yo nfu branbran, a k'ma nda hla ni brji'a ndi, “Mi mmha'u ni nde Yesu Kristi, rju ni kpa ma.” Mle a rju ni nton kima. **19** Niwa bi ti koma ba toh ndi nkon kubu mba a kle, ba vu Bulus mba Sila nda gbi ba hi ni tsutsu bubu wa ba le ni kpi, niwa bi ninkon gbu ba ki'a. **20** Niwa ba nji ba ye nu bi blatre (Alkali), ba tre ndi ndji biyi ba nji iya rini kikle gbumbu. Ba Yahudawa. **21** Ba bla tre njo wa ana he nitu nkon wa Romawa ba kpanyme duta hu na. **22** Niki kpaandji ba lu hon wawu mba, nitu Bulus mba Sila; Alkali ba ba y'ba ba nklon mba ju nda mmha duba hloba ni kunkron j'bo. **23** Niwa ba hloba ni wo gbugbu nitu mba, ba tru ba sru ni ko wu tru nda mmha ndji wu tro'a du mla yo shishi nda na du ba gbuj'bu na. **24** Hu gon kpa mmha yi, ndji wu tro'a, a tru ba sru ni tra wu komi nda vu ba za mba lo nha ni kunkron gbangban. **25** Mla tsutsu chu, Bulus mba Sila ba sia bre Irji nda ni yo se wu nzu Irji hon, i mbru biwa ba tro ba ngame'a ba sia sren ton niba. **26** Niki, kikle grju meme a lu ti, nda du nchimeme wu ko tro a grju, mlee nkon ba wawu ba bwu yo hwo, mba ba sraka wa ba lo ba niwu'a ba si hle. **27** Igu wu troba'a a lu sh'me ni nna nda toh nkontra kotro ba ba bwu kri ni hwo, a gbron guglo Inji wu nduma ndani wuutuma, nitu a ban ndi biwa ba troba ba rju nawo ye. **28** Bulus a yo gro ni kikle lan nda tre ndi, “Na ti kpame kpe na, nitu wawu mbu ki he ni wayi.” **29** Igu wu troba a yo duba nji ilu kpan njiwu, nda

tsutsu ri ni tsenza kpa mba sissri nda ka kukru ni shishi Bulus mba Sila. **30** Nda nji ba rju nda tre ndi, “Mi nuyi ninkon, mi ti ngye ni dumi kpa tumu chuwo?” **31** Ba tre ndi, “kpanyme ni Bachi Yesu, niki wu kpa kpachuwo, ni wu baba biwa ba he ni ko me.” **32** Ba hla lan tre wu Bachi niwu, baba ni ko nha ni mi koma. **33** Niki, igu wu tro'a a vu ba ni nton kima wu chu'a, nda ka ngla mkpan mba, niki wawu mba bi koma wawu ba ti batisma ni bawu. **34** Niwa a nji ba Bulus mba Sila hon hi ni koma nda ka nuba biri, a ta kpe kpukpome, ni ndji biwa ba he ni koma'a, nitu a kpanyme ni Irji. **35** Zizan, niwa mble a nhran, alkali ba ba ton du hi ni bi gben'a, ndi “Du ndji bi mba hi kpamba.” **36** Igu wu tro a vu lan tre ba bla ni Bulus mba Sila andi, “Alkali baba ton lan tre ye ni me ndi du mi du yi hi. Zizan nikima, ye rju hi yi ni si sron.” **37** Ama Bulus a hla bawu ndi, “Ba vuta hlo tsi ni shishi ndji, hamma ni tsra ta toh, niwa me ki mri son meme Roma, nda tru ta sru ni kotro, zizan ba son juta rju ni rhiri? A'a! Du ba ye kimba nda ye njita rju.” **38** Bi gben ba baka vu tre biyi bla ni ba alkali ba, niwa ba wo ndi Bulus mba Sila ba mri gbungblu Roma, ikpe'a anuba sissri. **39** Alkali ba ba ye bre ba nda nji ba rju, nda bre du ba rju ni gbu'a hi kpamba. **40** Niki, Bulus mba Sila ba rju ni ko tro'a nda ye ni ko Lydia. Niwa ba Bulus mba Sila ba to mri vayi ba, ba nhronba duba ki gbangban, nda mle, rju hi kpamba rji ni gbu'a.

17 Zizan, niwa ba zren zu ni igbu bi Amphipolis mba Apoloniya, ba ye ri ni kikle gbu Tesalonika, bubu wa synagogue wu Yahudawa a he. **2** Bulus, toh wa a ta tia, hi ni ba, nda ban vi Sati tra si vu mla ya ni mi nha tre

BAchi niba. **3** A sia bwu tre Bachi nda ni mla bla ndi a
tsra kri ni du Kristi du ti ya nda la lu rhini kwu. A hla
ndi “Yesu yi, wa mi d'bu bla ni yiwu a wawuyi hi Kristi.”
4 Yahudawa bari ba kpanyme nda zontu ni Bulus mba
Sila, baba gbugbu ndji bi Greek wa ba kri gbangban ni
hu, mba imba bi ninkon, wa bana fii me ngame na. **5** I
Yahudawa wa bana kpanyime na, nitu ba shu ni ngu, ba
vu ndji bari bi meme dri rji ni bubu-leni-kpi wu gbu'a,
nda kplu kpaandji ye zontu nda chon gbu'a duba yra gro
ni nfu. Ba ri ni nfu kima ni ko Jason, ndi ba wa vu Bulus
mba Sila nu ndji ba. **6** Niwa bana to bana, ba gbi Jason
baba mri vayi bari ye ni bi ninkon u gbu'a nda ni yii,
“Ndji biyi wa ba k'ma gbungblu wawu sran hon grji ba ye
ni wayi ngame. **7** Ndji biyi wa Jason a kpa ba; a; zren mba
ni hu nkon nkan ni gbren tre wa Siza a yo'a, ba bla ndi
niko chu ri nkan he wa ba yondi Yesu. **8** Ba kpa suron
kpaa ndji ba baba bi ninkon gbu'a ti meme ni kpi biyi wa
ba wo'a. **9** Hu gon wa ba chu Jason baba mbru mba ru ni
wo bi lo ba, ba chuba chuwo duba hi. **10** Ni chu kima, mri
vayi ba ba tru Bulus mba Sila hi ni Beriya. Niwa ba ri niki,
ba ri hi ni mi sinagog wu Yahudawa ba. **11** Zizan ndji biyi
bana he nitu mla to zan bi wa ba he ni Tasalonika, ba kpa
lan tre'a ni sron ndindi, nda bwu lan nha chachu nda
shle si ya nitu duba to ka kpi ba ba tokii. **12** Nitu kima,
gbugbu mba ba kpanyime, hu ni mba Greek bari wa ba
yaba ni nfutu, baba gbugbu lilon bari. **13** Niwa Yahudawa
bi Tasalonika ba wo ndi Bulus a sia d'bu ni bla lan tre
Irji ni Bariya, ba hi niki nda ka chon kpaa ndji ba hwu
dri. **14** Mle, mri vayi ba ba tru Bulus du hi hu nkon wu tu

kpaa ma, i Sila mba Timoti ba ki niki. **15** Biwa ba sia tsro Bulus nkon a ba njiwu aren gbron ka tsra ni kikle gbu wu Athens. Niwa ba don Bulus niki, ba kpa tre nitu kpe wuti rji niwu hi ni ba Sila mba Timoti, ndi duba sima ye niwu. **16** Zizan wa Bulus a sia gben ye mba ni Athens, langbiri sron ma a si chon niwa a to gunki ba shu ni kikle gbu'a. **17** Niki a si bla ndani k'ma sran ya chachu ni mi sinagog baba Yahudawa baba bari wa babi hu nkon Irji, mba nimi bubu wu leni kpi baba biwa ba heni ki. **18** Niki ngame bari bi to rhimren gban, wa babi Epikurean mba Stoic, ba zontu wu sen nyu niwu. Bari ba tre ndi, “A ngye wa ndi wu gbla nyu treyi si son hla?” Bari ba tre “A rju ndji biwa ba yo ndi du ba ye hu mri Irji wa bana to tumana,” nitu a sia dbu bla tre ndindi nitu Yesu mba ta sh'me ni kwu ma. **19** Ba ban Bulus hi ni Areopagus, nda ni bla ndi, “Wu la mla bla nitu tsro isa yi wa wu sia bla?” **20** Nitu wu nji kpi wa kina to tuma na ye ni ton mbu. Nikima, kisonb mla to tumba.” **21** (Zizan bi Athens ba wawumba baba bi tsri wa ba kru nha niba'a, ba sia wu nton mba ni kpe na, hama ni ndu bla mba srenton nitu ikpi isa wa ba rini gbu). **22** Niki Bulus a lu kri ni tsutsu Ariopagus nda tre ndi, “Biyi ndji Athens, mi to ndi bi bi hu nkon bre irji ni za nkankan. **23** Niwa mi zren zu si hi, mi mla ya nito kpe wa bi nzu hon ni bre mbi. Mi to iko bre ri wa bi nha “Ni Irji wa bina to na,” Ikpe wa bi nzu hon ni bre nina too na, wawuyi mi bwu bla ni yiwu. **24** Irji wa a ti gbungblu wawu mba kpi wa ba he nimi ma, nitu wawuyi hi Bachi wu shulu mba meme, ana son ni ko bre wa ba me ni wo na. **25** Ana wo ndji mba ni tindu niwu na, ana ndi ani wa kpe ni wo ndji

na, nitu a hi wawu kima mba ni nu ndji vrison sisren mba gbron vri ni kpi wawu. **26** Rhi ni ndji ri, a ti gbungblu ndi ni duba ki ni tu gbungblu meme, nda tsra nton mba nyu dren bubu ki mba, **27** nitu duba wa Irji ka ba ma nk'mo nkon hi nda hi to wu. Kima me, ana gbangban ni ko nha mbu na. **28** Ni wawuyi ki son nda zren nda he ni kpa ndi too wa ndi mbi ri wu to tre a hla ndi 'kita ngame ki hpu ma.' **29** Nikima, nituwa ki hpu Irji, kina ba ndi nkon wubi wu irji ana to zinariya ko azurfa ko tita iwa kpiwa mren ndi mba ba la ba rhu na. **30** Nitu ki, Irji wruhle kpi wa kiti ni bwu tu, nda mha yo zi ndi du ndji kagon duba k'ma sron sran. **31** A he toki nitu a yo vi wa ani gaatre ni gbungblu wawu ni nkon tsatsra zu ni wo ndji wa a chu zi ye. Irji guchi nu kpe wu tsro to nitu ndji yi ni ko nha wa a nzu lu ri ni kwu'a. **32** Niwa ndji bi Athens ba wo nitu tsame ri ni kwu, bari mba ban za Bulus, e bari ba tre ndi, “Ki la sreton ngari ni wo nitu kpeyi.” **33** Hu gon ki, Bulus rju donba. **34** E ndi bari ba hu ka zontu niwu nda kpanyime, nimi mba Dionysius wu Areopagus, wari wa ndema hi Damaris, baba bari wa ba he ni ba.

18 Hu gon kpi biyi, Bulus a rju rji ni Athens nda hi ni Corinth. **2** Niki a ka zontu ni ndji Yahudawa ri wa ba yo ndi Akwila, ndi wu ngrji Pontus, wa la ren mayi a ye rhini Itali mba wama Pricila, nitu Claudius a yo doka du Yahudawa du ba rju ni Rome. Bulus a hi niba, **3** nitu wa bata ti bibi ndu son ni gbungblu riri niwu, a son niba nda sia ti ndu'a, bana bi tsro bru ni tent. **4** Niki Bulus a son zi shle bla ni sinagog chachu ni vi Sati (Sabbath), nda ni gbron mren Yahudawa baba Greek ba. **5** Zizan niwa

Sila mba Timoti ba grji ye ni Macedonia, Bulus a ka yo
sron ma yo ngbangban ni lan tre'a, nda ni bwu hla ni
Yahudawa ba ndi Yesu yi hi Kristi. **6** Niki wa Yahudawa
ba ba lu hon wu nda mren u, Bulus a kpon nklon kpama
ni bawu nda hla bawu ndi, “Du iyi mbi he ni tu mbi,
mi ngla wo mu rju, rji zizan mi hini bi kora'a.” **7** Mle
arju don bubuki nda hi ni ko Titiyus Justus, ndi wa a ta
hu nkon bre Irji. Ikoma a na he hu nha ni sinagog. **8**
Crispus, ninkon Sinagog a, kpanyime ni Bachi, ni bi koma
wawu mba, baba gbugbu ndji bi Korintiya wa ba wo nda
kpanyime, ba ti batisma ni bawu. **9** Bachi a hla ni Bulus
ni chu nimi ra, “Na ti sissri na, si tre rju nina son gbangbi
na. **10** Nitu mi he ni wu, ndrori na wa ti kpe meme ni wu
na. mi he ni gbugbuwu ndji ni mi kikle gbu yi.” **11** Bulus a
son niki ti ise ri ni wha tanne, nda ni tsro lan tre Irji ni
mimba. **12** Niki wa Gallio a hon son ni ruron gomna wu
Achaya, Yahudawa ba ba lu ni mren sron ri wu kiamba ni
Bulus, nda vuu ye shishi bi gaa tre; **13** ba tre ndi, “Igu yi
kma sron ndji ba duba hu nkon bre Irji nkan ni wa doka
hla.” **14** Kima me, niwa Bulus a taa bwu tre ma, Gallio
a tre ni Yahudawa ba ndi, “Biyi Yahudawa, a nita nitu
meme ko gbirjerje la tre, ani he nitu nkon mi wo yi. **15**
Nitu wa a he nitu lan tre baba ba nde ni doka mbi, hi ki
ni mla kpa mbi ti kimbi. Mina son ri ni gaa tre ikpi biyii
na.” **16** Gallio a duba rju dinkon ni ruron gaatre'a. **17**
Niki ba lu vu sosthenes, ninkon sinagog nda hlo tsi ni
shishi ruron wu gaatre'a. E Gallio ana yo sron ni kpe wa
ba tia na. **18** Bulus, hu gon son niki wu vi gbugbu bari, a
lu don mri vayi ba nda dran hi ni Syria baba Priscilla mba

Akwila. Niwa a rhihe kunkon rhini bubu ri ni jirgi ma wu Cenchrea, a duba kron nfutu ma rju mpempen nitu shirji wa a baan. **19** Niwa ba ye ri ni Ephesus, Bulus a kaaba Priscilla mba Aquila don niki, e wawu kima a ri hi ni mi sinagog nda ka si shleniya baba Yahudawa ba. **20** Niwa ba mye Bulus du son gbaa nha, a kama. **21** Ni lu bre nda ni donba, a tre ndi, “Mila kma ye ngari, Irji nita kpanyime.” A dran nitu jirgi mma rhiki hi ni Ephesus. **22** Niwa Bulus a ye grji ni Caesarea, a hon hi ka chi ekklisiya wu Urushelima nda grji hi ni Antioch. **23** Hu gon fon son niki, Bulus rju kuunkon zren zu ni gbungblu Galatia mba Phrygia, nda ni nhron mri ko ba du ba kri gbangban. **24** Niki, Yahudawa ri ni nde Apollos, wa ba ngrjiwu ni Alexandria, a ye ni Ehpesus. A he ni lantre ndindi wu tre nda ni mla toh vunvu tre Irji. **25** Apollos ana kpa tsro ndindi ni tsro tre Bachi, nitu wa a ta kri gbangban ni dri, a tre nda tsro ni nkon tsatsra kpi nitu Yesu, e nda to nitu batisma wu Yohana megen. **26** Apollos a lu kri si tre ni gbengblen sron ni mi sinagog. Niwa Priscilla mba Aquila ba woowu, ba yo ye ni kosan nda mla bla niwu, nkon wu Irji. **27** Niwa a ta son vu yba hi ni Achaia, mri vayi ba ba nhron nda nha vunvu ni mriko bi Achaia ndi du ba kpaa ni wo ha. Niwa a ka riki, a zo ni nkon gbugbuwu biwa ba kpanyime, nita a kpaba hamma ni duba ti kpe. **28** Apollos a kri gbangban ni sen nyu ni Yahudawa ba nda tsro ba rhi ni vunvu Irji ndi Yesu yi hi Kristi.

19 Aye he niwa Apollos a he ni Corith, Bulus a zren zu ni kotu gbungblu'a nda ye ri ni kikle gbuwu Ephesus, nda ye toh ba mri ko bari niki. **2** Bulus a hla bawu ndi, “Bi kpa

Ruhu tsatsra niwa bi kpanyime a?" Ba sa niwu ndi, "aan,
kina wo nitu Ruhu Tsatsra mena. **3** Bulus a tre ndi, "Nimi
ngye wa ba ti batisma ni yiwu?" Ba tre ndi, "Ni baptisma
wu Yohana." **4** Niki Bulus a sa ndi, "Yohana a ti batisma
wu k'ma sron sran. A hla ni ndji ba ndi du ba kpanyime
ni wa ani ye ka huu, wa a hi Yesu." **5** Niwa ndji ba ba
wo toki, ba kpa batisma ni nde Bachi Yesu. **6** Niki, wa
Bulus a sawo nitu mba, Ruhu Tsatsra a ku nitu mba, nda
duba tre ni lan bari nda bwu tre wu ko shishi si bla. **7**
Wawu mba bana mla tsra ndji wlon don ha (tso). **8** Bulus
a ri hi ni sinagog nda ka tre ni gbengblen sron, wu wha
tra, shle vu si ya nda nhron ba nitu ngbran ko Irji. **9** E
niwa Yahudawa bari ba lo sron zi gbangban nda kamba
ni shishi kpaa ndji ba. Niki Bulus a kaa ba don nda chu
mriko bari hu nji ni kpama, nda ka vu bla siya ba baa ni
ba ni tra wu zontu bi u Tyrannus. **10** A si he toki ka tsra
se ha, nitu ki wawu mba wa ba kii ni Asia, ba wo lan tre
Bachi, ni Yahudawa baba Greek ba. **11** Irji a sia ti kikle kpi
wa bana ri he wu toh ni son mba, ni wo Bulus. **12** Nitu kii,
ngbanjan nklon wu wo mba nklon wu kaa nne wa ana sa
wo ni wu ba ban ba ka nubi lilo, i lilo mba a bwa hi don
ba e brji ba ba rju don kpamba. **13** E Yahudawa bi zu brji
rju ni kpa ndji bari ba sia zren zu ni ngbran kima. Ba yo
nde BAchi Yesu ni du nuba gbengblen nitu meme brji
niwa ba tre ndi, "Ni nde Yesu wa Bulus a dbu hla, mi mha
yiyo, rju yi." **14** Ninkon Prist wu Yahudawa, wa ndema
ana Sceva, a he ni mri tangban wa basia ti toyi. **15** Meme
brji a sa bawu ndi, "Yesu mi to, mba Bulus mi to, i wu hi
nha?" **16** Meme brji ni mi igu; a a doo lu hon nitu bi zu

brji rju'a nda zan ba ni gbengble, nda hloba tsi. Mle ba yotsu rju ni ko'a ni ngbre mba ni nkpan kpa. **17** Ikpe yi a ri ton ndji wawu, Yahudawa baba Greeks, wa ba ki ni Ephesus. Sissri a vu ba, u nde Bachi Yesu a nzu hon. **18** Niki ngame, gbugbu biwa ba kpanyime'a, ba rju ye nran nda vu bla meme kpi wa bana ti yea. **19** Gbugbu biwa bata ti gbugblu ba ni vunvu mba rju ye sru ni buburi nda goon ba ni shishi ko nha. Niwa ba bla nklen kpi ba, ana dubu se ton wu whlo azurfa. **20** Niki lan tre wu Bachi a zren kagon gbagban ni gbengblen. **21** Zizan, hu gon wa Bulus a kle ndu ma ni Ephesus, a yo sron, hu ni gbron Ruhu, nda zren zu ni Macedonia mba Achaia ni nkon ma wu hi ni Urushelima; a tre nde, “Mita ka ri niki, mi hi to Rome ngame.” **22** Bulus a ton hi ni Macedonia, ha nimi biwa ba ti ndu niwu, Timoti mba Erastus. E wawu kima a son zu wu ton fii ni Asia. **23** Mla tsra ni ton kima, iya wa ana fiime na a lu ni Ephesus nitu nko'a. **24** Ndji wu la azurfa ri ni nde Demetius, wa ata la gunki u Artemis ni azurfa, nda ta nji ndu nklen gbugbu ye ni bi laaba. **25** Niki a yo bi ndu kima zi nda tre ndi, “Indji mbu, bito ndi ninkon du mbuyi, nklen ni ri bran. **26** Bi to ndi ni wo ndi, ana ni Ephesus megen na, hu mla ngban gbungblu Asia wawu, Bulus yi, a kma sron ndji gbugbu sran. Ani bla ndi mri irji wa iwo ndji ba laa ba na Irji na. **27** Ana nitu andi kikle iya wa a ni du ndu mbu kle na, iko kikle irji wu artemis me ni rjoku ni nzohonma ngame. Niki, gbengblen Artemis ani grji, wawu wa Asia mba gbungblu meme wawu ba kukru ni nzuhon.” **28** Niwa ba wo toki, ndu a shu sron mba, eba kpa gro ndani tre ndi, “Kikle Artemis wu Ephesus.” **29**

Kikle gbu'a wawu a tsi shishi, e ndji ba wawu ba vra tsu ni sron ri hi ni ko wu son mba (theatre). Bana vu kpukpan bi zren Bulus ye, Gaius mba Aristarchus, wa ba ye rhini Macedonia. **30** Bulus a ta son ri nimi kpaa ndji ba, e mri ko ba ba zuu. **31** Ngame, bari wa bana bi ninkon du ni ngrji Asia, wa bana kpanma, ba tondu hi wu ni bre ni duna ri ni tra son (theatre) na. **32** Ndji bari ba sia ti gro kperi, e bari ikpe nkan, nitu tsi shishi a vu kpaa ndji ba. Gbugbu mba bana to ka a hi ngye si zren nda duba ye zontu ki na. **33** Bari ni kpaa mba ba nron Alexanda, wa Yahudawa ba ba tru yo ni shishi, niki Alexanda a ti ba niwo, nitu a ta son yo tre wu ya ni soon mba. **34** Niwa ba mla to ndi a hi ndji Yahudawa, ba lu yra gro wu ton mla bla ha ni lan riri, ndani hla ndi, “KikleArtemis wu Ephesus.” **35** Niwa ndji wu nha (town clerk) wu gbu'a a du kpaa ndji ba kma ti gbangbi, a tre ndji, “Biyi ndji bi Ephesus, ahi ndji nha wa ana to ndi kikle gbu wu Ephesus yi hi bubu ko wu son wu kikle Artemis, mba iwhiwa grji ku rji ni shulu na? **36** Bita to ndi kpi biyi bana wu kpa tron na, bika ti wiime ni na kpati vravra mena. **37** Nitu bi nji ndji biyi ye ni shishi ko gaa tre, ana ndji ba bi y'bi iko bre mbi ka bi kpa nde mri Irji mbi ti meme na. **38** Nitu ki, Dimetrius baba bi ndu la wa ba he niwu'a ba he ni tre wu lo nitu ndrjo, tra wu gaa tre a he ni who mba bi wa bawoba nda gaatre'a. Du ba tsra kpa mba. **39** Bita ni wato kpe nkan, kima ki vu ya ni son yi ni mla ti. **40** A hi njanji ki he ni ya wu lo bata vuta nitu kma gbu srantu wu vi luwa. Kina he ni kpe wu kaatu nitu kpa gbu tsi wu luwa

na, e kina to nkon wu chutu rju na." **41** Niwa a kle tre toyi, a kaa son a nda du ndji ba shan hi.

20 Niwa gro wu a kle'a, Bulus a ton ba ka yo mri ko bi hu'a nda nron ba du ba ki gbangban, nda tre ndi duba mla ki nda kuunko hi ni Macedonia. **2** Niwa a zren zu ni gbungblu bi koki nda gbre ba ni lantre gbugbuwu, a ye rini Greece. **3** Hu gon kima a son ti wha tre niki. Yahudawa ba ba mla nkon meme ti nitu ma, niwa a ta dran hun koma hi ni Syria; nitu ki a kma sran ka zu ni Macedonia. **4** Kpan zren ma ba wa baka rini Asia, bana sopater ivren Pyrrhus wa a rhini Berea, Aristakus mba Sekondus, hamba bana bi Tasalonika wa ba kpanyime, Gaius wu Derbe, Timoti, mba Tychicus mba Trophimus wa a rhi ni Asia. **5** Ndji biyi bana guchi hi nitawu nda ka sia gbenta ni Troas. **6** Ki dran rhuni Philippi niwa ivi bi bredi wa ana fuulu, a kle, mba ni vi u ton ki ye tsra niba ni Troas. Niki ki son u vi tangban. **7** Ni vi mumla u Sati ki, niwa kina zontu niki nzi bredi, Bulus a tre ni biwa ba kpanyime'a. A ta son don ba ni viwu hu kima, nitu ki a tre gbron nkon hi ni tsutsuchu. **8** Ilu fitila gbugbuu bana he ni tra u koshu, bubu wa kina zontu ki. **9** Ni windo'a, vren nze ri ni nde Eutychus a son, e inna a kri koonvu. Niwa bulus a tre la gbron nkon nha, vren nze yi, wa a risi kruna, a kurjoku rjini tuko u tra i baka baun kmomu. **10** Bulus a grji hi, kukru tsra kpama nituma nda maanji ye ni kpama. Mle nda tre, "Du sron mbi na ti meme zan toyi na, a he ni sisren." **11** Niki a kma hon hi ni tra u koshu'a nda ka nzi bredi tan. Hu gon wa ala si tre ni ba wu gbro nton ka tsra ni bwu mble, a rju kaba don. **12** Ba

nji vren nze'a kma ye ni sisren ma e sron mba a kusi. **13** Kita ngame ki zren guchi ni Bulus nitu jirgi ma, ki dran hi ni Assos, bubu wa kina banzi ki ban Bulus yonji nita. Ana toki me wawu kima ana son ti, nitu ana ya ndi ani hu nkon u meme hi. **14** Niwa a zontu nita ni Assos, ki baun yo ni mi jirgi'a ni hi ni Mitylene. **15** Niki ki dran rhini kima ka ri ni vi wa aka hua, ni bubu wa ata ya nklan meme wu Chios. Ni vi wa ala hu'a, kika yo za ni nklan meme wu Samos, e vi wa aka hu kima, ki ye ri ni kikle gbu Miletus. **16** Nitu Bulus ana banzi ndi ani dran vu Ephesus yba, nitu du wawu na wo nton ni Asia na; a ta sima hi ri ni Urushelima nitu hi tsra ni vi Pentecost, anita bi tiwu toki. **17** Rjini Miletus a ton ndji hi ni Ephesus duba ka yo bi ninkon ekklisiya ye wu. **18** Niwa ba ye'a, a hla bawu ndi, “Bi yi kimbi bito, rhini vi mumla wa mi yo za ni Asia, niwa chachu mi zi wunton niyi. **19** Mi zi ti ndu Bachi hama ni nzutu mba ni Mashishi, mba ni tsra iya wa ye ni me nitu zon nyu meme wu Yahudawa ba. **20** Bito nitu wa mi na kamu ni dbu bla ni yiwu ko ngye wa ani zoyi na, mba wa mi tsro yi ni shishi ndji wawu mba huyi niko niko, **21** ni ni vu ni nran ni Yahudawa baba bi Greek nitu kma sron hi ni Irji mba kri ni gbangban sron ni Bachi mbu Yesu. **22** Zizan ya, mi si hi ni Urushelima, ni gbron Ruhu, nina to kpe wa ani ti nimu niki na, **23** hamma wa Ruhu Tsatsra a bwu bla nimu ndi ni gbu kankan wa mi ria, wlo cbo wu lo mba iya ni gben me. **24** E me mina ban kpa ivri sisren mu to hi kpe wu tumu na, nitu du mi kle itsu mba ndu wa mi kpa rjini Bachi Yesu, ni du mi bwu nran tre ndindi wa Irji nme wo kpata hama duta ki han

kpe. **25** Zizan ya, Mito ndi wawu mbi, wa nimi mbi mi
zren si dbu hla nitu ikoson Irji, bina la to shishi mu na. **26**
Nitu kima, mi bwu ni bla yiwu vi wu luwa iyi ndrjo na he
ni tumu na. **27** Nitu mina ka kpe don ni dbu bla wawu
kpe wa Irji ni son niyi na. **28** Nitu kima, bika mla zren ni
kpambi, mba ni ba wawu ntma wa Ruhu Tsatsra a yoyi du
yi yaba niwu'a. Mla zren ni krju ekklisiya Irji, wa a le ba
ni iyi ma. / Nitu du he ndi / ni iyi ma / nha vunvu bi sen
bari ba yo ndi / ni iyi wu vren ma **29** Mi toh ndi, mita hi
kpamu, meme yawhu bari ni mi mbi ba ye nda na kpa
ntma ba chuwo na. **30** Mi to ndi nimi mbi me, ndji bari ba
nzulu nda tre kpe bi gbran rhen nitu du ba gbron mriko
bihu bari hi ni kpan mba. **31** Nitu ki bika mla kri. Bika ti
mren ndi wu se tra mina don me ni nron yi yiyyri mbi ni
mashishi ni chu mba ni irhi. **32** Zizan mi yoyi ni wo Irji
mba ni lan tre u wa a kpata, wandi ani to me yi nda nuyi
gado nimi biwa ba ngla ba ti tsatsra'a. **33** Mina ti ngu yo
sron nitu azurfa, zinariya ko nklon ndrjo na. **34** Biyi me bi
to ndi iwo mu biyi ba tindu ne kpiwa mi son mba kpison
wu bi wa ba he ni me'a. **35** Ni kpi wawuu, mi bwu nkon
tsro yi nitu wa bi zo bi wa bana he ni gbengblen na, ni
tindu, mba niwa bi timre ni lantre Bachi Yesu, lan tre wa
wawu kima a tre: A zan bi lulu du hu nu ni du hu kpa," **36**
Hu gon tre ma ni nkon yi, a kukwu mgbarju nda bre Irji
ni ba wawu mba. **37** Ba kuuyi bran nda mankpa Bulus nji
nda chiwu bi bi wu sron nyime. **38** Sron mba a ti meme
zan nitu wa a tre ndi bana la to shishima ngana. Mle ba
huu ka yo ni nkon ni jirgi ma'a.

21 Niwa ki hi don ba ni vu zren hu nkon mma, ki hu tri
me hi ni gbu Cos, e ni bi wa aka hua ni gbu Rhodes, mba
rhini ki hi ni gbu patra. **2** Niwa ki to jirgima wa a ta ru
hini Funisiya, ki ri huba dran hi. **3** Hu wa ki nzu shishi to
Cyprus, ki kawdon ni wo mrha wu kpran jirgia, ki dran hi
ni Syria, ndi ka kukri ni Tyre, bubu wa kikle jirgi a ta ju
kpi wa anjia. **4** Hu wa ki to mri ko bihuba, ki kii ni ki wu
vi tangban. Hu kpere sron brji, basi yo tre ni Bulus du na
hi Urushelima na. **5** Niwa ivimbu niki a kle, ki donba
ni kunkon mbu, i wawumbu, baba mbamba ni mri mba
ba huta zren rjuni gbu'a. Niki ki kukwu ngbarju ni nyu
kpe tre ma'a ni bre Irji, **6** ni tre ndi se vi ri niki ki rini
jirgi'a, i ba kma hi komba. **7** Niwa ki kle zren mbu rji
ni Tyre, ki ye ni Ptolemais. Niki chi mri vayi ba ni son
niba wu vi ri. **8** Nivi wa a hu kima ki hi ni Kaisariya. Ki
ri ni ko Filibus, ndji wu zren ni bla tre Irji, wa ana iri
nimi tangban ba, ndi ka son niwu. **9** Inji yi a he ni mri
mba nza wa bana to lilon na, i bata nran kpi bi ye ni ko
shishi. **10** Niwa ki kii niki wu vi fon bran, indji ri wa ri
to koshishi, ni nde Agabus, grji ye rhi ni Judiya. **11** A
ye nita nda ban rjirji trii Bulus. Niki a lo za mba woma
ni rjirji trii'a nda tre ndi, “Ikpe wa Brji Tsatsra ni tre'a,
toki Yahudawa bi Urushelima ba lo indji wu rjirji trii yi,
i ba vuu yo ni wo Bikora.” **12** Niwa ki wo kpi biyi, kita
baba indji wa ba ki ni ki, ki krubre Bulus ni du na hi ni
Urushelima na. **13** Niki Bulus a sa bawu ndi, “Bisi ti ngye,
kpa gro nini yra me sron? Mi kpanyime ndi du ba na
lo me negen na, mba du me kwu ngame ni Urushelima
nitu nde Bachi Yesu.” **14** Nitu wa Bulus na kma sron ni

bre mba na, ki son ngbangbi ni lu tre ndi, “Du kpe wa
Irji kpanyime niwu du he toki.” **15** Hu vi biyi, ki vu ba
mbu zren mbu ni hi ni Urushelima. **16** Mri ko bi hu bari
wa ba rhini Kasariya ba huta ngame. Ba nji indji ri wu
nde Mnason, indji wu Cyprus, nha ni kpamba, wa ana he
ni mi bi mri ko bi hu, wa ki hi ki niwu. **17** Niwa ki ye ri
ni Urushelima, mri vayi ba ba kpata ni wo ha ni ngyiri.
18 Nivi wa a ka hu ki, Bulus a njita hi ni ko Yakubu, i bi
chiche ba bana he niki. **19** Niwa a chi ba, a vu bla ni yiyri
kpi wa Irji a ti nimi Bikora ni nkon ndu wa a ti'a. **20** Niwa
bawo kima ba gbre san ni Irji, nda hlawu ndi, “Wu to,
vayi, ka indji dubu bren ni mi Yahudawa ba ba kpanyime.
Ba yo sron kri gbangban ndi ba hu du a. **21** Ba hla bawu
nitu me, ndi wu tsro Yahudawa wa baki nimi Bikora'a du
ba ka Musa don, mba ndi wu hla bawu dubu na yoyi ni
mri mba, mba du bana zren nitu nkon ba tii na. **22** Ki ti ni
he? Njanji ba wo ndi wu ye. **23** Nitu ki, wuka ti kpe wa ki
hla niwu. Ki he ni indji nza wa ba chu nyu. **24** Vuu indji
ba ni ngla kpame niba, ni han nklen ni tumba, ni du ba
kron nfutu mba. Ko nha ni to ndi kpe wa ba bla nitu me a
hi che. Ba to ndi iwu ngame wu son tsra, nini hu du'a.
25 I nitu Bikora wa ba kpanyime'a, ki nha nitu krimbu
ndi duba chu kpamba ti nkan ni kpi wa ba ton ni kpi bi
brji, ni iyi, ni kpe ba wuu ni nkon nduto, mba ni ti fa'a.”
26 Niki Bulus a vuu indji ba, i ni vi wa aka hu'a, a ngla
kpama bi ni babaa. Niki ba ri hi ni mi hekali, yo tre ni
zi ndi vi wu nglakpa ani ye he toki, i ba nu beko nitu
yiyri mba. **27** Niwa vi tangban ba ba ye kle, Yahudawa
bari rhini Asiya, ni ku shishi ni bulus ni mi hekalia, chon

kpaandji ba nfu, nda yo wo nitu ma. **28** Ba sia kpa gro ndi,
“Indji bi Israila, zo ta. Indji yi yi ni tsro ndji wawu kagon,
kpi wa ahi nkan ni kri mba, ni dua, mba ni bubu yi. Hama
kima me, a nji indji bi Greek bari ye ni mi hekali nda kpa
bubu tsatsra yi ti meme.” **29** Nitu bana to Trofimus, gu
wu Afisus niwu nimi gbua, nda yo ndi Bulus a nji ba ri ni
mi hekali. **30** Igbu'a wawu a chu nzan, i indji ba ba yo tsu
ka vu Bulus. Ba gbiwu rju ni hekalia, nda kaa nkon ba
gbagbla. **31** Niwa ba ta son wuu, tu tre a ye ri ni ton kapti
wu bi gben ndji Urushelima wawu ni kri gro tsishishi. **32**
Niki a tsi kri vu bi lokpa baba bi ya ndji deri ri, nda tsutsu
grji nimi jbu indji ba. Niwa indji ba ba to ninkon kaptin
mba bi lokpa ba, ba donme ni tsi Bulus. **33** Niki ninkon
kapti a zren hi ka vu Bulus, nda mmha yo ndi du ba lowu
ni sraka ha. Niki a mye ka a hi nha mba a hi ngye wa a tia.
34 Bari nimi jbu indji ba ba kpagro kperi i bari kpe nkan.
Niwa kaptia ana mla to tu tre'a na, nitu hanton mba, a yo
ba du ba nji Bulus hi ni bubu wa ba mla ziri. **35** Niwa a
zren ye ni bubu ban za grji'a, bi lokpa a ba banwu nitu
nfu jbu indji ba. **36** Nitu jbu indji ba ba sia huba nda ni
kpagro ndi, “Niwu hi.” **37** Niwa bataa nji Bulus ye ni bubu
wu mlazia, a tre ni ninkon kaptia, ndi “Wu kpanyime ni
du mi hla kpe niwu?” Kaptia a tre ndi, “Wu tre lan Greek?
38 Ana wuyi igu masra wa alu kpagbu tsi nda gbron indji
dubu nza u bi wuundi rju hi ni miji'a na?” **39** Bulus a tre
ndi, Mi ndi Yahudawa, rji ni gbu Tarsus ni Cilicia. Mina
vren meme wu gbu wa a hi fii me na. Mi bre, du me tre ni
indji ba. **40** Niwa kaptin a nu kpanyime'a, Bulus a lu kri ni

bubu ban zaa nda ti wo ni indji ba. Niwa bubua a ti gbi me, a tre niba ni lan Ibraniyawa ba. A tre nde,

22 "Mri vayi baba bati, sren ton ni vri kpachuwo mu, wa mi ti yiwu." **2** Niwa jbu indji ba ba wo Bulus si tre niba ni lan Ibraniyawa, ba ti whime, A tre ndi, **3** Me mi nji Yahudawa, ngrji wu Tarsus ni Cilicia, mi kpa tsro mu ni kikle gbu yi ni za Gamaliel. Mi kpa tsro nitu nkon tsatsra wu du ba ti ti mbu. Mi hu nkon Irji ngyengyere, to wa biyi wawu mbi bi he luwa. **4** Miyo bi hu nkon'a iya ka tsra ni kwu, vu ba lo ndi tru ba sru ni kotro, lilon baba mmba, **5** me wa kikle Prist baba bi chiche wawu ba vu bla nituma. Mi kpa nha vunvu rhi ni ba hi ni mri vayi wa ba he ni Damascus, I mi hiki nitu hi vuba lo nji ye ni Urushelima ni duba fubaton. **6** A he niki mba niwa mi zren ti weiweire ni Damascus, mla tsutsu irji, mle kikle kpan rji ni shulu a lu kri kpan kagon mu. **7** Mi kurjoku ni meme ndi wo ilan a tre ni me, 'Shawulu, Shawulu, nitu ngye wu si time ya?' **8** Mi sa ndi, 'Wu nha, Bachi?' A hla mu ndi, 'Mi Yesu wu Nazaret, wa wu si tiwu ya.' **9** Biwa bana heni me bato bwu kpan, ndana to tutre lan wa a tre nime na. **10** Mi tre ndi, 'Mi ti ngye zizan Bachi?' Bachi a hla mu, lunde ni rhihi nimi Damascus. Niki wu wo kpe wa mi chuwu du wuti. **11** Mina lani to bubuna nitu kpanlua, i indji wa ba he ni me'a ba vume zrenji ni wo ye nimi Damascus. **12** Niki mi zontu ni indji ri wu nde Ananiyas, indji wu kri gbangban ni hu nkon du, mba wa Yahudawa ba pempe wa ba ki niki ba tre ndindi ni tuma. **13** A ye ni me, nda ye kri whi nime, nda tre ndi, 'Vayi Shawulu, kpa to bubu me.' Ni nton kima, mi towu. **14** Wa a tre ndi,

Irji wu ba titimbu a chu du wu to sron ma, du wu to Tsatsra wu Ma, mba ndi du wo ilan wa rju rju ni nyuma. **15** Nitu wu ta bla nituma ni indji wawu, kpe wa wu to ni shishime mba ni woa. **16** Zizan wu si gben ngye? lu kri, kpa batisma, ndi gla tre me hi, nisi yo ni ndema. **17** Niwa mika kma ye ni Urushelima, nda sia bre ni mi hekali, a he niwa mi kpa to nimi ra. **18** Mi ton sia hlamu, 'Sima ni lunde don Urushelima gbagbla, nitu bana kpa bla tre nitumu na.' **19** Mi tre ndi, 'Bachi, baba kimba ba to ndi mi vu bi wa ba kpanyimea tro nda tsi ba ni sinagog kagon. **20** Niwa ba ka iyi Istifanus wa ata bla nitu me hle, mi sia kri ni hugon, ndani kri ya nklon biwa ba wuu a. **21** I a hlamu ndi, 'Hi, nitu mi ton hi gbagban mu ni bi kora'a.'" **22** Ba srenton niwu ka tsra niwa a tre kima. Mle ba nzu gro kpa nda tre ndi, "njii bibi kima rhuni gbungblu meme, nitu a na bi du he ni sisren na." **23** Niwa ba sia kpa gro nda ju nklon mba ni the, nda ni vra iwru, **24** kikle kaptin a duba nji Bulus rihi ni bubu wu mla ri. A nu nyu tre nda du ba shle myeu tre no tiwu ya, nitu du wawume du to ka a hi ngye duba ni kpagro nituma toki. **25** Niwa ba loo ni rjirji ntan, Bulus a tre ni ninkon wu ndji ya bi lokpa deri ri, wa a kri nha niki, "A tsra ni du yi ti indji Roma ya biyi, hama ni yo ni tsra? **26** Niwa Centurion a wo toki, a hi ni ninkon kaptin a nda ka hlawu ndi, "A hi ngye wu si son ti? Indji yi hi vren meme Roma." **27** Kikle kaptin a ye tre niwu ndi, "Hlamu, wu vren meme Roma? Bulus a tre ndi, "Ee." **28** Kikle kaptin a sa ndi, "Ana ni gbugbu nklen mba mi kpanyime son vren meme."I Bulus a tre ndi, "Ba ngrji me vren me Roma." **29** Niki indji wa bata hi shle miu trea

ba kawu don hari. Kikle kaptin a ti sissri, niwa a wo ndi Bulus hi ndji meme Roma, nitu wa a vuu lo. **30** Ni vi wa ahu kia, kikle kpatin a ta son to tukpe wa Yahudawa ba bahe niwu nitu Bulus. Niki a duba si chuwo ni lo nda du kikle Prist baba bi son nitra bi ninkon gbua kuson. Niki, ba nji Bulus grji ye zi ni mi mba.

23 Bulus sru shishi ya bi ninkon wa ba kia nda tre ndi, “Mri vayi, mi son ni shishi Irji ni sron ndindi ye ni vi wu luwa.” **2** Kikle Prist Ananiyas a yo tre gbangban ni biwa ba kri whi niwu du ba wru ni nyu. **3** Niki, Bulus a hla wu ndi, “Irji ni yowru, iwu wa wu kpagonkan wa ba ngal ni kinklan penti. Wu son nitu ruron gaatre nimu nitu du, i wuuyi wu du ba yome wru, nkan ni tre du a?” **4** Biwa ba ki whi niwu ba tre ndi, “A hi toki mba wu mre ninkon Prist wu Rji?” **5** Bulus hla ndi, “Ime mina toh na, mri vayi, ndi ahi kikle Prist. U ba nha kazi, Wu ka na tre meme tre nitu bi ninkon ba ndji mbi.” **6** Niwa Bulus a to ndi ngbala ri bana Sadusii i bari ba Farasii, a tre gbangban me ni son ba'a, a he ni tu mi he ni yo sron tashme ni kwu nikima yi basi tsra lome.” **7** Niwa a tre toyi, sen nyu a lu nimi Farasii mba Sadusii, i jbu indi ba ba gaatu. **8** Bi Sadusii ba tre ndi tashme na hena, Maleku bana hena, mba ibrji bana hena; i Farisii ba kpanyme ndi wawu mba ba he. **9** Niki ti gro wu nzu sron a lu, i bi nha bari wa ba he ni ngbala bi Farisii ba ba lu kri nda sen nyu ni tre ndi, 'Kina to kpe meme ni indji yi na. Anita ibrji koka Maleka mba a tre niwu na?” **10** Niwa kikle sen nyu a lu, kikle kaptin a ti sissri ndi ba yba Bulus ti gbanjan, niki a yo tre gbangban ni bi lokpa ba du ba grji hi banw ni gbengblen rhini mi

son bi ninkon, nda nji wu ye ni bubu mla zi gbangban.
11 Ni chu wa a ka hua kima, Bachi a kri nha niwu nda
tre ndi, “Vu sron ni kri gbangban, too wa wu bwu bla
nitu mu ni Urushelima, kima me wu bwu bla ni Roma
ngame. **12** Niwa mble a nhran, Yahudawa bari ba zontu
wu ti meme, nda tan mbre, ndi bana rhi mba so kpe na se
ba wuu Bulus ri. **13** Bana zan indji Arbain (ise tra don
nza) wa ba rini zontu meme'a. **14** Ba hi ni ninkon Prist
mba nibi chiche ba nda katre ndi, ki ton ni kikle tan bre
ndi kina rhi koka so kpena se ki wuu Bulus. **15** Zizan, nitu
kii, du son bi ninkon du banzi nda mye ninkon kaptin ndi
du njiwu ye nu yi, ni du ya ndi bi son ban tre ma mla ya.
Anita kita, ki son ni gben ni duta wuu ri du ye rhini wa.”
16 I vren wu vayi Bulus vrenwa a wo ndi ba ki kru gben ni
nkon, niki, a hi ka ri ni bubu ngbangban wa ba mla Bulus
zia nda ka hla wu. **17** Bulus a yo ri nimi bi ya bi lokpa
deria nda tre ndi, “Ban vren nze yi hi ni kikle kaptin, nitu
a he ni kpe wa ani vu bla niwu'a. **18** Niki, indji wu lokpa a
ban vrenze a nda njiwu ye ni kikle kaptin nda tre ndi,
“Bulus indji wa a kri troa a yo me hi ni kpama, nda du me
nji vrenze yi ye niwu. A he ni kpe wa ani hla niwu.” **19**
Ninkon kaptin a ban u niwo hi ni kosan nda ka mye'u, “A
ngye wa gbigbi se wu vu bla mu?” **20** Vrenze a tre ndi,
“Yahudawa ba kpanyime ndi duba mye u du nji Bulus grji
ye ni bi son ninkon, rjuto ndi ba hi mla mye nitu tre ma.
21 Na gle rini wo mba na, nitu indji zan arbain bari ba kru
nkon si gben u. Ba tan bre wa bana rji ko nda so kpena se
ba wuu ri. Zizan me, ba ki si gben yowo nyime me.” **22**
Niki, kikle kaptin a a du vrenze a hi, hu gon yo tre niwu

ndi, “Na hla ni ndrjo kpe wa wu vu bla nimu na.” **23** Niki
a yo ye ni kpama, bi lokpa Roma ha, nda tre, “Vu Soja
deri ha nda du ba mla ki wu hi gban tsra ni Kasariya, baba
bi hon nkma Sabain (Seventy) ngame mba indji deri ha bi
ta wyen. Bi lu ku nkon ni nton wu tra ni chu luwa.” **24** A
yo tre bawu ngame duba nu nma wu zren wa Bulus ni
hon nda njiwu hama ni ya hi nu Gona Felix. **25** Niki a nha
ni vunvu to yi: **26** Claudius Lysias hi ni wa azan Gomna
Felix, mi chiwu. **27** Yahudawa bana vu iguyi lo nda ta wuu
kimba ri mi wru sru ni sojoji ndi ka kpaachuwo, nitu mi
wo ndi a hi indjui wu meme Roma. **28** Mita son to kaa
a hi ngye ba heni wu nituma, niki mi banw grji ka nu
bison bi ninkon. **29** Mi ye wo ndi basi tsrau nitu du mba, i
ndana he ni kpe wa ba vuu nu bi lo, duba wuu ko ka yoo
ni kotro na. **30** Niki ba ye bwu bla nimu ndi ba zontu wu
ti meme nitu igu'a, niki hari mi tru ye niwu ndi yo tre ni
biwa ba heni kpe nituma duba nji kpe wu lo a ye ni shishi
me. Son pian me.” **31** Sojoji ba ba ba hu tre gbangban wa
ba yo bawua. Ba ban Bulus nda niwu ni chua hi ni Anti
patris. **32** Ni vi waaka hua, gbugbu sojoji babadon bi hon
nkma ba duba niwu hi, i baba ba kma hi ni bubu mla bi
son gbangban. **33** Niwa bi hon nkma baka ri ni Kasariya
nda ka nu vunvua ni gomn, ba ka Bulus nuu ngame. **34**
Niwa Gomna a bla vunvua, a mye ka Bulus rhini grji rime.
Niwa a wo ndi a rhi ni Cilicia, **35** a tre ndi, “Bi tsro wo
nitu me bata ye niwa, mi mla wowu, “Niki a yo tre zi
gbangban ndi du ba hi ziu ni ko gomnati wu Herod.

24 Niwa ivi ton aka hia, ninkon Prist Ananiyas, ni bi
chiche, mba indji wu to tre ri, ni nde Tatulus, ba hi niki.

Indji biyi ba nji kpe wa ba vu Bulus ni latre ye ni shishi gomna. **2** Niwa Bulus a lu kri ni shishi gomna, Tatulus a lu si nhau nda tre ni gomna ndi, “Nitume ki he ni kikle sisron, mba to ko shishi me ani nji mla ti ndindi ni ye ni gbungblu mbu. **3** Nitu ki, ni shuni ngyiri ki kpa wawu kpiwa wuti, kikle wa a bizan wawu, Felix. **4** Nitu du mina ziu son gbame na, mi bre lo sron me ni du wo me wu nton fiime. **5** Kiye to ndi indji yi he to nhran mba wa ani du Yahudawa wawuu kagon gbungblu meme duba ni lukri nitu bi koshishi mba. Ahi ninkon wu biwa ba rjuki nkan nda yo kpamba ndi Nazarin. **6** A ta son kpa hekalia ti rji, kima a duta vuu lo zi. / Nha vunvu bi sen bari ba kanha ndi, / Kita son ki gaatre nituma hu kpewa du mbu hla'a / **7** Nha bisen bari ba he ni nklan 7 mba mumla wu nklan 8, / 7 I Lysias, Ofisa, a ye ban u ni gbengble rju ni wo mbu, 8 nda yobi nha wu a duba ye ni wu. / **8** Niwa wuta mye Bulus nitu tutre biyi, wu mla to kime nitu kpi biyi wa ki si nhanwu a. **9** Yahudawa ba ngame ba zontu ni nhaw, ndani kpanyime ndi kpewa ba nhanu nituma ba njanji. **10** I niwa gomna a tini wo du Bulus tre, Bulus a saa ndi, “Mi mla to ndi wu zi gaatre ni meme mbu wu se gbugbuwu, nitu ki mi ngyiri niwa mi ngla tumu niwu. **11** Wu to kime ndi ana zan vi wlon don ha na rji niwa mi hon hi bre mba nzu Irji hon ni Urushelima. **12** Niwa ba to me nimi hekali, mina sen nyu ni ndrjo na ndina kpa jbu ndji tsitu na, sinagog mba koka ni mi gbua na. **13** Bana mla tsro ndi ahi njanji kpe wa ba nhan me zizan nituma na. **14** I me bwu nhran niwu ndi, nitu nkon wabayo ndi bi rhuki nkan, ni nkon kima yi mi hu Irji wu ba titi mbu, mi

kpanyime ni kpi wawu ni kpi wa a kri tsra ni du mba wa ba anabawa ba nhaa. **15** Mi he ni yo sron riri ni Rji to indji biyi, ndi tashme he, ni bi kri nkon ndindi mba ni bi meme sron. **16** Niki mi nwo nyu ni na he ni meme mren ni shishi Irji mba Indji na. **17** Zizan, niwa se gbugbuwu ba ka hi, mi ye nu zaka mba ton ni meme mu. **18** Niwa mi ti toki, Yahudawa bari, wa ba rhini Asiya, ba ye tome ni bubu ti gan wu ngla ni mi hekali, ana ni jbu indji ko ka ni mi kpagro wu tsitu na. **19** Ani na zan du indji biyi duba he ni shishi me zizan nda nha me, bati na he ni kperi. **20** Kaandi, du indji biyi me du ba hla kpe meme wa ba ye to nime, niwa mi kri ni shishi son bi ninkon Yahudawa, **21** hama nitu kpe ririyi, wa mi kpagro hla niwa mi kri nimi mba, “A he nitu tashme rjini kwu wa mi kri ni tsra nituki ni shishime luwa.” **22** Niki Felix, waana to bi nitu nkon'a, a nzu wo trea hi ko shishi. A tre ndi, “Lysias Komanda, anita grji ye rjini Urushelima, mi ya tre me toh.” **23** Niki a mmha sojoi (Centurion) ndi duba nji Bulus hi ri zi, nda duuta fon fu ngyngyu, nda na nzu kpukpan ma du ba ye zoo ni kpi wa ani son na. **24** Hu gon vi bari, Felix a kma ye mba iwama Drusilla, wa ana bi Yahudawa, nda ton ba ka yo Bulus, i ba wo rhinuwu nitu kri gbangban sron ni Kristi Yesu. **25** I niwa Bulus shlesiya niwu nitu Krista tsra, mla kpa nji, mba gaatre wu ye, Felix a ku ti sissri nda tre ndi, “Hi kpame zizan, Mita he ni nton ni ko shishi mi ton ba hi yowu.” **26** Ni nton kima me ata yo sron ka Bulus ni nu nklen, niki a ta gbla you nda ye tre niwu. **27** Niwa ise ha baka hi, Porcius Festus a hon ni ruron gomna hugon

Felix, i Felix a ta son kpa ya nyime ni Yahudawa ba, niki a don Bulus ni lo.

25 Zizan Festus a rini Lardia, i vi tra a ka hi, a zren rji ni Kasariya nda ka ri ni Urushelima. **2** Kikle Prist baba bi ninkon kri nimi Yahudawa, ba nji tre wu wa tro nitu Bulus, nda mye Festus **3** ni bre ndi du ya ba ni lo sron nitu Bulus, - ndi du yo ye ni Urushelima, nitu ba sia wan nkon wa ba wuu ni ya ybi ni nkon ye. **4** Festus a sa bawu ndi ba vu Bulus lo zi ni Kasariya, i wawu me ana ni gbron nkon na, ani hiniki. **5** "Nitu ki, biwa ba he ni nkon hi," a tre, "baka huta hiki. Ikpe memenita he nitu iguyi, bika ye nhawu." **6** Festus a sonwu vi tandra hi wlon nda lu grji hi ni Kasariya, i ni vi wu huki, a kuson ni ruron gaatre nda nduba yo Bulus nji wu ye niwu. **7** Niwa a ye'a, Yahudawa rjini Urushelima ba ki whi niki, nda nji gbugbu kpi bi gbengblen ye nhawu ndana to nkon u low ni bana. **8** Bulus a ngla kpama nda tre ndi, "Mina ti kpe wu latre nitu iduu wu Yahudawa, ko ka ni hekali na, mba ka ni siza na." **9** U Festus a ta son kpa nyime ni Yahudawa, kimayi ndu Bulus tre ndi, "Wu son hon hi ni Urushelima du mi hi gaatre ni tu kpi biyi niki?" **10** Bulus a tre ndi, "Mi kri ni shishi ruron gaatre Siza, ni bubu wa ani wo tre mu." Mina ti kpe meme ni Yahudawa na, me wa wume wu to. **11** Mita na ti kpe meme mba mita ti kpe wa a tsra dumi kwu, mina kamu ni kwu na. I nha mba na kpe na, du ndrjo na kame chuwo ni bawu na. Mi bre kri ni shishi Siza." **12** Hu gon wa Festus ba tre baba bi son bi ninkon ba, a sa niwu ndi, "Wu bre ndi wu son kri ni shishi Siza, Ni shishi Siza mba wu hi!" **13** Zizan, hu vi bari, Ichu agrippa

mba Bernice ba ye ri ni Kasariya, nitu ye zren ya ndu wu Festus. **14** Niwa ba heniki wu bi gbugbuwu, Festus a nji tre Bulus ye ni Ichua; a tre ndi, “Felix a ka igu ri don nigon nimi kotro. **15** Niwa mina hi ni Urushelima, ninkon Prists baba bi chiche Yahudawa ba nji tre ye nha nitu igu yi nimu, nda wa dumi lo wu kwu ni bawu. **16** Mi sa bawu ndi a na he ni nkon wu hu bi Roma du ba ka ndrjo nu hama ni indji wa ba nhawu ka kri bla ni shishi biwa ba nhau a, nitu du to ngla tuma ni kpi wa ba nhau ni wua. **17** Nituki, niwa ba ye wawumba ni wayi, mina gben na, nivi wu hukima, mi son ni ruron gaatrea ni ton du ba nji igua ye. **18** Niwa bi nhanwuba ba lu kri, bana nhawu ni kpe wa mi ban ndi a hi meme dri na. **19** Hama ki, ba sia hlo nyu ni wu nitu nkon hu Irji mba mba nitu indji ri Yesu wa a kwu ye, wa Bulus ni ban di a he ni sisren. **20** Mina to nkon wu hu ri shle tu tre yi na, niki mi myeu ka anison hi ni Urushelima, nda hi ngla tuma ni nha tre biyi. **21** I wa Bulus a bre ndi ki don zi ni bubu tro, nitu du gben kpe wa kikle ninkon wawu ani ban ni tuma. Mi du ba ziu ni tro ni du mi ka tru hi ni Kaisar.” **22** Agrippa a tre ni Festus, “Mi son wo igu'a ngame.” “Imble,” Festus a hla, “wu woo wu.” **23** Niki ni vi wu hua, Agrippa mba Bernice ba ye ni kikle gan; nda ye ri ni mi ko sona ni ninkon sojoji baba kikle indji bi gbua. Niwa Festus a lu tre du ba hi njiwu ye, baka nji Bulus ye. **24** Festus a tre ndi, “Ichu Agrippa, ni ba ndji me wawuu wa ba he niwa nitaa, wuto indji yi, ni Urushelima mba ni wayi ngame, i ba kpagro ndi du na la son ni sisren na. **25** Mi ya nito ndi anati kpe wa a tsra wu kwu na, i nitu wa a bre ndi du wawu hi ni shishi emperor

wawu, mi ban zi ndi mi tru hi niwu. **26** Niki mina he ni kpe tsatsra wa mi nha ni Bachi mu na. Nitu ki, mi njiwu ye ni wu, iwu Ichu Agrippa, nitu du mi kpa kpe wa mi nha nitu trea. **27** A rjuto ana he nituma du me tru indji wa a he ni lo hama ni hla ngame nhan wa a heni tumaa."

26 Niki Agrippa a tre ni Bulus, "Wu ka tre kime." Nikima Bulus a nmerju ni woma nda lu tre wu kpa tuma chuwo. **2** "Mi ban ndi mi ngyiri ni kpamu, Ichu Agrippa, ni wa mi nji tre mu niye ni shishime luwa, nitu wawu kpi meme wa Yahudawa ba nji ye nha nimu niwuu; **3** kima me nitu wu to zan tu ni tu nkon zren Yahudawa rhini sen. Niki, mi bre du u wome ni kru sron. **4** Njanji, Yahudawa wawu ba to zren son mu rhini wa mi vren nze ni meme mu mba ni Urushelima. **5** Ba to nitumu rhini ni mumla, batini son nyme niki, nitu mison na Farasii, grji bi kri gbangban ni nkon hu Irji mbu. **6** Zizan mi kri ni wayi du ba gaatre nimu nitu yo sron mu ni yo sron kpe ni shishi wa Irji a ti ni ba titi mbu. **7** A he nitu yo sron kpe ni shishi wa ba grji wlon don ha ba ba yo sron wu kpa niwa ba nzu nde Irji hon ni chu mba ni virhi. Wa a he nitu yo sron a, Ichu Yahudawa ba ban nha me. **8** A ngye nizu du mla ya ni kpanyme ndi Irji ni nzu indji lu rjini kwu? **9** Zizan, a toki, Ime me mina ta mren ndi mi ti kpi gbugbuwu nitu ka nde Yesu wu Nazarat su. **10** Mi ti kpi biyi ni Urushelima, Mi vu loyo ni mi tratro gbugbu indji tsatsra wu Irji, ni vunvu kpanyme wa mi kpa rhini ninkon Prist, mba niwa ba sia wuuba, mi yo wo nyime mu nitu kima. **11** Mi ti ba ya, nton gbugbuwu ni mi Sinagog, mba ni ta tsra yoba ni gbengblen du ba tre meme ntiu Irji. Mi ta vra ni nfu

nitumba, mba nini tiba ya ka rhini igbu wu meme bari.
12 Niwa mi sia ti toyi, mi hini Damaskus ni yawo kpanyme
mba nu nkon rhini kikle Prist; **13** mba ni nkon, hiki, ni
tsutsu irji, ichu, mi to kpan lu rjini shulu wa a kpan zan
irji, nda bwu kpan kagon me baba indji biwa bana si zren
hume. **14** Niwa wawumbu ki kurjoku ni meme mi wo ilan
ni tre ni me ni ilbe Ibraniyawa ndi Shawulu, Shawulu, u i
tie me ya nitu ngye? A ni he ni ya ni du chuza too kpe wu
ntsen nyu. **15** Niki mi tre ndi, “Wu nha, Bachi?” I Bachi a
sa mu ndi, 'A hi me Yesu wa wu si tiwu ya. **16** Zizan lu kri
ni zande; anitu ndu yi mi tsro kpamu niwu, nitu youyo ni
tindu vrenko, mba wa wu vu bla nitu kpi wa wuto nitumu
zizan mba kpi wa mi tsro ni ko shishi; **17** i mi kpau chuwo
rhini wo indji ba mba rjini Bikora wa mi si ton ni hi niba,
18 ni du hi bwu shishi mba, ndi kma ba sran rjini bwu
hini kpan mba rjini son niwobrji shango hini Irji, ni du ba
kpa rjini Irji, kpa wru latre mba (gado) wa mi nu ibiwa ba
kri bi nitu kpanyme ni me. **19** Ni tu kima, Ichu Agrippa,
mina kamu ni hutre ira wa a rjini shulu na; **20** Mi hi ni bi
Damaskus guchi, nda ka ri ni Urushelima, nda ka kagon
gbungblu Judiya, mba ni bikora ngame, mi nu ba tondua,
nitu du ba kma sran nda kma ye ni Irji, nda ti ndu wa a bi
tsra ni kma sran sron mba. **21** Nitu kima Yahudawa ba vu
me lo nimi hekali nda ta son wuu me. **22** Ni kima, me kpa
zo wa a ye rji ni Irji, ye ni vi wu luwa, ndi ni kri ni nran
hla ni bi tsitsa baba bi kikle ana kpe nkan na, hama niwa
anabawa mba Musa ba tre ndi naiye he toki - **23** ndi Kristi
niye ti ya, nitu wawuyi ni guchi tashme rjini kwu, ndani
bwuhla ikpan ni indji mbu mba ni bi kora.” **24** Niwa Bulus

akle ngla kpama a, Festus a tre ni kikle lan, “Bulus, wu sran; to gbugbu tsro me du ni sran.” **25** I Bulus a tre ndi, “Mina sran na, wa azan bi Festus, mi si dbu bla lan tre wu njanji mba wu gaatre ndindi. **26** Nitu Ichu to kpi biyi; niki mi tre ni gbengblen sron niwu, nitu mi nyme pempe ndi kpi biyi bana he ni bwu ni wu na, nitu ikpe biyi bana tiba ni kosan na. **27** Wu kpanyme ni anabawa ba, Ichu Agrippa? Mi to ndi wu kpanyme.” **28** Agrippa hla ni Bulus nid, ni nton fiime toyi, wu son gbronmeyo dumi kma ti Krista?” **29** Bulus tre ndi, “Mi bre Irji ndi, anita nton fiime ka wu gbron me ana wu megen na, mba wawu biwa ba wo me luwa, du ba he too me, hama ni rjiri ij'bo wu ko tro yi.” **30** Niki Ichua lunde kri, i gomna mba Bernice ngame, baba biwa bana ki niba. **31** Niwa ba rju don kikle tra u son mba, ba si tre ni kpamba ndi, “Igu yi na ti kpe wa ani tsra u kwu ko ka u lo zi na.” **32** Agrippa a tre ni Festus ndi, kinina chu Iguyi chuwo hama wa ana bre hi to Kaisar.”

27 Niwa ba ban zi ndi duta zren hi ni Itali, ba vu ba Bulus baba bi son nitro bari yo ni wo soja wani nji deri ri, wa ndema hi Julius, wu ngbran soja u kikle chu. **2** Ki ri nimi Jirgima rjini Adramyttium wa a ta dran zu ni nyu meme wu Asiya. Niki ki ka hon tuma. Aristarkus wa a rjini Tesalonika wu Macedonia a zren huta. **3** Ni vi wu huki, ki kukri ni kikle gbu u Sidon, niwa Julius a mla Bulus nji nda duu hi ka to kpukpan ma nda kpa zo ni wo mba. **4** Rji niki, ki hon tu ma ndi zren ni suka wu Cyprus, whewhire ni nklan memea, nitu kikle ngyungyu ata gbita. **5** Niwa ki zren ka rugran kpatema'a, ki vu Silisia mba Pamphylia yba, ndi ka kukri ni Myra, kikle gbu u Lycia. **6**

Niki, soja wu yaba, a to jirgi wa a rji ni Alexandria nda ni
dran hini Itali. A vuta sru nimi. **7** Niwa sren me wu vi
gbugbuwu ndi ka ri ni ya ni klekle whewhire ni Cnidus,
mba wa ngyungyu'a ana nuba nkon zu niki ngana ki dran
zu ni suuka u Crete, wa ata ya Salmone. **8** Ki dran zu ni
nyu kpatre ma'a nimi ya, rhini ka ye tra ni buburi wa ba
yo ndi Fair Havens (bubu u kurhi) wandi a he hwehwire
ni kikle gbu u Lasea. **9** Kina ban nton wa a fon bran ye,
nton wu ka rhikpe Yahudawa aka hiye wa a he ni di duta
si dran hi. Niki, Bulus a gbiton ni bawu, **10** nda tre ndi,
“Indji, Mi si to ndi zren dran wa ki son luku zizan anihe ni
yra tu mba-kurjoku gbugbuwu ni tawu, ana ni kpi bi mi
jirgi mba jirgi'a megen na, i mba vri son kpambu ngame.”
11 I Centurion a yo ton ni tiko mba indji wu jirgia zan kpi
wa Bulus a hla a. **12** Nitu bubu mla kri jirgia ana he ni idi
duba ki ti iga niki, gbugbu bi tru (tindu) jirgia ba nron
ndi du ba dran rju niki, mba ndi nkon nita he duba hi ri
ni gbu Phoenix, nda hi son kle ga niki. Phoenix hi hloma
wu ri jirgia wa a he ni Crete, ndani ya kogbo ni yalu mba
koshu ni yalu. **13** Niwa ngyungyu ri ni kogbo a lu si fu
sesren, bi ndu jirgia ba ban ndi ba he wa ba waa. U baka
si nkan u jirgia nda dran hi ni Crete hwehwire ni meme
u nyu maa. **14** Niwa nton fyi aka hi kikle ngyungyu wu
gbengblen, wa ba yondi koshu kahi ni nzu Irji, a lu si
tsi ni grji rjini nklan memea. **15** Niwa jirgia a rini nkon
ngyungyua, nda na la to nkon wu zuhi na, kitome ni nu
ngyungyua nkon, wa a gbita si hi. **16** Ki dran hu ni bubu
ri wu vi nklan meme wa ba yondi Cauda, mba ni vi ya, ki
vu ghwu wu kpachuwo mla lo zi. **17** Niwa ba nzu ghwua

hon, ba tindu ni rjirjima nda lo kikle jirgia. Ba ti sissri nitu bama hi dran hi vu nhan kmu wu Syrtis; niki ba fon gri ni l'pn (anchor) jirgia nda si hu zren maa. **18** Kikle ngyungyu a tsi ta tiya nda duta nivi huka hua, ki ri vuu kpi nimi jirgia ni sru nimi mma. **19** Nivi u tra bi tindu mi jirgi ba vu kpi ndu mba vra hle nimi mma ni womba. **20** Niwa Irji mba tsintse bana kpan nitawu wu vi gbugbuwu, mba wa kikle ngyungyu a ri si fu ta, yo sron ndi ki nawo a kado. **21** Niwa ba hi hama ni biri wu nton bran, niki Bulus a lu kri nimi bi tindu ba nda tre ndi, “Indji, binina wo me, nina kuu dran rjini Crete na, nitu du yi na kpa nkpan mba kahle yina. **22** Zizan mi nron yi nitu du yi he ni gbengblen sron, ndrjo na ka he ni vri mana, i jirgia megen ki hon u. **23** Ni chu la rhen Maleka u Irji wa me mi u ma, wa mi nzu hon ni bre - Maleka ma a whi nime **24** nda tre ndi, “Na ti sissri na, Bulus. Wu hi kri ni shishi Caesar, ni to indji ni lo sron ma a nu wawu indji wa ba si dran ni wu.” **25** Nitu ki, vu sron, indji, nitu mi nyme ni Irji ndi a niye he to wa ba hla mua. **26** I ki zi hle ni nklan meme ri.” **27** Ni chu wu vi wu wlon don nza a yea, niwa a sia gbita hi ni wa mba nia mu ni kpatrema wu Adriatic, ni tsutsu chu bi ndu jirgima ba ban ya ndi ba sia ye hwehwire ni meme. **28** Ba ban ya ni ikpi ndu mba nda to ndi a don tsra za tso don tandra, i hu nton fii ba la tsra nda to ndi a hi za wlon don ton. **29** Ba tie sissri ndi ki ye kurjoku nzi kpa ni tita, niki ba si nkan nzia wu jirgi rjini tu ma nda bre ndi du mble kpan gbagbla. **30** Bi tindu nimi jirgi ba sia ya nkon u ka jirgia don nda si vi tsitsa irgi'a chuwo grji ri nimi kpan tren maa nda ta gyru ndi basi ta

nkan ghu'a ri ni ko shishi ma (ghu'a). **31** I Bulus a tre ni chubiku baba sojoji ba, “Indji biyi batina kinimi jirgia na, ba na nawo na.” **32** Niki sojoji ba ba sren rjiri wu tsitsa jirgia nda duu zren hi. **33** Niwa mble asi kpan niye, Bulus a nronba wawumba ndi duba rhi biri. A tre ndi, luwa hi vi wu wlon don nza wa bi zi kri gben hama ni rhi biri - bina rhi kpe na. **34** Niki mi yoyi ni du yi ga vi biri, kima yi ni kpayi chuwo. Nitu indji ri me nimimbi na wa wlo nfutu ma ri hama nituma na.” **35** Niwa a tre toyi kle, a ban bredi nda ngyiri ni Irji ni shishi mba. Niki a nzi bredia nda lu si tan (rhi). **36** Niki wawumba ba kri ti gbengblen sron nda ban biri rhi ngame. **37** Kina vri indji 276 (deri ha ni sabain don tanne) ni mi jirgia. **38** Niwa ba rhi wrji, ba ju alkama vra hle ni kpan trema nitu du jirgi na ron bran na. **39** Niwa mble a nhra, bana mla to memea na, i ba to kofron ri ni meme nyu ma, nda sronmu ndi koka duba tru jirgia hi niki. **40** Niki ba han rjirji nkan ba rju nda kaba don ni kpantre ma'a. Ni nton kima ngame ba si rjirji wa ba kma jirgia niwu, nda nzu nkanwu ko shishi jirgia hon his shu, niki ba yo tu hi ni bubu zontu kpantre maa. **41** I jirgia a ka son chi ni meme nda kukri nkpan jirgia a vu meme kri nda na chu zren na i kurar jirgi a nzi nitu gbengblen ngyungyu wa a hea. **42** Sojoi ba ba wa nkon wu wuu bi mitro ba nitu du rimba na dran hi nda nawo na. **43** I Chu bi kua ata son kpa Bulus chuwo, niki a zuba ni nkon kima, nda du biwa ba to dran du ba za guchi nda hi ni bubu meme. **44** I imbru indji ba baka hugon, bari nitu ngma bla kunkron, i bari nitu kpi bari rjini jirgia. Ni nkon yi a he ndi wawu mbu kika ri ni tu meme piame.

28 Niwa ba nji ta ye ri pian me, ki wo ndi ba yo nklan
meme ki ndi Malta. **2** Indji bi son niki ba kpata nisron
ndindi nda mulu nitawu duta mbru kpa nitu ilu chachu
mba isi wa a he niki. **3** Niwa Bulus a vu fla kunkron zontu
zi nda vu sa nitu lua, iwan a rju nitu gbaji lua nda ye
nye wu ni wo. **4** Niwa indji bi bubuki ba to nma si klo ni
woma, ba tre ni kpamba, “Indji yi, wu njanji, ani wuu ndji
niwa a nawo rjini kpan trema, i gaatre na kpanyme ndi
du son ni sisren na.” **5** I niki a kpon nma yo nimi lu'a
hama ni du kpe tiwu. **6** Ba sia gben ndi ani hwukpa ni lilo
ko ka lu kurjoku khwu. U niwa ba ki si yau wu gbron nton
nda to ndi ikpe meme na ti'una, ba kma sron mba sran
nda tre ndi a hi Irji. **7** Zizan, whiniki, bubu meme bari a
he wa bana bi chu wu nklan memeki, igu wa ba yondi
Publius. A kpa ta bi ni wo ha, nda nuba kpi wa ba son wu
vi tra. **8** A he niki, iti Publius a kru lilo lokpa mba atini.
Niwa Bulus a hi niwu, a bre, yowo ma nitu ma, nda nuu si
kpama. **9** Hu kpe yi wa a ye he a, mbru indji bi nklan
meme ki ba wa basia lo, ba ngame nda ye kpa sikpa mba.
10 Indji ba ngame ba nzu hon gbugbuwu. Niwa kita mla
ku nkon dran, ba nuta kpi wa ki son a. **11** Niwa wha tre a
ka hi, ki dran ni jirgi mma wa a kru ga ni nklan meme
ki, jirgi mma wu Alexandria, ni nha to “hlan-ha irji” ni
kbu shishima. **12** Ka huki, ki ye grji ki ni gbu Sirakus, ki
kii niki wu vi tra. **13** Rji niki ki dran ka ri ni mi gbu u
Rhegium. Ivi rhi ka hi kikle ngyungyu a rju rji ni kosan, u
ni mi vi hari ki ye rhi ni mi gbu u Puteoli. **14** Niki, ki to
mri vayi bari i ba yo ta duta ye son niba wu vi tangban.
Ni nkon kii ki ye ri ni Roma. **15** Rji niki, wa mri vayi ba ba

wo tre nitu mbu, baye zontu nita gbagban mu to rhini cucu Abiyas mba iti tra bru tra. Niwa Bulus a to mri vayi ba, a ngyiri ni Irji nda ti gbengblen. **16** Niwa ki rini mi Roma, ba kpanyme ni Bulus du son ni nklenma mba soja wa ata kri yau. **17** Niki a ye he wa ivi tra aka hi, Bulus a yo indji wa bana bi ninkon Yahudawa zi. Niwa ba ye zontu ki, a tre niba ndi “Mri vayi, hama ndi mina ti kpe meme nitu indji ko ka nkon son ba titimbu, ba vu me lo nu ba tro rjini Urushelima ye ri ni wo bi Roma. **18** Hugon myeme tre, ba ta son chume chuwo, nitu bana to kpe wa ba han hukunchi kwu ni tu tre mu. **19** I niwa Yahudawa ba tre hu nkon wa bana ta son na, a du me bre to Kaisar, ana nitu mi sia nji nhakpe nitu bi meme mu na. **20** Nitu kima yi, mi wa tou ni tre niwu, nitu yo sron wa Israila ba he niwu'a du me he nimi lo sarka hi.” **21** Mle, ba tre niwu ndi, 'Kina kpa vunvu nha rjini Judiya nitume na, i vayi ri mena ye njitre, koka trekpe meme nitume na. **22** Ama kison wo rjini wu mren me nitu igrji yi, nitu ki to ndi ba tre meme kaagon nitu ma.” **23** Niwa ba yo vi niwu, indji gbugbuwu bari ba ye niwu, ni bubu son ma. A bhwu hla tu trea ni bawu, nda ni vubla nitu ikoson Irji. A ta son gbron sron mba yo rjini du Musa mba rjini anabawa ba, rjini mble kari ni yalu. **24** Bari ba kpanyme ni kpiwa ki tre ni tumba, i bari bana kpanyme na. **25** Niwa bana kpany'me ni kpamba na, ba hi kpamba hu wa Bulus a tre lan tre riri yi. “Ibrji Tsatsra a tre bi, zuni nyu anabawa baba manzani ba hi ni ba titimbi. **26** A tre ndi, hi ni indji biyi ndi hi hla ndi, “Ni si wo, bi wo, i bina to tuma na; mba nisi to bi to, i bina to nkon ma na. **27** Nitu dri indji

biyi a ti bwu, mba ni iton mba, bana mla wo na, mba ba kaa shishi mba hama ki ba ma to ni shishi mba, nda wo ni iton mba, nda to tuma ni dri mba nda kma sran ngari, i mi nuba sikpa.'" **28** Nitu kima, bika to ndi kpachuwo Irji yi, ba truu hini bikora ba, i ba wo'u." **29** Ndu Manzani, 28:29 - tre vunvu bari wu sen ba heni nklan 29: / Niwa a tre kpi biyi, Yahudawa ba ba hi kpamba. Ba sia he ni kikle sen nyu ni kpamba. / **30** Bulus a son wu se ha wawu ni kowa a han nklen ki kima, nda ta kpa ni wo ha, biwa ba ye niwu'a. **31** A sia dbu bla nitu ikoson Irji nda ta tsro ikpi nitu Bachi Yesu Kristi ni gbengblen sron hama ni ndrjo ata zuu.

Romawa

1 Bulus vren koh Yesu Almasihu, wa ba you aye, kma tie
ndji u toh ndu, wa ba chu zi kan nitu tre Irji. **2** Wa i hi tre
wa a chu nyu ni sen mu ni bi toh ndu ma ni tsatsraka ibe
ma. **3** Ahe ni tu vren ma, wa ba ngrji'u ni kutra kahlan
Dauda ni kpa. **4** Ni Brji ndindima u suron ndindi, wa a
lunde ni mi be bak tsro da Vren Irji ni gbengblen Ibrji
ndindi u bi wa ba he kiklan suron u Yesu Almasihu Bachi
mbu **5** Ni tuma ki kpa ndindi ni toh ndu nitu kpa nyime u
ndindi nimi bi korah wawu'u, nitu inde ma u ndindi. **6** Ni
mi bi kora kwa, bi yi me ba you yi hi ni Yesu Almasihu. **7**
Lbe i ahi u bi wawu'u bi wa bi he ni mi Roman, wa Irji ni
son ba, wa ba you ndji mba ndi tsarkaku. Du ndindi ni sun
si rji ni Irji Bachi Iti mbu, ni Bachi Yesu Almasihu. **8** Ikpe
u mumla misi ngyiri ni Irji mu ni tu Yesu Almasihu nitu
bi wawu'u, don naki basi tre nitu njanji bi ni gbungblu
wawu'u. **9** Don Irji wawu yi toh me, wa misi tie ndu ma ni
mi Ruhu mu ni tre Vren Ma, wa mi you nde bi chachu'u.
10 Mi nji yi mu ni bre chachu'u du me toh koh wa mi ye u
Hellinawa. **11** Nakima Irji na hi u tara na. **12** Ni biwa ba
lah tre ni tron na, ba kwu ba tare da tron na, ni bi wa ba
lah tre ni mi tron, ba hukunta ba nitu tron. **13** Naki ma
ana biwa ba wo tron, ana baba bi ndindi u Irji na, naki bi
ti, ba kpa ba chuwo. **14** Bi kora wa bana toh tron na, nitu
da bia bati kpi wa ahi u tron. **15** Nakima ba tsro ndi idu ni
tron ani wa han ni suron ba, imre ba ni bla, ri mre ba ni
chan ba ko ani ka'aba. Nakima ni Irji wa i ni ti ni vie wa
Irji ni bla asiri wa he riri u bi he ni mi Roma **16** Nakima
isha na time na, dume hla tre na, don kima hi gbengblen

Irji don kpachuwo wa bi wa ba kpa nyime, bi mumla Yahudawa u Halleniyawa. **17** Naki nimi ma ndindi Irji ka tsro u njanji hi ni njanji, na ba nha zi, ndji u ndindi ani sun nitu njanji. **18** Nakima infu Irji a tsro rji ni shu nitu bi wa bana hu nkon ni ndindi u mri Adamu bi wa ba chan njanji nitu njanji na he ni bana. **19** Nakima, ikpe wa a mla duba toh ni Irji ahe ni rira me nitu mba Naki ma Irji a tsro ba wawu hi zahiri. **20** Nakima idu ma wa bana ya toh na a ni rira ba he tu ni nton wa ati gbungblu'a. Ba ya toh ba nitu ikpi bi wa ati'a. Ikpi bi yi baba ba ikoma u kakle ni Allahtakarsa. Nakima indji bi bana he ni sen nyu na. **(aïdios g126)** **21** Nakima ba ndji ba toh Irji, aman bana no ninkon u matsayi Irji na, ko duba tsro ingyiri. Nakima ba kma ti ruru ni mi mre mba. Imre u suron mba hi u bu. **22** Ba ban tumba na bi wa ba toh, aman se ba kma tie ruru. **23** Ba sran ninkon Irji u kakle ni kpi wa bana kakle ana na indji, cicen ni na nma bi zizia ni biwa ba nha ni ne. **24** Nakima Irji ka ban no sha'awa pipi suron mba ba ti kpa yah. **25** Baba yi ba sran njanji Irji ni che, ba si tie sujada ni bauta ni kpe wa ba tie ba ni wo, maimako wa ati ta, wa a mla zu nde kakle. **(aiōn g165)** **26** Nakima Irji ban ba no sha'awoyi u ti fa ba iyah har mbah ba kasran kaida jima hi mbah ni mbah. **27** Lilon ba bame ba sran kaida jimai u lilon ni mbah hi ni lilon ni lilon ba si tie ndu fa. Lilon ba kru ni lilon nda ni tie kpi u chi basi chan sakamako indu mba u chi. **28** Nakima bana kpa nyime ni Irji na ni mi duba, Irji ban ba no ni kpa risu ni mre mba, basi tie meme kpi biyi. **29** Ba shu ni rashi ndindi, meme kyashi, keta, tigu, wudi, wa-nyu, makirci, ni meme mre. **30** Bi ti

pre, kage, bi wa bana son Irji na. Bi wa bana son sun si na, bi santu, ni bi gla, bi ha meme che, ni bi wa bana hu/wo ba ti/yi mba. **31** Biwa isuron mba tsro pipi me, biri amana biwa bana he ni son na, bi wa bana he ni lo suron na. **32** Ba toh tsari Irji tre bi wa bati ikpi baki, ba mla kwu, ana ti kpi ni kangrji na, hra ba hu gon biwa bati ba.

2 Nakima u na he ni sen nyu wu ndji u sharantawa, Nakima ikpi wa u si sharantawa nitu bari, u wuu tume ni tume. Nakima u sharantawa u si tie kpi bi yi ngame. **2** Naki ki toh ndji i tron Irji a njanji ani ye joku ni biwa ba ti kpie baki. **3** Nakima ka toh wayi wu indji u sharanta ni biwa ti kpii, wume wu si ti me. Wu yah ndi wu gbujbu ni nfu Irji? **4** Ko wu kpa ndindima tsri wa infu ma ni vu suron ana ye gbagbla na? Wuna toh ndji ndindima musama du nji wu hi ni ti njanji? **5** Aman sabo ni son tume ni suron me wa ana tie njanji na, wu si vu'u nfu ni sru ni tume ni vie u nfu, wato ivie u ye tron njanji u Irji. **6** Mi no ko nha ndi dede du ma wa ati'a. **7** Ni bi wa ba you suron ni tie ndindi chachu'u ba wa nitu zu wo daraja ni drie u kakle. **(aiōnios g166)** **8** Naki bi wa ba son tu, ni bi wa ba kamba ni njanji, ba ti biyaya ni rashi njanji, infu ni nfu rigra ni grji ni bawu. **9** Irji ni grji ni iya meme ni shinji ne bi vri wawu wa bati meme, ni Yahudawa ni muimla ni Hellinawa. **10** Nakima zuwo ni daraja ni sun si ba he ni bi wa basi ti ndu ndindi wa wu bawu, ni Yahudawa ni mumla, ni yi ni kpa nyime Irji. **11** Mi ti titan toh yi, don mini noyi baiwa ri u ruhaniya mi ni noyi gbengblen. **12** Wato misi ngyiri mi ni kpa gbengblen ni mi bi u njanji mbu wato u mu, u bi. **13** Ziza'a fa mina son du yi ka toh

mri ya kpo gbugbu'u mi you suron ndi mi ye ni yi, naki
har zizan'a koh na he na. Mi son ndi miti nakima, don mi
ni samu mri u Ruhu ndindi ni mi mbi, na ahe ni mbru bi
kora. **14** Mi ban yah Helinawa ni baba u mbru ndji bi toh
ni bi wa bana toh na. **15** Ni naki tie mba rju he ni kora ndi
tron'a he nimi suron mba. U mi dri mba ngame ahi sheda
ni bawu, u tunani mba ko ka vu ba ni meme ko ka kri
ngba ni bawu **16** u ni Irji ngame. Ani he naki ni vi wa Irji
ni rju ni mi dri ba ndji wawu'u ni kora, ni tu nkon u tre
Ma, ni Yesu Kristi. **17** Nakima wu si you tume ndi wu
uhi Bayahude, wu sun ni tu tron, ndi ni wru wo ni san
ni mi Irji. **18** Wu toh mre ma, ndi toh kpi wa ba he ni
nkanka naki, kuma u kpa bla ni mi tron. **19** Naki wu he ni
gabagadi nitu ndi wu u vu wo ni bi fie, ndi kpah ni bi wa
ba he ni mi bu'u. **20** Gbi ton ni wa ana he ni toh na, u tsro
ni mri bi tsitsa, u andi ni mi tron wu he ni kpi wa a shafi
toh ni kuma njanji, u nihe ikpe yi ahe ni mi son me? **21** Bi
yi wa tsro bari, bina tsro tumbi na? Bi wa bi tre na tie y'bi
na, bina y'bi? **22** Biyi wa bi tre duba na tie ntran na, bina
ni tie ntran na? Biyi bi tre duba na ti gumaka na, bina tie
gumaka na? Biyi wa bi tre duba na tie y'bi na, bina y'bi
sessren me na? **23** Biyi wa bi ngyiri nimi tron, bina kpa
Irji tsri ni mi lah tree u wa ba hu tron na? **24** Naki ba kpa
nde Irji tie meme ni mi bi kora nitu mbi. **25** Gbi gbi you
grji ana he ni mah ma ni yi. Inde bi kiyaye doka, aman
inde bi yi wa bina hu doka na, you grji bi akam ti na ana
you grji na. **26** Nakima inde ndji wa bana you grji ni u na,
ani kiyaye bukatu tron wawu'u bana iya ban wa bana you
grji ni wu ni matsayi wa ba you grji niwu? **27** Nakima

inde ndji wa ba you grji ni wu na u yi ani kiyaye dokoki ba wawu, ana yah sharanta yi bi you grji u tron na? Naki a he inde bi hei ni tron ba nha, aman ana hu tron na. **28** Naki wawu na hi Bayahude ni ra na, ana wa ba you grji nda han tan na **29** Naki a Bayahude u mi, naki me ba yo grji u suron mba Ruhu ndindi ana ibe na, bibi ndji kima ana ndji ni zu wo ni u na, se Irji.

3 Ahi ngye ha fifikon wa Bayahude he niwu? Naki ahi ngye hi mah yo gji? **2** Akwai muhimanci ba ninkon bari. Ni mumla de ana Yahudawa irji bu tre ni bawu. **3** Inde mbru Yahudawa bana kpanyime ni njanji na fa? Wa ba na kpa njani na ani zu ndindi ndu Irji? **4** Ana he naki ma na, maimako naki, Irji ka kma ti u njanji, na ndji ba wawu ba bi tiche, na ndji ba han hla don duba tsro ndi wu u ndindi ni mi tre me la wu kpaka ni toh wa banji u hi ni shishi tron. **5** Ama inde meme bu a tsro ndindi Irji, naki ki tre ngye? ki ya tre ndi Irji hi meme nda nji nfu ma ni tu mbu? (Misi ti ni sen nyu u ndji). **6** Ana taba he naki na. Naki Irji ni tron gbugbu'a ni he? **7** Inde njanji u Irji ni ti gbugbu ce mu ani kara ninkon ni nyu'u, angye sa mi hai ni tron na'u lah tre? **8** Angye sa kina tre, ki yba shishi, ndi tre, bari ba krie nda tre, du ta tie meme, ndi du ndindi ye? Hukunci ba a ndindima. **9** Angye naki, ki no tumbu sen nyu'u? Ana he naki na don ki guchi tre Yahuda baba Hllinawa ye ndi tre ndi wawu mbawu ba he ni mi lahtre. **10** Na ba nha, ba ndji u njanji, iriri na he na. **11** Ba ndji wa a toh kpie, ba wa'a ni wa Irji. **12** Wawu mbawu ba kankon don, wawu mbawu ba kma tibi wa bana he ni anfani na. Ba wa ani tie ndu ndindima, a'an

iriri na he na. **13** Gbugbran mba he ni ho na be, Ilbe mba
a ban lilo, Itso wan a he ni mi lbe mba. **14** Inyu mba a shu
ni la'ah ni ri gberjerje me. **15** Izah mba ni tsutsu gbagbla
ni ka yi hle **16** Inkon mba ahi yah ni tie meme. **17** Ndji
biyi bana toh nkon sun u si na. **18** Bana he ni klu sissri Irji
ni shishi mba na. **19** Naki ki toh ndi du kpie wa itron a
tre, itro ani tre ni bawu wa ba he ni mi ma, don duba ka
iyu mba wawu, naki gbungblu a wawu'u ka no amsa ni
shishi Irji. **20** Naki ni shishi ba ndji wa ba kpa chuwo ni tu
ndu tron. Nitu tron, toh lah tre aye. **21** Naki zizan'a nitu
tron ba tsro toh njanji Irji wa itron ni annabawa basi hla.
22 Naki ndindi Irji ahi njanji nimi Yesu Almasihu hi ni
biwa ba kpa nyime ni njanji. Naki, kakan na he na. **23**
Naki, wawu'u mbawu ba lah tre, bana ya ka hi ni daraja
Irji, **24** ni ndindima ba kpa ta chuwo ni tu kpachuwo
wa'a he ni mi Yesu Almasihu. **25** Aman Irji a ban Yesu
Almasihu no wa ahi hadaya u kpachuwo u njanji nimi
iyi ma. A ban Almasihu na nimatsayi tabbacin hukunci
ma, nitu ketarewa lah tre mbu wu kogon'a. **26** Nimi vu
suron ma, naki i wa yi ati ndu tsro ndindima nimi toh i
du kpanyime ni tuma u hukunci, nda tsro wawu hi u kpa
konha chuwo saboda, njanji wa ahe nimi Yesu. **27** To, i
wru wo ni san he ni ntsen? Ba chu'u rju. Nitu ngye? Nitu
ndu? Aman nitu ndu? Ama nitu njanji. **28** Nakima kikle
tre a ndi ba kpa ndji chuwo, ana he nitu ndu tron na. **29**
Ko naki Irji ahi Irji Yahudawa ni kankrji? Ana Irji bi kora
ngame na? i ahi bi kora ngame. **30** Nakima inde gbigbi
ahi Irji riri, ani kpa biwa ba yo nji ni bawu chuwo nitu

njani. **31** Ki ka tron hlega nitu njanji? Ana taba he nakima
na, nakima kisi hu gon tro kena.

4 Ki tre ndi ngye nitu Ibrahim Bachi mbu u kpa afe? **2**
Ibrahim andi fe kpa chuwo nitu nduma, andi na wruwo
ni san, wruwo ni san ma ndina he ni shishi Irji na. **3** Ahi
ngye nassi hla? Ibrahim a kpanyime ni Irji, u baka bla yo
niwu ndi ahi ndi tsratsra. **4** Zizan wawu wa a tie ndu'a,
bana bla lulu ma yo ni mi tsratsra na, bayo ni kpe wa
a he u ma. **5** Wawu wa ana he ni ndu na, a kpa nyime
niwa ani wruhle nibi lahtre'a ba bla yo suron ma ni son
tsratsra. **6** Dauda a tre tre lulu nitu nji wa Irji bla yo nimi
tsratsra hama ni ndu'a **7** A tre ndi, “Lulu he nitu biwa ba
wru lah tre mba hle'a ni biwa ba ka lah tre mba kaka
ni bawu'a. **8** Lulu he nitu nji wa Irji na bla lah tre ma
memle'e mu na'a.” **9** U lulu yi he nitu biwa ba yonji ni
bawu ka gji, ka nitu biwa bana yonji ni bawu ngame'a
na? **10** Ba bla yo niwu nihe? Ahe ni nton wa ba yonji ni
Ibrahim ka ni nton wa ba na rhi he yo nji niwu'a? Ana he
ni nton wa ba yo nji niwu'a na, a heni nto wa bana yo nji
niwu'a na. **11** Ibrahim kpa ngban u yo nji'a. Wawu yi a he
hatimi (seal) u yo suron wa a he niwu rhi ni nton wa
ana yo nji rhi na. A tie wayi ndu ka tie tie bi wa ba yo
suron'a, amma bana yo nji ni bawu rhi na, ndi duba blaba
yo nimi bi wa ba tsratsra me'a. **12** Ahi tie biwa ba yo nji
ni bawu'a, ana wa ba yo nji migyen na, bi wa ba zren
ni nkon ndindi wa Ibrahim a hu rhi nda fe yo nji'a. **13**
Alkawali wa bana tie ni Ibrahim ni hama ndi ani gaje
(heir) mgbumgblu'a ana doka na a rhi ni tsratsra u yo
suron. **14** Biwa bana son nitu doka ba ni gaji koh Irji'a, iyo

suron ani migyen (empty), u alikawali a ndi na kpe na.
15 Doka ni nji nfu ye, doka nita hama lah tre hamma.
16 Ani tu tre yiyi ani kponji, ni ndu nno nyu mba ndu
si nitu zizi nda bwu (nno) nkon ni grji Ibrahim. **17** Na
wa ba nha, “Mi chu ndu he tie u mgbumgblu gbugbu'u”
Ibrahim ahe ni shishi ndji wa a kpau nyime'a, wato Irji
wa ani nu vri (life) ni biwa ba gyu nda ndu kpe biwa bana
he na ndu ba he. **18** Ibrahim a kpa nyime ni Irji nitu
kpe wa ba he ni ko shishi'a. Na kati tie ni mgbumgblu
gbugbuwu, ni tu kpe wa ba hla niwu'a, igrji me ba he
naki. **19** Ana khwumgble ni yo suron mana, a kpa nyime
ndi wawu ceye, don ana tie whewhre ni se dari, a kpa
nyime ndi ikrju (Womb) Saratu na nji vren ngana. **20** Nitu
Alkawali Irji, Ibrahim ana senyu (hesitate) nitu ka kpa
nyime mana, a fe mgbemgblen nitu son suron ma, nda
gbre Irji San. **21** A kpa nyime gbigbi ni kpe wa Irji hla ani
tieu. **22** U ba bla kma yo niwu ndi ahi tsratsra ndji. **23**
Bana nha ndi ndu zo nika khji ma na. **24** Ba nha ni tawu
ngame, ba bla ni tawu biwa ki yo suron niwu wa a ton
Yesu Almasihu shime ni khyu'a. **25** Ahi wa ndi ba kamba
niwu nitu lah tre mbu'a nda tashime nitu kpata chuwo'a.

5 Ni wa ki fe Barata, ki fe si ni Irji ni nkon Yesu Kristi. **2**
Ki fe nkon ni kpanyime mu nimi tie ndindi wa ki kri,
ki ngyiri ni yo suron mbu ni Irji ni kpe wa ani tie ni
tawu'a. **3** Ana kima migyen na kiga mgban ngame ni ba
yambu. Ki toh ndi yah ni nu vu suron. **4** U vu suron nino
mgbemgble suron, u mgbemgblen suron ni nno yo suron,
5 u yo suron ana nno shan na nitu waa ba ka ison Irji sru
tawu ni mi suron Irji ni tsratsra Ruhu, wa ba nnota wu'a

6 Wa kina he bi kunyire'a ri, u Kristi ka Khwu ni bi lah
tre tsra ni nton ndindi. **7** A he ni dii ndu ri khwu nitu
ndji tsratsra, u mi ya indrjo ni ma khwu ni ndji ndindi.
8 Bachi a tsro son ma ni tawu, wa kina rhi he bi lahtre
rhi'a, Kristi khwu nitu mbu. **9** Zan zizan wa a ngla ta
ni yi ma, ani kpata chuwo ni nfu u Irji. **10** Kina he bi ka
wo tre, ba kata kabi ni Irji nitu khwu vrenma, zizan wa
ki fe katu kabi'a, ba kpata chuwo nitu vrhi ma. **11** A na
naki megyen na, ki ngyiri ni Irji nitu Bachi mbu Yesu
Kristi, wa nitu ma yi ki kabi yi'a. **12** Ni nkon ndji riri lah
tre ari ni mgbumbglu, ni nkon kima ikhwu'a ri ni nkon
lahtre'a. U khwu rhi ni ndji wawu'u, don ba lahtre wawu
mbawuu. **13** Ni nton wa bana tie sharia na, lahtre ana he
ni mgbumgblu, bana ta tre tre lahtre na ninton wa sharia
ana hama'a. **14** Ikhwu a he rji ni nton u Adamu ye ri ni
nton Musa, nda he nitu bi wa bana lahtre bibi u Adamu'a
na, ahi kpe wa a kati u seka se'a. **15** Kyauta na he na
lahtre na, a nita he nitu lahtre ndji riri yi'a, ndji gbugbu
ba khwu, naki mame, ito tie ma nitu ndji riri ngama Yesu
Almasihu, he nitu ndji gbugbuu. **16** Innoa na he na lahtre
ndji riri na. Itron'a hu lahtre ndji riri, nda nji hukunci,
inno hu lahtre gbugbuu nda nji kpa chuwo ye. **17** A nita
he nitu lahtre ndji riri ikhwu ri, naki ma me bi wa ba
kpa to tie gbugbuu ni nno vrhi ndindi ni mi wawu riri,
Yesu Kristi. **18** Nawa lahtre ndji riri nji hukunci ye nitu
ndji wawuu, na kimame itie ndindi ndji riri nji wruhle ni
vrhi ye ni ndji gbugbuu. **19** Na kima me, wa nitu lahtre
ndji riri a ndu ndji gbugbuu kati be lahtre'a, na kima
me nitu ndji riri ndji gbugbuu ba fe kpa chuwo. **20** Wa

sharia ye'a, a ndu lahtre babran, ni wa lahtre babran, liheri he gbugbuu ngame. **21** A tie nayi'a, nawa lahtre a mreh (mallaka) hi ni khwu, na kima me, i tie ndindi mreh suron ni vrhi nitu Yesu Almasihu Bachi mbu. **(aiōnios g166)**

6 Zizan ki tre ngye? Kita lah tre chachuu ni du ndindi kagon? **2** Ana taba ti naki na. Ba ti ni he da tre ndi kita wa ki kwu nimi lah tre, kita cigaba sun nimi ma? **3** Bina toh ndi bi wa ba ngla ba nimi Almasihu Yesu ba ngla ba hra nimi kwu ma na? **4** Ba rju ta ni'u, na ngla nimi kwu ma. Nakima ahe na Almasihu a lunde ni be nimi ninkon Iti Ma. Nakima i kita me ki zren nimi rayuwa i sa'a ma. **5** Naki inde ki si he ni'u nimi kamani ikwu ma, i ki sun ni'u har ni kamani lunde ma. **6** Naki a ki toh ndi ba kpa u ni kunkro, ichiche ndji u mbu i ni'u ma don duba wu kpa u lahtre. Wa i ahe don kina ta hi nimi bautar lahtre. **7** Duk wa a kwu ba you ni matayin nitu ndindi nitu lahtre. **8** Naki ki kwu ni Almasihu ndi kpa njanji, iki sun ni wu **9** Ki he ni toh ndi ba nzu Almasihu rju ni be, nakima ana lah ikub ngana, ikwu na he ni gbengblen nitu na. **10** Na ikwu wa a ti ni lahtre, ati kpu riri nitu wawuu. Nzren wa asi zren, asi zren niIrji. **11** Nakima bi yi me, bika bah tumbi ni matsayin bi kwu ni lahtre, aman bi wa ba he vri ni Irji ni mi Almasihu Yesu. **12** Naki bika na no lahtre gbengblen ni mi kpambi na har ndi woh tre ni sun kpa. **13** Na vu gham kpa mbi no lahtre nitu ikpi u du wa njanji na he na. Naki bika no Irji tumbi ni vri ni kwu. Bika vu ngham kpambi no Irji nitu ikpi du u njanji. **14** Na no lahtre nkon ni tumbi na, bina he nimi doka na, naki nimi ndindi bi he. **15** To se ngyeh kika ti lahtre don kina he nimi doka na,

ama ni ndindi, ana taba he naki na. **16** Bina toh ndi bi ban tumbi no nitu igran, ni wu bi gran? Wa i ahi najinji, inde bi gran ni lahtre, wa ani nji yi hi ni kwu, ko naki igran ni wo tre ni nji hi ni ndindi. **17** Naki ma ingyiri a he ni Irji, don ni sen bina gran lahtre, ama bi yi biyaya nimi suron mbi irin koh koyarwa wa ba noyi. **18** Ba kpa yi chuwo ni mi bautar lahtre, nda kma yi ti gran bi ndindi. **19** Misi tre ni yi na ndji wa a ku nyere ni nanma kpa ni yin. Na yadda bika ban nghan kpambi ga ti rji na bi meme du, nakima zizan bika ban ngham kpambi ni tu gran ndindi. **20** Naki ma itoh wa bi hi gran lahtre, bi yi wa ba kpa yi chuwo ni ndindi. **21** Ni toh kima ahi amfani ngye bi samu nitu ndu wa zizan'a bi si klu shan ba? Nakima sakamaki bi ya indu hi kwu. **22** Naki zizan wa ba kpa yi chuwo ni lahtre, nda kma yi ti gran Irji, amfani ma, wawu hi tsarkakewar mbi. Sakamanko ki hi ivri u se kakle. **(aiōnios g166)** **23** Nakima sakamako lahtre hi kwu, ama kyauta Irji ahi ivri u se kakle nimi Almasihu Yesu. **(aiōnios g166)**

7 Immriya, bi na toh na (me tere ni tu be wa mba toh turon) a ndi ituron a he ni son siseri ma? **2** Nitu turon imba be gran mba he nimi lo. wa mba lon mba ba he ni sissri, wa a lu ka son ni idiri, **3** mba yo de tarawa. U lon mani te quu, “a djur nimi turon ani ta hi gran idi ri ana hi ntara na. **4** Nakima, imri ya mu, mba du yi quu ni mi turo u mi kpa Almasihu, nakima. Ba du yi gran idiri wa mba ta shibe ni kubbu, de khi gdi imiri ni Irji. **5** Naki khi he ni mi kpa. Ison u kpa a ni chonta yo ni turon u khi gdi imiri ni mi khwu. Nakima ziza mba chuta djur ni mi turonye. Khi khwu nimi ikpi wa mba lota. **6** Zizah mba

kpata chuwo ni turon. Khi na khwu nimi kpe a na lota a
he nakhi du khi zere ni nkon sisama ni Ibrji. Ana he ni mi
ha cice turo'a gana. **7** Ziza khi tere de geh? wawu turon
tuma a hi illa tere? Ana he naki na, nakima, anita na he
ni tu turon na khina toh na ituron a hla mba ime mide na
gaire ikpi idi na. **8** E, lahtere a dhi ni mi dokoki da ji son
kpa ye wa a he ni mi kpamu. bubu wa turon na he na
latere a kubuma. **9** Ni nton ri me he ni siseri u turon ana
he na u imbe a ye. i lahtre a tashbe. u mika khu. **10** Imbe
wa mla du nji siseire ye. U mi toh a he khubuma. **11** Naki
latere, a samu kon ni tu imbe, a nji son kpa wa a gurume.
U ni tu imbe a wuma. **12** Nakima, ituron a he tsr-tsara, u
mlati mba ndendema. **13** E, u ikpi dedema ni mu a hi
khuu naki? a he naki nitu imbe lahtere a he latere. **14** U
khi toh ituron u ibrji u me mihe ni mi kpa mbana ka me
le ti gran ni latere **15** Ni kpi wa meti me na mla toh na
ikpi wa mina son ti me na ti na u kpi wa mina son na. Me
kpa wa me kamu niwu mi tie u. **16** U me ta ti ikpi wa
mena sona tina, mi kpa nyeme ni turon de ituron a bi. **17**
Ziza yi ana la he na kina. Ime wa mi ta tikima, u latere wa
a he nime. **18** Mi toh deni mi kpamu mina ti ikpi dedema
nitu imere u ti kpi dedema a he ni me u mina ya ti u na.
19 Ni tu ikpi dedema wa mi son ti wu mina ya tiwu na, u
meme tie wa mina sona, wa we yi me ti. **20** U mita ti ikpi
wa mi nason ti'a na. Ee, ana he imeyi mi si tiu na a hi
memeti wa a he ni me'a. **21** N tu ki u me toh, ituron. Me
ta ni son ti kpi dedema, u meme a he hwehwere ni me. **22**
Me giri ni turon u Irji ni mi sonromu. **23** U me toh ituron
ni kankan nimi kpamu, mba ti ku ni turon sama wa a he

nimi imere mu da ni yome ti gra ni tu turon latere wa a he ni kwma kpamu. **24** Mi idi u ya yi! A gha ni kpame chuwo nimi kpa u ahu? **25** U me giri ni Irji ni tu Yesu Almasihu itibu. na ki ime ni tumu mi hu ituron u Irji ni sonron mu ko ni he, ni mi kpa me hu turo u latere.

8 Nakima, ba kayarwa ziza'an ni biwa ba hei nimi Almasihu Yesu. **2** Na ka'adar Ibrji u vri nimi Almasihu Yesu a kam tati bi kpa chuwo ni kaidar lahtre ni kwu. **3** Nakima ikpie wa itro na iya ti u na, don kuyer u kpa. Irji ati. A toh vren ma ni kamani kpa u lahtre don a kam ti hadaya, don lahtre, sei wa ati Allah wadai ni lahtre ni mi kpa. **4** Ati naki du bukatar tron da kpa shu ni mi bu. Kita wa ki si zren ni gwargwadon kpa na, naki u gwagwardon ruhaniya. **5** Biwa ba si zren ni gwagwardon kpa, baka to ndu u kpa, naki biwa basi zren ni gwargwadon Ibrji didi, baka you suron ni du u Ibrji didi. **6** Wallafa ivri ni kpa ahi kwu, aman wallafa ivri ni Ibrji didi ivri u sun si. **7** Ahei naki nitu wallafa ivri ni kpa, ani yi gaba ni Rji, naki ana ti biyaya ni tron Rji na, balle ma ka yah. **8** Biwa ba hei ni mi kpa bana no Rji kikla suron na. **9** Naki bi na hei nimi kpa na, aman ndi wa ana hei ni Ibrji u Almasihu, ndi kima na hi u ma na. **10** In Almasihu hei ni mime, ikpa me hi kub ni lahtre, aman Ibrji didi si zren nitu didi. **11** Inde Ibrji didi wa a zu Yesu ni be, ahei ni vri ni mi ku, wa wu wa a zu Almasihu ni be, ani no ivri ni kpabi, wa ba kpa risu ni Ibrji ma, wa asi zren nimi bi. **12** To mri yah ki hei ni hakki, aman ana hei nitu kpa na, wa ki zren nitu tabiar kpa. **13** Nakima inde bisi zren gwargwado kpa bi kwu nakima, ama inde ni Ibrji didi, bi ka wuu idu wu kpa, i bi

rayu. **14** Nakima biwa ba Ibrji Rji hei nituba, ba mri Rji. **15** Nakima bina kpa Ibrji gran wa ani yo sisira na. nakima i bi kpa Ibrji tsartsra u diyanci nitu kiman i ki, kie zu lan di ni you Abba iti! **16** Nituma ani hla niu Ibrji tsatsra bu di kita ki mri Rji. **17** Inde ki mri Rji, ai ki mri bi gadoma kena, bi gado Rji. Nakima inde ki ti yah ni wu, i ba nota niko ni wu game. **18** Nakima mi toh di iyah bi itoh yi ana tsra waba no nikoh wa ba tsro ta na. **19** Nakima na halitta niti titan ye mri Rji. **20** Nakima ba ya halitta hle ga migye, ana hei ni mere mri na, na wawu wa aya hle ga megyen. Ahei ni mi yo yu'u u njaji. **21** Tre di halitta ni tuma ba kpa chuwo ni gran u gla. naki ba jin u ye nimi kpa chuwo u gbre san u nikoh mri Rji. **22** Naki ki toh i halitta wawu'u ahi u kpa chuchu ni yi ne har ye ziza'a. **23** Ana hei naki ni kankrji na, ko kita ni tubu wa ki wir u mumla u Ibrji Tsatsra kita ni tubu ki, kie kpa chuchu ni mi ne bu, hi kie gbe diyancin bu, wato kpa chuwo u kpa bu. **24** Nakima i wayi gbigbi ba kpa ta chuwo. Naki inde ikpi wa ki kpa yeme di ba tiu kina toh rina. Naki a ghan wa asi you suron njaji ikpi asi toh? **25** Naki inde ki hei ni kpah yeme ikpi wa ki ri he u toh u, kika gbe ni vu suron. **26** Nakima Ibrji Tsatsra si zo kuyere bu. Naki kina hei ni toh yadda ki bre aman Ibrji tsatsrani tuma ni bre ni tu hu ni kpa chuchu wa bana yah tre ana. **27** Wawu wa ani wa suron, asi toh mere Ibrji Tsatsra, don asi bre ni tu biwa ba kpa njaji nitu imere Rji. **28** Ki toh di biwa ba son Rji, ani ti ikpi ba wawu du ba hi ni didi, hi ni bi wa ba you ba wawu nitu mere ma. Ikpi ba wawu ba kma tie didima. **29** Naki ma bi wa a toh ba ni sen mu, baba i a kardara ba

kma ti kamani ivre ma, don a kma ti vre ma u mumla ni mi mri ya gbugbuu. **30** Biwa a kardara, a you ba, baba i a you ba, a kpa ba chuwo, baba biwa a kpa ba chuwo, baba i a zu ba. **31** Ki tre nitu kpi bi yi inde Rji hei ta, ahi nghan ni you ti ni shishi? **32** Wawu wa ana ka vre ma yun tana da ban nota wawu bu'u agye ni zu duna nota kpi ba wawu na ni wu ngame? **33** A ghan ni tsro wo ni biwa Rji a chuba? Irji wawu hi u kpachuwo. **34** Ahi ghan ni hukunta? Almasihu kwu nitu bu har zan naki, wawu wa ba, asi ti mulki ni Rji ni bubu u daukaka, wawu i si bre nitu bu. **35** A gha ni gata ni son u Rji? iya, ko kpa suron time, ko tsanani ko iyuo, ko zre ni gbere, ko kpalu, ko nji gban? **36** Na di ba han, nitume ba wu ta ni kurji, ba kma ta ti itama bi han. **37** Ni kpi ba wawu ki zan gbengblen duba tre di kita ki bi kpaka, ni tu ma wa ani son ta. **38** Naki mi kpa nyeme di ko kwu, ko ivri, ko malaiku, ko mulkoki ko ikpi bi ye, ko gbengblen. **39** Ko gbron, ko juju, ko irin halitta rime bana iya gah ta ni son wu Rji na, wa ahei ni mi Almasihu Yesu Bachi ba na.

9 Mi hla njanji ni Kristi, mina si tie chena, imre mu si tsro me ni mi Brji Tsratsra, **2** ndi mi he ni kpon yi ni low sron u kakle ni sronmu. **3** Ba ndi na tre ndi ba tie nyu nimu nda cume ni kan ni Yesu ni tu mri vayi mu, ni ba mla mu u kpa. **4** Ahi baba yi ba Israilawa, ba fe kpanyme, ni gbire san, ni yo nyun mbe dede, ni toh turon, da gbire Irji san ni tara kuma, ni yo nyu ma. **5** Mba tiba mba ndi nimi Almasihu u no niko u kpa wawu wa a hi Irji u koge, du mba gbirasa u saika sai sai du he naki. **(aiōn g165)** **6** U ana nitu itere Irji wa a joku na, ana hi kohan ni Israilawa

a hi Israilawa u njanji na. **7** Nakima ana duka grji Ibrahim
mba hi iriri Ibrahim na. “Mba yo mba be grji Ishaku.” **8**
Mba ki mba he imiri be kpa mba na imiri be he imiri be
Irji na. Mba imiri be yo nyu wa mba bla ba suru ni grji
ba. **9** U wayi hi itere u yo nyu a “nzizayi me ye de ye no
Saraya ivire. **10** Ana he iwayi me ngana, niwaa Rifkatu a
ban nne ni lonma itimbu Ishaku. **11** Ba rihe ngrji myri ba
u mbana ti kpi dede ma ko meme ma na. Ni tu naki Irji a
chu ana bi ni kpi wa mba ti ana amma nitu idi wa a yo. **12**
U mba hla ni wa “Nikon ani kwba ti gra ni tsitsama.” A
na kima mba tere. **13** Naki mba han zi “Me son Yakubu
de kamu ni Isuwa.” **14** U khi tere de naki? Irji na ti bina
naki? Ah ah. **15** U a hla ni Musa me lo sonro niwa mi
losonro, mi losonron ni wa nimi no si sonro ni wa ani si
sonron a. **16** Ni tu na ki ana he ni tu idi wa a yo sonron.
Ko kuma ni idi wa ani ri shishi, na a he ni nitu Irji wa ani
losonro ni ta. **17** U lan tre Baci'a hla ni Firauna, “Ani tu
wayi yi me nzuu lunde ni ndu me tsoro ngbengblen mu
ni mi me ni ndu b d'bu nde mu ni ngbungblu'a wawuu.”
18 Naki, Irji ni tsro low sron ni wa a son'a nda tie wa a son
sen tu. **19** Khita mla ya u khi tere ade ni tuge ani son toh
joku? Ahi ihan yi ni ya kukri ni gbegble u tuma. **20** Khi ta
ya i u idi u hi han wa u san yun ni Irji? Ko idi u me a ani
ya miye idi u me de ge sa a me wawu naki? **21** U idi u me
iri ana he ni gbegbegle ni tu itama iri wa ani meri iri u
dedema iriri a hi u daraja, iriri a hi u tidu mege? **22** U
ida Irji ani so tsoro ifu ma ni gbegble mba toh, ssai a vu
sonron gbugbuu ni mba iri u fu wa mlati is gbi sutu mba.
23 E ati naki da tsoro gbira san ma gbugbu wa a he nimi

dede u ma, wa a mla ti du mba gbirasan? **24** Amma tie wa ni tu mbuyi ita wa aye ta'a, ana Yahudawa ni nklen mba megyen na u ni bi kohra ngame. **25** Towa a tre ni mi nvunvu u Yunusa a, “Ani yo ndji wa bana bimu na ndi ndji mu, ni biwa ana son ba naa, biwa mi son ba.” **26** Ani he naki wa mba na tre “ndi ba hi indi mana, u mba yo mba imiri Irji be sisairi.” **27** Ishaya a yi kpokpo djur rah nitu Israila. “Mba ta ni tere a de imiri Israila mba bra na kpabru u kosan ba u mbari mba ba nawo. **28** U Irji a toh a de wawu a ni kle nyun ma ni gbugbugblu pyipyi me bani wuton mba. **29** Na wa Ishaya a han ni sei u Irji a de na ka grji do ni ta wu na khi de na he na Sadumawa u khi dena kwma ti na Gomarata. **30** U ziza khi tere a de ge? U be kora, be wa bana son tsa-tsara na mba kpa dede ni dedema u kpa kyem. **31** U Israila be wa mba na wa ituron u tsa-tsara na u mba na he ni mi turon na. **32** Nitu ge? ni tu mba na wa ni njanji na. u a he nitu idu na. Mba za ni tu tita wa ni du yi za ni kbu za. **33** Towa ba nhaa, “To Mi ka tita u kbu za sizi ni mi Sihiyona mba ni haan u latre. U wa a kpanyme ni wu'a ana tie shan na.

10 Mrli vayi, yo sron mu ni bre Bachi, aa ndu ba gbujbu. **2** Me to ndi bahe ni yo sron ni Rji, ana ndi ba to kpe na. **3** Bana to kpe nitu tie ndindi u Rji na, ba wa ndi ba tie ndindi u tu mba, bana nno tumba ni tie ndindi u Rji na. **4** Ahi Kristi hi duu u tie ndindi hi ni bi wa ba kpa y'me'a **5** Musa a nghan nitu ndindi wa'a rji ni ndji, ndji wa a tie ndindi u duu ani son nitu du'a. **6** U ndindi waa rji ni yo sron a te ndi, na tre ni sron me ndi, a ngha ni hon hi ni mi shu? (Nda ji Yesu Kristi grji ye ni meme). **7** Na tre ndi

a ghan ni grji ye ni meme? Ahi ngha ni ji Yesu Kristi rji ni khyu). **(Abyssos g12)** **8** Amma asi tre ndi ge? iji trea he hyehyre ni wu ni mi nyu me ni mi sron me **9** U ta hla ni nyu me ndi Yesu hi Bachi, ndi kpa y'me ni sron me ndi Rji zuu wlude ni be u gbujbu. **10** Ni sron'a idji kpa y'me nda fe kiklan sron ni nyu ndi bre nda gbujbu. **11** Imbe Rji tre ndi, biwa ba kpa y'me'a ishan na tie ba na. **12** Don Jew baba Greek bana heni kankan na, don Bachi ba'a he riri. **13** Idji wa a yo nde Rji ani fe sii. **14** Ba tie niheri nda yo nde Idji wa bana kpau y'me na? Ba tie nihe rli nda kpa y'me ni wa bana taba wo duu ma na? **15** Ba tie nihe rli nda wo ba tina tre tre Rji ni bawu na? Ba ti ni he rli nda tre tre Rji, idan bana ton bana? To wa ba nghan, “Iza biwa ba ji tre ndindi he bi bange. **16** Bana wo tre Rjia wawuu mba wu na. Ishaya a m'ye “Bachi, a hi nghan kpa y'me ni ton ndu'a? **17** Yo sron nihe nitu wo, wo rli ni tre Rji. **18** U me m'ye, “Ba na wo na?” E” gbigbi ilan mba he ni mgbumgblu, itre mba hi ni mgbumgblu wawuu. **19** Luwa, mi tre, Israila ban to mu naa? “Musa a tre ndi” Mi ndu yi tie ngu nitu mgbumgblu wa bana to kpe na mi tie ndu ni ba ni ndu sron mbi tie meme. **20** Ishaya a vusron nda tre ndi, biwa bana wame na'a ba fe me. Mi tsro tu mu ni biwa bana m'ye me na'a. **21** A tre ni Israila ndi, mi n'ma wo mu hi ni ndji bi kawo trre ni hanton.

11 Mi tre ndi Rji kama ni ndji mu? Ani to bre tie to kima. Ime mi ndji u Israila, ih'bu Ibrahim u grji Banyomi. **2** Irji na kama ni ndji ma waa he ni guci toh mba na. Ka bi toh kpye a lan tre'a hla nitu Iliya, wa a nji (kara) Israila hi ni Rji'a? **3** A tre di Bachi, ba wu annabawa me, da zi koh me

me, Ahi me ni kankrji mu mi don. Naki basi wa ba wuh
me. **4** Naki u Rji ka kasa u da tre gye? A tre di mi hei ni di
dubu tagban wa mi zi ba nitu mu. Wa bana kudran ni
Ba'al na. **5** Ko naki me ni toh i ibru bari ba he ni ndindi. **6**
U ani taa ni zizi, wa'a ana la ni ndu na. Ani tana tokima, u
zizi nala hi zizina. **7** Wa hi ngye? Ikpye wa Israila ba wa
bana fe na, u bi a ba chu ba'a ba fe, imbru ba ba sen tu. **8**
Na ba han Rji no ba ibrji u meme wa bana toh shishi hei,
aman bana toh na, iton hei aman bana wo na har ye ni vi
kima. **9** Dauda a tre di du teburin ba du kam ti rjirji u vu
labe, ba troko, du kam ti tita u kub za ni kpye u rju hla
ni ba. **10** Du shishi ba ti bwu duba na toh na, du gon ba
ta dran chuchu. **11** Mi tre ndu ba k'bu za da joku? Ndu
kpye nakima la tie na. Nakima k'ma hi ni gon mba yi a
ndu gbujbu ye ni bi ko hra ni ndu yo ba tie ngu. **12** Inde
zizaa wa ba kam hi ni kogon, aji klen ye ni bi kora, ni
hei kwatancin nikon ma ani hei, inde ba ye ni klekle? **13**
Ziza'a mi si tre ni yi, biyi wa bi kora, naki ime i mi hiu
ton du hi ni kora, misi wurwo ni mi du mu. **14** Ani bi
dume you mri yah bi hwu, duta kpa bari ba chuwo. **15**
Inde kaba, ani ji shu tu bi ni gbugbulu in kpa ba ani hei ni
hei? Ani kamti vri ni mi kwu? **16** U klo bi mumla bata bi
mumu'uma wa ba nymo tie gble ma ni bi ngame. U inja
kukron bata tsratsra me, ba ilan ma ba ba he tokima. **17** U
ilan bari u kukron bana nzi hlega, u biyi mba bina kukron
Zaitun, wa ba fe nimi mba, u bina he ni gado bii ni ba,
u bi ye ni mi nja zaitun a, **18** to, bika na gangban ni tu
lan ba na. Bita gangban, ana bi yi mba ti njinja na, wa hi
nja'a mba nji yi. **19** U bi tre din “Ba nzi lan ba ni ndu ba

fe me ni mima. **20** Wa i a njanji, naki wa njanji ba na hei na, i ki sa i baka zi ba ni mi wo, bika kri gbagban ni mi njanji bi. Na ban tubi zan na ahei na, aman bika klu sissri. **21** Naki inde Rji na don wo u njanji na, to ana don yi na. **22** Bika toh iri du bi tsanani u Rji. Niwo ri tsanani ni ye ni Yahudawa biwa ba joku. U ndindi u Rji ye ni yu'u, inde bi si zre nimi didima ba na zu yi na, aman inde bi kabi ba zu yi. **23** Nakima inde ba na guci ni mi njanji bana, ba vu ba sur ni mi kukron nakima Rji na iya la vu ba. **24** Inde ba chu u rhu nimi kokron zaitun mi ji, har wa bi du ba ka'u kabi nimi kukron zaitun u wu'u wo u njanji. **25** Mri yah mi ni son du yi ji hei ni mi bwu na, game ni gbugbulu i du yi na hei ni toh ni mi mre bi, gbugbulu hi sen tu ni Israila, har bi korta ba ri ni me. **26** Ahei naki Israila ba wawu bau ba gbujub, nadi ba han. Ni mi Sihiyona wa ani kpa chuwo ani rjhu. Ani wur iri hle ni mi Yakubu, **27** Wa i ni kam ti chunyu mu ni ba, na di mi wur mi wur lahtre ba hle ga. **28** Ni nhma bari ni tu bishara, ba bi kran ni bi, nitu kon ri, ni tu chu u Rji ba bi son ni tu bati. **29** Na baye-baye ni you u Rji hana ya ka ba sran na. **30** Biyi me ni sen bina ta hu tre Rji na, naki ziza'a bi kpa didi nitu lahtre ba. **31** Ni koh kima Yahudawa biyi ba kam ti bi sen tu, ni tu didi wa ba tsro ta, baba me ba kpa didi ziza'a. **32** Naki Rji ka ko ngham nitu sen tu, don du tsro didi ni ko nghan. **(eleēsē g1653)** **33** Ina misali juju ikle ni toh, ni toh iri u Rji. Hukunche-hukunche ma ba zan guci bichika, ikoh ma ba zan guci toh. **34** Nakima, ahi nghan ni no Bachi i mre? a nghan ni ni tre? **35** Naki a nghan guci no Rji kpie

du han wu? **36** Rji ni wa wu i, ni wawu i, hi ni u ikpie ba wawu. Niko ahi u ma isei ka kle. Ami. **(aiōn g165)**

12 Mi bre yi mri yah, nitu gbugbu zizi u Rhi, ndi nno kpambi hadaya u ka khwu u tsratsra, ikpye u kpah ni Rji. Iwayi mba hi jiji ndume. **2** Na yo tu ni kpye u ngbungblu yina, kami ndri mbi sran ni mi son sa'a mbi, Tima kima ndi toh ikpye wa a ndindi ma, u'kpaa nda hi ngre me nimyren Rji. **(aiōn g165)** **3** Nakima mi si tre nitu didi wa ba ne, du ri nimi bi, ka na zu tuma zan uwirji wa Rji zi a na. Nakima bika hei ni toh, gwargwadon wa Rji no ko nghan njanji. **4** Nakima ki hei ni ngma kpa gbugbu'u nimi kpa riri, ana wawu ba, ba ti iri du riri na. **5** Ahei naki ni kita, na diki gbugbuu, naki ni mi kpa u Almasihu, wawu bu'u ki ngma kpa, kpabu. **6** Ki hei ni ba nno nikankan ni tu ndindi wa ba no ti tawu. Inde baiwa indio hi toh ko shishi, ka ti nitu njanji ma. **7** Inde wa ahei ni baiwa u du, sei ka ti du ma. Inde ndi ri hei ni baiwa u tsro, wa ka tsro. **8** Inde iri ahei ni baiwa u chon ka chon. Inde ndi ri ahei ni baiwa u no, ka no ni bwu wo, inde iri hei u jin ndi, ka ti ni toh, inde iri baiwa a lo suron, ka ti ni si suron. **9** Bika tsro son, aman na ni riya na. Ka bi ni ikpi wa a meme, di ti kpie wa a didima. **10** Nitu son mri vayi, bi ka son kpabi na abi. Nitu no nikon, bika no tubi nikon. **11** Ni ti, na sina, ni tu Ibrji Tsatsra, bika ti gbengbenlen Nitu Bachi game, bika ti du ni u. **12** Nitu tre kpeshe, bika ti niki kla suron. Nitu sun si na hei na, bika vu suron, nitu bre, bika bre ni you suron. **13** Ki ta zo bi tsatsra, di ta kpa bi tsri ni ba koh bu. **14** Ti lulu yo ni bi wa ba wanyu ni yi, bi kana tinyu ni bawu na. **15** Bika za'a ni biwa basi za'a, bika yi mashi ni

biwa basi yi mashi. **16** Imere bi ka kamti riri, na du mere bi kam ti u wur wo ni san na, naki bika ti kpan ni bi tiya. du iri ni mi ka ri mere di wawu a zan iri na. **17** Na rjhu hla meme ni meme na, ti ndu didi ni shishi ko nghan. **18** Bika ti kpie wa bi ya bi ya ti, don du yi si ni ko naghan. **19** Mri yah na rjhu hla na, du Rji rjhu hla niyu'u, na di ba nha. Rjhuhla ahi u mu, mi yoh ni ko nghan, inji Bachi bu. **20** Nakima, iyon nita tie ndi wa ani kra u wuka nno barli, inde hlan ma niti u wuka no man so. inde bisi ti nakima, bi si vu kla lu si sur ni tu bi kran yi. **21** Na du meme gyuru yi na, bi yi bika gyuru meme niti didi.

13 Ko ko ghan du ka tu ghji ni be chu nitu be ichu mba dji ni Irji ituron wa a he ziza a dji ni Irji. **2** Ziza yi be wa bana hu ikpe wa ituron u Irji a hla na be wa mba kaba mba kpa ide u meme ti mba. **3** Mbe chu mbana kpe u ti sissri na, ni idi be ti dedena u mba he ni tu idi be ti meme ti yi u na son ti sissri be chu na? Ti kpe wa a he dedema, u be gbirasa. **4** Wawu a hi ivre ko Irji u dedema. U tana ti kpi wa hi memema u kati sisiri i be turon wawu ana ba ta wa ana he ni tu ikona. A hi vre ko Irji ni tu dedema. U mbe ta ti kpi wa a memema. mbe ka ti sisiri, wa wu na taba ban ta mege na wa wu a hi ivrenko Irji ani tifu ni idi u ti memeti. **5** Gbigbi be ka hi be hu ana he ni tu ifu na. U a he nitu isonrome. **6** Nitu ki, ki han gadu, nitu ki ma be kpa gadu mba hi igra Irji, be wa mba tina ki chachu'a. **7** Be ka no ko ghanide ma, gadu ni be gadu, kudi fito ga tito, klusisiri ni be wa mba'a klusisiri'a, no nikon ni be wa mba mla kpaniko'a. **8** Na ji kpiri u idi na, u be ka son kpabi. Wawu wa a son vayi ma a kle toron wawu kina. **9**

U, “Be kana yi zina na, be kana wu idi na, be kana yibbi na, be kana ti guna, u doka iri ni ta he gari. Be ka ban u chudu ni wayi.” Son vayi me na wa u son tuma a.” **10** Ison ana mynien vayi me na a ha naki kauna ta cika shari'a. **11** Ni tu naki be ka toh ndi iton a kleyye u be ka lude ni kruna'a. Nitu kpachuwo bu'a a he hwehwere. Ana gburukon nawa khi si ya na. **12** Ichuu a kleye u ible a ti hwehwere u kpaye be ka du ki ka idu u bu'a don; de sur u ikpi u kpama. **13** Ki mla zren naki si zren ni Rji, na ahei ni mi ti fa na, na bi hwa na. Kina zren ni mi ti gwugwu ni meme sha'awa, kakima mi wa nyu, hwu. **14** Naki bi ban Bachi Yesu sur ni Almasihu, bika nati meme halin u kpa na, don meme sha'awa sa.

14 Kpa biwa njanji ba a kuyere, di na no tron nitu sen nyuna. **2** Wa ahei ni njanji ka ri ko gyen, aman wa ahei ni gbengblen ka ri vuvu migyen. **3** Wa ani ri kogyen kana kpa wa a na ri na tsir na. Indji wa ana ri kogyen na, kana yoh tron ni bi wa ba ri kogyen na. **4** Wu u nghan wa wu si to lahtre igran ndi ri? Kri ni zade ma, ni jokuma a die u ndi wu koh ma, aman Bachi ahei gbengblen du kri. **5** Indji ri ni gbere san ni vi bari zan bru bari nakima indi ani gbere san ni viba wa wu'u du ko nghab sun ni mi hakakewa nitu imere ma. **6** Indi wa ni yah ivi, ani yah don Bachi, wa ani ri, ani ri ni Bachi, don ani gri ni Rji, wawu wa ana ri na, a kah ma bubu ri, a kah ma ni Bachi, wawu me si gri ni Rji. **7** Ba ndi wa ani sun nituma ni mi bu, nakima ba ndi wa ani kwu ni tuma. **8** Naki inde ki si vri, ki si vri ni Bachi, inde ki kwu, ki kwu ni Rji, nakima, inde ki si vri, ko ki kwu, ki bi wu Bachi. **9** Nitu nakima

Almasihu a kwu da luda, du kama ti Bachi u bi kwu baba bi vri. **10** Nakima agye bi si tron mri vayi bi? Iwu me don gyen wu si kpa va yi me tsir? Wawu bu wu'u ki kri ni kub tron Rji. **11** Don ba nhan zi. Mi shi rji nji Bachi, gbarju ba wawu'u ba kudren ni mu. Ileme ba wawu'u ba gber ni mu. **12** Nakima wawu buwu'u ko nghan iri bu ni hla ikpie wa wawu ti ni nyu ma ni kub Rji. **13** Nakima kika na tron mri vayi bu na. Nakima kina na tron kpabu na, kika na yo tita u kub zah ni mri vayi bu na, ko kika du vayi bu joku na. **14** Mi toh di kpa yeme di ni tsutsu ni Bachi Yesu, ba ikpie wa ana hi tsatsra na sei de indji wa a ban da hi tsatsra na. **15** Inde bi ri me ani mrey vayi me, wu na si zre ni mi so na. Na kpa wa Yesu a kwu nitu ma ti meme ni biri me na. **16** Nakima na ban ikpie biwa ba bi duba kam ti ikpi biwa ba jin mer ye ni bari na. **17** Nakima, ni mi koh Rji ana tre ri ba sou na, aman nitu didi ni sun si, ni ki klan suron ni mi Ibrji u Tsatsra. **18** Nakima, wa ba gran Almasihu ni koh kima, ahiu kpa ni Rji, naki u gbu di ba ka kpa yeme niwu. **19** Nakima kika wa kpie biwa ba hiu sun si, ni kpie biwa ba me ta. **20** Na kpa i du Rji ti meme nitu kpie u ri na. Iya di wa ani ri kpie wa a du ri joku. **21** Ana bi du ba tan nanma ko sou imah inabi, ko ni kpie wa ani jin joku ye ni vayi ma. **22** Nakima njanji waki hei niwu, bika mla zi ni tsutsu bi ni Rji. Wu u lulu wa isuron ma ana lahtre nitu ikpie wa hankali ma a toh a dede. **23** Naki wa ani ti shakka aman da ri, ka toh da lahtre, dona na hei ni njanji na, a lahtre.

15 Kita wa kihe ni ngbengblen'a kika vu suron ni biwa bana he ni ngbengblen na. **2** Ki tie kpe wa ani kpa sron

vayi mbu si'a, ndi ndu kpau sen ngbengblen. **3** Kristi me
ana tie kpe u son tuma na, na wa ba nha. “Imre biwa ba
mre'a a k'ma hi ni tumba.” **4** Ikpe wa ba nha ni kogon'a,
ba nha nda nno ta tre, nitu vusron ni nno ngbengble
u litattafai ki he ni yosron. **5** Zizan Irji u losron ni nno
ngbengble ndu nno yi sron riri u son ni kpambi, nitu son
Yesu Kristi. **6** A tie wayi ni sron ri ndi ndu yi gbre Rji ni
Tie Bachi mbu Yesu Kristi. **7** Nitu kima, kpa kpambi to wa
Yesu Kristi ngame a kpa yi'a ndu nde Yesu kpa gbre san.
8 Mi tre ndi Kristi a ka tie gran u yoji nitu ndindi u Rji, a
tie wayi ni ndu ba tabatar ni alkawarai wa banno ba tie
sesekasea. **9** Ni ndu Bira gbre Rji san nitu losron ma. To
wa ba nha, “Mi gbre yi san nimi Bira, ndi yose u gbre
san nimi nde mbi.” **10** Ngarli, Ngyri, biyi bitsri, ni ndji
ma. **11** Gbre Bachi san ngarli, biyi bitsri wawu'u. Ndu
ndji wawu'u gbre wu san. **12** Ishaya a tre ndi, Ba fe iha
Jessi, wa ani wlunde nda tie cuu nitu bitsri, bitsri ba fe
ngbengble sron ni mi ma. **13** Irji wa ki yo sron niwu'a,
nno yi ngyri ni sii ni kpa y'me, ni ndu ngbengble Brji
tsratsra nno yi sron. **14** Ime nitu mu mi kpayi y'me, mrli
vayi. Mi kpa y'me ndi biyi ni tumbi bi tie ndindi, ndi he
ni to wawuu. Mikpa y'me ndi bi fe kon ndi nno kpambi
tre. **15** Mi nha ni yiwu ni ngbengble sron nitu kpe bari,
ndi ndu nno yi myrien, nitu nno wa ba ne rji ni Rji'a. **16**
Innoa ndume ka tie gran Kristi Yesu wa ba tonu ni bi
kora, limami u tre Rji mi tie nayi ndi ndu nno bikora, ndu
he kpe u kpa, ni kebbabe u Rji. **17** Mi wruwo ni san nitu
ndu wa mi tie ni Rji'a. **18** Mina he kpe wa mi trea na, sai
kpe wa Yesu tie ndu ni mea, ndi ndu bikora hu tre nda tie

ndu. **19** Nitu mgban, ni al'jibai, ni ngbengble brji tsratsra rji ni Urushalima, kagun hi ni llirikum, ndi ji bishara Kristi ni ngbungblu wawu'u. **20** Ni konyi imyrien mu a he u tretre Rji, ni whrji wa bana to Yesu ni mi nde mua na, ndi ndu me na me nitu ndu ndjiori na. **21** Towa ba nha, Bi wa bana taba hla tre ma ni bawu'a na, ndu ba to. Biwa ba na taba wo du mana ndu ba to (fahimta). **22** Ba zu me bubu ye niyi ni ton gbugbuu. **23** Zizan mina he ni mbru bubu ni mi gbuyi ni mi se gbugbuu mi zi yosron u ye niyi. **24** Iton wa mi he ni Asbaniya mi yo sron ndi mi zu niyi, mita tie mrli vii niyi bika hu me hi ni kima. **25** Zizan mihi ni Urushalima, don tie ndu ni bi hi Rji tsratsra. **26** Ahi kpe u ngyri ni ndji bi Makidoniya ni Akaya ndu ba nno kpe ni bi kungyre (poor) nimi idji bi hu Rji biwa ba he ni Jerusalem. **27** Ba ngyri don a he na hla ni tumba. Don bikora ba kawo kabi niba ni mi kon Rji a kati hla ni bawu ndi du ba zoba ngame. **28** Nakima, mita nno ba kpe wa miji ni ba wua, nini hi ni spain (Asbaniya) mika zuye niyi. **29** Mito ndi iton wa miye ni yia, miye ni lulu Kristi gbugbuu. **30** Zizan mi breyi, mrli vayi, nitu Bachi mbu Yesu Kristi, ni son u Brji tsratsra, ta tie ndu bre Rji ni mu ni mi bre mbi. **31** Bre ndi ndu me gbujubu ni wo biwa bana kpay'me ni Rji ni Yahudiya na, ni ndu indu wa mi tie ni Urushalima ndu hi kpe wa idji bi hu Brji tsratsra. **32** Bre ndi ndu me ye niyi ni ngyri nitu kpa y'me Rji, ndi ta yayi fe sii. **33** Ndu Rji u nno sii hu niyii. Amin.

16 Mi si tsro yi Fibi wa ani tindu ni ikillisiya wa ahe ni kankiriya. **2** Bika kpaa ni mi Bachi, nitu iko wa ahi ni biwa ba kpa njanji, kri wu ni mi iya ma. Nakima wawu ni tuma,

a ta zo di gbugbuu, ni me game. **3** Chi Bilkisu mba Akila, kpukpan bi du ni mi Yesu Kristi. **4** Nakima, nitu mu bari ba ka dri mba grji, mi singiri ni bawu, ana me nikankrji muna, aman ni ikillisiyoyi ba wawu'u, ni bi kora ba. **5** Chi ikillisiya wa ahei ni koh mba. Chi Abainitas u son me, wa a guci kpah Kristi ni Asiya. **6** Bika chi Maryamu wa ati ndu ni yu'u gbugbu'u. **7** Bika chi Andaranikas mba Yuniyas, mri yah baba kpukpan bi son kotro. Ba toh nimi hi toh du, biwa ba hei ni mi Kristi guci ni mu. **8** Bika chi Amfiliyas u son ni mi Bachi. **9** Bika chi Urbanas ikpan u tindu mbu nimi Kristi mba Istakis u son mu. **10** Bika chi Abalis wa mi kpa nyme niwu ni mi Kristi. Chi biwa ba hei ni ko Aristobulus. **11** Bika chi Hirudiya vayi mu ni biwa ba hei ni koh Narkissa, bi wa ba hei ni mi Bachi. **12** Bika chi Tarafina mba Tarafusa biwa ba si ti ndu Bachi. Bika chi Basisa u son wa a ti ndu Bachi gbugbu'u. **13** Bika chi Rufus u chu'u ni mi Bachi mba iyi ma ni me. **14** Bika chi Asinkiritas mba Filiguna mba Hamis mba Baturobas, mba Hamisu baba mri yah wa ba hei baba. **15** Bika chi Filolugus mba Yuliya, mba Niriyas baba mri vayi ma, ni Ulumfas ni bi wa ba tsatsra wa ba hei baba. **16** Bika chi kpa hi ni bi tsatsra ni sumba. Ikillisiyoyi Almasihu wawu basi chi yi. **17** Ziza'a misi bre yi mri yah, bi ka rhi mren fa nitu biwa jin gakpa ni kub zah. Bina si hu itsro, bika hi gbugban bu. **18** Nakima iri ndi bi yi ba na bi gran Bachi Yesu sei ni mi ne ba. Ni roh yun ba, basi gyuru isuro wa ana lahtre na. **19** Nakima nzren bi u bi hu, a zren hi ni ton ndi ba wawu'u isuron mu ti kikla rei me ni yi, aman me so du yi hei ni toh nitu ikpie wa a didima, i bi na hei

ni lahtre na nitu ikpie wa a meme ma. **20** Irji u sun si ani du yi chan ibrji ni inda zah bi. Zizi u Bachi bu Yesu Almasihu du sun ni yi. **21** Timothy ikpan u du mu, ani chi yi, nakima Lukiyas ba Yason ba Susibataras ni mri vayi mu. **22** Me Tartiyas wa ba nha ibe, ki chi yi ni mi Bachi. **23** Gayus wa ani kpa me ni ikillisiya wawu'u basi chi yi. Arastas u zi klen u gbu ani chi yi ni kwartus vayi mu. **24** Zizi u Bachi bu Yesu Almasihu du sun ni yi wawu bi. Amin. **25** Ziza'an wa ahei ni gbengbenlen u karfafa yi nitu tre ni wa'azi Yesu Almasihu wa nitu ma ba tsro ikpie biwa ba hei ni bu ni sen mu. **(aiōnios g166)** **26** Nakima ziza'a ba toh ba nitu ibe, u bi Annabawa nitu umarni Rji u tutrun, don hu njanji ni mi bi kora wawu'u. **(aiōnios g166)** **27** Irji ni ka nkrji a toh nitu Yesu Kristi gbere san a tabata sesei ni sei (tutrun). Amin. **(aiōn g165)**

1 Korinthians

1 Yesu Kristi ni kpayem lrji ayo Bulus du ri nimi bi wa wa
tindu niwu ni kpayem Bachi ni wawu vayimbu sastanisu.
2 Ni biwa bahe ni tra wubre irji ni Korinti nbi wa ba ke be
ni ba. ninde irji da yo ba nisan ninde waba glaba niyi
Yesu ni bi waba he ko nintse da kpayem ninde irji wumba
ni wumbu. **3** Du alheri ma nison wubima du hei niyi
wanda ni Rji Bachi Timbu wa wawu Yesu Kristi **4** Me kiri
ni irji mu cacu ni tu mbi don alheri wa Bachi Kristi Yesu
ni noyia. **5** Anoyi gbugbu u nitre du ni ilimi. **6** Na wa janji
tre irji hla ni yiwu wawumbia. **7** Naki bina wa kpi u ruhu
hama na wandi bi gbenbayani u Rji Yesu Kristi. **8** Da du yi
kpayemen didi ine har hi kle du ba na ka tou yi ni latre ni
ye Yesu Kristi na. **9** Irji wawuyi wu amina wayata yoni
mi bi zumata bi waba yi biyaya ninde vrema Yesu Kristi
Bachi mbu **10** Zi za'a me bre yi mir vayi ninde Yesu Kristi
na gatumbi tie kankana ni son kanka nikpambi na me bre
yi katumbi si son ni suron bi riri ni manufa riri. **11** Me
woh son bi mir vayi miniko kuluwi ba la ni mu andi meme
son a he ni yi. **12** A bari ba tre “Me he ni kogon Bulus” ko
me he ni kogon Afolos ko “Me he ni kogon Kefas” ko “Me
he ni kogon Yesu Almasihu”. **13** Almasihu agakpama tin
kankan? Ba klo Bulus don biyi? Bayi Batisma yiwu ninde
Bulus? **14** Mekiri ni Rji mena yi baptisma niri mbinas me
to Kiristus wu Gayus me yi nihawu. **15** Na ki ba wanda ni
tre bayi baptisma niwu ninde mu. **16** (Ime metou me yi
Baptisma ni ndi biko Sitifanus, Bayaki me na tou ko meyi
Baptisma ni nro na) **17** Meto irji ana ton me du me ye yi
Baptisma na, ama don meye hla tre ma bani wani tre wu

wayo ba yada di iko Baci na zama ni kaskanci na **18** Naki
u tre gicciye na he ma'na nishishi bi wa ba si halakaa na.
Ama bi wa ba fe son kasai kasai a hi iko Rji. **19** Ihlan tre
ma ahla “me kpa tre hi tice ni ba to zan ko nha me kpa
du ichemba timeme. Wa batre ba to zan ko nha. **20** Wu to
zan ko nha ahe nintse? Ina ndi wa tre wawu masani? Ina
indi watre niwawu tokpe zan ko nha ni gbugbu'u? Irji na
hla wawu kma indi wuce kma zama wawu na. **(aiōn g165)**
21 Du gbugbu ni wur wah ni drima anato Irji na wu Irji
a sisuron ni biwa da a kpaba u ba kpayem niw-u ninko
wotamba wa bla wa'azi **22** U yawudawa ba tre baha ba
bida ni alajibai wu helinawa nibaba ba bida ni hikima.
23 Du naki kita khla tre Rji ni gicciyaye tita wu kubza
yahudawa ni iri wauta wu helinawa. **24** Naki biwa irji
rhiga yo ba ni yahudawa ni helinawa kyi hla tre irji na
yadda a zama gbi gle ma ni hikima Rji. **25** Wauta u Rji a
zan hikima wundi wureshi gbe-glen Rji a zan wundi **26**
Toh yombi mir ya. Ana gbugbuwubi ba he ni hikima ni
shishi indi na. Ana wa wumbi bi he ni gbe-gble na. Anha
wawumbi bi fe gni yi ni ko bi cu na. **27** Irji a cu kpi bi
meme ma ni gbu-gbu wa ni nondi bi hikima shan. Irji cu
kpi bi hama ni gbegble du ba no kpi bi gbegble shan. **28**
Irji ni ju kpi wa bana he ni daraja ni ya lega ni gbu-gbu.
Aniya da jwu kpi wa ba hamanifani du ba me ni kpe ufani
zama banza. **29** A tei naki du dyo duna ya di wawu hi kpe
ni shishi ma na. **30** Domin kpe wa Rji a tei zizan bi he
miyi ninde Rji wandi a he ni hikima ni tawu riji ni Rji.
Ahenhaki adalcin mbu wu Tsarlu mbu ni fansarmbu. **31**

Du naki yada ba nha naki, indi wu wurwo ni san du yi fahariya ni ninde Irji.

2 Ninton wo me ye niyi mir vayi mena ye ni gwa ninta ko ni hi kima na nitre irji, ni bunko kpi bi biwa ba rhiba gamee ni tre Rji wa me kpayem ni wu. **2** Ninto wa mw yo suron mena takpe na nintu, me na he niyi na, sai de Yesu kristi, wa bi kle ni gicciye ni. **3** Me he niyi ni mi ya ni sisir ni wer Kpa gbugbu'u. **4** Nitre mu, ni dubu mu banahe gur hankali wukpi wa he nimi hiki ma na iye ni zho Ruhu mai-sarki ni iko. **5** Ana niyo suron mbi tu kpe wu biki ma ndi du hei wu Rji. **6** Zizan ki tre wu hikima ni biwa kuson kpan kpan ahna biwa boo he ni biki ma gbu-gbu'u ko hi son ni mulki wu ton yi wukle yi wa ba ki wace. **(aiōn g165)** **7** Naki ki tre nitu hikima wu Rji wa a riri da wu jaji wa bariyi ni hikima wu Rji wahe riri tun niton dau kako ima. **(aiōn g165)** **8** Dubircu bi zizan ha na tou ki na, ba di na to niton mu ba di na kpayem do glo Yesu zu dakaka na. **(aiōn g165)** **9** Wunaki nitrema, Rashishi wato, u ba ton awo ba suron ndi wa taba rhimere kpi biwa Irji a tiba nibawu ba wa ba kpayeme niwu. **10** Ama ikpi biyi Irji a tsor ta ni zo Ruhu. Nakiyi Ruhu niya kpi biwa bahe ni zurfi wu Rji. **11** Anha to mi suron ndi, naki se de ruhu wa a he nindi? naki ba indi wato du kpi bi zurfi wu Rji saide Ruhu Rji **12** Naki kina kpa ruhu wu gbungbu'u na, a Ruhu wa ahi kina kpa ruhu wu Rji kima wakya nito kpi ni shishi wa Rji a nota. **13** Ki tre ni tu kpi biyi ba ni klama wa ndi ba tsro ta ni hikima ndi ba ama ni Ruhu wa w tsou kpi bi ruhu ni ndi bi ruhu. **14** Wa ana he ni Ruhu na ana kpa kpi bi Ruhu Rji na, ba zama kpi bi wauta niwu. Ana iya datoba na, don

ba kpi bi ruhu. **15** Wa he ni Ruhaniya ani shari anta kpi ba na duki naki ama bari ba na sharanta u na. **16** “A nha iya tou suron Rji wa ni iya do tre wawu ni tsro wu?” Duk naki kita kihe ni suron u vera Rji.

3 Ime miri vayi, me na tre niyi ni na ndi bi ruhu na ama nadi bi nema kpain bi mir ziza ni de kristi. **2** Me noyi mada ra ana hla wu sain mana, bina iri na kio zizan mal rina **3** Du zizan 'a bibi n'ma kpa, wa ingu ni do shishi he ni mi suron bi. Du naki bina to bina bi n'ma kpa na? Zirmbi wa indi ba tsra yi to? **4** Din iridi wa tre wawu “ni wu Bulus wawu ni kongon Afollos” naki bina ndi nlege na? **5** Me miya a nah Afollos? Anha Bulus? ana bi waba kuyir ni son mba, wabi kpaye ni ba nawa Irji noba du' na. **6** Ime me chu, u Apollos mba a bwa m'maa wu Rji a du ba Rju. **7** Naki iwa achu, ke niwa bwa m'ma ba na kpe na. Ama a hi Rji mba ni du gbro. **8** Wa achu niwa a bwa m'ma ba riri, u ko nha ani kpa knima tsra ni du wa a tei. **9** Naki wawu mbu k'mir Rji kpukpambi duma wa ki zama ijhuma a tie ta. **10** Ni alherin Rji wa ba ne, cikake wu meh wa meh zinci harsashi, uri ani meh ni whu me, du naki kowane indi aniya yada imeh ma ni he gyagyer. **11** Ba indi wa ni zinci harsashinma kan niwa ba riga da ziye wato Yesu Almasihu **12** Zizan'a indi wa meh nitu har sashi rhi kan, wu zina riya ni wu ozurfa, koni wu titta bi daraja ni kukor, ni ciyawa ni tattaka. **13** du induma ni mlaye wa vyi wu mlaya ni he. Ani wu mlaya ni luwu. iluwu ni shell wu bima wa konha a teir. **14** Wu indiri wa duma abi, anika zizima. **15** Toki wu indi wa induma a gonlu wawu aniyi da shaya asara u wawu ni tu ma ani nawo ama da kir. **16**

Binato di bi hai kadi u Rji u Ruhu Rji ani son ni kpambi na? **17** Indi wa akpa haikali Rji u Ruhu Rji ti meme Irji game ni kpa ti meme. haikali Rji awu tsraki wukitaa me anaki. **18** Du ndio duna gur tuma n, idi wa aya tuma ani wawu kpe, ni son bi wawu, waniya ni wawu a zan konha, di wawu a he ni hikima niton mbu wu zizan du k'ma ti wawu don da zama u hikima. **(aiōn g165)** **19** U hikima wu gbugbu'u yi kalacu mu ni Rji naki itre ma ba hna da tre "ani vuu bi hikima ni makircin mba." **20** Har luwa 'Irji to mer bi hikima a wu megye". **21** Tok ni meryi du ndio du na wur who ni indi na duka koge hi wume. **22** Ni Bulus u Apollos, U kefas, u gbu-gblu u rai, u que u kpi wu zizan, u kpi bi ye no ko shishi, wawu ba wu mbi. **23** U biyi biwu kristi, u kristi hi wu Rji

4 Wayi akon wa indi nito ta di ki mirko kristi wa ki tidun mai janji u Rji. **2** Ni tu ki bason biwa ha he ni kpayeme ba ba ka yemen ni suron mba riri. **3** Nime ana hi wani kpe du ba tre di bi sharan ta ni me ko bubu bla tre u ndi na Ime me mina sharanta ni tumu na. **4** Mena to hla tre wa'a he ni tumu na kuma ana wa me tre mena bla tre na, u wa anito lha tre mu ahi Rji. **5** Naki na sharanta ni tu kperi kafi tan, kafi ye Rji. Ani lha du kpi niwa ba he riri ni mi bwuh da tsro manifa mba u mi suron. Naki ke nha ni kpa zizima ni wo Rji **6** Mir vayi me tre tre nimer mu niwu Afollos don biyi, bi iya to manufa tre wa ba tre adi, "Nati zan kpi wa ba nhann." Naki, don du ndi ri ban tuma ani wa wu zan ndi rira. **7** Anha a to kan kanmbi ni bari? Bi he nigye wa bana nayi negye na, idan megge bi kpa, wu gye sa bi wurwi nikpambi na bi na kpa na. **8** Naki bina wa kpe

hama na! bi riga he nikpi gbugbu'u wa biwa u bi riga sur cumbi me ba tere nita na. Naki me bi di na ti ndu tuchu'a ni tawu di du kita game ki he ni yi. **9** Nimer mu kipayeme Irji a yota manzani kiman ki koga wawu na wu ique ni hi ni tumba don ki zama kpe wu tsro ni gbugblu baba mauaiku duk baba ndi wawu. **10** Ki he na biwa bana tokpe na sabo ni kristi wu bi he ni hikima ni nde kristi, ki hama ni gbegble na wu biyi bi he ni gbegble ba toyi ni daraja u ba na ta ni daraja na. **11** Yeh ninton yi zizan iyaniti ta u nhama, wo bi sur me bana bina, batsita ba koh wu son. **12** Ki farma nidu ni wombu. wuba mer ta me, ki ti lulu yo ba wu, ko ba tsan ata tawu ki vu suron. **13** Du wa ba mer ta ki tre ni ba ni si suron ki he na bubu wu ka tsu le ni gbugblu, na kpi wa ba na bi ya na. **14** Me na nha kpi biyi don me noyi sha na anibi du me mla tre didi ni yiwu ni wa me kpayem ni yi na bi mir mu. **15** Wuhini he nibiwa lura ni yi du bu wula ni nde Rji, bi na he ni ba timbi gbugbumbi na. imeyi me yi me k'ma timbi ni cikin kristi Yesu domin Bishara. **16** Anaki me yo yi du yi ti na wa mi ti'a. **17** A he na ki u me ton Timoti ni yi wa me kpayem ni wu kpukpome ni u Rji. Ani la hla yiwu jkon mu ni kristi na wa me tsro ba ko ni tsei, ni kowani tra Rji. **18** Bari min mbi ba zu tu tsa na di me ta ye ni yi na. **19** Wume mi ye niyi bawuntoba idon Riji kpayem. Ni ki mi to bi wurwa ni suron baba biwa ba tre bato zan konha. Mi kuma to gblgble suron mba. **20** Mulki Rji a na tre mege ni sai ni gbl-gble tou yeyer. **21** Biwagye? me ye niyi ni kpalla koni ruhu Irji.

5 Khiwo kpi da ni ze niyi, meme tre wa da nabi woma
nitumbi ni biwa bana to Rji na. Bari ba kur ni mba ba
timba. **2** Wa naki bi wur woh ni suron. Bina yani yi na
niya indi wa asi tindu banza mba, anibi bka zu'u du na
son niyi na. **3** Ime mina hei niyi shishi na mi hei niyi ni
ruhu. Me kuma mi riga nino tre ni tu ndi wa la tre iri
meme ki, a hei na me hei niyi shishi ni shi. **4** Du shubi
mbi wa biyi ni nde Rji, Yesu ruhu mu a hei niyi ninde Rji
u iko Rji mbu Yesu a hei ni ki. **5** Ka ndi kima cuwo ni
meme birij dukpa kpama ti meme du ruhu ma du fr rini
vi wa irji niye. **6** Wurwo mbi ni suron anabina, bi to ni
yisti a vikpe vyivyi ma ani kpa dunkle bread ti meme? **7**
Mbla son bi wu zizan ti, na son na cice yisti wu kogo na,
di son na gurasa wu zizan nawa ana hei ni yisti na. ba
riga da yi hadaya Alamsihu kre kujru mbu wu di. **8** A naki
bari ki kiyi hifinma waana cice yisti ma na a yisti iri wu
rashin son mu meme son niwu meme suron. **9** Me nha
tre yi niyiwu duyi na k'ma tumbi bi nibiwa babi wamba
ko bi wa lilo na. **10** Mena yemen ni bi rayuwa banza u
gbugbu yi na ni bi son tumba nibi hugumaks zhni nibiwa
ba na whu Rji na, du idan wu cutume ru ni ba cutu me ru
ni ba sai u ka ru ni gbugbuyi. **11** Zizan wa me si nha niyi
wu na katumbi ni bana wa a tre di wawu vayime wu son
ma a wu fasikanci, niwa ni tei ghye ni wa ni who tre wu
meme bniyi ni wu ashar ne ni ndi wuso niwa ni cuce
nindi. Nakpaye me di ri biri biwuna. **12** Naki me ti nitei di
tre ni biwa ba kamba nikpa tre Riji. Wu naki wu na tre bi
wa ba kpa tre Rji na? **13** Ama Irji ne sharanta bi wa ba he
ni korah “cu ndi wu meme dir thu ni kpambi.”

6 Anibi niyiwu indi wa a hei ni tre wugbi suron ni vayi
ma waka grji u he nibiwa bana to iter Rji na? Ana zan
wa ani grji u he nihiwa bato ter Rji ni suron mba na. **2**
Kinatona indi biwa babi whu Rji gyegyer babayi ba bla
lhater ni gbu-gbu yi. wa anitahe naki bina to din iri tre bi
zizan a bayi bi na shutei ga son wubi mana? **3** Binato
de kitayi kiyi shari ani malaiku Rji na? wani hei kinaya
nimla son mbu tei na? **4** Wu nisonbi biyi sha na lhuwa ba
mble, wa gye sa wubi na tre yiriki nihe ko shishi biwa
bana bana bi whu Rji na. **5** Me lha ter yi niyiwu ni shan
nishishi. Ba indiri niyi waheni hikima wu bima wa ani
mla gbi suron mba ni kpabi na mir vayi. **6** Li vayi ni vayi
bi bwu Rji hahe kotu ni blater sharia baba biwa bana to
Rji na. **7** Ni tre wu janji mbi ba tre sharia yoh ni suron
mbi wa hei niwa bi riga ni nyoku. Agye nisa tiyabi niwu
megye? Agye ni zuyi ni kpabi du ba mye yi? **8** U biyime
ni nikpa kori tim meme, bi cida, wa bi tiwayi ni kpambi
mir vayi! **9** Bito ni niwa bana he ni adalchi na bana rhi
niko Rji na. Du ba na guru tumbi na nibi timdu fasikaci,
ni bi wa ba whu ter irji, ni wamba ni lhu lu bi wa ba tindu
mba ni bi wa ba hei ludu. **10** Bi yipyi bigye, bi sou bi mre
bubu ni bi damfarar, koba tei nihe bana rini ko Rji na. **11**
Bari mbi bana hei toki. U zinza'a ba glayi, da bayi no Rji,
da duyi hei na mir Rji ni de Bachi yesu Almasihu ni Ruhu
Bachi mbu. **12** Dui kpi wa bikito ba na meme ni mu na
ama d na ko gye hei mu ni ndu na ko anfani na. Ko gye
abi ni me ama ana kogye ni dame ni me na. **13** "Biri a wu
gbwune, wu gbwu a wubiri" Irji ni ka ba le hamba wu. U
kpambu ana hei wu fasikanci na. Ikpambu hi wu Rji, Rji

ni tanada ni kpaa. **14** Bachi yi ata Rji shipe, wa wuyi ani
skae ta tashipe ni gbe gblen ma. **15** Binato ndi kpambu
ba gabu bu wet u Rji na? Me ya ni vu hgiga kpa Rji ni
kpambu ni wu tar wa? Wana hei naki na! **16** Binato ndi
wa a ka kpama bi ni tar wa ba hei riri ni wu na? Na water
Rji a hla Nitawu “Habawu ba nama kpa riri.” **17** Indiwa a
ka kpama no Rji ba rubu riri ba wu. **18** Guje ni fasikanci
du lha ter wa ndi tei a hei ni kora ni kpama ama ndi wu
tei facikanci a ni tei lha ter ni kpa ma. **19** Wuna to ndi
kpa me a bubu son Ruhu mai isarki na? Wa a son ni wu
wa wu kpa ni Rji? Wu to di wuna so tume na? **20** Domin
bale wu ni le wu tsada, naki u ka gbre Rji san ni kpame ni
mi ruhu me.

7 Ni tu tre wa bi nha din. “Abi ndi du ndi duna hei ni wah
na”. **2** Ni tuter kpa wa ani du ndi lha ter wu ti fasikanci
wu bar ma, wabi ndi du son ni wah ma, u wah me ka
son ni lhon ma. **3** Du lilon coka alkawali u bayi bula kpa
u wama wawu wah me ka no lho ma kpe wa hul ho ni
bukata ni kpa ma a. **4** Ana wah hei ni iko kpa mana a lho
ma he ni ike kpawaha naki ilho me ana he ni iko wu ka
kpama nyu wah na kpa ma me a wu wahma **5** Na kpaye
ni zukpani kakpahibi na, bita hei ni yarda kpambi u ton
wa agamshe yia. Bitei na mba ndi du tunbi hi riri ni bre
Rji. Ni lha gyi tumbi ye ni kubu Rji ni mla son hi, toki du
meme briyi na kpayi ti meme na don bi na son ni gbegble
na. **6** Me bla ter bayi ni yiwu ba don me no yi doka ko me
ka gbi yi suron ba. **7** Ana bi du konha du he na mu yi.
Konha he nikpe wa Rji no a. iri hei ni kpe mu, u wamu
he ni kperi kan. **8** Imba bi wa ba na gra na baba mba

bi koh abi du ba na gra na wu mu'a. **9** Ama idan ba na iya vu tumba na ba ka gra. A fi duba gra ni du ba ri lu. **10** Nibiyi wa bi son gra mi noyi mer ana me n, a wawu Rji ter tawu, iwah du na kama ni lon ma na. **11** (U wa u gra nita kalon ma don, wu kason hama ni gra gari, ko ka kmaye da mla son mba tie mba lon ma), wu wawu lulon me kana kpeyem da ka wah ma don na. **12** Me tre niyiwu burbi, lme ana Rji na idan vayi ma don na. Me tre niyiwu burbi, lme ana Rji na idan vayi ma a he ni wah wa ana kpa Rji, n nda kpeyemni son ma niwu, wa kana kama ni son nawu na. **13** U wah wa ba gra da son ba lon ma u lilon ana kpaji na wu spom mba abi, wawu wah kana ka lon ma don na. **14** NI lulin wa ana to tre Rji na a ke babbe ni wah ma, u wah wa ana kpa Rji na a kebabbe ni lon ma, naki imba naki ba mir mba ba na hei ni suron wu kpanma na. Wu anihi Jaji wu son babi kpah wu son deidei ma. **15** Wu wawu wa a son wu bima wu whu Irji a ter wa wawu ni nyu, waka nyu me hgei. Ni iriter biyi, vayi ni vayi virwa ana lau ni ninina, alkawarin ba na. Barchi a you ta wa kison nikpa mbu na mir vayi ni son wu sesor. **16** Wu to kowuyi wah wu kpah lon me cuwo? wu lulon ko wume wukpah wah me cuwo? **17** Ahei naki Irji no konha kpe wa ani tei konha du zar ni kon wa Rji no duwa ki tei niwu wayi yi a ter mu wa me ter ni biwa ba wu ter mu. **18** Bavonju nindi rhi wa kpayeme ni yoh Rji? Duna ya da ni kpayeme ni ter vonju ni wa wu kpe na. Wuna vonju rhi ni kpayeme ni bangkiya me? na du vonju me ba du kpe wu wurwa ni sor me na. **19** Ko wu vonju ko wuna vonju na ana kpe wu meme ma na. ikpe wa a bi wu teitei khili ni

kpayeme ni irji ni ter magbagban. **20** Ni wu indi wa wu kpayeme ni yoh Rji wu ka zre gyegyer ni kpaye me ni yoh me. **21** Wuna gra niwa Rji yoh? Naban tume no yiri sorkina, wu wuhei ni sor wu tei kpe wu bi ma wu katei. **22** Indi wa iyoh ma ana yoh u Rji yoh wa wuyi ni son na vir Rji ba seser. Naki ni knoki indi wa na son na ver wa Rji yoh du kpayeme ni son na ver Rji. **23** Ba leyi ni le wu barma, wanaki wu ka na son na wu gra ndi na **24** Ni son bi mini vayi, ni kowane son bi ni yoh wa ba yoh yi, konha du son ni de Rji. **25** Niter wu son ndi wa ana to wah ni wa ana to lulon na, mena to dauka wa Rji ni Rji na. Wume me gniyi mer muye na Rji a hei ni vusor waki kpaye me niwu. **26** Wume meto naki me rhime iri meme kpe wa aniye ni koshishi, wa anibi wa indi du hei na ha **27** Ba loh zi ni kpah wah me? Naka wah me cuwo na. Wuta son ba wah, na yoh suron me niter wah gana. **28** Wuta hei ni gra wuna hei ni la tre na, u wa ana to lulon na waye gra ana hei ni later na. Wu biwa ba hei niyra kpa wu yo suronsor nomer wa son ba na zoba na, me son me du yina ba mer bi hei ni ko kina. **29** Naki mir vayi me nla yi wu, in ton ki fi me, ziza'a ni hi koshishi biwa ba hei ni mba ba son na hiwa bana hei ni gra na. **30** Biyi biwa biyi na du yi hi nwu ni shishi na u biwa ba si gri baka na tsro na ba si gir na u biwa bale nda hei niwu bakana tsor ndi ba hei ni kpe na. **31** Biyi bwa biya ni gbugbluyi a wubi bikaya binaya ni tziri ni wu di to tsirmawa wuna Nison gbugblu u ton yi a seye ni kle ma ziza'a. **32** Me noyi tre wa aniza yi ko nha duson da kakpale na son wu sisir na uwa a na hei nigra na imer ma a hei ni kpe s Rji ni nondi wani giri niwu. **33** U wa a

hei ni gra mer ma a'her ni kpi wu gbugbulu wani son wah ma du son wu nda girni gbugbulu. **34** Aga kpama iwa anai hei ni gar na, ko wa ana to lulon na mer ma a hei ni kpi wa Rji bani no wa ani son ni mer da mla kpama ter ni de Ruhu. Wu woh wu gar isor ma ahei ni kpi bi gbugbulu wa anu lohma sisor megye. **35** Me oha wayi ni du soi bi du son bi da mla yi tei mena wa me matsa niyiwu na me lah kpe wa a hei naki wa kiwu Rji, ana wa soi mbu niga kankana. **36** I wuri wu tato wuna tei kpa wubi ni kirwa wa son hema nito luloh na ni mla tei na wa zar ni sei wu gra wa naki yi, wa ka tei kpa ani son tei ana lha ter na u ba ka gra kpamba. **37** Ani ta hei toki wa vusor da kli gbagba wuba matsi wa niya da mla kpa ma tei da ba mer ni suron ma naki dazi tuma hama ni suron wu wamba wa ni tei kpe wu bima i wa a gra wa ana to luloh na a tei kpe wu bima **38** Iwu wa wu batume de wuna gra na iwu me wu tei kpe wubima zan konha **39** Iwah wu gra a hei ni son nide lohma du wa hei ni sisren. Ida gyu ba u iwah nita to ana iya da son hama ni gra na ani ni du gra ni kno wu hwu Rji. **40** Niya mu ani son si nda gri idan a son naki son nigar. me ya i meme me hei ni Ruhun Rji.

8 Nitre biri wa ba ti niwa ana hei nikon Rji na, wawu a hei nikon wu hadaya guma kai kito. “wuki hei nito kpiwa ba tsor” wu to bu din ani ya da gyi santu wu kpe wa zanki wa wuyi ki kpayi ni gbabu ni mla kpabu tei. **2** Wu tater ni wu wundi wa wu to kpe wana takpe na, indi biki ana tokpe rhina ni mer ma. **3** Du indi wa kpayeme ni irji, wu irji a to indi ki. **4** Ni ter biri wa ba ti ni guma kai hadaya, kito ni “Gunki ni gbugbulu ana kpe na”, wa hei naki, “Irji

ri ana hei na Irji riri wa a tei ta. **5** U kita banya kiya rito iri mri Rji bi ziza wa ba yoh bani allo li ba hei ni shulu da hei ni gbugblu nawa irji “gbugbulu ba hei ni” alloli ni iyayengiji. **6** Du naki nikita, ki hei ni Rji rhiri wa wawu a tembu, wawuyi du kpi ni son bu ki hei ni who ma ni verma Yesu Krisiti Irji mbu ni wuyi ikpi bi gbugbluyi ba hei ta wawu kison ni wawuyi **7** Du naki, ana ko nha a hei ni toyi naki na ko naki, ikpi biwa batei wa riga da wu ce na biwa ba bauta ni gunki wu ba rhibinyi wa ba tei ni gumalia, Wu mer mba a riga tei meme ye isor a riga da ti kpanye. **8** Wu kpe wa kiri anawawu nisa kika to Rji na. Ana meme na wukina rina, wu na bina meha wuki ta ri. **9** Wuka mlaya na du zre me du hei wa ni du rhi joku nikon Rji na waw hei ni rarraunar ban gaskiya. **10** U toki indi wa ato wu ndi u hei ni ilimi u si rhi ni ba ni kobi wu gunki. Toki wuna zo u yada a ni kri gbangban ni kon Rji na da njunkon wu rhi biri wa mlatei ni bi wu brji. **11** Nitu to, me gre ni kpe wu bima ni wujaji, u to gumaka, iwa ana hei ni gbeigble na wa a vayi iwa kristi a kwiu ni tuma ni ti meme. **12** Wuta lha ter ni mini vayi me, wi a kpa mer mba ti meme wu lhter ni Rji. **13** Naki idan tre biri ni du vayi mu khubuza wu me mena tan n' ma gana don mena du vayi mu du jou na. **(aiōn g165)**

9 Ime mena son bi na? Ime mena wu whu Rji na? Ime mena to Yesu Irji mbu na? Ana biyi bi tindu ni me ni blater Rji na? **2** Idan me na wu blater Rji nibari na u me bla niyiwu, Biyi bi Zame ndi kapyeme nime nitabatar ni ndumu ni bla ter Rji. **3** Wayi yiter wa me Kle kpamu idan ndi ba tre nitu mu. **4** Kina hei yanci wa kiri ndi sou na? **5**

Kina hei ni yanci wa ki ba vayi mbu iwah, na wa ibru bi
tundu Baci, ni mir vayi ni ndu Rji naba Kefas na? **6** Biya
kome ni Barnabas megye ki na hei ni iko u kambu ni ndu?
7 Anha ni ti ndu soja ni tuma ki mu? Anha ni ron biri ni
woma da na rhi iya ma na? wu nha ni ho lando dana so u
imasesan mba na? **8** Biya me tre tre yi ni gbegble ter ndi
mu? Bina to di doka me tre tokina? **9** U ni doka Musa a
tre di na yau takunkumi ni wa ni mla biri tei na. A hi jiji
lando wandi Irji ni kwa ha? **10** Ana si tre ni tumbu, indi
na? ba han ta wu ndi indi u yoh sor, anife indi wa ase tat
take hiri, wa wumw du tei ni suron riri anife. **11** U kita cu
wu ru haniya ni yiwu ani kpe rigra ma duta girbi kpibi wu
kpah ni yi? **12** Indan bari ba te yana yi ni yi, kina zan ba
na? Ama ki na miye yanci kina kita de ki vu suron ni koga
don ki na kpa tre Bishara Kristi ti meme na zuta tendu
Bishara Yesu Almasihu. **13** Bina to biwa ba tindu ni mi tar
Rji ba fe hla ni sau mba ni kiyi na? Biwa basi tindu ni tra
Rji ba hai ni rabo mba ni kpi biwa ba rhi ni myi hai kalin.
14 Ana kiwi Rji tre bi tendu ni terma Bishara bari da sau
ni tunko bishara. **15** Ama ime mina miye yanci ri me na
me na nah du ba ti kep ni muna; croma du me kwuu ni du
indi hana ni me ni bubu grie ni tu kpe u bi yi. **16** Indan
me bla tre bishara me ha hei ni kpe wu wurwo ni suron
na a hei nimu hello du me ti ndu ki. Ani meme ni idan me
na bla tre Bishara **17** Meta tei wayi ni suron mu riri, me
kpa kpe wa Irji a zinimu u bima. Ama hle ta na ti ni suron
riri na. u me rhi he ni nauwaya nitu mu. **18** Wagye a rabo
mu? U meta bla tre Rji me ya ni no Bishara nina kpa gbe
wa a hi yancu mu ni ti bishara na. **19** Ko da ike iwo mu na

sa kpe na mi kati grah ni ndi don mi ndi gbron gbuglu wu ye ni Rji. **20** Ni Yahudawa, me k'mati bayabude, don ndi gbi yahuda. Ni bi wa ba hei ni zha bi blah ter, do kpa me, mi hei ni mi mba meni gbi wa ba hei ni zha bi blah tre me ti na ki ko da shike mi na hei ni bi blah tre na. **21** Bi wa bana hei ni karkashi sharia na ime me k'ma hei na bi wa ba na he ni shari'a na ko shike me na hamma ni shiriya u Rji na Du naki me hei karkashi doka Rji me ti naki me ndi kpadi bi wa ba na he mi sharia na. **22** Ni biwa bana hei ni gbegble na, me hei naki niba don me gbro bi hama ne gbengblen. **23** Me tei kogye don bishara me ndi yoh woh ni min biwa ba kiti ndu don me ndi kpa albarka game. **24** Bina to ndi indi gbugbu u bari ni gasa tsutsu, u bi waba tsutsu a, indi riri ni kpah sakamaka na? **25** Indi u tsutsu ani mla kpama ti naki dafe gbegble kpama du hyi gyegyer. Ba tei naki du ba kpakpe wa ni ti meme wu bi gasa tsutsu bati nda kpa kpe wa ni kri ko'b ana wu te meme na. **26** Anayi me tsutsu na me na he ni manufei na, yada me ti dambe an a kama me ndi da si tsi ni gwugwu na. **27** Me mean ni kpa mu ti u yah, na mi gra don idan me bla tre Rji ni bari ime tumu mika na ti meme na.

10 Me son duyi to mini vayi bs ti mbi wawumba ba hei ni kar kashin ikpalu nda zu ni myi neh. **2** Wawu bawu bayi batisima u Musa ni ba wu ni kpalu mba ni neh. **3** Wawumba ba ri biri wu ruhaniya. **4** Wawu bawu ba sau kpe wa ba sau wu Ruhaniya. U ba sau ni tita u ruhaniya wa ahu ba, u tita ana Kristi. **5** U Rji ana hei ni se suron ni ya waci mba na k'mo mba ba var belele me ni miji'a. **6** I kpe wa ba nah bani tawu du zama kpe u bu shishi ni tawu

duta na yo suron ni kpi u gbugblu na wa baba ba ti di na.
7 Kina yah suron mbu ni bauta brij nawa nari bati na. Wa
ba nha ni tawu “Indiba ba kuson bari da sau da wu ta
rou.” **8** Kina yah tumbu ni ter wah mba na ni faskanci na
wa gre ba ti ni son mba na. Ni ui riri indi dubu Ashirin
don tar ba kwiu ni tu ki. **9** Kina ter diki zar Rji to na wa
baribati naki u wah bako wuba. **10** Na son na biwa ba son
ni gbi suron nda tre gburugbu u gbugbu u ba ka kwu
kuwu wa malia kai u ye wu ba **11** Ikpi biyi ba hei nayi don
ki kiyah kpe wa hei matsayi mi soli ni tawu. ba han ba
don nda tsro kita wa ki hei ni son wu karshen zamanai
wa a ye zizan. **(aiōn g165)** **12** Zi zan indi wa aniya tuma ndi
wawu kiri gbangban ka mla ya kada ka ku roku. **13** Ba tsra
wa ni ye zan gbegblen me wa ana taba faru ni ndi u viri
na. **14** Wa hei naki mini vayi ru nikon wu bauta ni kpi
ni briji. **15** Me tre niyi wu na indi biwa ba hei ni to bi
ban kpe wa me tre a ya. **16** U gbaju wu albarka wa ki yah
albarka ana kiyi ki gah ni hyi Kristi na? Gurasa wa ki gah
ana kpa Krisit ki gah na? **17** Igble bredi a hi riri, u kita ki
hei gbugbu'u hei ni kpa ndi rhiri ki ba gurasa rhiri wawu
buwu. **18** Mla ya Israilai ba he no kpa. Ana biwa ba ti ndu
hadaya ni ba gadi a ba rhi na? **19** Me si tre ndi gye kena?
Ndi gumaka hi kperi? ko kwa biri wa ba mika hadaya ni
gun ki hi kpe? **20** U me ter nitu kpe wa indi ba wa ba tei
hadaya ba tei ni Iblis hadaya bana tei ni Rji na. Me her yi
na tsontu ni bana ka ni brji na. **21** Bina sau ni gbaju wu
Rji de hla sau ni wu Aljanu na, bina ka kpambi ni ndi de
rhi ni sauni teburin Rji ni wu Aljanu na. **22** Kison du Rji
tinfu? ki zan ni gblegblrn? **23** “Ko gye he ni doka” U ana

kingy he ni ri ba na. “Du kogye a gyegye, wana du kpe ni nu ndi kuci na. **24** Du ko hna na wa kpe ndidi ni ma na, Naki, u konha kawa kpe wa ni zo vayi ma wata son mba wu a. **25** Wuya ni rhi kpe waba si lle niwu ni kasuwa na mye na a hi a gye na. **26** Du “gbugbu'u yi a wu Rji wu kpi wa ba shyu ni mi.” **27** Indi wa ana kpaye n Rji na a yoh du yi he rhi biri, u wu kpaye ni wu wukana he ni suron bana, rhi kpe wa wuto ni tu tebur ni na mye na imer me ni lha niwu. **28** Indi rhi nita hla u “ikpe hi ba ti hadaya ni gunki u kana kpa rhi na, sabo ni ni ndi wa a hla ni wuci, sabo ni mer han greek bi sen ba tre ndi” Meme ni hi wu Rji. Ama vuvu bi didi u greek ba na hei ni bi yi na. Bi blah gbugbu'u ba to wayi na u wa ba bla brubru indan ki ya ni aya. **29** Wato lamiri indi rima mu a ba wu me ba. Agye ni sa u ndi ri mu ka hla mu kpe wa imere mu ni hei a? **30** Wume to rhi biri ni sor mu ni ghiri wu ba tei ni hei da mer me ni kpe wa me ba ni ghir nituma? **31** Wa naki wu ta se rhi ko sau ko u ti gye u ka ti don ndi gbre Baci san. **32** Du son me he u bima tare ni yahudawa babu greek ni eklisiya Rji wu kubuza ni Yahudawa wu Helenawa ni ikili siyar Irji na. **33** Akpe wa me yah sor mu dei me mla sor indi gbugbu'u tei ni son ba rji kpi wu son ba. Mena yoh sor de me wa kpe gbugbu'u tumu na, me wah ni ko nha me tei naki ni ba fe ceto.

11 Hu zamu, towa mi huza Yesu. **2** Zizanyi, mi gbreyi san niwa bi 'taka mu ni ko ngyeri. Mi gbreyi sar nitu wa bi rji njii tre ba ngbangban me towa mi nna yi'a. **3** Zizanyi me son ndu yi toh ndi Kristi mba hi tu' u lilon, u lilon hi tu' u' wa, u ndi Irji hi tu' Kristi. **4** U lilon wa a tie aduwa ka a

to' tsu ni tu' ma i kika', a tsri tu' ma. **5** Twa' waa a tie aduwa ka a to tsuni tu' msa ni wuo'a tsri tu'ma. Ahe towa a ndi na kron tu'maa. **6** U iwa ni ta'na ka' tu'ma na, ka' kron nfu tu'a, tie kpunkpu. Wa' ani taa kpye u shan ndu wa kron ngbolo ka ndu kron tu'ma wa' ka kaa' tu'ma. **7** Lilon na ka' tuma na, ni wa ahi yu' nda hi kpan kristi U wa ahi kpan u lilon. **8** Bana ti lilon rji ni wa' na. Ahi wa. mba ba tie rji ni lilon. **9** U bana tie lilon ni wa' ni. Ahi wa' mba ba tie wu ni lilon. **10** Ani tu kimayi a mla ndu wa' he ni ngban u ngbengblen ni tuma, don malaiku. **11** U nakime ni Baci, iwa na' son tuma nkon ni lilon na, towaa lilon na' son tuma nkan ni wa na. **12** Towaa i'wa' ye rji ni lilon, na kima me lilon ye rji ni wa'. U kpi wawuu ba rji ni Rji. **13** Ban ya kimbi: a bi ndu wa' tie a duwa ni Rji ni tuma wuo? **14** Yaa u Ndji me na tsroyi ndi lilon nita he ni ngbondo nfutu ahi kpatsri niwu na? **15** Yaa u ndji me na tsro yi ndi wa' nita he ni ngbondo nufutu, ahi kpan ni wu na. nfutu ma a' nno ka'. **16** U indjio' nita son sen nyu ni waa, kie na he ni ikpyeri nkan wa ba tie 'a na, ko ni ba coci u Rji mba. **17** U ni tre biyi ba, mina gbre yi san na. Niwa bita ye kii kabi, ana u mla tie ndindi na, ani u kpa hlo tie meme. **18** Uni u mumla, mi wo ndi bita ye kabi ni mi coci, bi gatu' kpambi, wa ni nkon ri mi kpany'me. **19** E ahi gbigbi ndu gatu ndu he ni mi mbi, n'du ba' toh wa' ba nyme ni ba' ni mi mbi. **20** E bi taye ki kambi, an'a jibi Baci mba bi rli na. **21** Bita rli, ko' nha ni rli uma guci ni mbru ba. U yon ka tie ri, uri ka wua. **22** Bi na he ba koh wa bi rli ndi so'a na? Bi kpa coci Rji tsri ndi ni tie wa bana he kpye'a ya? Mi tre ngye ni yiwu? Mi gbre yi san? Mina

gbre yi san ni tu wa na. **23** E mi kpa kpye wa mi nno yyi ngme rji ni Rji, wa Baci mu Yesu, nivi wa ba le' ni wu'a a ban bredi. **24** Niwa a ngyri ni tuma, a mre wu nda tre din, “Iwa yi hi kpamu, waa ahi 'u mbi'a Tie wayi ndi ka taka mu” **25** Tokima me a ban kofi a' nda tre, “kofi yi ahi shirji sisa u mi yii mu. Tie wa brubru ni nton wa bi so' a, ndi taka mu. d'bu iki wu Baci hi nivi u k'ma ye ma. **26** U inton wa bi tan bredi yi'a ndi so ni kofi yia biki. **27** U waa a tsatsa tan ka nda so ni kofi u Baci ni nkon wa ana bi'a na ani latre ni kpa u ni yii u Baci. **28** Ndu ndji tsra kpama rli nda tan bredi'a nda so ni kofi'a. **29** I waa a tan nda so hama ni tsra kpama, tan nda so tron ni tu'ma. **30** Ahe nitu kima bari mbi gbugbu wuu ba grji ngble nda ni lo, u bari mbi na ku kurna **31** U kita tsra kpambu, itron navu tana. **32** U anita Baci mba ni tron ni tawu, u kie tie ndindi, ni ndu kie ka tie meme ni ngbungblu'a na. **33** Tokima, imyri vayimu, biti ye ki kambi ndi ni tan, bika gben kpambi. **34** Iwa iyon ni tie wu'a, ka rli ni koh, to bina ye ki kambi ana ni u tron na uni tu kpyi bari wa bi nha mita ye mu yoyi ni nkon.

12 Ni tu tre nno u Brji Tsratra, mina son ndu yi hama ni toh na. **2** Bi toh ndi niwa bina rli he ni bwu'a ba kayi rji hu ba' kpyi u brji meme waa bana tre na, ni bi nkon wa bana nji yi'a. **3** Tokimayi mison ndu yi toh ndi indji waa a tre ni Brji u Rjia ani hla, “Yesu a' wa ba tie nyie niwu'a.” Indjio nita bre hla ndi, “Yesu hi baci”, se ni Brji Tsratsra **4** Inno ba'he' ni nkan kan u Brji'a ri rii. **5** Iyo' ba ba he ni nkankanyi, u' Baci a hi ririi, **6** U ba' nduu' ba' he ninkan kanyi u' Rjia' hi ririi wa ani tie ba wawuu. **7** Ba nno ko

nhaa ikpyi u Brji Tsratsra wa ani tie rju hrass waa ni tie bi ni ndji wawuu. **8** Ni' ri' ba nno rji ni Brji Tsratra ilan u' he toh, niri ilan u he kpran rji ni Brji ririi me. **9** U ri kponja ni Brji kima, uU ni ri ahi nno u den rji ni Brji ririi kima. **10** Ni' ri ba nno wu tir kpyi u wa ba nna' u ndji'a, u ni ri ahi totsu. Ni ri ba nno wu he toh bi' brji ba, ni ri ahi ba l'me, uni ri toh hla ba l'me. **11** Biyi wawu mbawuu bahi ndu u Brji ririi kima, waa ani nno ndji blawo towa a son'a. **12** Uwa ikpa hi ririyi nda he ni nghma kpa gbubu u wawumbawu na nghma kpa u kpa' ririi, a he tokima me ni kristi. **13** Ani Brji ririi ba tie batisma ni wawumbuwu ni mi kpa ririi, ko ndji u Yahudiya ka ahi u Grik, ka ahi gran ka ahi ni tu' maa, u ba ndu ba so ni Brji ririi wawumbawu. **14** E ikpa' nahi nghma' ririi na, nghma kpa ba gbugbu wu. **15** U za nita hla din, “Mina hi wo na, mina nghma kpana, wa to kima na ndu zuwu ndu he nghina kpana. **16** U iton nita hla, “niw mina shishi naa, mina nghma kpana, hla tokima na zu he nghma kpana. **17** U ikpaa wawuu ndi na shishi, wa'ni ngye ba ndi wa wo? U ikpaa wawuu a ndi na ton, wa ni ngye ba ndi tawo whi? **18** To, u Rji a tie nghma kpa ba ni nba ndu mba blawo so sron ma. **19** Ukpa a ndi na nghma kpa ririi, u imbru kpa a ndi he mameyi? **20** U, to mba, nghma kpa ba gbugbuwu, u kpa ahi ririi. **21** Shishi na he ni nkon u hla no wo, “Mina tie kpye ri niwu na.” Utu na wani za, mina he kpye u tie niwu na. **22** Ana he tokima na, niwa nghma kpa wa ba ban ndi ba kuyren, bakims yi ba ngbengblen kpaa, **23** U nghma kpa wa ba ku yren'a bi kimayi ba yaba ni nfu tu'. **24** Nghma kpamau bi bia bana wa ba tie kpyeri ni bawu'a na. U Rji a

tie kpaa kabi nda nno bi wa ba yaba kpatsria ndu ndindi zan. **25** A tie toyi ni ndu son nkankan na he ni mi kpaa na, amma ni ndu nghma kpa ba ndu ba toh tie ni kpamba ni bi son ririi. **26** U nghma kpari ni tasi tie ya, nghma kpa ba wawuu ba tie ya, u bata to tie na nghma kpari u mbru ba baka ngri ngame. **27** Tomba, bihi kpa kristi ndi nghma kpama. **28** U Rji a cuni mi coci ni mumla, bi ton ndu ba, u ha, bi totsu, utra bi tsro, uni bi tie kpyi wa ba nna' u ndji'a, niwa ba he nno u den, ni bi zo, u biwa ba nji he kali uni bi l'me. **29** Ahi wawumbawu bahi bi ton? Bahi bi Totsu wawuu? Bahi bi tsro wawumbawu? Batie ndu wa banna' u ndji wawumbawuu? **30** Ahi wawumbawu ba he ni nno u den? A wawumbawuu batoh shle l'ma hla? **31** Yo sron mla wa nno bi rligra ma. U ime mi tsro iwa nna ba bi kpa cu'a.

13 Bani ter me hebe indi, ni wu malaiku wu me tana hei ni katu wur bi na me hei na kpekle wu hanto megye, na kuge wu amo megye. **2** Wu mena hei ni kpayeme ni annabci ni fabimici ni kpi biwa ba reba bi jaji ni bi wa ba hei nito, wu me hei jiji ni kpayeme, wu meta ya ni tur rita. wu me tana hei ni kpayeme nindi ni sur mu na, me nakpe na. **3** Wume tano ikpe wa me hei niwu wawu du ba no indi bi tei ya, ni ka kpamu du gonlu. We me tana hei ni katu bi na mena hei ni, me na hei ni riha na. (Meka Kpa mu nodu son wu wurwo sur). **4** Wu kpaye me ni kpamu a son wu vu sur ni kirki. Wu kauna and hei ni lo shishi ni wurwo ni sur na. Kauna ana wu tsu tuna ko fitsara. **5** Ana no tuma sontu na. Ana tifu gbagbla na, ana zi sur ma nikpe wu bla later me na. **6** Ana gir ni rashin

adalci na, wu naki ani gir ni gaskiya. **7** Kauna ani ghi kpi
bi jurewa ni kpi waeu'u ani to kpi wawu'u ani kpaye nikpi
wawu'u ani lokpi wawu'u. **8** Kauna na gle na, wu akwai
anunbce anahce bana son na. Wu hebe ha hei bave ni
kpamba. We bi bla ba hei ani wuce. **9** Ito bu a hei kan-kan
wu ki tei anabci nitu nitu. **10** Wuton wa cikakke a ye wu
kpe wana kle na a wuce. **11** Ni wa mena hei ni vur me ta
tere na vur, wu mere mu a hei na vur, me wu mere mu a
hei na vur. Wuton wa me zar nandi me ka kpi wu vur
lega. **12** Wu ziza'a me ya geger na ma dubi wu ni zhi me
ya shishi ziza'a me to nibur, wu me to wawu'u na me to
wawu'u. **13** Wu kpi tar bayi ba kle naki ban gaskiya, wu
gabagadi wu ye ni kauna, du wawu'u wu kpe wa a zan ba
wawu'u a kauna.

14 Kiwu za kauna ni himmatu ni baye wa' son' ndi yo
sron ni ba nno u brjia, baye ruhaniya wa kiya ni tindu wu
tutu ma inno u totsu anabci. **2** Du indi wa ani tere ni lebe
ana u wa ani tre ni l'me 'a ana tre ni ndji na, indi a se
tere ni wuna, ni irji wa ityo ani tre ni Rji. na fahimtarma
na wa hei wa ani tere kpi wa ba kaba su ni Ruhu. **3** Wu
indi wu anabci ani tere ni indi du ba mla kpamba tei da
karfa fa ni kpa mba da ta'azantar ni ba. wu wa ani tere ni
lebe ri, ase tere ni tuma, damba tuma ba se tei. **4** Wuwa
dani yi anabci ani mla church se tei. **5** Me ya anabi bina
tere ni harsuna, wu kpe wa a ka hu naki me na yo sur
bina yi anabci. Wa ani tei anabci a zan wa ani tere ni
harsuna (sai dai indi wa ani fassara ni ikilisiya du sobi).
6 Mini vayi, me ta ye niye nitere ni harsuna, wa gye a
riba bi ni me anabina sai metere niyi ni wahayi wu koni

anabci ko tsoro **7** Ko kpi bro wa bana hei ni bi ni shishi
na du nhababi megye, ni sarewar ni algaitar ba kadawa?
8 Wu bata fyi gbunu ni sauti wa ana hei ni bima na wuni
hei iri ni to iton wa dede niwa ani mla tei ni ku? **9** Wahei
toki ikon ririniyi. Bita furta tere wa ana hei nitun kona,
wu ni hei iri ni wo kpe wobi tere? Bise ter wu ba wu wo
ani wo kpe wa biki tere? **10** Ajaji lebe ba hei kan akn ni
gbugbu'u wu du ba hei ni azanaci ba. **11** Metana to azanci
wu lebe na, me hei na indi wu zir niwa ase tere wuwawu
bu'u niwa a se tere ki he na bi zir wawubu'u. **12** Wa hei
naki niwu. wu wuyo sur na gbma wu bayyanuwar Ruhu
bi ka himmatu ni habaka ni mla ikilisiya tei. **13** Wuwa ani
tere ni lebe, wa ka bre irji du no fasara. **14** Wu meta bre
ni lebe, Ruhu mu bre wusur wu fahimtata ani hi ni ko
shishi na. **15** Ziza'a me tei ni hei? me bre du Ruhu mu, ni
bre ni fahimtata. Me yo sai ni Ruhu mu ni Fahimtata.
16 Wu inda ana hei naki na, wuta yi yabon Irji ni ruhu
megye wuni hei indi a hei ko rama ani ter, “Anaki” ni giri
ni kpe wawuse tei wana to kpe wa wu se tere na? **17** Ana
hei ni shakka na, wu ka giri gbugbu'u wu ri ana mla tuma
tei na. **18** Me gir ni irji mese terre ni lebe gbugbu'u zanyi
wawu'u. **19** Du naki de ni bubu shubi ikilisiya ani bi mu
du me tere ni kalmomiton ni mi fahimta wu ingonta bari
biwa ba zan dubu wu lon wu lebe **20** Mini vayi nakama
son na mini bi ziza'a na ni mere bina. Wu naki se de ni
sau wu meme ma, ba surwu mini bi ziza'a, wu ni mere bi
girma. **21** Ba nha ni tere sharia da tere me tere ni indi
wa ba hei ni meme lebe ni be bunanyuh. Du naki kwa
bana wo ba na Irji tere. **22** Wu lebe al amu ba ana bi wa

ba hei ni ban gaskiya na, wani hei ni bi wa bana hei ni bangaskiya. Wu anabci ba a alama ba ni biwa ba wa hei ni gaskiya, wu ana wu biwa bana hei bangaskiya. **23** Wu a hei naki, wu ikilisiya ba yi shubi wu ko nha ani tere ni lebe bari, bari bahi biwu konri bawa bana bi bangaskiya wa ba ri anaki base ba tere bi sar ba? **24** Wuko nha ana wu anabci, ni wa ana hei ni bangasikiya na, wu wa ani ni kora wu tere ani no nassara ni kpe wa a wo. ba gbi ton ma ni kpe wa ba bla. **25** Wukpe wu re ni mi sur ani nu nira wu kpe ani wu gonma ani joku ni shshi da yisujada da nla niyu ma Irji jaji wawu hei ni ba wawu'u. **26** Mini vayi wa agye naki? wu bi ta kuson ni shubi bi, wu indi a hei ni zabura wutsor wahayi, lebe ni fassara. Bi ka tei kpe wa ni wu mla ikilisiya tei. **27** Wu indi wa ni tere ni lebe ri bi ka wa indi ha ko tra ni bar ba wawu'u, wubaka tere yiyir-yiyir, wu ri ka yi fassara kpe wa ba tere. **28** Wu indi wa ana yi fassara ana hei na baba wawumba wu ba son ni kpe kpe yini mi iklisiya. Wuka nha ka tere ni tuma ni kama ni Irji. **29** Wu du anabawa itra duba tere wu bur baka son nikpa kpe ni bam bance ni kpe baki tere. **30** Wuba ta no indi fahimta wa a son ni mi sujadar, du wa ani tere wa ziza'a wa ka son ni gbagbi **31** Wawumbi wu bi yate ananbci ni in diri wu in diri du ko wannen bika to ni koya ni fe karfafawa. **32** Wu ruhohin anabawa ba hei ni karkashin annabawa. **33** Wu Irji ana Irji wukur na, a wu son se sur. Wa hei naki ni du iklisitya yi bi banagasikiya. **34** U'mba duba son ni kpa kpi ni du church, Bana kpa yeme du ba tere ni church na. Wa hei naki baka yi biyaya nawa dauka a tere. **35** Wubata hei nikpe wa ba son ba

koya, u baka miyi ba lon ba niko. Ani kpe wu shan du wa du tere ni mi church. **36** Wu tere Irji ani niwu? A niwu ba ni kakle me ba aye ri niwu? **37** Indi wa ani ya tuma na wawu a annabi ko wu ruhuniya wakato kpe wa ba nha niyiwu wa umamu wa ani ni Irji. **38** Wu indi wa kama dana kpa yeme ni wa hei na, wa wume bakana to ni wa ba mla gani na. **39** Naki mini vayi bika yo tu ni tei anabci kpan kpa me, nina zuntyo ni tere ni lebe na. **40** Wu bi ka du ko kpe du zire gyegye re nikpe wa ba tere.

15 Zizan, mri vayi, mi son duyi to itre ndindi wa mi d'bu bla ni yiwu'a, wandi bi kpa ndi kri ni tuma'a. **2** A nitu tre kii wa a kpayi ni chuwo, nitu bita vu lantre wa mi bla tsro yi nji gbangban, hamma ndi kpanyime mbi na u megen na. **3** Nitu rji ni mumla ma, kpe wa mi kpa a, mi vu sa yiwu ni wo, andi Kristi a kwuu nitu latre mbu, toh wa nhatre Bachi yo zi'a, **4** ndi ba ban'u rju, i ni vi u tra ba nzu'u lu, tsra ni wa ba nha zi'a. **5** Kristi a rju tsro tuma ni Kefas, mba ni wlon donha ba; **6** niki ala rju tsro tuma ni mri vayi wa bazan derli ton ni nkpu riri. Gbugbumba barhi he ni sisren, i bari ba kukru nna ye. **7** Ala tsro tuma ni Yakubu, mba ni manzani ba wawumba. **8** Ni klekle, a tsro tuma nimu, too vren wa ba ngrji ni ndru ma. **9** Nitu mi nkle ni manzani ba. Mina mla wa ba yome manzo na, nitu mi tiya ni Ekklisiya Irji. **10** Hu kpa ndindi u Irji, mi kma ti ndji wa mi he zizan, i kpa ndindi ni tumu'a, ana u megen na. Nitu kima, mi tindu iya zan wawumbawu. Ana ndi ana me mena, ama ti ndindi u Irji nitu mu. **11** Nitu kii, anita hi me, ka baba, toki ki tsro yi nitu ma, nitu kii bi kpanyime niwu. **12** Zizan, bata vu bla nitu Kristi ndi ba

nzuu lu rji ni kwu, wa ahi ngye ni du bari mbi duba ni tre
ndi tash'me rji ni kwuu na he na? **13** Ama tash'me rji
ni kwuu nitina he na, niki Kristi ngame bana nzuu lu
na; **14** anita he ndi bana nzuu Kristi lu na, niki vu bla
nituma mbu a ndu megen, mba yo sron kri gbangban mbi
a ndu megen ngame. **15** Kita ngame ki k'ma ti bi bla kpi
bi ce nitu Irji, nitu ki vu bla ndi Irji a nzuu Kristi lu rji ni
kwuu. Ama ana nzuu lu na, anita njanji ndi bana nzuu
biwa ba kwuu luna. **16** Bata nzu biwa ba kwuu luna, Kristi
ngame bana nzuu luna; **17** i batana nzuu Kristi luna, kri
gbangban mbi a hi u megen, nitu bi rhihe ni mi latre
mbi. **18** Nikima, biwa ba ku kruna ni mi Kristi ba kwuu
kado ngame. **19** Anita nitu vri u zizan yi bi yo sron ni
Kristi, ki kma ti wa indji wawu ba yaba ni lo sron. **20** Ama
zizan ba nzuu Kristi lu rji ni kwuu na mri klo kunkro
u mumla wu biwa basi kruna. **21** Nitu wa ikwuu ari ye
zuni wa ndji ri, zu ni wo ndji ri ngame tash'ma u wa ba
kwuu a. **22** Niwa rji ni Adamu, wawu ba kwuu, nikima
ngame, ni Kristi wawu ndji ba kpa vri u sisren. **23** Ama
ko nha ni gru nkonma: Kristi, wa a hi mri klo kunkro
u mumla, mba ndaka hu biwa babi Kristi, ba kma ba
yeni sisren ni ye ma. **24** Niki klekle ni he, niwa ani ka
ngbranko Irji sa ni Irji titi ni wo, nikima ani ju bi son ni
tuchu u gbengblen rju ni ruron mba. **25** Nitu a tsra wa ani
ti mulki ka mla wa ani yo bi wa ba yo ni shishi nda kamba
niwu ni ntan zama. Ikwuu yi ni u klekle nimi bi kamba
26 ni wu wa ani chonba hle. **27** Nitu “a yo ikpi wawu ni
ntanza ma.” Ama bata tre andi, “a yo ikpi wawu,” a kri ni
rira ndi ana nha ni wawu wa a yo ikpi wawu ni woma

na **28** Bata vu ikpi wawu yo ni woma, niki Vren a kima
ni kma tuma yo ni wo wa ana yo ikpi wawu ni woma,
nitu du Irji ka hon son nitu wawu. **29** Ka bi wa ba kpa
batisma ni biwa ba kwuu a ba ti nihe? Batana nzuu biwa
ba kwuu lu na, anitu ngye ba kpa batisma nitu mba? **30** A
hi ngye duta ni yo tu-mbu ni ya nton chachu. **31** Mi kwuu
ni vi chachu! I wayi a njanji toh gbrensan mu ni tu-mbi,
wandi mi he ni wu ni Kristi Yesu Bachimbu. **32** A hi ngye
riba mu, mita ban ya ni nkon indji, niwa mi tsi ni nmarju
ni Afisus, hama nitu ndi ba nzuu bi kwuu lu na? “Ki lu
hi rhi ni so nitu mble kika kwuu.” **33** Du ba na gyuru
yina, “Meme kpukpan zren ba kpa zren ngyengyere me ti
meme.” **34** Du shishi me kpan! Mla son tsatsra me! Don-
me ni zren ni lahtre. Nitu bari nimi mbi bana toh Irji na.
Mi tre du ishan vu yi. **35** I iri ni tre ndi, “Ba nzuu bi wa
ba kwuu lu nihe, mba ni ikpa birime ba ye ni wu?” **36**
Wu u nkpran! Ikpe wa wu chu ana kma ye ni sisren na,
hama ni a kwuu. **37** Ikpe wa wu chu'a ana kpa wa ni he
na, ama wulo bi megen. Ani alkama ko kperi nkan. **38** Irji
mba ni nu ikpa wa a too bi niwu, wulo bi nkankan ni kpa
mba. **39** Nma ba he ni nkankan mba wandi ana riri na,
nikima, nma indji he, mba nma u ba nma rju, mba nma u
ba nchinchen, mba bari u lambe. **40** Gbungblu shulu mba
bi meme ngame ba he ni ba kpamba nkankan. Ama kpan
kri u gbungblu bi shulu a hi nkan i kpan kri u gbungblu
meme hi bibiri nkan. **41** Ikpan u Irji he, mba ikpan ri nkan
u uwha, i ikpan u ntsintsen. Nikima ntsintsen iri hi nkan
ni ntsinsten ri ni ikpan ma. **42** Toki ngame ni lu tash'me
u bi kwuu. Ikpe wa ba chuu ani glahle, i ikpe wa ba nzuu

lu ana gla na. **43** Ba chuu ni bwu, nda nzuu lu ni kpan. Ba
chuu ni chonkpa, nda nzuu lu ni gbengblen kpa. **44** Ba
chuu ni kpa ndji, nda nzuu lu ni kpa Ibrji. U toh nma kpa
he, nma kpa nimi brji ni he ngame. **45** Nikima ngame ba
nha, "Indji u mumla Adamu a kma ti ndji u sron vri."
Adamu u klekle a kma ti ibrji u nu sron vri. **46** Ama u
ibrji'a ana ye guchi na, u meme rli, i u ibrji aka hu. **47**
Indi u mumla a hi u meme, wa ba tiu ni hron meme. Indji
u ha a rji ni shulu. **48** Too wa wandi ba tiu ni hron meme
he, tooki ngame biwa ba tiba ni hron meme, mba too
indji wa a rji ni shulu he, tooki ngame biwa babi shulu. **49**
Too wa ki ban iwhi u indji u hron meme, ki ban iwhi u
indji u shulu ngame. **50** Zizan mi tre wayi, mri vayi, andi
nma mba iyi bana kpa gado ni Iko son Irji na. Nikima
ngame ikpe u gla na kpa gado ikpe wa ana gla na. **51** Ya!
Mi hla kpe u katu tsi: Kina ku kruna wawumbu na, ama
wawumbu ba kmata sran. **52** Ba kma ta sran ni nton rir, ni
tsi ngban shishi, ni fu njon u klekle. Nitu fu njon'a, biwa
ba kwuu a ba nzuu lu ni kpa wa ana gla na, i wawumbu ki
kma sran. **53** Nitu kima ikpa yi wa ani gla ani sru kpe wa
ana gla na, i ikpa wa ani kwuu yi, ani sru kpa wa ana
kwuu na. **54** Ni nton wa ikpa u gla yi a ban wa ana gla na
sru, mba niwa ikpa u kwuu yi ban wa ana kwuu na sru,
niki itre ni ye wa ba nha zi, "Ba mryen ikwuu ni rhiku."
55 "Ikwuu, wu rhiku me ni ntsen? Ikwuu ingwu nchi u ta
me he ni ntsen?" **(Hadēs g86)** **56** Ingyu nchi u ta u kwuu yi
hi latre, i gbengblen latre a hi doka. **57** Ama ki ngyiri ni
Irji wa a nuta rhiku ni nkon wo Bachi mbu Yesu Kristi. **58**
Nituki, mri vayi u mla son mu, kri gbangban ni na du

ikpe grju yi hle na. Ta kri ni tindu Bachi chachu, nitu bito ndi indu mbi ni Bachi na hi megen na.

16 Wu ziza'a nitu tere wu sere kpe wu zo bi hwu tere Rji wa me tere ni Ikilisiyoyi ni Galatiya, Anaki bi ti. **2** Ni ve wu mumla wu sati, du bi ka kpe zi, ni zi nibubu wubi ma wagbeble bi ni kai. Bita tei naki iton wa metaye ana wa bila tere bi shu kpi ni tei na. **3** Wuton wa me taye, me tindu ni du ni bi wa bi kpa ye ni ba nha ni bawu ni duba gni sakon bi hi ni Urushilima. **4** Wu anita bi wu meme me he game, wu baka wu me. **5** Wu me taye niyi me zu ni mece donia. Du naki me zu ni mace donia. **6** Ani tabi me son niyi, me wuton wu suyi ni duyi zo me nit zeryi ni du wuzhi wa me zu. **7** Wu me na son me to yi ziza'a na me ka si hi mu. me yo sur mena hei niton mekuson niyi. Irji ni ta kpa yeme. **8** Me sar ku kri ni afisus nive wu fentikos. **9** Ikon bwu ni mu bar wubilo shishi nime ba bar (bi karme bar). **10** Wu ton wa Timoti ni taye bi ka du ka kpa le niyi indu Rji ani tei na wo ime me me se tei. **11** Du ri na kpa a zir na. Za ni konmu wu bima ni se sur, wa har ka ye ni me. Du me son du bi tzir baba mir vayi ba. **12** Wuni tu vayi mbu Afolos, me yo sur mu du ziyarce ni yi ni bru miri vayi, wu ana yo sur wuye ziza'a rina. u ton ni ta yi ani ye **13** Mla ya ni son gbangban ni bangaskiya ni son, ison wu lulo, ni tsar gbengle suron. **14** Du kpe wa bi tei, bi katei ni kpayembi. **15** Wuni tere wu in ndi biko site fan as, baba yi ba kuci kpa Rji ni akaya, wuba yo tumba ni yi hidima ni biwa ba kpa Rji. Ziza'a me bre yi miri ya. **16** Bika yi biyayya ni iri ndi biyi ni du biwa ba zo nimi ndu wani fama nita. **17** Me gir ni ye sitefan as,

ni furtunatas ni Akai kas, Bazo me ka wu na hei na. **18** Wu baka wartsaka ni ruhu mu ni wubi wa naki bika mla inoli biki tei. **19** Du ikilisiyoyi bi Asia ba turici ba niyiwu. Aquila mba Pricilla ba ciyi ni de Rji, ni ikilisiya wa ha hei niwu ni miko mba. **20** Du mini vayi ba ciyi ci kpambi sumba maitsarki. **21** Ime Bulus, me han wayi ni womu. **22** Du ndi wa ana kpaye meni Rji na ani hei ndi La'anane. Du Rji mbu ye. **23** Du Alheri Baci Yesu du son ni yi. **24** Du kpayem mu du son ni yi wawu ni minde Baci Yesu [Amin]

2 Korinthians

1 Bulus Manzo Almasihu Yesu ni bubu into Rji ni whu
Timoti vernyinbu yeh ni kho Rji wa ba ha ni korantos
tutun mrevayi bi ba ha ni kpala memen akaya. **2** Tin
dindi ti ziffin ni yin ni soun sin ni Rji Bacin bu ni ton
titin Yesu Almasihu. **3** Kidi gbre san Bachibu Kristi du
ne sungregre ni Rji titi Bacinbu Yesu Almasihu. Ekin sa
titinu whu wawu Kristi, wawui hi itiu jiyejiye kai di wawu
iji din wha'a toh suron wawi ni Rji u sisuron nita. **4** Rji ni
nota si suron ni mi don kita, kika iya no bari souron ni mi
wha ba ha ni, klikliyah. ki ta noba si sur ni bari ni bibi si
sur din Rji wha a nota si sur. **5** Ni tun iyah kiti wa Kristi
ba kati gbugbu'u ni tu bu naki si suron ka hi kagon ni mi
Kristi. **6** Naki inde ki yah ni noyi si sur bini kpachuwo bin
kita noyin si suri ni tun tsirbin. kin noyin si surbin ni
tindun brabra yanda bi vun sisur ni bibin e yah wha ki he
nemin diniton. **7** Yo surbu ni tunbi ani zonta nikine kita
ki toh na bi son ni mi naki me bin zren nita. **8** Mri vayi
kina son don yi hontoh ti yah wa ki ni Asiya. Bachanta
zangbengblenbu, har di chu suron bu din kina gbujub na.
9 Nakima ki wotre u kwu. aman ikpie atin duta na you
nitu bu na, sei ni Rji wa ani bi ba ba kwu. wha a zun iji
luden ne mein bei. **10** Wha wuyi kpata cuwo ni memen
en eghun kyu ani kpata cuwo kin yo surbu nituma ani
kpata cuwo. **11** A ni tin whayi kita zonkpa bu ni braibu.
ne whayi mire vayi ba ye brabranda giri don kita ne tun
tagomashi didin wha ba tin ta'u ni bu bu bra Rji iji babra.
12 Kin ghagbe na yin ni tingbe enmrebu ni tin dindinmre
ni tinbi wha ne ye ne Rji kin zera ni sunbu ne gblugbu

kin tin wha yi tuntuma ni bin yin sa ta bubu bimbi Rji. **13** Kina ahan kpen ni yiu wha bina ya blamana ni ton na in somu dunyi to gregreme. **14** Tun wha bin tonta fime ziza bin ghagbe nita ne ivin wu tibun Yesu, tutur wha kin ghaban ni yin. **15** Don igabagadi wha me hei'u ni tunbi nahi ye neyin wu rini, donji ni tsonta kine zerakpabu khuha. **16** Meha ni tannire ye ni yin ni ghomu hin ne makidoniya. tun ni bubuyin me remre toyin ni zera hi Makidoniya, bin tome ni konmu hi ni Yahudiya. **17** Thun wha me tsi remre yi, in surmu na nena? me mlabubu bin yin zitin niton magwaji din ni thon a ne la i ne A a a a ne ton ririn. **18** Thun wha Rji a ha ba la tra ki na ya lah ne i kon A' a ni ton irin **19** Thun da Evivre Rji Yesu Almasihu wha Silbanus mba Silas ne me ki Shaida yi'u ba 'i' di “A' a ba pha kitreanahi Nhnaki “I' a hei khon wha ne ton. **20** Uh yo uyo uh Rji whawhu ah 'E' ni'a'a ni uhn ne ta kon ma ki tre gbuchu ni gbre san Rji **21** Zizan a Rji kpa mym nita ni biyin ne me Almasihu nanta (kebe) **22** A yo gban ma ni tunbu da nota Ruhu ne me surbu ne matsayin da tsrota kpe a ne tin nitau ni kogun. **23** A hei na kin a yonta ni Rji wha a krin ni'u ni kpen ririn me na yen ni korinti me ni kpa yin chuwo. **24** Kina sun ki hei na Rji tun bi na ko nitun kpa myemebi. nita bubu yin ki whu bi tindun ni yin ni grin bi, na da bin krin

2 me ba emrenmu mena ye yin ne kpalabana mena yaye ne yin na ne to yah bi heime. **2** Me ta kpa surbi tin meme nhan ne si yinsurmu in ba whame kpa surma ti me ba? **3** Me nha ni yi'u yadenme tin mita ye niyin mena to kpa sur ti meme nibi ba mle tu ba noyin si sur mehei

nigabagidi ni yin grin me hei un aki bi hei un aki be ahane'u whawu. **4** Me nha ne yi'u ne me yahni kpasur timeme, ne yin ma shishi ubran me na so dun sur bi temenena. in naki zurfi son me hei ni yi'un **5** Idin wha kbrin kpa sur ti meme ana me ghrinmu na ba nayi na har niyin wha'u. **6** Tin yah wha galabinku biti ni din a mlan ne ba. **7** A hei naki ziza maimako yah ki kpa lahgani un bi ka ta'a zita un tin naki dun bakinciki bi dun brana. **8** Ahei naki, ki nayi emre kpa lahga ni'u ni zra bi bin son bin he ni'u ni zra bi bin son bin he ni'u ahei ne ra. **9** Ekpen wha asa me nha fufun, meni tsra yin to ko bi who tre ni kpenkitin. **10** Din bi kpa wu ri lah ni'un me kpan wu rilah ni'un kpen me kpa wuri lah, meta kpa kperin wurileh don biyin ni shishi Almasihu. **11** A ha nakin kina dun memen shaidan gurta na don kina kato bibin chema. **12** Me samu kutra wha abwu bra ni Bacibu den me rin me gbu Tarwasa, ni bla tra Rji naki. **13** Dun ton yin, surmu na kha kruna mena to mre vayimu na Titus na muna, me brin ba nimu ni khme ye makidoniya. **14** Me gren ni Rji, ni min Almasihu wha kai ga nasara ko wha ni ton ne who bu a sra whiwhi riro whu didima whu to ko ni tsen. **15** Kin ta ki whowhi riromani Almasihu ni Rji ni tsutsu bi ivren ni bin bakpa kobin ba kaba sur tun **16** Di bin ba kaba surtun whowhi netsutsun kyu hei ne kyu, ne bi ba kpaciwo ne whowhi ba heini vren hin nevren, a nha cancin ni bubu ba? **17** Kina hei brun di ba leh ne tren Rji na kpa riba. aheinaki ne tsrakakiya mren ki tretre yin ne Almasihu yah de Rji tunta ki gre ne Rji.

3 Ki soma yabo tutubu? kinasun nha funfun tingba niyio
ko ye niyina, idin barin ana naki na? **2** Bi yin tunbi bin
funfun whu nha ta gbabi wha ba nhan ne me surnbu, wha
idi ba ton whawhu da blan. **3** Kin tsro tunbu ki hei funfu
nha wha a nha Almasihu, wha kin isor. Ana bibin ki nha
na amma a Ruhu Rji whu vre ne tun alluna tinta ba nha
ba, amma nitun alluna sur di **4** Un wha yi hei ni gabagadi
wha ki hei niv nime Rji nita kho Almasihu. **5** Kina nha
ni gulanita tunbu wha ki yin takamar ni kpe wha nha
nitaba nha naki gwanita ba hei ni wo Rji. **6** Rji bata bi to
tigran a yo yu, in yo yu ni whua a hei n whu ruhu in
nha ni whu ruhu uvre a neta. **7** Hidima wha haifar ni
kyu a he nha nitun tita wha a ye ne irin daukaka emre
tsraila ba na ya to shishi Musa na ni wha yi don daukaka
wha a hei ne shishi ma whu sutu. **8** Na misalin girma
daukaka hidimar ruhu niti? **9** Yah da hidimar kayarwa ani
daukaka, misalin yalwata daukaka ni hidimar didi aniti.
10 Na tamre in kpe ba ta un eki ba daukaka un ana hei ni
brun daukaka a wanna fanni don bibin daukaka ta zarchi
whu. **11** Wha ba ka sutun a hei ni daukaka misali daukaka
un kpe a hei dindindi ki kpa. **12** Dashike ki hei ni tonba,
kin hei ni gabagadi zizin. **13** Kina hei na Musa na wha ki
yo Ephilima nikha shi shima, na Emre Israila ba na ya yah
clen daukaka whu sutun nitsande. **14** To tamreba a hei na
khaka ye luwa Ephlina hei sa'anda ki blan nha whu tsoho
yoyu. Bana buwna a hei ne me Almasihu kaida ba kawar
ni un. **15** Har luwa ko to rime ba blan Littafin Musa akwai
Ephlin. **16** Ama u nji kpa Almasihu ba kawu cuwo. **17** Ton
Bachi a ruhu. bubu ruhu bacibu hei akwai yanci. **18** Kita

ziza ni shishi wha na hei ni Emphlina ki ton daukaka Baci. ki to kbasar ye neme wanna daukaka, daga bubu baza wu daukaka ye bubu baza na a hei tibu, wha whu yin a ruhu

4 To nayin, kiti hidima wa bi kpa nita ikon jinka, kina bir yo surna. **2** Maimako naki kpabu ni nko wha a hei ni shan whu kurin kina ti rayuwa makarci ki na tin tra Rji ni mure. ki tin dindi, ni nun tunbu ni sur ko ahei ni shishi Rji. **3** Wu hla tra Rjibu anh kaika, anh nika ne bin ba kasurtun. **4** Ni min surna iji wu gbugblu a mhrin fwen surba bi wa ba ha ma niti dindi. idima ba na ya ton kpeni tre Rji na bresa Almasihu nah wawu yi a surar Rji. **(aiōn g165)** **5** Ta naki, ki ban tumbu hi ni kahlan aman Almasihu Yesu a matsayin Baci, ki granba nitun Yesu. **6** Ga Rji wha a tre “Ikpan wa ni kpa wawu ni me bulu ani kpa ne min surbu da no kpa niton gbrenRji san. ne shishi Yesu Almasihu. **7** Ki ha ni won ni min gbula, wa a ni hei a bayane wa afimeni meba ni tin Rji ba wu bunba. **8** Anh ni shayah ni ko ta ingon reni, bana rinta na rebemi na ki karbi shishi, tun naki kinana chun ni sur buna ba nota yah aman a na sorta lebga na. **9** Ba' nota yah, ama ba na ti meme na. **10** Kita cacu ki ba kyu yesu ni kpanbu don di tsrota bayani rayuwa Yesu ni kpanbu. **11** Bi bi yah ba hei sesar (ko ivren) cha chun ba mika ta ga kyu ni tun Yesu ni tren Yesu ahei ne kpa, bu wu kyu. **12** To wa yi sa ki kyu ni tin dun nikpanbu, naki ivre ni tindun ni kpanbu. **13** Ki hei ni ruhu wu tin dindi na dan ba nhai min khanye ni wu ni furta 'kinto kin kbanye kin nzi lah naki. **14** Kiton ndi wa zun Yesu titin ni men bu ani zun ta ni Yesu ken tan ana gabatar ni ta na ni biyin ni ko shishi. **15** Kpen ati

don bi yin ya dan ba baza alheri ni adi bi ba bran gren ni kara bran ni gbren Rji san. **16** Kena fin ni surba na ko nita kina timeme na ki ta sarkpanbu chuchu. **17** Wu to vin yah mu ni vin ma ani mlatati hi ga nanyi madawami gbren wa a wuce tsra ya. **(aiōnios g166)** **18** Kena yan kpe wa ki to ba ni kpe wa kina to bana ni kpen wa kin ya ton ba ni kpe ki ya to ba na dawamba kpe wa ki na ya to na dawamimi ne. **(aiōnios g166)**

5 Ken he ni iko waki sun ne me a zee ba kon riwa ba me ni woRji. A kon wa ba wo ndi ne bubu meikon wu komi ikon nishun. **(aiōnios g166)** **2** Ki he men kpawa ki grunoni ki gben suturta ni ta ni bubu sunbu ni shulu. **3** Ki gben ni wa yinko bubu yin surkpi ni wu kina san ni gbrena. **4** Ki na he ndi wa ki he ni me alfirwa; kiti gurnani a nota yah kena sun sina ahenaki kinsun dun ba suturta nita wu ne envre ni ki ne menlu kpe wa a kyu. **5** Ndi wa ni sun mlan bubu yin ti wu gregre ma a Rji wa a nota Ruhun ni iko yo yu ni kpe neye. **6** Iwa he naki he negabagidi ko nitan. Ken mlaya wa kin shagala ni me kpa ki sun gbro ni Baci. **7** Ni tun kba yebu ki jir, a na to wu wal sh na. **8** Ken he ni gabagadi ki brin kpa bu ni ku sun ni Baci. **9** Ki ban ni burinbu, kon ki he ne minkpa ko gbro ne gamsh un. **10** Tilas wawumbu ki halara ni koshishi kursiyin blatre Almasihu ko di an kpa dima ikpe wa wu tin ni mekpa dindima kha memema. **11** To ki a an ki klun sisir Baci di ne gurndi Rji ti tonta wa ki anh ne ra, me to naki a anh ine khalan ne Almasihu. **12** Kina sun kigur yina ni dun yi tonta ni matsayi ndi biti dindina, maimako nayi ki noyin dalili gagba nita, du yi to amsar wa bi ni bi ba gbreson ni

ye ba ana kpewa anh me sorbana. **13** Kiti nahi ni mesurbu dunRji, in anaki ki anh nimesurbi. **14** Sun wa Almasihu Elias an bu ki tabatar ni wu ndi rikyu ni tuni hu mi wa he naki ba kyu. **15** Almasihu kyu nitu ka nhanidi wa ni vren ba ra yu ta tun ba, maimako na hin ki yin raguwa dan wawu. wa akyu da lunde. **16** Ni bubu dalili, zizan khina khara blan lahtre ko, an bis bubu tsara (ko ma'um) ni yanadm, tun nahi ki ya kongun ni to Almasihu naki zizan ki brin sharanta ne haka. **17** Dun ndi wa an me me Almasihu batitine. cinche al'amura ba shude den kati nsa. **18** Ton kpe bin yin ba he ni Rji a shunta tin ni tun ma, nita wurin Almasihu a no ta hidima shutu. **19** Ne me Almasihu, Rji shuta tin ne gbugble ye ni wu, a na ya blan la tre (zunubinsu) ni tun ba a nota tre shutu. **20** Ba chunta ni matsayi bi lah tre Almasihu, Rji ni yo ta ni adi nita wobu ki, bra yin don Almasihu ki shukpa bu ti niwo Rji. **21** Wa wu yin mi ni Almasihu a ka yima lehgadon ku sho ku bu. A an ti lantre nan. Atinayi niki sun bin ti dindi wa wu na ti latre na atin na yin ki ne sun ne adalci Rji ni me ma.

6 Tun ki tidun yayi me bra yi na kpa hle ne dun Rji naRji. **2** A tre ni ton wu dun Rji kiwo yin a i fin kpata chuwo. Ziza yin a ton wuadun Rji ye ziza a fin kpata chuwo. **3** Ki na yo grun wu ku sho kubina ni shishi bru bina ki na so dun Hidima bu ni nha dun megina. **4** Sar he nayi kito tumbu naki ni bubu dunbu na ki gran Rji ki granma ni ta bubu vunson sar ije, tiwundi, iya. **5** Zin, kotron, inku, nime dun wuyah ne me kruna ni chun ne mrevanyi. **6** Ne me ba kiti kpe vusor, ti dindi ne min, Ruhu glansar isowu

dindisur. **7** Ki grama ni mehlan dindi ni wo kori ne wo komre. **8** Ki tin dun ne daraja ni meme daraja ni gbrasa ba mreta di ki gurba ko na yi ki bin lah dindi ma. **9** Ki tin dun ni ba na to ta na, Ba ton ta gregreme ki tin dun na kin kyu ki he ni vren bu kin tin dun na bin na no ba yah a na yah wu wun ndi na. **10** Ke tin dun na bin ba no ba ki tinfun, ko ne ta ki ti dun ne gresan. ki tin dun na bin bana he ne kpena ki azurta ndin ba bra. ki tin dun na kina he ni kpena, naki ken vun ko ge ni ghrin **11** Ki lah dindi ma ni jiwu conrontiyawa mesor bu heni bwu. **12** Kina kange serbina bi yi biti kange ni kpa bi. **13** Ziza sanading me tren ni yin na mhyre bi bwu na surbi. **14** Na chundun ni bin ba na tin bina. Aageh he ni tsutsu adalci ne Sharia? a ge he ni tsutsu kpa ni bwu? **15** Wace yarjejeniya he ni tsutsu Almasihu ni ibrji? inge he ni tsustu bi tin ndindi ni bi tin dindina? **16** A shutu ge he nitsutsu kho Rji di kho kachein? (Ibrji)? kin ta ki kho Rji wa ni vren in Rji tre wa wu ri me bin na tzre nitsu tsu bi ani sun ni Rji ba, ba he ndima **18** A nahi bin rhun ni me ba, ni sun kebabbu inji Baci ni yowo kpen unmememma ne kpa yi. A he tinbi ni yin bin he mre lilun ni wha ni me. Titi Baci he iko.

7 Bi sonta an na hi yoyu kini glatu bu wawu ni kpe wa ba kpa tsatsra ni me sisir Rji **2** Nu ta ngon kina kpa sorbi ti meme na kina mytre ndoun ko ki myre yina. **3** Ana wa me kpeyi ti meme na. me tren me riga lah ni yi wu hi he ne mesorbu ni kin, kyu yayi ni sun ni yin. **4** Me he dindi ne gabagadi ne me bi me gbre yi san ne yoyi sor grenmu shun makil ne yah bu. **5** Wa ki ye ne Makidoniya kpanbu na sun nsi na. naki rin ni matso loli ni kho wani ingon

ni bubu kpan sur timeme ni zi ni sisir neme. **6** Rji wa a ta'ata ne raunana a ta'azata nita ne taye Titus. **7** A na ye bakadai Rji yin cintaba ni ta bubu cin Titus me to ni yin a llah ta wu bin matsanaciya sunbi, kpa sor bu timeme (ko fun) ni zurfi mleyi ya kana. megren kpokpome. **8** An mu nita kpa surbi timeme, me lah mini to nakina da meto nha kpa sur bi timeme mi yin me ni to infu bi a wu ton finme in. **9** Ziza me he nigrin, ana dun fun bi na, in funbi ghreye dun yikpa Rji, fuskaci funbi ne bra Baci, to na yin bi na hama wu don me ba. **10** Nfunbi wa a he Rji a khri yi hi tuba da kammala vren ba tse wu to ba nfun wu gbuglu grin yi ye ni kyu. **11** Ya dindi emre a he ne me nfun bi ni wo Rji a ghrini minebi ina misali son tu bi ba, a tsro yi ne bana kho ukun (laifi) ina misali son tun funbu, sisirbi ni ye sorbi himmar bi ni mar maribi ni ya niti adalci ne ko ge ni tsron tu bi bi na bi laifiba, nime al'amariba. **12** Ko ahe me anh ni yi wu, ba anh niton bi laifiba ko wa ba te laifi me anh nito yo tunbi ni ta nito yi ni khushishi Rji. **13** Dalili wa yi ki kpa ngurin (karfafa) baya kogun cin yin ki grendinding me sabo da ni grin Titus, ni ruhunsa a fei gbengbelen ni yi wawu'bi. **14** Me ta gbresan ni yin nish'ma mena klu sha na ni bubu. koge me lah ni wu ni tu naki din ikpie ba wawu wa mihla. a jaji gresan bi ni tun Titus a tsorota jaji **15** In sunbi a he bran wa ani taka, wa wu trebe wa bi kpa a ni sisir kpa. **16** Me gren mataukarkpo kpomu ne cikake gabagadi ni me bi

8 Mini vayi ki sun duye to ndi alherin Rji wa bano ni Ikilisiyoyin ni Makidoniya. **2** Ni ton kekle ya wa bi to ni se suron ni ya wabato, anoba gbugbu'u gri wa ba noni

suron riri **3** U mi lha niyiwu bano bayasuwa mbo ni yo
sur mba zan kpe wa ba hei ni wu. ni kpayeme ni sur mba.
4 U ni bre ta ni sur riri duba no ba ton waba ka mba ibi
du ba yi tayarwa ini hidima ga bi hu Rji. **5** U wayi ana hei
na waki yosuron u baguci no tumba ni Rji riko u nita ni
kpayeme ni Rji **6** U ki bre Titus wa riga hei ni mi ndu yi
ka kle ndu'a niyi. **7** U bi riga kri nimikpi wu ban gaskiya
ndi tere, nito, ni mindu tukuru, nimi kpayeme ni ta. Ahei
naki, bitabata ni habaka nimi duyi wu no (bayasuwa) **8**
Me tere naki ana hei neme tere niyiwu ni gbegblen na wa
naki, me tere nime tsar sahihancin kpayeme ni kwantata
ni himmar ibru ndi. **9** U bi to alheri Ubangijinku Yesu
Almasihu, u naki me ahei ni arziki nda k'mati wu ya ni
tumbi domin hi tu taulauci ma biyi bi ka k'ma ti bi arziki.
10 Nitu alamariyi me noyi mer waanizoyi. Nisai wa kle
binati kps megye na, ama bi yo surbi ni tei U. **11** Bi kle
u zizan'a. Na wa bina hei ni suron ni kwazo u ti naki
niton ki, bikayo suron ndi tiye nikle ma dede ni gbegblen
mbi. **12** U bi tayo suron ndi bi tie ndu yi wakpe wugir ni
kpayeme ni ubi ani hei daidai kpe wa ndi ahei ni wu,
ana kpe wa a hama ni wu'a na. **13** Wayi ana wani kpe
wa ba nawata ni yiu du bari fe sauki mana. U ani ta hei
toki, wani bi duba fe daidai- tuwa. **14** Ison bi gbugbu'u
zizo'a ani noyi kpe wabason. Wa naki ni bar mba, ani
yada na kpe wa bi son, wa ani zama kpe u biya bukata
mba. **15** Ahei na wa ba nha. “Eri wa hei ni kpewu bra na
hei nikpe wa ani don burna, u wa ahei niwu fime ana wa
hama na **16** U gyir ga Rji wa ayoni suron Titus imre u
kula ni yi kama yadda mi hei wa ni tumbi. **17** Ana bre

mbu kadai akpana U ati ni kpeyeme suron ma naki. Aye ni yi ni kpayeme makima. **18** U ki ton wawu vayimbu wa ki kpayeme niwu ni du Ikilisiyoyi du ma ni bla tre Baci. **19** Ana wayi nika kle na amma Ikilisiyoyi ba cu u du nu ta hi hidima u didin ma u alheri wayi domin gbrai Rji san ni niya mbu **20** U ki klu kina duba na to ta hla trena game ni alheri wa ki zre ni bla ni ndina. **21** A he ni suron mbu du tati kpe u bima ba ni shishi Rji ni kakle ba ni shishi indi me. **22** Kiton vayimbu ri tare ni ba ki tsar u to nikon gbugbu'u, ki to wa hei ni himma ni indu. Wa a ba yondu gbugbuu wa ba yo du ti. Zizan me a kara ni himma sabo ni amincewa wa ahe niu game ni yi. **23** Ni wawu Titus a kpan wu zre mu ni kpan wadunmu don biyi. Umir vayi mbu, ba ton ba yir ni Ikilisiyoyi babi hei ni daraja ga Almasihu. **24** Naki bika kpayeme ni ba ni tsor ikilisiyoyi ba kpe u se suron tawu game ni yi.

9 Game ni hidimar bi tsartsra a bin na anh ne bawu. **2** Me to marmari bi wa me gbresan ni wu ni shishi ndi bi Makidonyah. Me lah ne bawu Akaya ba riga na mlan son tu senmu nhoyu bi sanbruandi ba ri dun **3** Me to ba ni yi emre vayi na dun grea ni yin ka he wu lheya ma, ni yi son ne whre, na wa metre duniya ti. **4** Idan ana nayina rin nime bi Makidoniyawa ba whume da na ye bi nahe shutina ki jin shan me na ha nikpe metra ni tu bina me khrin gabagadi ni tu bi. **5** Me to abi dun me tru mrevayi dun ba ye ni kafi tom ni yin shirin ne gudumawa wa bi yo iyu. wa yi ha naki ni shiri be ni matsayi bayarwa ni ti lulu ana kpe wu funkpa na **6** Intra naki whu wa wu chun fime wu chan fime wa wu chun brabra nitun lulu whu kpa

lulu. **7** Ko di anh no wa surm no di no na no di sorfunna
ko ba fun ne gbegble in Rji ni so bi wa ba no ne kpamhye
sar ba. **8** Rji ha ni gbegble yo lulu ni ko anh da no bra ko
nita ani dun kpe bi so ana kon sun niyi da ribabany dun
dindi wa bi ha wu. **9** Na di ba nah a ga wo ma da no bin
bana ha ni wu na. Ti bima ni ha tutur **(aiōn g165)** **10** Wa a
no bi wu chun ni gurasa don birin, ani no da du brabra ni
yi wu bin wu chun. ani yo chan adalci ni bra. **11** Bi he
niwu babran nita no kim ni ndu ba gir ni Rji nitu mbu.
12 Tin wa hidima ni ha dinma tsatra din ribanbanya hi
ndun. bi bra da gir ni Rji. **13** Ba tsra yin na to hidima na
gber Rji ni tin biyayya ni tre hlan Almasihu. Bi gbersan
Rji ta jawa no uwu bi ni bru. **14** Ba he ni umre wu toyin
na bra ni yi wu ba ti wa ni tun alheri Rji ni tu bi. **15** Gri ni
Rji ni no ma a na kgo kgo bran

10 Ime Bulus ni tumu me bre yi nita tawali'u ni nasihar
Almasihu. Me hei ni se sur me na hei ni zuntu na, du iton
wamehei niyi, me hei ni sur riri, nity ko niton wa me
na hei niyina. **2** Me bre yi du nton wa mehei niyi mena
so ni mehei ni tsaurin hali na. ume ya me kpayeme ni
son gabagadi nawa me kle ni tsayayya ni biwa baya din
ki son ni kpa megye. **3** Wukoni hei ki tsar nikpa, ukina
taku nikpa na. **4** Ukpewu ta ku niba ana narma kpana,
wunaki ba hei ni makamai u Irji wa hei ni ikon wurushe
ni gbegble bini (Shaidan) Bana gni kpe wu gbi sur na. **5**
Wukikpa kpe wani yo shishi ni to Rji, U ki vu du mere wa
ani wu kon Almasihu. **6** Ki hei ni to son wa ki hukunta
kogye wani hei wu reshi biyayya mbi au tabatace. **7** To
kpe wa hei ni koshishi hi wa ana u rina. Wu indi wa

kpayeme wa'u wu Almasihu wa ka tabatar nituma cewa yadda wau a' wu Almasihu, wa naki wukita me naki. **8** Ko me ni u, wa irji a nota du ta inganta yi, ana hei donki kpa yi teimeme na, ishan na teime na **9** Me na kpayeme du hei na me noyi sesre na ni vuvu wa me ha na. **10** Indi bari batre, “Vuvu ma wa ha bahei ni sesre, U ta to a kumama. Lan tere na wa u yo sur wu wo ba na” **11** Wundi bayi du ba to kpewa ki la ni bawu a lan tere vuvu mu ni ton wa kina hei ni bana wa naki ki tei koko hei. **12** Ana kai niton ki ga kpambu kankan rina, koki kwatanta ni tumbu ni biwa ba vurwo ni kpamba ani baba to kpa. U ba tsar tumba ni kpamba wa bana to kpe na. **13** Ki ta, naki kina yi fahariya zan wa yadda a hei na. U anita hei naki, Uki tei naki ni gwalgwadon wu yambu kpe wa Irji a ter ki tei wa ani kai niyi. **14** Ga kita kina tei zarbabi tumbu na, niwa ki ye kai niyi wa kitayi kina wu mumla wa kiye ni yi, ni bisharar Almasihu. **15** Kina wurwo ni sur zan ni kima ni du bari na. wa hei naki, u ki yo sur nibre dukpayeme du tsar bi nikon dumu du kara fadada gbugbu'u ni du wawu'u. **16** Wuki yosur ni wayi, waki gni bishara hei ni gbangban mu zan wubi, kina wur wo ni tundu Rji niko bubu wurina. **17** “Wundi wa ani wurwo ni surma du wur ni duRji”. **18** Ana kohani no tuma ni wawu ba'a yardajj na. U ani hei naki du de du heindi waRji mba a kpayeme niwu.

11 Me ya bi vun sur ni me niti inkbra ko ni he bi vunsur ni me. **2** Me tin ngun ni tu bi. Igun iri whu Rji ni tubi wa me yo yu ni yi ne mi Gran ni Lilon riri. me na yo yu ni gabatar ni friwa wu tsa tra ni Almasihu. **3** Me tin sisir ni tun bi wa wan a gur Hauwa'u ni ta da wunma. a ha

naki ndu mrei bi ni kauce janji ni gre Almasihu. **4** Na hi rin nita ye na krin dubun Yesu kanka ni wa kitini yi nitu blantrama bi kpa ruhu ri kan wa bi kpa ko bi kpa tra Rji latre ri kan na waki kpa. ki kpayeme wa biti ne kpebi ti a mlannayi. **5** Me na he no kogona ibrun bin ba yo ba ngazani nekunbi ndun Rji. **6** Ko ba na tsrome na me tre, me na rasa horowa tsro na ko ta i gun rime ikpe ki lah ni yi wu. **7** me ti la' tra wa me yo tumu ni si (kaskata) na gber yin? melah tre Rji ni yiwu menge. **8** Me vun brun Ikisiya ni kpa kpe ba zo, ba niwu na ti chucu. **9** Bi to wa me ha ni yi me toyi ni me bi wa mena lah ne mre vanyi wa baye ni makidoniya ba ha ndimu na me koge me zintunmu nikpa idimu niyi me yonza ni ti na yi **10** A janji Almasihu ha ni me na, sun ni gbanbi gbre sanmu ni me mame akaya. **11** A ngye? ni mena sunyi na Rji to **12** I kpe me ti me yonza, me ti naki me nhan to bi ba nsu to na kita kpen wa ba gbre ni nwu. **13** Irin Idin bi mazani babi tice bi ti ndun gyru. ba no kama kamar mazanni Almasihuna **14** Wa yi na kepn sisar ne mena ibrji ne no kamar na rju kamar mala'ika wa ni kpan. **15** Anaki ki kle a kpe wu mamaki na ni bi gra ba no kamani ba ba'ba gra bi ti ndindi bun, a kle ba ni ha ridimba nkpe wa bati **16** Me karah lahi ndum rin yin zato me ruruma. Bita ti zato naki bi bame me irurume ni gbre sa fime. **17** Nikpe wa me lah ni gabagadi me na gbresa nitra kpe wa Baci kpanyena. me na me ti ikbra. **18** Ndin bi ba bra ba gbresa ni tun kpa me me gbresa me. **19** Bi grin ni bi shutun bi ti na bi ti kbra ni bin to (masuhikima). **20** Bi vun sur ni ndi wa nibayi bi grah. idan a kbanyin sar na ti

ndu ni yi ni tun ribatun ma, da, ba tuma nayi na wruyi ni takpa shi. **21** Me lah ni yi wuki ji sha ki ha ni iso (weak) niti na bam. ko naki nda rin bu ni gbre sa me tra na me ti kbra ne gresame. **22** Ba Yahudawa? me ha na ki ba ha Israilawa? me ha naki ba mren Ibrahim? me ha naki. **23** Ba gra Almasihu? me tra na (me na ha ni sormu na) me nan ba me ti ndun (Tukur) za ba wawu, me rin mikho wu tro ndi (kurkuku) za ko anh ba izee me ba lansor, shishinmu (hudura) kyu brabra. **24** Ni wo mre Yahudawa igun ton (sunbiy) ba zee me gbagba gun se' thra ni thewn (arba'in ba daya). **25** Kun thra me kpa zee ni me ni kunkro inku rin ba tame ni tata. nkun thra me ti haderi Jirgin ma me ton cun ni kpa (dare da yini guda) ni me takpo ma tsutsuma ni min kpoma. **26** Me ti yah tsar ni min hadari koguna, ne miha daribi ywen ni me hadari ndi ne hadari alumai min gbu ni me hadari min nji ni men hadari teku (tsotsoma) ko ta kpoma ni me mrevanyi bi tice. **27** Me to tunmu ni mindu itukuru ni me sor wu kikle yah (ni me sor wuyah) ne min ti chun ba kurna, ni mi yun ni lah ma ni min bran vunsor min si ni gbren. **28** Ni kogon kpe wa wu, nkpi ha ni tunmu ko ni ton rime don tamre mu nitun Ikilisiya wa wu. **29** A ha kwu-kpa wa ni ha kwu-kpa ni tun ba na" ba yo ha ni kbun za me na krina? **30** Me ta ni ha gangbe, me gangbe ni kpe wa kungremu (kasawata). **31** Rji wu Baci wu titinbu Yesu wa amle wu gbre tuntur, nitunki me na tin cena. **(aiōn g165)** **32** Ni da mascu Gwamna wa a he nime kbinci ni zama in chun Aritas a noba gban ngbu Damasku na fun wa wu. **33** Ni ta do ni me sisen ba chunre ni kogon g'rlu gbu, me gbun gblu ni wo ba

12 Ani bi dume wur wo ni sur, U ko ana hei ni rubar kpe
na. U, me tzirni waba yoyi ni ruyoyi Urji. **2** Me tondirini
Baci, wasema wulon don tzia wa a wuce ko ahei nikpo
ko ana ukpa me na to na Irji wa ato ba ban hi ni shulu
wutra. **3** Ume metondiyi ni kpa, ko ana hei ni kpa na,
me tona, Rji wawuyi a to. **4** Wa ba hei ni Firdausi da
wo madaukakan itere wa bandi na ani ya La. **5** U ni
tundi biki, me gyir, Uni madadi tumu me na wurwo ni
kpamu na'u ani heini kumamancimu. **6** Ume ta tere di
me wurwo ni kpamu, ana wauta na, u meta la tere wu
janji ma. Me na kpanyeme ni ta wurwo ni kpamu, ni duri
du bame zan kpe wa to, ko kpe wawo ni me. **7** U wame
son niguje wurwo ni sur niwa me ban tumu name zan ka
ba ni gagaruman ruyoyi. Ninason ni Zutuna, bane kpe
wu mikpa mu, wu ver ibni a wahalshe ni me dume na
son ni santu barna. **8** Ume breRji teikpu tra ni du wur le
ni mu. **9** U watre nimu, “Alherimu a tsra niwu, don Iko
no no ni kimamaci hei naki” wa naki ani tsra dume ti
ni wur woni suron ni tu reshi gbegblen mu u iko Baci
ka son ni kpamu. **10** Wa hei naki me kpanyeme ni tu
gbengblen Baci ni mi kumamanci, ko ni mer, ni matsololi
ko ni jarabobi, ko ni nawaya. Ukonitan me raunana, me
hei ni gbegblen naki. **11** Ume son na me ndi wa anat
kpena wu vu me ni gbegblen nitu naki, wa wuna tzi wo
nimu. Ume na kuyer nibiwa ba yobani mir ma bana ume
na kpe na. **12** Wu cikakkaku alamunwu mir ko ma ahei
ni tsakonin mbi, ni son u vu surin wa a alamu ni ban
mamaki ni ndu bi barma. **13** Wu me tei hei ni son wa
ana u son na bur Ikilisiyoyi na, wame na hei ni son wu

matsala ni yiwu na? Bi ka wurle ni mu ni la tre yi wa meti. **14** To mba me hei ni ton wa me ye niyi ni ve wutra. mena hei uya niyiwuna, me na wakpe wubi na U me wa yi. Waannabina dumir duba wa kpe ni ba temba na wa ani bidu ba ti ni han kpe wabi wa. **15** Me gir nihan kpe wabi wa, anitahe wami ka suron mu no ume ta kpayeme, ni yi ni suron riri u bi kpayeme nime fi me? **16** Wa hei toki, mi na nawaita ni yiwuna. U a hei naki wa mendiwu dabara, U me yi me vuyi ni gur ye. **17** Me kayi nyi ni kon biwa me tur ba ye niyiwu? **18** Me tur Titus du ye niyi ndi tur vayi rima du hu. U wa me tur Titus duye a kma yi nyi, anahei ni kon riri kizre na? **19** Bi ya nitonyi wawu'u, wukikle tumbu ni shishi bi? U nishi shi Rji nide Baci ki hla kpe ni yiwu du fi gbegblen. **20** Ume ti sisir ndi me taye me na to yi na wa me son na. Me ti sisir wa bina to me na na wa bison. Me tei sisre u me taye me na feye nawa me son na. Me keisisre wu biyi me bina to me na wa bi son na. Me ti sisir bafe gbi sur ni gurshi ni son wu yi, ni yo sur wu son kanka, ni tere toto, ni zutu ni yamutsi. **21** Ume tei sisre me ya ni kogon wa me ye, Rji mu ani ya da kaskan to nime ni koshishibi. Ume tei sisir wa me son ni gbi suron nincli gbugbu'u wa ba nla tre na wu ziza'a ni wa mba nifaskanci nidu u yo sur ni waba tei na.

13 Wa yi nku wu utra me ya ni yi nito ko anh nmer ni iyu shaida ha ko iyra. **2** Me tra ntra nmu wu nkogo ni bi ban tin lahtra ni brumban nto me ha ni yin nkun wu ha. me sar ti lah nwu, me ta kbeye, me na kpa leh ni yi nwu na. **3** Me lah wa ni yi wu bi wa bi shaida Almasihu ni tun tra yu bi wa nwu na kun knre na ye ni yina ta tin

yi a ha ne gbengble ni me bi. **4** Ba giciye wu a hama ni gbegblen, ahei ni rai ni gbegblen Rji. Kita me ki hama ni gbengblen ni mi ma, ama ki kii ni gbengblen Rji ni min mbi. **5** Bi nka tsra kpanbi to kan bi ha ndindikoyosur Bi tin ni tu tsra. Bina mleya to yesu Almasihu ha ni meba na? a ha ni umebi nse ko bina kpa mye ni yina. **6** Me sun ndu yi to, kinah joku ni tsra na. **7** Me bra ni Rji ba na toyi be nkurhoku na Ra don me hra ni tsro yin ni tin na bi nrin tsranba. Ko na yi me bra ti kpewa abi ko dindi Ko ni ha kiti na ki inrhoku tsra. **8** Ki na nya tin kpe ni krin ni dindin na ki ki tin ndindi. **9** Kin gir bubu ki kunre ba nka kre gbangba. Ki bra nun yi ti kle. **10** Me anh kpe bi yi tu me ne ha ni yina, inda me ta ye, me ta ye ka ha nimu tilas me kati yin yah. me na nso ti ndu gbegblen wa Baci ni meni tzuyi nhu a na wa me zee gbel bina **11** Inkle ma nmre vayi, tse firin mlen sur bi tin, ni ya bramu ni mle sun kpa bi tin, sun ni si sor Rji sunbu mi si sor ani ha ni yin. **12** Cin kpabi tsatsra ni funkpa. **13** Indi bi whu Rji cin kpanbi. **14** No tibi Baci yesu Almasihu ni son ma Rji, ni hada tun ruhu wu tsratsra No tani he ni kogon.

Galatiyawa

1 Bulus, indji u toh du toh du mu, ana rji ni ndji na, naki
a rji ni Yesu Almasihu ni Irji Bachi wa a rju'u ni mi be - **2**
Ime ni mri vayi mu wa ba hei ni me ni wayi, misi han ni
yu'u iklisiyoyi wa ba heini Galatiya. **3** Zizi ye ni yu'u ni
sun si rji ni Irji Bachi mbu ni Bachi mbu Yesu Almasihu. **4**
Wa ano tuma nitu lahtre mbu, nda chu ta rju ni meme
ngbungblu yi, ni mri Irji ni Bachi mbu. **(aiōn g165)** **5** Ninkon
he uma hi klekle. Amin. **(aiōn g165)** **6** Mi manji ma wokran
kpukpome wa bi kma hu nkon ri gbagbla me hi ni itre ri
kan naki mi manji ma wokran yada bi kabi ni wa ayo yi ni
zizi u Almasihu. **7** Itre ri na hei na naki, indji bari wa ba
jin wa yu ni ye, ba son nda kpah tre Almasihu ti meme. **8**
Naki kita ni u to ndu Irji rjini shu nda hla tre ri kan ni yu
ni wa kita ki duba ni yu'u, ba hla ndi kima. **9** Na yada ki
hla ni yiwu ni mumla, zizan mi si hla ni yiwu, inde ndji ri
a la dub itre ri kan ni wa bi kpa ba hla'u. **10** Zizan misi wa
shaida ndi ko u Irji? misi wa du ndi duba kpa yeim ni me?
inde zizan mi sima ndi dun ndji kpa nyeme nime, i mina
gran Almasihu na. **11** Mi son du yi toh fa mri yah, itre
wa misi dub ni yiwu, ana hi u indji na. **12** Mina kpa ni
ndji na, indrjori na tsro me na, nakima Yesu Almasihu'a
hran ni mu. **13** Bi riga di wo na mina hei nimi Yahudawa,
ndi ta ti iklisiya Irji yah kpukpome zan bari di kpa ba tie
meme. **14** Mi ta guchi ni Yahudawa ba zan bari fie me ni
zren ba tti mbu u sen. **15** Naki ma Irji toh a bi du chu me
ni ne yi mu rju nda yo me ni mi ndindima. **16** A tsro ta
ivren ma, dume dub ni biwa bana toh Irji na. Gbagbla
mi na suron mu ni nanma ni yi na. **17** Nakima mina hi

ni Wurushelima na ni bi wa ba guchi hi toh ndu nimu na. Naki ma mi ka yi ni Arabiya, niki me ka k'ma ye ni Damasku. **18** Naki ma ise tra a kle, imi hi ni Wurushelima ndi mi toh Kefas, mi sun ni yiwu ivie wulon don ton. **19** Niki mina toh ko indji ri na ni mi mbi ton du na, se Yakubu ni kagrji ma vayi Bachi mbu. **20** To ba ni k'bu Irji mina si ti ce ni tu ikpe wa mi han ni yiwu na. **21** Niki mika hi ni nklan Suriya ba Silisiya. **22** Ni nton kima indrjo na toh me ni shishi ni iklisiyoyi Yahudawa wa ba he ni mi Almasihu na. **23** Nakima baka woh ndi, ndji wa ta ti ta yah, zizan asi dub kponji tre wa ana son da kpa tie meme. **24** Basi no Irji ninkon nitu mu.

2 Nakima, u ise wlon don nzah a kle, mi ka k'ma hi ni Wurushelima bu Barnabas, mi ka ban Titus ti'a ni me. **2** Mi k'ma hi don Irji tsro me dume k'ma hi. Se mika tsro ba duba tre wa mi si tie ni mi bi kora. Mi tre ba ni yayib ni bi wa ba bi ninkon, du ba toh ndi mina si tsutsu na, ko mina tsutsu u migyen na **3** Nakima u Titus, wa ahe nime a Bahelini ba you ni gbengblen duba yo nji niwu. **4** Itre i lunde nimi mri vayi bi ce a, baka ye ni mi mbu ni ya y'bi duba toh yanchi wa ki he niwu nimi Yesu Almasihu. Ba son ndi ba k'ma ta tie gran, **5** Naki, kita kina no ba tumbu ko ni nton ri na, u njanji tre ka krie ba sake ni yu'u. **6** Naki, baba biwa ba toh babi ndindima, bana zo me ni kpe na, ni bi son tumba, Irji na kpa ndji wa indji ba son u na. **7** Nakima baka toh ba ban dub tre ne ni bi wa bana you nji ni bawu na, na yada ba no Bitrus dub tre ni biwa ba yo'u nji ni bawu. **8** Naki, Irji wa asi tie ndu nimi Bitrus ani toh ndu hi ni biwa ba yo'u nji ni bawu, naki

asi tie ndu nimi mu hi ni bi kora. **9** Ni Yakubu, Kefas, ni
Yohana wa ba toh ba baba i bi wa ba meh iklisiya, baka
toh ndindi wa ba ban nne, ba ka nota wo ko ri u wa ki
katu mbi ni Barnabas, ba tie naki don duta ki hi ni bi
korah, u baba baka hi ni bi wa ba yo'u nji ni bawu'a. **10**
Baka son ndi duta ri mre bi ti yah i meme mi he ni mre u
tie naki me. **11** Da Kefas a hi ni Antiyok, mika sen nyu
niwu ni shishi ma domin wawu i lah tre. **12** Kefas azi ri
biri ni bi korah ba, indji bari baka ye ni Yakubu, da indji
biyi ba ye, wa ka dome ni ri biri ni ba, nda chu tuma rju
ni bikorah asi klu sissri ndi bi wa basi wa yo'u nji'a **13**
Nakima ibru Yahudawa wa ba he niwu ba hu meme nkon
ma. Nakima i Barnabas me aka hu meme mba. **14** Da mi
toh bana hu njanji na wa ahe ni mi tre, mi hla ni Kefas
ni shishi mba wawu mba'u inde wu u Bayahudi, u wu
si zren na bi kora na, wu ka zren na Yahudawa, ni he
wu yo'u bi kora duba k'ma tie na Yahudawa? **15** Kita
biwa ki Yahudawa ni ngrji ana bi kora bi lahtre na. **16**
Bika toh indrjo na gbuj'bu ni ndutron na. Nakima i ba
gbuj'bu nitu njanji ni mi Almasihu. Ki ye nimi Almasihu
Yesu don ki gbuj'bu ni njanji ni mi Almasihu Yesu don ki
gbuj'bu ni njanji ni mi Almasihu, ana he ni tu ndu tron,
don indu tron ba ndji wa ani gbuj'bu'a. **17** Inde ki wa Irji,
iki gbuj'bu ni mi Almasihu, Ki toh tumbu bi latre kena,
Almasihu hi indji u lah tre mu? Ana njanjina. **18** Inde mi
la yo suron mu nitu tron, yo suron wa mi yo'u ni gon, mi
tsro tu mu, mi indji u tron ce kena. **19** Nitu tron mi kwu
ni tron, dume mi zren irin u Irji. **20** Ba kpan me rju kukro
ni Almasihu, ana me i misi zren na, aman ahi Almasihu

si zren ni mimu. Izren wa misi zren zizan'a ahi u kpah,
misi zren ni njanji u Vren Irji wa a son me nda no tuma
ni tuma. **21** Mina chu ndindiIrji zi kosan na, inde zren
whewhre ni he riba ni tron, u Almasihu kwu migyen.

3 Biyi Galatiyawa ruru! Ahi nha ka meme mre yo ni
yiwu? Ana Yesu Kristi wa ba kpa wu ni kunkro ba tsro
ni shishi mbi na? **2** Mi son ndi mi toh kpe i he ni yi ni
kangrji bi kpa Ibrji tsatsarka ni tu ndu doka, ko nitu njanji
wa bi wo? **3** Ruru mbi a gbugbuwu nakima? ni mumle bi
kpa Ruhu ndindi'a, nakima zizan'a bi k'ma hi ni mi kpa. **4**
Bi toh kpi gbugbuwu migyen, hra me a migyen? **5** To
wawu wa a no yi Ruhu tsatsraka ni ndu bi ikoh ni tsutsu
mbi, atie ni tu ndu tron, ko ni wo ni njanji? **6** Ibrahim a
kpa njanji u Irji, u ba bla yo ni matsiyi ndindima, **7** Ni
nkoh yi bi toh biwa ba kpa njanji, ba mri Ibrahim. **8** Itre
Irji a guchi ya hi ni ko shishi ni njanji Irji ni kpa bi kora
chu wo, ba du bi tre ni Ibrahim ni sen mu: Ni mi me bi
kora wawu ba kpa lulu. **9** Nakima bi wa ba kpa njanji ba
bi lulu ni Ibrahim me wa wu'a hi njani. **10** Ba hla biwa ba
kpa nyime ni ndu tron, ba nha zi ni mi imbe u tron, ndi
ba hla indji wa ana kri nitu kpe wa ba nha ni mi imbe u
tron na, kuma nda tie ba wawu'u na ani kpa mre meme
ma. **11** Zizan'a ahe ni kpan Irji na kpa ndji chuwo nitu
tron na, naki indji u ndindi ni son nitu njanji. **12** Doka na
rji ni mi njani na, nakima inde wawu wa asi tie kpie biyi
ni mi tron, ani son ni mi tron. **13** Kristi a chu ta rju ni lah
tron, nda k'ma tie na ba hla wu ni tu mbu, na ba nha
zi'a, ba hla wa ba klo ni kunkro. **14** Nakima lulu wa ahe
ni mi Ibrahim aye ni bi kora nimi Kristi Yesu don duta

kpa yo yiwu Ruhu ndindi nimi njanji. **15** Mri yayi, mi si
tre nitu ka'idodin di, inde indji ba kpanyime ba indji wa
ani wru hlega ko baka sru tia. **16** Zizan'a ba hla lulu ni
Ibrahim baba kutra kahlan ma. Mina tre kahlan na ni
mre gbugbuwu, nakima ahi riri ni kangrji ma ni kutra
kahlan me wawu hi Kristi. **17** Zizan'a mi hla wayi itron
wa aye ise 430 ni kogon ana wru chu yuu Ibrahim wa a
hla ni sen mu. **18** Don inde gadon ye ni tron, nakima ana
ye nitu chu yuu na. Nakima Irji a ban no Ibrahim migyen
ni tu chu yu'u. **19** Angye sa ba no tron, ba sru tia ni tu
lahtre, se kutra kahlan Ibrahim aye ni biwa ba chu yu'u ni
bawu. Ba kaddamar ni gbengblen tron ni tu Maleku ni wo
tsutsu. **20** Zizan de u tsutsu ni yi nufi indji gbugbu'u ana
riri na nakima Irji riri. **21** Itron ani sen nyu'u ni chu yu'u
Irji nakima? Ana he nakina! Inde ba no tron wa ani iya no
dri, gbigbi ndindi ani ye ni tron i. **22** Nakima imbe a tsro
kpi ba wawu'u ni mi lahtre. Irji tie kima du chu nyu ma u
kpa chuwo mbu ni njanji nimi Yesu Kristi ano biwa ba
kpa nyime. **23** Nakima njanji nimi Almasihu aye, ba tro ta
nda krju ta ni tron ye ni rah najinji. **24** Nakima itron a
guchi hra se Kristi a ye, du ba kpa ta chuwo ni njanji. **25**
Zizan njanji a ye, kina na lah he ni mi guchi. **26** Wawu'u
mbi bi mri Irji ni njanji nimi Kristi Yesu. **27** Wawu'u mbi
wa ba ngla yi nimi Kristi, ban Kristi sru ni kpa mbi. **28**
Bayahudi ni Bahelini ni gran ko wa ana gra na, ba lilon ka
iwa, wawu mbi, bi riri me ni mi Kristi Yesu. **29** Inde bi wu
Kristi, bi u kutra kahlen Ibrahim kena, bi gado ni chu
yu'u.

4 Mi tre ndi magaji ahi vren, bana he ni nkankah ni gran
na, inde wawu hi wa ahe ni kpi wawu. **2** Nikima, ahe ni mi
guchi bari, ni biwa ba kpa nyime hra se ni nton wa Itima
a kazi. **3** Nakima kita me inton wa ki he mri, ba njita ni
mi itre u gbungblu. **4** Naki ma da inton ati yereyere, Irji
ton Vren Ma wa, iwa a ngrji wu, ingrji ni nton u tron. **5** A
tie naki don du chu biwa ba he nimi tron chuwo, don ki
mri ma. **6** Don ki mri Irji toh Ibrji ndindi u Vren Ma ni mi
suron mbu, Ibrji ndindi wa ani yo ndi Abba Bachi mbu. **7**
Iki sa wu wuna gran na wu u vren. Inde wu u vren, naki
wu'u magaji ni Irji. **8** Ni sen bina toh Irji na, bina gran ni
Irji wa bana he ni vrie na, irji bi wana u njanji na. **9** Ama
zizan a wa bi toh Irji, i zizan Irji toh yi, a ngye sa bi lah
k'ma hi ni kaidodi wa bana he ni gbengblen ni du na?
Bila ni son ndi bi k'ma tie gran u mum'la? **10** Bi kiyaye
ivie, i hwa bi sa ni nton ni se. **11** Sissri ni time ni yiwu,
sissri ni time na di miti ndu ni mibi u migyen. **12** Mi bre
yi mri ya du yi he na ndi mi he'a, na ndi mina he na u
bi'a. **13** Nakima bi toh da lilo u na nmakpa mika dub tre
ni mum'la. **14** Naki na nma kpa mu du yi ri ni tsra, bina
kpa me stri na, bi na tru me yoga na. Nakima bi kpa me
na Maleka Irji, na ndi me yi mi Kristi Yesu ni tuma. **15**
Nakima zizan ingyiri mbi'a he ni ntsen? Don mi hla ni
yiwu, inde ana ni tie, bina ju w'lo shishi mbi ne. **16** Mi
k'ma tie wu kran yi wa mi hla njanji ni yiwu. **17** Basi wayi,
ba ni ndindi na, basi son du ba ga ta tie nkanka ni yi du
yi hu ba. **18** Abi du yi ta yo suron ni kpi ndindi, ko mina
he ni yi na. **19** Mri mu bi tsitsa, ni tu mbi mi he ni mi ilo
u tie luma na yi ine u ngrji, se Kristi a son ni mi mbi. **20**

Bana tre ndi mi he ni yi zizan'a, mi ni k'ma lan mu ti don mi he ni damuwa ni tu mbi. **21** Bika hla ni mu, biyi wa bi yo suron mbi ye ni mi tron, bina wo kpi wa itron a tre na? **22** Ba nha zi ndi Ibrahim a he ni mri lon hari iri a vren gran, u ri a vren iwa wa ana anihi iwa u koh. **23** Ikpi u ban yah ni wa yi, ivren u iwa u gran ba ngrji ni ko u kpa, ama ivren iwa u koh a, ba ngrji u nitu chu yiwu. **24** Ba ya tsro ikpi bi yi ni koh nayi. Imba biyi ba he na chu yiwu hari. Chu yu rima ahi igblu sinayi. A ngrji mri na igran, wa u hi Hajaratu. **25** Zizan'a Hajaratu wawu hi igblu sinayi wa ahe ni Arebiya. Ahe na Wurushelima u ziza'a, don ahe ni mi gran baba mri ma. **26** Ama Wurushelima wa ana gran na, wa wu i hi yimbu. **27** Na ba nha zi, U ka ngyiri u wu iwa u krju, wa u na ngrji to na. Wu ka za di ti kinkla suron, u'wa u na yi nne u ngrji na. Don mri iwa wa ana ngrji na ba gbugbuwu zan iwa wa ahe ni lilon. **28** Zizan'a mri ya na ndi Ishaku he anaki kita ki he na mri u chu yu'u. **29** Ni toh mu wa ba ngrji u ninkon u kpa, a ta tie u wa ngrji u ninkon u Ibrji ndindi yah, ahe naki hra zizan'a. **30** Ahi gyen itre a tre? Zu igran ba ni vren ma. Don ivren gran ana ri gado ni vren wa u koh na. **31** Nakima mri ya kita kina mri igran na nakima ki mri iwa u koh.

5 Nakima sun tuma hi Almasihu a nota sun tu mbu kika lunde kri gbangba ndina lah k'ma hi tie gran na. **2** Toh mba, ime Bulus misi hla ni yiwu inde ba yo nji ni yiwu, Almasihu na he ni amfani ni yiwu na ko ni nkon ri. **3** Nakima mi toh du indji wa ba you nji ni yu ahi dole ka hu tre tron wawu'u. **4** Bi ka Almasihu don wawu mbi wa ba chu yi rju ni gran nitu tron, bi joku ni ndindi. **5** Nakima

ni Ibrji Tsatsarka nimi njanji ki si gben ni suron mbu ni njanji. **6** Nimi Almasihu you gjin ko yo gji na he ana nitu koh. Njanji ni kangrji ma u ti ndu ni son, wawu i azan muhimmanci. **7** Ni sen bana kru yi zi, ahi nha zu yi bubu hu najnji? **8** Rijayi wa adu niti nayi, ana wa ba you yi na. **9** Ai vi yisti fime ani du gbugbu mumu san. **10** Mi he ni wa i ni se kpa hle niyi ni mi Bachi bina ri mre inkon ri nkan na wa a du yi kma ani ti yah, ko ahi nha. **11** Mri ya inde hra zizan, bla tre you gji mi si bla, ingyen sa basi ti me yah? Inde naki ki kbu zah ni tita ngame ni giciye ka zie. **12** Mi yi fata biwa ba gyuru yi, ba kma tumbi ti na bana lilon na. **13** Mri ya don Irji you yi rju nimi gran. Bika na du rju nimi gran du kma hi ni kpa. Nakima ni mi son ki ka zo kpa mbu. **14** Nakima itron wawu'u du shu ni mi doka riri. Wu ka son indji u kutra kahlan me na tu me. **15** Inde bi tan kpambi ni mre kpambi, bi ka toh ndi na wuu kpambi na. **16** Mi tre du yi zren nimi Ruhu ndindima bina shu kpambi ni son u kpa na. **17** Naki ikpa ani you shishi u gbengblen ni Ruhu ndindi, Ruhu ndindi me ani yo shishi ni kpa. Naki ma bina ya tie kpe wa bi son na. **18** Inde Ruhu ndindi si zren ni yi, bina he ni mi tron na. **19** Zizan'a indu u kpa ahe ni rira me, baba i ba tie fah, tsatsar na he ni bana son kpa, **20** bi hu ibrji, bi tron, bi wa nyu, sen nyu, bi tie hwyu, bi tie nfu, bi rinra, biwa bana son si ni mri vayi mba na, bi ga kpamba, **21** bi tie ngu, bi hwa, ba hwa nda tsi, ni mbru kpi bi yi. Mi tre ni yiwu na mina tre ni yiwu ni sen, bi wa basi tie kpi biyi bana ri ni koh Irji na. **22** Naki mri Ruhu ndindi ahi son, kinklan suron, son si, vu suron, tie ndindi, suron ndindi ni njanji,

23 katu grji, vutu, itron na he ni mi kpi bi yi na. **24** Biwa ba u Almasihu Yesu ba klo halin kpa ni titan kpi bi meme yah. **25** Inde ki sun nimi Ruhu ndindi ki ka zren nimi Ruhu ndindi. **26** Kina he na biwa ba nzutu mba na, ko kina ta w nyu ni kpa mbu na, kina ta tie hwyu ni kpa mbu na.

6 Mri ya, inde ba vu indji asi ti lahtre, u biyi wa bi he ni Ruhu ndindi'a, bi ka nji indji'a ye ni tu nkoh Ruhu tsatsar. I wu, wuka mla yah tume, duna ri mi tron na. **2** Bika ban yah kpa-mbi, nakima bi hu tron Almasihu. **3** Nakima inde ko nha ni ya ndi wawu hi kpe, alhali ana kpe na, asi gyuru tuma. **4** Ko nha ka tsra tu ma toh, naki ani toh kpe wa ani kpon ni wu, duna ban tume na wu zan ndrjo ri, ko wu tsra ni ndrjo na. **5** Nakima ko nha ni ban ron kpima. **6** Wa ba tsro itre anaki ani guchi ri amfani ikpi ma bi bin wa wu'u ni ndji wa a tsro'a. **7** Na duba gyuru yi na bana zan Irji na. Naki ikpe wa ndji'a chu, ani chan kima i. **8** Nakima wa'a chu ni lahtre, ani chan me me, ama indji wa a chu ni Ruhu ndindi, ani chan dri u se ka kle ni Ruhu ndindi **(aiōnios g166)** **9** Kina tie die ni ti ndindi na, naki ni toh wa abi ki chan, inde kina die na. **10** Naki inde ki he ni toh kika tie ndindi ni ko-nha. Ki ti ndindi masama ni biwa ba he ni mi njanji. **11** Ya gbugbu imbe wa mi nha ni yiwu ni wo mu. **12** Biwa bason ndi duba tsro hali ndindima ni mi kpa, baba i basi tie yi yah du ba you gjin ni yiwu. Basi tie nakima ni ka ngrji ba don duba na tie ba yah na ni tu giciye Almasihu. **13** Don biwa ba you gji ni bawu bana hu tron a na. Nakima ba son duba you gji ni nyu, don duba na wru wo nisan ni kpa-

mba na. **14** Mina wru wo ni san na, se ni giciye Bachi mbu
Yesu Almasihu, ni tuma ba klo gbungblu ni mu, i me me
ni gbungblu. **15** Nakima you gji ni hama, gji ana kpe na,
ni yu'u kima Ite sa'a ma ahe ni muhiminci. **16** Ngye bi wa
ba sun ni mi kaida du si suron ni shishi u lo suron ka he
ni ba, nitu Israila u Irji. **17** Ni zizan hi koshishi du ndrjo ri
kana dame ni me na don mi ban tagia u Yesu hi kpa mu.
18 Ndindi u Bachi-mbu Yesu Almasihu ka sun ni Ruhu
ndindi bi mri yah, Amin.

Ephesians

1 Bulus, Manzo u Yesu Kristi ni kpa ny'me Rhji ni **2** ndi bi klu si sri Rhji wa ba heni Asisa. ndi di u tinmu ni Bachi mu Yesu Kristi. **3** Ki gbre Baci timu Yesu san wa a ti lulu ni tawu rhi ni bubu u son ma ni shu. **4** Irhji cuta bi wa ki kpa ny'me niwu zhini baci mu, duta son ndidi me ni shishi ma. **5** Irhji kpata n'y'me na duta kati mrlima nide Yesu Kristi. Ati nayi dubi niwu don kpe wa anison. **6** A katati mrli ma na kpa bgre san nitu wadi a son kpupkpome. **7** Ki fe kpa cuwolatrembu ni miyi Yesu Kristi. **8** A nuta ziziyi ni to ma wawuu. **9** Irhji trota kpe janji wa bari du kpe wabi niwu'a tsro ni tu Kristi. **10** Iton wa a nita klen duma, Irhji nijikpe wa bashe nishurni meme ye ni mi de Yesu. **11** Ba cuta nimi bacirji duta kati kpe u godo u baci-rji. A ti wayi rji ni bacimu, wawu niti kpe ni tu mren ma. **12** A cuta naduta kashe sese kase kita yi ki bi mumla nimi Kristi, kihebi wa ba gbrerji san. **13** Ni Kristi, biyi wa biwo tre janji, itre u kpata gbujubu, be kpar ny'meniwu wa kayi ni brji ma tsatsra. **14** Wa wu yi nu kon u gado, dundema fe gbresan. **15** Nitu kimayi, miwo kbonji trebi nimi Baci yesu ni son bi ni bihu rji wawuu. **16** Mina kpa rhisi niyo ndebi ni tre ni Bachi na. **17** Mi bre Bacimu yesu Kristi, itie u daraja ni nuyi ibrji tsratsra ani niyu to uma. **18** Me tre nirji du shishimbi bwu ni duyi ta kpe wa a'yoyi'a ni wa'a niti yuwuu ni mi bihu rji'a **19** Mi tie aduwa nduyi to ki ekle ngbengble ma u kakle wa ahe ni mimbu wa kie ny'me ni wu'a. **20** A hi mbye mbyle kimahi wa rji du Kristi lunde na son niwo rli ma ni shu. **21** A nu nikon nimgbengble ni tu kogye, nide

wawu'u Kristi ni ti chu ni ziza ni ton uye. **(aiōn g165)** **22** Irji ya koge ni wo Kristi na du kati nikonu chuci. **23** Chuci'a hi kpa ma, a hi niko wawuwu.

2 U biyi wa bina khu nimi latre, Bina zrren ni tu konumgbungblu yi. **2** Bi na ta hu mgbyemgbyle cuugbungbhulu meme brji kimayi nitindu ni mi mrli bi hanton. **(aiōn g165)** **3** Khi nata son nimi ndi biki, nita ti meme kpe bi wa kpa bu ni sona, ni ta tie ndu ukpa ni u sron mbu. khi na mrli bi fu na brunrji. **4** U Rji hi u wruhle don ani sonta kpukpome. **5** Wa khi na khwu nimi latrembu, a kata ti sisren nimi Kristi nitu zizi ma a kpata cuwo. **6** irji tata shiben ni Kristi na duta son ni bubu riri ni Kristi Yesu. **7** Ni ngbungblu u ye ani tsrota zizi nitu Yesu. **(aiōn g165)** **8** Nitu zizi ba kpayi cuwo, nitu kpanyyeme, anatie bina, anhi nu. **9** Ana ni ton dubina du ndjio na wru wo nisamna. **10** Khi hi kphi nundu u rhji wa a tieta ni mi Yesu Kristi duta ti kpe ndindi wa'a Rhji a yo sron ni sen ni tawu'a **11** Ta mre bina bi kora nikpa. bata yoyi di bi wa bana yojia na, yoji ukpa wadi indi mba nitiea. **12** Ninton kima bana gayi ni kristi. Bina bira ni Isra'ila ni bitsri ni yo'nyu Rrji, ndi na he ni yo sron ni kperi na ndi nahe ni Rrji ni ngbu ngblu'a na **13** U zizan ni mi Kristi Yesu biyi wa bishe gbugban mu ni Rrji'a, ba jiyi ye whe wjre nitu yi Kristi. **14** Ahe si mbu. A ka ta tie ri Ni kpa ma ba zi nt'mo wandi a gata ni kpambu'a. **15** A wu du u tron da tie ndi sama nimikpa ma. Nda ji siye. **16** Kristi a katu ndi ha kabru nikpari ni kukron, nda wu meme fu. **17** Yesu ye ndaji si ni yuwu wa bina he gbu gban mu'a nda ji si ye nibi wa bahe whyewhyre me'a. **18** Ni tu Yesu ki fe

nkon wawumbu ni mi brji ndindi heni ntie. **19** Zizan biyi bi striba bina la bi tsri gana bi kpan ni mrli ko Rrji. **20** Bi he biwa bi kpanci manzani ba anabawa. Baci yesu ni tuma wawuyi hi tita u me'a. **21** Nimi mayi ba me kabi, basi babran na hekali nimi Baci **22** Ni mi mbayi biyi game bi kabi na bubu u son u rhji ni mi brji janji.

3 Nitu yiyi, ime Bulus, mihe ni ko tro u kristi Yesu nitu bi bi kora. **2** Me yo sron ndi bi wo idu zizi u rji wa'a ne ni tunbi'a **3** Misi nha nitu ngran wa mito. wayi ahi kpe njaji wa bari'a mi nha fime ni yuwu. **4** Bita kra wayi, bi to kpe wa mi tre ni tu kpiwa bariri'a. **5** Bana hla nji treyi ni zan bari na. zizan Ibrji ndi di ngran ni mazani baba anabawa. **6** I tre wa bari'a si hla tawu ndi bitsri ba ga gado ni mrli ko game, ba ga gado tre rji ni mi nde Yesu Kristi. **7** Mi kati gran u tre rji nitu nu wa rhji ne ni mi gbye gble ma. **8** Irhji ba ne to yi niwa mi fime ni mi bi wa rhji cuba, dume tre tre ma ni mgbu mgblu nitu kpee tre ma wa an u cle na. **9** Ni ji tre ma yeni kpan, Ikpe wa a ri rji ni sen nide rhji wa tie kpe wawo'u. **(aiōn g165)** **10** Ba gran nji tre ni Ikilisiya, bi ikon ni bi mulki shulu bato ikpe wa irji tie ba ni kan kan'a. **11** Ahe towa nidu tre u sen sen wa rhji a tie nimi Yesu kristi bacimbu. **(aiōn g165)** **12** Ni mi nde yesu ki heni mgbe mgble ni gon don yo sron mbu niwu. **13** Mi breyi na khyu ngble ni ya wa misi tie ni tubi'a na wa ahi gbre sanbi. **14** Nitu ki mi kugyu ngbrju ni Baci. **15** Wa ni tuma bayo nde biko ni shu ni meme wawuwu. **16** Mibre rhji niyuwu, du yi fe mgben mgble ni Brji u ndindi wa ahe nimbi'a. **17** Mibre Baci du son ni mi sronbi nitu kpa y'me bi. mi bre ni duyi sen mgbe mgble kpukpko me

ni me son. **18** Ni duyi to, baba bihu, a ngye hi rjurju ni, bwuni, gbron, ni son Baci. **19** Mibre ndu to son kristi wa azanto ni'nduyi tre nayi ndi mlan nawa rji he'a. **20** Wawu wa ani totie'kpe wa ki na myi ka tamr'ye, ni mi mgbe mgble ma wa ani tiendu nimi mbu'a. **21** Kigbre baci mbu Yesu Kristi san nimi Ikilisiya sese kase. Amin. **(aiōn g165)**

4 Ime wa mina he nitro nitu Baci, mibreyi duyi zren ndindi me nitu kon uyostron mbi'a. **2** Me breyi duyi zren ni katu grji nitie sensren, vusron, nikpa kpa'mbi ny'me. **3** Nghonyu ndi ndu katu kabrumbi u brji tsratsra wa'a loyi nji ni si maa **4** Ikpa riri, ni brji tsratsra riri, nawa bana yoyi ni yosron riri'a. **5** Baci riri kpa ny'me riri ni Batisma riri. **6** Ni Brji tsratsra riri, ni tiembu wawuu; wawuuyi he nimi wawuu. **7** Ko nha kpa zizima ni gon u nu Kristi nu ta. **8** Nasi'a tre ndi wa hon he ni mi shu'a a ji bi ya nimiya, da nu inu (gifts) ni ndi ba. **9** Ange he nji, “A ho?” ba si tre ndi a ghji he ni juju meme? **10** Wawu wa'a ghji wawuyi a hon he ni shu. **11** Baci anu inu (baye baye) na wa; manzani, anabawa bi bla tre rhji, bi khba nibi tsro. **12** A nu ndu yi du bi hu Rhji tie mgbe mgble da me kpa Kristi. **13** A tie nawa dadu bi hu ma khi mgbamgban ni tre ma da na ka tie mrye wa ba kaba rji'a na, bana ka tre Baci cuwo na, itre Rrhji ni shu bawo ni sron ni minde Kristi **14** A he nawa ndi du ndjiori na katatie mhri ko nghu nghu wa nifu ta, ko tro memema ni tsro uche na. **15** Hla tre jaji ni son, ki sen ni gon gbugbuu ni mi ma wa a hi tu'a kristi. **16** Kristi a me kpa'a biwa ba kpa y'me. Ikpa kabi ni nghma nghma ma, da du kpa me kpama ni mi son. **17** Mi nuyi mrye ni mi nde Baci, nala son bibi son wu bitsri wa ba

son meme son wadi a hama ni kpe ndi ndia. **18** Ba son ni bwu hama ni mrye ndi ndi don ban to kon rji na nitu gbe hrihri sron. **19** Bana klu shon na, ba yo tumba nitie kpe bi memema. **20** Ana toki ba tsro ba ndu ndindi u Baci'a na. **21** Mi ban ndi biwo ni tumaye, ndi ba tsroyi ni tuma, ura jaji tre he nimi Yesu. **22** Ba troyi ndi duyi kakon meme ma u sen cuwa ndi ka meme kpi u cice nrji taga, ahi cice ndi'a tie meme nitu meme bran shishi ma. **23** Ka meme ndi taga ni duba kayi tie sa nimi brji u sron mbi. **24** ndi sru ndi sa wa ba tie wu na bibi kpa Baci wa w haina ni latre ni son ndi ndi. **25** Kace cuwo no hla tre ndindima nitu vayime don ki rji ni kpa riri. **26** Tierafu ndi na latre na. **27** Na nu shetan kon na. **28** Indi wa ni ybi'a na ybi gana. ka ybi cuwo nitiendu ndi ndi ma ni fe kpe wa ani zobi wa bana heri mgbe mgble na. **29** Du tre memema rhju ni nyu bina, du tre ndindi ma rhju wa ari zo biwa bawo'a. **30** Na kpa sron brhji tsra tsra urhji tie meme na, ni tumayi ba hrayi gbyen vi u gbu j'bu. **31** Ka gbe rjirji dri, itse, infu, ivi, kpa tsri (imren) ni kpi bi meme ma wawuu. **32** To tie ni kpambi, ni heni losron, wruhle nni kpambi nawa Rhji ni mi krisiti wruhle nitawu'a.

5 Huza Rji na mrli ma wa ani son ba'a. **2** Ndi zren ni son, towa kristi santa nda nu tuma ni tu mbua. **3** Ndu tie kan, ni kpe bi shan, na he ni mi mbi na bana kpi ni ndi ndi ni bi wa ba kpa tre Rjia na. **4** Ndu tre ugbran sron, ni srantre ruru ma nahe ni mi mbina, bana kpi ndi ndi na. ki tie kpe u ngyri **5** Bi to, ndi bi tie kan kpe meme, tie shishi bi hu kpi bi brji bana heni bubu u son ni ko Rji na. **6** Na ndu njiori gyruyi nitre u megan na, iki ni ndu Rji tie

fu ni bi kawo trema (hanton). **7** Nakima bi jana huba na.
8 Bina bi bwu, u zizan bihe bi kpan ni mi Baci, biku zren
na mrli bi kpan. **9** I klo u kpan he ni kpe ndindi tsratsra,
ni janji, **10** ni kpatron wa Baci ni son'a **11** na katu kabi
ni klo bi memema na ni klo bi bwu, ngran ba yora. **12**
Ahi kpe u shan ni hla kpi wa batie ni bwu'a **13** Ikpe nita
ngranyo ni kpan, baka to ndindime. **14** Ikpe wa batoa, ahi
kpan. Nakima, batre ndi wlunde, biyi wa bisi kruna, ndi
wlu ni khyu, u kristi ni kpan ni mi me **15** Zren ni wrli,
na zren na biwa bana wrli'a na zren na biwa ba wrli'a.
16 Ta mlan zren mbi tie ni ton yi ngbu ngblu'a nani na.
17 na kati ruru na to kpe w Irji ni sona **18** Na hwa ma
inabi na, ani ndu ndi katie meme, ndu Brji tsratsra shu ni
yuwuu. **19** Tre ni kpambi ni zabura ni se u brji tsratsra.
20 Ngyri cacuu ni kpe wawuu, ni mi nde Baci Yesu kristi
ru Rji tie mbu. **21** Ndi ta ya kpambi ni sron ubi ni ndu
wa bitie ni kristia. **22** Imba kpa y'me ni ba lon mbi na
ni Baci. **23** Lilon atu uwa nawa kristi hi tu iklisiyaa. **24**
Wa iklisiya ni nu Baci tuma, imba game banu ba lon ba
tumba. **25** Lilon son mbabi na wa kristi son iklisiya nda
nu tuma ni wua. **26** a tite toki nda glau, na seu ni mma ni
tre ma. **27** Nda nu tuma iklisiya ndindi, hamma ni shugru
ni kpe bibi kima, ndu he tsra trame hamma ni latre **28** Ni
kon riri me ndu lilon son mba mba na kpambor lilon wa
a son wwama, ason kpama. **29** Injio na kran kpama na,
ani mlanu tie, nawa kristi mlan iklisiya tiea. **30** don kihi
nghama kpama. **31** Ahi ki ndu lilon ni ka tie ma, ni yima
don nda kabi ni wama, hamba, ba kati kpa riri. **32** Gbonji
treyi riri (hidden) misi tre nitu kristi ni iklisiya. **33** Toki,

gbi gbi wawumbiu son wame na tume, gbigbi iwa ni nu lonma nikon

6 Imrli, wotre batiembi wa batie ni mi Rjia, ahi kpe u bi.
2 To tie mbi ni yi mbi ni nfutu ahi njitre u mumlan ni alkawali. **3** ndu yi kpa lulu, ndi tie se gbugbuu ni mgbu mgblu yi **4** Nakima me, Batie, na tie kpe wa ani kpa sron mrlimbi tir memea na, tsro ba kon ndi ndi ni mitre Baci.
5 Igran, wo tre batie ko mbi u mgbumgbluyi ndi klu sissri mba ni mi dri mbi, wo tre mba nawa bi wo u' kristia. **6** Na tir kpe ndi ndi ni shishi ba tre ko mbi ni ndu ba gbre yi san na tie na bi gran kristi tie kpe wa Rji ni son'a rji nimi dri mbi. **7** Tiendu ni sron me wawuu, na wu tie ni Baci, ana ni ndji na. **8** Ki to ndi kpe ndindi wa ndji ba tiea ba kpalulu ni Baci, I gran ko ndji wa ba cuwu cuwoa. **9** Na kima, i ttieko, tie ni gran na kima me na nuba sissri na. Irji mba ni u mbia he ni shu. ana tie sontuwa **10** I clema, tie mgbe mgble ni mi Baci. **11** Sru kpe ku u Rji, ndi ndu zayi krli ni kagji u shetan. **12** Iku mbua na he u nama ni yi na, ama ahi mgbemgble, ni mahukunta u mgbumgblu yi ubwu ni rudunai bi bwu u memme ni mi shu gbugbuu. **(aiōn g165)** **13** Naki ban kpe ku u Rji, don ni krli mgbanmgban ni memme vi. Bita tie koge bi krli ni mgbemgble. **14** Krli mgban mgban, ndi lo rji rji ni tri mbi, ndi sru damgban u tsratsra. **15** Tie nayi ndi lo za mbi mgbamgban ndi ji tre rji u si sron hi. **16** Ni me kpe wawuu, ban dagban u yosron, wawumbi wu i whien bi memme. **17** Ndi ban tagya u gbujbu ni njigban u brji tsratsra, wa a hi tre Rjia. **18** Ni bre mbi wawuu, ta tre ni baci cacuu nimi tsratsra. Ni cleama, taya ni yosron nita

tre ni baci nitu ndi bi hu wawuu. **19** Bre nimu ndu me
kpa tori ni ton wa mi bwu yyua. Bre nimu ndume fe sron
wa mi hla tre jaji wa baria. **20** Nitu bishara mi kati ndi u
tondu wa baya, zie ni mi zrea, ndi dume tre hamma ni glu
sissiri. **21** Tikikus, vayimu wa misonwu kpu kpome, ndi
kpau y'me a hi gran nimi Baci, ani hla ni yuwuu wawuu.
22 Nitu kimayi miton wu ye niyi ni ndu yito kpe wa ki he
nimiandi ndu yi fe si ni sron bi. **23** Ndu si he ni mrli, ison
ni yosron ni Rji tie ni Baci Yesu Almasihu. **24** Ndu si he ni
biwa ba son Baci mbu Yesu Almasihu ni son u kakle.

Philippians

1 Bulu mba Timoti igran Yesu, hi bi wa ba ziba ni mi
Yesu wa ba he ni Filibi ni biwa ba nji coci ni dikinoni. **2**
Ndu zizi he ni yi ni' si Irji tiembu nda tie Bacimbu Yesu
Kristi **3** Mi ngri ni Rji ni nton wa' mi tamre mbia. **4** Ko ni
tanyi wami tie bre Irji ni yiwu, mi tie bre ni ngryi. **5** Mi
ngryi yi wu wa bi wu ta ni to du Rji ni fin umumum'e har
ye zizan. **6** Mi kpa nyme ni kpi biyi wawu, wawu wa ati
tun ndinti ni mi bi arji kle du nra bi ni ye ivri Rji. **7** Abi
na kyi wa mi wo itre ndindi ni tun bi bi he ni sroun mu.
Bi yi wawu bi gpo gba mu ni mi dun Rji ni tre ma. **8** Rji
ton sroun mu wa mi hewu niyi ni son wu Kristi ye ni yi
9 Mi bra ni yi wu dei son bi ndi kwuci ni tre Rji. **10** In
bremu niyiwu dei tsre ndidi ni kon wa abi. Mi bre niyiwu
ndi yi tsre gye gyer meni kon Rji. **11** Wayi akiyi di Rji ni
srendinbi wa Yesu ni nun wa inde Rji ni bi. **12** I mri vayi
mi son duyi ton ikpi mba sisre dun ha'ni tre Rji. **13** Don
tre Rji iya si kpa biwa mba sre ni kon Yesu. **14** Imri vayi
gbugbu mba kri gbangban wa mba to me nimi sara, nda
kri gban gban ni zan mba handa tre tre Rji **15** Mba ri mba
tre tre Rji ni mi fu ni son sroun, mbari ni sroun ndiki. **16**
Bi tre tre Rji ni sroun ndindi mbato mba zi me nde me
kle du tre Rji. **17** Mbari mba tre tre Rji dun son tun, ni
sroun meme, ni impre mba ndi mba zitrenya ni mi yan.
18 Ni kon meme, kon ni meme bi tre tre Yesu, me gri, ra
zizan me ngryi. **19** Ni kon yi mi gbukbun ni sara. wa ni he
wa bi bra nimu, ni zo Ruhu Yesu Kristi. **20** A bra mu ni
son mu, mi na sha sha nan ni sroun mu wawu, Yesu son
ni sroun mu kon mi ni ri kon kwu. **21** Ndi me he ni re a

Kristi, ndi mi kwu a kwuci. **22** Wa mi tsre ni kpa wa zo me wu tre Rji me ma to wa me huna. **23** Ha ri mba ba mba mre mu Mremu ndi bri wirji yi ndi he ni Almasihu wa yi ni fin. **24** Tsre mu ni kpa alele ni yiwu. **25** Mi to wa yi alele ani ha na kiyi, wa mi he niyi, ni tse sroun bi, ni mi sroun bi. **26** Yagan bi ni mi Almasihu Kristi a ni gji kwui do kba ye ni yi. **27** Tsre gyegyer ni kon Rji, ko mi ye komina ye na mi ku wo bi kyi gbegba ni mi enbru ndidi. me gri ndu mi wo ndi bisi tsre gyegyer ni kon Rji. **28** Na klu sistri biwa mbana son yina. ni mba wu a kwu ni tawu a kon ndurh ma wayi rji ni Rji. **29** Mba te didi niwu dun Almasihu ana kpa Almasihu megen na, bi sha ya men. **30** Bizi shaya iri mu wa bi zi to, wa bi zi wo sha yan.

2 Ikpye unno sen ngble ni mi Kristi nita he. Ikpye usi ndei son ndindi be ni ruhu ndu lusroun sroun rji ni son nita he, u son bi ni mi Brji ni ta he, u low sron ni khwu sron nitahe. **2** Ndu sron mu shani ngri ndihe ni mre biyi, he ni son, ta nzren nimi Brji ririi, ndi he mre ririi **3** Natie kogen ni sontu ni sroun memena. ni katu gji yambari ni tutuza tu me. **4** Ken ndi ri ndi na yatu migyen na, ndi yambari ni hitu. **5** He ni sroun ndindi wahe ni mi Yesu Kristi. **6** Wa he na ni Rji, ana nba kpa ndi wawu Rji nan, wa na he kpi ingjina. **7** Wa tre ndi wawu Rjikgban tu gji, ndu shishi gran. ndaye ni kpa ndi, mba tsor na ndi. **8** Akgban tu gji, katu na nda kwu, ikwu ni tu kwugru. **9** Nawayi Irji na kpan za ken gha anu de wa azan kowani nde. **10** Ni ide Yesu gbarju wawu mba kukwu niwu, gbarju wamba he ni sha niwa mba he ni memen niwa mba he nizan memen. **11** I'lemen wawu ni tre yesu Almasihu a

Rji, wani gbire Rji ide **12** Imri vayi ahani kiyi wa bi nei
nikon wamina he ni yi na, ziza wa mi na hena, tie dun u
kpa ndi juwo ni tsire ni sroun bi. **13** A Rji mba si tie dun
ma, tie kpe wa Rji ni gri yi. **14** Te du ndindi na gri sroun
na. **15** Wa bi na he ni latre, bi sroun ndindi, imri Rji bi
ndindi, te nakiyi ndi kpan ni mi gbugbun yi ni mi ndi bi
meme ndri. **16** Gji tre Rji gbagban ni kon kiyi ndi mba kpa
almasihu ni fin he ma, ni kiyi mba to ndi zuzumu na he
nigena. mina sha ya migen na. **17** Mi grin niwu wawu, mi
na katu mu nu wawu. **18** Bi yi me gri biyi me gri nime. **19**
Mi yo sroun ndi mitru Timoti ye niyi, ni fifi ye, wa sroun
mu ni sie wa to son bi. **20** Mina he ni ndi ri wa sroun he
gyegyer na mu mba wawu na, wa ahe ni sroun he ni na
ndindi. **21** Mba wa ni tu ba ana Yesu Almasihu na. **22** Bi yi
bi to ndidi wa a tsi du temon, na kiyi a tsi ni tawu ni tre
Rji. **23** Mi si yo sroun ni wawu mitru ye ni wu ni fifi yi wa
ye to son bi. **24** Imeme a he ni sroun mu, Rji zome, miye
ni fifi yi mba wuton. **25** Mi si ri mre abi wamitru niyiwu a
bafaroditua, vayir mu, ikpa du mu, ni kpa itaku, manzon
bi ni verkon wa ni zome. **26** A ni son wawu, alusroun hi
wawu, wa bi wo ana he ni sikpa na. **27** Alu ta kwu Rji
wembra ma ana wawu mison na ni me me, wa mi he wlu
sroun ni tun lelusroun. **28** Mi ta son ton, ndu hi to ni
shishi bi gri gbugbwu. **29** Kpa Abataroditus ni sroun ndidi
ni ide Rji. ton nde iri ma ni tutu. **30** Ni tu du Almasihu
alutakwu. Anu tu ma ni du wa ni son kle.

3 Ni klema imri vayi mu ngriniminde Rji ndu mila nha
ikpyi biyi niwu ana kpye u ron ma na. Ikpyi biyi ba
hra(ka) gi. **2** Tie sesren ni yawhu. Tie sesren ni ndji bi

tie ndu meme tie sesren ni bi tsen ce. **3** Aki ta yi wa kie
he niyo jii'a. Niwa ahi kieta yi ki kukhwu ni Rji ni Brji u
Rji. A kietayi ki ga kpan ni mi Kristi Yesu, ndi na he ni
ngbengblen ukpa'na. **4** Tokima me, ime tumu mihe ni
gbengblen ukpa. indjio ni ta tre ndi wawu he ngbengblen
ukpa, to ime mi zan wu. **5** Ni fi u tandra mba ha lelen mu,
ni mi ndi bi Israila ni gbugblu bi Biliyaminu, Bayaduden
Yahudawa, ni tre bla nemi Bafarisiye **6** Nitun weren hi
ngran bi hu Rji. Niton ten ni tre bla, ime he tsratsra
me. **7** Ikpi biyi wawu wa mba he ndindi nimu me ngba
ba nahe ndidin nimuna intu Almasihu. **8** E me mbagpi
biyi wawu mbana kpe nimuna dun nde Almasihu Yesu
Irjimu. Nitumayi ikpi wawu me kabale. miya ba mbana
gpi nimuna dun dime gji Almasihu. **9** Mi na he ndidi intu
muna ni kon blana Mi he ni ndidi sroun inkon mikpa
Almasihu, ndidi sroun wa arji ni Rji. **10** Zizan mison ton
ni ludema, ni tsre ni wu ni mi nyama. Ni he nama ni kon
kwuma. **11** Ko ni kon rime ndi ton ludema ni nbe. **12** Mi
na he ni kpi biyi yena, mi na nddi ma yena, mi si nar
kon wa mi hu Almasihu Yesu. **13** Imri vayi, mina fu'u kpi
gjirina, igpi riri mi te; mi kpa risu ni gpe a he nikogon ndi
ya gpe ahe nikon shishi. **14** Mi si narkon wa abi ni mre wa
mi gpa dimu ni Rji ni mi Kristi Yesu. **15** Kita wawu wa ky
kai nde ye, kyi rimri nayin, ndawu rimri kan nikon ri, Rji
ni ya tsron. **16** Konni kon rime gyan ky ka gji gbagban. **17**
Imri vayin hu grumu, yan biwa ba tsre ni kon wabi zi
wuton. **18** Ndi gbugbu'u. Biwa mi sha la niyiwu, zizan me
mi si la niyiwu ni man shishi, biwa mba na kpa nyeme
gicceye Almasihu. **19** Mkwkla mba a kwu, Irji mba aminci

mba, ingri mba ashan. Imre mba ahe ni gpi bi meme. **20** U, meme wa kie mrhima ahi shulu, wa'a rji ni kima, kie si gben u jbutaa, yesu Kristi. **21** Ani ka'kpa mbu u kungren sran hi katie ikpa wa ba tie ba too bi u maa, wa ba tie mba ni ngbengblen ma ni ndu nji ikpyi wawuu hi ni wu.

4 Imri vayi mu wa mi si ya kun mba insin srounmu, nipleirimu, nikon yi bi kyan kri gbangban wu Rji, bison me ni gbakpamu. **2** Misi bra Afodiya, Misi bra Sintiki, he ni sroun riri ni Rji. **3** Misi bra yi, gbugba hi dumu ni yamu jagji zo imba himba. Ishaya mbamba nikon tre Rji, mbamba Kilimas bru ndi hi dun ma, biwa ide mba he na vuvu re. **4** He ni sisroun ni mi Rji chachu ni mi lalan he sisroun. **5** Bbri ndi wawu ndi mba to gbengble sroun me. Irji he whewhir ye. **6** Na rimri gpi gbugbu'una, bri kpingye bra, ni mi bra, ni gri, bri bra bi ni wo Rji. **7** Si sroun Rji, ni ton gban, wa ni tsere sroun ni mrebi ni Almasihu Yesu. **8** Ni klekle imri vayi, ikpe wa a jagji, igpe wa atsra kri, kpyiji wa a ndidi ma mba, igpe wa a tsitsri me, ikpyi wa mba, gpan igpe wa ni gji son nye, ikpyi wa mba tre ndidi ni tuma, nda gri he ri mri igpi bi yi wawu. **9** Ikpyi bi yi wa bi to wa bi kpa wabi wo, wa bi to ni kpamu, te gpi biyi wawu. Rji wa ni nu sisroun ndi he yi wawu **10** Mi gri gbugbu'a ni nde Rji tsizan ni klekle bi te ndidi me. wa bi zi yame bi yame ndidi ni fi bi kwugon yiri, bi na fe ton zon ngana. **11** Mi na sila wayi ndi yi zo me na. miyafu sroun ni kon iyayen. **12** Mi ton kon mi son nimi ya, mito kon mi son tre ni wu, ni mito kon son ni mi Iri ni mi yogi, ni mi gbugbu'u, ni mi wa. **13** Mi iya te gpi wawu nimi wa asi ne sisroun. **14** Ni mi nya wawu bi he ni

me. **15** Filibiyawa bi to tun ni mumle bi to tre Rji. iton mi
bri Makidoniya Ikilisiya na zo me ni mi iyamu, imba biyi
mba. **16** Ni ton me he ni Tassalonika bi tru zo bi ni mu
aza mbu ri. **17** Mi na la wayi don misi zo bina. Mi tre wayi
don kwuci bi wawu **18** Mi kpa gpi biyi wawu, mihe gpi
wawu. Be nei ri mi kpa igpi biyi ni wo Abafraditu wa arji
niyi. iye indidi wa wow bi ndidima, wa Rji kpa ni wo mba.
19 Irji mu nu yi igpi bi wa ni gbugblu yi ni nde Almasihu
Yesu. **20** Ziza yi gri ndidi wa arji Rji itegbu wa ahe tu ni
tsemu aheme (Amin). **(aiōn g165)** **21** Chi bi hu Rji wawu ni
nde Almasihu Yesu, Imri vayi wa amba he ni me mba chi
yi. **22** Bi hu Rji wawu mba chi yi, bi wa mba he ni kon
Kaisar. **23** Tsitsi u mbaihi Yesu Almasihu ndi sonyi son ni
ruhubi ahemen (Amin).

Colossians

1 Manzo Kristi yesu, ni nyme irji mba Timoti vayinbu.
2 Hi ni bi tsatra ndi Irji, wandi ba to kponji tre ni miri
vayinbu biwandi ki bimba nimi Kristi biwa ba heni Kolosi.
Du sisron ni kinklasron ni mi Irji nitimbu shu yiwu. **3**
Kisi ngiri ni Irji itimbu mba ti Baci mbu Kristi. konita
kibre Irjhi nitumbi chachu. **4** Kiwo njanjinbi nimi Kristi
Yesu ni ngyeme iwandi bi heniwu niwandi nitumbi
bahe hwahwere ni Irji. **5** Biheni iwayi nitu ngyiri u
njaji nitu ikpewandi batizi niyiwu nishulu. biwo yanko
nikponji tre u jaji blatrerji. **6** Iwandi niyimu, tre irji,
ningrji mirti na kpobi nigbunglua kigon. ani titombane
myimbi Irji niviwandi bi wou' nitindum'u' ni malatiiwandi
Irji ujanji. **7** Itre irji hibiwandi kiwoni Abafaras, ikpa
wandi kinyebeu, ahi kpanbu ubre, ahi jiji kpanbu iwandi
kinyebe niwu'a. wawuyi ni kirli nikoshishi Almasihu
natre ninyumbu. **8** Abafaras a watre nyebenbi nimyimre.
9 Rjinise tunturmu niviwandi kiwotokima, kikukri nibrerji
gbangbanme. Kisi kukrli nibre ninduyi to kpekpeme
nikpawandi asirimrenituma nimyitoma mrema ni myi tre
Rji ni sisriji. **10** Kisibrerji ninduyi zre ezrewandi irjimiheni
kinkla sro'a na ngyemeniyi kibrerjiindu bingirji midi
ninko ndu dindi biwlude nimyi trerji **11** Ki brerji ungwroyi
nimiyi kpe wandi bitoti'u nitu ngbegle kwungbarju
ni vusro ni gblestro. **12** Kibrerji bingyiri ni kinkla
sronitimbu iwandi ahenishu atinko iwandi bi fe isanbi
'u' gado nimyibiwandi baheni srondidi ni myikpa. **13**
Arutakpani ngbengble bwu yeni jiji vrema. **14** Nitu
jijivrema anikarji nawuruhlatrenbu hlega ni'atawu. **15** wa

wui Ivrerji umumla ni gbugluimpempeme kongye aheni kogonma nindidi niwandi anahi dindimana. **16** Nintuma Irji ati kpibiadi baheshu nibiandi baheni ngbunglu biandi kitoba nibiandi kina tobana ni dindima niwandi ana dindimana. **17** Ni kosa nibi ngbengble ati kongye chudu. **18** Ngarli wawu'i hitunza utrarji. ngarli wawu'i hi ri nimyi mumla iwandi akyu na wlundemiyibe, nitukima aheni bubumumla ni kongye. **19** Don irji aheni kinklansoro nitu Ibrama a shuninema. **20** Ngarli akarji ni kongye kmahini wawunitu vuvre. irji aji kukla sorn ye nituyi ma iwandi akahlega. irji'a karji kbahini kpama, nikpwiwandi baheni gbuglu nikpi biwandi waheni shulu. **21** Tunisen bina bitsri nirji, bina kanbiniwu harmyisorombi, binabiandi bitali memekpi'a. **22** Abayaziza'a na karji niyi'u nitu kyuma ukpa. atitoyi nami son kayinibiandi baheni kinklasro'a biandi bana heni kpeandi batreni tumba mememana. **23** Idanbimlazre nimyi kinkla sroa'a nikukrli ngbangba, binabi kmayagon nimyi yankon niningyiri nitrerjiandi bizi wou. Iwayi hetrerji wandi kowanrji iwandi Irji tiu niza shulu. iwayi hitre Rji iwandi ime Bulus mihgranituma **24** Ziza'a mingyri nitu ya'a wandi misha nitumbi'a nimyi mitikpewandu a don almasihu uwyama nitu kpamawandi wawuyi hetutrerji'a. **25** Nitu itutrerji mikamatigra, nitu idiwandi izinendumitini tumbi, domin tinduma wawurji kle. **26** Iwayi'i he gbugblu unjanji iwandi a kuri ise ni se haryeluwa. ziza'a bahla'u kpekesheme nibiandi bangye me niwu. **(aiōn g165)** **27** Nitumbayi irjison unjanjima nimyinji itsro Almasihumbani myimba, tondi ikimba siye. **28** Iwayihikpewandi kisidubu. kisi nworo inji mpepembawu

kitro kungi, andu to kpewandi aheni kpa. don kimi nji ndi wandi anihurji ngbagbame'a himi ko shishi. **29** Nitu nayi mitindu ni srori ni ngbengble iwandi ahemi newu ni gbengblenmu

2 Misondi duyito bikpukpodi wandi mitonitumbi, nitu biwandi baheni lawundikiya, nikuma bari iwandi bana hiye to shishi mu na. **2** Mitindu donindu sronba ndu heni gworo nimyi nyeme hinibiwo ni gbuglu'u unjaji urji ni'u Almasihu. **3** Nimina ikpibiheloh ni uheni kpran ba rii ki. **4** Mihla tomba ndudiorinduma yenaye gruyi naye ban mrenbi niyuna. **5** Tokimame mina heniyi nimyi kpana, ammahmi henyi ni birji. Mingyri niwandi mitoyi ndidime ni ngbengblen dindima nimyi Almasihu. **6** Nitu yanda kpewandi kikpa Almasihu, itimbu kikre tsatsranituma. **7** Kukji ngbangbah nituma, mmenituma, kurli ngbangbanituma yanda kpewandi batsroyi ngyrizu konintse yi **8** Mlaya nandu ndiori nduye gyruyi nitu memenko iwandi atouhrji batia, nitu hukpewandi ahi gbungblu, iwandi anahiurjina. **9** Nitu kima jijirji atrotuma ndendeme. **10** Biyime bitsra nimyima, kima hikoshishi gbengle bituchu. **11** Nitumaii bafonjuniyiwu, ana fonjubiuntakpana. ahi bi'u Almasihu mu. **12** Barju yi babah ninko'u sukpah nima, nitumaingarli balah shbeyi unjaji ninmyi gbengle irji, iandi ashbenimyibe. **13** Intou wandi bina heni myibe ni lantrebi, niwandi banafunju ukpani yiwuna. A hota ni wawume alakalatrembu Rjinitawu. **14** Ase ihla ni kpibiwandi kitatiwandi ataa tinfuniba binygayga rjunitawu. ajuba mpempeme wonibema. **15** Achu ngbengble gangbah. nikyinjirji a ngraba na srubachi

ngyri u wlundema. **16** Nitu kima nandudiori bkatre
nitu rli ko nitu so ko ihwasamarju, konitu chachu. **17**
Bii 'i' ba yukpibari biandi basiyeni koshishi ama unjaji
wawui hi Almasihu **18** Kodandudiori iwandi anyebeni
kpatsiri'a nihlatrerji malaiku nduye blatreniyiu nduyina
fe Isanbin ukpana. **19** Ana kabi ni'una. Rjiniwamba
ahikpa wawu'u ninghama kpa ni chibikpa ba zo natindu
nikpanba. ba wlunde ni wlunde wandi irjininuba'a **20** Idan
bi kyu ni Almasihu nibirji njanji ungbugblu ni tungye
bizrenandi bihinji bin gbunglua. **21** Najina, narhlena,
nabrewona? **22** Penpeme ikpibiba batimeme idan batindu
niba, nitunkoh iwandi inji batso kpanbah. **23** Dokoki bii
baheni hetohnikpa irlibi iriu adinai biandi bayo kpatsiri
niyah ukpah u' bana hemudukperiwa ndiikpani so'ana

3 Idan irji shbeyi babah Almasihu, tobikawandi ahemishu.
Idan Almasihu kuniwokorli Urji. **2** Rlimre ikewandi
aheni shu'a, anani tuikpe wandi a henimemena. **3**
Tobikyumba, ivrkimbi ari ni Almasihu nimiirji. **4** Tunda
ahetoki Almasihu yetrerju niwa ndi iki isronbu, ahetoki
biyime bi wludeniwu ni wrzi wandi ahe'a ni bu'u
soma. **5** Ki kparisu niyo shishi nikpi bin gbungbluii-
wambandi walilohrzji hamasoh rziarziame, memeyoshishi
nyemenikpi memenandyime niku shishi, bakima ba
louchi ni birji. **6** Nitu kima inturji ni gyirji nitubiandu
bana wo'uana. **7** Nimyikpi ba'ah bisizre towandandi
binasohaimyinba. **8** Tunda aheitoki seikika-ka infu
taga memesro'a taga, memetia taga, mrenzji taga, ni
memetre biandi barzunyumbu'a **9** Natiche tikpanbi
na donbi chichenji ni sroma rjukpanba. **10** Bila sruh

njiriisama hi myitowa nitu ihlan dyiwandia tiu. **11** Iwirji kimaii baheline nahena imbaba yahude, iduwandi afunju niwandi ana funjuna, bitsri, baubawa, ni basikitiye, igrah niiwandi achusimarju kitode ahi Almasihu pepeme alahemyi wawuu. **12** Nimyibininkoh iwandi bahlayiniurjia, biandi bahe iyaryameh nibandi ba nyebe niba'a sruh losroh, tikpibindidima situh, vusroh nilosroh. **13** Kivu sronnikpanmbuh, kitati kpendidi nikpabu idan vayime tikpa unfu niwu uka karji niwuh yanda itimbu'a karji tawu'a. **14** Ikpeiwandi azabaki mpempeme'a ahi kikbatibi nyebe, kimamba utikogye gyrengyreme. **15** Kindu sisro'u Almasihu du sonisronbuh. nitu wayi sisro'i bayoyi nimyi kpariri ngyri yi. **16** Katre trehurji chuwo kusonimyi sronbi babra. nitokle to kima, niwronkpanbi nise ubrerji niseni ugbrerjisah awandi ani kba sronbi hi'ni Rji. Utimbu'a. **17** Angardi idan ikpewandi bitre konduwandi biti bikatiu nimyinde. Itimbu Vrerji nila trongyribi nirji itimbu. **18** Imba katukabi nibalombi, nitunkowandi irji ninyeme. **19** Lilon, kpanyeme nimbambi na henidi nibawuna. **20** Dongye, tawotre batimbi konitah nitu kima Irji nihe nikla sroh. **21** Biyi batii, natikpe unfu “nimirimbi nindi nglemba kyuna. **22** Igrah, katu kabi nitikon bi nimyikpa nitun koba wawu'u, nati iwandi shishin megye bato na hemi kin wa sroa na ndu heni srome riiri klu sisri Rji. **23** Mpepeme nimyi ikpiwandu bisiti ti kongyeji nimyi sronbi don irji na nitu njina. **24** Bitondi, bikpa inyu isandu binirji nitu kimah bitondi bisiti nitimburji. **25** Nitukima idan una tindindi mana ukpasa iwandi utianahi ndidi maana, isotunahena.

4 Biyi yikohbaa, nugranbiba'a ikpewandi abi, ni iwandi
abin bah. biyingame Rji mrendi biheni Tikombi iwandi
Almasihu'a **2** Tayo sronbi ni myitrerji. Mlasombiti nibrerji
nita ngyri. **3** Shutumbiti nita brerji nikpanbi. nindu Rji
ndu biunkoh nitu ihla'a, hla tren njaji uriri 'u' Almasihu
ruru iwayi 'i meheni myinzreh. **4** Brerji yi ni mini totre'a
tre, nilunkoh wandi abindu mitre'a **5** Mlazre niheto nitu
biandi baheni kora'ah tindu ni nintohn. **6** Kowane vi ta
tretrendidima, nindu biwo nitu kima bito satre ni konyga.
7 Nitu kpibiandi miheni myima, Tikikus ani trota tombah
wawulu Vayi ndidie igra, iwandi ukpanyeme niwu ahi gra
ubremu ni myi trerji. **8** Nitu iwayimba mitoundu niyi,
nindu yito iribi imre iwandi kihe ni myi'ma nidu kirli
nisronbi ngbangba. **9** Mi to'undu imba Onisimus, vayinbu
iwandi ki nyeme niwu nila so'u iwandi ahiri ni myimbi
balila kpibi'a ndi ti ni yiu. **10** Aristarkus, ikpah nzremu,
nichiyi imba Markus, vayi Barnabas (iwandi nitumayi
bifen kohn nindu miye nduyi kpah). **11** Ni vrerji iwandi
ba you ndu Yustus ahi bi'i megye ba biandu bafunju
nimyi ikpah biri tra rjia bayeni sokyunime. **12** Abafaras
nichiyi, ahirimbi nimyi grah himbu Vrerji'a kowani vi
ani brerji niyi'ungbangbanme, donduyi kukirli gbangban
nitu kpewandi irji ninyime'a. **13** Miya kurli nihugoh ndi'a
tindu uyama ni nibiandi baki ni lawidikya, niu hirafolis.
14 Luka hindzji unuhmu wandi unyeme mwu'a imba
Dimas bachiyi. **15** Chi imri vayi iwandi baheni lawudikiya,
da nimfa nibindurji biandi baheni koma. **16** Nintohn
iwandi ba blamimbeyia ni myimbia balanji kabla ni myi
bi tindu Rji lawudikiya, bibayah ni blanbewnadi bajirji

lawundikiya. **17** Hla ni Arkibas, yii vutu nimyi ninkoh
iwandi ukpanindu Rji'a tiu bi ngyngreme. **18** Ichi ahini
womu kimu- Bulus Rji mre ni nzre mu'a. Ikperi dindi mye
ni yi'u

1 Teselonikawa

1 Bulus, Silvanus, mba Timoti hi ni Chochi ni Tasalonika
wandi a hi tietie ni Baci mbu Yesu Kristi. Do Irji zo yi
du yiki piam me **2** Kisi ngiri ni Irji kpukpome, dini yoyi
ni suron, kita ki bre Irji chachu ni tu mbi. **3** Ki ta ri-
mmre indú, ni kři ngangban mbi ni nkon Irji, mba ndu
son ni vu suron, mba yo suron ni Baci mbu Yesu Kristi. **4**
Mmri vayi wa Irji son yi, ki toh Irji chuyi, **5** nitu andi
lan tre ma a ye ni yi ana ni gbengble megen na, ama ni
ibrji yeyere wu Baci wandi ani nota sisuron. Bi yi me bi
toh ko ki ndi bibirime, ni bibi son mbu niyi **6** Bi ka hu
za mbu ni za Bachi mbu ngyerengyere ndi kpa tre Irji
mba yá wa ndi ani hu gonma ni sisuron. Ni tu kima, bi
yoh injo ndindima kaagon Masidoniya mba Akaya nitu
lantre wa ndi bi kpa nyeme niwu. **8** Itre Bachi mbu zren
kaagon rji ni yi nda ka rini Masidoniya mba Akaya, u kri
gbamgba mbi ni nkoh Irji aka rini ko nintse. Bachi mbu a
zren kaagon gbagban mu. Ni tu kima, kita kina he ni-kpe
wa ki hla nitu mbi ngana. **9** Babã me ba bla ndi bi-kpa ba
ni wo-hah ni ƙma suron mbi rji ni hu brji ye ni hu Irji
ni shulu, **10** nitu kima bisi gben Ivren Irji wa-ndi ani rji
ni shulu, wa Irji a chu-u rji nimi ɓe nda nou vri - Yesu,
wawu mba kpa ta chuwo rji ni-nfu Irji.

2 Biyi ni tu-mbi bi toh, mmri vayi, ndi ye mbu ni yi ana
he megen na. **2** Bi toh ndi ni logon mu ki tie ya ni tie
shan kpukpo meh ni-gbuh Filipi. Ki krï mgbamgba nitu
Irji mbu ni hla ni yiwu tre Irji'a nimi zren mbu'a. **3** Ikpa
tie ndu mbu-a ana rji ni nkoh memme na, ndana rji ni
irji-u kpa na, nda na rji ni nkoh iche na. **4** Naki, Irji kpa

nyeme ndi dun kita mba ki nji tre Ma-a, u ki vu'u tre. Kina tre'u dun ki kusi dri-ndji na, ama don ki kpa dri Irji kusi. Ahi wawuyi a toh mi dri mbu. **5** Kita kina vú tre bla ndi dun ki kpa suron ba ndji kusi na, na wa bi toh-a, kina tie dun ki kpa kpe wa ana umbu na, u Irji si ya mi dri mbu. **6** U kita kina wa kpa ninkon rji ni ba ndji na, ko rji ni yi ko rji ni bari nkan na. Kita kina fe inton na bi tie ndu Kristi na. **7** Kita ki si hu yi srensren me ni mi mbi na-iyi ni ywre mmri bi nne ma dun kpa suron mba kusi. **8** Ni nkoh kii, ki ka suron mbu yo ni yi. Ki kpa nyeme dun ki kpa ga ni yi ana tre Irji megen na hra ni mi dri mbu. U ki nji yi mgbamgba me nimi suron mbu. **9** Bi kpa ri-mre, mri vayi, indu wa ki tie'a. Ni chu mba ni-rji kina kuson na ndi si ta tie ndu don dun yi ni ka suron ko iri-mbi kusi na. Ni nton u gon, wa kisi bla tre Irji ni yiwu. **10** Biyi bi toh ni shishi mbi, u Irji ngame, wa ki sòn bi, ni nji tre Irji, ni na tie memme na, ni vu tu mbu nji ni yi bi wa bi kpa tre Irji'a. **11** Ahe naki bi yi me bi toh na wa ki si tie ni konha mbi na wa itie ni si tie ni mrli ma, **12** ki si bre yi ndi si nno yi tre-u sen ngble ndi si me yi dun yi zren bi ni Irji, Wawu mba yo yi rii nimi koh ma ni shulu. **13** Nitu wa yi, kita ngame kisi ngiri ni Irji chachu. U ni nton wa bi kpa rji nita itre Irji wa-ndi bi kpa wo, bi na kpa'u tie na'a tre indji na. U, bi kpa'u nji na wa ahe, itre Irji'a. Ahi tre'a si tie-ndu ngame nimi mbi biwa bi kpa tre'a. **14** U biyi, mri vayi, bi tie na kisi tie ni tre Irji ni Judiya ni Kristi Yesu. Bi tie ya na bi tie ndu Irji ni wo ndji gbu mbi, na wa ba tie ni yiwu ni gbu Yahudawa-a. **15** Ahi ba Yahudawa-a ba Bachi Yesu ni bi tie ndu Irji. Ahi ba Yahudawa-a ba zu

ta rju. Ba na kpa suron Irji kusi na. Naki ba kpa nfu ni konha. **16** Ba zu ta dun ta na tre ni bi wa ba na toh Irji na. Ba si tie naki don dun ba ka lla tre mba kari. Ni kle'a infu Irji ni grji ni tumba. **17** Mri ya ba kpa ta ga tie nkah, ni ntoh fieme, ni kpa ana ni dri na. Ki yo suron ndi si wa ndu ki toh shishi mbi. **18** Ki wa ndu ki ndi ye niyi, ime, Bulus, nkpu ri u ngari, u brji zu ta. **19** U yo suron mbu hi nge ni ko shishi, ko ngiri mbu, ko wru wo san mbu ni shishi Bachi mbu Yesu ni wa a kma ye'a? Ndi a biyi yi ni mbru ndji? **20** U biyi yi bi nzuh nde mbu ni ngiri mbu.

3 Nitu ki, a tie ta ya ndu ki nji'u, kina si ya ndi abi toh bi don ta zi ni Athens kpa mbu. **2** Ki ton Timoti, vayi mbu ni ikpan tie ndu mbu ni Irji ni tre Kristi, dun ki no yi gbemgble ndi ka suron mbi kusi nitu yo shishi mbi. **3** Ki tie ki don ko ri mbi duna klu sissri nitu iya wa ahe'a na. U biyi ni ki-mbi bi toh ndi nitu kii ba chu ta no ta ndi ki. **4** Njanji, wa kina he yayi'a, ki bla hla ni yiwu ni gbagbla ndi ki he ni gbugbu ya ni ko shishi, u ahe naki, nawa bi to'a. **5** Nitu naki, u wa ime me a tie me ya dun mi kri, mi ton ndi don dun mi ton nitu yo suron mbi. U ani ya he ndi memme'a ye gyru yi nda du indu mbu a duna tie-tu na. **6** U Timoti ye nita rji niyi nda njiye nitawu itre ndindi ma wa bi ka suron mbi yo ni Irji. A hla ni tawu ndi chachu bi rhi mre mbu bi, ndi bi son bi toh ta nawa kita ngame ki yo shi si ya nkon u toh yi. **7** Nitu kii, mri vayi, biyi mba bi kpa suron mbu si nitu wa bi nji Irji gbamgba me, ni mi-ya wa kisi tie. **8** Ni zizan ki kuson, toh bi kri gbamgba ni Irji. **9** Ahi nge ni he ngiri mbu nitu mbi, u wawu si-suron mbu ni shishi Irji wa ki he niwu nitu mbi'a? **10** Ni-chu mba ni-

rji ki vuh bre gbamgba me ndu ki toh shishi mbi ndi zo yi ni wirji wa bi kunyre ni nkoh Irji. **11** Ki bre ndi Irji ni Titi mbu ni Lima, mba Bachi mbu Yesu dun tsro ta nkon ye ni yi. **12** Ki bre dun Irji du no yi gbemgble ni suron u son kpa mbi ndi son wawu ndji, na wa kita ngame ki tie ni yi. **13** Ibre mbu hi dun Irji no suron mbi gbemgble u tie ndindi nda hama ni lla tre ni shishi Irji, Iti mbu, ni ye u Bachi mbu Yesu ni biwa ba huu bi.

4 Ni klekle, mri vayi, kisi bre nimi Bachi mbu Yesu dun yi kri gbamgba. Na wa bi wo ki bla hla ni yiwu nitu dun yi zren bi ni nkoh Irji, u bika zren tohki ndi kpa suron Irji kasi. **2** U bi toh ndi ikpe wa ki bla hla ni yiwu ahe ni nkoh Bachi Yesu. **3** Wayi mba ahi tie u Irji, ndi nglah iddri mbi, don dun yi wru-hleh ni ittre u kru ni-mbah, **4** don dun wawu-mbi toh ndi nji kpambi ni nkoh wa abi, **5** ana ndi dun yi tie memme na biwa bana toh Irji ba tie na. **6** Dun ndjro na ya mri vayi ma grjigrji nitu-ttre yi na. Don Irji mba ni kpa nyu mba toh bi tie naki, na wa ki gbii-tohn mbi ndi bla hla. **7** U Irji yoh ta rhi ni-ikpahn ddri, ana kpa iddri mbu tie-rji na. **8** Nitu kii, indji wa a kama ni ttre yi, ana kama ni ndji na, a kama ni Irji, waa ka suron ndindima nu. **9** Ni mgbala'u sohn mmri vayi'a, ana ndi dun ndjori ngna noh yi rhi bika toh na, u biyi kimbi bi toh ndi ahi Irji nikima a tsuro yi dun yi sohn kpambi. **10** Naki, bi ka tie wayi ni wawu mmri vayi wa ba he ni wawu Masidoniya. U kina ka chuwo ni hla niyiwu dun yi vu tre yi nji mgbamgba me na, mmri vayi. **11** Ki hla yiwu ngari ndi dun ki noyi gbemgblen dun yi soh bi, ndi vu-kpeh wa'a he ko shishi mbi, ndi tie ndu nì-wóh mbi, nawa ki

bla zi yiwu, **12** don dun yi zrehn ni nkoh ndindima ni
shishi ndji bi kora u ndi na rhii ni-yyá na. **13** Kita kina
son dun yi kado na, immri vayi, nitu biwa ba krunna, don
dun yi na yih na imbru-ndji biwa bana toh nitu njanji
u ko-sshi'a na. **14** U tó bi kpa-nyime ndi Yesu kwu nda
tashime rji ni kwu-a ngari, naki, Irji ni nji ivvri biwa ba
krunna ni nkoh ma kmaye. **15** Wayi ki bla hla ni yiwu ni-
ttre Bachi, ndi kita biwa ki ri si vvri-a, wa a don ta ki
toh ye u Bachi-a, kina guchi ni biwa ba krunna-a na. **16**
Irji kima ani grji ye ni meme rji ni shulu. Ani ye nda yo
gbamgba, ni lan u nigra bi gben ni koh Irji, u nda ni nvrih
injon u Irji, u biwa ba kwu nimi Yesu'a ba rju guchi. **17** U
kita biwa ki ri si vri'a, wa ki ri he ni gbumgblu'a, kita ni
biwa ba kwu'a ki lu hon hi toh Bachi ni shulu. ni naki ki
sita sohn ni Bachi. **18** Nitu ki, bika si kpa suron mbi kusi
ni-ttre bi yí.

5 Zizan nitu tre inton mba imme, mmri vayi, ana wa ba
la nha kpie nitu ma ni yiwuna. **2** Nitu biyi kimbi bi to
ngyre-ngyreme ndi ivi u Bachi ani he na ndji u y'bi ni
chu. **3** Wandi to ba tre si suron ni sonsi u iyayiwo tie gbla
ye tu mba. Ani he na illo uwa ni grji. Bana tie bre na wo
na. **4** U biyi, mmri vayi, bina he nimi bwu na wa ivi kika
ye yiwu gbri me na ndji u y'bi. **5** Don biyi mrli bi kpan ni
mrli bi rji-i. Kina mrli bi chu ko bi bwu na. **6** To wa-a, ki
kana krunna to bari na. Amma kie ki hamma krunna ndi
na son hlega na. **7** Don bi krunna ba kru ni chu, u bi so
ihi-a ba so ni chu me. **8** Amma kita biwa kie u'rji, gbigbi
kie ka ki ni wrli ndi ka kpambu ni idran u son mba u
bangaskiya ni yo suron ni Cheto. **9** Don Irji ana chuta

ni nfu na, amma ndu ta kpa Cheto ni nkoh Bachi mbu Yesu Kristi. **10** A wawuyi kwu ni tawu ndi ndu ta na kwu na, ko kie he sisren ka ki krunna. **11** Toyi bika tre ndindi ni kpa mbi ndi mme kpambi to wa bi fran ni tie. **12** bre yi njanjimu, mrli vayi, dun yi to tie ni bi ndu niyi ni ba nikoh mbi u Bachi wa ba nnoyi tre wa bi kri gbangban. **13** Kie hla yiwu ndu yi mla ba rji ni son don ndu mba. Ki ni sikpa nikpa mbi. **14** Ki bre yi, mri vayi: gbiton ni biwa bana to zren na, nno yo suron ni biwa isuron mba rju, zo biwa ba kwugble, ndi he vu suron ni ndji wawu-u. **15** Na ndu ri mbi rjula meme ni meme na. Ni naki, tie ndindi ni kpa-mbi. **16** Ngiri chachuwu. **17** Bre ka kle. **18** Nimi ko ngyeri, ngiri. Don ahi tie Irji nimi Yesu Kristi ni yiwu **19** Na wu Ruhu'a na. **20** Na kpa anabci zri na. **21** Tsra ko-ngye. Vu nji kpie'a nda ndindi. **22** Hi gbugban mu ni meme kpi **23** Dun Irji wa ani nno si'a ngla yi tsatsar me. Dun wawu suron mba ikpa mbi he ni ka la-tre hi ni ye Bachi mbu Yesu Kristi. **24** Wawu wa a yo yi'a ahe ni njanji suron, u wawu ni tie ngame. **25** Mmri vayi, bre Irji ni tawu ngame. **26** Chi mmri vayi wawu-u ni chi u vri sisan. **27** Mi bre yi ni-nde Bachi ndi kra mbi yi mmri vayi wawu. **28** Dun Aliheri u Bachi mbu Yesu Kristi dun he ni yi.

2 Teselonikawa

1 Bulus, ni Salbanus di Timoti iya ye di Ikilisiya Tasolonika
nime ishir intibu din tintibu invreshir. **2** Idon imermu
ni sungreme di yin in sinsarn ni bacintinbu di vreshirn
Yesu Almasihu. **3** Bebbimi ki gri nitimbu bihim don
biyin mervenyi aha nakime dindi di yo surbin di shubi
gbegbeme ki kpa yirni kpambu ki brabran. **4** Ki ta ni
kpanmbu ki ulhu'ilkpome din Ikilisiya shir. khe tratra
von sor din sisur ni tiryah bi kpa ni vunghr. **5** In wa a
la'tra bacinbu un dindima idima naki bi mle wa ba bayi
hi ni shun ni Rji wa bi sha yah do wawu. **6** Didima ni Rji
aka sur in yama ni bin ba ti yin yah. **7** A noyin si bi yin
bintiyah ni kita. intinayi dun kmaye vevre Rji ni shun ni
malaiku gbegble. **8** Ni melu wa ba muw ba ba yah bu
ni tun bin ba na ton Rji bu Yesu Almasihu na. **9** Bin tin
yah bi kasun bana to yin ghana ni shishi Rji ni gresan
gbeglema. **(aiōnios g166)** **10** A ni tin wayin iton wa ni yen ni
chichunkin gbugle iji ba gren Ani kpe unsisir ni gbugle
bin bakpanyme ni'u ni shaidar ba. **11** Iki sa ki bran cicun
ni tun bin. kin bra do Rjinbu a ton yin bin tin dindi wa yo
in. ki bra nun hayin dun bi tin a didima ni dun bin tin bi
kpanyme ni'u nigbegle. **12** Kin bra ni den invenre me in
tin bu vevre Rji ki kpa dindima nikpa bin. inbrarbu bin ti
dindima don dindi Rjin bu ni vivren Rji Yesu Almasihu.

2 Zizan ton yen vivren Rjinbu Yesu Almasihu ni shbinbu
ni kun sonbu niu kin bra yin merveye. **2** Kina tin fu
gbagblana koni yaubshishi ni tremina ko ruhu ka tondun
ko nha funfin wandi tin na kita kinnha wa nitra iton yen
vivren Rji a yen yen. **3** Ni duntworin gurna ko ta inghun

rimin. Ni ngho yi in vima ri hei yen tsen fandarewa ni ye
rin ba tsar mementin in kpa ti meme inviren wuka sun. **4**
Uwayi ni tin gun ani ba tunma zakpe da ba yo inde Rji ko
wa ba bauta'u idimba a ha anisun kursiyi Rji da ni ya
yotunma Rji **5** Bina ton na iton wa ki ha ya yin me la yiu
ipke biyin. **6** Zizan bin ton kpe a char tin zin anaki ba
tsoro tun iton ma yin. **7** Ko zizan ka brin nitin latre ni tin
dun, tse de bin ba cha zin her ba zulu rin. **8** Ni wa yin ba
tsor vivre wukpa ti meme (tawaye) wa timbu vivre Rji ni
ka surtun wa wu virin yo ma. Timbu ni gin kamye ba
kperin ba ta nuna yema. **9** Itin wu kpa timeme ni yeri ni
tun duma wa meme inbulin ni gbegle ma. alama da kpe
mamaki unce. **10** Ba ta gur ni kpa tin meme inkpin bi yin
ba zame ni bin ba ka sun tun don ba kamba huhu kpa su
dindi di kpan ceto. **11** Ni ta dalilin Rji tin gbegblema ni
bin ba ha latre don ba kpa nyme ni che ba. **12** Idimba ba
rin latre, bin wa ba ba kpa nyme ni jayi ba na taba jin
rashi tin dindina. **13** Kin be tsro girbu chachu ni vivre
Rji ni bi yin merveye watimbu ne sanyin intimbu chun
yin di bin merma unrin si sur bu krekreme ni ruhu ki
kpanyme ni janji. **14** Uwayin shine akpe wa a yota ni
wawu ta wuin kpa Bishararmu nikine kpan dindima ni
timbu yesu Almasihu. **15** To mereveyinmu krin kpakba ni
rike al'adu kitsro yin, ko to inlan ko ta ta ahofunfunbu.
16 Ziza ki dun baci vivre Yesu Almasihu tun ma di Rji
titibu wa sonta a nota imesur wu ka kur sur dan gbitun
dindima dan ko shishi ki tin dindi. **(aiōnios g166)** **17** A noyin
si sur da me sur bi ni ko wani iri dun dindi di la'tre.

3 Zizan merveye brar Rji ni ta'u dun intra ti bu di suma
da kpa dindima, na da ha ni yin. **2** izi bra ni kini gbudgbu
ni wo inji bi ti mene sur ni keta. ana ko uhan ane ti
dindimana. **3** Kiton Rji niti dindi, wawuyin ni zota da
kata di bin memesur. **4** Ki ha gregreme ne kitin ni tun bi
don bi tin, krin ni tin brun kpe kitsro yi. **5** Titi ni zo yin
nime surbi ye ne sun Rji ni losur ni Almasihu. **6** Zizan kin
noyi titatre, mereveye ni mi den titibu Yesu Almasihu,
kiklu kpe mereveye bin ba son lahga ba tikpe kuma ni
tun iri beblatra bikpa ni won bun. **7** Dun bi yin nitunbi
bina to na a bin donyi koyi ni ta. kina son ni bi bana ha
nimye bina kama bimba ucrumba. **8** Kina rin birin ni
dwona tun kine han dinba. aha nayi ki tin dun bu incu ni
injin tun me yah ni kuci kina lo kpin uruma niko twan. **9**
Kin tin nayin adin kin ha gbegle na ba. In a tonki a ha,
kin tin wayin kina brin grum don bani to ni kpan bu, don
kina tsroyi. **10** In ton ki ha neyin, ki neyi inmre, uwu
wona tinduna, na no lah na" **11** Kin wo di bari ba kaba ni
tindum. Ba tindun sai shiga shirgn barin. **12** Irin bi ban
ki noba umurni ni noba latra nemetiti Yesu Almasihu
duban tin dun. da funtun ba den rin birin tun ba. **13** To
merevaye na brin tin wa a dindinna. **14** idi wa aka wotra
di lan ni me fufuh, ki mleyah di'u ki na ko zontun ni una
kotepen dun ni isha tin. **15** Ki na bari akpan'u latremuna,
kin no tre a kpan u mre vayin. **16** Ki no isin di kusun dinye
isin un chachu ni ko oghon re me. Don Titin ni kusun
niyin duka. **17** Iwayi a cinmu, ime Bulus, di wonmu, in
wayi a gban ni kowuni funfun mu me gha nakin. **18** Ni si
sur Titibu Yesu Almasihu di ku sun ni me phenme Amin.

1 Timotawus

1 Shawulu ndi u ton duu Kristi Yesu ni tu tre u Rji wa kpa
ta chu wrohni Kristi Yesu ni you suron. **2** Hi ni Timotawus
janji vre u kpayeim. Alheri, jinkai ni sun si rji ni Rji Iti ni
Kristi Yesu Bachi mbu. **3** Na ki ma misi hla wu chachu'u
du wu ti, misi hi ni makidoniya, wu ka kukrie ni Afisa,
dan di hla ni ndi ba du bana tsro ba tre ri kan na. **4** Du
ndi ba na wu toh mba ni bubu wo cholonchon wa bana
kle na. iri kima ani ji sen yieu ye, nakima ka zo tie u Rrji
u jaji. **5** Ziza'ah manufa do ka i ahi sun rji ni mi kikla
suron, rji ni mere didi ma grji ni janji yosuron. **6** Indi bari
ba hu koh wa ana bina, jin kpie wa ba k'ma da nitre ruru
tre. **7** Ba son ba kam ti bi bla tre u tron naki bana toh
kpie wa ba tre na, ka kpe wa ba kukire ni tuma na. **8**
Nakima ki toh di doka abi ma, inde iri ti du ni wu dede. **9**
Ki toh na idi bana yo doka nitu ndi bi klu sisri Rji na, sei
de bi wa bana klu sisiri Rji na baba yan tawaye, na ndi wa
bana hu Rji na baba bi lah tre, ni bi wa bana hei ni Rji na,
ni, bi meme, ni bi wa ba wu ba timba baba ba yiwa, baba
bi wundi. **10** Don bi fasikanci baba bi hu lilon ni lilon ba
kru ni kpamba ni bi yib ndi da duba kani ti gran, ni bi ti
ce, ni bi shaida zur ni kpie wa ana kpa yeimi ni kpie didi
na. **11** Umurni ahei ni tu tre Rji wo Irji ti lulu yo'u, wa ba
ne amana. **12** Mi gri ni Almasihu Yesu Bachi mbu wa ane
gbengblen da kpa yeim ni me, ni mi du ma. **13** Mi na hei
na kima, ndi u lah tre ni 'u' tsanata, ni 'u' tawaye, nakima
mi lo Rji suron wa yi jinkai ni mu don mi ti ba di na toh
na di na hei ni bangaskiya na. **14** Naki liheri Bachimbu a
grji ni mu, ni bangaskiya, ni sun wa ahei ni mi Almasihu

yesu. **15** Itrea ajaji tre wa ko hgan ni kpa yeim di Yesu Almasihu ye ni mi gbugbulu da kpa bi lah tre chuwo, nimi mba kwa i me mi ti meme zah ba. **16** Nakima me mi kpa jinkai don ni tumu, me mi'u mumladu ba tsro vu suron Yesu Almasihu. A ti naki du me mi zama kpei u tsro ni bi wa ba kpa yeim ni Irji u sisei ni sei. **(aiōnios g166)** **17** Zizan gye chu'u gbugbulu wa ana kwiu na, a hei riri Irji iriri nikon ni daukaka ba hi uma seisei ni sei. Amin **(aiōn g165)** **18** Mi ban doka zi ni wu ivre mu Timotawus na di bana hla ni tume; du ka ri ni mi taku u didima. **19** Ti wai du ka zama ni bangaskiya ni mre didima. indi bari ba kamba bubu serton da ka bangaskiya don. **20** Na ba Himinaeus mba iskandari wa mi vu ba no ibrji duba foro da koya bawu du ba na ti meme na.

2 Ni mumla mi bre du yi bre ni bre du ndi ba wawu'u nigrie, ti naki ni ndi ba wawu'u. **2** Don bi tuchu ni bi wa ba jin gbugbulu du sun si ka bei mi sisir Rji ni daraja. **3** Wai abi da kpe u kpayeim ni shishi rji wa'akpata chuwo. **4** Ani sun du ndi ba samu kpa chuwo nakima kuma da toh jaji **5** Irji hi riri i, ni matsakaci riri wa a kri ni tsutsu Rji ni ndi, i ndi kima hi Almasihu Yesu. **6** Ano tuma pansa ndi wawu'u, nitu shaida ni ton u didi. **7** Nakima du ki ba dume sun ndi u dub tre ni ndi u ton du. Jaji misi hla ni yu'u, ana cena. me mi hi u tsro malamai attaura 'u' bangaskiya ni janji. **8** Naki me sun du lilon ko nitse duba bre da zu wo u yeryer hi nishu, duba na tinfu da sen yieu na. **9** Nikon kima me sun du mba duba ta sur kpei didima wa ani noba daraja ni vu tu, ana iri chantu wa ana bina, ko zinariya ko azurfa baba kpie bi klen gbugbu'a na. **10**

Me son duba sur kpie wa a bi du mba bi hu Rji nitu ndu mba u' didima. **11** Imba duba tsro ni mi vutu da ka tu mba grji ni mi ko gye. **12** Bana no mba kon duba tsro nda kpa ba lon mba tsir na, naki du ba sun ni vu tu. **13** Ba ti Damu guci ri da ti Hauwa'u. **14** Ana hi Damu ba qur na, aman ahi iwa ba qur yo ni la tre. **15** Nakima ani kpa ceto ni tu grji mir, nde ba si zre ni mi bangaskiya, ni son yeryer. ni dri didi

3 Itre yi ahi janji nde ndi ani son zama nikon Ikklisiya ni tra Rji ahi mere didima. **2** Nakima ndi wa anikoh Ikkilisiya du na hei ni kpie wa ba mre na, du hei ni wa riri, du hei ni vutu, da hei ni suron didi da hei ni yah cheeme. u'kpa bi tsir, dole ne ka iya tsro. **3** Dole ne kana so hi na nda ta kankon na, naki ka hi ndi u' vutu da hei ni si suron. du na hei ni so kle na. **4** Du iya ji koh ma, kuma da tabata mir ma ba wo'u da nino niko. **5** Inde ndi na iya ji koh mana, ani tie hei da ji koh u Rji? **6** Duna hi ndi wa a kpa Rji sisa na, don duna zuntu da joku na ibrji na. **7** Nakima du hei ni nde didi ni bi wa bana toh Rji na, don du na joku nda ti kpe ushan, ko troko brji na. **8** Nakima dikinoni duba hei ni hali didima ana bi ti yieu hari na, ana du ba zama bi so hi na, ko bi ti gye na. **9** Duba zama bi jaji ni bangaskiya ni mere ndidima. **10** Nakima i baka guci kpayeim ni ba, rikoko baka soma ti du'a don bana hei kpie u mre na. **11** Ni kon kima iba na baka hei ni vutu, ana bi duba bi tie npre na, aman baka vutu ba ni aminci ni mi kogye. **12** Dikinoni duba lilon 'u' mba yiryir, dole baka iya yi mir mba ni koh mba bi. **13** Biwa ba ti du'a guci, ba ti bi da hei ni krie gbangban ni gbengblen rigra ma ni bangaskiya wa

ahei ni mi Almasihu Yesu. **14** Na me si ghan kpie bi yi ni yu'u, mi yo suron di me ye niwu ziza'an. **15** Aman inde mi na ye na, wuka toh ka wuti dume ni miko Rji, wa ahi koh wu Rji wa ahe ni ivrj, wa aji gla, dani zo jaji. **16** Wawu bu'u ki kpa yeim di hu Rji a jaji da rigra ma iq. A tsro tuma ni mi kpah iq, Ruhu ka kpa chuwo, malaika ba toh, baka dub u ni mi ndi, baka kpa yeim ni u' ni gbugbulun, riroko baka ban hi ni mi shulu ni daukaka.

4 Ruhu hla ni ra du ivi u' kle kle ndi bari ba yab shishi ni bangaskiya da ya suron mba ni ruhahi bi qru ni tsro u ibrji. **2** Ni mi ce ni meme mre ani kle. **3** Ba zu ndi duba na gra na da na kpa biri wa Rji ti ni grie na ni bi wa ba kpa yeim da toh jaji. **4** Naki ikpie wa trji ti a didi ma. Tkpie wa ki kpa wawu'u ni grie, duba na kamba ni'u'na. **5** Nakima ba gla u' nitre Rji nibre. **6** Inde u' no mir vayi mere rkpie bi yi u' zama gran didima'u Almasihu don basi me u ni tu tre bangaskiya ni tsro wa u' hu'a. **7** Na yo ton di wo cholonchon u gbugbulu wa cice mba ba so na, nakima wu ka hari tume di hu Rji. **8** Nakima horo u kpa ahei ni amfani fi me yi, aman horo ni mi hu Rji a hei ni amfani ni kpie wawo'u ni mi ma ahei ni yo yeiu ni rayuwa ni rayuwa u ye. **9** Nakima itre yi a jaji wa ba kpa wawu'u. **10** A kimasa du ta ni tidu susai, don ki yo suron ni Rji wandi ani vri ni kpa ndi chuwo wawu'u musama biwo ba kpa yeim ni wu. **11** Nakima wuka hla di bla kpie bi yi ni bawu. **12** Na kpa yeim du dio kpa inze me tsir na naki ma wuka zama wa ba yi koyi ni bi hu ni tre, na hali ni son nididi, nikuma yeryer. **13** Sei miye, yo tu di bla, di wa tre a di tsro. **14** Na kpa baiwa wa ahei ni wu

tsir na, wa ba no ni annabci wa bi cice ndi ba vu wo sa ni wu. **15** Mla kpie bi yi jin di du guci me du zama wa ndi ba wawu'u baka toh ni shishi mba. **16** Mla tume ti ni koyarwa me di guci ni mi kpi bi yi, nakima wu'u kpa tume cuwo ni bi wa ba zi wo'u

5 Na yarhan ni cice ndi na, tre ni wu na ndi wa a grji u', tre ni mir ze na mir vayi me, tre ni cice mba na ba yime, tre ni mir mba na mir vayi me. **2** Tre ni cice mba wa ba mla ti ni mir vayi. **3** No mba bi kob nikoh, mba bi kob u janji. Iwa u kob wa ahei ni mir ko ihah, duba guci tsro nikoh ni miko mba. **4** Duba yah ba yimba, di du Rji du grie ni bawu **5** Naki iwa u kob wu janji wa ahei ni kangrji na du yo suron ma ni Rji, chachu'u du yo tuma ni mi bre ni cu ni irji. **6** Naki iwa wa'a yo tuma anifu gugu, a riga da kug ye, aman asi vrie. **7** Bla kpie biyi ni bawu, du ba na hei ni kpie u mer na. **8** Inde ndi wa ana iya zo mir vayi ma na, masama u mir, na a kpa bangaskiya tron, nakima me gara ndi wa ana toh Rji na ni 'u. **9** Iwa wa ana kai sei tso kpu ton na ana mla wa ba bla yo ni mi mba bi kob na kuma du hi wa'u lilon ri. **10** Duba toh ni du didi, wa'a iya yah mir ma ko kpa bi ttsir, ani gla zah tsra kaku bi hu, Rji, ko ani zo bi ti yah, ko a yo tuma ni bubu kpie didi. **11** Nakima na bla inze mba bi kob ba, na bla ba sur ni mi lisafi na don ba ta joku ni sha'awa kpa, baka yi gaba ni Almasihu da son gran. **12** Ni nkoh kima ba yo mre ni tu mba don ba ka alkawali ba umumla don. **13** Ba yo sankon nitumba, da ni hu ni kon ni koh, ana sankon ni kagrit na, ba zama bi pre da ni ri ni tre wa ani hi wu mba na ni karbani, da tre kpie wa ana hei nitu koh na. **14**

Naki me so du mba bi kob wa ba hei ni nze ba duba na no ibizh ikon u ti meme kpie. **15** Bari ba riga da joku da hu brji. **16** Inde iwa ri a toh di ahei ni mba bikob ka zo ba, do duba na no Ikkilisiya yah na, don Ikkilisiya du iya zo mba bi kob bi jaji ba. **17** Datawa wa basi yi mulki didi, ba cancanta duba no ba nikon kpu hari, masama bi wa basi ti du nitre ni tsro. **18** Naki nassi tre du na yo takukumi ni yeiu jaki nita wa asi tan wulo kpu na, indi wa ati du ani son duba han u' yah ma. **19** Na kpa yeiu cice ndi na sei u samu shedu ni tuma kai ndi hari ko tra. **20** Yar nan ni bi lah tre ni shishi ndi ba du bru ndi ba duba toh da klu sisir. **21** Mi dokace a shishi Rji ni Almasihu Yesu, ni zababu malaiku hu tre biyi na son tu me, na tsro kankan na. **22** Na wri kpa di vu wo sa ni ri na, don duna ri nimi lah tre iri na; jin tume duna hei ni rji. **23** Na ta so ima na, naki u ka so ima inabi fie me i don lilo ine me. **24** Lah tre ndi bari a hei ni rira me, kum ba hi ri ni mi sharia a man lah tre bari ba hu ni kogon. **25** Ni koh kima idu bi didima ba toh ba ni rah, a man bana iya ri bari na.

6 Du bi wa ba gran du ba toh ba ti koh ba ni daraja, duba ti naki saboda duba na kpa inde Irji ti meme ni blabla ma na. **2** Igran bi wa ba nei ni ba ti koh bi bangaskiya du ba na kpa ba tsir na don ba mri vayi kpaba, nakima baka ti dun ni kwazo ba tikoh waba ciriba idu bihu Irji kaunatatu ka koya di tsro ba ikpie bi yi **3** Inde ndi ri ye si bla kpie ri kan, dana kpa yeim ni tre Bachi bu Yesu Kristi, ni tre Irji. **4** Ani wur wo ni san da na to ikpie na, nakima a hei ni jayaya ni san yeiu, nitre, itre, itre bi yi ba jin hug, ni vie, ni mre, ni meme tre. **5** Ani ji rashi jintuwa, ye ni mi ndi

wa ba hei ni gigla hankula, ba kaba ni jaji da ni tre di hu Irji ahi koh u ti klen, iftlft ifqa wu ka chu tu me rhu ni mi ikpie baki ifqa **6** Ziza'a hu Irji di ghen a kikle riba. **7** Nakima kina ji kpie di ye ni gbugbulu na kina iya ji kpie di rhu ni mi na. **8** Nakima kika dagana ni biri ni kpie u' sur. **9** Naki biwa ba son zama biklen, ba joku ni mi jaraba ba trako, ba joku ni mi ikpie bi meme, ni sha'awoyi bi meme, ni ko gye wa ani jin ndi hi yo ni mi lalaci ni kug. **10** Nakima son klen ahi ijah kowane meme kpie, ndi bari yadda ba wa klen, baka ikoh jaji ba ja nitu ba shijin ne gbugbuu. **11** Wu ndi u Irji, na ri iri kpie baki na, hu adalci, ikon irji, aminci, ison, vu suron, ni ti kpie didi. **12** Taku didima u' jaji, vu ivri u sise ni sei wa ba yo ye ni mi, itu wayi na shaida ni shishi ndi gbugbu'u nitu ipkie wa a didima **(aiōnios g166)** **13** Mo no u doka i ni shishi irji wa ani no vri ni kpie ba wawu'u, ni shi Almasihu Yesu, wa ahla kpie wa na didima ni Bilatus Babunti. **14** Hu doka dede du kpie u mre na hei ni mi na har ye Bachi bu Yesu Almasihu. **15** Irji ni tsro yema ni dede iton ma Irji u lulu, makadacin iko. Ichu wa ani yi sarauta, Bachi bu'u mulki. **16** Wa wu i ni kangrt ma ana kug na wa ani sun ni mi kpan, wa bana cih hi na. Ba ndi wa ani toh, ko ba hangi u' nikon a tabata ni 'u', ni iko u sisei ni sei Amin. **(aiōnios g166)** **17** Hla ni bi kle ni mi gbugbulu i duba na zu tu na, duba na yo suron ni klen wa ana krie na, nakima baka yo suron ni Irji wa ani nota klen u jaji don kika ji dadi. **(aiōn g165)** **18** Hla ni bawu duba ti nagarta, da ti klen ni du didima da ta zo ni bu wo. **19** Naki bazi nituba harshashi u' didima, nitu ikpie wa'asi ye nibau' wa ba kpa rayuwa u

kwarai. **20** Timotawus mla ikpie wa bana no. na cib hi ni
bi tre ruru ni sen yieu ni kpie wa ani ga kpa ba, wa ba yo
di ilimi u ce. **21** Indi bari basi duh iri kpie bi yi, don duba
kauce ni jaji. Naki du alheri sun ni wa Amin.

2 Timotawus

1 Shawul ndi u toh ndu Kristi ni kpa yeim Rji ni chu yu'u
u dri wa ahei ni Kristi Yesu. **2** Timotawus vre u' son.
Alheri jinkai sunsi rji ni Rji Timbu Kristi yesu Bachi bu
3 Mi grie ni Rji wa mi si hu'a rji ni ba ti mu bi sen ni
mere didima na misi ri mere me ni mi bre mu ni chu ni
rji. **4** Naki me ta ri mere me nimah shishi me'a, me ka
you suron na mi toh u' du suron mu si. **5** Ba time rah
ni gbengbenlan suron 'u' didima wa ahei ni mi yin me
niko Lois ha iyi me Afiniki, me kpayeim da ahei ni wu
ngame naki. **6** Ni tu kima me si hla 'u' du sur lu ni. Rji wa
ahe ni wu, ni ton wa ki sa wohmbu ni wu tu'a. **7** Irji na
nota ruhu u ti sisir na; ama ahi u gbengblen ni son ni
tsautawa. **8** Na klu shan njo tre Bachi mbu na, ko ni me
shawulu ni brusuna. zo me ki ti yah nitu tre ni gbengblen
Rji. **9** Ahi Rji wawu'i kpata chuwo, da you ta ni Tsatsraka
yo. A ti wa i' ana don idu bu na, ama ahi shirima mba
alheri ma. A nota kpie bi yi ni Kristi Yesu riko u ton ka
ye. **(aiōnios g166)** **10** Naki zizan ceto Rji a shile ye Almasihu
Kristi Yesu, Ahi Kristi a wawu'i aye kle ni que nda ji dri
wa ana kle ni kpah ni tre'a na. **11** Nakima, i baka chu me
ti ndi 'u' hla tre'a ni ndi 'u' ton ndu, ni ndi u' tsro ba
lftlft, ikpie bi didima ni 'u' bi sen Greek ba han. ifqa ni
al'ummai. ifqa ifqa. **12** Naki ma i me mi si tiyah ni kpie bi
yi, ama ishan na ti me na, don mitoh wa mi kpayiem
ni wu di wur shaka hle di ni ya zi kpi'a di mi nu, du,
zi ni mu harmi ivri mu'a. **13** Zi misali koyeswa dindin
wa 'u' woh ni me, ni gbengblen ni son wa ba hei ni mi
kristi yesu. **14** Ikpie dindi wa Rji ka han ni wu, gben ni irji

tsratsra wa ahei ni ta **15** Wu toh wai bi wa ba son ni Asia
ba hi kpanmba da ka me don ni mimbo akini fijalas mba
harmajanas. **16** Du Bachi no koh Onisiforus jinkai don
chachu'u ani zo me, ana ta klu shan ni sarka wa ba loh
me ni'u na. **17** Ni wa ahei ni Roman, awa me sren shishi
ri da toh me. **18** Du Bachi no 'u' jinkai nda ka zou ni vi
kima. ko ani tan a si zo me ni Afisa, wu me u toh sosai.

2 Naki wu vre mu ti gbengblen ni Alheri wa ahei ni mi
Kristi Yesu. **2** Kpie bi wa 'u' woh ni me, ni mi shaidu
gbugbu'u 'u' ka kaba zini ndi bi suron didima, biwa ba ya
da tsro bari game. **3** Vu suron di sha yah ni me na ndi u'
taku didima u Kristi yesu. **4** Indi 'u taku wa ahei ni bubu
ku ana vu kpie loh ni kpama wa a ni you suron ni bana,
dun ani son da ti kpe wa ani bi ni ndi wa ahan you ni
bitaku'a. **5** Inde ndi wa asi vu yere ni roh, bana loh nze ni
na, sei avu yere dede. **6** A mla di ndi u' ron wa a tiyah du
guci ri yah ma. **7** Rhi mere nitu kpei wa me si hla, naki
Bachi ni noyi ganiwa ni mi ko gey. **8** Rhi mere Yesu Kristi
a rji ni grji Dauda, wa bazu rji nimi be'a. Ahi wayi hi ton
du tre'a. **9** Na di misi ti yah har ba loh me ni sarka na ndi
u yib, ama bana loh tre Rji na. **10** Naki me vu suron ni
kpie ba wawu'u sabo ni ndi bi wa ba hlaba du baba me
kpa ceto wa ahei ni mi Kristi Yesu ni daraja u' tutrun.
(aiōnios g166) **11** Ikpei yi hi tre u' jajima, la “inde ki kuque
ni 'u', i'kita me ki sun ni' u' la. **12** Inde ki vu susroun, kiyi
mulki ni 'u' la “inde ki tre di kina toh na, iwawu me ni
tre di wawu na toh ta game na. **13** Inde kita ki na hei ni
jaji na, wawu hei ni jaji la wawu na iya tre di wawu na
toh tu ma na im. **14** Ta hla kpie bi yi ni bau' yarhan ni

ba ni shishi, Rji ni tu vie u yieu; ana hei ni amfani na naki bi wa ba si woh, ana bi na. iftift ikpie bi didima baba Greek bi sen ba bla, ifqa. yarhan ni ba ni shishi Bachi ifqa if. **15** Ti iyakaci kokari me di jin tume ye ni Rji na wa ba kpayeim niwu na ndi 'u du wa ahei ni dalili u klu shan, wa ani tsro ba tre gyegyer. **16** Na kpa yeim ni tre bi meme ma wa ani jin kpie wa ana bina nikon Rji. **17** Tre ba ani kagon na lilo tio miji. Ni nimba Hymenaeus ba Filestus. **18** Wa ba yi' ba shishi da don tre jaji. ba tre di tashem ni be'a a riga da kle ye, ba du gbarju bi jaji grji she me. **19** Naki zi chi koh Rji krie gbagban don ahei ni hatimi "Bachi atoh bi wa ba hi bima, ndi wa ani you de Bachi, ka don kon meme'a. **20** Ni ko rigar, kpie ba hei ni mi, ana kpie zinariya ba azurfa ni kagrji na ni u kukro ba meme, bari he ni daraja bari ba ni yah. **21** Inde di wa agla kpama rju ni mi raishi aminci wa hi kpie u didima ' Ba chu zi kan wa ndi u koh ni ti du ni 'u, naki bata tidu didima niu' **22** Ka kpie bi wa wu tatiba ni ze me you ga, di hu adalci, bangaskiya ni son ni sun si baba bi you de Bachi ni mi dri u didima. **23** Na woh mie u bi ruru baba bi wa bana toh kpe na. U toh di ba grji senyeiu **24** Indi wa hi wu Bachi du na vie na. naki sei ka ti didi ni ndi wawu, wa ani ya tsro ni vu suron. **25** Ni mi tre didi ani tre bi wa basi vie. naki ko irji ni du ba tuba da toh janji. **26** Da chu tu ba rju nimi troko ibrji don igran Bachi avu ba ni vie ji hi ni mere Irji.

3 Naki bi ka toh nayi, ni vie u kle kle'a, iton ni hei ni yah. **2** Indi ba son tu mba, da son klen, data wur woh ni san, bi zu tu, bi mer ndi, bi wa bana hu bati mba na biwa bana grie na bi, shiji suron. **3** Biwa bana son ndi na, ba na son

sulhu na pipi dri, biti pren, biwa bana vutu mba na bi vri vri suron, biwa bana son kpe didi ma na. **4** Bi ri amana, bi sentu, bi zu tapa gban, bi son kpie u migyeien ni Rji. **5** Ba hei ni kpan 'u' Rji aman bana kpa yeim ni gbengblenlen ma na, na hu irin ndi bi yi na. **6** Irin, ndi ba ki ba ji kpala dani hu kon da vu ruru mba, du ba ni hu ba da ti gugu, dani ti kpie wa suron ba ni son. **7** irin mba biyi ba si kaya chachu aman bana hei ni mre wa ba toh hikima u jaji na. **8** Ni kon kima iyi ba Yannisu ba Yambrisu ba krie ni Musa, baba bi bla tre u che bana krie ni jaji na. Bana ndi bi suron didi na, naki bana krie ni jaji na naki ba toh ba bi che migyen. **9** Bana hi ni ko shishi na ruru mba ani tsro ni ra, ndi wawu ba toh, na bi wa ba ti naki'a. **10** Naki ma biyi bi hu kpie wa mi tsro yi'a, hali ni manufa jaji, ti yah kpukpu me, nison, ni vu suron. **11** Ni tsanani, iya, ni kpie wa ba same me ni atakiya, ni ikoniya mba Listra, mi vu suron ni tsanani. ni mi ba wawu. Bachi kpa me chuwo. **12** Biwa ba son sun ni koh Rji ni Kristi Yesu ba sha tsanani. **13** Ndi bi brji baba bi gru di bata ti meme chachuu data du bari joku. **14** Nakima wu ka krie ni kpie ni kpie wa'u to di krji gbagban, u toh indi wa a tsro u'a. **15** Tu ni vivre u toh kpi wa ba han tre Rji wa ani ji u ni ceto ni kpa yeim ni Kristi Yesu. **16** Duka tre biyi ba rji ni Rji ba bi didima, wa ani koya da yar han, da tsautas, kwabewa da foro ni mi si suron. **17** Du indi u Rji ka zama indi didi wa ani ti du didima.

4 Me fe u ton ni shishi Rji mba Kristi Yesu wa ani bla tre ni bi vir baba bi wa ba kwu ye'a, domin yema nikohma. **2** Yo suron di hla tre'a ko iton hei, ko ton na hei na, yar

ghan, treba, no ba mre ni vu suron ni tsro ba. **3** Hon niye
wa indi bana vu suron ni tre didi'a na sei de ba wa bi
tsro tre wa isuron ba ni kpayeim ni ba, bi wa ba tre kpie
wa itoh mba nifa du ba woh ba. **4** Ba kam toh ba rji ni
jaji, da hu ni bubu wa bla choloncho. **5** Naki i'u wuka yo
tu me ni bubu ri, di vu suron ni yah, di tidu bi bla tre
rji, di ti du me wawu. **6** Nakima ziza'an basi zo'ome na
hadaya u' so itoh mu wa mi don gbugblu'ati. **7** Me taku
didima, di ta kle, di zi jaji. **8** Ba zi inze u' bi kiklan susron
u'bla tre, ani ne ni chachu kima, ana me ni kangrji muna,
aman ni biwa ba kpanyiem ni ye ma. **9** Sima gbagbala di
yeni me, nati jinkiri na. **10** Dimas kame don, dani son
gbugbulu u zizan, da hi ni Tassaluniki, Kariskia a hi ni
Galatiyawa u Titus ahi ni Dalmatiya. **(aiōn g165)** **11** Luka ni
kangrji ma ahei nime, mba Markus di jin tia ni kpame,
don ahei ni amfani mu ni bubu tindu. **12** Naki, me ton
Tikikus hi ni Afisis. **13** Burgo wa mi don zi taru was ni wo
karbus, inde u ye, u ka ban jin ni ben ba **14** Iskandari u'
la'a ba gbaju a tsra me yah kpukpome, du Bachi ni ha u ni
tu meme ndu ma. **15** Naki u me u ka mla ya tu me niwu,
don ana kpayeim ni tre mbua' na. **16** Ni vie u mumla wa
me kare tumu, ba ndi wa akrie ni kogon mu, ba kame don
ni kangrji mu, du ba na bla lahre mba sur ni ba wu na. **17**
Naki Bachi ka krie ni me, da ne gbegbenlen wa nime u
tre ani kagon, ndi ba, baka wo di ba kpame chuwo ni
yeiu chen. **18** Bachi ni kpame chuwo ni meme du, nakima
ani kpa me chuwo har hi ni kohma ni shu, ni u kuma
daraja hini gbugbulu ni gbugbulu amin. **(aiōn g165)** **19** Chi
ba Biriska mba Akila ni koh Onisifurus. **20** Arastus a so ni

Korintus, naki me don Turufimus ni Militus ana hei ni
si kpa na. **21** Sima gbangbla di ye ri du su ti, Afbulus ni
chuu ni Budis, Ni Linus ni Kalafidiya ni mir vayi wawu. **22**
Bachi ka son ni ruhu me. Didi ka hei ni yi.

Titus

1 Bulus Ivre koh Irji u toh du Yesu Almasihu ni chuidi bi
Irji ni toh njanjaji. **2** Biyi ni ye suron ni drie u kakle wa
ice na hei ni mi Irjina wa a hlah ni sen. **(aiōnios g166)** **3** Ni
ton kima a tsoro itere ma ni to du ma wa mba ne dume
dub mi ti wayi ni tre Irji u kpata chuwo. **4** Hi ni Titus
Ivren u njanji ni mi kpayemebu isi suron u ndedema u
Irji iti Buachi bu Yesu. **5** Ni tu kima me kawu do ni karita
na kima u ka mla kpie ba ti ni ba wa bana Shuna chu be
nikon ni gbu'a wawu'u na de me hla'u'a **6** Na ki du nikon
du na he idi u memeti na. Lilo du he ni iwa riri da he ni
imri be wo tre. **7** A naki nikon u tra Irji du hi u ya tra ni
ko ito rime du na ti kpi meme na du na he idi u sohda
hwa na, u kpa bubu timeme da soh tuma. **8** Na kima ka
he idi u kpa be tsiri ni wo ha. ikpan ikpi dedema naki du
he idi. dedema. u mla kpi ti ni klu sisiri Irji ni sonroma da
he u vutuma. **9** Du he u hla tre wa ba towu do'a da na hla
ice ni mina. Nakima a ni ya gron bari da tsro ba dedeme
u mla ti. **10** Naki idi be sehtu ba hay gbugbu be wa ba tre
kukklu da ni guru idi ni ce tutu be wa ba tre ade ba ye jia.
11 Abi du ba zuba mba bah itere Irji kwansra da ni tsoro
mba ikpi u shan wa a na bi du ba tsoro ba na. **12** Iri ni mi
ba a hi u toh gyegyere a “tere “keme ni glu ingle bi cei,
be memeti. **13** Itere a njanji mlati ni bawu ni gbegble wa
ba gburu ni mi njaji. **14** Na ka sroun me wo holocholo u
Yahudawa ni ibe mba wa mba kwab njaaji Sarah. **15** Ye ni
bi wa ba he tsratsra ko nge ni mba a hi tsratsra. i be wa
bana he tsratsra na mba na he tsratsra na da he ni njaji

na. **16** Koge na he tsratsra na ni tu isroun mba ni i meren mba a hi hlotsu megi.

2 I wu u ka hla njaaji ilan. **2** Gbi bi ciche lila du mba hi he vutu bey vu sunro be toh jaji ni mi kpakyeme ni itere u Irji. **3** Na ki imba be niko be ka vutu bi bana be tere totona du bana so ima u tehuwa na. **4** Du ba tsoro imba be tsitsama itere sunko wa balilo. **5** Du mba hi be mlaya mba komba bata tee naki itere Irji a ni bi kerekereme. **6** Na ki u ka hla imirize du mba hey be sisuron. **7** Ko ni konrime u ka zeren dedeme. **8** Hla tere be dedema. bewa bana toh itere Irji na Ishan ka temba. **9** I miri ko mba wo tere ni tei komba ni mi kogeh mba na sunyu ni mbana. **10** Du ba na tee yibi na. Mba ka ji kpakyeme U Irji gbahgbah me. **11** U imiri Irji ba toh didima wawumba. **12** Ani hla du keh ka memetee u gbu gblu tagah. **(aiōn g165)** **13** Keh ta zere di ta gbey tee lulu ni ze sunro u ye ivere Irji tee bu. **14** Yesu a kpa hla tere u bu ni gbu gblu da ikheu ubu wawu. na ki khi ka hu hla terema. **15** U ka tere ni gbe gble de tshoro ba jaji ndah na kpa u tsirina.

3 Ba de ya bi wa ba bahtu mba nu beh chua mba wo tere mba. **2** U ka llah ni bawu du mba na mere idi na mba kana sen iyu ni idina. du mba zo mba ni mi sisunron. **3** Na kima khi na sun ni buh na khi na kpakyeme ni kpabuna. **4** Ni toh kima Irji a ji ikpan shishi ye. **5** Ana hei ni tu indu dedema wa khi ti na. irji a glata ni iyi Yesu **6** irji a nuta Ibrji Tsra tsra gbugbuu ni tu Yesu. Wa a ye kpata chuwoa. **7** A teenaki du khi sun kasaisai ni seisei. **(aiōnios g166)** **8** I wayi a hi ton du jaji. Mei sun du tere tere ki bei wa ba kpa Irji teh u jaji mba zere zere u dedema. **9** U ka domeh

ni seh yun u kukulu. ni mbala gye gyere. U sun yun ni tu ibeh U Irji. Ikpi mba ki mba na no ta ipkina. **10** Kahme ni idi wa ani chah mba wa ana son tsrei tsrei niyi na. **11** Bika toh nji kima ana zren tsrei tsrei na. **12** Uwa me ton Artemas ka Tychikus ni wu, ndu ye gbagbla ni me ni Nicopolis ndu su son ni men. **13** U tru Zinas gbagbla, wa a to mlazren ni Appolos ni kon wa ba he ni **14** A bi duu ijinbu idi bu khi yah de te kpi dedema da yibi ulu'a ani ye gba gbla du mba na sun hlegana. **15** Bei wa'a ba hey ni mei mba chiu. chi bei wa'a mba kpakyeme ni ta ni mi itere u jaji. zeze i irji du sun ni yi wa wuu.

Filimo

1 Pol, indji u tie ndu Kristi Yesu, ba-mba vayi ma Timoti
hi ni Filimon, ikpan mbu ni ikpan tie ndu mbu, **2** nda hi
ni Afia vayi mbu vrenwa, nda hi ni Akipus ikpan u taku
mbu, nda hi ni Chochi wa bi rii ni koh mbi. **3** Dun Aliheri
he ni yi ni sie rji ni Irji, Itti mbu ni Bachi Yesu Kristi. **4** Mi
zie bre Irji mu. Mi yo yi ni mi bre mu chachu. **5** Mi woh
ye nitu son mba yo'shi ni Irji wa bi he niwu nimi Bachi
Yesu mba ni wawu bi hu Irji. **6** Mi bre nitu zohn tu-mbi u
yo'shi nitu Irji dun vu-kri nitu toh ba kpie bi ndindima
wa ahe ni mbu nimi Kristi. **7** U mi ngyri banbran ni vu-
suron nitu son kpa mbi, nitu suron bi wa ba hu Irji ba he
ngelelen me ni tie me, vayi. **8** Nika, mi he ni gbengblen
suron nimi Kristi wa mi ndi dun wu tie kpe wa-abi dun
tie, **9** u mi k'ma bre-wu nitu son u Irji - Ime, Pol, chiche
ndji, u zizan mi ndji na ba tro me ni Kristi Yesu. **10** Mi
miye u, ivre mu Onisimu, ime mi tima ni brusuna. **11** Ana
kpa tie meme niwu, ama zizan ahi vren ndindima niwu u
ni me ngame. **12** Mi tru'u dun kma ye niwu, a vren u
suron mu. **13** Mi na son ndi mini kawu zi ni me, don dun
tie nimu ndu u'mbi, ka mi ri he ni loh nitu itre Irji. **14**
Mina son ndi mi tie-kpe hama ni kpa nyime me na. Mina
son ndi dun tie ume wa ndi a bi'a dun he nitu gbigbi na u
ka he ndi wu tie rji nimi suron ndindima. **15** U a rjuto
ahi nitu wayi mba ba chu-u rju rji niwu ni vi tsaa ntoh,
nitu ani la kma ye nda he niwu ni wawu ntoh. **(aiōnios
g166)** **16** Ana la tie grahn ngana, ani tie bi zan tie u grahn,
immri vayi bi son suron mu. Ahi ndji ndindima nda ri
nimi suron mu zan, u gra ma niyi ngame, nimi ikpa yi ni

nimi Bachi. **17** U toh bi kpa me nji na ikpan tie ndu niyi,
kpa-u ngame na wa bi kpa me. **18** To a tie-kpe wa isuron
mbi na banwu na u nda kpa ihla ni yi, ko ani hi nge a kpa,
bla yo ni tu mu. **19** Ime Pol, mi nha ni'wwo mu: mi hahn
yi. Ana ndi bi kma tie ihla ni'wwo mu na. **20** Eih, vayi, tie
nimu wayi nimi Bachi; kpa suron mu ku-si nimi Kristi. **21**
Gbengble suron nitu wo-ttre mbi, misi nha ye niyi. Mi
toh ndi bi tie bran zan ikpe wa mi meyi me. **22** Nimi ntoh
ki, bika mlah mitra u bitsri tie ni mi, don mi si yo'shi ndi
nitu ibre mbi, ba nji me kma ye ni yi. **23** Epafras, ikpan
mu u tie ndu nimi Kristi Yesu, a-ndi dun mi chi yi. **24** U
Markus, Aristachus, Demas, u mba Luka, ba kpukpan tie
ndu mu. **25** Dun Liheri u Bachi Mbu Yesu Kristi hu ni
suron mbi. Amin

Hebrews

1 nisehn irji atre niba titimbu nikohn kanka ninyu anabawa **2** nintohn uklekleyi atrenita nibubuh urema iwandi ayou ndusoninyu kongye iwandi nituma ati gbunglua **(aiōn g165)** **3** wawuii hikpawandi ahe imbarji jiji arzy zatima anji kongye ninmyi ngbenglen ilatrema niwandi ayemla latrembutia nakaba kakuson niwokrli utimbu iwandi aheni kongyea ni shulu **4** nitukima aheni gbengle nitu mataikuba yanda kpewandi indema iwandi asoninyu aheni gbenglen gbugbamu niumba **5** nitoki ahinyga nimyi malaikurji iwandi atabatrendi uhi vremu iuwa mba mihi tini wuu? ngarli mia hitiniuu wawumeni he vuvrenime? **6** ngarli niwa ndi irji anji iwandi ansoninyua yenin gbunglua alatrendi mailakurji ba mpembau dubaku kyumbarju niu **7** nitu malaiku ba trendiani iyakababatibrzi bitretrema bahi ilebelu **8** nitu vrea a tre kpauchima iwu irji iwandi anaheni we ukena kpala uchume ahi kpala urju tsratrame unjanji **(aiōn g165)** **9** nyemebdu ndu wandi ahindidima a kamendu iwandi usoah nituki ahirji wato irji me gbanye ukinklasro niwu za iwandi uyandi ahidindima umeah **10** nzi tuntur mu ahi bachi iwuyi uti gbunglua ishulu meahindu uwomeyi **11** bawatumba hama amawu unaheni klena baye che na kpi usrukpa **12** uchibiba na nganjakon ukasi kla ama iwu uhe una kasrana kase kase iseme bana klena **13** ama ahinyga ni myi malaiku rjiba atatrendi kuson niwo korh mu uni myi indzi ukrjzume aheninzame? **14** ashe ana malaikuba duka ba birjina biandi irji nitobandu douba tini bandi kunbra ni sonsi?

2 tuuda ahetokima abinidu kimlaya zrime nitu
ikpibiwandi kisiwoa donkinati rruua bakasu nita wuu **2**
idan itre iwandi batre ninyu malaikuyi a litre jiji natikpe
iwandi batre ndi nduna tiuana yakpatsri kpa iya megyen
3 nitu kima ki gbujbu idan ki kambu ni ceto rligrama?
ahi timbu niyuma mba afara hlau biandi ba wuua babayi
balanji mlaye hla ni tawu **4** urji nituma aye hugon ma ni
alama bari alajibai imba mu ajizai ni kanka nakuma ito
ubirji dindi nin kanka iwandi iwandi aga yandakpe iwandi
ayama **5** anahimalakurji iwandi ati gbunglui ndubaye
iwandi kisi tretuma **6** undiori ka hug on nibuburindi
inzjimehin gye iwandi u rimrema? ni vrenzji me iwandi
utrendi uyaba? **7** utizji time nitu malaiku unuba braya ni
daukaka nikpibiandi utibaa **8** loba nituikpi bia ndi utiba
mpenpeme ndu kongendu heni wonwu nikuma woma
domi irji ka kougye doniwoma ana ka kongye zinkana har
zizaa kinato asiti kpiba wawu u rlina **9** amakito iri ni
mui vin tohn ahifyime ni malaikuba ahi yesu ba chbi ni
daukaka ni girma nitu iyawandi atoa ninkoh ukyumaa
iwayi aheni nkoh ndindi urji ivreji ayekyu nitu konygah
10 idan ahetokima abi ndu rji iwandi kongye barzji niwu
nahi uma ngarli anji mirli gbugbwu ye niduba fe daukaka
nidu ba kpanyu gbujbu ninkoh iya iwandi atoa **11** ni
iwandi a niti tsatrame ni iwandi ati tsratrs mumlauba hi
riri nitu kima mba ana klu shani yoba ndi mirli vayi na
12 atrendi mi dbu nde me ni mirli vayimu ru myi tsutsu
shutubima migbrendemesan ni se **13** har ye luwa andi
miyo isromu ni wa wu i ngarli ingyemi heyi ime ni mirli
iwand irji nebaa **14** niwandi imrli rji bahi inma imba

nta vrerji abahyu ma yatoki nibubu kyua ahmah inzji ukyua wato ibzji **15** ala jbu biandi tuniwandi bungizji ba bana brab nitu sisri kwu **16** ugarli auali malaiku mba asizobana aa bahi igrzji Ibrahin mba asizoba **17** tuuda ahetokii abi nindu hena vayima nikoba wawuu nin wawuyi ngarli nilahi ninkomba uhurji ngarli ani sruyi ukarzji ni wruhlegan nindyi **18** tunda yesu nitututuma atiya ngarli bala tsrauya nitukima audi wawu ni zo biandi batsaraba

3 nitu toki imrli vayi be tsratra kpukpah bi yohni samariya rilmre nitu vrerji wawu imbah kikle priest u tsatrambu **2** ahindyi iwandi irji nyeme niwaua iwandi achwu yandakpe andi musa anandzji nitrerjia **3** wawu vrerji rhgrama iwandi azau musa indzji iwandi ameko ase kwukwu za koa nituma **4** do kowaniko ahem ndzjima indji iwandi amekongyea ahirji **5** Musa aua indzji dindi iwandi atatindu nitre rrji atahugonitu nitu kpe iwandi basonatre ni koshishia **6** ama almashiu ahivre umulki nitra rji kitayi kimiyitrama idan kinji mreyema ni myi sronbu **7** arzuto ndi tokima ibizji tsatraatre luwa indi worhlama **8** nati gbengle sronbi yandakpea ndi imrli isra ila bati ni myi wanyu ni nto ustra ni miji **9** nintoh kima ba titimbibata wanyu ninkohn u trame baya ise isenza basi tondumu **10** nitukima miyi nimyi sron mu nitu kpewandi batre ni wuaa umitrendi baeigakhi kpanba nimyi sronbaye banala tonkomun gana **11** nitukima migbrerji niyinfumu bana rini myi wyumuna **12** yazrime imirli vayi nanduba wluncle ni memesrohn iwandi anabi naa a tsatrambi iwandi irjiuvrli kbau kasra **13** mumako toki bika nwron

kpanbi kowanevi idan kitovikima ndurimbinduna nduua kuri nitu gyru yalrenbuna **14** kirga kbatumbu nu yesu kristi idan kikukirli ngangba niyo sronbu turji ni mumla he klekle **15** hitu iwayimba bahlandi iuwa idan breohlama ha kpahlega nimyi sronbi na ivi u isimbaba **16** ihibagha mba bawolahn na kamaba na tsi babiwandi musa anjiba rji masar? **17** ihiba nghauba irji atinfumba har ise senza? ana biandi balatreuna ahibiandi ba vralcbonba hlega nimyiji ahi bangyai **18** irji trendi bana kuson ni wuna? ana hi biandi bakamba niwo trema na? **19** kiya mla ya ba rinimyi sima bana latrena

4 nitukima ki mla rli mre ncheme nidu ndu rombi nikon koshishi ndi you ngyu ni tawu urjia **2** uhkiowo dbu trendindima yandaa yanda kpewandi ba hla ni bawua ama tondu mua ana tindu nibiwandi bawou na kambani nyeme niwuana **3** aikita biwandi kitondi kitayi kiri nimyi kusia yandakpewandi atre aimishirji ni myinfumu bana ri ni myi kusimuyina atreromba tundame arliga ti rjini mumla ngbunglu **4** atintrame ni buburi nimyi vi utamgbah irji akusi mimyiviutangbah nitu indu iwandi atia **5** nalatrendi bana rini bubuu kusimuna **6** nitutokima adon nibrarinduba rini husiia iwandi irji hra nibawunduba rimyia ingarli turzii mu israilawa gbubgwu biwandi bawo tundudindi mayi nitu kusimaa bana rimyimana doubakamba ni wotrema **7** irji alaziviri iwandi bala toa luwa aziviyi na tre ni dauda ruzji ni tuturu mu iwandi bana hlawua luwa idandiwohkama nakpa sronmbi time me nayi **8** idan joshua anduba kusi irji me ani nala treniviringana **9** nitukima iri hra bub ujusonsi ni chachu

sati nidyima **10** indiwandi irinimyi kusia irji ni tutuma me akuson nitu induma ni tandakpewandi irjiatini umaa **11** sabani kima kiti shishi nikiri nikusimua dondu kouyga duna hla bibi hamanutuwa wandi batia **12** itrerjia aheni sisreh ani rli zah injingha harli bi rlima anivuyaba hi myi sroni bzi anirla rinimyi hurdu anito mye tmre usroh nikpeiwandi ani yatiua **13** kongye iwande batiu ba iriiwandi irji nato naa saidai kongyeheni kizirji niwu ngarhi ahoni kirziji nishima iwandikonngga ni bla tuma nishishima **14** lahuniiwandi tunda kihe nimyi bi hlah trerji biwandi vuybanitrarji yesu ivreirji kinji tre irjibu ngbangbah **15** do kinaheni binikonitrarjina bana he ni losro nimyi jbukpanbu mumakon kehenijiri iwandi aheni nkonbaa ndi batrau tounbua saide bauatou nilatrena **16** kiyenitra dindi ndu isronbu nduna jokwuna dudidiba wruhle nidukife kpendindi iwandi anizota nintohwandi kin nyemea

5 binikohn ni myi ndurji ihewuyimba achuwu niymi dndyi inzji nitukima wawuyi anjindzi nitu trerji iwandi anikanu megye ni suruyi iwandi aam wruh latre hlega **2** ani to tre ni biandi bana to irjimegyeana ni biwandi bagyurubaa wawu nitutuma ahindzi u sankohu **3** nitu tomba ahindu sruyi ana nitu wuruhlatrenji hlega megyema nitu wruhlega utuma ngame **4** idiori naiyajituma him kpanchi rligra yina saidai orji kima yowu tokima yanda kpowandi ba yoh haruna **5** tokima me almsihu anahi wawuyi chutuma na ninkoh nimyi treirjiana a hi iwayimba you natremwu iwuyi uhi vovreh ime mihi timba niwu **6** yanda kpewandinibuburi alatre ndi uhinikhon

ni myi hurji ban toh uklema kwatancin malkisadak **(aiōn g165)** **7** Almashiu iutohn usoman nin gbuuglua atre nirji nitu bre nilanka niyi gbangbama har ni mashishi to iwayi iwandi aheni gbengle uchurju nimyi kwua indji ba wou yauda iwandi alina kbatuma mua **8** koda ike ahi vuvre awa toh ninkohn dhi iwandi atoah **9** ahenin kohn uklekle mumla iwandi ana klena jbu biwandi bana kpa trina **(aiōnios g166)** **10** irji atta youndi kikle ninkohn bitindurji nitu vito malkisadak **11** kiheni kpe gbugbwu iwandi ki tre nitu nrerji ani heni ya hla ni kpranbi turji ni mumla ma **12** kodayake zizaa abinidu kbati bi tsroh duk tokima me ashe bina za ndudiori hla tsroyi umu mlah nitrerji na? har akbatiwandi baye nuyi imasisan nibirli iwandi asekpanaa? **13** idan ahe tukima duiwandi imasisan mba hi birli ma ana sekpa nilrerjina ahe na vikpra vuvreh **14** birli usekpa heu binkohn biwandi ikpramba vulua luwani kowani vih don nindi baga ti dindi ni ti meme

6 nitu kima ki don tre u mumla u kristi ndi zren hi ko shishi mla u yindin ku na la kma hi ni tu kpatre rjia mbu u mumla wa bana gigla ndu mbani kponji ni mi rji **2** nda na tsro u mumla nitu batsima ka ba wo kasa tashme u wa ba khwua ni tron u kakle **(aiōnios g166)** **3** kie tie wayi ni kpanyeme rji **4** ahi kpye u dii ndu biwa bana toh kpan nda la roo u shulu too wa ba kpa isan mba u rji tsratsra **5** nda latre ndindi u rji toh ni ngbengblen u nton uyea **(aiōn g165)** **6** u nda ye joku ana tie tu ndu ba nji baye ni nkon rji ngana **7** u meme wa ani so malu wa ani ku nitu nitu nda ni ndu ba kpyi ba ndi ni bi ron baa rju ni bawu irji ni tu lulu niwu **8** u kpyi bi rju ba hi he ngban me ni tie nyu u

kle ma ahi gon lu **9** niwa kie hla towa anita niyumbi biyi wa kie sona kie toh ndi bi tu kpyi bi kpon bi utre gbujbu **10** u rji na wo ani tie meme na wani kama ni yu ndu mbi wa bi toh tie ndu ni bi tsratsra ba wa bi tie ye luwa me **11** kie yo scon ni ndu yiyri mbi wu ndu tsro yo sron mbi hi kle nton a ni ndu yo sron bi ndu hi ngbangban **12** ahe tokima ni ndu yi na tie sanko na ndi huza u waa nii nkon kponji ni vugble ba kpa yo nyu mba **13** wa irji a yo nyu ni ibrahim nitu wa indjiori n a zanwu wa ani shrji niwu a na waa shirji nituma **14** a tre njanjimu nitie lulu niwu ndi ni nno bahbu gbugbuwu **15** nakima Ibrahim waa yogble nda gben aye kpa yo nyu ma **16** cucu indji ba shirji ni kpye wa a zan bari u shirji hi kpye wa ani zon tre wa ba hla **17** niwa rji a son tsro nglelelemye ni bi son nyu ma wa ayo nyu bawu a ni tu kpye zizi wa rji tie u bana kasran na **18** a tie wa nitu kpyi ha wa bana kasran na bi tsro ndi irji nita bre tice u kita wa ki tsutsu kafe wrji u rii kie sen ngble ndi nji yo sron mbu wa asi gben taa **19** kie he ni yo soron nawaa ahe too rai wa ba klia nda njaryi wa kimayi ni rihi nimi kogon plia **20** waa ani tumbu yi yesu a guci rihi niyu wa akatie injii firist u kakle naa malkisadak **(aiōn g165)**

7 iwayi hi malkisadak ichu salem irji ukon gye iwandi astra ni ibrahim arji ni bubu taku baba ichu bari nikima ati lulu yoniwu **2** ibrahim a nuh toh nitu vukpintrame a fea indema hi malkisadak itutre kima andi ichu dindi tokima ichu salem tutre ki ahi ichu kau u chuwo **3** ana he ni itina ana heni yina anaheni gyirzina anaheni mumla zrena a heni kle nrli na wawu ahi chu ukase kase wwu

he to vrerji **4** ziza a tob minko iwandi idji yi aheni wua
iti utiti mbu ibrahim anu ri nimyi iwlou ni kpi iwandi
aka fe umegye uma ni bubu taku uma **5** ngarli igirji
iawi iwandi ba kpa ndu biti ndu trairji bahe nitre iwandi
arji ni bubuu blatrerija andi dubakpa iri ni myi iwloa
niwondji wato niwo imrli vayimba isra lawa koda ike
bahem gyizji Ibrahim me **6** wawu malkisadak ana he ni
gyrji lawi na akpa iri ni myi iwolu niwo Ibrahim nati lulu
yoniwu wawu iwandi aheni youyua **7** ana gbra sromana
tsitsa mba ni kpa lulu niwo iwandi ahinikon ni wa **8** iwayi
hi trendji biwandi bakpa iri nimyi wlon niviri uloba kwu
ama ni kauli ri indji iwandi akpa iri ni myi wlon mbubu
ibrahim andi ba vrinka har ye luwa **9** ngarli nitu tre
lawi indji iwandi ani kpari ni myi wloa ndu wawu me nu
ibrahim zaka **10** lawi ahe myi biwandi tsatson ibrahim
ninton iwandi malkisadak aye kbu tu ni ibrahim **11** zizaa
ani bi mudu kiwa kle ni myi firistanci bi iwaiyawa to ina
bi iwandi firist aye nitu kpe uti otli biwu malkisadak bana
tre nitu kpi uti Haruna na? **12** kongya ninton iwandi ba
vuba ba sru ni kanka tokima me ibla tre ni he ni kanka
13 indji iwandi batretre biyi nituma a hidji uwgburunka
iwandi idiori na taba kukurlini koshshi trarji **14** iwayi
heni kirji ji itumbu irji ni myi igrji yaluza nigrji iwandi
musa na taba yoba nitu tre firistoci bana **15** ikpewandi
kizitrea aheni kirji ndi idan frist ri aba shishi malkisadak
16 iwandi hi frist sisama anahi frist iwandi a wlude nitu
andi ka ida ugrji mirli adamu a na aheni myi frist biwandi
bana shabrjiana **17** don ban nygan ni myi mbe rji nituma
iwu uhi priest ukase kase nitu iti malkisadak **(aiōn g165)** **18**

doka ufari ba kauzi ni kosari don ahi sanko iwandi ana bina **19** domi tro na kamaita kperina ama kpen yosron dindi mko shishi iwandi nituma ki fenkon uhu trairji **20** iwayi iyosron ndidima anadi se shirjina don firisloci bimu bana shirjina **21** ama irji a shirji ni yesu ndi bachi a shirji ana kadona uhi ninko kase kase **(aiōn g165)** **22** nibubu kima yesu anu kpan yeme na la sekpah **23** ngarli ikwu azu firistociba nitin har kase kase iwayimba sa fristochi gbugbwu iri ni kogwori **24** ahelokima yesu heni sisre kase kase indu ma utreji bana srahuna sam **(aiōn g165)** **25** nitu tukima aheni ngblegle u gbujbu iwandi ahe hwuye hwuye nirji ni u me ngarli don ahe ni sisre asi briirji nitu mba **26** nitu iri bikima nikhon ni myi bi tindu ni korji wawuyi bini ta ana he ni latrena uka ti meme tsatrama iwandi aheni hrah uimyi bii latre ahe ni shushuluwa wuu **27** ana hem gbujbuna na binkohn nindu rji ba iwandi ba sruyi nivi nivi ni mumla ma ahi mtu latre utu mba kimba ngarli nitutatre ndji wawuu ama vrerji ati tombaimkpu ri megye ana youygah niko nygah ni yanda kpe wandi akba tuma nya **28** nitu blatre iwandi indji biwandi ba gazawa nikohn firistoci ama itre shirji iwandi ayeni kokwon blatre anu iwandi wawuyi nison kase kase **(aiōn g165)**

8 zizaa iwidji iwandi kisitrea keheni kikle indji utso iwandi ka kuson niwo korli utimbu iwandi aheni kongye na heni shulua **2** wawu me hi grahmba ni bubu tsratra kima itra ubrerji iwandi anah indji mba mauti na **3** mpempe mbawu binikoh nimyi bitindu nikorjia banu bwu womba u i ri ni myi wlon mba usruyi nitu tokima abi nduba fe kpeu sruyi **4** inda bani tre almasihu aui riheni

gbubghu anina tindu trona kofyime **5** don bi sruyi bake ni bla tre ba blatre irji to iki iwandi baheni wyu ushulu na yauda kpewa ndi idji angworo musa ni wandi ason tomba irji tre ti kongye ni nitu tibu bin din di iwandi batso nitu titaa **6** to ziza ah indurji iwand almasihu akpaa aza unba mpempe me domi wawuyi akukirli gbangbah ni touyu ubiwo iwandi kakpanyuma nitu youyu **7** do idan youyu umumla naheni latre na anabindu la younyuuharli ngana **8** dama irji ana vundji ni latre natrendi mila yonyu isamah ni ko israilawa niko yahuza **9** ana towandi miti niba titimbana aheto iwandi minjiba nwo har ni rju niba ni meme u masar bana hini koshishi ninyoyuana ime miye kaba hlega bachi tretoki **10** iwayi yi hinyu iwandi miyoh ndi mitu nikoh israila nikogou ivi bi i bach wa tokima minidu bla tre mu ndu he ni nyu mba nihla ngya ni myi ni myi sron mba imeyi mila hi irjini bau baba bakala hi idjimu **11** bana tsro ikpah usoh ni mirlivayi mba ndi bi toh bachi nikima batouchurji ni tsitsa kmali ni ninkohn **12** mila tsroba isitu nitu memekpi biawa ndi batiua minala rli mre ni tatre **13** mba ngana ba iya tre ndi ikpe isahma nitu yonyu umu mla ani kbati chichema nitu iway ngarli alah trendi chiche siwankoh uh kado

9 to koda yonyu umumla aheni bubu u bre rji ni kpi biwandi bati ni bre rji vu gbunglua **2** don ni yi myi alfarwa meaheni bubu ubre rji iwandi ba mlautia myikoh iwandi aheni korah ba you ndi tsratra myiko ni bubu kima ilu bari bahe ni myimatebur ni srogbah baheni myima **3** baya mgbanjanklon uha myikori lahemba iwandi ba you ndi bubu iwandi ahi tsratsra meh la zah **4** aheni bagadin

ukpanwluwlme iwandi akwati uyon yu iwandi ba kau wa wuu ni zinuria nimyima nygamatsu u sha wluwlume iwandi manna heni myima ni kpal Haruna iwandi agbroh ni alo tita u yon yu **5** ni shu akwati u yonyu ikpi gbublu kerubobi biu dindi ma iwandi bahe ni myi iwandi bakatu ni ndji u jinkar iwandi zizaa kina ya tretre kpe nitumba myiko m nyiko **6** ni wandi ba shrliya ni ka bimbaa bin ninkoh ni u treiji bari ni myiko kima ukorah nitu nitu nasi tindu brerji mba **7** ama ni myi ninkobaa kanklema mbari ri ni myitra uuharli ikpu ni se ningbengle ani hi yi u sru yi ugya don tuma ngarli nitu latrerji iwandi bati niwandi bagadi aua herina **8** ibzji utsratsraa asi tsro ndi bana tsron kohn ulu nibubu iwandiazahn tsratsra tunde alfarwa iy mumla a heni zande **9** iwayi he kpeshe me utu intohn uzizaa ninu kpi ni sru yi iwandi ba nua bana ya kpanyu lamiri undji wandi ani bla trerjia na **10** birli urli ni ima uso bahe biandi baziba ni iro ni yose nin kanka biyi ba tikpanba bah iwandi ba zini kpanba iwandi batariwu unjanjima na gbeh sai balaye ti iri samah **11** Almasihu aye ninyu kikle indji ublatrerji u bi ti kpindidima biwandi ba ye ni wzi u alarwa rligraa iwandi aklea jiji tsratsra iwandi anahi wo ndji ba me ena iwandi anahi wugbunglu i mba ba tiwu na **12** ahi u yi utabana ni mirli laudona ama Almasihu ari ni yi mah alari ninko u tsratsrama inkpu riri megye doudu konyga mpempeme ndu kpa soni sisre ukase kase **(aiōnios g166)** **13** to idan ahi yi ntaba ni u kikleh lando ni kpuntohn mirli lando nitu big ndi ba tsratra mba timeme ani nglabatsratsrame ni kpamba mpiempieme **14** iyih Almaihu iwandi ibrji ukakle akatu

ma nu na kwu iwandi aua hemi aibina ni shishirji iwandi ani ngla mrenbu ni meme ti dondi dukih bre rdji u sisrea? **(aiōnios g166)** **15** nitu kpe ii Almasihu hi gbublu u yonyu sisah iwayi arliga hetokima bati iwandi u kpa chuwo ni biwandi bahen chi che yonyu iwandi banu nitu latremba nitu biwandi nindu ba ye kpa yonyu ni samba uka kle a **(aiōnios g166)** **16** ida widrji wandi inyeme hea indji ukwu iwandi atiu ani nyibe kwu iwandi ahe ni bubu uson nishua **17** gama ni wandi bati kwua mbah batin du wasiya ama aua heni ndu ni wirji wandi indji iwandi a anyga du heni sisrena **18** bi na nyeme ni yonyu umumla na saidai ndi sai ba sruyi **19** musa ana chu tre ni myi bla shuti ni ton ndji naye bayo imirli lando ni mrli ntba na timah ni ngbanjaklon sambah ni ilan kunkrou nfon ma a vraba hlega nitu ndji ni imbe iwandi biwandi bahe ni tre ni tumba **20** ni wa yi i aye trendi iwayi i hi yi u yonyu iwandi idji aye nuyi ni tre nitu maa **21** tokima ngarli ala hi yi nitu myikoo nikpi iwandi bahem myi mba nikpi iwandi batin ka ni bi tindu ni myi trarji niwua **22** ngarli nitu bla tre bito kongye ahi ni yi mba bati tsratsra niwu idua sruyi na he na wru latre ngame na he na **23** nitu kima ani hi tilas ikp biyi batsro ikpi biwandi bahe ni myi shlululua iwandi nahi tsratsra mea ba kanu nitu sruiyi ikpi bahe ni shulu dole bati ba tsratra me na sruyi dindi ni ba wu **24** Amasihu ns rini myi bubu iwandi abi zah tsratsra iwandi bati ni woaa iwandi ahi srasra yi megye nahi ikpe iwandi ahin njanjiuna ini ahe tokima ari myi shu ni tuma tokima ahi ni koshishirji ni tumbuh **25** ana hini bubu tsro tuma imkpu gbugbwu ni yanda kpe wandi firist u alfraw ata

tiana iwandi ani ri bubu wa ndi ahi tsratsra me ise ni se ni yi nuama ri **26** to ahe tokima yi anita toya nitu nitu rji ni mumla uti gbunglu ni bubu ukba tu ma nu **(aiōn g165)** **27** yan dakpewa ndi batizi ni kowanendji inkpu ri megye kogon kima sai bala tre **28** ahetokima almasihu iwandi ba kbau nu inkpuriri megyea nindu bah latre ndji gbubwu ani kba la ye imkpu uhari anahi nitu wru latre hlega na ani ye ni tu biwandi bakisigbe iye ma ni vu sroh

10 bla tre hi wyu mu nitu dindi kpi biwandi basiyea ana hi buburi nikpa kpi bina biwandi ba chi bi ye hwehwe nirji bana iyati wyere wyere ni tunyu iwandi bitudu trarji batanji ye ise niseana **2** in ana he tokima na base kika kasruyi chuwo ba? nitu irli bikima da bani na ti tsratsran nkpu rime megye da bitretrerji bani na to ahingye hilatre na **3** ama sriyi yi ba shle latre ise ni se **4** tuuda a he tokima ana bi nindu iyi kikle tando imba intbaa ndu ba wru latre hlega na **5** ni yanda kpewandi aye ni n gblungbu atrendi ana hi ni kpi megye mba bi tintama na in ani he toki ma mla kpa tini mu mi sru yia **6** una ngyri nitu nu megye ni sruyi ugotua nitu latrenbu **7** umilatre ndi yamba lugye miye tikpe iwandi isro me soa yauda kpe wandi batre nitu mua **8** ni mumla atrendi sruyi na hana ni nu megye ni sruyi iwandi ba gonlua nitu latre mba ukpanyeme na una siji kinkla sro mba na bii abayi bahu sruyi iwandi banuni blatre **9** intoh kima a latrendi ingye miyeni bubu tikpewa ndi usoah aka tin ka umumla kasranason tin kah uharha **10** ni tinkah uharli ba kbata zi nirji nitu nkoh ma ninkoh usniyi ukpa yesu Almasihu iwruri ni mbruma **11** tokima firistoci ba mpempebawu

bakutakrli kowanivi dona tinkahn nirji kowani ani nu sruyi irli ri ko da ahetokima bana taba wru latre hlega na **12** ni nko ringarli Almasihu a sru yi inkpu riri megye nitu latre ukase akusohn ni wo korli urji **13** asigbeh nindu buwandi bayo ni ko shishi nduba ka ti mirlin ze iwandi ba he ni sawayema **14** ni bubu u sruyi iri akpanyu har kase ni biwadi ba kma tunba nurji **15** ngarli ibzi tsratra trota ikpe u mumlua na trendi **16** iwayi hi youyu iwandi mi tinibawu ni vibii inji bachinbu misru tre bisekpama ni myi sronba mungyabanimyi imrenba **17** minala rli mre latrenba ni jokwumbana **18** zizaa iwirji iwandi ba fe wruhlega nitu ikpi bii suryi kperi nitu latre nala hen gana **19** mikima imrli vayi isronbu na jokwun niwandi ki hi ri ni bubu tsratsra dindima nitu iyi vrerjiana **20** i waii hinkohn saamah dindima iwandi abwu nitarou ni wrji labule iwandi ahini bubu kpama **21** do kihem kikle idji utindu ntrarji ahe ni trarji **22** ki chbiye ni sronbu dindi ni bagadi dindima ni myin njanji ni sronbu iwandi ahi tsratsram nimyi meme mre nikuma ki glakpanbu ni ma dindima **23** kinji ngbanagba nitu njaji tre uyo sroubu nindu nglen bu na kwuna nitu kima irji wandi ayonyu ahirji ukpan yeme **24** ki ma ya zrii me ni nyeme nikpanbu nitu tikpe dindima **25** kina ka chbi te hwyere ni kpambu chuwona yaudakpe wandi yauda kpewa ndi bari bati nitu kima ki nwron kpanbu kwani vi yauda kpewandi bisi to chibiye irji hwehwre **26** tunda ahetokima kita ti klatre un nanyea idan ki rliga ka to njaji tre sru yi bikima latre na hena **27** idan ani tokima kikle jokwu usron unu sisri hukuuchi ni wlu u hwu iwandi ana rli klenaa biwandi ba

kamba nirjia **28** indji iwandi akani wo tre musa ani kwu ba tausaye nitu higon ikpe harli kokwa itra **29** ahi iribi hukunchi rimemba ibi ni biwandi ba kpa irji tsri a ahi biwandi ba kba iyi uyonyu nanda auahi tsratsra na iwandi ninkoh yii ba hrau zi urji biwandi ti ibirzi dindia dia **30** kito indji iwandi atrendi nudih hi uma rjuhla nitu kima ngurli ubangiji ni blatre ni ndji ma **31** ahi kpe usisriu udu kijokwo niwo irji iwandi aheni sisrea **32** ama rlimre ni vi biwandi hini kogoa ni wandi ikpah niwandi bi gbre ni ya rligrama **33** banu yi sha ni myindjimu ni myi nza ni mrliye bila si brewo irli bi iya iwandi bari bahemi myi ma **34** do biwandi bahi ni kurkuku ba loyi srohu ni kinklan srohn bi nyeben ni sra kpa dukiya mbi iwandi batiu bi hrah nimyi kpi bin ndindi biwandi ba bi zah don mi loyi sro niwandi mina hem kurkuku **35** tundi ahe tokima na ndu joku sron bi iwandi ahe ni dia **36** don bi son lohsron don ni fe ikpe iwandi idji yonyu nita wu tunda biti ike iwandi anduyi tia **37** nitu vi fifi ntohu iwandi ani ye aua ti sisri na **38** tin dindi mu ni sa idrji ri ni he ni njanji idan arju nugohu mina he ni kin klau sr ni wu na **39** kita kina he biwandi rju nigohn u hmanyu tunde ahetokima kihe ni myi biwandi ba he ni bau gaskiya nitu mla ya zren bu

11 zizan nyme kri bgangban nitu kpi wa wu yo sron nitu ma ni kpanyme ndi a hi janji kpiwa wurhihe u to ni shishi **2** nitu kima batre ndindi nitu nyme u ba baci bi sen **3** nitu nyme kri gbangban ki mla to ndi irji a ti ngbungblu ni tre u nyuma nda du kpi wa bahe ndendeme du ba ti ba rhini kpi wa bana to ba ni shishi na **(aiōn g165)** **4** a he nitu krigbangban ni nyme u habila mba a nu irji

ton ndindi wa a zan wu kainu nitu kima ba nyme nikri tsatsra ma e irji a gbresan ndindi nituma mba ton wa anua nitu krigbangban habila rhisi tre niwame a kwu ye **5** ana nitu nyme ni gbangban u Enoch mba ba baun ndana du to kwu na bana too na nitu irji a baun niwa bane rhihr u baun hon ba hla tre ndindi nituma ndi anu irji sisron **6** zizan hama ni nyme kri gbangban nko u nu irji se a kpanyme ndi a he nda ni han ndindi ni bi wa wawa **7** a he ni nyme kri gbangban Noah mba niwa a kpa lan tondu nitu kpiwa a rhihe u rhu tsro ni sisiri iji a me jirgi ma wa a kpa bi mikoma chuwo nitu ti kima a chon nyu gbubgblu nda kma rhukri tsatra too hpu biwa kri nitu nyme krigbangban **8** a he ni tu nyme krigbangban Ibrahim mba niwa ba yoaa wo yo a nda rhuhu hi ni bubu wa ani hi kpa ti u ma a rhuhi hama ni to bubu waa sia hia **9** ana nitu nyme kri gbangban mba a ka son ni meme u alkawali too inji wu meme kora a ta kru ni mi bru tenti baba Ishaku mba Yakubu mro vayi hpu a alkawali riri kima **10** a sia yaa hi ko shishi igbu wa a he nchimema wandi ndi u tsra mba me na a hi irji **11** a he nitu nyme kri gbangban saratu wa ana he ni krju ibrahim a kpa gbengblen u grji vren i wayi a he toki niwa me ana chebran a kpanyme ni tre gbangban u waa nuu alkawalia bari ba he ni mye tre nitu kaa ana nyme krigbangban ibrahim ka saratu mba basia tre tuma nitu kri gbangban saratu niwame a bhe a kpa gbengbblen u kpa vren niwane ana che bran u wrji ne vren nitu a to ndi wawu wa a nu alkawali ani kri abangban ni tu tre ma **12** nikima rhini inji ri kii wandi me ana rhu na wa a mla kwuye ba grjhi ihpu

gbugbuuu to tsintsen ni shulu mba u kau bla too yashi ni nyu kpantre ma **13** a he niyu nyme kri gbangban mba biyi ba kwu hama ni kpa alkawali ba hama nikii hu gon wa ba to nda chu rhini ni gbugban ba nyme ndi bana bi meme bako ra baba biwa ba rhuye kii ni meme na **14** biwa ba tre kpi biki ba rhuki ni hla ni ra ndi ba si wa ko u meme mba **15** banina si ti mren u gbu meme wa bana rhu rhia banina to nkon u kma hi **16** to wa ahe yi ba yo sron meme wa a bizani ndi wu shulu nituki irji na klu shan u du ba yo ndi irji mba na nitu wa a mla igbu zi bawa ye **17** a he ni nyme krigbangban u Ibrahim niwa ba yo ni tsra a ban Ishaku ton ana vrenma riri wa a ba ton wawu wandi ana kpa alkawaliba **18** ana nitu ibrahim wandi ba tre nituma ndi ahi nitu ishaku mba nu nde iilipu me **19** ibrahim a ban ya ndi irji to nkon u nzu Ishaku lu rhini kwu ahe to sran tre ana rhi ni ba mba a kma kpa u ye ni kpama **20** ana nitu nyme kri gbangban nitu kpi wa ba he ni shishi mba ishaku a yo lulu ni Yakubu mba isuwa **21** ana nitu nyme kri gbangban mba yakubu niwa a ta kwuu a yo lulu nkan nkan ni mrli Yusufu Yakuba a gbrebre nda kri ka kpa nren nitu kpala zren ma **22** ana nitu nyme kri gbangban u Yusuf niwa son kle na a ti weiweire a tre nitu lurhu mrli Isaraila rhini masar nda yo tre zibwa nitu kwukwu kpama **23** a he nitu nyme kri gbangban mba musa niwa ba grjiu ba tima ba riuzi u wha tra nitu ba to ndi a vren wa a biya bana ti sisiri iban wa kikle uchu a yoo na **24** a he ni nyme kri gbangban wa Musa niwa a gbron ti ndi a kama du ba yondi vren wa firauna **25** a chu duba tiw ya baba ndi bi irji zan wa a ni son si ri kpi ndindi ni latre u

nton fii me **26** a mlaya ndi ishan wu hu kristi a ti nkle zan
kpi biwo masar nawuu nitu a sia yo shishima ni handu
wa ani kpaa **27** a he nitu nyme kri gbangban mba Musa a
don masar ana klu sisiri nfuu uchua na nituwa a vu sron
na wandi a si to wa bana too ni shishi na **28** ana nitu
nyme kri gbangban mba akri nitu hugran mba vra iyi ni
du wa ani wuu ngrji bi mumlan kana sa wo ni mrli bi
mumla bi israila na **29** ana nitu nyme kri gbangban mba
ba zren zu nimi kpantre ma u reeds na nitu kuklu meme
niwa bi masarba bata son zren hu toki imma mrhenba hi
30 ana nitu nyme kri gbangban mba gonkangbu Jericho a
kulhe hu gon zrenmba kagoon u vi tamgban **31** ana nitu
nyme kri gbangban mba Rahab wa ana ntrn ana kwu baba
biwa ba ka wotre nitu a kpa pime biwa ba tonba ye ni
yabi ni du ba ye ble ya gbengblen gbua **32** mila lha ngye
nha? nton na tsra nimu na du mi lha nitu jiduna, baraka,
shamshuna, yaftaha, dawuda, samuila, baba anabawaba
33 ana nitu nyme kri gbangban mba ba rhibiko uchu ni
kuu tindu gaatre ndindi nda kpa ba alkawali na kaanyu
ba chen **34** hbi gbengblen ilu nawo ni nyu njingban nda
kpa si kpa rhini ba lilo nda kpa kikle gben gblen ni bubu
kuu nda ri bi taku waba rhini gran ra **35** imba ba kma kpa
bimba wa bana kwu nitu ba tashimebari ba ti ba ya nda
kamba ni kpa chuchwo nitu du ba la tashime wa abi **36**
bari ba kpaba tsra ni nkon nza ni ya grhi mba kpa tsi
ni gbugban ngame mba sraka ni lo ni kotro **37** ba taaba
ni tita ba hanba ti ha ba wuuba ni njingban ba zren si
kagon ni nta tma mba nta tawo bana ni ko ku son zuba
ni fuungyungyu nda vuba tiiya chiche vnuu bibie baba

bisen u greek ba tsro nha ndi ba ta ba ni tita ba han ba ti ha ba yo ba ni tsra ba wuuba ni njigban **38** gbungblu ana bi tsra ni bawu na ba sia zren ni kagon bubu ni klan meme miji baba nglu mba ni nfron tita mba nimi juju meme **39** niwa me wawumba irji a kpanyme ni ba ama nitu nyme kri gbangbanba bana kpa alkawali na **40** irji a mla kpe nkan wa a bi zan nituwa nitu ndi hama nita bana kpaba ndi duba kri tsratsra na

12 ahei naki undi gbugbuu ba kata ni yiri shubi yi u kle ni tre ukika ko gye cuwo wa ani nawa ita ni tau ni nla tre wa anigba ta uni son bu vu sur ni tsar wa a hei ni koshishibu **2** uki ka yo shishi mbu ni irji wa wau yi wu mumla utaba ace tere ujaji ugyawa hei ni koshishima wa vu sur ni giciye da wur sur le ni shan wakuson niwo kori wukur siyi allah **3** naki bika rhimre ma uwa vu sur yiri adawana nla tere ni na du yi wuton ko bika bacuwo na **4** bina kle gbangba ni gbi sur ni nla tr wa tsar wa ukayi bi le rina wu bikparisu ni tere wa ba hla nitere ni mini **5** vur mu na banhoron rji ni ro na wu bi yi me na se niton wa bano horonma **6** anaki ba wu irji ani horon ni biwa wa kpayeme ni ba wani hukunta ni biwa a kpa ba **7** vusur niya ni son wu horo irji ni tei ni na bi minima u vur rime wa tema na no horo na? **8** wubi tana hei ni horona na ind bariba hei niwu bishegukena ubina minina **9** u hei na kiki hei ni bate ugbugbuu wa ba hurance nita wuki no ba daraja ba wa ana wa kiyi ni ubanmu wu ruhuniya ni sona na **10** u ba tembu ba no ta horo wu ton zizama ubi ma urji wa ani hurace nita nikon wu bimawa ki fe rabo ni mitsarkinma **11** u ba horo wa abi ni ton ma u hei ni loma

u yar sur uani gni mini u ruhaniya ni adalci ni du biwa ba gni ba nimi **12** wu anaki u bika mla wo bi tei wa ani reto ni kpanubi wa ba kaduwa **13** bika wu kon wa gegere me wu kpe wa a vu kuma ni ko san dunazina waka se **14** bika wa son se ni kpabi nirayuwa wutsarki wa ana hei tokina bandi wa ani to rji **15** mla tumbi tei ni du ri na fe alheri Allah na u du kpe u tushe wu rima dutsiro ni yi da gyi kpe wu fitina wa gbugbuu nikpabi baka gurbata ni tumba **16** bika tzir sereme ni duba nato bi wamba niyi na nibi wa bana hei ni ibada niyi na Isuwa wa don biri wa ka le ni son wu ver wu mumla **17** bika to ni kpayeme nawa a tei yo sur waani son za u albarka u koshishi u bana kpayena anafe ton wu bre nla tere mana wa naki obre ni yimashi **18** bi na ye nigbilu wa ba sawo na wa gbulu wu rilu ni bwu ni tukuki ni tsin wubwu ni hadari **19** bina ye ni vri kpunu u no se sir ni nla wu no sesir na wu bi sere ton ba bre nidu ba na wo gana **20** u bana son u vu sur na nikpa wa ba yo doka ni tuma na uko daba a taba nigbulu ani ta ni teta **21** wa kpe wu sesir gbugbuu wa musa tere me son sesir me firgita **22** wa hei naki u biye ni gbulu zron ni mi gbuu wa rji wu rai wu shu ni wu urushalimo ni wulo dubu mini ba gyir **23** wu biye ni shubi mini bi mumla waba nha nha wu shulu bi kaye ni rji wa wau yi u bla kogye naki he ni ruhu wu dalai wa ba riga da tsrkake **24** wu wa u kpa rji u wa wau a matsakanci wu sabon alkawari ni yi wa babwa wa tere zun ni yi Habila **25** na kabi ni wa asi tere ubana gbiju na wa ba kaba niwa ba ba gbi ton na ni nigbugbuu u feme ba tsira i kita kama gon tei wa ase gbiton mbu ni shu **26** uni ton ri ikro ma a

guru gbugbuu u zizaa a yi alkawali da tere iton a hei wa me guru ana gbugbuu me gye na du ni shulu **27** u nla tere bayi har ila zizaa a tsor cunu kpe biwa gunu wa to kpe wa ba tei du kpe wa bana gunu wa ba hei **28** wa naki fe bubu son wa ana guru bana wuji ka son u gir ni iri son wu zizaa wa ki yi sujadani rji ni kpa ye niwu ni wu ni na son ma wu bima **29** ana ji irjimbu a lu wu gon

13 dun mre vayi ta sun kpaba **2** na kparisun ni bubu kpa bi tsiri na ni bubu ti na yi bbi kpa malaika wu bina to na **3** ya bin ba ha niikoh tru ti na bin he ni ba ne mi sor ya bi ba hemi kpokpo yah na bi he baba **4** dun ko anh mla grama ti dun kbanci grami sun tsatsra rji ni tron bi kur ni mba ndi ni bi tre **5** dun sorbu rju ni bubu sun kubu ikpe wu he ne wu yo sorme ni wu rji ni tun ma tre me na brin jina me na dun kpe ti yina **6** ki kun su ni dangana ki he ni gbagadi ni tre baci bu wa wa yi ni zonta me na kulu si siri na to a ge idin ni ya ti nimu? **7** bi ka mla ya bi ninkonbi wa bi gbito ni yu ne tun tre rji bi ka mla yani din tsar bi ni kpa tsiro bi ti dindi ba **8** yesu Almasihu a riri lare ba luwa na he tutur **(aiōn g165)** **9** na kabye ni bi shi ji tsron kan kan a he nibi ni me sor mu ni ti bin ana he ni dunma ni birina bin wa bana zon ba ri bi wa ba kambani Yesu **10** ki he ni gabagadi dun ni me biti chucun ne me hakali ba he ni gbele wu rii nituna **11** i yiri ine ma bin me iji wa ba wu ba ni tun tigba ba krin den ye ni inji priest nime tsatsra bubu ba vun kpama na gun nithogon gbun **12** yesu me tiyah nikogon get wu migbu dun ni ba kban ijii ba ni ta mgon yima **13** dun ki ba hi ne gogon gbu ni shan ma **14** kina he ne gbu wu ka klena ki yah rin wa ne

yah **15** ni ta ikho ma cacun kita na iton ni gbre rji gbre a wu lan wutre iyunbu waki kwikini gbashu ni gbresan **16** kina kparisu ni ti kpe dindina ni zon rin huna rji ni grin kpukpome ni bibi iton **17** wo ni hu bi nikhubi ba ti dun gbin yi ni tun sur bi na bin ba no blanba bi wlo tre ba baba in bati dun yo yi ne me gri ba ni funba bi ta ti ni fun ana zon yin na **18** bra nita ni tawu ni kini to ki he ni mrin dindi ki yin burini ki tsor wa a he dindi ni me bu wawu **19** me no yi imrin ni dun yi tina yi ni me ye ni yi kbla kbla **20** en rji wu no si wa a ghrin ye ne go ni kyu ni kikle idin wu ya intma ba ni baci yesu wa a no yinma wa a ka klema nda yo yi **(aiōnios g166)** **21** a zon tun bi ni kpe wa abi na ti wa surma so ti dun ni tunbu wa abi ni wu nita igon yesukristi dun kunku gba shu na a naki niwu tutur amin **(aiōn g165)** **22** mrivanyi ziza me no yi gbegble dun yi vun dre ni me wa me no yi gbegble tre wa me anh ni yiwu **23** me so dun yi to vanyi bu Timothy ba ka cuwo wa me to yi be ye gbagbla **24** cin bi nekun bi ni mrivanyi bi wa ba whu rji ni italy ci ba **25** du tibi ha yi wa wu

James

1 yakubu gran rji na baci yesu kristi he ni gji wlon don ha bi wa ba shankado mi ci yi **2** ban ba wawuu ni ngyri mrlivyayi mu niton wa bi ku niyaa **3** to ridi ahitsa yosron mbi ni ngji vurson **4** ndu vurontien ndu ma ndi ndu yi sen ngbendble ndi na wakpe haman **5** iri mi nita ni wato ka bre rji wa ani nno ni yalwace ana whicn ni bi wa ba bre wua na ani nno ba **6** ama ndu mye ni yosron ana ni sron ha naidji waa a nitie sron ha ahe na lukurmi u teku wa nghunghu ni fu kadidan **7** ndu idji kima na ya ridi wawuu ni fe kpe ni rji na **8** ahi idji u sion ha ana tie kpe tsratra me na **9** ndu vayi u ya wruwo nisan nitu ndu ma ribranma **10** idji u wo (arziki) wa a heni ndu tsitsama ani kle na fure ngega u miji **11** don irj ni hwu waka klu ngongon me na giga **12** lulu he nitu idjji wa ani vusron ni tsara don anita vusrom ni tsra ani fe rawani u vrliwa ba yo nyi ni biwa ba son rija **13** ndu njiori na tre ndi ba tra wawuu ndi a rji mba tra wawuu na ba na tra rji ni meme na wawuu ni tuma ana tra njori na **14** u dji ni fe tsra ma nitu tie meme ma kima wa ani gyru nda kawu kaskan **15** wa kptre meme ma whrji nee aningyji latre latre nita babran ani ngyi kuwu **16** mrli vayi na ndu njio gyruyiria **17** inno ndindima wawuu rhji ni rji a gji rji ni tie ukpan ana kasran na ahena whie (inuwa) **18** a cu ndu wawuugyji ta nitu tre njanji ni ndu ta kati whie ma mumlan **19** bito wayi mrlivayi wa mikpayi ymea ndu ko nha srenton gbagbla nda na tre gbagblana nda na tie nfu gbagbla na **20** don infu ndji na kpe ndindi u rji yena **21** na kima ka ndu bi meme mataga ndi kpatre wa rji yo nisron

ndjia wa ani kpata cuwoa **22** tre ndu ni tre rji na wowuu megena na bi gyru ton mbi **23** indji nita ni wotre nda na tie ndu na ahe na indji wa aya shishi ma ni madubi **24** aya shishi ma nda hii kpama gbagbla me nda kpa rlisu ka shishi ma he ni he **25** u indrji wa a ya du ndi ndi ma cen me wa a kpata cuwoa nda hu ba ndindi me nda he na indji wa ruwo nda kpa rli sua na indji kima ni tie lulu ni kpe wa anibie **26** indji wa ta mren ndi wawu hi ndji u adini nda na vunyu mana ani gyru tuma mu adini ma hi u megen (banza) **27** adini wa a tsra tsra mea nda na meme ni shishi baci tie ndu zo bi wa bana he ni tie na ni biwa bana he ni lilon na ni mi yamba nda ndu ndji son hama ni latre ni ngbungblu

2 be yi mrivayi be ta ji kponji u tibu yesu Almasihu irji u gbirasan be kan tsoro kanka ni bru idi na **2** u idiri nita ye ni yi ni mi shubi u bi nda suru zobban zinariya ni ikulon dedema udiri a ye nda suru gbajan kolon **3** u be ta kpa idi ukulon dedema nde no bubu u **4** kuson dedema u idi uya anita ye u be hla du kukri ghugbamu n yi ko juma be kahla wu du kuson ni meme ni koshishi u be na toh ade be si yo latre ni kpabina u be hi be turon ni meme sonron na? **5** wori imrivayi mubeyi be na toh ade irji a chu be ya ni mi gbuugblu du mba he be wo ni mi njaaji nda he be wa mba kpa nkon wa yonyu ni be wa mba son wu **6** u be kpa be ya tsiri be na toh a nde be wo yi mba o yi ya na? **7** mba mbayi mba mri yi ni idedede ma be yoa **8** ko ni he u tta cika ituron be chu na wa vuvu a tre a u ka sonvayime na wa u sontume u ti dede ma **9** amma u be ta tsoro kankan ni mi bi be kpaturon tsiri **10** u wa a

hu turon wawu da kwubza ni riri a sontuma ni turon a wawu **11** udiri ni ta tre na ti ta na nde la tre na wu na u ta na ti fa na u ta wu u he idi u kpa turon tsiri **12** nakima be ka tre de ti na be wa mba bla ni mi turon u son tu **13** u hukunci a ni ye ba lonsoron mba ni idi wa ana consonrona. consonron ni ijur ni mi hukunci **14** dedema a hi ge imrivayimu idan idiri ni ta tre de wa wu he ni njaaji da na ti idu ba na? u njaaji kima ana kpchuwona ko ani ya? **15** misali idan vayime lilo ko vayi me vrewa ana suru ikolo meme ma da wa ila hama u cha chuki **16** misali du ririrbi du hla ni mba hi ni si sonron son ni hruhu ni hwt u tana no mba kpi wa ikpamba ni sona na u demema a hige? **17** ni kon kima njaaji ni tuma idan ana tiduna a hi kuboma **18** e idri ani tre u he ni kpouji ti du na tsoro me kpohji me wa ana he ni iduana u me mi tsoro ikpohji mu ni idum **19** u ka kpakyeme ande irji a hi riri u ti bi u ko ibrji me mba kpakyemi ni mi sisiri **20** u son toh u na he idi u mre na de njaaji wa ana he ni iduna a hi mege **21** ana hi itibu Ibrahim wa mba giri ni duma wa a ban ivrema Ishaku no ni bagadi irji na? **22** u ka tohde njaji a ni tidu ni duma mba nidu u njaaji ani kpau gboru **23** u vuvu a kle tre de Ibrahim a kpakyeme ni irji u a bla yo ni be tsatsara u mba ka yo de ikpa irji **24** be toh ade a he ni tu idu mba gbiradisa ana ni kpakyeme na **25** ni ko kma me Rahab ghughu wa mba gbirasa ni tu du wa a kpa be tsiri da tsoro mba ikorikha na? **26** na ikpa wa ana he ni ibrji na a hi ikobuma kpoji wa ana he ni du na a hi kobon ma.

3 ana ndi gbugbulu ba kamti tsro na mrivayimu ki toh di kpa hukunci wa a zan tsanan **2** nakima ki ka kub zah

nijon gbugbuu du ndi wa ana kub zah ni tu tre na ahi ndi wa ba mla u be ndu wa ani vu tu ni kpama wawuu **3** inde ki lo nyu nghma di du ba huta ki yah di sarafa ikkpa ba huta ki yah di surafa ikpa ba wawuu **4** bitoh igwu u dran ma naki ba bra kpukpuri naki gwugwu u gbegbenien mami zuba nikukre job fidima ndi u tru gwua ani kam hi ni bubu wa ani so **5** nakima ileme ahi vinghma kpa fi mei ani gbre san nikpie bi rigrama bika toh di vi ilu fi m i ani ri kile minji **6** ileme me ahi ilu ni mi nghma kpa bu wawuu gbugbulu u lalitre wa ba ban you ni mi nghama ikpabu ani kpa kpa bu tieme ani du alamura rayuwa ba vulu wawu ahi ko lu wa ani shuti **(Geenna g1067)** **7** nakia inanma rhjhu ba wawuu chicen nibi han ni ne ru kpie bi mi kikle nne ndi hei gbengbenlen ni yu ba **8** nitu leme nimi yan Adam ba wa ani ya vu ahi ihrji wa ana si na a gbugbulu u wu ndi **9** ni leme ki gbere bachi ni ti san nikima ki lah ndi wa ba tiba ni kamani riji **10** ni mi nyu kima lulu ni lah ni rhu mrivayi ikpie bi yi bika na ti na. **11** i mah u roma ba uri ma bana iya rjhu ni bubu ri na **12** ba iya? mriyah kukron baure ana iya ti zaitu na ko ani ya? ko naki irjhu inabi anti yi baure? nakima imah u ri ana ya no imah u roma na. **13** ahi nghan hei ni hikima ni toh rii mi bi? du ndi kima tsro didi uvri ni ndu ma u hikima **14** aman inde bi hei ni matsanci ihwu ni meme gbrashisi ni mi suron bi bika na wur wi ni san ni ice na ni njaji **15** iri hikima yi ana iri wa ani grji rji ni shu na nakima ahi u gbugbulun wa ana hei ni njaji na ahi u ibrji **16** naki duk bubu wa ihwu ni gbranshishihei niki wa nyun nihei ni kowane iri meme kpie **17** nakima hikma hi iri u shu, ni

mumula ana tsatsra naki son si ison kamili saukiyu ahei ni loh suron kpukpo me ni gbugbu zizi wa ana die na u didi **18** naki mri didi wa ba shu ni mi son si ni mi bi wa ba shu tu ba bi

4 a hinge ni ji vii ni hama ni katu kabi ye ni mi mbi/ **2** son ndi na nafe na bi wuundu tiengu bina fena bi tsi ni vii u zizan bina fena don bina mye na **3** bi bre ndi na fe na don bina bre ni kon ndindi ma na bi son ndi bi tie ndu niwu ni kon meme ma **4** biyi bii tie kan binato na tie kpan ni ngbungblu ahi kwatre rji? **5** bisi ya ndi ikpe wa nasi hla ahe megen? ibrji tsratsra wa a he ni i mbua nitie ngu kpukpo me? **6** irji nno zizi babran itre rji tre ndi irji ni kamani ndrji u sentu ani tie zizi ni ndrji u katugyi **7** nnotumbi ni rji kambi ni shetan ani tsutsu di kon yuwuu **8** whie ye ni rji u wawu me ni whie ni yi ngla wo mbi biyi bi latre ngla sron mbi biyi bi sron ha **9** losron kpukpome losron yi ndu nza mbi kati losron ngyri mbi ndu kati yi **10** ka tu mbi gji ni shishi rji u wawu ni nzuyi wlunde. **11** na tretre meme nitu vayi me na mrlivayi indji wa a tretre meme ma nitu vayima ko atron nitu vayi ma ani tretre meme ma nitu du nda ni bla tre nitu du a tsro ndi u na to ni nfutu na ukati indji u bla **12** indji riri nno du nda tretre wawuyi nito kpa cuwo nda kpa tie meme **13** wo mba biyi a bi tre ndi iuwa komble ki hi ni gbu mu ndi tie se ri nikima ndi le ndi fe gbugbuu **14** ahi nhato kpe wa ni te imblea ka son me ni he ni he u he na kpalu wa ani rij niton fie me nda ka kadoa **15** nawa u katre ndi baci nita kpa yine u ki he ni mi bi vrli ki tie wayi ndi tie wamu **16** zizan u wuro ni san ni kpe wa uyo nimi sron mea bi bi

wuro ni san kima ahi kpe memema **17** u indji wa ato kpe
wa abi ndutiea nda na tieu na a hi latre ni wuu

5 ye ziza be yi bi wo bi ka ta yi ni sa wonyu niyu ine shiji
wa ani ye ni u gbugbuu **2** iwo bi a gla ikulon bi immaran
ni lri ba **3** zinariya ba azurfar bi ba kuklu kuklu a ani no
shaida ni tu bi ani gon nmama kpabi na illu be vu ikpi u
son bi kari nde ni gbe i vi u kaikle **4** yga ie bi ti ndu aniyi
ide wa be kayu be wa ba ka chah ikpi ni irju ni yiwu u yi
be chah ikpi a hi ito u irji ruduna **5** bi son ni mi son ikpi
u gbuuglu de yo tubi ni mi be yo isonron bi du wuloga ni
gbi ivi u hha **6** bi hukunta de wo idid dede u ana san nyu
ni yi na **7** ni tu naki be ka vu sonran mrivayi khi gbie ye
yesu na wa be ron ba gbie iga da cha ikpi mba ye niko ni
vu sonron nda kpailu u mumla ni ilu u kaikle **8** beyi me
bi ka vu sonro be ka no gbegbele isonro bi i ye irji a ti
hwiehwire **9** na chaba gbugburu na mrivayimu ni kpa bu
nde ndu mba na la yina ya ba u turon a khiri kutara. **10**
ban na ki mrivayi ni sha ya ni vu sonron annabawa be wa
mba tre mba ni mi ide irji **11** ya khi yo be wa mba vu
sonrona ba be ti lulu be wo be be vu sonron wa Ayuba a
tia be ka toh nde a hi idu irji na wa a he ni lo sonro ni
jikai **12** nituwawu mrivayimu na shidi ni me me mba ni
shu ko ni meme ko ni ikpiri u shidi nitu naki e a hi e u be
ta tre nde a du hi a a du yi na joku ni mi hukunci na? **13** u
irbi a si shaya kpukpome? du herai irji u idri a ni giri? wa
ka yosai u gberesa **14** iri ni lo ni mi bi? wa a ka yo be
nikon u tra irji du mba bere irji ni a u da gbah iyee ni wu
ni mi nde irji **15** ibere u kponji ani den idi u liloirji ni zu
lude wa ani ta latre irji a ni wuru kalle wu **16** ni tu naki

be kahla latre bi ni kpabi nde ta bere irji du no yi gbegble
wawa bi ibere idi u dede a he ni gbegbele du u njaaji **17**
iliya a hi idime na khi ta a bere ni kpohji an de illu na
juna i illuwa na ku ni gbula na ti isai tra ni hwatahne **18** u
illiya ka labere irji na ki u shulu ka du illu ku u meme ka
no ikolo kugrua **19** mrivayimu u iribi ni ta baude ni mi
njaaji u idior ji u kwmaye **20** indi ki ka toh ande idi wa a
kwhandi sanra ni latre ma ani kpa a chuwo ni ohu nda ka
gbu gbu latre ma

1 Pita

1 Pita, Manzo Yesu Kristi, hi ni bi tsri wawu'u, ni wa ba
chu ba ni-gbu Pontus, Galashiya, Kappodosiya, Ashiya
ni Bitiniya. **2** A hi tie u Irji - Tietie wa'a toh ko shishi'a,
nda tie ndu ni Ruhuma u wo tre mba u iyi Yesu Kristi
wa'a ka-vra. Ndu Zizih hu'yi, u'si suron mbi ndu babrahn.
3 Irji ni'tti Bachi mbu ndu kpa gbre-san. Ni Khikle llo
suron ma, a nnota ingrji să ma ni yo suron ni tashimme
Yesu Kristi. **4** Gado yi a wa ana gla na, ana tie memme
na, nda na khle na. Ba mlau zi ni yiwu ni shulu. **5** Irji
hrawu ni gbengble ma ni'wa wu nyime ni kpa chuwo wa
ba tsoro ni'nton bi khle. **6** Bi ngiri kpukpo me ni wu, duk
ni wa a mla bi, na he wiye me nitu gbugbu ya-a. **7** Iwayi
tsro suron kpa nyime mbi, a bi zan zinariya wa ani tie
meme'a, ko ba goun ni llu. A tie to'mba dun suron'mbi
dun fe gbire-san, daraja mba nzu suron ivi wa ba tsuro
Yesu Kristi'a. **8** Bi rihen towu, u bi sonwu. Bina towu
zizan na, u bi kpa nyime niwu ndi ngiri wa'a zan wa bana
tre-e na. **9** Bi ki kpa ḍï mbi zizahn yi wa'ahe nitu yo'suron
mbi, wa ani kpa yi chuwo. **10** Ni tu chu'chuwo mbi'a,
Anabawa ba bă hla tre alheri wa ani ye ni yi'a, ba frowa
nda froya sren-me, **11** Ba wá ba toh ka ba nha u ntoh wa
Ruhu Kristi nimi mba sia tre ni ba-a. U wayi asi ti ka wa
asi hla ni bawu nitu iya u Kristi ni kikkle kpi wa ba ye ni
gohn. **12** Ba nhara-a bawu ndi bana ki ti ndu'a u mba na,
amma bi yi, wa ba tre nitu kpi wa ba hla yiwu'a ni nyu
biwa ba bla tre Irji ni yiwu ni zo Ruhu Irji wa a rji shu'a -
ikpi wa Malaiku ba wa to'a. **13** U bi ka lo suron mbi nji.
Sohn nchen meh. Yo suron nitu Aleri wa ba njiye ni yiwu

ni ntoh wa ba bwu ni yiwu Yesu Kristi. **14** Na immri bi
woh-tre, na yo tu-mbi ti kpe wa bi si ta ti ni ntoh wa
bina toh Irji na. **15** Na wawu wa a yo yi son ni nkinklah
suron, biyi ngameh ban nkinklah suron'a ni-ti-mbi. **16** Ba
nha ndi, son ni nkinklah suron, u Me ngameh mi he ni
nkinklah suron. **17** U to bi yo “iti” wawu yi ni yi sheriya
ni ko-nha nda na ya shishi njo na, njiu mgbamgbah ni
zren meh. **18** Bi to ndi ana ni silva ko gold wa ani gla mba
A kpa yi chuwo rji ni memme ti nkprah wa bi vu-rji ni ba
ti-mbi na. **19** Naki, A kpa yi chuwo ni iyi u Kristi, wa-a
na he ni lla-tre mpempe meh na. **20** Irji chu Kristi rji
ni memmle wa-a yo nchi u ti mgbumgblu'a, u a bwu ni
yiwu ni ntoh bi wa ba kle yi. **21** Wawu yi bwu nkoh u kpa
Irji ni tawu, wa A nzuw rji nimi biwa ba kyu u nda nu
ruron u chu, nitu kii yo suron mbi ni he tu-nkoh Irji. **22**
Bi kpa suron mbi du kpan nitu bi wo tre njanji'a. Wayi he
nitu son u njanji u mmri vayi; bi ka son kpa-mbi rji nimi
suron mbi. **23** Ba ngrji yi ngari, ana rji ni bi wa-ani ti
memme na, a rji ni bi wa-ana ti memme na, ni kii bi kpa
vri mba imbru tre Irji'a. **(aiōn g165)** **24** U “ikpa yi he na
giga, ibi ngame he na u flawa u giga. Giga ba ba kyu, u
flawa ba kuhle, **25** U tre Irji na kle na. Wayi ahi tre njanji
wa ba hla ni yiwu. **(aiōn g165)**

2 Ka meme don wawu, iche, iwri, ingu, meme-tre. **2** Na
mri bi tsitsa (kpran mri), wa imma sisan ndindima, nakii
bi gbron ni zren nkoh Irji, **3** to-iki bi lla'to ndi Irji bi. **4** Ye
niwu ahi tita wa'ndi ba kamba niwu, u ahikii mba Irji
chuw nda banwu nji mgbamgba meh. **5** U biyi ngame bi
he naa tita wa ani vrih wa ba meu ni itre Irji, dohn dun

ba nji'tre Irji ndindime ni Yesu Kristi. **6** Llan tre: “Tomba,
mi ka-siiyo nitu zayon tita u mummle'a, wa Irji chuw nji
mgbaameh. Indi wa a kpa nyimme ni wu'a ana kpa-ishan
na.” **7** Biyi biwa bi kpa nyime ni wu, daraja'a a umbi
mba. U, “titawa bi mmeh ba kamba niwu'a, kima nihe itu
tita'a” - **8** “tita wa ni yo kubu za.” Ba kubu za nda kunyre
ni tre Irji, wa nakii Irji tiu. **9** Bi mri Bachi Irji, Wawu chu
yi, indi wa bi sohn ni'koh Irji, biyi mba bi hla wawuh ikpe
wa Irji wa a chu yi rji ni bhu yie ni mi kpanllu ma. **10** Ni
kogohn Irji ana toh yi na, u zizan bihe indi Irji. Ni-gohn
bina he ni jinkai na, u zizan bi he niwu. **11** Mri ya, mi yo
yi ndi bre yi dun yi ka memme'dri chuwo, wa-mba na zou
na. **12** Bi ka vu-tu mbi ndi zrehn bi, u, to-ba wa-nkoh u
tre memme ni tu-mbi, ba-na feu na, nda kuma to ndi bi ti
bi nda gbire-san Bachi ni vi u ye Ma. **13** Wo-tre bi ninkon
mbi nitu inde Irji. Wo ba ichu mbi, **14** ni bi ninkon ni
gonati, babayi ba gbi-tohn bi ti memme nda gbire-san bi
ti ndindi. **15** Irji soun naki, ndi nitu ti ndindi, bi ka nyu
indi bi tre mkprah. **16** Na indi biwa ba sohn u tu-mba, na
dun-wa mba yo yi ti memme na, bi ka ki na bi ti-ndu ni-
koh Irji. **17** Toh kpa-mbi ni-nfutu. Nji kpa-mbi bi. Klu
sisri Irji. Toh ichu mbi ni-nfutu. **18** Mri koh, no ba tti'koh
mbi ninkon. ti-ndu mbi bi ni tti'koh mbi bi ndindi, ni bi
memme ba. **19** Indi wa ana dun iya ni illo-kpa vuwu yoga
na nitu a toh Irji ani kpa iyra. **20** Ahi-nge a bi ma toh wu
ti memme ma ndi kpa memme'a? U ahi ikpe wa'abi ni
bubu Irji, to-wu ti ndindime u ba haun ni memme. **21** A
naki mba Irji yo yi, u Yesu ngame a ti-ya nitu mbi. A ti ki
nda tsro yi-nkoh wa bi hu. **22** Ana ti-kpe na, u nda na ti-

che ko-mkpu ri na. **23** Ba mmreu, u ana tre-kpe na. Ba nu-ya, u ana wa tsutsu na, A ka-ttu Ma noh dun ba vuu, u ana ti kpe na. **24** Yesu ni kima a ban lla tre mbu ni-kpa ma hi ni grahn nkunkroh, dun ki na la sohn nitu lla-tre na, naki ki sohn ni-nkoh wa'abi. Nitu inkpah ma ki fe sikpa. **25** U wawu mbi, bi si zren na ntma wa ba kado, u zizan bi kumaye nitu-nkohn u krju ntma'a uwa a hu ni suron mbi'a.

3 Ni nkoh yi, biyi wa bi mba, ka tu mbi nu ba lon-mbi. Ti naki ko mbru lilon ba ba ka wo tre Irji, bi nji ba ye tu nkoh Irji, ko bina bla tre'a na, iti mbi ni nji ba ye. **2** U ba toh iti-mbi u njanji niwa bi toh ba ni nfutu. **3** Du mba na ta sru kpi nda biya ni kora megen na: chan tu, Jewels u gold, ko kpi bi ndindi. **4** Ani bi to bi wa ibi u mi suron wa-a ni kri gbah me u vutu ndi son mgbamgbi, wa abi ni shishi Irji. **5** Imba bi toh Irji ba ka tu mba nayi. Ba yo suron mba ni Irji nda ka tu mba nu ba llo-mba. **6** Naki Saratu a ta yo loma ndi irji ma. Zizan biyi me bi mmri ma to bi ti kpe wa-a bi u toh bina klu ssri iya na. **7** Ni nkoh yi ngame, biyi lilon sohn ni ba mba mbi ndi to ndi bana sen kpa na umbi na. Bika nji ba bi ndi ya ba ni nfutu, wawu mbi Irji mba nu yi vri. Ti naki don du bre mbi duna kri-nkoh na. **8** I klekle ma, bi ka son na mri vayi ndi zo kpambi, ndi na ti suron memme ni kpambi na, ndi ka tu mbi grji. **9** Na han memme ni memme na ko mre ni mre na. Bita ti lulu ni kpambi, iyo wa Bachi a yo yi kabi a mba, na ki bi kpa lulu. **10** Indi wa-a ni son ri mgbumgblu nda toh vi bi ndindi dun don tre memme rji ni Lbe mba nhyu ma. **11** Dun ka memme chuwo nda ti ndindi. Dun wa nda

vu nkoh u si. **12** Shishi Irji ni ya bima, u ton ma ni wo bre
mri ma. U shishin Irji ana son bi ti memme na. **13** Ahi
nha ni wa ti yi memme toh bi wa ti ndindi? **14** U toh bi
shaya nitu ti ndindi, bi kpa lulu. Na klu kpe wa ba klu na.
Na yo sisri na **15** Bika ka Bachi Kristi yo ni suron mbi wa
ana lla tre na. U bika si kpa ni ko nha wa a me yi du nge
bi yo suron nitu Irji. Ti naki nimi nu tu mbi ndi ka tu mbi
grji. **16** He ni suron ndindi ma wa ko ba ndi ba mreu, ibi
sohn meh ni nu ba shan dun ba si tre memme nitu me
na wu memme ndji. **17** Abi toh Bachi tre du shaya ni ti
ndindi zan wa uti memme. **18** Yesu me ati ya ni tu lla tre
mbu. Wawu wa ana he ni lla tre na nda ti ya ni tawu, kita
bi lla tre, dun du nji ta ye ni Irji. Ba wu kpa ma, u Irji a
kma nu vri nimi Ruhu. **19** Ni mi Ruhu a hi ka hla tre Irji
ni ba ruhohi wa ba tro ba zi'a. **20** Ba sein tu nda kamba ni
tre Bachi ni wa asi gben ni ntoh u Nowa, ni ntoh wa asi
mie jrigi'a, u Irji a kpa ba chuwo, ndji fime - suron tandra
- nitu mma-a. **21** Iwayi a nuna kama batisma u-mbu'a ana
kama ngla rji u kpa na, u ahi wa suron ndindi bre Bachi
ni lunde u Yesu rji ni beh. **22** Kristi he ni woh kori u Irji.
A hi ni shulu. Ba Maleku, Ba chu ni bi ninkon wawu mba
ba ka-tu mba grji yo ni wu.

4 Naki, nitu wa Yesu Aye tiya nimi kpa u nma ni yi, kakpa
mbi ni imren ni nkoh ndindima. U ndji wa-atiya ni kpa yi
ana he ni lla-tre na. **2** Nitu ki, indji ki, ni-mbru son ma
nimi kpa yi, ana la tie ndu soh suron ba ndji ngana, u ani
tie son suron Irji. **3** Inton babrah a kle ye wa ki soh si tie
kpi wa ndji bi wa bana toh Irji na ba wa ba tie - tishishi,
yo suron, iso-kpie, iso hi, meme ro ni hu-mba ntankpah

me. **4** Ni mre-mba, ba ya ndi a kpe sá ma to bina huba
ni tie memme ro'a, u ba kma si tre memme nitu mbi. **5**
Ko nha ni bla kpie biwa ba tie ni ndji wa'a soh si gben
doh du vu bi lla-tre, biwa ba qu ni biwa ba rihen qu. **6**
Nitu ki ba hla tre Irji ni biwa ba qu ngame, ni tu wa ba
bla tre bawu ni wa ba hei ni vri na ndi, ama ba sun ni
Ruhu Irji ni ndu ma. **7** Ko nge si tie hwihre u kle ye. Vu
suron ni sunti, ni mmre me nitu bre Irji. **8** Ko shishi ni ko
nge, bika son kpa mbi, toh bi son kpa-mbi ani ka memme
wa njo tie. **9** Vu kpa-mbi nji mgbamgba me ndi na tre
memme na. **10** wa ko nha mbi kpa nenne ma, tie ndu ni
wu ndi zo kpa-mbi. Tie ndu Irji ni njanji ni koma biyi wa
a no yi. **11** Toh ri mbi tre, dun tie na a ndji wa asi tie tre
Irji. To njo si tie ndu, dun tie-u rji ni mgbemgblen wa Irji
nji ye. Tie ba naki, dun Irji kpa gbire san ni nde Yesu
Kristi. Dun nde Yesu Kristi kpa dokaka ni iko rji ni zizan
hra-bada. Ami. **(aiōn g165)** **12** Mmri vayi, na ya ndi a kpe sá
ma na wa ba tsra yi ni llu, na kpe sá mba si tie yi. **13** Ko tö
bi tie yá babran nitu nde Kristi, kpa-u ngiri, u naki bi la
kpa ngiri niwa ba byu dokaka ma. **14** Tö ba mre yi nitu
nde Kristi'a, bi kpa lulu, nitu Ruhu u dokaka ni Ruhu Irji
wa-a kakru nimi mbi. **15** Na dun njo-mbi dun tie ya na bi
wu ndji, ndji-u yibi, ndji u tie memme, ko ndji wa'a ni ri-
tre wa-ana uma na. **16** To njo tie ya na-u Krista, dun na
klu shan na; dun tie ndu ni nde ndindi'a nda nzuh nde
Irji. **17** i nton u tie sheriya wa ba guchi tie ni koh Irji. To
ba guchi tie ni ta, ahi nge ni he ni biwa bana kpa wõ tre
Irji-a na. **18** U, “tö ndji wa ani hu Irji-a ati-u ya dun kpa-u
chuwo, u nihe ndji wa ana hu Irji na ni tie?” **19** Nitu wayi,

biwa ba tie ya nitu Irji ba ka suron mba yo ni tu Irji wa a tie ta dun tie ndindi ni tawu.

5 Ni mi bi ninkon wa me mi ninkon, wa ba chume ni shishi kpa-ya Yesu Kiristi, ni hla ndindima u bachi dun ba toh. **2** Zizan tie ndu vren u krju ntma ni kpa nyemme, ana ni gbigbina, ana ni kpa-sɦăn na. **3** Na ban tu me ndi wu ninkon ni shishi indi wa u ya'ba na, se “u” ka tsroba inkoh tie ndindi u ntma. **4** Ninkon u krju ntma ni ta bwu shishi niwu, u fe pri-nzeh u tuntur. **5** A naki biyi mri-nzeh wawu, ka tu nbi grji ni bi ninkon nitoh tu-nbi ni nfutu, na kpa ri-mbi tsri na. Irji na nyimme ni-ndi wa ni nzutu na. **6** Njitu-mbi grji dun Irji zoh yi. **7** Ka wawu sisri meh don ni-Wu, Wawu yi ni kata. **8** Mmla yah, mmla zren, meme-a ni-zren ni kagon ni wa-indi wa a ni ta'n na-ichen u'yon. **9** Ka'me niwũ. Kri mgbamgba ni yo-sron. U toh indi bi hu Irji ni mgumgblu ba si shaya naaki me. **10** Ni-gon iya wa uti ni'nton tsaame. Irji (Bachi) u ko'nge, iwa a yo, a ye ni sisren u tuntur ni Yesu Kiristi, ani nu mgbemgble na mlawu ti. **(aiōnios g166)** **11** Ni shullu mba ni memme ndu son chu ma. Anaki. **(aiōn g165)** **12** I'me mi kpa-nyime ni Silvanus a vayi u yer-yer, mi hla ni yiwu tsa-me ni wawuyi. **13** Mi hla yiwu gbigbi kpe wa mi hla a njanji tre Irji mi kri nitu ma. Iwah u Babilon wa bi kpa indu ni ntoh ṛiři asi chi yi. Ivren mu Markus ngame asi chi yi. **14** Chi kpambi ni kurju uu (kiss) isohn. Si dun he ni yi ni den Yesu.

2 Pita

1 sima Bitru igra nivren u tondu yesu kristi ba yarson christi ni bi aw kikpa. yosron ni mi ti ndi ndi trsimbu ni yesu almasihu. **2** ni ndu ti ndindi ndu sisron bi nho nigon u toh ijri ni yesu bachiimbu. **3** didi ikpi bi sisenri ndidima a nota ntu toh irji wadi a ota zu ni gbiresan u bima. **4** ni tuki a yo nyu bi rigmar didima nita wu du khi kpande ubu ni irji. wa khi dju nimi memeteh u ibrji ni gbublua wa a ii ye u sorkpa **5** ni tu naki bi ka ti mi gbengbene bi ni ndu tie ndi ndi ni tie ndindi ni yosron bi ndu nho. **6** ni vutu ni tu yotutya bi be ka yotutya nivu sonyo ni mi vu sonro bi ka yotu ni hwu irji. **7** ni mi hwu irji br ka yotu ni son bebeh umrivyayi ni tu son bebe u mrivayi ni tu son bebe u umrivayi be ka yoyu ni son kpabi. **8** ikpi beyi ba ta he nimi bi; u ba gbronni mi bi indji ribi na kudjur na ni tui toh u irji bu yesu Almasihu sun ni krju ko ka sun hanma ni ngrji na ni toh bachrimbr yesu. **9** indji wa a wabi kpi yi hanama ani ya ikpe wa ahe whiwhir mi gen kawa yar shishi. a kpa ri su andi ba ngwala rju ni mi min chiche latre mba **10** nit kima mrivaye bi ka te ni gbegble bi wawu de toh ni yao bia ni chur bia beta ti kpi beyi be na kubuza na **11** naki u be ka sami ri ni ko irji bu wa a kpatata chuwoa yesu yesu almasihu **(aiōnios g166)** **12** ni tu nakima me son si gbeh chachu de ti yi kaa ni yu kpi be yi me toh de be toh mba naki u be ka tigbegble ni najaaji u zezah. **13** ime me rimeren naki du mi chon yi du yi tika ni kpi be yi u me rihe ni mi kpayi. **14** mi toh ni vi nton tsa me mi ka ikpa yi don na wa yesu Almasihu a tsoro me. **15** me ti ni gbegble mu chachu du yi kata tika ikpi beyi

a u meta kayi don. **16** ni tu khita khi na hwu ibaltre u wuri mba na u khi hla ni yiwa gbegble ni ye irji bu yesu Almasihu u khta khto gbegble ma. **17** na kima a kpah gibresan u bima ni irji ite bu niton wa nlan a ye ni mi gegble u gbiresan da tere e wayi wa weh a hi iveremu u sonmu wa ani sime sonro u njaaji. **18** ki wo lan yirji shu niton wa ki na he baba ni tita u tsatsra. **19** khi he ni ilan tere wa khi toh ani ye njaaji khi ta yo soron ni mba ani he na ilu wa a ni kpah ni bua na tsitse wa ani kpah ni buu ble ani kpah ni mi sunron bi. **20** bika to wayi arjini mumla mu andi be toh kima ni mumlamu ba idi. wawuu a tozu na he ni tu kpeiri zan indji mla du toh ba hla itereri wa ani na ye ni kpakyeme u idi u idi tu tere **21** ba nati bre tozu ni sonsron ni tu irji wa mba he niibrji u tsa indji na ni ndu he naki a hi a hi brji tsatsra mba ni yo ba ni ndu ba latre rii.

2 annabawa beche bi ye ni indji ni bi tsoro itere u che ba ngame ba ye ni yaya ybi nitsoro u sue tu ba ka mba ni bachi ni kpa bs chuwo. na yo tu mba ni kwu gbagbla. **2** gbugbugawu mba hwu itere mba ni gbugbuwu ba hu za mba bubu ki u mba la itere ni tere ni tuki ba latre ni gbon njanji njanjia ni tu loho mba u mba gurumba. **3** nigon u mren ndji ba ghur ba nitre ni itere mba uriro he kima ikle mba mba sue tu mba na wunton na mba a ni ye gbgbla be kima ivu ba a kpa itron mba a he ni ndawo kpa itron mba a he ni ndawo he ni hukichi idawo mege **4** tjri ana kahmaleku bi wa latre na ni mi kima a trumba ni mi kplakpla ni wa ani tie naki ka truba yo ni mibuu ni gwigwilu lo u izere tu ni gbulankpa bwu

Jahanama ni lolilo ton kima ye toh wa ani ye blare ninzre zi gben ivi wa ani ye blatre itere a **(Tartaroō g5020)** **5** naki me ana dongbungblu ni mi kima wa a chu iwa ani blatre rsi nsansi nha ni nuhu wa ta hla itre ijri wawu indji tankbani ni wa ansii ilu tufaria ni idi tankban ni wa ansii ilu tufra ni shi shi gbungbnlun wa ansa kpeni a ji ima gubbo tsufana ni shishi be rji na wa mbana ta hwu irji na **6** nakima trji a ye igbu sadoma mba gomarata ni ilu mba ka kpahuti tohlu ani henaki ni be wa hwu irji na **7** u mlatimu lutu wa idid mba mba guru yo ni memeti u idi u irji a kpachuwo **8** ni idi u mlati wa a son ni bebe idi beki ko nivi rime isonro ma nita funi mba ni tu ikpi wa a si wonda ni toh **9** ni tu naki irji a toh kpe wa aniti nda cur he mlati djur ni turon nda toh kpe wa a ni ti da vu be wa mba na mlatiana ni loa ni ni u mblatere ma **10** waye a he na kima njaaji ma ye ni be wa son ikpe u kpaba nda kpa be chu tsiri mba he ni sentu nda ni ti ikpi a isonro mba ni sona mba n klusisri be wa ha nomba niko na **11** ko naki malaiku mba he ni gbeglbe za mba du naki mbana ye hla ni irji ni memeki mba na. **12** idi be ki mba he na inmani udju wa mbana he ni imeren kpe ni sonron mbana a wa mba vu nda nha tan migen mba na toh ikpei wa basi tina mba quu **13** ba kpa idi u meme tie mba ba ya ndi krunci ni rji ahi kpei u ririro ma bitie naki ba wuru tu ba tore tie meme kpi mba ni nton kpe u si sonro ikpi mba a hi u guru wa ba si tie wa mba siti ni mbaa **14** shi shi mba a hi u ti konkon imbe be ti faa mba na hwt ni lstere ns mbs guru be wa mba na he ni gbegble isoron na ndu mba ti memeti u mba nda yo sonro mba ni myen mba hi imiri be

latere. **15** mba katere njaaji yoga nda kubban hwu kon balamu vre beor wa ani son kpah ida wa ana he ni tu kon a na **16** e a kpa yargha ni tu laatere igwma me wwa ana tere a na n yargha ni idi annabinu saran ni ilan tere u di **17** idi be khi mba he na iholoba na wa ima na kukurina ba he na klaga wa ghughu nivva kpulakpa buu a si gbe mba **(questioned)** **18** mba ki be kado ni be sentu mba guru idi ni son kpi ukpo mba guru idi be wa mba so djur tikah ni be wa mba yaba shishi **19** mba hi be yo nyu u son htu da na toh ande mba he igra be laterena isi a he igre ni kpi wa a ni guru du te u a **20** be wa mbana djur ye ni son kpa u chuwo yesu Almasihu nda la kwba hi ni mi son kpa izere mba ani meme za u mumla **21** a bi ni mha u mba ni na toh dae ma na u mba toh nda la kwma djur ni kon tsratsra wa mba kano ba **22** itre u ka yiyi a njanji ni tu mba yawu kban ye vu iso ma hlen lede wa ba sue kpa niwu a kbani la ka ri ni ni brje

3 ziza me hhan vuvue ni yi wu be suhmu i wayi a hi hhan vuvumu u hari me soh ti yi kade chu yi ni immere u njaaji du yi ka de che yi ni immere u njaaji **2** du yi tika illan tere annabawa tsratsra wa bs hla ni bau ni mummla ni kpakyeme irji bu ni wa kpeta chuwo ni tu mazanibua **3** be itoh ni mummla mba hla de bi zah di mba ye ni toh u kaikle mba ta zayi nda kakpi u sonkpa mba yo koshi shi mba **4** mba tere kwmaye ma ahe tse wa mba tere a ni kwmye? ni toh wa mba tibu be sisemu mba qhu ikpiomba he wawu na u mummla na wa mbati mba **5** ni nayeh mba tere mba kparisu de shulu ni meme mba na he ni mima tu ni sisemu ni kpa kyeme u irji **6** ni toh khima ikpi be

gbugblu mba kaba su ni gbugbu ima u tsufana **7** ni meme
u ziz a ti mba zi si gbi ilu ni kpakyeme khi ma mba ti baki
ni gbe ivi u bla tre ni ni kasu ni be wa bana hhu iko na **8**
na kparisu wayi na be sonmu ivi iri ni trji a he na ise
dubd ni irji isei dubu a he na ivi riri mba he naki **9** irji na
kaci ni yo nyun ma na wa beri mba mba ya kaci ni tu
kima ani vu sonro ni yi ana sondu ko riri bi du kasuna ani
yi toh du yiye kpa ti njaaji. **10** na ki ivi u ye irji ani ye na
idi u yibi ishulu ni kasu ni gudjur u gbagba ilu ni gon ikpi
u gbugblu wa mba he ni mima mba djur ni rah **11** tu de
ikpi beyi mba kasu na ki bebe idi mba ki a mla de khi he
naki? amka de khi sonson u tsara tsran hwu. **12** son ni yo
isorobi de irji a ni ye gbagbla ni vikima mba kaa shulussu
ni ilu naki koge ni koge i shan ni huu lu u varvara me **13**
naki ni tu yo nyuma khi gbi shulu isama ni gbublu isama
wa didimani he ni mima **14** nakima be sonmu tude be yo
sonro ni kpi beyi be ti ni gbegble be du mba na toye ni tsi
chudu ni dhi na ko ni kpi meme ma na ni koshshi mai du
mba toyi ni mi si sonro **15** na ki be ka vu sonro irji a he u
kpachu yi na wa Bulus isironro vayi bu a hanatawu ni toh
ma wa mba noa **16** Bulus a tere ni tu kpi beki wawu wa
mba he ni mi han vuvumaa ni muma ikpi bari mba he ni
ya toh be wa mba na toh kpi ana ni idi be wa mbana son
kpieme na ba kwma tere siran na ki nda guru bsri yo niko
mba du mbawuu kpamba. **17** na ki be sonmu be rigga de
toh ikpi be yiyei be ka ya kpabi na duba guru yi na ni
guru u idi be wa mbana huu dika hre de na toh kpakyeme
ini mi bi na **18** e u be ka gburon ni mi dede ni toh irji mba

yesu Almasihu wa a kpata chuwo du gbira san du he ni tuma zizi nikaseisei anakima. **(aiōn g165)**

1 Yohana

1 A hei naki ni mumla, waki woh, di toh ni shi shi mbu di yah di ka wo mbu sa ni tu tre u tutrun. **2** Na ki ba du ta toh rei'a, i ki toh'o di kpayiem ni u. Kisi hla yuu tre rei u tutru wa a he ni ti mbu, wa ba tsro ta. **(aiōnios g166)** **3** Ikpe wa ki toh di wo di hla ni yu'u, u'biyi me bi ka tu kabi ni ta. Shu bi mbu a hei ni ti ni vre yesu kristi. **4** Na ki kita me kisi han kpi biyi ni yu'u, du kikla suron mbu cika gri ififga. **5** Wa yi hi imbre wa kita ki woh jri ni'u ki hla ni yu'u, Irji hi kpan ni wu ibwu na hei na kofi. **6** Inde kitre di ki katukabi ni'u; di ni zre ni mi bwu di ni ti che, ki na si bla tre 'u jaji na. **7** Naki kita si zren ni mi kpan, na wa wu hei ni mi kpan, ki si katu mbu bi ha mire vayi, 'u' yin vre ma yesu ni kla ta ni milan tre wa wu. **8** Inde kitre di ki na lahtre na kisi qrue tumbu, u jaji na hei ni suron mbu na. **9** Inde kihla la latre mbu rju ra wawu a hi jaji da wa ani gla ta ni mi latre mbu. **10** Inde ki tre di kina lahtre na, ki kma u ti ndi u'che, u'tre ma ana hei ni mi mbu na.

2 Mri, mi si han kpi biyi ni yu'u du yina lahtre na. Uri ni ta lahtre ki hei ni di u kpa wo mbu ni wo timbu, wato yesu christy wa wu di riri wa ana latre na. **2** Wa wu yi ni wur latre mbu laga ana'u mbu ni klembu na u gbugbu wawu. **3** Kitoh di ki ye toh idan ki u tre ma. **4** Indi wa atre di wawu toh Irji da na hu tre ma na a hi di wu che u jaji na hei ni suron ma na. **5** Indi wa a grji trema jaji hei wu ni Irji. Na yi ki toh di ki hei tare ni wu. **6** Indi wa a tre di wa wu hei ni. Irji ka zre na wawu a zre a. **7** Mir ya, mina si han tre sisa ma ni yu'u na ahi cihe tre wa bi woh rimumal chiche tre a hi tre wa bi wo'a. **8** Misi han tre sa

ma ni yu'u wa a jaji ni mi kristi ni mi mbi me, don ibwu a zren ka si hi kpama. u kpan u jaji a si kpan **9** Indi wa a tre di wawu hei ni mi kpan, da ni kran vayi ma ahei ni mi bwu, da si zre ni mi bwu har ni zizah. **10** Indi wa a ni yiem vayi ma ahei ni mi kpan, ama kub zah na. **11** Naki, i wa a nikra vayi ma ahei ni mi bwu da si zre ni mi bwu a na ton bubu wa a si hi na; don ibwu a ka shishi ma. **12** Mi si han ni yu'u mri, ba wur lahtre mbi hie ni yu'u ni tu de ma. **13** Mi si han ni yu'u bati dan bi yi bi toh wa ahei rji ni mumla, Mi si han ni yu'u mri ze don bi zan gbe ngbenlen ibrji, mi han ni yu'u mri don bi toh ti'a. **14** Mi riga nan ni yuwu ba ti don bi toh ndia rji ni mumla, Mi riga han ni yu'u mrize don bi hei ni gbengbenlen, u tre Irji a hei ni yi, na ki bi zan gbengbenlen bi me me dri. **15** Na kpayiem ni kpi gbugbulu na, ni kpi bi wa ba hei ni mi gbugbulu 'a indi wa a ni son gbugbulu, i son 'u Irji na ni 'u na. **16** Du ikpi bi wa ba hei ni mi gbugbulu, ba bi nma kpa ba vo shishi, ni bi kpa di tsri, nu zu tu ba na rji ni ti na ba rji ni gbugbulu. **17** Gbugbulun ni kpi bi wa a ni son ba si kle, indi wa a si ti du ni tre rji a ni son seisei nisei. **(aiōn g165)** **18** Imir itoh a ye 'u kle, na wa bi woh bi kran kristi ba si ye zizan gbugbu'u ba ye. Na ki bi ka toh di itoh ye kle. **19** Ba ryu ni mi mbu iki tsro di ba na hei ni ta na. Bana hei ni ta ba na san ni ta, da ba ni kpaba a tsro di bana hei ni ta na. **20** Bi hei ni anointing u rji ni tsa tsra ka bi toh wa wu bi. **21** Mi na han ni yuu di bina toh jaji na naki bi toh'o, iche na hei ni mi jaji na. **22** A hi gha hi ndi u'iche, a hi ndi wa ana kpayiem ni yesu da kristi na ndi ki ma hi wa ba kran yesu, wa ana toh ti'a mba ver a na. **23**

Indi wa ana yeini ni vre'a na a nato ti'a na. Indi wa a buh yun ma da kpa vre'a hei ni ti'a game. **24** Naki iwu du kpi wa'u woh rji ni mumla krie ni'u inde kpi wa u woh rji ni mumla ahei ni wu, in u' wu hei ni vre ba tima game. **25** Wa yi hi ikpie wa a chu yun ni ta wu ire u tutru. **(aiōnios g166)** **26** Me han kpi bi yi yiwu du bari gru ye yi you ni nkon meme ma na. **27** Naki u' ikpie wa'u kpa ni wu ahei ni wu, wuna si wa indio du ye tsro u na du Ruhu ma wa wu kpa tsro kpe ba wawu wa ba jaji bana che na, ni yada a tsro u son ni'u na ki me. **28** Zizan mri son naki chachu wa aye ki hei ni gbengbenlen, ana shan ni tita niye ma na. **29** Inde wu toh da a hei ni kiklan suron, u ka toh di indi wa ani ti kpe wa a zizi ba grji di ki ma ni'u.

3 Toh i irin son wa anota, du ba yo ta ti mri Irji naki ki hei a hei naki gbugbulu na toh ta na. Naki ba na to Iti a na iftift ikpe bari bi didima u" bi Greeku' nisein ba toh da gran ya da ki hei ifga. **2** Kpukpamu ki mri Irji zizan ba riheiu gran yada ki hei ki toh inde yesu a ye kita me ki hei ki toh inde yesu a ye kita me ki hei na wawu hei ki toh naki yada a hei. **3** Indi wa a si yo shishi ni ua ka gla kpama na wa wu hei. **4** Indi wa a si lahtre a si ti kpe wa a na didima na don lahtre hi kpe meme. **5** Bi toh ba shile kristi rju du ye ban lahtre mbu rhu ni ta wu naki ni u' kena lahtre na heina. **6** Ba ndi wa ani hei ni 'u' da si ta lahtre. Ba ndi wa sita latre da tre me di wawu to'o ko a yemen ni wu. **7** Imir na yeim du dio grue yi na ndi wa a si ti kpe didima a hi ndi didi na wa kristy a didi ma. **8** Indi wa a si ti latre a rji ni brji, don ibrji latre rji ni mumla, Na ki u' ba shile vre Irji rhu du ye kpa du brji ti meme. **9** Indi

wa ba grji rji ni Irji ana si ti lahtre na, domin ibin u' Irji a hei ni u' ana la lah tre na, don ahe gjri u rji. **10** Na ki mri Irji baba mri ibrji ba shile ba, indi wa ana tikpe didima na ana rji ni Irji na du ni indi wa ani kran vayi ma. **11** I wa hi imbe wa bi woh ni mumla ki yemen kpa mbu. **12** Kina ti na kayinu na wa a rji ni brji da wu vayi ma ani tu gye awu? don idu ma ana u'brji u vayi ma ka didima. **13** Mri vayi na ti "mamaki" na, inde gbugbulu ni kran yi. **14** Ki toh ki rju ni mi ique idi ri na rai don ki san mri vayi. **15** Indi wa ana son vayi ma na, a hi u wu ndi bi toh bi wu ndi ba na hei ni re u tutrun ni wu na. **(aiōnios g166)** **16** Na ki ki toh son wa kristi ka tu ma no ba wu don kita. Kita me ki ka tumbu no domin mri vayi. **17** Du ndi wa ahei ni kpi bi gbugbulu yi, da toh vayi ma ni mi yah da na zo u na, yaya itre Irji ni he ni u? **18** Mri mu ki na ta tre ki yemen mir vayi ni yun kuklu na ki ti ni mi suron jaji. **19** Na ki ki toh di ki rji ni jaji, naki ki kpayemen ni suron mbu ni u. **20** Inde suron mbu kashe ta, Irji zan suron mbu da toh kpi ba wawu. **21** Kaunatatu, inde suron mbu na kashe ta na, ki ka hei ni gbengbenlen ni Irji. **22** Du ikpe wa ki mie ki kpa ni u' don ki zi itre ma di ni ti kpe wa ani nu kikla suron **23** I wa yi hi tre ma ki ka kpayemen ni vre ma yesu kristi di son kpa mbu na wa no ta tre ma. **24** Indi wa azi tre Irji a hei ni Irji u Irji hei ni ndia. Naki ki toh di a hei ni ta ni mi Ruhu tsatsarka da a nota.

4 Kaunatatu, na kpayeim ni Ruhohi wa wu mba u' na naki bi ka tsra ba toh ko ba rji ni Irji. Bi toh Irji, bi che ba hei game ba shu ni gbugbulu zizan. **2** Naki bi toh Ruhu Irji- du Ruhu wa a kpa yiem di yesu kristi aye ni mi n'man

a rji ni Rji kena. **3** Du Ruhu wa ana kpa yeim ni yesu na,
ana rji ni Irji na. A Ruhu bi kran yesu kena wa bi woh da
ni ye a riga da ye ni mi gbugbulu ye. Iftift Greek bi sen bi
didi ba bla ifga di du Ruhu wa ana toh di Yesu a ye ni
mi n man rji ni Irji na, ana u' Irji na ahi ki hi Ruhu bi
kran Yesu, wa bi woh Kuma a hei ni gbugbulu ye ifga **4**
Bi yi bi rji ni Irji mri di zan gbengbenlen mba don wa a
hei ni suron mbi a brabran zan wa ahei ni gbugbulu a. **5**
Ba rji ni gbugbulu, du kpe wa ba tre ahi wu gbugbulu,
gbugbulu'a ni sren toh ni bawu. **6** Kita ki rji ni Irji, indi
wa atoh Irji ani sren toh ni tawu indi wa ana rji ni Irji na
ana sren toh ni tawu na naki kitoh Ruhu'u jaji, ni Ruhu'u'
lahtre **7** Kaunatatu kin yema ni kpambu don i yemen a rji
ni Irji, du indi wa ani yemn grji ni Irji wa kuma a toh Irji.
8 Indi wa na yemen ni ndi na ana toh Irji na, don Irji hi
kauna. **9** Naki iyemen u Irji ba shile ni mi mbu di Irji aton
vre ma riri ye ni mi gbugbulu du ta kiso tutrun ni tu ma.
10 Na yi a hi kpayemen ana kita ki son Irji na, na yi a
wawu yemen ni ta, da ton vre ma du yekpa ta chuwoh ni
lahtre. **11** Kaunatatu inde Irji ni son ta, i kita me ki ka
kpayemen ni kpambu. **12** Ba ndi wa a taba toh Irji. Ki ti ni
son kpambu Irji hei nimibu ison ma ni mi mbu ni mla
tati. **13** Na ki ki toh di ki hei tare ni u'wa hei ni mi mibu.
Anota bru Ruhu ma bari. **14** Na ki ki toh di kpayeim di Iti
a ton vre ma du ye da kpa gbugbulu'a cuwo. **15** Du ndi wa
a bu yua ma da tre di Yesu a vre Irji, Irji hei ni 'u' u wa
wu hei ni mi Irji. **16** Naki kita ki toh di kpayiem ni son wa
Irji hei wu ta wu'a Irji hi son, ndi wa ahei ni mi son yi a
hei ni mi Irji, u'Irji hei ni u game. **17** Ahei naki ison yi

mla ta ti du ta hei ni gbengbenlen chachu bla tre ma naki ma ahei jaji kita me ki ka hei naki ni mi gbugbulu. **18** Sisir na hei ni mi son a na, ison u' jaji azu sisir rju naki sisir hei ni horo. ndi wa ni klu sisir anati jaji ni mi son na. **19** Ki son 'u' don Irji guci sonta. **20** Inde ndi wa a tre wawu ni son Irji da ni kran vayi ma, ahi ndi wu che. Ndi wa ana son vayi ma wa asi toh ana ni son Irji wa ana toh-o ma? **21** Naki wa yi ni tre wa ki kpa ni u' indi wa ni son Irji wa ka son vayi ma game.

5 Indi wa akpa yiem di yesu a kristi bagrji u rji ni Irji inde di wa a kpayiem ni ti'a naki ani yiem ni vre wa ba grji ni u. **2** Ahe naki ki toh di ki kpayiem mri Irji inde ki yiem ni Irji di zi tre ma. **3** Naki wa yi a yiem u'Irji: wa ki yiem ni tre ma kuma itre ma ba na u' di'na. **4** Du ndi wa ba grji rji ni Irji ani zan gbengbenlen gbugbulu. Nakima hi nasara wa a zan gbengbenlen gbugbulu wato jaji bu. **5** Ahi wu han wa a zan gbengbenlen gbugbulu'a? Ahi ndi wa a kpa yeim di yesu a vre Irji. **6** Wa yi i, hi wa aye ni ma mba yin Yesu kristi aye ni ma ni kangrji na, ama ni ma ba yin. **7** A baba tra wa ba kpa yiem: **8** Ni Ruhu ni ma u ni yin. Bi yi tra ba ti yaje jeniya ni kpa mba. Ifiift Greek bi sen ba han kpi didima. **9** Inde ki kpa jaji u ndi, jaji u Irji a zan wayi hi testimony u' Irji wa a kpa yeim ni vre ma. **10** Du ndi wa a kpayeim ni vre Irji ahei ni testimony ni suron ma indi wa ana kpayeim ni Irji na a kma u'ti ndi u' che don ana kpayeim ni testimony wa Irji no nitu vre ma na. **11** Testimony a wa yi, Irji nota son u'tutrun u rei ki hei ni mi vre ma. **(aiōnios g166)** **12** Indi wa ahei ni vre'a ahei ni rei. Indi wa ana hei ni vre Irji na ana hei ni rei na. **13**

Mi han kpie bi i ni yu'u du yi toh di bi hei ni rei u' tutrun ni ndi wa kpa yeim ni de vre Irji. **(aiōnios g166)** **14** Wa yi hi gbengbenlen wa ki hei ni u, du ikpie wa ki miye wa hei di di ni mere ma ani woh ta. **15** Naki inde ki toh dani wota ko ahi gye ki miye, ki ka toh di ikpie wa ki miye ki kpa ye. **16** Inde ndi'a atoh vayi si ti latre wa ana tsra u' que na, wa ka bre Irji ni no rei, me gomace ni bi wa latre mba na kai u que na, Lahtre ri hei wa atsra u que, mina tre di du bre nitu kima na. **17** Dukikpie u' meme ma a lahtre na ki lahtre wa ana tsra'u que na. **18** Kitoh du ndi wa ba grji'u rji ni Irji ana ti lahtre na. Naki u wa ba grji rji ni Irji gyegyere u bi ibrji na iya da ti u meme na. **19** Ki toh di kita ki rji ni Irji kuma kitoh di gbugbulu wawu ahei ni mi gbengbenlen bi brji. **20** Na ki ki to di ver Rji ye buh shishi ni ta u di wa yi hi jaji, ki hei ni wu wa wu hi hi jaji ni mi ver ma Yesu kristi. Iwayi yi a Rji u jaji u son kibo (tutrun). **(aiōnios g166)** **21** Imir na cib hi ni bi birji na

2 Yohana

1 Churji nindi iwandi a che ni wa u mirli wandi minyeme niba kpukpome ana hime ni kankirzi muwa, nibiwandi bato njanji. **2** Nitu njanji wandi kiheniwua anihe nita kasese. **(aiōn g165)** **3** Tibi ni malati, ni sisro, ba sonita ni rji ubati yeni yesu almasihu vreji ni inyi njanji ninyeme. **4** min ngyiri kpukpome niwandi mito imri me bari bazere ni miyi njaji niyu wandi kikpa ngwroyi nitimbu. **5** zizaa misi breu iyiko minasin ngya nwrosamambaniwuna iwayikife tunise tunturmu, ndikinyeme nikpambwu. **6** iwayi, i iwayimba binwro, abini wandi biwo in mumla, ndiduyi zere miyima. **7** bi gyurundi ba rju ni gbunblu biwandi banayeme ndi iverji ayenan diana ba babiandi ba gyrundi a nala nitingu ni vrerji. **8** ya kpambi, nahama ni kpe wandi kitindu tuma na yi, kpa sambi. **9** indyi wandi azerehini koshishi anahe myi nwro Almasihu na ana henirjina. iwandi a wonnwroa aheni tia-mba vre. **10** indyi wandiaynyi anakpawroyina, nakpa nikombina, nachi menayi. **11** mpempebi iwandi achia bati kyumban ni miyi memkppe wandi anitia. **12** mihenikpe gbugbwu iwandi misongya niwa u mbe ni-ma ungya na tsramena. tokimame misingyri soye kini treni kpanbu shishi mba shishi, nindu kinkiasrombu ndu shune. **13** imirli v vayime iwandi binyeme niwu bachiu.

3 Yohana

1 Rji ni nikoh bi i hi ni Gayus wa mi sub kpokpome. **2** I
suron mu, ni bre ni u, du lulu hi u me ni mi kpei wa u si
ti'a wawu; ni si kpan, na Ruhu me a hei ni si. **3** Isuron mu
a ti kikla raime wadi mri vayi bari ba ye tre didi ni tu
ni yo suron ni tu me na wa u si hu kon jaji. **4** Ba kpei
wa'a zan du suron mu ti kikla rai du me wo di mri mu
ba si zran ni kon jaji. **5** Si suron vremu, u si ti du' a ni
suron me riri, hi ni mri vayi, ni bi tsri. **6** Bi wa ba hla tre
didi ni tu me ni bi koh Irji, a ni bi du zo ba, ni zo u si
suron, ni kon wa a bi, ni bi hu Irji. **7** Ni de mu ba rju, ba
na kpan kpei ni wo ndi ba na. **8** Na ki ki kpa iri ndi ba, ki
hei kpa udu baba u jaji. **9** Mi han vuvu hi ni tra Irji, ni ki
Diyotariffis, wa a zan kohan wa ni kon ni mi ba, ana kpa
ta na. **10** Na ki inde mi ye, mi nu mre ni tu du ma, ni wa a
si ga de bu'a ni shishi de ba ni meme tre. Wa yi me a mia
u na, na ki me a ni kama bubu kpa mri vayi, a zu bi wa ba
su ti didi ma; a ni zu ba ni mi Irji. **11** Isuron mu, na vu
meme kpei na sei kpei didi ma, Idi wa a si ti kpei didi ma
a hi u Irji, Inde 'a' a si ti kpei meme ma, a na toh Irji na.
12 Dimitiriyas, ndi ba tre didi ma har ni jaji ni tu ma wu
me utuh jaji tre bu, a jaji. **13** Mei hei ni kpie gbugbu u wa
me han 'u' Na ki mina kpay'm di mi han ni u ni alkalami
ba tawada na. **14** Mi you suran di mi toh tu lalo mu na ki
ki tre shi shi. Du si suron sun ni wu. Kpukpan bu ba si
chi'u hla ni bru kpukpan bu, ni de ba wa wu.

Jude

1 yabuza vrenko yesu Kristi vayi Yakubu: hi ni wa ba yoba bi son u irji iti nibu wa ba baunzi ni kristi. **2** du losron mba sisron ni son ndi he niyii. **3** bi son mi si hainiyu ndi ha mi wu ni tu kpa wawu bin, abi ndi mi ngron yi nitre kpa yesu wa mba nu yii bi wu rji. **4** indji mbd ri mba rin ni riyabi wa mba ra nitu bla mba tun tse mu indji wa mbo to te ndidina, mba bri ziziwu rji rida kgba hi ni meme. mba ma kpa myerne mi kon rji mbu yesu Almasihu. **5** mi si son la ni wu, bi to igzi wami sison la niwu ye; lrji kpa indji mba ri chuwo ni meme masar; ni kwugon a wu mba bi, bi wa mba kpan myemen niwu ria. **6** malaiku wa mba na gji mbu mbu ndima wu mba na, mba bri mbu mbu son ndima. irji lumba ni saraka hra ise ni se, ni mi shigji biu be nifi wu mbla. **(aïdios g126)** **7** mba he na sadurna ni gwarnrata ni gbugbulu wa mba whir whire ni mba, bewa mba turma iyo ni te meme rida wu iypi wa kpan ni wan. mba hena na bi wa mba shaya ne mi lu wama nwena. **(aiōnios g166)** **8** anakyii bi hira ramba mba kpan mba te meme mba kpa be chu ni tdri nda ni la meme tre nitu bi te ndidi. **9** makailu kyke malaika nitu a si gbi sroun ni iblis nitu kgbu misa ana nyamba shistri rida zre meme tre ritu blama na. nitu wayii, rji nitu ma ndi jatun ine. **10** indji bi liyi si mbata niwu nitu iypi mbanato na. indji bi yii inba he ni limre ngnama rju mba gji ukwu si yae ni gba mba. **11** iyaki biwu mba wukon kayinu mba yotun mba ni te meme batamu ndu wa gbu gpiri. mba wutuma ni ufu iri mba kora. **12** indi bi iyii mba meme indji nimiri biri isonbi wanmbari ni yi

mbak wussa, bi gru wa ri nitu mba, mba npan wa agji uumba ngugun ye na. mba kwugron wa mba gji nkolo ma yena. **13** mba bi kwu, ribibuju mba tu mba rji ni jan ma. mba nei bi tsra mba vfu vo nifu ni shan mba. mba he na tstsi wa mba tsre brakaueme ni mi shigji bwu hi ni se gbuwu. **(aiōn g165)** **14** ahnuhu idiji wu tagban rji Adamu, atre ru tu mba, nda la ya irji ni ye meme bi zizinma dubu dubbai. **15** asiye wa ari blaatre konni indji asiye wa ni bla yre indji bi te meme, indun mba wa atre ni tu kon na. wa mba te ni kon meme ma; ni la bi meme ni bi latre wa mba tre ni tuma. **16** biyii bi tre che, bi tre gbrugbo wamba wu meme te mba mba ni bru ni ni sandon tu mba mba trece nitie. **17** amawu kauritau tauna tre wa me tsi tre niwu kwugon ni marizanni yesu Almasihunmu wa mba laniwu tu ru tse. **18** mba laruwu ni tun kykle indji bi che mba he mba wu kon mba wu meme. **19** abi wa mba hantu indji mba bi wu gbugbulu mba na he ni ruhuna. **20** Bi Ijii Kaunatu, men tu bi ni keh tsatsare ma, ndi bra ni mi ruhu wu tsatsare. **21** Gji kpan bi ni son Rji, ndi nta gpi losron inji mbu Yesu Almasihu wa ni nuta re wu ise ni se. **(aiōnios g166)** **22** Tsro son ni biwa na kpanyemena. **23** Mba ri chuwo ni nyu lu. Tsron indji mbari ni tsitsir, kamen ni nglo wa yin kpa mba teimeme. **24** Wa ahe ni gpengble wa asi ndi na kgbu zam na, wa ni zo wa kri ni shishi ni kpa'n ndidi'ma ni sroun ndindi'ma. **25** Irji mbu ni wa kpata juwo ni wo Yesu Kristi Irji mbu, ndindima, ngpengblema, ni he ma, ikon ma, ni fin wawu, zizan ni se ni se ahema. (Amen). **(aiōn g165)**

Revelation

1 Wa yi hinhran u Yesu Kristi wa Irji nnowu ndu tsro ba granma ikpye waa a tie weiwiere a. A tru meleka ma ye ni Yohanna ye nhra wa. **2** Yohanna ahla lantre Rji nda hla u Yseu Kristi u kyi wa atoh wawumbambawu. **3** Indi uluw ahi wa akra totsuma ma ngbangban me'a ma kii biwa mba tsi wo tre waatre nda kpa nyemen ni kpe wa mba ha nimi into a he whewhir. **4** Ime, Yohanna, hi ni Ikilisiyoyi tagban wa mba he nigbu mba asiya; tsitsi hi niyi ni sikpa ni wa ahe tsizan, wa he ni tsenmu, wawu ni ye ni shi-shi ruhohin tagban wa mba he ni kgbu kursiyin ma. **5** Arji ni Yesu Kristi wa mba kpanyemen ni wu, iver mumla wa alude nimi mben; wa atu chu bi gbugbu ni wa ni sonta. nda situ ihuwo ni la bi latre gbu ni iyinman. **6** Aleta te bi chu firistoci bi Rji ma ni teman. ndidin, ukpele wi he ai wu tun nitse ahemen (amin) **(aiōn g165)** **7** Nya atsiye nimi kpan, shishi nde mbato ni nde biwa tugbu ni njigba ndi bi gbugbu pepemen mbayin niwu, ahemen (amin). **8** Ameyin mumudin ni klekle Irji treme wawu zizan; wa ahe tu nitsemu, wawu niyen, wawu ni kpekple wawu. **9** Eme, Yohanna, rayinbin, wa ahe niyin ni mi iyabin, ni son ndidi ni fusroun waube ni Yesu. Igbulu mba wambayo Badmusa, ni tre Rji wa ala ni tu Yesu. **10** Mi he nimi Ruhu nifi u Rji, ndi wo lanri ni kwugon nu na ijun. **11** Ala ha ikpe wawu to rinu vuvu; nde tru hi ni Ikilisiyoyin tagban mba; wa ahe Afisus; ni Simirna, waahe ni Tayatira, wa ahe ni Sardisu, waahe ni Filadalfiya, ni waahe ni Laudikiya. **12** Mi ya ndi atsi tre nimen, wa mi ya miton ilu fitila tagban ni ngbugbu klomba. **13** Nimi ilu nde ri hena ker nde a kri

ni gla gagloma hi ni zanma, alakpa ni zinariya nitsan ma.
14 Ituma ni fukpa kye na fu fu rjurju na men atsi gji ni
kpama; shishi ahe na wau. **15** Izama mba kpa, mbahe na
klalu wa mba la niwu, atsi glo na man ni nei. **16** Nuwo
kota ma agji tsitse tangba ni nyuma agji gjin e. nyu ha
shishi ma tsi kpa na rji. **17** Wa mi tori mi jeku nza ma
na kgbu nde. akawo ma ikita san ni tu mu nda la, na ti
tsitsirena, imee mi mumle ni nklekle. **18** Niwa ahe, mi
kwu nya mi he nitse mi he ni mukuli re mba u kwu ni
iko lu. **(aiōn g165, Hadēs g86)** **19** A he nawa, ha kpe wawu
to igpi waahe zizan, waani he ni kwogon waujin. **20** Mi
tu ma'ana, ni tsitse tagban wa mba to niwo kotama, ni
whirji wa mbalo. Fitila tagban u Zinariya. tsitse tagban
mba malaiku (pastoci) bi Ikilisiya tagban, whi rji mba lo
fitilu tagban mba Ikilisiyoyi tagban mba.

2 Hi ni malaikan u coci Afisu nha itre u waa a nji Tsitsen
tangban niwoma korli ni wawu wa ani nzen hu tsutsu
ingba zinariya tangban bi zi lu. **2** Mitoh ndu me, nhon
nyu me ni vu sron me ndi na kpa nyme ni bi meme
nyeme ni meme nde na, mito u tsre biwa mba la nitu, ndi
mba manzanni ani he nakyina, wawu mba bi che. **3** Mito
u he nivfu sroun, u sha yan gbugbu ni tu nde mu, u na
kaba hi kwugonna. **4** iwhirji mina kpa nyeme ni u na u
bri sonme u mumle. **5** U mba yo ndi toiwhirji u krujokun
tie ndidi ndi kgbu ye ni gbi bi mumle mba tie ndidi ndi
ihu fitilar ni gbugblu senmen. **6** Uwu he niwayi una kpa
kyema ni gpi wa nikolatawa mba tie na; wa memen mina
kpa nyemena. **7** Wa ahe ni tun wo ndi won di wo gpi wa
Ruhu si la ni Ikilisiyoyi. nde wa a kyri gbagban minu kon

wa ni ri ni mi kwugrar u re wa ahe ni rju i irji. **8** Hi ni malaikan (fasto) wa ahe ni Ikilisiyar samina ha bayi mba tre wa ahe ni mumle ni u klekle wa'a kwu nda kgbaye. **9** Mito iyabin ni iyon bi u tona u he niwu mito wa mba si mbata nde wa mba iyotun mba ndi mba yahudawa mbana hena kyrina mba bi kon imblisi. **10** Na glu sisiri iya wu sha ni he shishina. yar ibisi ti whuwhir tru mbari bi nimi tro; dumba teyi ya; bi sha yak ifin wulan kri gbangba hi ni kwu bi kpa yagya re. **11** Wa ahe ni tu wo ndi wo kpa wa rubu asi tra ni Ikilisiyoyi. wa akri gbagba hra hi klekle, ikwuha na kpa ti memena. **12** Hi ni Malaikan wa ahe ni Ikilisiyar Burgama ha buyi mba lan tre nde wa agji grigba inyu ha. **13** Mito whirji u son akon u ibusi nakyin u kame ndi gji nde mu gbagbame, har kyime u na kpa nde tro na, ni ton u Antifas wa akri gbagbame, wa kpa nyeme nime wa u hu'wa ni mi bin, ni whirji ibisri ni son. **14** Iwhirji mina kpa nyeme ni wuna, wu biwa mba kpa tre Bilamu gji gbagba, wa a tsro Balak wa ti gpi u kgbu zan ni shishi imri Israila, ndi ri'ila wa nu ibrji wa mba lotsu. **15** Nde mba ribi gji tre ni kolantawa gbagbame. **16** Aho na kyi ba bri konyu Rji miye gbagble me nda bi kon memen kyri na tsi ni mba ni ingji ba waahi ni ngu hi. **17** Nde wa'a he nitu wo gpe wa ruhu si la ma Ikisiyoyi nde wa a kwuci mi nu ma'ana wa hri si niwan mi du titan kygle ni nde sa ma wa mba ha ni tu titan nde wa mba dro wa ato imba wa asi kpa mba. **18** Hi ni malaika (fastoci) Ikilisiyar Tiya tira hai Biyi mba lan wa iver Rji tre, wa ahe shishi na igleme ilu; izama na idren nami lu. **19** Mito gpe wa u si tie sonme, ni krime ni kngbagba me. mi to wa wu si tie ana gbrun

konna ni gei u tie mumle na. **20** Whirji kni na kpa nyeme ni wu na wu bri iwa mba Yezebel wa ani yotun ma ndi iwawu watsu. nikon intsro ma ani gru nde mu ndi wa imba nde ni ri la wa mbanu iblis saraka. **21** Mi nu ton ndi mle kon mene ma te wa ka'ina. **22** Ya mi yo gbugbu kru wuls, nde wa awate wa ani ri bi meme yari, nda mba na bri krama, mena. **23** Mi tsi imri ni kwu Ikilisiyoyi wawu mbato nde ni kon bi tie. **24** Inbru bi wa hibe Tayatira biwa bi na gji tre mana, bina to gbi mbari yo ndi tre ibusi, bi yi mba kyi mina yoyi iyana. **25** A he nakyi kri gbagba hi niye mu. **26** Nde wa akwuci nda si tie gpi wa asitie bi klekle ni klekol mini nikpan ni tu bi kpalan. **27** Mi gji mba miwo karfa mi bra mba na rin memen. **28** Ahe na mi kpa ni wowo timu imeme minu tsitse u ble. **29** Ndel ahe ni ituwo ndiwo gpi asi la ni Ikilisiyoyi.

3 Hi ni malakon Ikilisiya waahe Sardisu wai biyi mba tre wa agji ruhohi tagban itre uwa a nji brji tangban u Rji ni tsintsen tangban wu Rji nitsitse tagban miton gpi wa wu si tie wu tie nde wu ndidima u na ton ndi wu ikgbuna. **2** Lu shume ndi krigbagba igpi wa adun atie whiwhir ikwu, mina ndu ndidima ni shishi Rjina. **3** A he na kyi u kyrimrenton, ni igpi wa wu kpa ndi wu'a, kpa nyeme ni mba, ndi mle ti tashgbe, mi ye na nde iybi; hina to tien miyena. **4** Bihe ni de nda time hi sardisu wa mba na kpa no glo kykle mba ti ndidi. **5** Nde wa akwaibi mba sran glo kykle diwu, mba tse nde ma ni nuwu u Rji na, mi dugbu nde ma ni shishi temu ni shishi malaikansa. **6** Uwa a he wo igpe wa ruhu si la rii ikilisiyoyi. **7** Hi ni malaikan ikilisiyar wa'a he ni Filaldefiy ha, biyi mba tre wa nde

ndidi nde gyegyere wa agji makule Dauda; wa ani bwu idiori naiya kawuna, nde akwawuu mba nde waani bwu. **8** Mito ipi wa wu tsi tie, ya mi bri kontra ni biwu ni shishi wa indiori atiyin, akri gbagba ni tremu wuna kyme ni indemuna **9** Ya biwa mba he ni kon iblisi wa mba tre ndi mbamba mba Yahudawa, ana he nakyi na mba si tie che. mbaye nda wukwu gbrju ni zamen, mbato ndi ni son. **10** Wa wu kri gbagba ni tre mu, ndi wu kon mila ni wua ime me mi kri ni wu ni to treme wa niye nde bi gbugblu wawu wa mba tsre nde gbugblu nepemen. **11** Miye gbagbla me gji gpi wawu hewu gbagban ndi nderi mba takyamen a (Rawani) **12** Me yo nde wa akwuii ani hena igji kon Rji mu mina bri nde kyi ndi rju niwo muna. **13** Mi ha nde Rji mi ni tuma nde gbu Rjimu (Urushalima isama, waagrji rji ni shulu ni Rji mbu), ni nde sa'ama. Wa ahe nitu ndi wo igri wa ruhu sa la ni Ikilisiyoyi. **14** Hi ni malaikan ikilisiyar wa ahe ni Lawudikiya Ra: biyi mba tre wa aheme (Amin). Wa kysi iya niwa latre jagji wa ni ya nde wa Irji te mba. **15** Mi to gpi wa isi te wuna sina telu. **16** Iwu uhe ni kon ha una telu uwoma ysina mi dru yoga ni nyumu. **17** Wu tre, ime mi ha ni kon ni gpi gbugba'u, mina son gpi gana wu na to nde wu iyama igpi yin nde iyan nde ifyeshi wu tsre gpre. **18** Wu tre mu, le zinariya nime wa mba nza nilu wa ii he kongyen wa wu tsron gbi bin gpan wa mba to ni gpirena, ni nye wa tsron ni shishi wato igon niwu. **19** Mi tsi nde wami son mitsron mba iko mba hu ni gbugbu. Wa he na kyi kri gbagba tie ndidi. **20** Yame mi kri ni kontra ndi si wru nde awo lamu nda bwu kin, mi ri ne konna, ndi ri la niwu wawu ni ri la nime. **21**

Wa akwuchi mi nu kon ndi kuson ni me ni tun chumu,
ahe nawa meme kwuchi ndi son ni timu ni tu tuchu ma.
22 Iwa ahe ni tun inwo ndi gpi wa ruhu atsi la ni Ikilisiya

4 Ikye wa a hugon kpyi biyi, miya ndi too nko tra ni
shulu kle wuo. Na wayi mi tsro gbi wa ani yen ni kon gpi
biyi. **2** Mba huta mi heni ruhu, mi to gbagbu sonri wa
mba zi ni shulu ndi ri son nituma. **3** Wa a son ni tuma ahe
tita yasfa ni tika yakutu dirdiren lu ayo ni zuzu dirdiren
lu ahe nu tita zumurudu. **4** Ni zuzu kpachi kpachi mbari
wa mba itse ha, wa mba son ni tu kpachi mba bi nikon
ise ha, wa mba sru iglo kykle, niworo woro zinariya ni
tun mba. **5** Ni kpachi kpa ni rju ni kyiwa ni ngro ni zan.
Fitilu tagban mbasi ri shishi kpachi, fitilu mba ruhohi Rji
tagban mba **6** Ni shishi kpachi mba inci gilushi, wa ani
kpa na karau. Ni zuzu kpachi wa ayo kpachi ni zuzu, bi
re nde isie wa mba he ni shishi ni shishi ni kwugon. **7**
Nde re imumle ahe na nnagru (Zaki) nde re wu ha ahe
na iver lado, nde re u tra shishi hena vernde, nde re wu
inzan na ikpan ilude. **8** Nde bi re inzan mba, mba waahe
nigban mba he gban ti ti tanne; mba he shishi nigbamba
iju ni rji mba na bri tre, wu tsatsra, wu tsatsra, wu tsatsra
itregbumu Rji wa ahe gbegble wawu, awawu waniye. **9** Ni
ton wa bi re mba si gpresan, ndiden ni gri ni wa nda son
ni tun kpachi, wa ahe hi ni klekle. **(aiōn g165)** **10** Bi nikon
ise ha mba, mba kgba tumba gji ni meme ni shishi wa
ason ni tun kpachi mba gri niwu wa ahe hra klekle, nda
ju takya mba tahi nuwo ni kpachi nda tre, wu mumle,
itebu ni **(aiōn g165)** **11** Rji mbu kpa gri mbu wawu, iwu uti
kegyen, bra invri ndi he ni tun gpi wawu timba.

5 U mi toh niwo korli uwo a son ni ruron'a mito vuvu
wa ahe mi ha numi ni konbra naye vuvu wa ba nha ni
koshishi ma, ba lowu ni lo tangban. **2** Mi toh kiekle
Madauka si d'bu ngblome, ahi nha mla wa ani tdi bwu
nye nvunvu nda mre loo ma? **3** Indji ri na he ni shulu
ka ni meme ka ni mi meme a toh bwu nuunvu wa ba
nyewu'a wa mba he nimi ma. **4** Mi yi wa kpukpo me wa
bana fe ndji ri waani toh bwu ka kra nye nuunuu na. **5** Iri
nimi bi nikon ba ahla nimu rimu, nayi na ya ichen (zaki)
u grji Yahuza ivren Doda akpa ka; amble wu vuvu ni lu
tagban mba **6** Mi to iver gru akri whie na kpachi nde bi
re isie ni mi nikonmba, ahe na mbawu'a ahe ni iju tagban
ni shishi tagban; Biyi mba ruhohi Rji tagban wa mba tun
ye ni gbugblu. **7** Ahi nda kpa nuwo wa ason ni tun kpachi
8 Ni tan wa iver inkrju amba vuvu, bi re isie mba ninde
ise ha mba jokun ni memen ni shishi iver krju. nde mba,
mba he ni ngungu mbakyi mba bra bi ti ndidi **9** Mba yo
se semai, iwu mumle waw'u mban vuvu ndi bwu lu mba
hau, ni iyin me mba le nde Rji ni gbugblu wawu ilemen,
nde ni he luntre. **10** Wu me mba bi chu ni firistoci wa
mba wu Rji mbu, mba gji gbugblu. **11** Wa mi ya mi wo
chrju malaiku bi bra wa mbahe ni kpachi ni bire bi nikon
mba mba kyai dubbai goma sau dubbai goma da dubun
dubbai. **12** Mba zu tre ndala wa atsra wer krju wa mba
ha akpa gpegble (iko) ahewu itan, gpegble, nikon nigba
inyeme. **13** Mi wo igpie wawu wa mba he shulu ni mema
ni mi meme ni nei ni gpi tu kpachi ni wer krju gpiresan,
ndidi akyara ni gpegble gji gbugblu, hi ni kikle. **(aiōn g165)**

14 Bi re isie mba mba tre ahemen (Amin) Bi ni kon mba
kwujokun ni shishi mba nda gri ni wu (sujada)

6 Mi ya ndi ton wa ivren krju abwu ri mi ilu tagban mba,
ndi wo ri ni kpye nzya ba a tre ni lan wa ahe to u nzan
“ye”. **2** Mi ya ndi to inghma kieklan indji u hon wu'a a nji
ta'u ba nnowu inye pli na wa akwuuchi, wawu akwuti
ye **3** Wa iver krju ilu wu ha mi ivo nde re wu ha a la ye.
4 Ngk'ma rju nitra san mbeme wawu a son tu ma mba
nu gbegble timba sisroun rju ni gbugblu; nde mba hu
kpamba nde wa ahintu tghma mbanu kykle igjigban **5**
Wa iver krju ilu wu itra miwo nde re u itra atre, “ye”
Mito shigji nghma, wa ahe ni tuma agji gpi wu tsra ni
woma. **6** Mi wo lan ri nimi bi re nzam mba atre nde ri
ahe ni nyu alkama ri nitun indu ifiri mudu tra u shair
na kpa iyen timeme ni man inabi (wine) **7** Iver krju wa
abwu ilu wu itra mi wo tre ndeiri nimi nde nzan mba atre
ye. **8** Mi to nghma ri na itunlu wa ahe nituma mba nu
nde ikwu ilu ani hu mba nu mba iko nitu nde bi gbugblu
ndi mba wu mba ni ngji gban, ni iyun, alu ni ignama
bi migji u gbugblu. **(Hadēs g86)** **9** Wa iver krju abwu ilu
wunton, ni whirji u bra Rji mito nde wa mba mba wumba
ni tre Rji ni gji Rji gbagban wa mba gji. **10** Mba nyi ni kro
kleklema, hra hi nitan iwu wa he ni gbeblenwawu iwu wu
tsatsreni jagji wawutre ni nde bi gbugblu wawu wa kpa
lan (fansar) ni nyi bwu. **11** Mba nu mba inglo kykle ndale
nimba wu ndi mba gben finme imri vayi lelo ni mban wa
mba wumba akaci na mba wu mba. **12** Wer krju abwu lu
u tanne misi ya ndi to kykle churji meme Irji ate shigji
pipimen na nklo shigji iri a he na iyrin. **13** Tsitse bi shulu

mba jukwu ni meme, na kwugran ibuwa ni ju gloma wa mba ni whirn, gwu gwu klekle avu. **14** Shulu atime na vuvu wa achigbi tita mba gbu lu mba chu mba ni whir mba na he. **15** Itun chu bi gbugblu ndibi bi ni bi tun chu hi takwu, bi ni kon ni hi klekle, ni nde wawu ni bi gran ni ndidi mba ri nimi tita ni gbulu. **16** Mba la ni ngbulo ni titan ndi mba kwu chan mba, katarin ni shishi wa ason ni tun kpachin ni kfu iver krju. **17** Wa yi a klekle ifin vfuma aye, aha ni iya kri

7 Ni kwugon wayi miton malaiku inzan mba kri ni (kusurwoyi) inzan bi gbugbulu, mba gji kwungon tizan bi gbugbuluyin gbagbame, wa kwumgun na ufu ni gbugbwuyina, ni tu nei ni kwugron. **2** Mila to malaika ri tsi rji nikon zan, wa ahe lu irji wu re. Ayo malaikan inlan hiyi ni kykle lan wa mbanu mba ulan wa mba ti gbugbuluyi iya ni nei. **3** Na ti gbugbuluiyna, ndi nei ni mba kwugon kynu mba ingbam ni chi mri Rji **4** Mi wo gbugbu nde mba tin gbam ni mbawu 144,000, Biwa mbatin gbam ni igji mba wawu ni nde Israila. **5** Nde dubu wulon don ha ni igji Yahuza dubu wulon donba ni igrji Ra'u'bainu, dubu wulon donha ni igrji Gadi. **6** Dubu wulon donha ni igrji Ashiru, dubu wulon donha ni igrji Naftali dubu wulon donha ni igrji Manassa. **7** Dubu wulon donha ni Igrji Saminu, dubu wulon don ha ni igrji Lawi dubu wulon donha ni igrji Issaka. **8** Dubu wulon donha ni igrji zabaluna, dubu wulon donha ni igrji Yusufu, ni dubu wulon donha ni igrji Bilyaminu, mba tsa gbam. **9** Ni kwugun igpi huji mi ya, ndi to gbugbu nde wa mba drori ana ya mble mba nan ni nde bi gbugbulu wawu, ni

igrji, nde ni uemen a mba kri ni shishivemen a mba kri ni shishi kpachi ni shishi iver krju mba surun waklema ni vuvu dabin ni wo mba. **10** Ndi ni yo lan kyklema, kpa nde chuwo a he ni we Rji mbu wa aso nitu kpanbi, ni iver krji. **11** Malaiku mba wawu mba kri nda yo kpa ri ni zuzu ni bi kon mba ni mba re inza mba, mba kagru susu ni shishi tsi ya kpachi nda (yi sujada) ni Rji. **12** Mba tsi la ahemen (Amin) gri, ndedi ni wayu, gri igirma, iko ni gpegple mba bi wu Rji mu Rra hi nitse aheme (Amin) **(aiōn g165)** **13** Iri nimi nde ni nikon mba amenye me, a mba han wa suron nklo kyole bi mba mba rji ni tsen? **14** Mi la ni wu, u ni kon, wu to, Biyi mba bi nikon wa mba rji ni kykle yan. mba ngla nklo mba ahe kykle ni nyin iver krju. **15** Ni tu kyi mba he shishi kpachin Rji nda tsi bra (sujada) ni chu ni rji ni mi kon inbra ma (haikalinsa) wa nu a so ni tu kpachi ani k'mba. **16** Iiyu na ti mba, ni nlan ma na timba na irji na hwu mba na. **17** Iver Krji wa ahe ni zuzu aniya nde mba agji mba he ni whir man ndidima, irji ni se iman shishi mbu wawu

8 Niwa vren ntma a bwu hra wu tangban, gbangbi a he ni shulu wu mla ngbala nton ri. **2** Niki mi to maleka tangban wa ba kii ni zande shishi Irjhi, i ba nuba njongran tangban. **3** Maleka ri nkan a ye, ndani nji kungo zinariya wu tulare, ndaka kri nitu bagadi. Ba nu tulare bran wa ani sru nhani bre wu tsatsra inji wawu u bi Irji nitu kungo tulare zinariya wa a kri ni shishi bubu-son-u-nzu hon. **4** Intsen wu tularea- mba bre Irjhi u bi tsatsra injiba-lu hon hi ni Irjhi rhini wo maleka. **5** Maleka a ban kungo tulare nda sru ilu shu nimi rhini bagadia niki a tau grji ye ni

meme, i huki gbroku nzan ni yikankan, kpan-lu-nzan, mba grjumeme. **6** Maleku tangban ba wa bana nji njo-gran tangbana ba mla ki u fu ba. **7** Maleku u mumla a fu njon-gran-ma, i ilunitita mba lu nha ni iyi a kuhle. Ba truu grji sru ni meme nda du n'kama-ri-wu-tra ma a gon wawuu, nkm-ri-wu tra kunkron ba gon kle, i shushu giga wawu ba gon kle./ vunvu bari bi bi mba bisen u Greek ba kaadon/nitu ri-wu-tra na gon kle/ **8** Maleka u haa fuu njon-gran ma, i ikpe to kikle ngblu wa asi ri ni lu, ba tru yo ni mi kpantre-ma. Nkma ri-wu-tra u kpatre ma a kma ti iyi. **9** iri-wu-tra u jirgi ma ma nzihle. **10** Maleka u tra a fuu njon-gran ma, i kpache tsintsen a rhoku rhini shulu, ni bwukpan to toci. nitu iri-wu-tra u nne baba tuba ma. **11** Nde tsintsen a wormwood. iri-wu-tra mmaba kma ti wormwood, i inji gbugbuwu ba kwu nitu mmba ba kma. rikpekpe **12** Maleka u nzia a fuu njon-gran ma, i iri-wu-tra u tsintsen ngame. Niki iri-wu-tra mba ba kma ku bwu; iri-wu-tra u virji mba iri-wu-tra u chu ba hama ni kpan. **13** Mi ya, ndi wo kikle- chinche (eagle)/ vunvu bari ba he ni lantre ki/ maleka/ nitu/ ndi kikle chinche (eagle)/ wa asia bwaa nitu ndani yo rhu ni kikle lan, “iyambi, iyambi, ni biwa ba kii nitu meme, niwa mbru njon-gran wa maleka tra wa badona ba fuu

9 Mle maleka u ton a fuu njon-gran ma. Mi to tsintsen ri rhini shulu wa ana rhoku ni meme, ba nu tsintsen ki mabudi u nko ihlon juju wa ana he ni nchina. **(Abyssos g12)** **2** A bwunko ihlaa wa ana he ni nchi na, i intsen a rhu hon rini nyu nko a to ntsen wa a rhini kikle tanderu ntse wa rhu rhini nyu hlon a. **(Abyssos g12)** **3** Langblan ba rhurhini

mi ntsena ka ku ni meme, i ba nuba gbengblen too wu lan
nitu meme. **4** Ba hla bawu ndi duba na kpa giga ni meme
timemena, koka ni shushu kpe baba kunkron, ama nitu
inji wa bana he ni iyra kaa irjhi ni kbuchi mba na. **5** Bana
kpanyme ni bawu du ba wuu injibaki na, ndi du ba tiba ya
wu wha ton megen. Iyi ya mba ni he to tyo u lan, anita ta
inji. **6** Nivi baki inji ba wa kwu i bana to u na. Ba gbre wa
ndi duba kwu, i ikwu ni tsutsu don ba. **7** Langblan ba ba
rhu n'kma wa ba mla ki wu ta ku. Nitu mba a he kpi bari
too rawani wu zinariya, i ko shishimba too shishi inji. **8**
Ba he ni nfuu too wu nfutu mba, i nyerenmba ba he too
nyeren chen. **9** Ba he ni sulkuna (breastplate) too sulkuna
wu karfe, i iyi ngyumba a he too iyi wu karusai (chariots)
gbugbuwu, mba nk'ma wa basi tsutsu ni ri ni taku. **10**
Ba he ni gyugyunchi ni ntsonchi wu tyo too u lan, ni
ngyunchi mba ba nu gbengblen wu nu inji iya wha ton. **11**
Ba na he ni too ichu nitumba, maleka u hlon juju wa ana
he ni ndina, ndema ni lantre Ibraniyawa ana Abaddon, i
ni Greek ana he ni nde Apollyon. **(Abyssos g12)** **12** Iyamba u
mumla aka hi ye. Ya Hugon wayi kikle kpe biya hari bari
ba yi ni ye. **13** Maleka wu tanne a fuu njon-gran ma, i
mi wo ilan grji niye rhini njon u tu bagadi u zinariya
wa ahe ni shishi Irji, **14** Ndani tre maleka u tanne wa
ahe ni njona, “chu maleka nzia wa bana lo ba zi ni kikle
nne Affaratis chuwo.” **15** Maleka nzia wa bana mla ba tizi
u ton kima, nivi ki, ni wha ki, mba ise kima, ba juuba
chuwo du ba hi wuu irir-wu-tra u inji wawuu. **16** Gbugbu
sojoji biwa ba hon tu nkma bana 200,000,000. Mina wo
kri gbrumba. **17** A hi toyi mba to nk'ma ba nimi nran

mu mba baba biwa ba hon tumba; Sulke (breastplate) mba a he too sren lu, samban, hycinth (darkblue), mba kibiritu (sulfurous yellow). Itu nkma ba ba rhu itu chen, i rhini nyumba rhu ilu, intsen mba sulfur. **18** Aloba wa a rhurhini nyu kpi tra biyi a wuu inji iri-wu-tra mba. **19** Gbengblen nkma ba a he ni nyumba mba ni gyunchi mba-nitu gyunchi mba a he to iwan, nda he ni ba tuu wa ba tsi inji juunkpan. **20** Imbru injiwawu, biwa bana wuuba ni aloba ba na, bana kma sron sran ni ndu wu womba na mba dana dome ni hu nkon brjhi baba gunki wu zinariya, azurfa, jan karfe (bronze), tita mba kunkron kpi biwa bana to, wo ko ka zren na. **21** Ndana kma sron sran mena nitu ba wuurnji, nglu ka ni hugbugblu mba, mba ti nkan ko ka ndu iybi mba.

10 Mito kykle malaika asi grji shulu ni ye a he mimi kpan, ndirderin a he ni tuma. shishi a he na kpan rji, izarna a he na kla lu. **2** Ni wo ma agji vin vuvu tsisan ma, wa mba buu ayo zanma ni minei iza ma wukon myriya ma ni memi. **3** A tre ni klekle lan na lan wu chen (zaki) wa tre ni ikro mba. **4** Wa inza tagban mba tre rju ninra mi son ta ha, ndi wo lan wa arji ni shulu nda tre, nka igpi wa in zan tagban mba tre. Na ha mba na. **5** Malaika wa mito akri ni tu nei ni meme azuwoma inkon rli hi ni shulu. **6** A retse ninde wa ahe tu ni tsemu, wa ati shulu ni gpi mba wa mba he nimima, ni meme ni gpi wawu wa mba he nimima malaika la, inton he nganan. **(aiōn g165)** **7** Mifi wa malaika wu tagban ni son nuri gburju mani, ni wa yi igpi irji ri ni ye ni kpan, ahe nawa latre ndudima ni imri konma annabawa. **8** Un wami wo ni shulu ala trenime Hi

ndi mban vuvu wa mba bwu, ahe niwo malaika wa akri nitu nei mba n meme. **9** Mi hi ni malaika ndi lan niwu ndi me vuwu tsitsa mba. A la nimu “mban vuvu ndi ri inne me ni nri ni nyu me a ni ron na tunn ni nyume. **10** Mi mban fiv vuvu ni wo malaika ndi ari wu a ron na lurin ni nyumu, wa me ri, inne mu nri. **11** In drori tre me, wu la gpi ni tun ndegbugbuwu, gbugblu, inlemen ni hi chu.

11 Ba ban kwukwu giga ne du mi tindu niwu to kunkron u tsra kpe. Ba hla mu ndi, “Lu kri ndihi tsra hekali u Irji mba bagadi, mba biwa basi nzuhon nibre nimi. **2** Na tsra kahlan wa ahe ni kogon hekali na ba ban kima nu bikoraba. Ba chanzren ni tsatsra kikle gbua wu wha arbain-don-ha. **3** Mi nu iha bi bla tsro nitumu nkon u bwu bla kpi-wuye-nishishi u vi 1,260, nimi nklon gwado. **4** Bi vu bla tsro-to biyi baba yi ba kunkron zaitun (olive) ha mba fitila ha wa ba kii ni shishi Baci u meme. **5** Ndio ri nita ban ndi wawu ni kpaba timeme, ilu ni rhurhini nyumba nda ye gon bi kamba niba. inji wa nison tiba memea, a toki ba wuu ba. **6** Bi vu bla tsro ba ba heni kpayme ni duba ka kla shulu nitu du lu na kulu ni vi biwa ba bwu no tsro ekpi bi koshishiba. Ba heni gbengblen u kma ba mmaba ti iyi nda wru meme ni aloba nkankan, batari son du he toki. **7** Bata na bla kle tsro wu ye koshishi ba, meme ibrji wa a rhurhi ni hlo ba bana to nchi mana'a, a ni kru ni tunkon kikle gbua nda wuu ba. **(Abyssos g12)** **8** Ikbon mba ni kru ni tunkon kikle gbua (wa ba yoba ni sranro ndi Sodom mba Masar), bubu wa ba klo bachi wu nitu kunkron. **9** Nivi tra ni mbru bari rhini gbungblu inji, igrji, ilan, mba meme ba ya ikbon mba. Bana du ba

vu ba sru ni ibe na. **10** Biwa ba kii ni meme ba takpe nitumba nda ti gan. ba tru kpiwu ngiri hi ni kpamba nitu anabawa hariba ba ti bi son ni memeba iya kpukpome. **11** Hu gon ise tra ni mbrua, ivri u kma ye sisren rhini Irjhi ani rinimimba, i ba lu kri ni za mba. kikle sisiri ni kuu nitu biwa ba too a. **12** Niki ba wo kikle ilan rhini shulu nitre ni ba ndi, “Hon ye niwa “i ba hon hini shulu nimi kla lu inda don bi kamba niba ba kri si ya. **13** Ni nton kima, kikle igrjhu meme ni he, i ri-ni-mi-wlon wu gbua ni ziilhe. Igrjhumemea ni wuu inji duba tabgban, i biwa na nawoa ba kuukikle sisiri nda nzu irjhi u shulu hon ni gbegblen ma. **14** Iyambi wu ha ka hiye. Ya! Iya u tra niye gbagbla. **15** Niki meleka u tangban a fuu njon-gan ma, i kikle balan rhini shulu ba tre, “Ngbrankochu u gbugblu a kma ti ngbrakochu u Bachi mba u kristi ma wa ani son ni tu chumba se ni se. **(aiōn g165)** **16** Niki, bi chiche shirin don ha ba, wa ba kii nitu ruron u nzu honba ni shishi irjhi, ba kulhe ni shishi mba nda nzu irji hon. **17** Ba tre ndi, ki ngiri niwu, baci irjhi wa azan wawu, wandi a he, mba wawu wa ana he, nitu wu ban kikle gbengblen me ni ri ti mulki me. vunvu Greek bi zan bi u sen ba he ni nyu tre/ wandi ana he, mba wandi ahei/ i vunvuu bari wa ba ye ni kogon, u bi Greek ba ba ka nya ndi/ mba wandi ani yea./ **18** Gbungblu ba bana ti nfu i nfu me ngame a ye. nton a ye wa bi wandi ba kwu ye duba kpa gaatre mba, mba du wu nu lada ni mri bindu me baba anabawa ba, ni tsatsra inji bi irjhi, mba biwa ba ti sisiri ndeme, ni bi wa bana he tukpe na mba bi kikle ninkon nton ye ye ni du zi ihe, biwa ba zii meme lhe. **19** Niki hekali Irjhi ni shulu a

bwuu i bato sanduki u alkawali ma ni mi hekalia. Ba zran luzen jbu nkankan, wrukunzan, ni igrjumeme, mba kikle lunitita ba ye hu ti

12 Bato kikle kpe-u-to ni shulu iwa wa'a a ka kpama ni irjhi, ni iwha ni ndanza mba nyepli u tsintsen wlon donha nituma. **2** A he ni nne, nda sia yi ngrji, gbran yi wu grji vren. **3** Niki mi lato kpe-u-to ni shulu ya! kikle dragon sambran wa a heni tu ton mba njon wlon, ni nyepli tangban nituma. **4** Inghu nama a se ba tsitse iri-ni- tra bi shulu grji hlega ye ni meme. Dragon a kri ni shishi waa yi nne ngrjia nitu anita grjhi, ani tan vivren'a. **5** Angrjhi vren, vivren lon, wandi a ti mulki gbungblu wawuu ni ngbala karfe. Ba sran vrema kpahi ni Irjhi ni irjhi, mba hi ni kursiyi ma. **6** i iwa a tsutsu hi ni miji, ni bubu wa irjhi a mlaati zi niwu, nitu duba mla-u-nji wu vi 1,200. **7** Zizan iku a he ni shulu. Mikailu mba ba maleku ma ba tsi niba ngame. **8** I dragon ana he ni gbengblen tsra wu ri na. niki bubu ana la he niwu mba maleku ma ni shulu na. **9** Kpache dragon-chiche iwan mba, wa ba yondi ibelis koka shetan, wa ani gyur gbungblu wawu ba hwu grjhi ye ni meme, l ba hwu ba maleku maba grji hu. **10** Mle mi wo kikle lan rhini shulu “Nizan kpachuwo mba gbegblen ma j. ni mgbrankoson Irjhi mba sarauta Kristi ba ye. Nitu ba tru wa ani tsrowo nitu mrivayiba grji, wawu wa ni nha ba ni shishi Irjhi mbu ni rhi mba chu. **11** Ba rhiwu (nasara) ni iyi vren-tima mba ni lantre u vubla nituma, nitu bana son ki ni sisren mba nda ka tsra ni kwu. **12** Nitu kima briku, biyi shulu, baba ki nimi. I iyame meme, mba kpantrema, nitu ibelis a grji ye niyi! A

shu ni meme nfu, nda to ndi a he ni nton fiime. **13** Niwa shishi dragon a bwu nitu ndi ba tru grji ye nimeme, a hu iwa wa grji vren lon a ni zu. **14** I banu iwa ngyu hari wu kikle nki nitu du tsutsu hini bubu wa ba mlati zi wu ni mijia. Ni bubu yi yii ba mlaunji wu nton, nton gbugbuwu, mba ngbala nton ri gbangban ni shishi iwan a. **15** Iwan a bwama rhini nyu ma too inne nitu ndi du mma shu nda se iwa hi. **16** I meme a zo iwaa. meme a bwu nyuma nda inne wa dragon a sia bwarhuni nyumaa. **17** Niki dragon a vra nfu ni waa nda kuhi tiku ni mbru kpu ma, biwa ba hu gbigbi tre Irjhi nda ni nji vubla kpi nitu Yesu.

13 Niki dragon a hon kri nitu yashi wu nyu kpantre maa. Niki mi to bisan ri si rjuye rhinimi kpantre maa. A heni njon wlon mba njon wlon mba itu tangban. Nitu njon ma ahe ni rawani wlon, u tu ba yiyri mlawu ba he ni nde u latre ni tu mba. **2** Bisan yi wa mi to a he to damisa. ikplema bana rhu kple bear, i nyu ma a he yo nyu Zaki; dargon a nuu gben gben, mba kursiyinma, mba kikle hukunchima ni du son tumba. **3** Iri nimi itu bisan a he ni meme nkpan, ama nkpan a wri ye. gbungblu meme wawu ba yani mamaki nda sia hu bisana. Ba sia bauta ni dragon, nitu wa aka ngbngblen nno beast. **4** Ba si bauta ni bisan ngame ndani tre ndi, A nha he too bisan? mba a nha ni kri nda tsi ni bisan? **5** Banu bisan inyu wa a nito tre nzutu baba bi ya irjihi. Ba nuu nyeme ni du si tindu ma wu wha arbain don ha. **6** Niki bisan a bwu nyuma nitu du tre kpebi ya Irjhi grji, ni ya ndema ni grji mba iko bubusonma, biwa ba he ni shulu. **7** Banu bisan nyme ni du taku ni tsatsra inji bi irjhi nda rhi ba ni kua. ba nu

hukunchi nitu wawu igrjhi, inji, ilan, mba meme. **8** Wawu biwa baki ni meme ba bauta niwu, ko nha wa ndema na he ni biwa ha nha zi, rhini inchi meme mumla wu gbungblu, ni mi vunvu u bi sisren, wa ahiwu vren tma wa ba hanua. **9** Inha nita he niton, wa ka wo. **10** Nhawa ba nji hi ni bauta, ni bautayi ani hi. wanda ba wuu ni takobi, ni takobi yi ba wuu. wayi yi yo ni bi vu sron mba kri gbangban wu bi tsatsra inji bi irjhi **11** Niki mi la to bisan ri si rhu rhini meme. A he ni njon hari to wu ntma, ndani tre to dragon. **12** A tindu ni gbengblen wu dragon wu mumlan ni shishima, nda du meme ni biwa ba kii ni mi du ba bauta ni bisan u mumla'a, wawu wa ana he ni nkpan utra kwu, nda ye wriye. **13** A ti kikle kpibi u gyer (lamu masu girma). A du ilu grji ye ni meme rhini shulu ni shishi injiba. **14** Nitu kpi gyurba banu gbengblen u bisan ni du gyur biwa ba kii ni meme, ndani hla bawu du ba la gunki u bisan zi, wawuwa bana ju kpan niwu ni takobi, nda he ni sisren. **15** Ba kpanyeme ndu nno beast wa ba tiewu zia vri ni ndu tre me nda yo bi wa ba kamba ni wu'a ndu yo ba' ndu ba' kukhu ni wu. **16** A yo ko nha ni gbegblen, biwabana kpe na ni bi gbengblen, bi iwo mba biiya, biwa kpe hetumba na bi biwa ba igran, duba kpa na ni worinba ko ka ni kbuchimba. **17** A he ni dii du konha ni ndeme. **18** Kpeyi tsar du ndi timren ndidi. Inji wa ani to hi gbangban ka vu bla, blana' u bisan nitu a hi vubla wu mri inji bla ma hi 666

14 U me k'ban ya ni vren tanba k'ri ni tu tita Shiyona. He newu inddi dubu dari ni arba'in don zya wa ba nghan inde ma ni nde tima ni chi mba. **2** Mi wo lanri rji ni shu

na ima wa a zren ni ne na yar zan ngari i'lan wa mi wo'a ahe ba bi zi gungu ba si zi gunguba. **3** U yose sa mi ko shishi kursiyin ni koshishi (rayayyun halittun) zya'a ni bi nikon, indiori na ya koya sea na se inddi 144, 000 bi wa na kpa la chu wo ni gbugblu'a. **4** A biyi bana kpa nsi tsatsra ni mi zren u kruga. a baki ba hu vren tanban hi ko nitse wa ani hi ba kpa chuwo ni mi nddi ni ndu ba kati iwhiri mumla ni tu Rji ni vren tanban. **5** Bama to ba ni tiche ni nyu mbana, ikpi ri na sa'bana **6** Mi to malukari asi bwa ni tsutsu shulu iwa ba ton indu ni tre ri ndindima u ka k'le na sun tutu ntru ni ndu ba hla ni bi sum ni gbu-ngbulu ni gbu ba wawu, ni lime ni inddi ba. **(aiōnios g166)** **7** A yoba ni kikle lan "bika tisisir Rji ni kushu ni gban rju niwu. niwa iton ma u tron ye, ye hi ku shu gban rju niwu, wawu wa a ti shulu ni meme a ni teku ni zin ma. **8** U maleka ri maleka u ha a huwu na treandi, "ajoku, Babila, ki k'le ma ajoku. wa ayo meme u lime ba wawu mba wu ndu ba so jibi utie ngwuu nghwuu" **9** U maleka utra-a hu ba ni lan gban gban na titre nddi' wa a hu Irji ri ni kpe ri kan ani kpa igbom- ni chi ma ko ni woma. **10** Wawu me ni so ni ima inabinifu u Rji ima inabin wa ba na suru ri wa ba ka zyi na suru ni Kofi u fu ma (inddi) wa a so'a ba gon ni lu ni luu hu'u babran ni shishi hi tsa tsra maleku Rji ni vren tanban. **11** I tsen lu u je mba a lunde ni hi shu tunturu hi ni tunturu, uba na he mi kusi na ichu ni Rji bi hu meme nama rju ni yuma (siffarsa) ni bi wa ba kpa gbam inde ma. **(aiōn g165)** **12** Iwayi ahi yo u vu sonron gbron gon ni hi wa ba he tsatsra. bi wa ba hu du u Rji ni yo sonron ni Yesu. **13** Miwo lan Rji ni shu ni tre andi "nha wa yi "babi

lulu hi kwu wa ba kwu ni ubangiji" a hi Brji" e niwa ba kusi ni ya mba, niwa indu mba ni huba" **14** Mi ya nito kpalu kiklan a kuson ni tu kpalu u inddi ri he na vren nddi a nyen pri zinariya ni tuma ni Rji u rima niwoma. **15** U maleka ri rju rji ni haikalin na yo gu wa a sun ni kpalu, a gban, gban' me "bam Riji me ni soma han iton u nham a tsra ye, niwa bi gbungbunlu ba a weri ye". **16** U nddi wa a sun nitu kpalu'a a ta Rji yo ni tugbulu'a. **17** U maleka ri la rju ni shu haikali, wawu me ahe ni Riji u ri pipreme. **18** U maleka ri rju rji ni bagadin u gon tulare iwa ahe ni gbengbele ni tu lu na yo nddi wa'a nji Riji u ri ma gban'gban me "ban rji u ri ni hi kon weweri innabi ni chin inabi'ugbungbunlu'a, ni wa inabi a weri" **19** Maleka a ta rijima yo ni gbungbuulu na kon inabi shuti u gbun gbulu'a na ka ba suru ni kikle bubu wa ba shibi ima inabi u fu Rji. **20** U ba chan bubu wa ba shibi inabin ni kogon ni gbu, u iyi si gukbon rji ni bubu u shibi inabin, a tsara igbron rji rji u lo nyu in hama, ha mi dari hari.

15 Miton gpiri (sign) ni shulu, wa a tie nde sisri malaiku mbari tagban mba gji ido tangban mbaki mba telo tagban bi nklekle wa Irji chu ufu ma rju. **2** Mi to ri wa ahe na nei guashi wa asi kpan ni kosan lu wa akri whir ni nei mba mbarujin mbafin gpegpele kykle nnma rju wa ni lan (lamba wa mba tie du niwu na nde. mba gji mba ngurfu wa Rji nu mba. **3** Mba si yo se Musa, Imri kon Rji, ni se iver krju indu men mba bi kykle ma bi nu tsitsri, irji itimbu wa ahe gpepekle wawu, tie ndidi ni ngegerme mba kon me lihu bi gbugbulu. **4** A ha na klu tsitsri me na Irji, inde me yi zu hi shu wu yi wu tsatsre me, gbugbulu

wawu mba ye ni kgbume ni shishi wa ha la du mba u ndidima. **5** Ni wu wayi mi iya, mba vuvu gbugbu bra ni wu tsoron ni shulu. **6** Ni whirji afin tsatre malaiku tagban wa mba gji lelu tagban mbaye mba sron bi ndidi ni pre bi kpama, mba lo zinariya san mba **7** Irin nimi nde bi re nzan mba, anu malaiku tagban imri gpren kwungon wu zinariya tagban rhu ni ufu Irji wa ahe ni re tu ni tse mu. **(aiōn g165)** **8** Ikon Rji (Haikalin) ashu ni tsen ndindi me wu Rji ni gpegpelema. mba nde wa ari nimima imba wa ido tagban malaiku we mba.

16 Mi wo lan kykle wa asi yo nimi haikali ala ni malaiku tagban hi ndi yo kwugon tagban infu Rji ni gbugbulu. **2** Malaika mumle (first) aka suron kwugun ma u mumle ni gbugbulu, ikpa bi meme bi lu sutse mba rju ni kpa indji wa mba he ngba nnamin (dassar) biwa mba tsi wu iwyu (image). **3** Malaika wu ha asurun kwugon ma ni mi nei a kaba he na yii, na yii indji wa akwu, ingpi wa mba he ni re mba kwu. **4** Malaika wu tra asurun kwugon ni mi nei ni tu mba, mba kyban he ni yii. **5** Mi wo malaika wu atre, wu tsatsre me wuwa wu ahe ni wa ahe nise, wu tsatsreme; wu hi wu bla ingpi biyi. **6** Mba ka yii indji bi Rji ndidima le ni to (prophets) wu nu mba yii ndi mbaso a gpe mba son. **7** Mi wo igpi wa bagadi kpayeme E itimbu irji iwu ingbegble wawu. wu wa wu mble ngergar me ni kon ndidima. **8** Malaika wu inzan aka kwugon suron ni tu rji mba nu kon ndi indji ne lu. **9** Mba ngon nelu wu loma, mba kpa nde rji tememe, biwa wa he ni gpegble ni idumba. Mba na bri tememe mbana mba na kpanyeme niwuna. **10** Malaika wu ton aka kwugon suron nitu kpachi

wu ngnama rju, mbumbu son ati bwu mba nta mba lemen wa gbugbu ilu. **11** Mba kpa nde Rji wu shulu timame wa mba ngbam mba mba alumba mba kpanyeme nda bri kon neme mba mai. **12** Malaika wu ntane aka kwugon nimi kykle nei Yufirestis ima nei agbulu wa ni mle kwugon bi tie mba rji ni kon nza nda nye. **13** Mito meme ruhohi itra mba he na gbulu wa arju rji ne meme diragon, ni annabi wu tiche. **14** Mba meme ruhohi wu inbilis ani tigpi biche bi tisesirin. Mba ju nda hi nibichu hi gbugbulu wa mba zin mba mbu mbu riri wa mba tankwu ni kykle ifi wu Rji wa ahe ni Gbengble wawu. **15** Ya mi si ye na indji inyimbi (barawo) wu inji ndidi wa wu son ni whir, wa asuron nwoma wa ana rju ni npirena mba na ton kpan mbana. **16** Mba gji ye ni whirji mba yo ndi armagiddon ni Ibraniyawa. **17** Malaika wu tagban aka kwugon ma legani ngungun, inla kykle ma rju rji ni haikali ni kpachi nda tre akle. **18** In zan whir ni gro kyklema, ni inzan ni chu meme ni chu wa mba na tona wa mbu ti imri indji wa mba ni gbugbulu na wu wa akyklema. **19** Kykle gbu nga ti tra, igbu mba indji mba jokwu Rji rimre babila kykle, anu gbaju shu ni iran innabi wa ti rji ni rfu Rji wu gpegblema. **20** Ingbulu mba kadon mba nato tilan ngana. **21** Tita bi kykle mba gji, bi ronma talanti mba jokwu rji ni shulu ni tu indji. mba mre Rji wa tita lu abran.

17 Iri nimi malaika tangba wa basia nji kukon tagban ba ba ye tre nime ndi ye toro hukuci kikle ntran wa a son nitu nma'a **2** Wa ba chu bi meme ba wa mba niwu, mba ihi wu (faskanci) wa bison ni meme ba hwa niwu. **3** Niki maleka a ban ne ni mi ruhu hi ni miji, i mika iwari si son

nitu samban narhu (daba) wa nde gbugbuwu bi ya irjhi-grji (sabo), ba shu nimi ma. Nmarhu nima rhu a he ni itu tangban mba njon wlen. **4** Iwa'a srukpi u ma shunaya mba samban nda klo kpama ni zinariya, wlotita hi bi, mba (lu'u-lwai. Njiniwoma, kofi u zinariya wa a shuni kpi bi kahon bi bababi kpatimeme u faskanci. **5** Ni ci ma banba nde ri u riri, kikle babila, ihi bi ntran mba bi kpi meme u meme. **6** Mito iwaa a hwa ni iyi wu tsatsra inji bi Irji mba iyi wa ba wuuba nitu Yesu. Niwa mi too a, mi ti mamaki. I maleka a tre nime, Nitu ngye wuti mamaki? **7** Mi tsro kpibi keniriri nitu iwaa mbau nmarhu (beast) wa a hlusinji, nmarhu wa a heni itu tangban mba njon wloa a. **8** Nmarhu wa wu too ahea, ana la hema, i ba ati weiweire u rhuye rhini holon juju wa ana heni nchina. Niki anchi tsra ni halaka. Biwa ba kii ni meme, biwa bana nha ndemba ni vunvu bi sisren rhini nchime u gbugbunla na, bati mamaki to nmaa nitu ana he ni nkpuri, nda na la he zizan na, nde la niye. **(Abyssos g12)** **9** Kpeyi yi wuti mre nda he ni hikima Itu tangbanba bati ngblu tangban wa iwaa ni son nitumba. **10** Bana bi chu tangban ngame. Ichu ton ba kuheye, iri rhihe, i irimba a rhihe u ye i anita ye ani fe son u ton fiime. **11** Nmarhu wa ana hea, ndama he zizan na, nikima me a hi chu u tandra. Ana wu tangban a ndani hi ni halaka mba. **12** Njon wlon wa mitoba, bana chu wlon wa ba rhihe kpa gbuma, i ba kpa too chu wu nton ri nhani nmarhua. **13** Biyi bana bi mren ri i ba ka gbengblen mba iko mba nu nmahua. **14** Ba taku ni vren ntmaa. I vren ntma a ni rhini kua nitu wawuyyi hi bachi u ba Baci mba ichuu bichu-baba biwa ba he niwu ba yoba,

chuba, nda bi kri gbangban nihua. **15** Maleka a tre nime
“imma wa bi to, wa ntran a santuma, nji, kpaadi, meme
mba ilanba ba hea. **16** Njon wlon wa mu tooa, babayi ba
nmarhu bi wa ba kran intrana. Ba du son ni nklema mba
ni ngre, ba du tan nma kpama i ba gon ni lu pempeme. **17**
Nitu Irjhi a yo ni sronmba ndi duba kpa ndu u son ma,
nda kpanyeme niba ni du nu gbengblen mla u mulki
ni nmarhua rhi du lantre Irji ye ka he toki. **18** Iwaa wa
wutoo ahi kikle igbu wa a heni gbengblen mulki nitu ba
chu bi meme.

18 Ni kogon kpe biyi umi to maleka ri grji rji ni shu
si ye. ahe nigbengble babran, u gbugbundua kpan ni
kukwu gbarju niwu. **2** A yo gbagban ni lan na tre a choku,
kikle babila a joku'a kati babu sun bi brji ni bubu sun
meme ko bi ibrji bi rime. na kati bubusun meme' chi
chin. **3** U gbunlu, a wawu ba soma inabin u ti gyugyun, bi
chubigbunbea me ba tigyugyuna ni wu biwo ni gbungbun
kpa ba Azurta tiwo ni gbengbenlen zren nitu iro ma **4**
U mi wo lantre iri rjurju ni shu tre, rju ni mima, indji
iyama ri gra na vuyi na. **5** Latre ma ba ba gbron shuki
gbugbu hon hi shu irji tika meme ti ma. **6** Bika no tsatsra
ni kpe wa a noba ri bi han wu ingyu hari ni kpe wa ati, ni
mi kogon wa'a chua' bi kachu niwu ingyu hari. **7** Nawa
a ban tuma ni ti gyugyun bi ka tiwu ya ni tiwu je ni
kpa sonron ti meme naki, ni ndu tre ni mi sonrunma
“mi sun, na vren zei mi na chonrju, mi na tibre sun ni
mren na. **8** Ni tuki ni viriri iya mren ni yon ilu ni ri ba
gbugburu me. ni tu wa Bachi irji u gbengblen a wawu
yi ni gbi ton (hukunta)” **9** Bi chu u gbungbunlu yi wa

bati gyungyuro, na ka kon ma don, ba yi ni wuru wunyu, gbari-gban me nitu wa bato itsen lu wa asi riwu. **10** Ba kri gbu-gban mu nitu sisir kikle ya, uba tre,"iyabi, iyabi kikle gbu, babila, igbu u gbengblen wa ni ton riri (hukuci) ma ye. **11** Bi nikon bi richu-chu ba yi ni kpa sonrun ti meme ni tuma nitu wa idiori me ana si le kperi ni bawu nga na. **12** Ikpi zinariya ni azurfa, ni tita bi k'len ni lu'ulu'u ni lili u boboma. hajj u ma sanban garura, ni siliki ni sa sanban aharini kunkron u nyi nhon, whie riro kan-kan, ni kpii bi wa ba ti ba ni titi zi ni kukron u tile, ni tagula, ni ku kron jobo shijin ni tita u sheki. **13** Ni kirfa kpi yaji, ni tulareilu mi mur lubban ni ima inabin, ni nye ni mumwu alkama, ni alkama ni la'do ni tanbam, ni ba doki ni ba keke ni gran, ni re (ivri) inddi bu gbungbanlu'a. **14** Ni ba kpi wa u yo sonron me ni ba ni gbengblen me ba rju ni wu ni toro gbungbulu a ni daraja me ba timme. bana hla to ba ngana. **15** Bi niko bi ri chuchu'a ni kpi biyi. **16** U ba tre, iyabi, iyabi, ni kikle migbu wa a sur kolon lilin beble ma ni konlon. sanbam garura ni san bam abharrini, ni waa-don nikpi Zinariya, ni tita bi ndindima ni lu'lu' gwu tiwo ni ba ni ne ni vi ton riri migen a timeme. **17** Ni mitron riri iwo'a ti meme, ko indji ri me u dran-gwu ni bi ri ni gwua nibi dran ni bi wa ba fe ulbiyan bukata) u sun gbu ni ma ba ka kri gbugban mu. **18** U ba yi niwa ba to hi zen lu'a ni chu uba tre "ahi gbu ri me a na kikle gbu'a. **19** U ba vu meme vra kpa mba nitu u ba yi ni gben gben, ni yi ni sawo nyu ni kpason ron timeme "iya bi lyabi kikle gbu wa bi ba tiwo niwu, la kri gbugban wu niwu nitu sisir kikle yan ni yi ni wur woni nyu ni kpa sonron time me.

20 Ngir ni tuma, shulu, biyi bi tsatsra ni almajere ni bi to tsu ni wa Irji nji tron bi ye ni wu. **21** Kpan bambam maleka ri a ban titari na ina ram, naka ta yo ni mi teku na ni tre, ni kon yi, babile, ki k'le gbu, ba bam taga ni gbengblen bana ti bre la to ngana. **22** Ilan bi zi gugun, biyose, bi vinri (sarewa), ni bi vinri lalgaita. bana la woba nga na badiori wa ani la he ni ki wa ani ti kpe u tuma ba la to niki ngan ri ba na la tibrewo yi u kon mimanga na. **23** Ikpan fitila na la tibre kpan ni mi me ngana. bana lati bre wo ilan ango ni amariya ni mi me na nitu bi wo mea' ababa yi ba miri bi nji gban-gbunlu'a ni mi shiri, me u gyuru ba a'ummai. **24** A ni mi yi ba fe iyi bi wa ba wuba wawu ni gbungbulun lu'a

19 Hu kpi biyi, mi wo kpe wa yitoo kikle ilan wu inji gbugbuwu ni shulu ndani yo ndi "Halleluya, kpachuwo, nzuhon mba gbegblen ahi wu Irji mbu. **2** Tron ma ahi janji nda he nitu nkon nitu a tron n ntran a wa a kpa meme tsitime ni ti nkan ma. A ban fansar u iyi ba mriko ma ni woma. **3** Ba tre nkpu u ha Halleluya! Ntsen rhiniwu a sia hon seni se. **(aiōn g165)** **4** Bi chiche shri don nzia ba mba rayayun halita (living creatures) nzia ba ba ku kru nda nzu Irji hon, wa a son ni tu kursiyin Ba sia tre ndi, Amin Halleluya. **5** Niki ilan a rhuye rhini kursiyina, Niki ilan a wru rhi ni kursiyin nda ni tre ndi nzu Irjhimbu, biyi mrikoma wawu, biyi wa bi tisisiri ma, bi tsitsa baba bi gbengbelen. **6** Mle ni wo iyi wa rhu ilan u gbugbuinji, na mma biwa ba shigankpren, mba kikle yran zan ndani tre ndi, halleluiya Nitu Baci si ti mulki, bachimbu, wa a zan gbengblen wawu **7** Ki briku ni gbreu san, nda nu

daukaka nitu ikan gran u vren ntma a yeye i wa sa ma a mla tuma ti niwu. **8** Ba nyeme ndi du sru kpi bi zan bi ya wu lilin (fine linen) Lilin wu biya yi hi ndu tsatsra bi ndi tsa tsra u Irji). **9** Maleka a tre nime ndi Nha kpayi; Lulu he nitu biwa ba yoba rhiye ni mi ro gan (wedding feast) u vre ntmaa" a tre ngame nime ndi Biyi ba tanre janji u irji. **10** Mi ku grji rhoku ni zama ndi breu, i wa a tre ni me ndi na ti toyina! ime mi vrenko too wa wu he, mba mri vayi wa ki nji vu bla kpi nitu yesu. Bre Irji, nitu tre u vubla nitu Yesu a hi ruhu uto." **11** Niki mi to shulu a bwu, i mi ya i nkma kiklan a heki Ba yo wa asia hon u a ndi wukri gbagban mba janji a henitu sharia wu nko tsatsra mba ani gaatre nda taku. **12** Shishi ma ba ye too lpn lu, i ni tuma, (kambuna) gbugbua ba he. A he ni nde wa ba nha ni tu ma wa ndio na too na se wawu kima. **13** Ani sru nklon wa ba kau jbu nimi iyi, idema ba yondi lantre irji. **14** Bi taku shulu ba sia hu nitu nkma kinklan, ni kpi waba sru wu libin, kiklan, ni zan. **15** Takobi u zen nyu a rhurhini nyu ma nda ka tsen meme ba hlega, wa ani ti ndu chu nitumba ni sandan karfe. Ani zren nitu bubu sbi imma anab wu nfu i irji wa a zan gbengblen wawu. **16** A he ni nde wa ba nha ni nklon ma mba ni gbanma "Ichu u bi chu mba Bachi u ba Bachi ba. **17** Mito maleka si kri ni irji A yo wru ni kikle ilan ni wuwu chinchen wa basia bwa zu nitu ndi "ye, zontu mbi nitu kikle gan i irji. **18** Ye tan nma bi chu, nma bi ninkon soja, nma wu kikle inji, nma ba nkma baba bi honba, mba nma u inji wawu mri baba igran, bi tsitsa baba bi nikon. **19** Mitoo nmarhua mba ba chu bi meme baba sojoji mba. Ba sia yokpamba ni zi nitu

duba ta ku ni wawu wa'a han nitu nkma baba sojiji ma.
20 Ba vu nmarhua mba niwu, anabawa bi che wa ba ta
hwutsro ikpi wuyeto ni shima. Ni kpiwa tsro biyi, a gyur
biwa ba kpa makiu nmarhua nda ni kikru ni bre iehima.
Ba wu hambawu sru ni sisren ni mi kpantre wa asia ijbo
gon to gonlu sulfur. **(Limnē Pyr g3041 g4442)** **21** Ba wuu mbru
mba ni injigban wa rhurhini nyu wu ba a son titu nkmaa.
chiche wawu ba tan ikmo mba.

20 Mi to malaika ri arjini shibu ye he na wu juju wa ana
he ni kykle na ahe ni kykle saraka niwo ma. **(Abyssos g12)** **2**
Ayi nfu chiche iwan, wa mba yo ndi ibilisi kan shetan,
nda lo ise duburi. **3** Antayo ni mi juju wa ana he ni kyklu
na nda kau nda lo ituma, nda kan wa ana ngru indji
nkanna sai ise dubu ri mbakai mba ju juwo nda tin vin
ma. **(Abyssos g12)** **4** Mito kpachi. biwa mba son nitu mba
biwa mba nu iko ndi mble tre indji mito re inji wa mba
nju mba tuma nitu wa kpa yesu ni tre rji mba na ingnama
ju na ni iwyu manna mba nka mba wu kpa gban ni chi
mba ni wo mba. mba kuba ye ni re nda ri chu ni kristi ise
dubu ri nkle. **5** Bi kwu mbari mba na nkgba ye ni re sai
ise dubu ri mba nkai, wayi nta shybe i mumle (first). **6**
Wu indji ndidima wu tsatsreme wa ahe ni mbumbu ni
ntashi u imumle ikwu wu ra ana he ni gbengble nitu
mbanai. mba he na firistoci bi rji ni almasihu mba he na
chu ise dubu ri niwu. **7** Wa ise dubu ri niye kykle mba
jurhu sheta ni troma. **8** Ni ju ngru indji bi gbugbulu wa
ahe ni kursuyoyi inza bi gbugbulu nyii, go mba magog
ani shumba bin ndi mbanta kwu indi mba he na nhagbim
wu nei. **9** Mba mbazu ni shishi gbugbulu wawu, mba hran

whirji bi te ndindi mba mba he igbu ndindima. Ilu gji rji shu nda ngun mba wawu. **10** Shetai wa agru mba, mba nta yo nimi juju lu wa asi ni ni whirji wa ingnoma rju ni annabawa bi te che mba he mba sha ya ni rji ni chu (har abada abadi) **(aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442)** **11** Mito nkykle nkle kpanchi ni indji wa ason nitu ma ni memen ni shulu mba zuzu ni shishi ma mba whirji ni mbayu wa mbahi. **12** Mito biwa mba kwu-bi gpegble ni biwa na gpi ri mba nkra ni shishi kpanchi, mba bwu vuvu mbari vuvu mba bwu vuum wu re. Bi kwu mba mba bla ni mba wu igpi wa mba nimi vuuu, ni gpiwa mba te. **13** In nei anu bawa kwu ikwu mba lu mba nu bi biwa mba kwu ni mi mba mba bla mbawu dedegpi wa mba te. **(Hadēs g86)** **14** Mba ngba kwu mba luntayo nimi kykle lu wa yi a kwu wu ha kykle lu. **(Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442)** **15** indji wa mba na to nde mba ha ni mi nuwu re na mba ngba ntayo nimi kykle lu. **(Limnē Pyr g3041 g4442)**

21 Niki mito shulu sa mba sa meme, niwa shulu u mumla mba meme wu mumla baka hi ye i kpantre imma ana la he na. **2** Mito tsatsra gbua, isa urushelima, wa grji ye rhini shulu u, Irji wa ba mlati to wa ba mla wa sa ti ni kpibi yabi ni lonma. **3** Mi wo kikle ilan rhini kursiyima ni tre ndji “ya! bubu son u ijjhi a he nimi mri inji, wa ani son niba. Ba kmati inji ma, Irji kima ani he niba wa ani Irjhi mba. **4** Ani se mashishi rhuni shishimbs, i ikwu na la he na koka losron ka iyi, ka lokpa. ikpi bi gbangban baka ni ye. **5** Wawu wa a son ni kursiyina tre ndi, ya mi kpakpi wawu kmati sa a tre ndi nha wayi zi nitu lan tre biyi amintatu nda hi janji. **6** A tre nime, “ba ti kpibiyi!

me yi mi Alpha mba Omega u mumla mba ukle. wandi aniti hlanma, mi nu so hama du han rhini tuba wu ma u sisren. **7** Wandi a rhi kua ani kpa kpibiyi, i mi he irji ma, wawu anii vren mu. **8** Nitu bi sisrisron, bi hama ni yosron kri gbangban, bi ti kpibi kpatimeme, bi wuunji, bi ti ngluka, bi hu mri brji, baba wawu bi tiche, bubu mba ni he nimi kpan tre ilu wu gon ni nfu mba ni sulfur. Kima hi kwu u ha. **(Limnē Pyr g3041 g4442)** **9** irji ni mi maleku tangbaba ye ni me, wawu wa a heni kugon tangban shuni (aloba) tangban bi kikle nda tre ni mi ndi, ye niwayi, mi tsro wasa a, iwa vren tmaa. **10** Niki a banme nimi ruhu hi ni kikle mba zangbron, ingblu ri, nda ka tsro me tsatsra gbu Urushilima si grji ni rhu rhini shulu u irjhi. **11** urishilima a he ni zanbi wu Irjhi, i zankpan ma a he to dutsen me tamani (precious jewel), to tita wa a kpanyazu na yasfa (jasper). **12** A hei ni kikle, Gonka wa a gbron hon ni kikle nkontra wlodonha, mba maleku wlon don ha ni nyu kontraba. nikontra ba ba nha nde gji wlon don ha u mrilon Israila. **13** Niko nza, kikle kontra tra ba he, ni kotu, kontra tra ni kogbo, kontra tra, mba ni ko yalu, kontra tra. **14** Gonka wu gbuaa heni nchi wlon don ha, i nitumba nde wlo dno ha wu manzani wlon don ha wu vren ntma a he. **15** wawu wa a tre ni me a he ni kunkron u tsa wa ba la ni zinariya, nitu wa ani tsra gbua nkotra ba, mba ni kongan ba. **16** Ba yo gbua zini du gronma mba bwuma bana tsra tsra. A tsra gbua ni kunkron u tsra; za dubu wlon don ha ni gbron. (gbronma, bwuma mba Kristma ana riri. **17** A tsra gonka ngame i za 144 cubits wloga ni tsra wu ini (wandi a he to maleka ba tsar

ngame. **18** Ba mme gonka ni yesfa i gbua ni zinariya u zanbi, to kpan ni madubi. **19** Ba ka nchi meme u mmea ni kankan tita, unza, emerald. **20** U ton onis, u tanne, u tangban u tandra, u tya, u wlo, u wlon don ri, mba u wlon don ha. **21** nkontra wlon don ha bana wlon don ha, ba ti nkonba ni yiyrimba ni meme nkogbua bana kpukpa zinariya wa ata zan to glass. **22** Mina to hekali nimi gbua na, nitu Baci Irji wa a zan gbengblen wawu, mba vren ntma baba yi bana hakalima. **23** Igbua ana heni kpeututi ni kpan irji mba wha na ni duba nu kpan niwu na nitu kpan tsatsra U Irjhi a kpan nituma, i ma ana vren tmaa. **24** Gbungbulu ba zren ni kpan u gbu ki Bi chu bi meme ba nji kpan mba mba nzon hon wu meme ba riye nimi. **25** Nkon tra bana ka na **26** Ekpe wa a tirhi na rinimi na. **27** Mba inji wa niti kpe meme ko ni gyur, se biwa ba nha ndemba ni vunvu u bi sisren u vre tma

22 malaika tsrome inei wu man wu re, wa akpan. Rju tsi rji ni mi kpanchi wu irji ni wu wer krju. **2** Ni zuzu kon mi gbu. ni nyu nei kwugron wu re ahe ni kon nsan nei wa atsi rju ni nklo wwon donha, ni wan ri vuvu kwu gron amun wu gji siskpan ni irdji. **3** Mba iya ni kon shishi kpachi Irji ni iver krji mba heni mi gbu imri kon ma mbati bauta ni wu. **4** Mba to shishi ma inde ma ahe ni chi mba. **5** Ichu na he na, mba nason kpan fitila na kowu rji na Irji wu re ani kpan ni mbawu mba hena chu nimu ila tre biyi. **(aiōn g165)** **6** Malaika ala nimu, ila tre biyi mba jaji ma na hena kiyii intembu, ni irji bi ruhohi annabawa, aton malaika ma ndi tsron imri kon ma igpi wa mba ye zizan **7** Ya mi tsi ye mba wuton indji ndidi uwa akpa nyemen ni

tre bi vu biyii. **8** Ime Yohanna ame miwo ndi to ikpi biyii wa mi wo ndi to mba, mi jukwu ninza malaika wa atsron me igpi biyi ndi mi bauta niwuu. **9** A la nimu na tina kiyi na mi ngba indun me ni imri vayi me annabawa, ni biwa mba kpa nyeme ni tre me wa ahe ni vuvume. brouta ni Rji. **10** A la nimu na ka lan tre bi vuvu nyina iton ate whirwhir. **11** inji wa ate ndindi ndi kwuchi tsi te igpe wa amen. inji wa atsi lozu ndi cigaba ni lonzunma nituma Indji wa atsi te ndidi ndi cigaba ni te ndidima, indji wu tsatsre ndi te tsatsare ma. **12** Ya mi si ye na fifi yi lada ndu mu a he ni me mi nu yada wu ti ndume. **13** Imeyii Alpha ni Omega, wu mumle ni wu nklekle, igpi mumle ni wu nklekle. **14** Indji ndidi ahiwa mba ngla mba, wa ni zo mba nri nda nglo kwugron wu re nda ri negbu ni kon kontra. **15** Ni ra mba yangu bi te gbugblu, bi wu sheta, be ti memen, bi wu indji bi wu sheta, be te memen, hi wu indji ni biwa mba a son igpie memenma. **16** Ime, yesu mi tun malakamu ndi lan igpi bijin ni wu Ikilisiya a me yi michi ingji Dauda sitse wu imble wa ni kpan. **17** Ruhu mba iwa san mba tre “ye” Indi wanla ma tsi te, indji wa an son iman ndi ye te ima re mba ha igpi. **18** Misi la ni indji wa asi wo gpi wa vuvu Rji tre. Indji wa asa igpi tunmba Rji me ni kanma idoma wa mba ha ni vuvu yu. **19** Nda indji a chu gpi ri rju ni tre ahe ni vuvu wa rji tre Irji ni achu igpi ri nu nimi kugron wu rema, ni mi gbu tsatsre igpi mba wa mba ha nimi vuvu **20** Indji wa ato igpi buju nishishi ma ala E me si ye gbagbla me ahemen (Amen) ye Rji Yesu. **21** Zizi wu Irji Yesu ndi he niri biwawu ahema (amen)

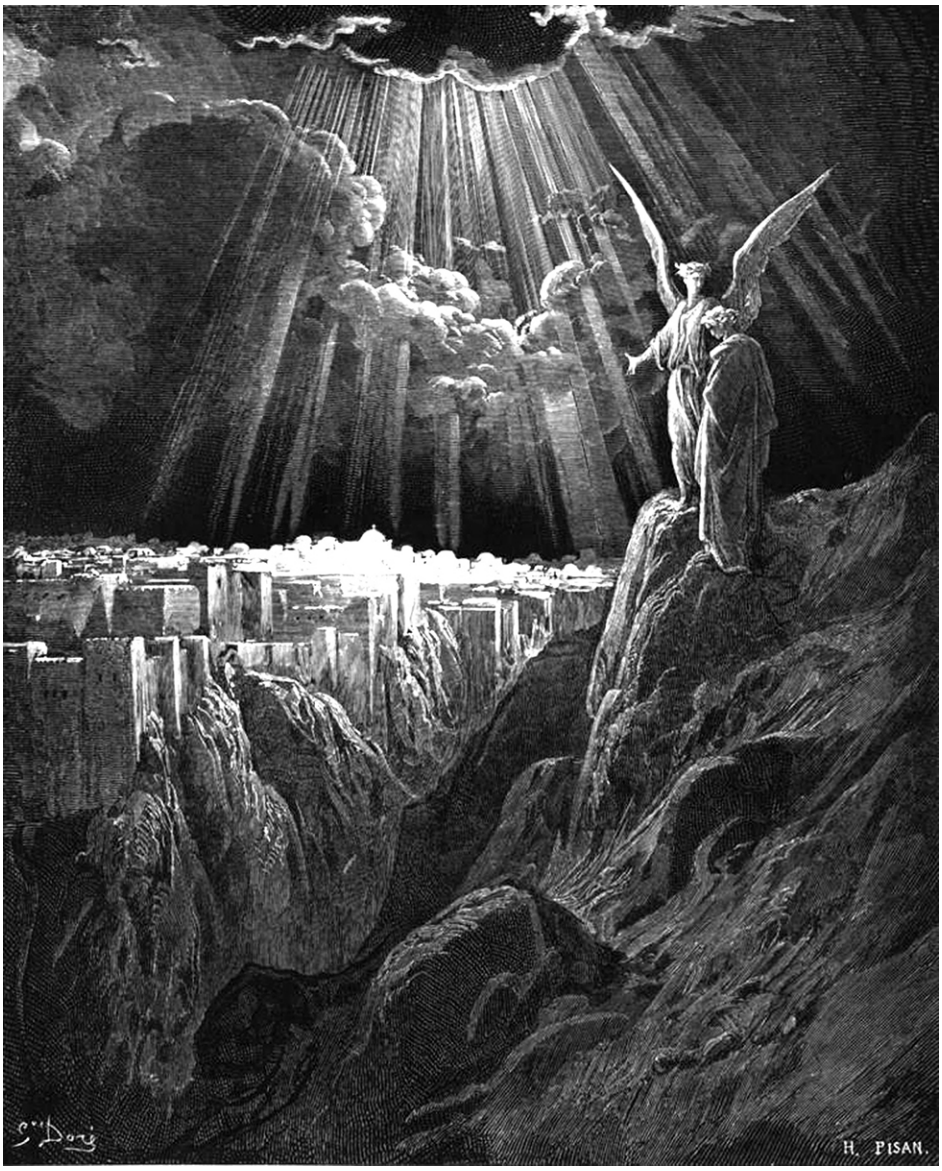

Mito tsatsra gbua, isa urushelima, wa grji ye rhini shulu u, Irji wa ba mlati to wa ba mla wa sa ti ni kpibi yabi ni lonma. Mi wo kikle ilan rhini kursiyima ni tre ndji "ya! bubu son u ijjhi a he nimi mri inji, wa ani son niba. Ba kmati inji ma, Irji kima ani he niba wa ani Irjhi mba.

Revelation 21:2-3

Reader's Guide

Jida at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Jida at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12
Greek: proper noun, place
Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses
Meaning:
Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aïdios g126
Greek: adjective
Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6
Meaning:
Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165
Greek: noun
Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses
Meaning:
A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166
Greek: adjective
Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses
Meaning:
From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653
Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular
Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32
Meaning:
To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possiblity, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067
Greek: proper noun, place
Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses
Meaning:
Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86
Greek: proper noun, place
Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses
Meaning:
Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442
Greek: proper noun, place
Usage: Phrase 5 times in the New Testament
Meaning:
Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585
Hebrew: proper noun, place
Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses
Meaning:
The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020
Greek: proper noun, place
Usage: 1 time in 2 Peter 2:4
Meaning:
Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Bu---Bu-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luke 8:31
Romawa 10:7
Revelation 9:1
Revelation 9:2
Revelation 9:11
Revelation 11:7
Revelation 17:8
Revelation 20:1
Revelation 20:3

aïdios

Romawa 1:20
Jude 1:6

aiōn

Matiyu 12:32
Matiyu 13:22
Matiyu 13:39
Matiyu 13:40
Matiyu 13:49
Matiyu 21:19
Matiyu 24:3
Matiyu 28:20
Mark 3:29
Mark 4:19
Mark 10:30
Mark 11:14
Luke 1:33
Luke 1:55
Luke 1:70
Luke 16:8
Luke 18:30
Luke 20:34
Luke 20:35
Yohana 4:14
Yohana 6:51
Yohana 6:58
Yohana 8:35
Yohana 8:51
Yohana 8:52
Yohana 9:32
Yohana 10:28
Yohana 11:26
Yohana 12:34
Yohana 13:8
Yohana 14:16
Ndu Manzaniba 3:21
Ndu Manzaniba 15:18
Romawa 1:25
Romawa 9:5
Romawa 11:36
Romawa 12:2
Romawa 16:27
1 Korinthians 1:20
1 Korinthians 2:6
1 Korinthians 2:7
1 Korinthians 2:8
1 Korinthians 3:18
1 Korinthians 8:13
1 Korinthians 10:11
2 Korinthians 4:4
2 Korinthians 9:9
2 Korinthians 11:31
Galatiyawa 1:4
Galatiyawa 1:5
Ephesians 1:21
Ephesians 2:2
Ephesians 2:7
Ephesians 3:9
Ephesians 3:11
Ephesians 3:21
Ephesians 6:12
Philippians 4:20
Colossians 1:26
1 Timotawus 1:17
1 Timotawus 6:17
2 Timotawus 4:10
2 Timotawus 4:18
Titus 2:12
Hebrews 1:2
Hebrews 1:8
Hebrews 5:6
Hebrews 6:5
Hebrews 6:20
Hebrews 7:17
Hebrews 7:21
Hebrews 7:24
Hebrews 7:28
Hebrews 9:26
Hebrews 11:3
Hebrews 13:8
Hebrews 13:21
1 Pita 1:23
1 Pita 1:25
1 Pita 4:11
1 Pita 5:11
2 Pita 3:18
1 Yohana 2:17
2 Yohana 1:2
Jude 1:13
Jude 1:25
Revelation 1:6
Revelation 1:18
Revelation 4:9
Revelation 4:10
Revelation 5:13
Revelation 7:12
Revelation 10:6
Revelation 11:15
Revelation 14:11
Revelation 15:7
Revelation 19:3
Revelation 20:10
Revelation 22:5

aiōnios

Matiyu 18:8
Matiyu 19:16
Matiyu 19:29
Matiyu 25:41
Matiyu 25:46
Mark 3:29
Mark 10:17
Mark 10:30
Luke 10:25
Luke 16:9
Luke 18:18
Luke 18:30
Yohana 3:15
Yohana 3:16
Yohana 3:36
Yohana 4:14
Yohana 4:36
Yohana 5:24
Yohana 5:39
Yohana 6:27
Yohana 6:40
Yohana 6:47
Yohana 6:54
Yohana 6:68

Yohana 10:28
Yohana 12:25
Yohana 12:50
Yohana 17:2
Yohana 17:3
Ndu Manzaniba 13:46
Ndu Manzaniba 13:48
Romawa 2:7
Romawa 5:21
Romawa 6:22
Romawa 6:23
Romawa 16:25
Romawa 16:26
2 Korinthians 4:17
2 Korinthians 4:18
2 Korinthians 5:1
Galatiyawa 6:8
2 Teselonikawa 1:9
2 Teselonikawa 2:16
1 Timotawus 1:16
1 Timotawus 6:12
1 Timotawus 6:16
2 Timotawus 1:9
2 Timotawus 2:10
Titus 1:2
Titus 3:7
Filimo 1:15
Hebrews 5:9
Hebrews 6:2
Hebrews 9:12
Hebrews 9:14
Hebrews 9:15
Hebrews 13:20
1 Pita 5:10
2 Pita 1:11
1 Yohana 1:2
1 Yohana 2:25
1 Yohana 3:15
1 Yohana 5:11
1 Yohana 5:13
1 Yohana 5:20
Jude 1:7
Jude 1:21
Revelation 14:6

eleēsē

Romawa 11:32

Geenna

Matiyu 5:22
Matiyu 5:29
Matiyu 5:30
Matiyu 10:28
Matiyu 18:9
Matiyu 23:15
Matiyu 23:33
Mark 9:43
Mark 9:45
Mark 9:47
Luke 12:5
James 3:6

Hadēs

Matiyu 11:23
Matiyu 16:18
Luke 10:15
Luke 16:23
Ndu Manzaniba 2:27
Ndu Manzaniba 2:31
1 Korinthians 15:55
Revelation 1:18
Revelation 6:8
Revelation 20:13
Revelation 20:14

Limnē Pyr

Revelation 19:20
Revelation 20:10
Revelation 20:14
Revelation 20:15
Revelation 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6
Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Pita 2:4

Questioned

2 Pita 2:17

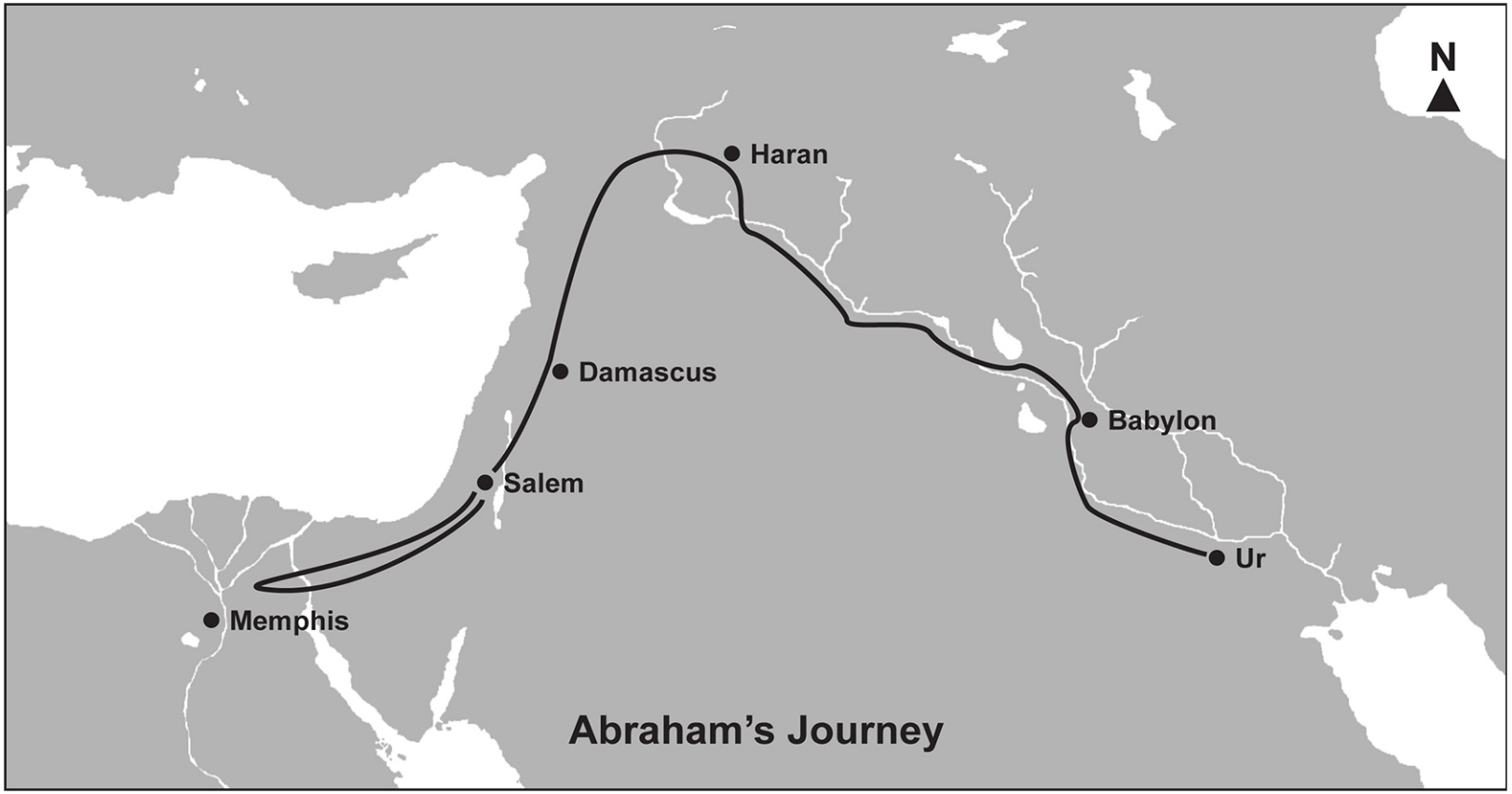

a he ni tu nyme krigbangban Ibrahim mba niwa ba yoaa wo yo a nda rhuhu hi ni bubu wa ani hi kpa ti u ma a rhuhi hama ni to bubu waa sia hia - Hebrews 11:8

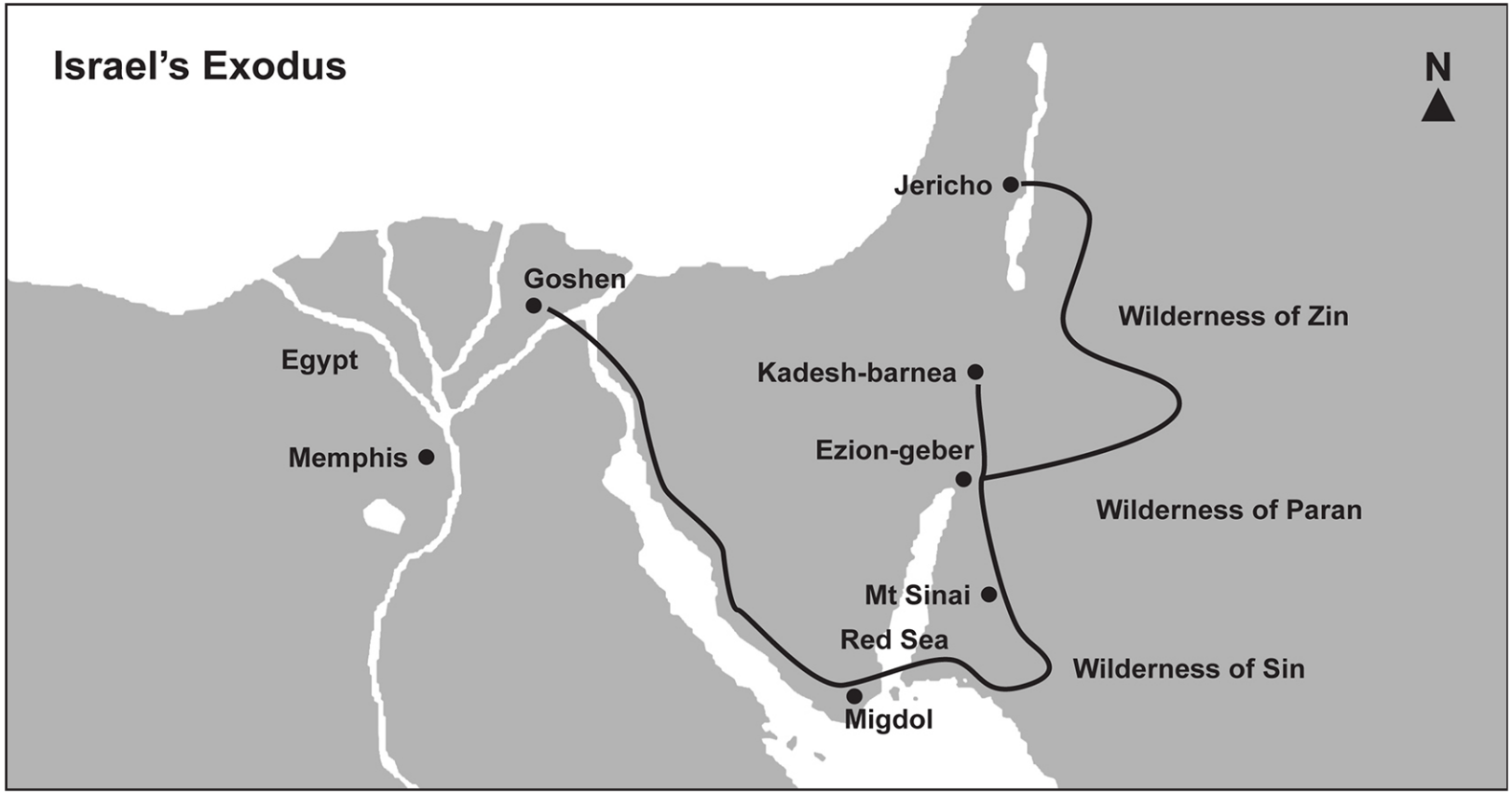

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

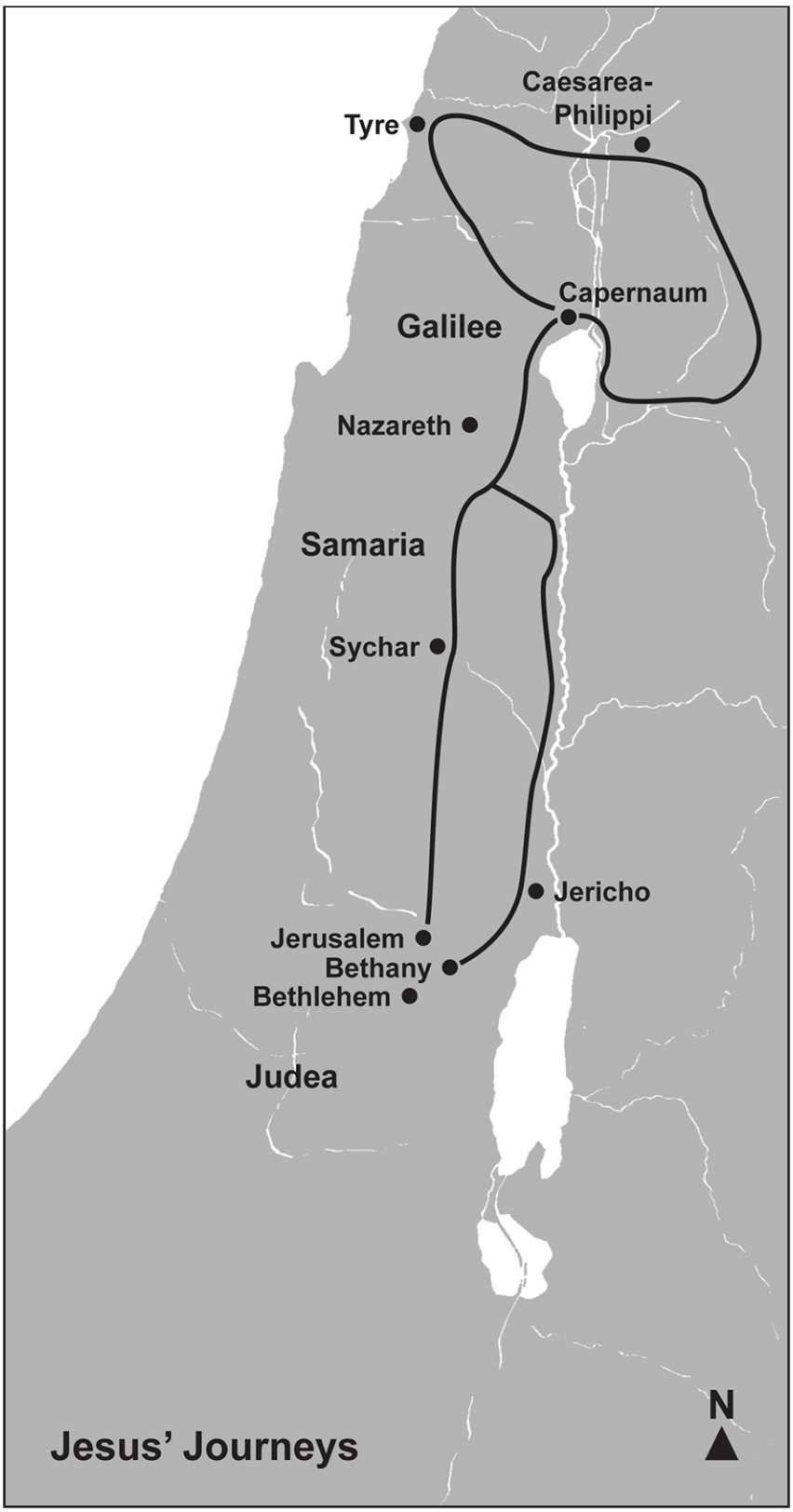

ni u njaji vren ndi na ye nduba tie yah nitu ma na ama wawu ni tie ya nitu bari da kpa que nitu bari gbugbuu bi latre ndu ba nawo - Mark 10:45

Bulus vren koh Yesu Almasihu, wa ba you aye, kma tie ndji u toh ndu, wa ba chu zi kan nitu tre Irji. - Romawa 1:1

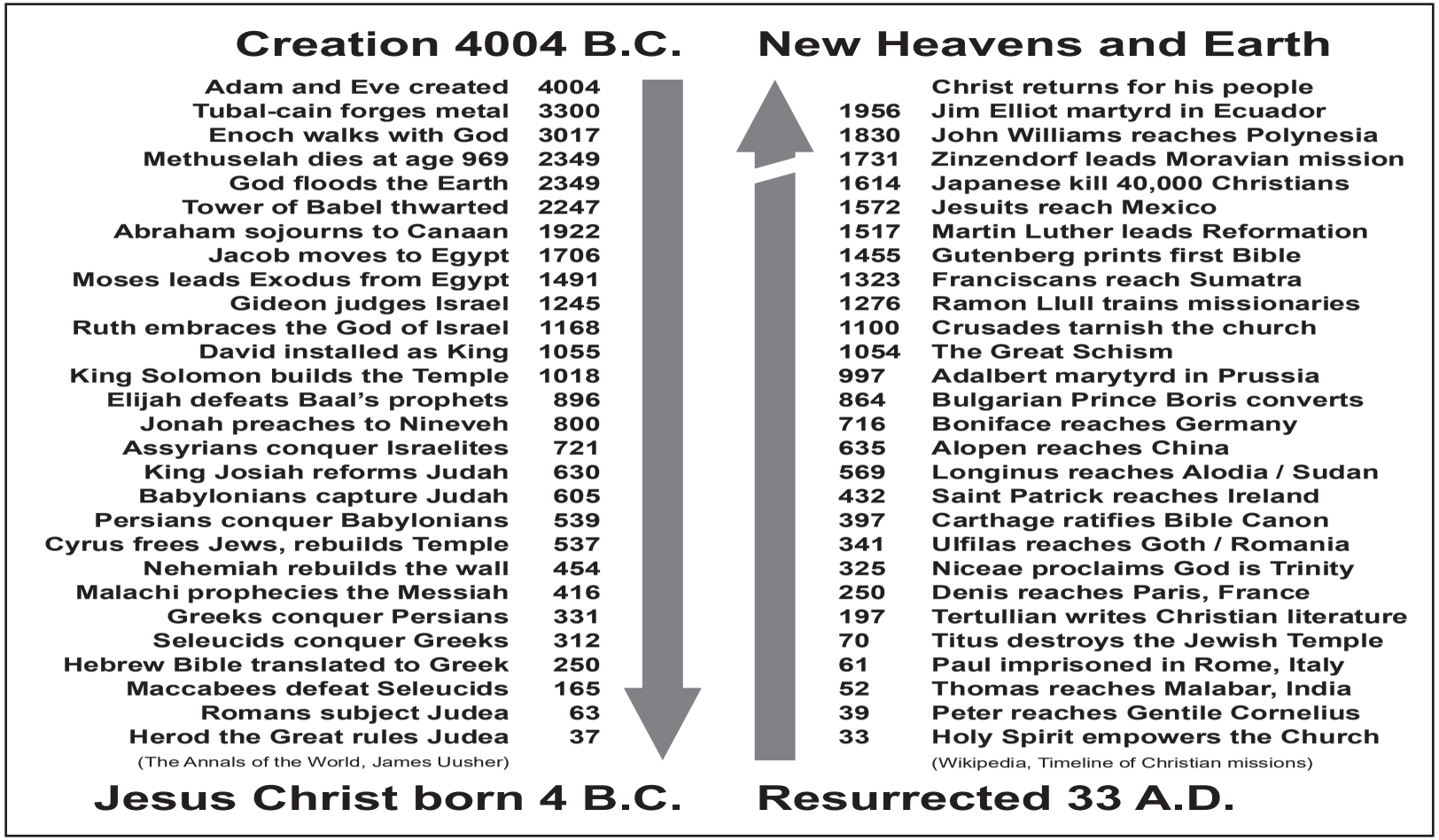
Creation 4004 B.C.
New Heavens and Earth
Adam and Eve created 4004
Tubal-cain forges metal 3300
Enoch walks with God 3017
Methuselah dies at age 969 2349
God floods the Earth 2349
Tower of Babel thwarted 2247
Abraham sojourns to Canaan 1922
Jacob moves to Egypt 1706
Moses leads Exodus from Egypt 1491
Gideon judges Israel 1245
Ruth embraces the God of Israel 1168
David installed as King 1055
King Solomon builds the Temple 1018
Elijah defeats Baal's prophets 896
Jonah preaches to Nineveh 800
Assyrians conquer Israelites 721
King Josiah reforms Judah 630
Babylonians capture Judah 605
Persians conquer Babylonians 539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple 537
Nehemiah rebuilds the wall 454
Malachi prophecies the Messiah 416
Greeks conquer Persians 331
Seleucids conquer Greeks 312
Hebrew Bible translated to Greek 250
Maccabees defeat Seleucids 165
Romans subject Judea 63
Herod the Great rules Judea 37
(The Annals of the World, James Uusher)
Christ returns for his people
1956 Jim Elliot martyrd in Ecuador
1830 John Williams reaches Polynesia
1731 Zinzendorf leads Moravian mission
1614 Japanese kill 40,000 Christians
1572 Jesuits reach Mexico
1517 Martin Luther leads Reformation
1455 Gutenberg prints first Bible
1323 Franciscans reach Sumatra
1276 Ramon Llull trains missionaries
1100 Crusades tarnish the church
1054 The Great Schism
997 Adalbert marytyrd in Prussia
864 Bulgarian Prince Boris converts
716 Boniface reaches Germany
635 Alopen reaches China
569 Longinus reaches Alodia / Sudan
432 Saint Patrick reaches Ireland
397 Carthage ratifies Bible Canon
341 Ulfilas reaches Goth / Romania
325 Niceae proclaims God is Trinity
250 Denis reaches Paris, France
197 Tertullian writes Christian literature
70 Titus destroys the Jewish Temple
61 Paul imprisoned in Rome, Italy
52 Thomas reaches Malabar, India
39 Peter reaches Gentile Cornelius
33 Holy Spirit empowers the Church
(Wikipedia, Timeline of Christian missions)
Jesus Christ born 4 B.C.
Resurrected 33 A.D.

What are we?			Genesis 1:26 - 2:3		Mankind is created in God's image, male and female He created us				
How are we sinful?			Romans 5:12-19		Sin entered the world through Adam and then death through sin				
Where are we?			**When are we?**						
			Innocence		Fallen				Glory
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.	Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth
Who are we?	God	Father	John 10:30 God's perfect fellowship	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden	1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
		Son			John 8:58 Pre-incarnate		John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise	
		Holy Spirit			Psalm 139:7 Everywhere		John 14:17 Living in believers		
	Mankind	Living	Genesis 1:1 No Creation No people		Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth				
		Deceased believing			Luke 16:22 Blessed in Paradise				
		Deceased unbelieving			Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				
	Angels	Holy			Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command				
		Imprisoned		Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels	2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				Matthew 25:41 Revelation 20:10 Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
		Fugitive			1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			Revelation 20:13 Thalaasa	
		First Beast						Revelation 19:20 Lake of Fire	
		False Prophet							
		Satan						Revelation 20:2 Abyss	
Why are we?			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7		For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all				

Destiny

Jida at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarrantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. Jesus said, *"You did not choose me, but I chose you," John 15:16*. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Bika hi ndi ka indji bi gbu ba ba wawuu tie mrli koh mu (bihume). Tie batisma bawu nimi nde u tie, ni u vren ni u Tsratsra Brji. - Matiyu 28:19